RANDVERE KOOL

Õppekava

Alus: Vabariigi valitsuse määrus 06.01.2011

Randvere 2022

SISUKORD

ÜLDSÄTTED 5
KOOLI ERIPÄRA 6
ÕPPE JA KASVATUSE EESMÄRGID JA PÕHIMÕTTED 6
ÜLD- JA VALDKONNAPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE 8
Kultuuri- ja väärtuspädevus 10
Sotsiaalne ja kodanikupädevus 11
Enesemääratluspädevus 11
Õpipädevus 12
Suhtluspädevus 13
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus 14
Ettevõtlikkuspädevus 15
Digipädevus 15
TUNNIJAOTUSPLAAN ÕPPEAINETI JA -AASTATI 17
LÄBIVAD TEEMAD JA NENDE KÄSITLEMISE PÕHIMÕTTED 21
LÕIMINGU PÕHIMÕTTED 21
LOOVTÖÖ KORRALDAMISE PÕHIMÕTTED III KOOLIASTMES 22
ÜLEKOOLILISTE JA KOOLIDEVAHELISTE PROJEKTIDE KAVANDAMISE PÕHIMÕTTED 23
ÕPPE JA KASVATUSE KORRALDUS 23
HINDAMISE KORRALDUS 24
HINDAMINE ÕPPEPROTSESSI KÄIGUS 25
JÄRELEVASTAMINE 26
KOKKUVÕTTEV HINDAMINE 26
Kokkuvõttev hindamine I kooliastmes 27
Kokkuvõttev hindamine II ja III kooliastmes 28
Õpilase järgmisesse klassi üleviimine, tunnustamine, täiendavale õppetööle ja klassikursust kordama jätmine 30
HINDAMISMAATRIKS 31
ÕPPEKORRALDUS ERITINGIMUSTEL 37
Ainekavad 39

AINEVALDKOND „KEEL JA KIRJANDUS“ 40
Eesti keel 40
Kirjandus 70
Soovitused III kooliastmes terviklikult käsitletavate teoste ja põhjalikumalt käsitletavate autorite valikuks: 84
AINEVALDKOND „VÕÕRKEELED“ 85
A-võõrkeel (inglise keel) 87
B-võõrkeel (vene keel) 98
B-võõrkeel (saksa keel) 108
Eesti keel teise keelena (E2) 116
AINEVALDKOND „MATEMAATIKA“ 128
Matemaatika 128
AINEVALDKOND „LOODUSAINED“ 155
Loodusõpetus 155
Bioloogia 187
Geograafia 202
Füüsika 214
Keemia 228
AINEVALDKOND „SOTSIAALAINED“ 239
Inimeseõpetus 240
Ajalugu 259
Ühiskonnaõpetus 269
AINEVALDKOND „KUNSTIAINED“ 278
Muusikaõpetus 278
Kunstiõpetus 292
AINEVALDKOND „TEHNOLOOGIA“ 303
Tööõpetus 303
Käsitöö ja kodundus 308
Tehnoloogiaõpetus 327
AINEVALDKOND „KEHALINE KASVATUS“ 335
Kehaline kasvatus 335
VALIKAINE „INFORMAATIKA“ 358
Informaatika 358
VALIKAINE „ETTEVÕTLUSÕPE“ 364
VALIKAINE „KARJÄÄRIÕPETUS“ 366

LIHTSUSTATUD ÕPPEKAVA 368
Ainekavad 381
LIHTSUSTATUD ÕPPE AINEKAVAD 382
Eesti keel 382
Matemaatika 408
Võõrkeel (inglise keel) 424
Loodusõpetus 434
Ajalugu 474
Inimeseõpetus 477
Muusikaõpetus 500
Kunstiõpetus 506
Kehaline kasvatus 514
Tööõpetus 536
VALIKAINE informaatika 552
VALIKAINE draamaõpetus 557
TOIMETULEKUÕPE 564
Eesti keel 564
Elu- ja toimetulekuõpe 572
Matemaatika 590
Muusikaõpetus 598
Rütmika 603
Kunst ja käeline tegevus 606
Tööõpe 614
Kehaline kasvatus 621
VALIKAINE Kangakudumine ja käsitöö 625
VALIKAINE Keraamika 626

ÜLDSÄTTED

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/12 31.08.2020

Randvere kooli (edaspidi *kool*) õppekava on koostatud Vabariigi Valitsuse 06. jaanuaril 2011. a. määruse nr 1 „Põhikooli riiklik õppekava“ (edaspidi *PRÕK*), Vabariigi Valitsuse 16. detsembril 2010. a. määruse nr 182 “Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava“ (edaspidi *PLRÕK*), ja Vabariigi Valitsuse 20. oktoobri 2011. a. määruse nr 136 „Laste liikluskasvatuse kord“ (edaspidi *LLKK*) alusel.

Kooli õppekava on kooli õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument, milles on välja toodud kooli eripärast tulenevad valikud riiklike õppekavade raames. Küsimustes, mis ei ole kooli õppekavas sätestatud, lähtutakse PRÕKist ja PLRÕKist. Kooli õppekava koostamisel on arvestatud piirkonna ja kogukonna vajadusi, õpilase vanemate või eestkostjate (edaspidi *vanem*) ja õpilaste soove ning vaimseid ja materiaalseid ressursse.

Kooli õppekava koosneb üldosast ja ainekavadest. Ainekavad on koondatud ainevaldkondade kaupa ja esitatud klassiti.

Kooli õppekava arendamisse kaasatakse kooli õpilased, õpetajad, vanemad ja kooli pidaja esindajad.

Kooli õppekava üldosas esitatakse:

- õppe- ja kasvatuseesmärgid;
- üld- ja valdkonnapädevuste kujundamine;
- tunnijaotusplaan õppeainete ja -aastate kaupa;
- valikainete loend ja valimise põhimõtted;
- liikluskasvatuse teemad kooliastmete kaupa;
- läbivad teemad ja nende käsitlemise põhimõtted;
- lõimingu põhimõtted;
- loovtöö korraldamise põhimõtted III kooliastmes
- ülekooliliste ja koolidevaheliste projektide kavandamise põhimõtted;
- õppe ja kasvatuse korraldus, sh projekt-, õues- ja muuseumiõppeks ning ekskursioonideks ja õppekäikudeks vajalik aeg;
- hindamise korraldus;
- õpilaste ja vanemate teavitamise ja nõustamise korraldus;
- karjääriteenuste korraldus;
- õpilaste juhendamise ja hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse ja õppe korraldamise põhimõtted;
- õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted;
- kooli õppekava välise õppimise või tegevuse arvestamine koolis õpetatava osana;
- kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord.

KOOLI ERIPÄRA

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/4 29.03.2022

Randvere kool on **õppijakeskne kaasav kogukonnakool**, mis on elukohajärgseks kooliks Viimsi vallas Laiakülas, Äigrumäel, Metsakastis, Muugal, Randveres, Leppneemes ja Tammneemes elavatele õpilastele ning paljudele haridusliku erivajadusega (HEV) õpilastele üle kogu Viimsi valla.

Koolis toimub õpe riikliku õppekava (RÕK) ja lihtsustatud õppekava (LÕK) lihtsustatud õppe ja toimetulekuõppe alusel 1.-3. kooliastmes. Tavaklasse nimetatakse koolis suurteks klassideks, eriklasse väikesteks klassideks.

Koolis on ühised tegevused nii HEV õpilastele kui tavaõpilastele (kooliaasta ava- ja lõpuaktused, Eesti sünnipäev, kooli sünnipäev, isadepäev, emadepäev, jõulukontsert, õpilaste ball, talentide päev, rahvakalendri tähtpäevad, kohtumised huvitavate inimestega ja erinevad projektid). Kool toetab rahvatantsu ja koorilaulu traditsioone.

Kooli põhiväärtuseks on **õppija**, kelle jaoks on loodud koolihoone, ümbritseva kogukonna ja looduse näol sobiv **keskkond.** Õnneliku elu üheks eelduseks on hea **tervis**, seetõttu kasutatakse õppeprotsessis mängu ja liikumist ning pööratakse tähelepanu tervislikule toidule. Ühiskond ootab inimesi, kes suudavad üksteist märgates, aidates ja tunnustades teha **koostööd**. Tulevik on nende päralt, kes arendavad endas **loovust**, ei karda eksida, on NUTIkad avastajad ning julged ja ettevõtlikud.

Kooli moto on **ÕPPIMINE TEEB ÕNNELIKUKS**.

ÕPPE JA KASVATUSE EESMÄRGID JA PÕHIMÕTTED

Õppimine on elukestev protsess, milleks vajalikud oskused ja tööharjumused kujunevad põhihariduse omandamise käigus.

Kool loob õpilasele tingimused õppimiseks, arvestades tema

- taju- ja mõtlemisprotsesside eripäraga;
- vanuse ja sooga;
- keelelise, perekondliku ja kultuurilise taustaga;
- terviseseisundiga;
- võimete, huvi ja kogemustega.

***Õpilane** on õppeprotsessis aktiivne osaleja, kes*

- võtab võimetekohaselt osa oma õppimise eesmärgistamisest,
- õpib iseseisvalt ja koos kaaslastega,
- õpib oma kaaslasi ja ennast hindama,
- õpib oma õppimist analüüsima ja juhtima.

Uute teadmiste omandamisel tugineb õpilane varasematele ning loob uue teabe põhjal enda teadmised.

***Õppimine** on kogemus, mille õpilane omandab vastastikuses toimes füüsilise, vaimse ja sotsiaalse keskkonnaga.*

Kool toetab selliste teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtushoiakute ja -hinnangute omandamist, mis on vajalikud igapäevaelus toimetulekuks.

Kool arvestab õpet kavandades ja ellu viies õpilase individuaalsusega, selleks kavandatakse õpiülesandeid, mis võimaldavad igal õpilasel temale sobiva pingutustasemega õppida.

***Õpetamine** on õppekeskkonna ja õppetegevuse organiseerimine viisil, mis seab õpilase tema arengule vastavate, kuid pingutust nõudvate ülesannete ette, mille kaudu tal on võimalik omandada kavandatud õpitulemused.*

Kool kujundab õppekeskkonda ning õpetajate koostööd viisil, mis võimaldab aineülest käsitlust.

***Õpetaja** on hoiakute kujundamise võtmeisik, kelle ülesanne on anda isiklikku eeskuju, toetada õpilaste loomupärast soovi enda identiteedis selgusele jõuda ning pakkuda sobiva arengukeskkonna kaudu tuge ühiskonnas soositud käitumisharjumuste väljaarenemiseks.*

Õpetaja kavandab õppeprotsessi lähtuvalt ühiskonna ootustest ja iga õpilase vajadustest. Selleks võimaldatakse õpilasele erinevaid kogemusi:

- rakendatakse teadmisi ja oskusi praktilistes tegevustes;
- tehakse uurimistööd;
- luuakse võimalusi koosõppimiseks (õpilane-õpilane, õpilane-õpetaja);
- kasutatakse mitmekesist õppemetoodikat ja infotehnoloogilisi vahendeid;
- rakendatakse õppimist toetavat hindamist.

***Kasvatus** on õpilase suhete kujundamine teda ümbritseva maailmaga.*

Kool loob tingimused edukaks väärtuskasvatuseks, mille aluseks on kogu koolipere ja õpilase perekonna vastastikune usaldus ning koostöö.

Kool arvestab, et õpilase

- õppekoormus oleks ea- ja jõukohane, vastaks õpilase jõuvarudele ning võimaldaks talle aega puhkuseks ja huvitegevuseks;
- õpikogemus oleks kultuuriliselt mitmekesine.

***Õppekeskkond** on õpilasi ümbritsev vaimne, sotsiaalne ja füüsiline keskkond, mis toetab õpilase arenemist iseseisvaks ja aktiivseks õppijaks ning arendab edasi paikkonna ja koolipere traditsioone.*

Kooli **sotsiaalse ja vaimse keskkonna** kujundamisel osaleb kogu koolipere ja kõik õpilast ümbritsevad inimesed:

- luuakse üksteist arvestavad ja kokkuleppeid austavad suhted;
- luuakse tingimused algatusteks ja koostööks;
- jagatakse õiglaselt otsustusõigus ja vastutus;
- antakse üksteisele positiivset ja kriitilist tagasisidet;
- austatakse üksteise eneseväärikust ning isikupära;
- märgatakse ja tunnustatakse kõigi pingutusi;
- välditakse vägivalda ja kiusamist ning toetatakse üksteist.

Kooli **füüsiline keskkond** vastab tervisekaitse- ja ohutusnõuetele. Koolil on

- õpilaste individuaalse eripäraga kohandatud õppevara;
- internetiühendusega arvutid ja esitlustehnika;
- kooliraamatukogu;
- kehalise tegevuse ning tervislike eluviiside edendamise võimalused.

Kool toetab ja korraldab õpet ka väljaspool kooli ruume, arendades seeläbi ennastjuhtiva õppija kompetentse.

Kool lähtub kooli õppe ja kasvatuse eesmärke kavandades põhihariduse alusväärtustest ja põhikooli sihiseadest.

Põhikooli lõpetamisel saavutatavad õpitulemused on kooskõlas kvalifikatsiooniraamistiku 2. tasemel kirjeldatud üldnõuetega. Põhikooli lõpetaja:

- on omandanud põhilised teadmised ainevaldkonna-alaste faktide kohta;
- on omandanud põhilised kognitiivsed ja praktilised oskused asjakohase teabe kasutamiseks, et täita ülesandeid ja lahendada probleeme, kasutades lihtsaid reegleid ja töövahendeid;
- suudab töötada või õppida juhendamisel, kuid mõningase iseseisvusega.

ÜLD-JA VALDKONNAPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015

Riiklikust õppekavast lähtuvalt on üld- ja valdkonnapädevused aineülesed ja nende kaudu taotletakse õpilase erinevate suutlikkuste kujunemist, mis aitab tal toimida teatud tegevusvaldkonnas või -alal loovalt, paindlikult, iseseisvalt ja ettevõtlikult.

Kooli peamiseks ülesandeks on luua õpilastele tingimused:

- üldpädevuste kujunemiseks, mis on väga olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel;
- valdkonnapädevuste kujunemiseks, mis realiseeruvad õpitulemuste saavutamise kaudu kõigis ainevaldkondades: keel ja kirjandus, võõrkeeled, matemaatika, loodusained, sotsiaalained, kunstiained, tehnoloogia ja kehaline kasvatus.

Kooli kogu tegevus on korraldatud lähtuvalt üldpädevustest. Õppimisvõimalused peituvad õppetundides, vahetundide ja pikapäevarühma tegevustes ning kooli ja klassi üritustes. Üldpädevuste järjekindlamaks teadvustamiseks ja tegevuste kooskõlastamiseks kool viib läbi vastava sisuga **teemanädalad.**

Õppe ja kasvatuse rõhuasetused kooliastmete kaupa on järgmised:

I kooliaste	**II kooliaste**	**III kooliaste**
Õpilased kohanevad koolieluga, kogevad turvatunnet ja eduelamusi, kujuneb nende valmisolek edasiseks edukaks õppetööks.	***Kujunevad välja vastutustundlikud ja iseseisvad õpilased.***	***Õpilased kujunevad vastutustundlikeks ühiskonnaliikmeteks, kes igapäevaelus iseseisvalt toime tulevad ning suudavad oma huvidele ja võimetele vastavat õpiteed valida.***
Õpitakse tundma ja järgima kõlbelisi tõekspidamisi ja häid käitumistavasid. *Omandatakse põhilised suhtlemis- ja koostööoskused.* *Õpilaste vahel kujunevad välja üksteist toetavad ja väärtustavad suhted.*		
Kujundatakse positiivne suhtumine koolis käimisesse ja õppimisse.	*Taotletakse õpimotivatsiooni hoidmist ja tõstmist.*	*Hoitakse õpimotivatsiooni.*
Kujundatakse välja õpiharjumused ja –oskused. *Arendatakse valikute tegemise oskust.* *Arendatakse püsivust, iseseisvust ja eesmärkide seadmist.*	*Õpitut seostatakse praktikaga.* *Võimaldatakse valikute ja otsuste langetamist.* *Õpilased võtavad vastutuse oma otsuste eest.*	*Õpitut seostatakse igapäevaeluga ning tutvustatakse selle rakendatavust tulevases tööelus ja jätkuõpingutes.* *Kasutatakse teadvustatult erinevaid õpistrateegiaid ning arendatakse enesekontrollimise oskusi.* *Planeeritakse pikemaajalisi uurimuslikke õppeülesandeid, püstitatakse eesmärke ja hinnatakse oma tulemusi.*

Toetatakse eneseväljendusoskuse ja –julguse kujunemist.	*Tuntakse ära õpilaste erivõimed ja huvid ning arendatakse neid.* *Pakutakse huvitegevusvõimalusi.*	*Arendatakse õpilaste erivõimeid ja huve.* *Õpilasi toetatakse nende edasiste õpingute ja kutsevalikute tegemisel.*
Tuntakse ära õpiraskused ning pakutakse tugisüsteeme ja õpiabi.	*Õpiraskustega õpilastele pakutakse tugisüsteeme ja õpiabi.*	

Iga kooliastme lõpuks saavutab õpilane järgmised üldpädevustest tulenevad pädevused:

Kultuuri- ja väärtuspädevus

	I kooliaste	**II kooliaste**	**III kooliaste**
Hindab inimsuhteid ning tegevusi kehtivate moraalinormide seisukohast.	*Peab lugu oma perekonnast, klassist ja koolist.* *On viisakas, täidab lubadusi.*	*Hindab harmoonilisi inimsuhteid, mõistab oma rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena.* *On usaldusväärne ning vastutab oma tegude eest.*	*Tunneb tunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.*
Tajub ja väärtustab oma seotust teiste inimestega.	*Teab, et kedagi ei tohi naeruvääristada, kiusata ega narrida.*	*Suhtub inimestesse eelarvamusteta.*	*Suhtub kaasinimestesse mõistvalt ja lugupidavalt.*
Tajub ja väärtustab oma seotust loodusega.	*Käitub loodust hoidvalt.*	*Oskab looduses käituda, huvitub looduse uurimisest.*	*Mõistab inimese ja keskkonna seoseid.*
Tajub ja väärtustab oma seotust oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega.	*Tunneb ja austab oma kodupaika, kodumaad ja riiki.*	*Väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvuste ning kultuuride seas.*	*Omab ettekujutust ja teadmisi maailma eri rahvaste kultuuridest.* *Tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning aitab kaasa eesti keele ja kultuuri säilimisele ja arengule.*

Väärtustab loomingut ja kujundab ilumeelt.	*Märkab ja hindab ilu ning tunneb rõõmu liikumisest, loovast eneseväljendusest ja tegevusest.*	*Väärtustab kunstiloomingut ning väljendab end kunstivahendite abil.*	*Väljendab ennast loominguliselt, peab lugu kunstist ja kultuuripärandist.*

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

	I kooliaste	**II kooliaste**	**III kooliaste**
Teostab ennast, toimib teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetab ühiskonna demokraatlikku arengut.	*Teab oma rahvuslikku kuuluvust ning suhtub oma rahvusesse lugupidavalt.*	*Tunnetab end oma riigi kodanikuna ning järgib ühiselu norme.*	*On aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust.*
Teab ning järgib ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate keskkondade reegleid.	*Liikleb ohutult.* *Käivitab ja kasutab lihtsamaid arvutiprogramme ja tehnilisi seadmeid.*	*Väärtustab säästvat eluviisi.* *Kasutab internetti ja õpitud arvutiprogramme eesmärgipäraselt.*	*Suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning elab ja tegutseb loodust ja keskkonda säästes.* *Tuleb toime tehnikamaailmas, kasutab sihipäraselt erinevaid IKT vahendeid.*
Teeb koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides.	*Õpib üksi ja teistega koos, paaris ja rühmas.*	*Mõistab kompromisside vajalikkust.*	*Teeb koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides.*

Enesemääratluspädevus

	I kooliaste	**II kooliaste**	**III kooliaste**
Mõistab ja hindab iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi.	*Teab, kelle poole oma muredega pöörduda ning on valmis seda tegema.*	*Püüab selgusele jõuda oma huvides, teab oma tugevaid ja nõrku külgi.*	*Juhib ja korrigeerib oma käitumist ning võtab vastutuse oma tegude eest.*

Järgib terveid eluviise.	*Hoiab puhtust ja korda, hoolitseb oma välimuse ja tervise eest ning tahab olla terve.*	*Väärtustab ja järgib tervislikke eluviise.*	*Väärtustab ja järgib tervislikku eluviisi.*
Lahendab iseendaga, oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ning inimsuhetes tekkivaid probleeme.	*Väldib ohtlikke olukordi ja oskab ohuolukorras abi kutsuda.*	*On teadlik tervist kahjustavatest teguritest ja sõltuvusainet e ohtlikkusest.*	*On füüsiliselt aktiivne.*

Õpipädevus

	I kooliaste	**II kooliaste**	**III kooliaste**
Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet.	*Häälestab ennast õppeülesandega toimetulekuks ning suudab oma tegevusi ülesannet täites mõtestada.*	*Keskendub õppeülesannete täitmisele. Leiab vastuseid oma küsimustele, hangib erinevatest allikatest vajalikku teavet, tõlgendab, kasutab ja edastab seda.*	*On teadmishimuline ja oskab õppida.*
Planeerib õppimist ning järgib seda plaani.	*Koostab päevakava ja järgib seda.*	*Kavandab oma tegevust.*	*Seab endale eesmärke ja tegutseb nende nimel.*
Kasutab õpitut, sh õpioskusi ja -strateegiaid, erinevates kontekstides ning probleemide lahendamisel.	*Vaatleb sihipäraselt, märkab ja kirjeldab erinevusi ja sarnasusi.* *Võrdleb esemeid ja nähtusi, rühmitab neid ühe-kahe tunnuse alusel ning loeb lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti.*	*Teeb vahet faktil ja arvamusel.* *Esitab loodusteaduslikke küsimusi ja hangib loodusteaduslikku teavet.* *Kasutab suunamise abil erinevaid õpivõtteid, sh paaris- ja rühmatöö, arvestades õppeülesande iseärasustega.*	*Esitab teaduslikke seisukohti ja teeb tõendusmaterjali põhjal järeldusi.* *Esitab loodusteaduslikke küsimusi ja arutleb nende üle.*
Analüüsib enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi ning hindab selle põhjal edasiõppimise vajadust.	*Tahab õppida, tunneb rõõmu teadasaamisest ja oskamisest.*	*Hindab oma tegevust ning valib ja rakendab tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi, näeb ja tunnistab oma*	*On teadmishimuline, mõtleb süsteemselt, loovalt ja kriitiliselt, on avatud enesearendamisele, oskab leida*

		eksimusi ning korrigeerib oma tegevust.	*edasiõppimisvõimalusi, kasutades vajaduse korral asjakohast nõu.*

Suhtluspädevus

	I kooliaste	**II kooliaste**	**III kooliaste**
Väljendab ennast selgelt ja asjakohaselt, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, esitab ja põhjendab oma seisukohti.	*Tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest.* *Mõistab ja kasutab õpitavas võõrkeeles igapäevaseid õpitud väljendeid ja lihtsamaid fraase.*	*Väljendab oma arvamust ning põhjendab ja kaitseb seda.* *Tuleb vähemalt ühes võõrkeeles toime igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsest ja lihtsat infovahetust tuttavatel rutiinsetel teemadel.*	*Suudab end olukorda ja suhtluspartnereid arvestades kõnes ja kirjas selgelt ja asjakohaselt väljendada.* *Valdab vähemalt üht võõrkeelt tasemel, mis võimaldab igapäevastes olukordades suhelda kirjalikult ja suuliselt ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid tekste.*
Loeb ning mõistab teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust.	*Leiab tekstidest teavet ja mõistab seda.*	*Kuulab ja loeb tekste mõtestatult.*	*Mõistab ja tõlgendab erinevaid tekste.*
Kirjutab eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili.	*Esitab tekstides leiduvat teavet suuliselt ja kirjalikult.*	*Loob suhtlussituatsioonile vastavaid suulisi ja kirjalikke tekste ning mõistab suulist kõnet.* *Kasutab arvutit ja internetti suhtlusvahendina ning oskab arvutiga vormistada tekste.*	*Väljendab end olukorda ja suhtluspartnereid arvestades kõnes ja kirjas selgelt ja asjakohaselt.*
Väärtustab õigekeelsust ning väljendusrikast keelt.	*Tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest.*	*Loob keeleliselt korrektseid tekste.*	*Tunneb ja järgib õigekirjareegleid ja loob keeleliselt korrektseid tekste.*

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus

	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
Kasutab matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevaid ülesandeid lahendades kõigis elu- ja tegevusvaldkondades.	*Arvutab ning kasutab mõõtmiseks sobivaid abivahendeid ja mõõtühikuid erinevates eluvaldkondades ülesandeid lahendades.*	*On kindlalt omandanud arvutus- ja mõõtmisoskuse ning tunneb ja kasutab juhendamise abil loogikareegleid ülesannete lahendamisel erinevates eluvaldkondades.*	*Lahendab igapäevaelu erinevates valdkondades tekkivaid küsimusi, mis nõuavad matemaatiliste mõttemeetodite (loogika ja ruumilise mõtlemise) ning esitusviiside (valemite, mudelite, skeemide, graafikute) kasutamist.*
Suudab kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil, teeb tõenduspõhiseid otsuseid.	*Oskab sihipäraselt vaadelda, erinevusi ja sarnasusi märgata ning kirjeldada.*	*Oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi ja hankida loodusteaduslikku teavet.*	*Mõistab inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkonda.*
Mõistab loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja piiranguid	*Käitub loodust hoidvalt.*	*Väärtustab säästvat eluviisi.*	*Elab ja tegutseb loodust ja keskkonda säästes.*
Kasutab uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt.	*Oskab kasutada lihtsamaid arvutiprogramme ning kodus ja koolis kasutatavaid tehnilisi seadmeid*	*Oskab kasutada arvutit ja internetti suhtlusvahendina ning oskab arvutiga vormistada tekste.*	*Suudab tehnikamaailmas toime tulla ning tehnikat eesmärgipäraselt ja võimalikult riskita kasutada.*

Ettevõtlikkuspädevus

	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
Loob ideid ja viib neid ellu, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades.	*Tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest.*	*Kavandab ja hindab oma tegevust ning valib ja rakendab tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi.*	*On ettevõtlik, usub iseendasse, kujundab oma ideaale.*
Näeb probleeme ja neis peituvaid võimalusi.	*Teab, kelle poole oma muredega pöörduda ning on valmis seda tegema.*	*Näeb ja tunnistab oma eksimusi ning korrigeerib oma tegevust.*	*Suudab tehnikamaailmas toime tulla ning tehnikat eesmärgipäraselt ja riskita kasutada.*
Seab eesmärke ja viib neid ellu.	*Jaotab aega õppimise, harrastuste, koduste kohustuste ning puhkamise vahel.*	*On leidnud endale sobiva harrastuse ning omab üldist ettekujutust töömaailmast.*	*Seab endale eesmärke ja tegutseb nende nimel.*
Reageerib paindlikult muutustele ning võtab arukaid riske.	*Väldib ohtlikke olukordi ja kutsub ohuolukorras abi.*	*Näeb ja tunnistab oma eksimusi ning korrigeerib oma tegevust.*	*Juhib ja korrigeerib oma käitumist ning võtab endale vastutuse oma tegude eest.*
Korraldab ühistegevusi, näitab initsiatiivi ja vastutab tulemuste eest.	*Tunneb rõõmu liikumisest ja tegevusest.*	*Peab kinni kokkulepetest ning vastutab oma tegude eest.*	*Juhib ja korrigeerib oma käitumist ning võtab endale vastutuse oma tegude eest.*

Digipädevus

	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
Kasutab uuenevat digitehnoloogiat õppimisel, kodanikuna tegutsedes ja kogukondades suheldes.	*Kasutab lihtsamaid arvutiprogramme koolis ja kodus.*	*Kasutab digivahendeid suhtlusvahendina koolis ja kodus.*	*On kursis ja kasutab uuenevaid digitehnoloogilisi võimalusi õppimisel ja suhtlemisel.*
Leiab ja säilitab digivahendite abil infot ning hindab selle asjakohasust ja usaldusväärsust.	*Leiab digivehendite abil andmeid ning suudab neid suuliselt ja kirjalikult esitada.*	*Hangib digivahendite abil teavet, tõlgendab, kasutab ja edastab seda.*	*Valdab digivahendite abil info kogumise, säilitamise erinevaid võimalusi ning hindab info usaldusväärsust.*

Osaleb digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel.	*Loob digivahendite abil lihtsamaid tekste ja lisab sellele pilte.*	*Vormistab digivehendite abil tekste, osaleb multimeediumide loomisel ja kasutamisel*	*Osaleb digitaalses sisuloomes.*
Kasutab probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhtleb ja teeb koostööd erinevates digikeskkondades.	*Töötab digivahenditega üksi ning koos teistega, paaris ja rühmas.*	*Kasutab eakohaseid võtteid, sh paaris- ja rühmatöövõtteid digikeskkonnas tegutsedes.*	*Suhtleb ja teeb koostööd erinevates digikeskkondades.*
On teadlik digikeskkonna ohtudest ning oskab kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti.	*Teab digikeskkonnas oma isikuandmete avaldamisega seotud ohte, küsib vajadusel abi.*	*On teadlik digikeskkonnas valitsevatest ohtudest ja ja suudab kaitsta oma privaatsust.*	*Lahendab digikeskkonnas tekkivaid riskantseid olukordi, kaitseb oma digitaalset identiteeti.*
Järgib digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.	*Teab, et digivahendite abil ei tohi kedagi kiusata.*	*On teadlik digikeskkonnas valitsevates moraali- ja väärtuspõhimõtetest.*	*Järgib digikeskkonnas valitsevaid moraali- ja väärtuspõhimõtteid.*

Üldpädevuste kujunemisel on oluline **tagasiside andmine** õpilasele õpetaja ja teiste kooli töötajate ning kaasõpilaste poolt. Üldpädevuste kujunemisel on oluline roll ka **enesehindamisel**, mis võimaldab õpilasel oma tegevust jälgida.

Tagasisidet üldpädevuste kujunemise kohta antakse õpilasele **arenguvestlusel**, mida peetakse vähemalt üks kord õppeaastas.

TUNNIJAOTUSPLAAN ÕPPEAINETI JA -AASTATI

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/5 12.09.2016; 1-3/3 02.09.2019; 1-3/12 31.08.2020; 1-3/21 31.08.2021; 1-3/4 29.03.2022

Kooli õppeainete nädalatundide arv klassiastmeti ja kooliastmeti vastavalt PRÕKi tunnijaotusplaanile on järgmine:

Õppeaine	**1.**	**2.**	**3.**	**4.**	**5.**	**6.**	**7.**	**8.**	**9.**
Eesti keel	7	6	6	5	3	3	2	2	2
Kirjandus					2	2	2	2	2
A-võõrkeel		2	3	3	4	4	3	3	3
B-võõrkeel					2	3	3	3	3
Matemaatika	3	4	4	5	5	5	5	4	5
Loodusõpetus	2	2	2	2	2	3	2		
Geograafia							1,5	2	2
Bioloogia							1,5	2	2
Keemia								2	2
Füüsika								2	2
Ajalugu					2	2	2	2	2
Inimeseõpetus		1	1		1	1	1	1	
Ühiskonnaõpetus						1			2
Muusika	2	2	2	2	1	1	1	1	1
Kunst	1,5	1,5	1,5	2	1	1	1	2	
Tööõpetus	1,5	1,5	1,5						
Käsitöö ja kodundus Tehnoloogiaõpetus				2	2	2	2	2	1
Kehaline kasvatus	3	3	3	3	3	2	2	2	2
Valikained			1	1			1		1
Kokku	**20**	**23**	**25**	**25**	**28**	**30**	**30**	**32**	**32**

Käsitöö ja kodunduse või tehnoloogiaõpetuse valib õpilane 4. klassis. 4.-9. klassis vähemalt 30% ulatuses õppeajast vahetavad õpilased käsitöö ja kodunduse ning tehnoloogiaõpetuse õpperühma. 6. klassis õpib õpilane ühel poolaastal käsitööd ja kodundust ning teisel poolaastal tehnoloogiaõpetust.

Kool kasutab **vaba tunniressurssi** järgmiselt:

- I kooliastme 8 tunnist 3 loodusõpetusele, 2 A-võõrkeelele, 1 matemaatikale, 1 kehalisele kasvatusele ja 1 valikainele;
- II kooliastme 10 tunnist 2 A-võõrkeelele, 2 B-võõrkeelele, 2 matemaatikale, 1 kunstile, 1 ajaloole, 1 tehnoloogiale ja 1 valikainele;
- III kooliastme 4 tunnist 1 matemaatikale, 0,5 geograafiale, 0,5 bioloogiale ja 2 valikainetele.

Kooli õppekava toetavateks tegevusteks on

- 1. klassi hommikuring iga päeva alguses (üks kord nädalas toimub hommikuringi ajal rahvatantsu trenn);
- 2.-9. klassi klassijuhatajatund üks kord nädalas;
- pikapäevarühm;
- huviringid;
- projektid, ülekoolilised sündmused.

Valikainete loend ja valimise põhimõtted

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/5 12.09.2016; 1-3/21 31.08.2021; 1-3/4 29.03.2022

Kool pakub põhikooli riiklikul õppekaval õppivatele õpilastele järgmisi valikaineid:

Valikaine	**1.**	**2.**	**3.**	**4.**	**5.**	**6.**	**7.**	**8.**	**9.**
Informaatika			1	1			1		
Karjääriõpetus									1
Ettevõtlusõpetus							1		
Kokku	**0**	**0**	**1**	**1**	**0**	**0**	**1**	**0**	**1**

Valikaineid õpetatakse koolis õppekava toetavate ainetundidena vabatahtlikkuse alusel, kui ühes klassiastmes on vähemalt 15 soovijat. 6. klassis valib õpilane, millist valikainet ta 7. klassis hakkab õppima. Õpetamise maht määratakse kindlaks iga õppeaasta tunnijaotusplaanis, arvestades õpilaste ja nende vanemate soove. Valikaineid õpetatakse vaid PRÕKis toodud ainekava järgi.

Liikluskasvatuse teemad kooliastmeti

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/12 31.08.2020

Kool loob tingimused ohutuse väärtustamiseks igapäevases õppe- ja kasvatustegevuses ning tegeleb liikluskasvatusega.

Liikluskasvatuse eesmärgiks on vastutustundliku ja teisi arvestava liikleja kasvatamine. Vastavaid teemasid käsitletakse lõimituna ainetundidesse ja need tulenevad läbivast teemast **Tervis ja ohutus**.

Liikluskasvatuse rõhuasetused on järgmised:

- I kooliastmes jalakäija ja jalgratturi ohutu liiklemine ja käitumine ning liikluses toimetulek koduümbruse liikluskeskkonnas;
- II ja III kooliastmes erinevate liiklusolukordade selgitamine lapse enda ja teiste liiklejate seisukohalt ning ohutu liiklemine linna ja maapiirkonna teedel.

Koolis käsitletavad liikluskasvatuse teemad ja nende käsitlemise ulatus tundides õppeaastas klassi kohta on järgmine:

- jalakäija liiklusreeglid (4);
- ohutu liikluskäitumine (2);
- liikluses kehtivate normide järgimine ja kaasliiklejatega arvestamine (1);
- liikluse reeglitest tulenevad õigused, kohustused ja vastutus (1).

Vastavalt **Maanteeametis** välja töötatud materjalidele on ohutuse ja ohutu liiklemise väärtustamiseks kujundatavad pädevused kooliastmete kaupa järgmised:

<table>
<tr><th>I kooliaste</th><th>II kooliaste</th><th>III kooliaste</th></tr>
<tr><td colspan="2">Väärtustab ohutust ja iseenda turvalisust.</td><td>Väärtustab ohutust, arvestab kaasliiklejatega, on seaduskuulekas.</td></tr>
<tr><td>Teab hädaabi numbrit (112), oskab ohust teatada.</td><td>Oskab ohust kiiresti ja korrektselt teatada.</td><td>Oskab ohuolukorda hinnata ja ohust teatada.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Oskab ohutult koolihoonest evakueeruda .</td><td>Oskab ohutult koolist evakueeruda ja osutada sealjuures abi noorematele.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Teab tuletõrje päästevahendite asukohti koolis.</td><td>Teab tuletõrje päästevahendite asukohti koolis ja oskab neid kasutada.</td></tr>
<tr><td></td><td>Oskab vajadusel kasutada tulekustutustekki.</td><td>Oskab kustutada väikseid tulekoldeid (lõke, süttinud rasv pannil jne).</td></tr>
<tr><td colspan="3">Teab lõhkekehadega kaasnevaid ohte, oskab lõhkekeha leiu korral abi kutsuda.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Oskab käituda pommiähvarduse korral koolis või mõnes muus ühiskondlikus asutuses.</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Oskab ohtlike ainetega kokkupuutumisel end kaitsta nende tervist kahjustava toime eest.</td></tr>
<tr><td>Oskab kirjeldada ohtusid oma kooliteel, põhjendada ning selgitada ohtude vältimist kooliteel.</td><td></td><td></td></tr>
</table>

Oskab kasutada ohutust tagavaid kaitsevahendeid, sh helkur, turvavöö, jalgratturikiiver, põlve ning küünarnuki kaitsed, vajadusel ujumisrõngast, päästevesti.	*Oskab kasutada ohutust tagavaid kaitsevahendeid, sh helkur, turvavöö, jalgratturi-, mopeedijuhi kiiver, põlve ning küünarnuki kaitsed.*	*Oskab kasutada ohutust tagavaid kaitsevahendeid, sh helkur, turvavöö, jalgratturi- ja mootorratturi kiiver, põlve ning küünarnuki kaitsed.* *Oskab vaatluse teel hinnata helkuri peegelduvuse omadusi.*
Oskab käituda ühissõidukeis, siseneda, väljuda ning ohutult sõiduteed ületada.		
Oskab valida jalgrattaga, rulaga, rulluiskudega sõitmiseks ohutut kohta.		*Teab nõudeid jalgratturile ja mopeedijuhile ning oskab vastavalt käituda.*
Oskab valida tee, sh raudtee ületamiseks kõige ohutuma koha; peatuda, kuulata, vaadata ning ohutult sõidutee ületada. *Oskab ohutult liikuda/liigelda märjal, libedal, lumisel teel.*	*Oskab valida tee sh raudtee ületamiseks kõige ohutuma koha.*	
Oskab määrata sõidukite liikumise suunda ning hinnata liikumise kiirust.	*Oskab hinnata sõiduki liikumissuunda, -kiirust ja kaugust ning määrata vahemaid.*	*Kirjeldab ohutu teekonna valiku põhimõtteid.*
	Tunneb, teab ja mõistab liikluseeskirja nõudeid jalakäijale ja jalgratturile.	*Mõistab liikluseeskirja nõudeid jalakäijale, juhile (jalgratturile, mopeedijuhile).*
Oskab eristada vale/ohtlikku liikluskäitumist õigest/ohutust käitumisest.	*Oskab leida informatsiooni ja lisamaterjali ohutusalaste teemakäsitluste kohta.* *Oskab kaardistada ohtlikud kohad kooliteel, kirjeldab ohtu ja kuidas ohtu vältida.*	*Oskab leida informatsiooni ja võrrelda Eesti ohutusalast olukorda teiste riikidega.* *Oskab kaardil tähistada ohtlikud kohad kooliteel ja valida ohutuma teekonna sihtpunkti jõudmiseks.* *On teadlik ohutusalastest kampaaniatest ning annab hinnangu ajas muutuvate hoiakute kujunemise kohta.*

Liikluskasvatuse teemasid käsitletakse lõimituna ainetundides.

3. klassi õpilane osaleb jalgratturi koolitusel, mille lõpus on võimalik sooritada teooria- ja sõidueksam jalgratturi juhiloa saamiseks. Koolitus toimub lõimituna ainetundidesse.

LÄBIVAD TEEMAD JA NENDE KÄSITLEMISE PÕHIMÕTTED

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/4 29.03.2022

Kooli õppetegevus korraldatakse selliselt, et õpilasel tekiks **ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust** ja suutlikkus oma teadmisi erinevates olukordades rakendada. See saavutatakse aineüleste läbivate teemade käsitlemisel lõimingu kaudu.

Õpetuses ja kasvatuses käsitletavad läbivad teemad aitavad kaasa õpilase kujunemisel isiksuseks ning kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks ja need on:

- elukestev õpe ja karjääri planeerimine;
- keskkond ja jätkusuutlik areng;
- kodanikualgatus ja ettevõtlikkus;
- kultuuriline identiteet;
- teabekeskkond;
- tehnoloogia ja innovatsioon;
- tervis ja ohutus;
- väärtused ja kõlblus.

Läbivate teemade õpe ja lõiming realiseerub eelkõige:

- õppekeskkonna korralduses;
- aineõppes aineüleste, klassidevaheliste, ülekooliliste ja koolidevaheliste projektide ja sündmuste kaudu;
- valikainete valikul;
- klassivälises õppetegevuses ja huviringide tegevuses ning osaledes kogukondlikes, maakondlikes, üle-eestilistes ja rahvusvahelistes projektides;
- III kooliastme õppeaineid lõimivas individuaalses või kollektiivses loovtöös, mida sooritatakse 7.-8. klassis ning mille temaatika valib õpilane koos koolipoolse juhendajaga, lähtudes läbivatest teemadest, huvidest ja kooli vajadustest.

LÕIMINGU PÕHIMÕTTED

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/4 29.03.2022

Õppetegevus ja selle tulemused kujundatakse tervikuks lõimingu kaudu. See on tegevus, mis eeldab nii individuaalset kui koosõppimist ja mille eesmärgiks on **ennast juhtiva õppija** kujundamine.

Lõimingu keskmes on **pingutust nõudev ülesanne**, mille tunnused on:

- teadusliku probleemi uurimine (info kogumine ja teooria tundmaõppimine);
- teadusalaste teadmiste rakendamine reaalse maailma probleemi lahendamisel (info kasutamine ja teooria rakendamine);

- tulemuste esitlemine ja kokkuvõte;
- eneseanalüüs (oma tegevuse hindamine eeskujude ja standardite põhjal).

Lõimingu ellurakendamisel lähtutakse järgnevatest põhimõtetest:

- õppija on aktiivne, s.t ta ise eesmärgistab oma õppimist, õpib nii iseseisvalt kui koos kaaslastega; õpib hindama enda ja kaaslaste õppetegevust ja analüüsima ning juhtima ise oma õppimist ja akadeemilist edasijõudmist;
- õpitavat seostatakse eluliste näidete ja protsessidega; teadmisi ja oskusi kasutatakse võimalikult elulistes olukordades;
- õppimine on nii individuaalne kui kollektiivne protsess
- kool toetab uurimistööde tegemist;
- kool õpetab ja toetab erinevates sotsiaalsetes olukordades toimetulemist (õpilane-õpetaja; õpilane-õpilane; õpilane-lapsevanem);
- koolis kasutatakse aktiivõppemeetodeid, õppekäike, õues- ja mujalõpet soodustatakse füüsilise õpikeskkonna mitmekesisust;
- tuginedes eelnevatele teadmistele ja mõistetele, konstrueerib õppija uued teadmised ja mõisted;
- õppimise ja elu omavaheline seostamine muudab õppimise tähenduslikumaks ja tulemuslikumaks;
- teadmisi seostatakse õpilasest ja tema huvidest lähtuvalt;
- kool toetab ja aitab õpilastel luua seoseid õpitu põhjal erinevate õppeainete üleselt;
- õpetajad teevad omavahel tihedalt koostööd lõimingu efektiivseks teostumiseks.

LOOVTÖÖ KORRALDAMISE PÕHIMÕTTED III KOOLIASTMES

Lisatud direktori käskkirjaga nr 1-3/4 29.03.2022

Põhikooli lõpetamise tingimuseks on, et õpilane on kolmandas kooliastmes sooritanud loovtöö, mis lähtub läbivatest teemadest või on õppeaineid lõimiv. Õpilased võivad läbivast teemast lähtuda selle loovtöö valikul, mida tehakse kas iseseisvalt või rühmatööna. Loovtöö viiakse üldjuhul läbi 7. klassis, vajadusel võib loovtöö olla ka pikema aja vältel sooritatud, kuid peab olema lõpetatud hiljemalt 8.klassi lõpuks.

Loovtöö korraldus ja vormistus:

- loovtöö tähendab uurimust, projekti, kunstitööd või muud taolist, mis lähtub läbivatest
- teemadest või on õppeaineid lõimiv. Uurimus eeldab materjali kogumist, analüüsimist/ süstematiseerimist ja üldistamist ning järelduste tegemist. Projekt eeldab projekti kavandamist, läbiviimist ja tagasisidestamist. Kunstitöö eeldab idee loomist, teose valmistamist ning selle esitlemist.
- loovtöö üldine temaatika / valdkond lähtub läbivatest teemadest;
- õpilane valib täpsema temaatika, milles ta planeerib loovtööd. Seejärel valib õpilane endale juhendaja kooli poolt pakutud võimalikest kandidaatidest ning teeb lõpliku teemavaliku;
- juhendaja tutvustab õpilasele loovtöö kavandamise, teostamise ja vormistamise juhendit ning aitab õpilasel õppematerjali koguda valitud teema kohta. Õpilane tutvub vastavasisulise kirjanduse, varasemate loovtöödega ja koostab loovtöö kavandi. Juhendaja tutvub tulemusega ja vajadusel viib sisse korrektiivid. Õpilane seostab oma loovtöö varasemate samas teemavaldkonnas tehtud töödega, esitab võrdluse ja toob välja enda loovtöö unikaalsuse

valitud teemavaldkonna osas. Juhendaja annab loovtööle heakskiidu. Tulemus vormistatakse viisil, mis võimaldab selle esitlemist loovtöö hindamiskomisjonile.

- direktori käskkirjaga moodustatakse loovtööd hindamiskomisjon, kellele õpilased oma loovtööd esitlevad. Loovtöö kokkuvõte fikseeritakse hinnanguna klassi kokkuvõtvate hinnete hulgas ja märgitakse lõputunnistusele. Tööle hinnangu andmisel lähtutakse juhendis esitatud nõuetest ja juhtnööridest. Vastavalt juhendile sooritatud aastatöö eest märgitakse tulemusena "arvestatud". Mittesooritatud või nõuetele ja/või õpilase võimetele mittevastava töö eest märgitakse aasta kokkuvõtteks loovtöö tulemusena „mittearvestatud".
- loovtöö säilitatakse (võimalusel) kooli raamatukogus ja elektrooniliselt.
- loovtöö valmimise protsess kajastub õpilase poolt peetavas loovtöö päevikus.
- õpilane, kes ei soorita arvestataval põhjusel loovtööd 8.klassi lõpuks, võib õppenõukogu otsusega loovtöö koostamist ja täiendamist jätkata.
- kokkuleppel õpilase, juhendaja ja lapsevanemaga võib objektiivsetel põhjustel loovtöö tähtaega pikendada.

ÜLEKOOLILISTE JA KOOLIDEVAHELISTE PROJEKTIDE KAVANDAMISE PÕHIMÕTTED

Ülekoolilised ja koolidevahelised projektid kavandatakse kooli üldtööplaanis.

Projekt on kindla eesmärgiga, ühekordne, tähtajaline, piiratud ressursse vajav ja konkreetse tulemuse saavutamiseks tehtav töö.

Projektil on projektijuht, kes kavandab projekti, kutsub vajadusel kokku projektirühma, vastutab teavitustöö, projekti läbiviimise ja tulemuste eest ning viib pärast projekti lõppemist läbi tulemuste analüüsi.

ÕPPE JA KASVATUSE KORRALDUS

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/5 12.09.2016; 1-3/21 31.08.2021

Õppeaastas on viis 7-nädalalast õppetöö perioodi ja viis vaheaega.

Õppe korraldamisel lähtub kool põhimõttest, mille kohaselt õpilase liikumisel klassist klassi ja ühelt kooliastmest teisele ei ole kooli õppekavast lähtuvaid takistusi.

Põhikoolis on õppekava läbimiseks arvestatud üheksa aastat.

Koolis kasutatakse õppe korraldamisel järgmisi viise:

- **üldõpetus** – õpe, mille puhul keskendutakse teatud teemadele, eristamata tavapäraseid ainetunde;
- **aineõpetus** – õpe, mille puhul õpitakse kõiki õppeaineid kogu õppeaasta vältel;
- **perioodõpe** – õpe, mille puhul erinevate õppeainete õpetamine toimub teatud ajal õppeaastas.

Erinevates kooliastmetes on korraldatud õpe järgmiselt:

- I kooliaste – valdavalt üldõpetus, osaliselt aineõpetus;
- II kooliaste – valdavalt aineõpetus, osaliselt üldõpetus ja perioodõpe;

- III kooliaste – valdavalt aineõpetus, osaliselt perioodõpe.

Koolis õpetatakse **A-võõrkeelena inglise keelt ja B-võõrkeelena vene keelt, saksa keelt või lapsevanema põhjendatud taotluse alusel muud võõrkeelt**. B-võõrkeele valib kool, arvestades kooli võimalusi ja õpilaste soove.
Projekt-, õues- ja muuseumiõppeks ning ekskursioonideks ja õppekäikudeks vajaliku aja kavandab õpetaja. Mujal õppimine, mis on osa õppekavast ning mis toimub perioodiliselt/ regulaarselt väljaspool koolimaja, kavandatakse kooli poolt.

Kool toetab iga õpilase osalemist olümpiaadidel, konkurssidel, võistlustel ja kooli esindamisega seotud tegevustes ja projektides. Osavõtt projektidest, olümpiaadidest, konkurssidest on vabatahtlik. Õpilane, kes tervislikel põhjustel ei saa osaleda kehalise kasvatuse tunni füüsilistes tegevustes, viibib tunnis ja täidab õpetaja antud asendusülesandeid.

HINDAMISE KORRALDUS

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/5 12.09.2016

Koolis on hindamine korraldatud vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele Põhikooli riiklikule õppekavale.

***Hindamine** on õpetamise ja õppimise lahutamatu osa, mille käigus*

- kogutakse järjepidevalt teavet õpilase arengu kohta;
- analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist;
- antakse edasi viivat tagasisidet või hinnatakse õpilast hindega;
- innustatakse ja suunatakse õpilast edasisel õppimisel

ning see on aluseks õppe edasisele kavandamisele.

Hindamise eesmärk on toetada **õpilase arengut** ja tema kujunemist **iseseisvaks õppijaks**, selleks

- kaasatakse õpilast enese- ja kaaslase hindamisse ning toetatakse tema enesehinnangu kujunemist;
- suunatakse ja toetatakse õpilast edasise haridustee valikul;
- suunatakse õpetaja tegevust õpilase individuaalse arengu toetamisel;
- antakse alus õpilase järgmisse klassi üleviimiseks ning kooli lõpetamise otsuse tegemiseks.

HINDAMINE ÕPPEPROTSESSI KÄIGUS

Lisatud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 12.09.2016, muudetud direktori käskkirjaga nr 1- 3/9 31.08.2018; 1-3/12 31.08.2020; 1-3/4 29.03.2022

Õppeprotsessi käigus hinnatakse õpilaste sooritusi õppetegevuse erinevatel etappidel, I kooliastmes kasutatakse valdavalt **sõnalist tagasisidet,** põhjendatud vajadusel ka kooli kokkuvõtval hindamisel kasutatavaid sümboleid, II ja III kooliastmes kasutatakse lisaks sõnalisele tagasisidele ka **tähti.**

Sõnalist tagasisidet andes lähtub õpetaja järgmistest põhimõtetest:

- õpilase sooritust võrreldakse kokku lepitud kriteeriumitega, mille aluseks on kooli õppekavas kirjeldatud õpitulemused, või õpilase eelnev sooritus;
- eesmärk on kirjeldada õpilase sooritust võimalikult hinnanguvabalt, juhtida tähelepanu puudustele, jagada soovitusi, kuidas sooritust parandada;
- suhtumine on positiivne ja toetav.

Hindamiskriteeriumid lepitakse õpilastega kokku enne sooritust ja need fikseeritakse taasesitamist võimaldaval kujul, näiteks kasutades **hindamismudelit.** Õpetaja koostab **hindamismudeli** kooli õppekava alusel ning kaasab sellesse protsessi kolleegid ja õpilased. Hindamismudel koostatakse lähtuvalt õppijate vajadustest ja õppekorralduse eripärast nädalaks, kuuks, trimestriks või poolaastaks ning see sisaldab järgmisi sisuelemente:

- õppetegevuste või pingutust nõudva ülesande kirjeldus, milles on välja toodud peamised taotletavad õpitulemused, õppesisu, õppetegevused kavandatud õpitulemuste saavutamiseks, digivahendite kasutamine, lõiming;
- õppetegevuste ajaline jaotus;
- hindamise põhimõtted ja kriteeriumid.

Õpetaja jagab informatsiooni hindamismudeli kohta vanematele, kui nad seda tema käest küsivad.

Õpetaja annab vanematele teada õppeprotsessi käigus hindamisest teavitamise põhimõtted õppeaasta alguses ja siis, kui ta neid õppeaasta jooksul lähtuvalt vajadustest muudab. Õpetaja hindab õpilaste kirjalikud tööd või loovtööd nädala jooksul ja kannab hinde Stuudiumisse töö tegemise või selle lõpetamise päevale.

Õppeainetes, mis eeldavad erivõimetel põhinevaid oskusi (kunst, muusika, tööõpetus, käsitöö ja kodundus, tehnoloogiaõpetus, kehaline kasvatus) võetakse hindamisel arvesse õpilase püüdlikkust, osalemist õppeprotsessis, teoreetilisi teadmisi ja isiklikku arengut.

Tervisest tingitud erivajadustega õpilaste hindamisel arvestatakse nende osavõttu kehalise kasvatuse tundidest ja raviarsti määratud harjutuste sooritamist. Hinnatakse õpilase teadmisi spordist, liikumisest, kehaliste harjutuste sooritamisest ning õpetaja antud eriülesannete täitmist.

Trimestri või poolaasta õpitulemuste omandamist kontrollivad kirjalikud tööd peavad olema ette planeeritud ja osapoolte vahel kokku lepitud vähemalt viis õppepäeva enne töö toimumist ja need registreeritakse Stuudiumis. Õppepäevas võib läbi viia ühe kontrolltöö, õppenädalas kuni kolm kontrolltööd. Kontrolltöid ei planeerita esmaspäevale ja reedele, õppepäeva

esimesele ning viimasele õppetunnile, välja arvatud juhul, kui õppeaine on tunniplaanis esmaspäeval ja reedel või ainult ühel neist päevadest või esimese või viimase tunnina.

JÄRELEVASTAMINE

Lisatud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 12.09.2016, muudetud direktori käskkirjaga nr 1- 3/9 31.08.2018; 1-3/4 29.03.2022

Õpilasele antakse võimalus **järelevastamiseks** kahel juhul: ebaõnnestunud ja sooritamata töö puhul.

Kui õpilasel on jäänud hinnatav töö sooritamata või tulemus on alla 50%, on õpilasel kohustus järele õppida ning teha töö **uuesti** või **järele** käimasoleva trimestri jooksul õpetajaga kokkulepitud tingimustel ja ajal.

- **Uuesti** sooritatud töö tulemusega arvestab õpetaja kokkuvõtval hindamisel juhul, kui see on eelnevast tulemusest parem ning asendab Stuudiumis hinde "F" järeltöö hindega.
- Sooritamata töö on Stuudiumis tähistatud märkega „T". Kui õpilane teeb töö **järele**, märgib õpetaja sooritatud töö hinde Stuudiumisse märke "T" asemele.

Kui õpilane ei ole kokkuvõtva trimestrihinde välja panemise ajaks sooritanud nõutavat tööd, märgib õpetaja Stuudiumisse märke "T" asemel hinde "F". Kui õpilasel ei ole objektiivsetel põhjustel võimalik järele vastata, võib õpetaja jätta trimestrihinde välja panemata.

Õpilasele, kellel on trimestrihinne „F" või on jäetud hinne välja panemata, koostatakse vastavas õppeaines vajadusel järelevastamisplaan koostöös õpilasega või individuaalne õppekava. Saavutatud tulemus fikseeritakse trimestrihindena Stuudiumis.

Õpilasele, kelle trimestrihinne on jäänud välja panemata ja ta ei ole kasutanud võimalust järele vastata, on trimestrihinne "F".

Kuna kool toetab õpilase soovi õppida ja püüelda senisest paremate tulemuste poole, on õpilasel võimalus kokkuleppel õpetajaga parandada ka eelmiste trimestrite õpitulemusi "D" ja "E" hinde tõstmiseks. Sel juhul muudab õpetaja eelmise trimestri hinde arvestades saadud tulemusega. Eelnevate trimestrite tööde järelevastamiseks avaldab soovi õpilane ning koos õpetajaga kaalutakse selle mõistlikkust ja vajalikkust. Eelmiste trimestrite õpitulemusi saab parandada kuni õppeaasta kokkuvõtva hinde väljapanemiseni.

Järelevastamine ja järeltööde sooritamine toimub järelevastamise klassis kolmapäeviti ja neljapäeviti 7. tunni ajal. Järelevastamiseks tuleb õpilasel töö tegemine aineõpetajaga kokku leppida, et õpetaja saaks järeltöö panna järeltööde mapi vahele. Järeltööd võib sooritada kokkuleppel aineõpetajaga aineõpetaja juures.

KOKKUVÕTTEV HINDAMINE

Lisatud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 12.09.2016, muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/9 31.08.2018; 1-3/3 02.09.2019; 1-3/12 31.08.2020; 1-3/21 31.08.2021; 1-3/4 29.03.2022

Kokkuvõttev hindamine **I kooliastmes** on õppeprotsessi käigus antud sõnalise tagasiside koondamine **poolaastahinneteks**, **II ja III kooliastmes** sõnalise tagasiside ja hinnete koondamine **trimestrihinneteks** ning trimestrihinnete koondamine **aastahinneteks.**

Trimestri või poolaasta alguses, lähtuvalt õppijate vajadusest ja õppekorralduse eripärast nädala või kuu alguses tutvustab õpetaja õpilastele peamisi läbitavaid teemasid, oodatavaid õpitulemusi, hindamise põhimõtteid ja kokkuvõtva hinde kujunemist ning annab sellest õpilastele ja vanematele teada Stuudiumi Tera kaudu.

Kokkuvõttev hindamine toimub I kooliastmes kaks korda õppeaastas, II ja III kooliastmes kolm korda õppeaastas.

Õppeaastas kuni 35-tunnise koormusega õppeaineid hinnatakse üldjuhul poolaastahindega.

Kokkuvõtva hindamise aluseks on ainekavades esitatud õpitulemustest, osaoskustest ja õppesisust lähtuvad õppe-eesmärgid.

Kokkuvõttev hindamine I kooliastmes

I kooliastmes keskendutakse kokkuvõtval hindamisel lapse loomulikule arengule. Kool kasutab taime kasvamisele viitavaid **sümbolhindeid**, mille põhjal on võimalik aru saada, kui kaugel on laps õpitulemuste saavutamisest. Iga laps areneb erinevas tempos, vastavalt oma individuaalsusele, oluline on jõuda eesmärgile õppeaasta lõpuks. II poolaasta kokkuvõttev hinne on ühtlasi õppeaasta kokkuvõttev hinne.

Kokkuvõtva hindamise aluseks on kooli õppekavas kirjeldatud vastava klassiastme **oodatavad õpitulemused,** mis on koondatud **osaoskuste kaupa.**

Sümbolhinded ja nende tähendused:

	Õpilasel on osaoskuse õpitulemused valdavalt saavutamata
	Õpilane liigub vähesel määral osaoskuse õpitulemuste saavutamise suunas.
	Õpilane on osaoskuse õpitulemused saavutanud määral, mis võimaldab hakkamasaamist.
	Õpilane on lähedal osaoskuse õpitulemuste saavutamisele.
	Õpilane liigub märgatavalt osaoskuse õpitulemuste saavutamise suunas.
	Õpilane on saavutanud osaoskuse õpitulemused täiel määral.
	Õpilane on osaoskuse õpitulemused ületanud.

Informaatika, kehalise kasvatuse, inimeseõpetuse ja kunsti osaoskuseid hinnatakse mitteeristavalt hinnetega „arvestatud“ (AR) ja „mittearvestatud“ (MA).

Mitteeristava hindamise aluseks on kooli õppekavas kirjeldatud õpitulemused, millele vastamise või ületamise korral väljendatakse piisavat tulemust hindega „AR“ ning millest madalamal tasemel tulemust väljendatakse hindega „MA“.

Käitumise ja hoolsuse hindamisel kasutab kool hindamismudelit, mille aluseks on kooli õppekava vastava kooliastme **üldpädevused**.

Kool annab õpilasele ja vanemale tagasisidet käitumise ja hoolsuse kohta 1.-3. klassis pool- ja õppeaasta lõpus.

Käitumise ja hoolsuse sümbolhinnete tähendused:

S - suurepärane	Õpilane on pädevused saavutanud täiel määral.
H - hea	Õpilane on üldiselt pädevused saavutanud.
R - rahuldav	Õpilane on pädevused saavutanud määral, mis võimaldab hakkamasaamist.
MR - mitterahuldav	Õpilasel on pädevused valdavalt saavutamata.

Järgmisse klassi üleviimise aluseks I kooliastmes on õpilase õppeaasta lõpuks saavutatud õpitulemused.

1. klassi õpilane saab tunnistuse paberil kaks korda õppeaastas pool- ja õppeaasta lõpus.

2.-3. klassi õpilane ja vanem näevad I poolaasta koondhindeid elektrooniliselt. Õpilasele väljastatakse klassitunnistus paberil õppeaasta lõpus.

Kokkuvõttev hindamine II ja III kooliastmes

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/4 29.03.2022

II ja III kooliastmes keskendutakse kokkuvõtval hindamisel õpilase soorituste tasemele. Kool kasutab **tähelist hindamissüsteemi**, hinnatakse õpitulemuste saavutamist.

Kokkuvõtva hindamise aluseks on kooli õppekavas kirjeldatud vastava klassiastme **oodatavad õpitulemused,** mis on koondatud **õppeainete kaupa**.

Valikaineid, kehalist kasvatust, käsitööd ja kodundust, tehnoloogiaõpetust, inimeseõpetust ning kunsti hinnatakse mitteeristavalt hinnetega „arvestatud“ (AR) ja „mittearvestatud“ (MA).

Mitteeristava hindamise aluseks on kooli õppekavas kirjeldatud õpitulemused, millele vastamise või ületamise korral väljendatakse piisavat tulemust hindega „AR“ ning millest madalamal tasemel tulemust väljendatakse hindega „MA“.

Ühiskonnaõpetust (6. klassis), inimeseõpetust (5.-8. klassis), muusikat (5.-9. klassis), kunsti (5.-7. klassis) ja valikaineid (III kooliastmes) hinnatakse poolaastapõhiselt.

Kokkuvõttev hindamine õppeainete puhul, mida hinnatakse poolaasta lõikes, on õppeprotsessi käigus antud sõnalise tagasiside ja hinnete koondamine poolaastahinneteks ning poolaastahinnete koondamine aastahindeks.
Õppeainete puhul, mida hinnatakse ainult ühel poolaastal, on poolaasta kokkuvõttev hinne ka aastahindeks.

Tähthinded ja nende tähendused:

F	0-49% Õpilasel on õppeaine õpitulemused valdavalt saavutamata.
E	50-59% Õpilane on õppeaine õpitulemused saavutanud minimaalsel määral.
D	60-69% Õpilane on õppeaine õpitulemused saavutanud määral, mis võimaldab hakkamasaamist.
C	70-79% Õpilane on lähedal õppeaine õpitulemuste saavutamisele.
B	80-89% Õpilane on õppeaine õpitulemused üldiselt saavutanud.
A	90-100% Õpilane on õppeaine õpitulemused saavutanud täiel määral.
A+	101-...% Õpilane on õppeaine õpitulemused ületanud.
AR	50-101% Õpilane on õppeaine õpitulemused saavutanud või ületanud.
MA	0-49% Õpilasel on õppeaine õpitulemused valdavalt saavutamata.

Käitumise ja hoolsuse hindamisel kasutab kool hindamismudelit, mille aluseks on kooli õppekava vastava kooliastme **üldpädevused**. Käitumist ja hoolsust hinnatakse eraldi sõnaliste hinnetega iga trimestri lõpus.

Käitumise ja hoolsuse sõnaliste hinnete tähendused:

S - suurepärane	Õpilane on pädevused saavutanud täiel määral.
H - hea	Õpilane on üldiselt pädevused saavutanud.
R - rahuldav	Õpilane on pädevused saavutanud määral, mis võimaldab hakkamasaamist.
MR - mitterahuldav	Õpilasel on pädevused valdavalt saavutamata.

4.-9. klassi õpilane ja vanem näevad trimestri ja õppeaasta **kokkuvõtvaid hindeid** elektrooniliselt. Vanema soovil väljastatakse tunnistus paberil õppeaasta lõpus. Põhikooli lõputunnistuse koos hinnetelehega saab õpilane 9. klassi lõpetamisel.

Õpilase järgmisesse klassi üleviimine, tunnustamine, täiendavale õppetööle ja klassikursust kordama jätmine

Lisatud direktori käskkirjaga nr 1-3/4 29.03.2022

Õpilase järgmisse klassi üleviimine toimub põhikooli riikliku õppekava alusel.

Iga trimestri ja õppeaasta lõpul toimub õpilaste tunnustamine, mis põhineb õpetajate hinnangutel (kooli esindamise, õppetöövälise tegevuse jms eest) ja trimestri õpitulemustel. Trimestri lõpus tunnustatakse silmapaistvate ja heade õpitulemuste eest õpilasi, kelle taotletud õpitulemused trimestri jooksul on hinnatud „B“, “A” või “A+” või samaväärse sõnalise hinnanguga ning kelle hoolsus ja käitumine on „suurepärane“ või „hea“. I kooliastmes tunnustatakse poolaasta lõpus õpilasi, kelle õpitulemused on saavutatud täiel määral või ületatud ning kelle käitumine on „suurepärane“ või „hea“.

Õppeaasta lõpus tunnustatakse õppenõukogu otsuse alusel tunnustuskirjaga „Väga hea õppimise eest“ 4.-9.klassi õpilasi, kelle aastahinded on „B“, “A” või “A+” ning käitumine „suurepärane“ või „hea“, ning 1.-3. klassi õpilasi, kelle õpitulemused on saavutatud täiel määral või ületatud ning käitumine „suurepärane“ või „hea“. Kui õppeaine on hinnatud hindega „AR“, tunnustatakse õpilast tunnustuskirjaga juhul, kui aastahinne „AR“ on samaväärne hindega „B“, “A” või “A+”.

Õppenõukogu põhjendatud otsusega võib jätta klassikursust kordama õpilase, kellel on kolmes või enamas õppeaines aastahinne “F” või mitterahuldav hinnang, täiendav õppetöö pole tulemusi andnud ning õppekavaga nõutavate õpitulemuste saavutamiseks pole otstarbekas rakendada individuaalset õppekava.

Õppenõukogu põhjendatud otsusega võib jätta klassikursust kordama õpilase, kellel on põhjendamata puudumiste tõttu kolmes või enamas õppeaines aastahinne “F” või “MA”. Õppenõukogu kaasab otsust tehes õpilase või tema seadusliku esindaja ning kuulab ära tema arvamuse.

INDIVIDUAALSEL ÕPPEKAVAL ÕPPIVA ÕPILASE HINDAMISE ERISUS

Lisatud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 12.09.2016

Individuaalsel õppekaval õppiva õpilase hindamise erisus on kirjeldatud tema individuaalses õppekavas ja tema puhul võib rakendada diferentseeritud hindamist. Õpilast hinnatakse hindega

„E“ või , kui kokkulepitud kohanduste toel (abivahendite kasutamine, lisajuhendamine, töö raskusastme reguleerimine, ülesannete täitmiseks lisaaja andmine jms) suudab õpilane riiklikus õppekavas toodud õpitulemused saavutada vähemalt 50% ulatuses. Kokkulepitud kohanduste alusel saadud hindele lisatakse Stuudiumis märge „töö sooritatud kohandustega“.

HINDAMISMAATRIKS

Lisatud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 12.09.2016, muudetud käskkirjaga 1-3/21 31.08.2021

Õpilase koolist lahkumisel teisendatakse õppeaasta sümbolhinded või tähelised hinded, mis on aluseks õpilase järgmisse klassi üleviimisel, 5-palli süsteemi järgmise maatriksi alusel:

"5" – "A+", "A", "AR", "4" – "B", "C", "3" – "D", "E", "2" – "F", "MA".

1.-3. klass	osaoskuse õpitulemused on valdavalt saavutamata	on osaoskuse õpitulemused saavutanud minimaalsel määral	on osaoskuse õpitulemused saavutanud määral, mis võimaldab hakkamasaamist	on lähedal osaoskuse õpitulemuste saavutamisele	on osaoskuse õpitulemused üldiselt saavutanud	on osaoskuse õpitulemused saavutanud täiel määral	on osaoskuse õpitulemused ületanud
4.-6. klass	õppeaine õpitulemused on valdavalt saavutamata **F**	on õppeaine õpitulemused saavutanud minimaalsel määral **E**	on õppeaine õpitulemused saavutanud määral, mis võimaldab hakkamasaamist **D**	on lähedal õppeaine õpitulemuste saavutamisele **C**	on õppeaine õpitulemused üldiselt saavutanud **B**	on õppeaine õpitulemused saavutanud täiel määral **A**	on õppeaine õpitulemused ületanud **A+**
	1 - nõrk / **2 - puudulik**	**3 - rahuldav**		**4 - hea**		**5 - väga hea**	
%	0-19 / 20-34 / 35-49	50 51 52 53 54 55 56 57 58 59	60 61 62 63 64 65 66 67 68 69	70 71 72 73 74 75 76 77 78 79	80 81 82 83 84 85 86 87 88 89	90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100	101-

HINNETE VAIDLUSTAMINE

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 5.05.2022

Õpilasel ja tema seaduslikul esindajal on õigus hindeid ja sõnalisi hinnanguid vaidlustada kümne päeva jooksul pärast hinde või hinnangu teada saamist. Õpilase hindamisega seotud vaidlusküsimusi lahendab kooli administratsioon õpilase või tema seadusliku esindaja kirjaliku taotluse alusel. Otsusest teavitatakse õpilast ja tema seaduslikku esindajat kirjalikult viie tööpäeva jooksul pärast otsuse vastuvõtmist. Kui õpilase seaduslik esindaja ei ole kooli otsusega rahul, siis võib ta pöörduda kooli õppe- ja kasvatustegevuse üle riiklikku järelevalvet teostava ametniku poole viie tööpäeva jooksul alates otsuse teadasaamisest.

Hindamise vaidlustamine ning vaidlusmenetlus toimub haldusmenetluse seaduse alusel.

ÕPILASTE JA VANEMATE TEAVITAMISE JA NÕUSTAMISE KORRALDUS

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 12.09.2016; 1-3/4 29.03.2022

Õpilase ja vanemate teavitamine toimub kooli kodukorras sätestatud kordade kohaselt vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses ning avaliku teabe seaduses ja haldusmenetlusseaduses sätestatule.

Kool tagab õpilasele ning vanematele teabe kättesaadavuse õppe ja kasvatuse korralduse kohta ning juhendamise ja nõustamise õppetööd käsitlevates küsimustes. Peamised õppeteemad, taotletavad õpitulemused, vajalikud õppevahendid, hindamise korraldus ja planeeritavad üritused tehakse õpilasele teatavaks iga õppeperioodi algul.

Õpilaste ja vanemate teavitamiseks kasutatakse järgmisi vahendeid:

- elektrooniline õppeinfosüsteem Stuudium;
- kooli koduleheküg;
- e-kirjad.

Kord aastas õppeaasta alguses toimub kooli **vanemate üldkoosolek**.

Õpilase ja tema vanemate esimene partner koolis on **klassijuhataja**, kelle juhtimisel kujundatakse välja informatsiooni jagamise kultuur. Vähemalt kord aastas korraldab klassijuhataja **klassi vanemate koosoleku** ja viib iga õpilasega läbi **arenguvestluse**, millel osalevad ka õpilase vanemad.

Koolis korraldatakse õpilaste ja vanemate teavitamine edasiõppimisvõimalustest ning tagatakse õpilastele **karjääriteenuste** kättesaadavus.

KARJÄÄRINÕUSTAMISE KORRALDUS

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/12 31.08.2020; 1-3/4 29.03.2022

Karjääri planeerimise ja elukestva õppe põhimõte tutvustamisega toetatakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes kujundab oma elu teadlike otsuste, sh kutsevalikute kaudu ning suudab kohaneda muutuvas õpi-, elu- ja töökeskkonnas.Karjäärinõustamise ja -õpetuse viivad läbi kooli õpetajad ning sellesse protsessi kaasatakse Eesti Töötukassa spetsialiste.
Karjääri planeerimise ja karjääriõpetusega tegeletakse eakohasust arvestades aineõpetuses ja projektipõhiselt järgmiste eesmärkidega:

- tagada teadmised tööturu arenguvajadusi arvestavatest õppimisvõimalustest;
- tagada pädevus teha teadlikke valikuid edasiõppimisel, mis võimaldavad õpilasel oma potentsiaali parimal võimalikul moel rakendada;
- arendada alates 7. klassist õpilase oskusi esitleda iseennast ja oma kogemusi kirjalikult ja suuliselt.

Koolis osutavad karjäärinõustamist ja -õpetust **õpetajad** ja **tugispetsialistid**, kes aitavad õpilast ja tema vanemaid, kui nad vajavad abi või nõu järgmistes küsimustes:

- õpilase tuleviku ja karjääri planeerimine, sh nõustamine edasiõppimise küsimustes;
- individuaalsel õppekaval õppimise ja individuaalse õppekava taotlemise kohta;
- õppekavavälise tegevuse kohta;
- eneseanalüüsi koostamisel;
- vestlusteks valmistumisel.

Karjääriteenuse hulka kuulub ka karjääri- ja tööteemalise kirjanduse soovitamine ning kataloogide tutvustamine õppeasutuste kohta, kus on võimalik jätkata õpinguid pärast põhikooli lõpetamist.
Õpilast suunatakse mõtlema oma võimalikele tulevastele tegevusvaldkondadele ning arutlema, millised eeldused ja võimalused on tal selleks olemas.
III kooliastme lihtsustatud õppel ja toimetulekuõppel õppivat õpilast ja tema vanemat teavitatakse erinevatest tööharjutamise ja edasiõppimise võimalustest ning julgustatakse neid kasutama. Karjääriõpe toimub õppetöö osana ja tunniväliste tegevuste kaudu. Korraldatakse õppekäike piirkonna ettevõtetesse, külastatakse kutsekoole, Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskust, vastavalt vajadusele toimub kohtumine maakondliku Töötukassa karjäärinõustajaga.
Põhihariduse omandanud lisaõppel õppival õpilasel on võimalus osaleda ühel päeval nädalas Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuses kohanemiskursusel.

ÕPILASTE JUHENDAMISE JA ÕPILASE INDIVIDUAALSE ARENGU TOETAMISEKS KOHALDATAVAD ERISUSED

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 12.09.2016, muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/9 31.08.2018; 1-3/3 02.09.2019; 1-3/12 31.08.2020; 1-3/21 31.08.2021; 1-3/4 29.03.2022

Kooli eesmärk on luua eeldused tubli ühiskonnaliikme kujunemiseks **kaasava hariduse** tingimustes. Kool toetab õpilaste võimetekohast arengut ja kooli töötajad on koostööpartneriks peredele ja teistele lastega töötavatele spetsialistidele.

Õpilase heaolu toetamise mudel

Koolis on loodud füüsilised tingimused ja olemas vastav personal **lihtsustatud õppel** ja **toimetulekuõppel** õppivate õpilaste õpetamiseks põhikooli tasemel.

Õpilasele vajaliku toe väljaselgitamist ja rakendamist korraldab koolis **erivajadusega õpilase õppe koordineerija** (*edaspidi HEVko*), kes toetab ja juhendab õpetajat ning teeb õpetajale, vanemale ja direktorile ettepanekud

- edaspidiseks pedagoogiliseks tööks;
- koolis pakutavate õpilase arengut toetavate meetmete rakendamiseks;
- täiendavate uuringute läbiviimiseks.

HEVko ettepanekul võib tuge vajavale õpilasele vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele ning põhikooli riiklikule õppekavale rakendada järgmisi meetmeid:

- tugispetsialistide (eripedagoogi, logopeedi, koolipsühholoogi ja sotsiaalpedagoogi) teenuse osutamine,
- õpiabi rakendamine individuaalselt või rühmas,
- käitumise tugikava koostamine,
- pikapäevarühma vastuvõtmine,
- individuaalse õppekava koostamine,
- eesti keele õpetamine “Eesti keel teise keelena” (E2) ainekava järgi II kooliastmes.

Ajutistest õpiraskustest ülesaamiseks on igal õpilasel õigus **järelaitamistunnile** või **konsultatsioonile** kord nädalas iga teda õpetava õpetaja juures, II ja III kooliastme õpilasel aineõpetaja soovitusel ja vanema nõusolekul regulaarsele **tugiõppetunnile,** mille viib läbi aineõpetaja. Tund toimub väljaspool õppetunde.

Kui õpilasel ilmneb kõrgem vaimne võimekus, motivatsioon või loomingulisus, on võimalik saada diferentseeritud õpiülesandeid, mille sisu ja raskusaste võimaldavad õpilasel sobiva tasemega õppida, saada täiendavat juhendamist aineõpetajate või teiste haridusasutuste ja haridusprogrammide kaudu, osaleda aineolümpiaadidel, -võistlustel, õpilasprojektides, osaleda huviringides, organiseerida ja esineda ülekoolilistel sündmustel.

Toe vajaduse tuvastamiseks kooli poolt läbiviidud pedagoogilis-psühholoogilise hindamise tulemused ning õpetajate ja spetsialistide tähelepanekud ja soovitused dokumenteeritakse **õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardil.**

Õpilase individuaalse arengu toetamiseks kokkulepitud kohandused õppesisus, õppekoormuses, õppekorralduses ja õppekeskkonnas vormistatakse kooli ning vanema vahel õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardil.

Meetme rakendamise tulemuslikkust hindavad kõik meetme rakendamises osalenud õpetajad, tugispetsialistid ja kooli töötajad vähemalt üks kord poolaastas. HEVko teeb ettepanekud vanematele ja vajadusel kooli direktorile edasisteks tegevusteks.
Kui kooli tagatud **üldine tugi** ei anna õpilase arenguks soovitud tulemusi, siis võib koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel rakendada **tõhustatud tuge või erituge**.

- Kooli tugimeeskonna juht on HEVko.
- Tugispetsialistid kuuluvad kooli tugimeeskonda ning nende ülesanneteks on:
- teha koostööd õpetajate ja teiste tugispetsialistidega õpilase abi- ja toetusvajaduse väljaselgitamiseks, hinnata õpilase arengut ja toimetulekut;
- nõustada ja toetada õpetajat ja kooli töötajat õpilase õppe- ja arendustegevuse planeerimisel ning läbiviimisel, sobiva õppemetoodika ja õppevormi leidmisel, sobilike õppematerjalide, abivahendite valimisel ja kohandamisel, õpikeskkonna kujundamisel ning individuaalse õppekava ja käitumise tugikava koostamisel;
- toetada ja suunata õpilast esile kerkinud probleemide lahendamisel, viia läbi sekkumisi ning õpilase arengut ja toimetulekut toetavaid tegevusi individuaalselt või rühmas, hinnata rakendatud meetmete tulemuslikkust;
- seista laste huvide ja heaolu eest;
- teha koostööd õpilase koostöövõrgustikus olevate teiste spetsialistidega õpilasele vajaliku toe pakkumiseks;
- nõustada vanemaid lapse arengu ja toimetulekuga seotud küsimustes, teavitada vanemaid rakendatud tugimeetmete tulemuslikkusest;
- teha sissekandeid dokumentidesse (õpilase individuaalse arengu jälgimise kaart, individuaalne õppekava, käitumise tugikava).

Õppeaasta alguses otsustab tugimeeskond kooli tulevale või tavaklassist eriklassi õppima asuvale tuge vajavale õpilasele sobiva **eriklassi.**
Uuele õpilasele sobiva klassi määramiseks kohtuvad tugispetsialist, HEVko ja eriklassi klassiõpetaja õpilase ja vanemaga, võimalusel korraldatakse õpilaste omavahelise sobivuse hindamiseks proovipäev(ad) eriklassis, tutvutakse koolivälise nõustamismeeskonna soovitusega ja koolile esitatud dokumentidega (eriarsti hinnang, koolivalmiduskaart/ õpilase individuaalse arengu jälgimise kaart, lapse iseloomustus jm).
Õpilase üleviimiseks tavaklassist eriklassi võetakse aluseks koolivälise nõustamismeeskonna soovitus ja kooli tugispetsialistide ettepanek.
HEVko ettepanekul ja direktori otsusega võib ajutise meetmena tavaklassist eriklassi üle viia õpilase, kellel ei ole koolivälise nõustamismeeskonna soovitust eriklassis õppimise kohta.
Otsuse tegemisse kaasatakse vanem.

ÕPETAJATE KOOSTÖÖ JA TÖÖ PLANEERIMISE PÕHIMÕTTED

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/5 12.09.2016, muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/9 31.08.2018; 1-3/12 31.08.2020

Õpetajad planeerivad oma töö kooli õppekava alusel iga trimestri või poolaasta alguses, lähtuvalt õppijate vajadustest ja õppekorralduse eripärast nädala või kuu alguses. Õpetajad

kaasavad sellesse protsessi kolleegid. Õpetajad tutvustavad peamisi läbitavaid teemasid, taotletavaid õpitulemusi ja hindamise põhimõtteid ning esitavad need õpilastele ja vanematele taasesitamist võimaldaval kujul Stuudiumi Tera kaudu õppeperioodi esimeste koolipäevade jooksul. Töö planeerimist jälgib õppejuht.

Koolis toimuvad iganädalased klassiastme klassiõpetajate ja aineõpetajate koostöötunnid, mille käigus planeeritakse õppijat toetavat ja õppeaineid lõimivat õppeprotsessi ning võtmepädevuste lõimingut erinevate ainevaldkondade vahel. Õpetajad koostavad ühiselt hindamismudeleid ja õppematerjale.

Regulaarselt toimuvad kooli arendusmeeskondade kohtumised. Koolis tegutseb kuus arendusmeeskonda, kelle missioon on ellu viia kooli arengukava eesmärke: kiusamisvaba kool, tervisenõukogu, roheline kool, kooliaed, ettevõtlik kool ja kultuurikoda. Tegutsevad töögrupid, kes korraldavad koostööprojekte, õpilasvõistlusi või ülekoolilisi sündmuseid.

Õpetajad töötavad koostöös tugispetsialistidega välja tuge vajavate õpilaste toetusmeetmeid.

Õppekava arenduses osalevad kõik aineõpetajad. Ainevaldkondade arenduse eest vastutavad õppejuht ja ainevaldkonna töögruppide juhid, kes lepitakse kokku arendustöö alguses.

Kooli õppe- ja kasvatustööd puudutavaid ettepanekuid arutatakse kooli nõukoja koosolekul, neid tutvustatakse õpetajatele töötajate koosolekul või e-keskkonna kaudu. Õpetajate esitatud muudatusettepanekuid arutatakse kooli nõukojas, töötajate koosolekul või e-keskkonna kaudu.

Klassijuhataja planeerib oma töö lähtuvalt klassi kasvatuslikest vajadustest võttes aluseks kooli üldtööplaani ning õppe- ja kasvatustööd toetavate tegevuste plaani. Klassijuhataja planeerib liikluskasvatuse teemad.

Õpetajad on teadlikud oma õppimisvajadustest ning teevad koostööd kogukonna, Eesti ja rahvusvahelisel tasandil, et rakendada ja jagada kolleegidega parimaid õpetamispraktikaid.

KOOLI ÕPPEKAVA VÄLISE ÕPPIMISE VÕI TEGEVUSE ARVESTAMINE KOOLIS ÕPETATAVA OSANA

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 12.09.2016, muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/9 31.08.2018

Kooli õppekava välise õppimise või tegevuse arvestamisel kooli õppekava osana (edaspidi *õppekavaväline õppimine*) on keskseks põhimõtteks lähtumine õpitu sisust ja õpitulemustest.

Õppekavaväline õppimine võimaldab suurendada õpilaste hariduslikku mobiilsust. Õppekavavälisel õppimisel loetakse tulemused samaväärseteks õppekava läbimisel saavutatud õpitulemustega.

Õppekavaväline õppimine on protsess, mis koosneb järgmistest etappidest:

- õpilase ja vanema nõustamine taotluse esitamise ja nõutavate tõendusmaterjalide vormistamise ja esitamise kohta;
- taotluse koostamine ja esitamine direktorile;
- taotluse hindamine;
- direktori otsus;
- vajadusel otsuse vaidlustamine ja vaidemenetlus.

Õpilast ja vanemat nõustab kooli õppejuht.

Õppekavavälise õppimise hindamiseks moodustab direktor **taotluse hindamise komisjoni**, mis koosneb pedagoogilisest personalist sh vähemalt kaks õpetajat. Komisjoni ülesanne on selgitada, kas õppekavaväline õppimine on võimaldanud saavutada nõutud õpitulemusi.

Komisjon toetub hindamisel tõendusmaterjalidele, milleks on:

- esmased tõendusmaterjalid (õpilase kirjalikud tööd),
- teisesed tõendusmaterjalid (sooritust tõendavad dokumendid).

Tõendusmaterjal võib olla koostatud õpimapina.

ÕPPEKORRALDUS ERITINGIMUSTEL

Lisatud direktori käskkirjaga nr 1-3/10 22.05.2020; muudetud käskkirjaga 1-3/21 31.08.2021; 1-3/4 29.03.2022

Eritingimustel õppe korraldamisel lähtutakse Vabariigi Valitsuse ja Haridus- ja teadusministeeriumi ning Terviseameti soovitustest.

Eritingimustel õppe korraldamisel kasutatakse I kooliastmes **õppeprotsessi** hindamisel kirjeldavat sõnalist tagasisidet, millel puudub sümboliline ekvivalent. II ja III kooliastmes kasutatakse hindamisel tähelist hindamissüsteemi.

Kui õpilasel on jäänud õppeülesanne sooritamata, siis on tal kohustus see järele teha käimasoleva õppeperioodi jooksul. Sooritamata ülesanne on Stuudiumis tähistatud märkega "T". Õppeülesande esitamisel kustutab õpetaja märke "T". Kui õpilane ei ole kokkuvõtva hinde välja panemise ajaks sooritanud nõutavat ülesannet, kaalub õpetaja töö olulisust ning võtab selle arvesse kokkuvõtva trimestri- või poolaastahinde välja panemisel.

Kokkuvõttev hindamine I kooliastmes on õppeprotsessi käigus antud sõnalise tagasiside koondamine **poolaastahinneteks** "arvestatud/ mittearvestatud" (edaspidi AR/MA), mis väljendavad kokkuvõtvalt õpitulemuste saavutamist osaoskuste lõikes.

Käitumist ja hoolsust tagasisidestab klassijuhataja poolaasta lõpus sümbolhindega „S-MR".

Kokkuvõttev hindamine II ja III kooliastmes on õppeprotsessi käigus antud sõnalise tagasiside ja hinnete koondamine **trimestri- või poolaastahinneteks** „A+ -F" või „AR/MA".

Käitumist ja hoolsust tagasisidestab aineõpetaja trimestri lõpus sümbolhindega „S-MR".

KOOLI ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015

Kooli õppekava uuendamist ja täiendamist võib taotleda iga asjast huvitatud isik. Selleks tuleb esitada kooli direktorile algatustaotlus kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis koos ettepanekute ja põhjendustega. Algatustaotluse korral kutsub direktor kokku kooli õppekava **uuendamise ja täiendamise töörühma**, kes otsustab ettepanekute põhjal uuendamise või täiendamise vajaduse ja koostab kooli õppekava muudatuste eelnõu, mis on kooskõlas kehtiva õigusega.

Kooli õppekava uuendamise või täiendamise algatab direktor, juhul kui see on tingitud

- muudatustest õigusaktides;
- muudatustest kooli arengukavas;
- kooli sisehindamise tulemustest.

Kooli direktor esitab õppekava muudatuste eelnõu enne kehtestamist arvamuse andmiseks hoolekogule ja õppenõukogule. Arvamuse küsimisel lähtud direktor haldusmenetluse seaduse §st 16. Kui hoolekogu või õppenõukogu on leidnud, et kavandatavad muutused on vastuolus kehtiva õigusega, siis kutsub kooli direktor kokku õppekava uuendamise ja täiendamise töörühma, kes viib õppekava muudatused vastavusse kehtiva õigusega.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse alusel kehtestab kooli õppekava kooli direktor käskkirjaga.

Kooli õppekava muudatused esitatakse kooli õppekava terviktekstis, viidates muudetud peatküki juures direktori käskkirja numbrile ja kuupäevale, millega õppekava muudeti.

Kool avalikustab põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § alusel kooli õppekava kooli veebilehel ja loob kooli raamatukogus võimaluse kooli õppekavaga tutvumiseks.

Ainekavad

AINEVALDKOND „KEEL JA KIRJANDUS“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015, muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/9 31.08.2018; 1-3/4 29.03.2022

Ainevaldkonda kuuluvad **eesti keel** ja **kirjandus**.

Keele ja kirjanduse õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- väärtustab keelt kui rahvuskultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit;
- teadvustab keeleoskust õpioskuste alusena;
- on omandanud õigekirjaoskuse;
- väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui kirjalikult;
- kuulab, loeb ja kirjutab mõtestatult eri liiki tekste ning esitab teavet;
- kasutab asjakohaselt eri suhtluskanaleid ja suudab teavet kriitiliselt hinnata;
- väärtustab rahvuskirjandust ja pärimuskultuuri ning kultuurilist mitmekesisust;
- loeb eakohast väärtkirjandust ja kujundab selle järgi oma tõekspidamisi;
- väljendab isiklikku arvamust ning tunnustab ja arvestab teiste inimeste arvamust;
- oskab õppida, hangib teavet eri allikatest.

Eesti keel

I KOOLIASTE

Eesti keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 3. klassi lõpetaja:

- mõistab suulisi ja kirjalikke küsimusi ning vastab nendele, kasutades kõnes ja kirjas sobivaid lühivastuseid ning terviklauseid;
- kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid ning kirjutab loetava käekirjaga;
- kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit ja olukorda;
- jutustab endast ning oma lähiümbruses toimunust;
- kuulab mõtestatult eakohast teksti;
- loeb õpitud teksti selgelt, ladusalt, õigesti ning mõistmisega;
- loeb eakohast ilu- ja aimekirjandust;
- kirjutab õpitud keelendite piires õigesti;
- jutustab ja kirjutab küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnade või kava toel;
- töötab tekstiga õpetaja juhiste alusel;
- saab aru lihtsast plaanist, tabelist, diagrammist ja kaardist;
- hangib otstarbekohast teavet eri allikatest ja kasutab eakohaseid sõnaraamatuid.

I KOOLIASTME EESTI KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevus***
SUULINE KEELEKASUTUS	
Kuulamine • *Eristab häälikuid (asukoht ja järjekord sõnas), täishääliku pikkusi;* • *toimib õpetaja ja kaaslase suulise juhendi järgi;* • *kuulab õpetaja ja kaaslase esituses lühikest eakohast teksti, mõistab kuuldud lause, jutu sisu:* *Kõnelemine* • *teab, et sõnadel on lähedase või vastandtähendusega sõna ja nimetab neist mõningaid;* • *väljendab end suhtlusolukordades arusaadavalt: palub, küsib, tänab, vabandab;* • *jutustab suunavate küsimuste toel kuuldust, nähtust, loetust;* • *koostab õpetaja abiga pildiseeria või küsimuste toel suulise jutu,* • *esitab luuletust peast.*	*Kuulamine* *Helide, häälte ja häälikute eristamine (asukoht ja järjekord sõnas), hääliku pikkuse eristamine, põhirõhk täishääliku pikkusel.* *Õpetaja ja kaaslase kuulamine ning suulise juhendi järgi toimimine. Õpetaja ja kaaslase ettelugemise kuulamine. Kuuldu ja nähtu kommenteerimine.* *Kõnelemine* *Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Hääldusе harjutamine, hääle tugevuse kohandamine olukorrale.* *Töö lähedase tähendusega sõnaga, sõnatähenduse selgitamine ja täpsustamine.* *Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumine, tänamine) valik suhtlemisel.* *Lihtlauseliste küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine.* *Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas.* *Jutustamine kuulatu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria, etteantud teema põhjal; aheljutustamine.* *Esemete, nähtuste, tegelaste jms võrdlemine, ühe-kahe tunnuse alusel rühmitamine.* *Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus. Tuttava luuletuse, dialoogi peast esitamine.*
LUGEMINE	

• *Tunneb häälik-tähelist vastavust, loeb õpitud teksti enam-vähem ladusalt, lausehaaval üksiku peatusega raskema sõna ees oma kõnetempos või sellest aeglasemalt;* • *mõistab häälega või endamisi (vaikse häälega või huuli liigutades) lugedes loetu sisu;* • *vastab teksti kohta käivatele küsimustele, mille vastused on palas otsesõnu öeldud;* • *mõtleb jutule alguse või lõpu;* • *on lugenud vähemalt kahte oma lugemisoskusele sobivat lasteraamatut, nimetab nende pealkirja ja autoreid, annab loetule emotsionaalse hinnangu (lõbus, tõsine, igav ...).*	*Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus.* *Trükitähtede (nii suurte kui väikeste) tundma õppimine. Tähtedest sõnade ja sõnadest lausete lugemine. Silpidest sõnade moodustamine.* *Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo, oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Lugemistehniliselt raskete sõnade ja sõnaühendite lugema õppimine.* *Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust.* *Jutustava ja kirjeldava teksti ning teabeteksti (õpilaspäevik, kutse, õnnitlus, saatekava, tööjuhend, raamatu sisukord) lugemine.* *Sõna, lause, teksti sisu mõistmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel. Loole lõpu mõtlemine.* *Tegelaste iseloomustamine. Küsimustele vastamine, millele vastus on tekstis otsesõnu kirjas.* *Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid), skeemide, kaartide lugemine õppekirjanduses, nende tähenduse tabamine.* *Luuletuste ilmekas (mõtestatud) lugemine. Riimuvate sõnade leidmine õpetaja abiga.* *Tekstiliikide eritamine: jutt, muinasjutt, luuletus, mõistatus.* *Kirjandustekstid: liisusalm, muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend.* *Loetud raamatu autori, kunstniku (illustraatori), tegelaste nimetamine, loetust jutustamine. Loetule emotsionaalse hinnangu andmine (lõbus, tõsine, igav jne).* *Huvipakkuva raamatu leidmine kooli või kodukoha raamatukogust täiskasvanu abiga.*

KIRJUTAMINE	
Kirjatehnika • *Kasutab õigeid kirjutamisvõtteid, teab, kuidas väikesi ja suuri kirjatähti kirjuta- takse ning sõnas õigesti seostatakse;* • *kirjutab tahvlilt ära;* • *täidab tahvlinäidise järgi õpetaja abiga õpilaspäevikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, varustab töö kuupäevaga;* *Kirjalik tekstiloome* • *koostab näidise järgi kutse;* • *kirjutab jutu pildi, pildiseeria ja küsimuste järgi;* • *kirjutab lünkümberjutustuse.* *Õigekeelsus* • *eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, sõna, lauset;* • *kirjutab omasõnade algusesse k, p, t;* • *kirjutab õigesti lühemaid (kuni 2-silbilisi) sõnu ja lauseid;* • *teab, et lause lõpeb punktiga;*	*Kirjatehnika* *Kirja eelharjutused. Kirjutamine pliiatsiga, joonistähtede kirjutamine. Õige pliiatsihoid ja kirjutamisasend istudes ja seistes (tahvli juures). Väikeste kirjatähtede õppimine. Suurte kirjatähtede õppimine (vajadusel 2.klassis). Tähtede seostamine.* *Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Töö vormistamine näidise järgi, töö puhtus, käekirja loetavus. Teksti ärakiri tahvlilt, õpikust.* *Kirjalik tekstiloome* *Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, õnnitlus (kujundamine näidise järgi).* *Jutu kirjutamine pilditäiendusena (pildi allkiri, kahekõne jms). Jutule lõpu kirjutamine. Loovtöö kirjutamine (pildi, pildiseeria, küsimuste järgi). Lünkümberjutustuse kirjutamine.* *Õigekeelsus* *Häälik, sõna, lause, tekst. Tähed ja tähestik, võõrtähtede vaatlus. Häälikute märkimine kirjas. Sõna ja lause ladumine ja kirjutamine.* *Täis- ja kaashäälikud. Täishääliku pikkuse eristamine ja õigekiri, kaashääliku pikkusega tutvumine. Sulghäälik (k, p, t) omasõnade alguses. i ja j ning h sõna alguses seoses tähtede õppimisega.* *Suur algustäht lause alguses, inimese- ja* *loomanimedes. Liitsõna vaatlus (moodustamine).* *Sõnade lõpu õigekiri – d ja -vad (mitmus) ning -b (tegusõna 3. pööre) õigekirjaga tutvumine.* *Tutvumine jutustava (väit-), küsi- ja hüüdlausega. Lause lõpumärgid: punkt, (küsi- ja hüüumärgi vaatlemine). Koma lauses (teksti vaatlus).*

• *teab, et lause alguses, inimeste, loomade, oma kodukoha nimes kasutatakse suurt algustähte;* • *kirjutab õigesti oma nime.*	*Oma kirjutusvea parandamine õpetaja abiga.* *Etteütlemise järgi sõnade ja lausete kirjutamine (15–20 sõna lihtlausetena).*

2. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevus***
SUULINE KEELEKASUTUS	
Kuulamine • *Eristab täis- ja suluta hääliku pikkusi;* • *kuulab õpetaja ja kaaslase eakohast teksti ning toimib saadud sõnumi kohaselt õpetaja abil;* • *koostab kuuldu põhjal lihtsama skeemi ja kaardi õpetaja abil;* *Kõnelemine* • *kasutab kõnes terviklauseid ;* • *teab ja leiab vastandtähendusega sõnu ning õpetaja abil ka lähedase tähendusega sõnu;* • *väljendab arusaadavalt oma soove ja kogemusi väikeses ja suures rühmas;* *vestleb oma kogemustest ja loetust;*	*Kuulamine* *Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk suluta kaashäälikul. Õpetaja ja kaaslase suulise mitmeastmelise juhendi meeldejätmine ja selle järgi toimimine.* *Õpetaja etteloetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ja lihtsa skeemi koostamine õpetaja juhendamisel.* *Kaaslase ettelugemise kuulamine ja hinnangu andmine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana).* *Kõnelemine* *Sõnatähenduste selgitamine ja täpsustamine aktiivse sõnavara laiendamiseks.* *Kuuldud jutu ümberjutustamine; pikema dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja sisule.* *Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevus, intonatsioon) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses.* *Kõnelemine eri olukordades (telefonitsi, rühma esindajana), rollimängud.* *Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine.* *Oma arvamuse avaldamine (raamatu, filmi jm) kohta ja selle põhjendamine. Arutlemine paaris ja rühmas: oma suhtumise väljendamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine.*

• *annab õpetaja abil edasi lugemispala, õppeteksti, filmi ja teatrietenduse sisu;* • *koostab õpetaja abil jutu pildiseeria, pildi või küsimuste toel; mõtleb jutule alguse või lõpu;* • *vaatleb ja kirjeldab nähtut, märkab erinevusi ja sarnasusi õpetaja suunavate küsimuste toel;* • *esitab luuletust peast.*	*Sündmuse, isiku, looma, eseme kirjeldamine tugisõnade, skeemi, tabeli abil.* *Mõtete väljendamine terviklausetena. Küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine.* *Eri meeleoluga luuletuste (aastaajad, laste elu) mõtestatud peast esitamine.*

LUGEMINE	
Loeb õpitud teksti suhteliselt õigesti, ladusalt (lugemistempo võib olla kõnetempost aeglasem), parandab ise oma lugemisvigu, enamasti väljendab intonatsioon loetava sisu; • *mõistab häälega või endamisi lugedes loetu sisu;* • *vastab teemakohastele (ka lihtsamatele tekstis mitte otsese infoga seotud) küsimustele;* • *leiab tekstis iseseisvalt vastused konkreetsetele küsimustele ja töötab õpetaja abiga eakohaste juhiste alusel;*	*Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi: oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse, sobiva intonatsiooni kasutamine. Lugemistehniliselt raskete sõnade ja sõnaühendite lugema õppimine.* *Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ja partnereid arvestades.* *Eri liiki lühitekstide (teade, kiri, ajakirja rubriik, sõnastik) mõistev lugemine. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust.* *Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses ning lasteraamatutes.* *Teksti sisu aimamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel.* *Tekstist õpitavate keelendite, samuti sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade jms leidmine. Õpiku sõnastiku kasutamine.* *Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine.* *Loetud jutustuse ja muinasjutu kohta kava koostamine (teksti jaotamine osadeks); skeemi/kaardi koostamine*

• *tunneb ära jutu, luuletuse, mõistatuse, näidendi ja vanasõna;* • *kasutab õpiku sõnastikku õpetaja abiga sõnade leidmiseks algustähe järgi;* *on lugenud vähemalt nelja oma lugemisoskusele sobivat lasteraamatut, nimetab tegelasi ja annab edasi loetu sisu mõne huvitava, enam meeldinud episoodi järgi.*	*õpetaja abiga. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine (ka siis, kui vastus otse tekstis ei sisaldu). Loole alguse ja lõpu mõtlemine.* *Tegelaste iseloomustamine.* *Luuletuste ilmekas (mõtestatud) esitamine. Riimuvate sõnade leidmine õpetaja abiga.* *Tekstiliikide eristamine: jutustus, luuletus, näidend, mõistatus, vanasõna.* *Kirjandustekstid: rahvaluuleline liisusalm, muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend, muistend.* *Loetud raamatu tutvustamine ja soovitamine. Vajaliku teose otsimine kooli või kodukoha raamatukogust autori ja teema järgi täiskasvanu abiga.*

KIRJUTAMINE	
Kirjatehnika • *Kasutab kirjutades õigeid väikeste ja suurte kirjatähtede tähekujusid ja seoseid;* • *kirjutab tahvlilt või õpikust ära;* • *täidab iseseisvalt õpilaspäevikut ja kujundab vihikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, kirja joonelisele lehele, varustab töö kuupäevaga.* *Kirjalik tekstiloome* • *koostab õpetaja abiga kutse, õnnitluse ja teate;* • *kirjutab loovtöö ning ümberjutustuse pildiseeria, tugisõnade ja küsimuste abil;*	*Kirjatehnika* *Suurte ja väikeste kirjatähtede kordamine.* *Kirjutamise tehnika arendamine: ühtlane kirjarida, õiged tähekujud ja seosed nii väikestel kui suurtel kirjatähtedel.* *Näidise järgi kirjatöö paigutamine vihiku lehele, kirjapaberile; kuupäeva kirjutamine.* *Kirjalik tekstiloome* *Kutse, õnnitluse ja teate koostamine õpetaja abiga.* *Tekstilähedase ümberjutustuse kirjutamine küsimuste ja tugisõnade toel.* *Loovtöö skeemi, kaardi toel; fantaasialugu. Jutu ülesehitus: alustus, sisu ja lõpetus; jutule alguse ja lõpu kirjutamine.* *Omakirjutatud teksti üle kaaslasega arutlemine.*

Õigekeelsus • *eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, silpi, sõna, lauset, täishäälikuühendit;* • *kirjutab õigesti sulghääliku omasõnade algusesse ja omandatud võõrsõnade algusesse;* • *märgib kirjas õigesti täishäälikuid;* • *teab peast võõrtähtedega tähestikku;* • *alustab lauset suure algustähega ja lõpetab punkti või küsimärgiga;* • *kasutab suurt algustähte inimeste ja loomade nimedes, tuttavates kohanimedes;* • *kirjutab õigesti sõnade lõppu -d (mida teed?), -te (mida teete?), -sse (kellesse? millesse?),-ga (kellega? millega?), -ta (kelleta? milleta?);* • *kirjutab etteütlemise järgi õpitud keelendite ulatuses sisult tuttavat teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi (20–25 sõna lihtlausetena).*	*Õigekeelsus* *Varasemale lisanduvalt keeleteadmised: täishäälikuühendi õigekiri, suluta kaashääliku pikkus ja õigekiri;* *k, p, t s-i ja h kõrval; i ja j silbi alguses, h sõna alguses. Silbitamine, poolitamise üldpõhimõtted.* *Lauseliik ja lõpumärk (jutustav e väit- ja küsilause). Koma kasutamine liitlauses kirjutamisel et, sest, aga, kuid puhul.* *Suur algustäht oma kooli ja tuttavates kohanimedes.* *Sõnade lõpu õigekiri –d (mida teed?), -te (mida teete?), -sse (kellesse? millesse?), -ga (kellega? millega?), -ta (kelleta? milleta?). ma, sa, ta, me, te, nad õigekiri.* *Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (20–25 sõna lihtlausetena).* *Kirjavea parandamine, kui veale tähelepanu juhitakse; kirjavea vältimine, kui veaohtlikule kohale tähelepanu juhitakse.*

3. KLASS

Õpitulemused	*Õppesisu ja -tegevus*
SUULINE KEELEKASUTUS	
Kuulamine • *Kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi;*	*Kuulamine* *Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk sulghääliku pikkusel.* *Pikema suulise juhendi meeldejätmine ja selle järgi toimimine. Kaaslase ja õpetaja juhtnööride kuulamine, nende järgi toimimine.* *Ettelugemise kuulamine. Kaaslase ettelugemise hindamine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana). Kuuldu ning nähtu kommenteerimine. Fakti ja fantaasia eristamine.* *Õpetaja etteloetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ning lihtsa skeemi koostamine.* *Kuuldu (muinasjutt, lühijutt lapse elust, proosa-, luule ja ainetekst), nähtu (lavastus, film) sisu ümberjutustamine.* *Dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja nende ütlustele.*
Kõnelemine • *väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt: palub, küsib, selgitab, keeldub, vabandab, tänab; vastab küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ning lühivastuseid;* • *vaatleb sihipäraselt, kirjeldab eesmärgipäraselt nähtut, eset, olendit, olukorda, märkab erinevusi ja sarnasusi;* • *avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta;* • *annab küsimuste toel arusaadavalt edasi*	*Kõnelemine* *Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Selge hääldus jälgimine teksti esitades. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevuse, intonatsiooni) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses.* *Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumise, tänamise) valik suhtlemisel. Suuline selgitus, kõnetus- ja viisakusväljendid, teietamine ja sinatamine. Kõnelemine eri olukordades: vestlus tundmatuga, sh telefonitsi, klassi/kooli esindamine, võistkonda kutsumine, koostegevusest loobumine jms.* *Sõnavara arendamine: sõnatähenduse selgitamine ja täpsustamine, aktiivse sõnavara laiendamine, lähedase ja vastandtähendusega sõna leidmine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas.* *Oma arvamuse avaldamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine, kaaslase arvamuse küsimine.* *Mõtete väljendamine terviklausetena ja sobiva sõnastusega*

õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, filmi ja teatrietenduse sisu; koostab kuuldu/loetu põhjal skeemi/kaardi; • *jutustab loetust ja läbielatud sündmusest; jutustab pildiseeria, tugisõnade, märksõnaskeemi ja küsimuste toel; mõtleb jutule alguse ja lõpu;* • *leiab väljendamiseks lähedase ja vastandtähendusega sõnu; esitab luuletust peast.*	*(sõnavalik, mõtte lõpuleviimine). Küsimuste moodustamine ja esitamine ning neile vastamine.* *Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria ja etteantud teema põhjal; aheljutustamine.* *Sündmuste, isiku, looma, eseme jm kirjeldamine tugisõnade, skeemi ning tabeli abil. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus erisuguste meeleolude väljendamiseks.* *Tuttava luuletuse ja dialoogi ilmekas (mõtestatud) esitamine.* *Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.*

LUGEMINE	
• *Loeb nii häälega ja kui endamisi ladusalt ja teksti mõistes; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti;* • *loeb õpitud teksti ette õigesti, selgelt ja sobiva intonatsiooniga;* • *töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel;* • *vastab suulistele ja lühikestele kirjalikele küsimustele loetu kohta;* • *eristab kirjalikus tekstis väidet, küsimust, palvet, käsku, keeldu;*	*Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. Teksti ülesehitus: pealkiri, teksti osad (lõigud, loo alustus, sisu, lõpetus).* *Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Ladus ja automatiseerunud lugemine. Oma ja kaaslase lugemistehnika hindamine õpetaja juhiste alusel. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemise klassitahvlilt ja vihikust.* *Jutustava ja kirjeldava teksti ning tarbe- ja teabeteksti (õpilaspäeviku, kutse, õnnitluse, saatekava, tööjuhendi, raamatu sisukorra, sõnastiku, teate, eeskirja, retsepti, õpikuteksti, teatmeteose teksti, ajalehe- ja ajakirja ning muu meediateksti) lugemine.* *Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses, lasteraamatutes ning lasteajakirjanduses.*

• *tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kirja;* • *on lugenud läbi vähemalt neli eesti või väliskirjaniku teost, kõneleb loetud raamatust;* • *teab nimetada mõnd lastekirjanikku.*	*Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide ja üksiksõnade järgi.* *Töö tekstiga: tekstist õpitavate keelendite, sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine. Õpiku sõnastiku iseseisev kasutamine.* *Teksti jaotamine osadeks ning tekstiosade pealkirjastamine. Loetava kohta kava, skeemi, kaardi koostamine. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine. Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine, tegelaste iseloomustamine.* *Jutustavate luuletuste ja proosateksti mõtestatud esitamine. Riimuvate sõnade leidmine. Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ning partnereid arvestades.* *Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine. Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt.* *Tekstiliikide eristamine: muinasjutt, mõistatus, vanasõna, luuletus, jutustus, näidend, kiri* *Kirjandus: folkloorne lastelaul, liisusalm, jutustus, muinasjutt, muistend, luuletus, kahekõne, näidend, sõnamänguline tekst, piltjutt, mõistatus, vanasõna.*

KIRJUTAMINE	
Kirjatehnika • *Kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid, kirjutab loetava käekirjaga;* • *kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti ära; paigutab teksti korrektselt paberile, vormistab vihiku/õpilaspäevik u nõuetekohaselt;* *Õigekiri* • *valdab eesti häälikkirja aluseid ja õpitud*	*Kirjatehnika* *Kirjutamise tehnika süvendamine, oma loetava käekirja kujundamine, kirjutamise kiiruse arendamine.* *Kirjutamisvilumuse saavutamine (õiged tähekujud ja proportsioonid, loetav käekiri, ühtlane kirjarida, kirjatöö nõuetekohane välimus, töö vormistamine). Teksti ärakiri tahvlilt ja õpikust. Kirjutatu kontrollimine õpiku ja sõnastiku järgi. Oma kirjavea parandamine. Etteütlemise järgi kirjutamine. Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, ümbrik.* *Õigekiri*

keelendite õigekirja: eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, häälikuühendit, silpi, sõna, lauset; märgib kirjas häälikuid õigesti; eristab lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja suluta kaashäälikuid; kirjutab õigesti asesõnu; • *märgib õpitud sõnades õigesti kaashäälikuühendit; kirjutab õigesti sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse; märgib kirjas õigesti kääend- ja pöördsõnade õpitud lõppe ja tunnuseid;* • *teab peast võõrtähtedega tähestikku, kasutab lihtsamat sõnastikku ja koostab lihtsaid loendeid tähestik- järjestuses;* • *kirjutab suure algustähega lause alguse, inimese- ja loomanimed ning õpitud kohanimed;*	*Tähestiku järjekord. Täis- ja kaashäälikuühendi õigekiri. Täis- ja suluta kaashääliku pikkuse kordamine, sulghääliku pikkuse eristamine ja õigekiri. k, p, t s-i ja h kõrval. i ja j õigekiri (v.a võõrsõnades ja tegijanimedes). h sõna alguses. Sulghäälik oma- ja võõrsõnade alguses.* *Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimedes, tuntumates kohanimedes. Väike algustäht õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetustes. Poolitamise harjutamine. Liitsõna.* *Nimi-, omadus- ja tegusõna. Ainsus ja mitmus. Sõnavormide moodustamine küsimuste alusel. Mitmuse nimetava ning sse- lõpulise sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände lõpu õigekirjutus. Olevik ja minevik. Pöördelõppude õigekirjutus. Erandliku õigekirjaga ase- ja küsisõnad (ma, sa, ta, me, te, nad, kes, kas, kus).* *Väit- (jutustav), küsi- ja hüüdlause. Lause lõpumärgid. Koma kasutamine loetelus; et, sest, vaid, kuid, aga, siis, kui puhul; sidesõnad, mis koma ei nõua.* *Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (30–40 sõna). Oma kirjavea iseseisev leidmine.* *Sõnavara: lähedase ja vastandtähendusega sõna. Sõna ja tema vormide õigekirja ning tähenduse omandamine ja täpsustamine.*
<u>Tekstiloome</u> • *piiritleb lause ja paneb sellele sobiva lõpumärgi;* • *kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi (30–40 sõna);*	*<u>Tekstiloome</u>* *Lausete laiendamine ja sidumine tekstiks.* *Tarbeteksti (ajaleheartikli, teate, nimekirja jne) kirjapanek.* *Ümberjutustuse kirjutamine tugisõnade, skeemi, kaardi või kava toel.*

• *koostab kutse, õnnitluse, teate, e-kirja; kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a ümberjutustusi) küsimuste, tugisõnade, joonistuse, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel.*	*Loovtöö kirjutamine (vabajutt, jutt pildi, pildiseeria, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu). Jutu ülesehitus: alustus, sisu, lõpetus.* *Sündmusest ja loomast* *kirjutamine. Jutule alguse ja lõpu* *kirjutamine.* *Kirja kirjutamine.* *Omakirjutatud teksti üle kaaslasega arutamine.*

II KOOLIASTE

Eesti keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- tunneb õpitud tekstiliike ning nende kasutamise võimalusi;
- oskab teha kuuldust ja loetust kokkuvõtet nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- oskab koostada ja korrektselt vormistada õppetööks ja eluks vajalikke tekste;
- kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid;
- tunneb esinemise ettevalmistuse põhietappe ja esineb suuliselt;
- suhtleb eesmärgipäraselt ning valib kontekstile vastava suhtluskanali;
- tunneb eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
- oskab kasutada ÕSi ja interaktiivseid õigekeelsusallikaid.

II KOOLIASTME EESTI KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu ja –tegevus***
SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS	
• *Kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi;* • *annab lühidalt edasi kuuldu sisu;* • *väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes;* • *esitab kuuldu ja nähtu kohta küsimusi;* • *väljendab oma arvamust, annab infot edasi selgelt ja ühemõtteliselt;*	*Hääliku pikkuste eristamine.* *Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine.* *Õpetaja ettelugemise järel (ainealane tekst, lõikhaaval) oluliste mõistete ja seoste leidmine. Kuuldud tekstist lühikokkuvõtte sõnastamine. Kuuldud teabe rühmitamine skeemi, märksõnade jm alusel.* *Tekstide kriitiline kuulamine (fakti ja fantaasia eristamine jms).* *Lavastuse, kuuldud proosa-, luule- ja ainetekstide sisu ümberjutustamine.* *Visuaalsed ja tekstilised infoallikad, nende usaldusväärsus. Fakt ja arvamus.* *Sõnavara avardamine ja täpsustamine, töö sõnastikega. Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis.*

• *leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku vormi;* • *kasutab sõnastikke ja teatmeteoseid;* • *esitab peast luuletuse või rolliteksti.*	*Vestlus etteantud teema piires. Küsimustele vastamine, esitlus, tutvustus. Erinevate käitumisviiside ja koostöövormide võrdlemine. Oma arvamuse avaldamine, seisukoha põhjendamine, kaaslaste arvamuse küsimine. Lisateabe otsimine.* *Suulises keelekasutuses kirjakeele põhinormingute järgimine ning mõtete sobiv sõnastamine (sõnavalik, parasiitkeelendite vältimine, mõtte lõpuleviimine).* *Dialoogi ja dramatiseeringu koostamine ja esitamine. Pantomiim. Rollimäng.* *Erinevate strateegiate kasutamine kõneülesannetes (nt võrdlemine, kirjeldamine). Eritüübiliste küsimuste moodustamine (nt intervjuu tegemiseks).* *Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.*

TEKSTI VASTUVÕTT	
• *Loeb eakohast teksti ladusalt ja mõtestatult; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti;* • *otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse;*	*Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine. Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine; lugemist hõlbustavad võtted. Oma lugemise jälgimine ning lugemisoskuse hindamine.* *Tööjuhendi lugemine. Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart jm). Tekstide võrdlemine etteantud ülesande piires.*
• *vastab teksti põhjal koostatud küsimustele tekstinäidete või oma sõnadega, koostab teksti kohta küsimusi;* • *leiab teksti peamõtte;* • *kirjeldab teksti põhjal sündmuste toimumise kohta ja tegelasi;* • *leiab tekstist vajalikku infot;*	*Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Kujundlik keelekasutus (piltlik väljend). Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, remarkide, üksiksõnade jm alusel. Enne lugemist olemasolevate teemakohaste teadmiste ja kogemuste väljaselgitamine, oma küsimuste esitamine ning uute teadmiste vastu huvi äratamine (mida tean, mida tahaksin teada).* *Kirjandusteksti süžee, sündmuste toimumise koht, aeg ja tegelased. Sündmuste järjekord. Arutlemine tekstis käsitletud teema üle. Tegelaste käitumise motiivide analüüs. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Küsimustele vastamine*

• *tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kõnekäänu, kirja;* • *on läbi lugenud vähemalt neli eakohast väärtkirjandusteos t (raamatut);* • *tutvustab loetud kirjandusteose sisu ja tegelasi ning kõneleb loetust.*	*tekstinäidetega või oma sõnadega. Töö tekstiga: tundmatute sõnade tähenduse selgitamine, märkmete tegemine loetu põhjal, märksõnaskeemi, küsimuste koostamine. Loetava kohta kava, skeemi/kaardi koostamine. Rollimäng. Dramatiseering.* *Luuletuse sisu eripära määramine (loodus, nali jne); riimide leidmine ja loomine, riimuvate sõnade toel värsside loomine. Luuletuse ja proosateksti mõtestatud esitamine (meeleolu, laad).* *Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine.* *Huvipakkuva raamatu leidmine, iseseisev lugemine, vajaliku info leidmine. Loetud raamatu sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine.* *Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt, ka kataloogi või e-otsingut kasutades.* *Tekstiliikide eristamine: jutustus, muinasjutt, luuletus, näidend, vanasõna, kõnekäänd, kiri* *Ilukirjandus: kunstmuinasjutt, tõsielujutt eakaaslastest, ilu- ja aimekirjandus loomadest, seiklusjutt, näidend, rahvaluule, värsslugu, vanasõnad ning kõnekäänud.*
TEKSTILOOME	
• *Jutustab ja kirjutab loetust ning läbielatud sündmusest;* • *jutustab tekstilähedaselt, kokkuvõtlikult kavapunktide järgi, märksõnaskeemi ja küsimuste toel;* • *kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit, inimest;*	*Ümberjutustamine ja ümberjutustuse kirjutamine: tekstilähedane, kokkuvõtlik, loov, valikuline kavapunktide järgi, märksõnade ja küsimuste toel. Aheljutustamine.* *Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega.* *Loetu ja kuuldu põhjal jutustamine, kirjeldamine. Eseme, olendi, inimese kirjeldamine. Iseloomulike tunnuste esitamine.* *Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt.* *Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele, mida). Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine;*

• *kirjutab nii koolis kui ka igapäevaelus käsitsi ja arvutiga eakohaseid tekste vastavalt kirjutamise eesmärgile, funktsioonile ja adressaadile;* • *kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a ümberjutustusi) küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel;* • *teeb oma tekstiga tööd.*	*õige hingamine ja kehahoid.* *Jutustus pildi või pildiseeria põhjal, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu, kirjeldus, seletus, veenmiskiri, tarbetekstid (juhend, nimekiri, retsept, e-kiri, teade), ajakirjandustekstid (uudis, intervjuu, pildi allkiri, kuulutus, reklaam, arvamuslugu).* *Protsesskirjutamine: kirjutamiseks valmistumine (märksõnad, idee- või mõtteskeem, tsentriline kaart, sündmuste kaart, muusika, pilt, rollimäng jne), teksti eri versioonide kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine.*

ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE	
• *Märgib kirjas õigesti lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja kaashäälikuid;* • *märgib sõnades õigesti kaashäälikuühendit;* • *kirjutab sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse;* • *pöörab tegusõnu olevikus;* • *moodustab ainsust ja mitmust, olevikku ja minevikku;* • *poolitab sõnu (õpitud reeglite piires);*	*<u>Üldteemad</u>* *Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled.* *<u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u>* *Tähestik. Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Võõrtähed ja -häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend.* *Kaashäälikuühendi õigekiri. g, b, d s-i kõrval (nt jalgsi, kärbsed). h õigekiri.* *i ja j õigekiri (tegijanimi). Tutvumine gi- ja ki-liite õigekirjaga. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).* *Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri.* *Nimi ja nimetus. Isiku- ja kohanimed, ametinimetused ja üldnimetused.* *Eakohase teksti eksimatu ärakiri tahvlilt. Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (40–60 sõna, 20 ortogrammi). Oma kirjavea iseseisev leidmine.*

• *kasutab õpitud keelendeid nii kõnes kui kirjas vastavalt suhtlemise eesmärgile, funktsioonile ja suhtluspartnerile, jälgib oma tekstis õpitud ortograafiareegleid;* • *kirjutab suure algustähega isiku ja kohanimed ja väike algustähega õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetused;* • *tunneb ära liitsõna;* • *leiab vead enda ja kaaslaste kirjutistes õpitud keelendite piires; parandab leitud vead sõnaraamatu, käsiraamatu, kaaslase ja/või õpetaja abiga.* • *kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti (40– 60 sõna, 20 ortogrammi).*	*<u>Sõnavaraõpetus</u>* *Sünonüümid.* *Antonüümid.* *Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhisõna, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused.* *<u>Vormiõpetus</u>* *Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses.* *Nimisõna. Omadussõna. Asesõna. Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine.* *<u>Lauseõpetus</u>* *Lause. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi. Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine. Otsekõne ja saatelause.*

5. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevused***
SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS	
• *Valib juhendamise toel suhtluskanali;* • *leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi;* • *esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning annab hinnanguid.*	*Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis.* *Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine.* *Suuline arvamusavaldus etteantud teema piires, vastulausele reageerimine, seisukohast loobumine. Väite põhjendamine.*

TEKSTI VASTUVÕTT	
• *Loeb ja kuulab isiklikust huvist ning õppimise eesmärkidel nii huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste;* • *rakendab tuttavat liiki teksti lugemisel ja kuulamisel eri viise ja võimalusi;* • *valib juhendamise toel oma lugemisvara.*	*Eesmärgistatud lugemine, lugemist hõlbustavad võtted.* *Tööjuhendi lugemine. Kava, mõttekaart, joonis jm visualiseerivad vahendid.* *Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart).* *Kokkuvõte konkreetsest materjalist (õppetekst,* *arutlus). Kuuldu konspekteerimine.* *Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine.* *Visuaalselt esitatud info (foto, joonis, graafik) põhjal lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine.*
TEKSTILOOME	
• *Jutustab, kirjeldab,*	*Ümberjutustamine: tekstilähedane, kokkuvõtlik, valikuline.*
arutleb suuliselt ja kirjalikult, vormistab kirjalikud tekstid korrektselt; • *esineb suuliselt (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne).*	*Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt. Lühiettekande esitamine.* *Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Eseme, olendi, inimese kirjeldamine.* *Autori suhtumine kirjeldatavasse ja selle väljendamine.* *Jutustamine. Oma elamustest ja juhtumustest jutustamine ning kirjutamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus.* *Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine.* *Arutlemine. Probleemide nägemine vaadeldavas nähtuses. Põhjuse ja tagajärje eristamine.*
ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE	
• *Tunneb eesti keele häälikusüsteemi,* • *järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;*	*Üldteemad* *Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled.* *Sugulaskeeled ja sugulasrahvad.* *Häälikuõpetus ja õigekiri*

• *moodustab ja kirjavahemärgista b lihtlauseid, sh koondlauseid;* • *rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes.*	*Tähestik. Täis-ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend.* *Kaashäälikuühendi õigekiri.* *Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).* *Sõnavaraõpetus* *Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhiosa, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused.* *Sõnavara avardamine ja täpsustamine. Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist).* *Vormiõpetus* *Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad ja muutumatud sõnad.* *Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses. Tegusõna oleviku- ja minevikuvormi kasutamine tekstis.* *Käändsõna. Käändsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, arvsõna, asesõna. Käänamine. Käänded, nende küsimused ja tähendus.* *Õige käände valik sõltuvalt lause kontekstist.* *Ainsus ja mitmus.* *Lauseõpetus* *Lause. Alus ja öeldis. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi.*
	Korduvate lauseliikmete kirjavahemärgistamine koondlauses. Koondlause kasutamine tekstis. *Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine.* *Muud õigekirja teemad* *Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isiku- ja kohanimed.*

6. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevus***
SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS	
• *Valib juhendamise toel suhtluskanali; peab sobivalt telefoni- ja mobiilivestlusi, kirja- ja meilivahetust;* • *võtab loetut ja kuuldut lühidalt kokku nii suulises kui ka kirjalikus vormis.* • *leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi.*	*Arvamuse avaldamine, põhjendamine paaris- või rühmatöö käigus, kõnejärg. Kaaslase parandamine, täiendamine. Arvamuse tagasivõtmine, kaaslasega nõustumine, kaaslase täiendamine, parandamine.* *Kaasõpilaste töödele hinnangu andmine ja tunnustuse avaldamine.* *Klassivestlus, diskussioon. Telefonivestlus: alustamine, lõpetamine.* *Suhtlemine virtuaalkeskkonnas: eesmärgid, võimalused, ohud (privaatse ja avaliku ala eristamine). E-kiri.*
TEKSTI VASTUVÕTT	
• *Tunneb tavalisi tekstiliike ja nende kasutusvõimalusi;* • *võrdleb tekste omavahel, esitab küsimusi ja arvamusi ning teeb lühikokkuvõtte;* • *kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid tekstide tõlgendamisel ja seostamisel.*	*Raadio- ja telesaadete eripära, vormid ning liigid, eesmärgistatud kuulamine/vaatamine. Oma sõnadega kokkuvõtte tegemine.* *Saatekava.* *Trükiajakirjandus. Pressifoto. Karikatuur. Pildiallkiri. Teabegraafika.* *Reklaam: sõnum, pildi ja sõna mõju reklaamis, adressaat, lastele mõeldud reklaam.* *Tarbetekstide keel: kataloogid, kasutusjuhendid, toodete etiketid.* *Skeemist, tabelist, kuulutusest, sõiduplaanist, hinnakirjast andmete kirjapanek ja seoste väljatoomine.*

TEKSTILOOME	
• *Leiab juhendamise toel tekstiloomeks vajalikku kirjalikku või suusõnalist teavet raamatukogust ja internetist;* • *tunneb esinemise ettevalmistuse põhietappe;* • *tunneb kirjutamisprotsessi põhietappe;* • *kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju (ka e- kirju ja sõnumeid), oskab leida ja täita lihtsamaid planke ja vorme;* • *avaldab viisakalt ja olukohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suulises kui ka kirjalikus vormis;* • *kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid tekste luues ja seostades.*	*Protsesskirjutamine: suuline eeltöö, kava ja mõttekaardi koostamine, teksti kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine.* *Kirjandi ülesehitus. Sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus. Mustand. Oma vigade leidmine ja parandamine.* *Alustekst, selle edasiarenduse lihtsamaid võtteid. Lisateabe otsimine. Erinevatest allikatest pärit info võrdlemine, olulise eristamine ebaolulisest, selle väljakirjutamine. Uue info seostamine oma teadmiste ja kogemustega, selle rakendamine konkreetsest tööülesandest lähtuvalt.* *Visuaalsed ja tekstilised infoallikad, nende usaldusväärsus. Teksti loomine pildi- ja näitmaterjali põhjal. Fakt ja arvamus.* *Kiri, ümbriku vormistamine.* *Lühiettekanne, esitlus Internetist või teatmeteostest leitud info põhjal. Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika.*
ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE	
• *Tunneb eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliikide tüüpjuhte ja lihtvormide kasutust, järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;*	*<u>Üldteemad</u>* *Kirjakeel, argikeel ja murdekeel* *<u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u>* *g, b, d s-i kõrval. h õigekiri. i ja j õigekiri (tegijanimed ja liitsõnad). gi- ja ki-liite õigekiri. Sulghäälik võõrsõna algul ja sõna lõpus, sulghäälik sõna keskel.*

• *moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid ja lihtsamaid liitlauseid;* • *leiab ja kontrollib „Eesti õigekeelsus-sõnaraamatust“ sõna tähendust ja õigekirja;* • *tunneb ära õpitud tekstiliigi; rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsides ja hinnates.*	*f-i ja š õigekiri. Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).* *Õigekirja kontrollimine sõnaraamatutest (nii raamatust kui veebivariandist).* *Sõnavaraõpetus* *Kirjakeelne ja kõnekeelne sõnavara, uudissõnad, murdesõnad, släng.* *Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist).* *Vormiõpetus* *Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Omadussõna käänamine koos nimisõnaga. lik- ja ne-liiteliste omadussõnade käänamine ja õigekiri. Omadussõnade võrdlusastmed. Võrdlusastmete kasutamine. Omadussõnade tuletusliited. Omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine (ne- ja line-liitelised omadussõnad).* *Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine. Põhi- ja järgarvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Kuupäeva kirjutamise võimalusi. Arvsõnade käänamine. Põhi- ja järgarvsõnade kirjutamine sõnade ja numbritega, nende lugemine. Arvsõnade kasutamine tekstis. Asesõnade käänamine ja kasutamine.* *Sõnaraamatute kasutamine käändsõna põhivormide kontrollimiseks.* *Lauseõpetus* *Liitlause. Lihtlausete sidumine liitlauseks. Sidesõnaga ja sidesõnata liitlause. Kahe järjestikuse osalausega liitlause kirjavahemärgistamine.* *Otsekõne ja saatelause. Saatelause otsekõne ees, keskel ja järel. Otsekõne kirjavahemärgid. Otsekõne kasutamise võimalusi.* *Üte ja selle kirjavahemärgid.*
	Muud õigekirja teemad *Algustäheõigekiri: ajaloosündmused; ametinimetused ja üldnimetused; perioodikaväljaanded; teoste pealkirjad. Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri, lühendite lugemine.*

III KOOLIASTE

Eesti keele õppe- ja kasvatuseesmärkidena taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- mõistab eesti keele tähtsust rahvuskultuuris ning hea keeleoskuse vajalikkust;
- tuleb toime eesti kirjakeelega isiklikus ja avalikus elus; järgib kirjutades eesti õigekirja põhireegleid;
- suhtleb eesmärgipäraselt, valib olukorda sobiva suhtluskanali; väljendub kõnes ja kirjas asjakohaselt ja selgelt;
- osaleb aruteludes ja rühmatöös, avaldab oma arvamust põhjendatult ja keeleliselt korrektselt;
- kuulab ja loeb arusaamisega eri liiki tekste, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid; vahendab loetut ja kuuldut suuliselt ning kirjalikult;
- leiab asjakohast teavet meediast ja internetist, hindab seda kriitiliselt ning kasutab sihipäraselt;
- tunneb tekstiliike ja nende kasutusvõimalusi ning oskab eri liiki tekste koostada ja esitada;
- kasutab sõna- ja käsiraamatuid ning leiab õigekeelsusabi veebiallikatest.

III KOOLIASTME EESTI KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

7. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevused***
TEKSTI VASTUVÕTT	
• *Tõlgendab teabegraafikat;* • *Eristab fakti ja arvamust;* • *Tunneb ära meediateksti tunnuseid*	*Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm).* *Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine.* *Meedia olemus ja eesmärgid tänapäeval. Meediatekstide tunnused. Põhilised meediakanalid. Kvaliteetajakirjandus ja meelelahutuslik meedia. Fakti ja arvamuse eristamine.* *Meediatekstide põhiliigid: uudislugu, arvamuslugu, intervjuu, reportaaž, kuulutus. Uudisloo ülesehitus ja pealkiri. Arvamusloo ülesehitus ja pealkiri. Tele- ja raadiosaated.*
TEKSTILOOME	

• *Koostab kirja ja vormistab vastavalt suhtluskanalile* • *Kirjutab uudisloo: kogub materjali, vormistab sõnumi, vastutab allikakasutuse eest* • *Valmistab ette ja viib läbi intervjuu* • *Vormistab kirjalikud tööd sh arvutis juhendite kohaselt*	*Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik.* *Teabe edastamine, reprodutseerimine, seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires.* *Uudisloo kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest. Uudisloo pealkirjastamine.* *Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine. Kirjalike tööde vormistamise põhimõtted. Teksti arvutitöötlus.* *Arvamusloo suuline ja kirjalik kommenteerimine: isikliku seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine*
ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE	
• *Rakendab õpitud õigekirjareegleid* • *Kasutab õigekeelsus- jm sõnaraamatuid* • *Toimetab oma teksti, kui vigadele on tähelepanu juhitud*	*Kirjakeel ja argikeel. Eesti keele murded. Oskussõnavara. Sõnadeta suhtlemine.* *Häälikuõpetus ja õigekiri Häälikute liigitamine. Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades, kaashäälikuühendi õigekirja erandid. Veaohtliku häälikuõigekirjaga sõnad. Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtlike võõrsõnade õigekiri. Silbitamine, pikk ja lühike silp.* *Õigehääldus: rõhk ja välde. Välte ja õigekirja seosed. ÕS-ist (nii veebi- kui ka raamatuvariandist) õigekirja ja õigehäälduse kontrollimine. Sõnavaraõpetus Sõna ja tähendus, sõnastuse rikastamine, sünonüümide tähendusvarjundid. Homonüümid ja veaohtlikud paronüümid.* *Vormiõpetus ja õigekiri Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad (nimi-, omadus, arv- ja asesõnad) ja muutumatud sõnad (määr-, kaas-, side- ja hüüdsõnad). Sõnaliikide funktsioon lauses. Tegusõna pöördelised vormid: pööre, arv, aeg, kõneviis, tegumood. Tegusõna vormide kasutamine lauses. Tegusõna käändelised vormid. Tegusõna astmevaheldus: veaohtlikud tegusõnad ja sõnavormid. Õige pöördevormi leidmine ÕS-ist, vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Liit-, ühend- ja väljendtegusõna. Tegusõna kokku- ja lahkukirjutamine. Käändsõnad. Käänetevahelised seosed. Veaohtlikud käändevormid. Käändsõna*

	astmevaheldus: veaohtlikud käändsõnad ja sõnavormid. Õige käändevormi leidmine ÕS-ist, vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Omadussõna võrdlusastmed: veaohtlikud sõnad. Käändsõna kokku- ja lahkukirjutamine. Numbrite kirjutamine: põhi- ja järgarvud, kuupäevad, aastad, kellaajad. Muutumatud sõnad. Määr- ja kaassõnade eristamine.

8. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevused***
TEKSTI VASTUVÕTT	
• *Teadvustab tekstiliikide eesmärke* • *Jälgib kõnet, suulist ettekannet ja teeb märkmeid* • *Eristab olulise teabe* • *Kogub teavet pilttekstist ja teabegraafikast* • *Järgib oma tegevustes juhendeid*	*Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamižanrid), nende eesmärgid. Teksti vastuvõtmise viisid. Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine. Kõne kuulamine, märkmete tegemine.* *Konspekteerimine. Kõne põhjal küsimuste esitamine. Tekstist olulisema teabe ja probleemide leidmine, tekstist kokkuvõtte tegemine.* *Reklaamtekst, reklaamtekstide eesmärk ja tunnused. Reklaami keel. Kriitiline lugemine. Avalik ja varjatud mõjutamine. Peamised keelelised mõjutamisvõtted, demagoogia. Meediaeetika kesksed põhimõtted. Sõnavabaduse põhimõte ja selle piirangud. Teabetekstide eesmärk, teabeteksti tunnused ja ülesehitus. Juhend ja uurimus. Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine.*
TEKSTILOOME	
• *Edastab teavet konkreetsel teemal ja isikliku kogemuse pinnalt* • *Viitab teabeallikatele ja alustekstidele* • *Koostab ja esitab kõne* • *Järgib kirjandi kirjutamise etappe* • *Kirjutab jutustava, kirjeldava, arutleva teksti*	*Teabe edastamine, reprodutseerimine, seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires. Erinevat liiki alustekstide põhjal kirjutamine.* *Refereerimine. Teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused. Viidete vormistamine.* *Kõneks valmistumine, kõne koostamine ja esitamine. Kõne näitlikustamine. Ettekande koostamine ja esitamine.* *Kirjandi kirjutamise eeltöö: mõtete kogumine, kava koostamine, mustandi kirjutamine. Kirjandi teema ja peamõte, kirjandi ülesehitus. Teksti liigendamine.* *Jutustava, kirjeldava või arutleva kirjandi kirjutamine.*

ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE	
• *Järgib õigekirjareegleid* • *Koostab eesmärgipäraseid lauseid ja kirjavahemärgistab neid reeglite kohaselt*	*Eesti kirjakeele kujunemine 19. sajandil.* *Algustäheõigekiri Nimi, nimetus ja pealkiri. Isikud ja olendid; kohad ja ehitised; asutused, ettevõtted ja organisatsioonid; riigid ja osariigid; perioodikaväljaanded; teosed, dokumendid ja sarjad; ajaloosündmused; üritused; kaubad.* *Lauseõpetus ja õigekiri Lause. Lause suhtluseesmärgid. Lauseliikmed: öeldis, alus, sihitis, määrus ja öeldistäide. Täiend. Korduvate eri- ja samaliigiliste lauseliikmete ja täiendite kirjavahemärgistamine, koondlause. Lisandi ja ütte kirjavahemärgistamine ja kasutamine lauses. Liht- ja liitlause. Lihtlause õigekiri. Rindlause. Rindlause osalausete ühendamise võimalused, rindlause kirjavahemärgistamine. Põimlause. Pea- ja kõrvallause. Põimlause õigekiri. Segaliitlause. Lauselühend. Lauselühendi õigekiri. Lauselühendi asendamine kõrvallausega. Liht- ja liitlause sõnajärg. Otsekõne, kaudkõne ja tsitaat. Otsekõnega lause muutmine kaudkõneks.*

9. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevused***
TEKSTI VASTUVÕTT	
• *orienteerub tekstimaailmas: tunneb peamisi tekstiliike (tarbe-, teabe- ja meediažanre), nende põhijooni ning kasutamise võimalusi;* • *loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpija elutarbelisi tekste;* • *teab, et teksti väljenduslaad sõltub teksti kasutusvaldkonnast, liigist ja autorist;* • *teeb järeldusi kasutatud keelevahendite kohta ning*	*Veebilehed: eesmärgid ja ülesehitus. Veebist teabe otsimine, teabeallikate ja info kriitiline hindamine.* *Teabe talletamine ja süstematiseerimine. Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm).* *Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine. Tarbetekstide eesmärk, tarbetekstide tunnused ja ülesehitus.* *Tarbe- ja teabetekstidest olulise info leidmine, süstematiseerimine ja selle põhjal järelduste tegemine.* *Funktsionaalstiilid: tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamitekstide keelekasutus.*

märkab kujundlikkust ja muid mõjutusvahendeid; • *seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli;* • *reageerib tekstidele sihipäraselt nii suuliselt kui ka kirjalikult ning sobivas vormis: võrdleb tekste omavahel, osutab, mis tekstis on jäänud arusaamatuks, esitab küsimusi, vahendab ja võtab kokku, kommenteerib, esitab vastuväiteid, loob tõlgendusi ja esitab arvamusi ning seostab teksti oma kogemuse ja mõtetega;* • *kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendades, tekste seostades ning tekstile reageerides.*	
TEKSTILOOME	
• *leiab tekstiloomeks vajalikku teavet raamatukogust ja internetist; valib kriitiliselt oma teabeallikaid ning osutab nendele sobivas vormis;* • *tunneb esinemise ettevalmistuse ja kirjutamise protsesse ning kohandab neid oma eesmärkidele;* • *esineb suuliselt (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikest ettekannet ja kõnet);* • *oskab eesmärgipäraselt kirjutada ning suuliselt esitada eri liiki tekste: referaati, kirjandit; kommentaare ja arvamusavaldusi; elulugu, avaldusi, seletuskirju ja taotlusi; vormistab tekstid korrektselt;*	*Arutlusteema leidmine ja sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal. Arutluse põhiskeem: väide, põhjendus, järeldus.* *Teksti pealkirjastamine. Tekstilõik, tekstilõigu ülesehitus. Lõikude järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti sidusus. Jutustava, kirjeldava ja arutleva tekstiosa sidumine tervikuks. Sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel vastavalt suhtluseesmärkidele.* *Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära. Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine. Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega. Keelekujundite kasutamine tekstiloomel: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid.* *Tarbetekstide koostamine ja vormistamine: elulookirjeldus, seletuskiri, avaldus, taotlus.*

• *põhjendab ning avaldab viisakalt, asja- ja olukohaselt oma arvamust ning seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suulises kui ka kirjalikus vormis;* • *kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid nii tekste luues kui ka seostades.*	
ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE	
• *väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest; edastab võõrkeeles kuuldud ja loetud infot korrektses eesti keeles, arvestades eesti keele kasutuse väljakujunenud tavasid;* • *tuleb eesti kirjakeelega toime isiklikus ja avalikus elus ning oma õpiteel;* • *järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid; oskab õigekirjajuhiseid leida veebiallikatest ning sõna- ja käsiraamatutest; kasutab arvuti õigekirjakorrektorit;* • *teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme ning lauseehituse peajooni; tunneb keelendite stiiliväärtust; oskab keelendeid tekstis mõista ning kasutada;* • *teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni; kasutab tekste koostades tavakohast ülesehitust ning vormistust;* • *leiab oma sõnavara rikastamiseks keeleallikatest sõnade kontekstitähendusi,*	*Üldteemad. Keeleuuendus.* *Kirjakeele areng tänapäeval: võimalused ja ohud. Keelesugulus, soomeugri ja indoeuroopa keeled. Eesti keele eripära, võrdlus teiste keeltega.* *Häälikuõpetus ja õigekiri Muutumatute sõnade kokku- ja lahkukirjutamine.* *Tsitaatsõnade märkimine kirjas.* *Võõrnimede õigekiri ja vormimoodustus.* *Lühendamise põhimõtted ja õigekiri, lühendite käänamine. Poolitamine, sh võõrsõnade ja nimede poolitamine.* *Arvuti keelekorrektori kasutamine.* *Sõnavaraõpetus. Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid. Fraseologismid, nende stiilivärving. Sõnavara täiendamise võimalused: sõnade tuletamine, liitmine ja tehissõnad. Sagedamini esinevad tuletusliited ja nende tähendus.* *Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased veebiallikad. Sõnaraamatute kasutamine sõnade tähenduse ja stiilivärvingu leidmiseks*

kasutusviise ja mõistesuhteid; • *teab suulise ja kirjaliku keelevormi erijooni ning eristab kirjakeelt argikeelest;* • *teab eesti keele põlvnemist ja murdeid ning kirjakeele arengu põhietappe;* • *rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsides ja hinnates.*	

Kirjandus

II KOOLIASTE

Eesti keele õppe- ja kasvatuseesmärkidena taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- kujundab eakohast väärtkirjandust lugedes oma kõlbelisi tõekspidamisi;
- loeb ladusalt, ilmekalt ja arusaamisega jõukohase keerukusega teksti;
- tutvustab loetud teoste sisu ja tegelasi, arutleb tegelassuhete ja probleemide üle;
- oskab loetust teksti- või elamuspõhiselt jutustada ning selle üle arutleda;

- kirjutab korrektselt väljendudes jutustavaid ja kirjeldavaid omaloomingulisi töid;
- oskab vajaliku teabe hankimiseks kasutada erinevaid allikaid.

II KOOLIASTME KIRJANDUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

5. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevused***
LUGEMINE	
• *On läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut);* • *loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist;* • *tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest, -elamustest ja – kogemustest.*	*Lugemise eesmärgistamine. Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine.* *Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine.* *Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Lugemisrõõm. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele.* *Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.*

JUTUSTAMINE	
Jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade toel; • *jutustab mõttelt sidusa ja tervikliku ülesehitusega loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;* • *jutustab piltteksti põhjal ja selgitab selle sisu.*	*Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Aheljutustamine. Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine.* *Jutustamine piltteksti (foto, koomiks)* *põhjal. Fantaasialoo jutustamine.*
TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE	
Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused • *Koostab teksti kohta eriliigilisi küsimusi;* • *vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega; koostab teksti kohta sisukava, kasutades väiteid või märksõnu;* • *leiab lõigu kesksed mõtted;* • *järjestab teksti põhjal sündmused, määrab nende toimumise aja ja koha;* • *kirjeldab loetud tekstile* • *tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende omavahelisi suhteid, hindab nende käitumist, võrdleb iseennast mõne tegelasega;* • *arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;*	*Teose mõistmist toetavad tegevused* *Küsimuste koostamine: fakti- ja fantaasiaküsimused.* *Küsimustele vastamine tekstinäitega või oma sõnadega.* *Teksti kavastamine: kavapunktid väidete ja märksõnadena. Lõikude kesksete mõtete otsimine. Teksti teema sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Illustratiivsete näidete (nt iseloomulike detailide) otsimine tekstist. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal.* *Oma mõtete, tundmuste, lugemismuljete sõnastamine.* *Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.*

• *otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse.*	*<u>Teose/loo kui terviku mõistmine</u>* *Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord.* *Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ja tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine, käitumise põhjendamine. Tegelasrühmad. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed.* *Loomamuinasjutu tüüptegelased.*
<u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u> • *Tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, võrdlusi ja algriimi;* • *mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele ja kogemustele tuginedes.*	*<u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u>* *Epiteedi ja võrdluse äratundmine ja kasutamine. Valmi mõistukõnest arusaamine. Koomilise leidmine tekstist.* *Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Algriimi leidmine rahvalauludest.* *Algriimi kasutamine oma tekstis. Luuleteksti tõlgendamine.*

6. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevused***
LUGEMINE	
• *On läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut);* • *loeb eakohast erižanrilist*	*Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.* *Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste*
kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; • *tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest, -elamustest ja – kogemustest.*	*tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.*

JUTUSTAMINE	
Jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade toel; • *jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;* • *jutustab piltteksti põhjal ja selgitab selle sisu.*	*Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine. Jutustamine piltteksti (foto, illustratsioon, karikatuur, koomiks) põhjal. Fantaasialoo jutustamine.*

TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE	
Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused • *Vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega;* • *koostab teksti kohta sisukava, kasutades küsimusi, väiteid või märksõnu;* • *leiab lõigu kesksed mõtted ja sõnastab peamõtte;* • *järjestab teksti põhjal sündmused, määrab nende toimumise aja ja koha;* • *kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende omavahelisi suhteid, hindab nende käitumist, lähtudes üldtunnustaud moraalinormidest, võrdleb iseennast mõne tegelasega;*	*Teose mõistmist toetavad tegevused* *Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti abil oma sõnadega, peast. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausetena, märksõnadena.* *Lõikude kesksete mõtete otsimine ja peamõtte sõnastamine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine.* *Illustratiivsete näidete (nt tsitaatide, iseloomulike detailide) otsimine tekstist. Detailide kirjeldamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Loetu põhjal järelduste tegemine.* *Oma mõtete, tundmuste, lugemismuljete sõnastamine.* *Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.*

• *arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;* • *otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse.*	*Teose/loo kui terviku mõistmine* *Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord. Sündmuste põhjus-tagajärg-seosed. Minajutustaja kui loo edastaja.* *Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ja tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine, käitumise põhjendamine. Tegelasrühmad. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. Looma- ja imemuinasjutu tüüptegelased.*

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine
• *Tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete ja võrdlusi;*
  • *seletab õpitud vanasõnade ja kõnekäändude tähendust;*
  • *mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele ja kogemustele tuginedes.*
	Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine Epiteedi ja võrdluse äratundmine ja kasutamine. Lihtsamate sümbolite seletamine.
	Tegelaskõne varjatud tähenduse mõistmine.
	Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine, selle võrdlev ja eristav seostamine tänapäeva elunähtustega.
	Riimide leidmine ja loomine.
	Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Luuleteksti tõlgendamine.
	Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

III KOOLIASTE

Kirjanduse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- on lugenud eakohast erižanrilist väärtkirjandust, kujundanud selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning arendanud lugejaoskusi;
- väärtustab kirjandust kui oma rahvuskultuuri olulist osa ja eri rahvaste kultuuri tutvustajat;
- tõlgendab, analüüsib ning mõistab kirjandusteost kui erinevate lugude ja inimsuhete, elamuste ja väärtuste allikat ning erinevate seisukohtade peegeldajat;
- mõistab ja tunnustab teose lugemisel tekkivate seisukohtade paljust, väärtustab erinevaid ideid ja kujutamisviise;
- väljendab end korrektselt suuliselt ja kirjalikult, jutustab kokkuvõtvalt teoses toimunust, arutleb teoses kujutatu üle ning kirjutab eriliigilisi omaloomingulisi töid;
- kasutab vajaliku teabe hankimiseks eri allikaid, nii teatmeteoseid kui ka internetti.

7. KLASS

Õpitulemused	*Õppesisu ja -tegevused*
LUGEMINE	
• *Valdab erinevaid lugemisvõtteid ja kasutab neid otstarbekohaselt* • *Leiab jõukohase teose etteantud teemal/žanris* • *Koostab lugemissoovituse, kokkuvõtva loovtöö vms vähemalt 4 tervikteose kohta*	*Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine.* *Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.* *Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele.* *Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.*
JUTUSTAMINE	
• *Jutustab teost v katkendit vastavalt olukorrale kokkuvõtvalt või detailsemalt* • *Kasutab märksõnu, kava, tsitaate jutustamise toeks*	*Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Loo jutustamine: jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi.* *Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine.*
TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE	
• *Koostab teksti kohta küsimusi* • *Kavastab teksti* • *Arutleb tegelaste suhete üle* • *Võrdleb eri žanris teoste tegelasi ja sündmusi* • *Tunneb ära kõnekujundeid* • *Tunneb õpitud žanri puhul teksti vormitunnuseid: muinasjutt, regilaul,*	*Teose mõistmist toetavad tegevused. Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga või teksti toel oma sõnadega.* *Teksti kavastamine: kavapunktid väitlausete ja märksõnadena. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Kokkuvõtte kirjutamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal.*

rahvaluule lühivormid, seiklusromaan	*Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine. Loetu põhjal järelduste tegemine.* *Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine. Teose/loo kui terviku mõistmine.* *Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine. Tegelasrühmade konflikt ja konflikti gradatsioon. Erinevate teoste peategelaste võrdlemine. Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduse tüüptegelasi. Fantaasiakirjanduse ja naljandite tüüptegelasi.* *Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljöö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest.* *Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Võrdlus ja metafoor kõnekäändudes. Mõistatuse kui sõnalise peitepildi äraarvamine ja loomine. Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise ja korduse tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Allegooria mõistmine. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine.* *Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine. Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine.* *Rahvaluule liigid ja alaliigid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu tunnused (kujund, sümbol, sõnum). Muinasjutu vormitunnused, kompositsioon ja rändmotiivid.* *Koha- ja ajaloolise muistendi tunnused. Usundilise muistendi tunnused. Naljandi ja anekdoodi 40 tunnused.*

	Puändi olemus. Kõnekäänu ja vanasõna olemus. Mõistatuse olemus. *Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika, dramaatika tunnused. Eepose ja jutustuse tunnused. Seiklusromaani tunnused. Robinsonaadi ja utoopia tunnused. Luule vorm: värss, stroof. Piltluule. Valmi ja ballaadi tunnused. Motiivi olemus. Komöödia tunnused. Dramaatika mõisted: monoloog, dialoog, remark, repliik.*
ESITAMINE	
• *Valib sobiva hääletugevuse ja tempo* • *Esitab peast luuletuse* • *Esitab lühikese proosateksti – dialoogi või monoloogina*	*Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?) Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon.* *Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid.* *Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina).*
OMALOOMING	
• *Kirjutab muistendi, kirja, katkendi eelloo või jätku*	*Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: koha- või ajaloolise muistendi, valmi või allegoorilise loo, rahvalaulu, naljandi, mõistatusi, kõnekäändude põhjal naljaloo, seiklusjutu, piltluuletuse, kirja ühelt tegelaselt teisele, tegelasele tegevusjuhendi, tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga, puänteeritud loo, erinevate teoste peategelaste võrdluse, vaadatud filmi põhjal ühelauselise või pikema kokkuvõtte või soovituse või muud sellist.* *Omaloomingulised tööd (nt teemamapid) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.*

8. KLASS

Õpitulemused	*Õppesisu ja -tegevused*
LUGEMINE	
• *Valdab erinevaid lugemistehnikaid* • *Leiab autorist või teemast lähtuvalt vähemalt 4 tervikteost, mida lugenult tutvustab ja analüüsib arutelus*	*Erinevate lugemistehnikate valdamine.* *Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.* *Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega.* *Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.*
JUTUSTAMINE	
• *Jutustab eri vaatepunktidest, tegevuse aega ja kohta mutes* • *Tunneb ja kasutab elektroonilise meedia võimalusi jutustamiseks*	*Loo jutustamine: jutustades tegevuse aja ja koha muutmine, uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine, eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi.* *Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine.*
TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE	
• *Koostab teksti kohta eri laadi küsimusi* • *Sõnastab teksti peamõtte, tõestab oma väiteid* • *Analüüsib tegelasi ja nende suhteid* • *Seostab ajaloosündmusi ja kirjandusteose tegevustikku* • *Võrdleb filmi ja kirjandusteost*	*Teose mõistmist toetavad tegevused Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega või oma arvamusega, toetumata tekstile. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Kokkuvõtte kirjutamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ja valiku põhjendamine.*

• *Tunneb õpitud žanrites teoste tunnuseid: müüt, romaan, novell, reisikiri, vabavärss, draama*	*Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine. Teose/loo kui terviku mõistmine Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelase sisekonflikti äratundmine. Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine, suhete analüüs. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine. Tegelasrühmadevaheline konflikt ja konflikti gradatsioon. Erinevate teoste peategelaste võrdlemine. Kirjanduse tüüptegelasi. Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljöö kirjeldamine.* *Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjus-tagajärg-seoste leidmine. Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest. Tekstist filmilike episoodide leidmine. Filmi ja kirjandusteose võrdlemine.* *Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine* *Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Võrdlus ja metafoor kõnekäändudes. Mõttekorduste leidmine regilaulust. Rahvalaulu elementide leidmine autoriluulest. Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine. Luuleteksti tõlgendamine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.* *Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine* *Müüdi tunnused. Tänapäeva folkloor ehk poploor. Teksti kompositsioonielemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teema arendus, kulminatsioon, lõpplahendus. Muutuv ja muutumatu tegelane. Ilukirjanduse põhiliigid.*

	Eepika, lüürika, dramaatika tunnused. Romaani (erinevad liigid) ja novelli tunnused. Ulme- ja detektiivromaani tunnused. Reisikirja olemus. Luule vorm: värss, stroof. Oodi, haiku ja vabavärsilise luule tunnused. Motiivi olemus. Tragöödia tunnused. Dramaatika mõisted: monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Intriigi olemus. Kirjandusteose dramatiseering. Lavastus ja selle valmimine. Filmikunsti väljendusvahendid: pilt ja sõna, kaader filmis. Kirjandusteose ekraniseering.
ESITAMINE	
• *Esineb olukorrale kohase hääletooni, tempo, sõnavaliku, kehavaldamisega* • *Koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande*	*Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?).* *Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja-vaatajaga. Miimika ja žestikulatsiooni jälgimine.* *Luuleteksti esitamine peast. Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.* *Kirjandusteost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine.*
OMALOOMING	
• *Väljendab oma mõtteid ja tundeid õpitud žanreis* • *Koostab omaloomingu õpimapi kultuurinähtuste ja –isikute kohta*	*Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: ulme- või detektiivjutu, haiku või vabavärsilise luuletuse, näidendi, proosa- või luuleteksti dramatiseeringu, tegelase monoloogi, tegelase eluloo, tegelase seletuskirja, muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse), lisatud repliikidega teksti, mina-vormis loo, detailide abil laiendatud loo, võrdluste- ja metafooriderikka teksti, loo ühest ja samast sündmusest traagilises ja koomilises võtmes, kirja teose autorile, teostest valitud ja kommenteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi (moto) alusel kirjandi, või muud sellist.*

	Omaloomingulised tööd (nt teemamapid) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.

9. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevused***
LUGEMINE	
• *on läbi lugenud õppeaasta jooksul vähemalt 4, seega kogu III kooliastme jooksul vähemalt kaksteist eakohast eri žanrisse kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut);* • *loeb kirjandusteksti ladusalt ja mõtestatult ning väärtustab lugemist;* • *tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrdleb teost mõne teise teosega.*	*Erinevate lugemistehnikate valdamine.* *Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine.* *Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega.* *Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.*
JUTUSTAMINE	
Põhikooli lõpetaja jutustab loetud teosest kokkuvõtvalt ja eesmärgipäraselt	*Loo jutustamine: jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tegevuse aja ja koha muutmine, uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine, eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi.* *Tutvumine elektroonilise meedia (raadio, televisioon, internet) erinevate jutustamisviisidega*
TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE	
• *vastab teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele;*	*Teose mõistmist toetavad tegevused.* *Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega või oma arvamusega, toetumata tekstile. Teksti*

• *kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ning tsitaate;* • *kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määrab teose olulisemad sündmused ning arutleb põhjuse-tagajärje seoste üle;* • *kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi, lähtudes humanistlikest ning demokraatlikest väärtustest;* • *arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;* • *leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte ning kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte;* • *otsib teavet tundmatute sõnade kohta ning teeb endale selgeks nende tähenduse.* • *tunneb ära ja kasutab tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, võrdlusi ja algriimi;*	*kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Konspekti koostamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ja valiku põhjendamine. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.* *Teose/loo kui terviku mõistmine.* *Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Lihtne ja keeruline tegelane. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelase sisekonflikti äratundmine. Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine, suhete analüüs. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine. Tegelasrühmadevaheline konflikt ja konflikti gradatsioon. Erinevate teoste peategelaste võrdlemine. Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljöö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Teose rütm: ellipsi täitmine. Sündmuste põhjus-tagajärg-seoste leidmine. Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest. Eesti ajaja kultuuriloo seostamine. Teksti aja- või kultuuriloolise tähenduse uurimine.* *Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine* *Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse, ellipsi ja inversiooni tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Allegooria ja allteksti mõistmine. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine. Luuleteksti tõlgendamine. Autori*

• *selgitab õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ning tähendust;* • *mõtestab luuletuse tähendust iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes.* • *eristab tekstinäidete põhjal rahvaluule lühivorme (kõnekäänd, vanasõna, mõistatus), rahvalaulu (regilaul ja riimiline rahvalaul) ja rahvajutu (muinasjutt, muistend) liike ning nimetab nende tunnuseid;* • *seletab oma sõnadega eepika, lüürika, dramaatika, eepose, romaani, jutustuse, novelli, ballaadi, valmi, haiku, vabavärsi, soneti, komöödia ja tragöödia olemust.*	*keelekasutuse omapära leidmine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.* *Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine* *Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika, dramaatika tunnused. Eepose, romaani (erinevad liigid), jutustuse, novelli, miniatuuri tunnused. Luule vorm: värss, stroof, erinevad riimiskeemid. Oodi, ballaadi, soneti, haiku ja vabavärsilise luule tunnused. Komöödia, tragöödia ja draama tunnused. Arvustuse olemus.*
ESITAMINE	
• *esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ning tekstitäpsust;* • *koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande*	*Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?).* *Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja-vaatajaga. Miimika ja žestikulatsiooni jälgimine.* *Teost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine.*
OMALOOMING	
• *kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või*	*Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: regilaulu, kujundirikka*

miljöö kirjeldus) või jutustava (muinasjutt või muistend) teksti; • *kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse järgi ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja.*	*luuletuse või miniatuuri, tegelase iseloomustuse või CV, tegelaste juhtlaused, teise ajastusse paigutatud tegevustikuga loo, miljöö kirjelduse, kirjandusteose probleemidest lähtuva 43 arutluse, alustekstile sisulise vastandteksti, teatrietenduse, filmi või kirjandusteose arvustuse vms.* *Omaloomingulised tööd (nt lühiuurimused) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.*

Soovitused III kooliastmes terviklikult käsitletavate teoste ja põhjalikumalt käsitletavate autorite valikuks:

Eesti kirjandus:
Eduard Bornhöhe ajaloolised jutustused, August Kitzbergi ja Lydia Koidula näidendid, Kristjan Jaak Peterson, Anton Hansen Tammsaare, Eduard Vilde, Oskar Luts, Viivi Luik, Hando Runnel
Väliskirjandus: Daniel Defoe, Alexandre Dumas, Arthur Conan Doyle, Agathe Christie, Herbert George Wells, John Ronald Reuel Tolkien, William Golding, Philip Pullman
Kaasaegne noortekirjandus vastavalt www.elk.ee ja raamatukogutöötajate soovitustele

AINEVALDKOND „VÕÕRKEELED“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/5 12.09.2016, muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/9 31.08.2018; 1-3/12 31.08.2020; 1-3/21 31.08.2021; 1-3/4 29.03.2022

Ainevaldkonda kuuluvad **A-võõrkeel (inglise keel), B-võõrkeel (vene keel ja saksa keel) ja eesti keel teise keelena (E2)**.
Eesti keelest erineva emakeelega õpilane või välisriigist saabunud õpilane, kelle eestikeelse õppe kogemus põhikoolis on olnud lühem kui kuus õppeaastat, võib kooli ettepanekul ja vanema nõusolekul eesti keele õpet korraldada „Eesti keel teise keelena“ ainekava järgi. Kool korraldab E2 õpet 4.-6. klassis.

Võõrkeelepädevus on suutlikkus mõista ja tõlgendada võõrkeeles esitatut, suhelda eesmärgipäraselt nii kõnes kui kirjas, järgides vastavaid kultuuritavasid; mõista ja väärtustada erinevaid kultuure, oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi.

Võõrkeelte õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- suudab keelekeskkonnas iseseisvalt toimida;
- on võimeline osalema võõrkeelsetes projektides ja jätkama õpinguid võõrkeeles;
- tunneb erinevaid keeli kõnelevaid rahvaid ja nende kultuure;
- mõistab oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid;
- omandab enesekindluse võõrkeelte õppimisel ja võõrkeeltes suhtlemisel.

AINEVALDKONNA KIRJELDUS

Võõrkeeled avardavad inimese tunnetusvõimalusi ning suutlikkust mõista ja väärtustada mitmekultuurilist maailma, arendavad erinevate keeleliste ja mittekeeleliste vahenditega süsteemset mõtlemist ning eneseväljendusvõimalusi. Võõrkeeled arendavad kultuuriteadlikku suhtlusvõimet, andes teadmisi eri maade ja erinevaid keeli kõnelevate rahvaste kohta.

Ainevaldkonda kuuluvate võõrkeelte õppe kirjeldus on üles ehitatud, lähtudes keeleoskustasemete kirjeldustest Euroopa keeleõppe raamdokumendis. See võimaldab arvestada õppija ealist ning individuaalset eripära, suunata erineva edasijõudmisega õpilasi seadma endale jõukohaseid õpieesmärke ning andma õpilastele objektiivset tagasisidet saavutatu kohta. Kooli eesmärk on teotada iseseisva õppija kujunemist.

Keeleõpe on allutatud kommunikatiivsetele vajadustele, lähtutakse õppijast ja tema suhtluseesmärkidest. Keeleõppes on oluline eelkõige keele kasutamise oskus. Keeleline korrektsus kujuneb õppijal pikaajalise töö tulemusena.

Suhtluspädevust kujundatakse keele nelja osaoskuse arendamise kaudu:

- kuulamine,
- lugemine,
- rääkimine,

- kirjutamine

Neid osaoskusi õpetatakse integreeritult. Keeleõpe on võimalus rikastada mõtlemist, arendada oskust end täpselt väljendada, luua tekste ning nendest aru saada. Nendes valdkondades toetub võõrkeeleõpetus emakeeleõpetusele ja vastupidi.

Suhtluspädevuse kõrval arendatakse õppijas oskust võrrelda oma ja võõra kultuuri sarnasusi ning erinevusi, mõista ja väärtustada teiste kultuuride ja keelte eripära, olla salliv ning vältida eelarvamuslikku suhtumist võõrapärasesse. Teiste kultuuride tundmine aitab teadlikumalt tajuda oma keele ja kultuuri spetsiifikat.

Võõrkeel õpetamisel rakendatakse õppijakeskset lähenemist:

- õppija osaleb aktiivselt õppes, tema võõrkeele kasutamine on teadlik ja loov ning ta kujundab õppides oma õpistrateegiaid;
- keeleõppes kasutatava materjali sisu vastab õppija huvidele;
- õppija osaleb erinevates aktiivõppevormides (sh paaris- ja rühmatöö);
- õpetaja roll on olla õpilase koostööpartneriks ja nõustajaks teadmiste omandamise protsessis;
- õppematerjalid on avatud, nende kohandamine ja täiendamine toimub lähtuvalt õppija eesmärkidest ning vajadustest.

Keeleõppe keskmes on teemavaldkonnad, mille kaudu ja mille piires kujundatakse suhtluspädevust. Need on kõigile võõrkeeltele ühtsed.

Võõrkeelte integratsioon teiste õppeainetega ning õppimist toetava õpikeskkonna loomine aitavad suhtluspädevuse omandamise kõrval arendada ka maailmapilti, enesehinnangut ning väärtuskäitumist.

ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE

Üldpädevusi kujundatakse seatud eesmärkide, käsitletavate teemade ning erinevate õpimeetodite ja -tegevuste kaudu.

Kultuuri- ja väärtuspädevus	*Õpitavat keelt kõnelevate maade kultuuride tundmaõppimine;* *erinevate kultuurilisest eripärast tulenevate väärtussüsteemide mõistmine ja aktsepteerimine.*
Sotsiaalne ja kodanikupädevus	*Õpitavat keelt kõnelevate maade kultuuritausta tundma õppimine, et mõista sellest tulenevaid käitumisreegleid ning ühiskonnas kehtivaid tavasid;* *aktiivne osavõtt õpitava keelega seotud kultuuriprogrammidest.*
Enesemääratluspädevus	*Võõrkeele tundide teemad, arutlused ja rollimängud aitavad õpilastel jõuda iseenda sügavama mõistmiseni ning oma tugevate ja nõrkade külgede hindamiseni.*

Õpipädevus	*Erinevate õpistrateegiate rakendamine (nt teabe otsimine võõrkeelsetest allikatest, sõnaraamatu kasutamine, internetikeskkondade kasutamine);* *enesereflеksioon ja –hindamine, oma teadmiste ja oskuste analüüsimine.*
Suhtluspädevus	*Suhtlus on keeleõppe alus.*
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus	*Numbrid võõrkeeltes, nende kasutamine, eri maade mõõtühikute süsteemid.*
Ettevõtlikkuspädevus	*Toimetulek võõrkeelses keskkonnas.*
Digipädevus	*Võõrkeele õppimist toetavate digimängude ja keelekeskkondade turvaline kasutamine.*

A-võõrkeel (inglise keel)

Inglise keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- saavutab iseseisva keelekasutaja taseme;
- huvitub võõrkeelte õppimisest ja nende kaudu silmaringi laiendamisest;
- omandab oskuse märgata ja väärtustada erinevate kultuuride eripära;
- omandab oskuse õppida võõrkeeli ning pidevalt täiendada oma keeleoskust;
- huvitub õpitavat keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
- oskab kasutada võõrkeelseid teatmeallikaid, et leida vajalikku infot.

I KOOLIASTME INGLISE KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

2. KLASS

Õpitulemused	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
• *Saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest.* • *Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid enda tutvustamiseks ning perekonnast ja kodust rääkimiseks.*	*Õpitud fraasidele ja küsimustele reageerimine.* *Tähelepanelikku kuulamist nõudvate mängude mängimine kuulamise järgi.*	*Mina ja teised – enese, pereliikmete, kaaslaste ja sõprade tutvustamine ning kirjeldamine (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht);*

• *Reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele.* • *On tutvunud õpitava keele maa ja kultuuriga..* • *Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse.* • *Kasutab esmaseid õpioskusi (kordamist, seostamist, võrdlemist) võõrkeele õppimiseks.* • *Oskab õpetaja juhendamisel töötada individuaalselt, paaris ja rühmas.*	*Laulude ja luuletuste kuulamine ning nende põhjal ülesande täitmine* *Dialoogide, laulude ja luuletuste* *esitamine. Pildi* *kirjeldamine.* *Tuttavate nimede, sõnade ja fraaside äratundmine kuulmise järgi.* *Suuline lühikeste lausete koostamine õpitud mallide alusel.*	*Eesti – aastaring; rahvakalendri tähtpäevad;* *Igapäevaelu. Õppimine ja töö – tervis; koolipäev;* *Vaba aeg – lemmiktegevused, mängude käsklused ja juhendid.*

Keeleoskuste tase 2. klassi lõpus:

Kuulamine	***Rääkimine***
A1.1	*A1.1*

3. KLASS

Õpitulemused	*Õppetegevused*	*Teemavaldkonnad*
• *Saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest.* • *Omandab tähe- ja hääldusmärgid ning oskab neid kasutada.* • *Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu ja kodumaa, kool, hobid, lemmiktegevused, aastaajad) kirjeldamiseks.* • *Oskab lugeda ja kirjutada seotud eakohast teksti.* • *Reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele.* • *On omandanud algsed teadmised õpitava keele maast ja kultuurist.* • *Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse.* • *Kasutab esmaseid õpioskusi (kordamist, seostamist, võrdlemist) võõrkeele õppimiseks.* • *Oskab leida vajalikku infot õppematerjalist.*	*Õpitud fraasidele ja küsimustele reageerimine ning samalaadsete küsimuste esitamine õpitud sõnavara ja lausemallide piires.* *Tähelepanelikku kuulamist nõudvate mängude mängimine kuulamise järgi.* *Tekstis lünkade, tabeli jne täitmine.* *Laulude ja luuletuste kuulamine ning nende põhjal ülesande täitmine.* *Dialoogide, laulude ja luuletuste esitamine.* *Pildi kirjeldamine.*	*Mina ja teised – enese, pereliikmete, kaaslaste ja sõprade tutvustamine ning kirjeldamine;* *Kodu ja lähiümbrus – kodukoht; kodukoha loodus; kodused toimingud; perekondlikud sündmused;* *Eesti – aastaring; tähtpäevad;* *Igapäevaelu. Õppimine ja töö – tervis; koolipäev, aeg, nädalapäevad;* *Vaba aeg – lemmiktegevused, mängude käsklused ja juhendid.*
	Häälega teksti ette lugemine. *Tuttavate nimede, sõnade ja fraaside äratundmine tekstis.* *Tekstide lugemine ja ülesande täitmine loetu põhjal.* *Õpitud fraaside ja lausete ärakiri.* *Lühikeste lausete koostamine õpitud mallide alusel.*	

• *Oskab õpetaja juhendamisel töötada individuaalselt, paaris ja rühmas.*		

Keeleoskuste tase 3. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A1.2	*A1.1*	*A1.2*	*A1.1*

II KOOLIASTME INGLISE KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS

Õpitulemused	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
• *Saab aru eakohasel teemal seotud tekstist ja vestlusest* • *Oskab lugeda ja kirjutada seotud eakohast teksti.* • *Omandab tähe- ja häälduśmärgid ning oskab neid kasutada. Kasutab õpitud väljendeid ja lauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu ja kodumaa, kool, hobid, lemmiktegevused, aastaajad) kirjeldamiseks.* •	*Fraasidele ja küsimustele reageerimine;* *loetellu sobimatu sõna äratundmine; tähelepanelikku kuulamist nõudvate mängude mängimine (nt bingo), kuulamise järgi tekstis lünkade, tabeli jne täitmine;* *laulude ja luuletuste kuulamine ning nende põhjal ülesande täitmine (nt riimuvate sõnade leidmine); dialoogide, laulude ja luuletuste esitamine;* *pildi kirjeldamine;*	*Mina ja teised – enese ja kaaslaste tutvustus ja kirjeldus, tervis, sport ja vaba aeg, sünnipäevad, sõbrad* *Kodu ja lähiümbrus – pereliikmete tutvustus ja kirjeldamine (nimi, vanus, sugu, välimus, elukutse) ja kodu asukoha ning kodu kirjeldus* *Kodukoht Eesti – Eesti riigi nimi, kodukoha ümbrust iseloomustav sõnavara (mets, meri, park jmt)*

• *Reageerib adekvaatselt küsimustele ja korraldustele.* • *Tutvub ning huvitub õpitava keele maa ja kultuuriga* • *Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse ning on motiveeritud võõrkeelt õppima.* • *Kasutab õpioskusi (kordamist, seostamist, võrdlemist) võõrkeele õppimiseks, oskab leida vajalikku informatsiooni õppematerjalidest, internetist ja sõnaraamatutest.* • *Oskab õpetaja juhendamisel töötada nii paaris kui ka rühmas.*	*loeb häälega eakohast teksti;* *tekstide iseseisev lugemine ja ülesande täitmine loetu põhjal;* *loetud tekstist kokkuvõtte tegemine nii suuliselt kui kirjalikult;* *teemakohased projektitööd.*	*Igapäevaelu, õppimine ja töö – igapäevatoimingud kodus ja koolis, sisseostude tegemine, töö ja ametid* *Riigid ja nende kultuur – inglise keelt kõnelevate riikide sümbolid, pühad ja traditsioonid* *Vaba aeg – lemmiktegevused, reisimine, hobid*

Keeleoskuste hea tase 4. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A2.1	*A2.2*	*A2.2*	*A2.1*

5. KLASS

Õpitulemused	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
• *Saab aru eakohasel teemal seotud tundmatust tekstist ja vestlusest.* • *Oskab lugeda ja kirjutada seotud eakohast teksti.* • *Kasutab õpitud väljendeid ja lauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu ja kodumaa, kool, hobid, lemmiktegevused, aastaajad jne) kirjeldamiseks, on võimeline osalema eakohasel teemal lihtsas vestluses.* • *On omandanud teadmised ja huvitub õpitava keele maadest ja kultuurist.* • *Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse ning on motiveeritud võõrkeelt õppima.* • *Kasutab õpioskusi (kordamist, seostamist, võrdlemist) võõrkeele õppimiseks, oskab leida vajalikku informatsiooni õppematerjalidest, internetist ja sõnaraamatutest.* • *Oskab nii õpetaja juhendamisel kui ka iseseisvalt töötada nii paaris kui ka rühmas.*	*Küsimustele vastamine ja eakohased arutelud;* *loetellu sobimatu sõna äratundmine;* *laulude ja luuletuste kuulamine ning nende põhjal ülesande täitmine (nt riimuvate sõnade leidmine);* *dialoogide, rollimängude, laulude ja luuletuste esitamine;* *dialoogide ja eri liiki tekstide koostamine;* *pildi kirjeldamine;* *kõva häälega teksti ette lugemine;* *tekstide iseseisev lugemine ja ülesande täitmine loetu põhjal;* *vabalugemine (lühijutud, adapteeritud tekstid);* *loetud tekstist kokkuvõtte tegemine nii suuliselt kui kirjalikult;* *teemakohased projektitööd, lühiettekanded ja nende esitamine.*	*Mina ja teised – enese ja kaaslaste tutvustus ja kirjeldus, tervis, sport ja vaba aeg, sünnipäevad, sõbrad* *Kodu ja lähiümbrus – pereliikmete tutvustus ja kirjeldamine (nimi, vanus, sugu, välimus, elukutse) ja kodu asukoha ning kodu kirjeldus* *Kodukoht Eesti – Eesti riigi nimi, kodukoha ümbrust ja loodust iseloomustav sõnavara, aastaajad,. Sümbolid traditsioonid* *Igapäevaelu, õppimine ja töö – igapäevatoimingud kodus ja koolis, sisseostude tegemine, töö ja ametid, reisimine, raamatud ja raamatukogud* *Riigid ja nende kultuur – inglise keelt kõnelevate ja naaberriikide sümbolid, pühad ja traditsioonid, loodus, teised keeled, viisakuskombed, inimesed* *Vaba aeg – lemmiktegevused, reisimine, hobid*

Keeleoskuste tase 5. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A2.2	*A2.2*	*A2.2*	*A2.1*

6. KLASS

Õpitulemused	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
• *Saab aru õpitud sõnavara ulatuses tekstidest, lauludest.* • *Mõistab konteksti abil neis esinevaid üksikuid tundmatuid sõnu.* • *Oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni.* • *Oskab iseseisvalt töötada nii paaris kui ka rühmas.* • *Vestleb ja vastab küsimustele õpitud temaatika ja sõnavara piires.* • *Küsitleb oma kaaslast ja annab saadud infot edasi.* • *Väljendab ja põhjendab oma arvamust.* • *kuulab dialoogis partnerit ja aitab teda vajadusel* • *saab aru tundmatuid sõnu sisaldavatest eakohastest tekstidest, kasutades piltide, konteksti või sõnaraamatu abi*	*Küsimustele vastamine ja eakohased arutelud;* *loetellu sobimatu sõna äratundmine;* *ülesande täitmine loetu ja kuuldu põhjal;* *dialoogide, rollimängude, laulude ja luuletuste esitamine;* *dialoogide ja tekstide koostamine, mudelkirjutamine;* *pildi kirjeldamine;* *kõva häälega teksti ette lugemine;* *tekstide iseseisev lugemine ja ülesande täitmine loetu põhjal;* *vabalugemine (lühijutud, adapteeritud tekstid);* *loetud tekstist kokkuvõtte tegemine nii suuliselt kui kirjalikult; teemakohased projektitööd, lühiettekanded ja nende esitamine.*	*Mina ja teised – Iseloom, välimus, enesetunne ja tervis, suhted sõpradega ja lähikondsetega, ühised tegevused, viisakusväljendid.* *Kodu ja lähiümbrus – pereliikmete tutvustus ja kirjeldamine (nimi, vanus, sugu, välimus, elukutse) ja kodu asukoha ning kodu kirjeldus, igapäevased kodused tööd ja tegemised* *Kodukoht Eesti – Eesti riigi nimi, kodukoha ümbrust ja loodust iseloomustav sõnavara, aastaajad, sümbolid traditsioonid* *Igapäevaelu, õppimine ja töö – Kodused toimingud, söögikorrad, hügieeniharjumused; turvaline liiklemine, tee küsimine ja juhatamine; poes käik, arsti juures käimine; kool ja klass, koolipäev, õppeained; ametid, tervislikud eluviisid* *Riigid ja nende kultuur – Õpitavat keelt kõnelevate riikide sümboolika, tähtpäevad ja kombed, mõned tuntumad sündmused,*

• *suudab teksti osi järjestada oskab koostada lühikesi tekste*		*saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad, Eesti naaberriigid* *Vaba aeg – Huvid,* *erinevad vaba aja veetmise viisid, ametid, sport, film, muusika*

Keeleoskuste tase 6. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A2.2	*A2.2*	*A2.2*	*A2.2*

III KOOLIASTME INGLISE KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Inglise keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- kuulamisel mõistab kuuldu sisu, kasutades vastavalt kuulamisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset kuulamist.
- oskab esitada lihtsat seotud teksti käsitletud temaatika piires loetu, kuuldu või kogetu edasiandmiseks järgmises vormis: teade, kokkuvõte, lühireferaat, (ümber)jutustus raamatust või nähtud filmist, (pildi, ruumi, isiku) kirjeldus.
- kõnelemisel osaleb vestluses, mis võib toimuda suunatud vestluse, suhtlussituatsiooni, rollimängu või intervjuu vormis. Saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtluses enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele.
- lugemisel mõistab põhikooli lõpetaja loetu üldist sisu ja oskab tuletada kontekstipõhiselt ka talle mitte tuttavate sõnade tähendust. Lugemisel kasutab vastavalt lugemisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset lugemist.
- kirjutamisel oskab põhikooli lõpetaja kirjutada lihtsat seotud teksti: isiklik kiri, õnnitlus-, tervitus-, tänukaart, küllakutse, teade, lihtne tarbekiri, (kirjeldav, jutustav) lühiessee.
- mõistab ja väärtustab teiste kultuuride eripära; tunneb huvi inglise keelt kõnelevate maade kultuuri vastu läbi kirjanduse, filmikunsti, muusika-, tele- ja raadiosaadete.

7. KLASS

Õppesisu	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
Mina ja teised: Välimus ja iseloom; sõprus; sallivus; viisakusväljendid; tervislikud eluviisid ja söömisharjumused; võimed, tugevused ja nõrkused.	*Lauseõpetus: sõnajärg inglise keelses lauses; tingimuslause; tingiv-ja käskiv kõneviis; viisakusväljendid; kokku- ja lahkukirjutamise põhijuhud; kirjavahemärgid.*	*Elukestev õpe ja karjääri planeerimine* *Kultuuriline identiteet* *Väärtused ja kõlblus*

Kodu ja lähiümbrus: Kodu kirjeldamine; lemmikloomad; sugulased, enda ja pereliikmete igapäevased tegemised; sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine. *Kodukoht Eesti: Eesti asukoht ja tähtsamad kultuurisündmused; loodusrikkused (loomad jmt); tuntumad vaatamisväärsused Eestis.* *Riigid ja nende kultuur: Inglise keelt kõnelevate riikide kultuuritavad ja koolikorraldus; Eesti naaberriigid ja Skandinaavia.* *Igapäevaelu. Õppimine ja töö: Koolisõnavara; päeva planeerimine ja kokkulepete sõlmimine; koolipäev ja õppeained; erinevad tervislikku eluviisi tagavad tegevused; toit ja söögikorrad; sisseostud ja suhtlemine teeninduses; taskuraha.* *Vaba aeg Meelelahutus ja meedia; nende eakohased kasutamisvõimalused; meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud; huvid ja hobid; puhkus.*	*Tegusõna: põhi- ja abitegusõnad; modaaltegusõnad (can); isikuline tegumood (Present Simple, Present Continuous; Future Simple; Past Simple; Past Continuous; Present Perfect); tegusõna have; be (have got/has got); enim kasutatavad reeglipärased ja ebareeglipärased tegusõnad.* *Nimisõna: reeglipärane mitmus: -s/-es; ebareeglipärane mitmus; omastav kääne; umbmäärane artikkel (a/an); loendatav nimisõna; sõna moodustamine ees-ja järelliitega.* *Omadussõna: enam kasutatavad omadussõnad; omadussõnade kasutamine rahvusest ja kodakondsusest kõneldes; kesk-ja ülivõrde moodustamine.* *Asesõna: isikulised asesõnad ja omastavad asesõnad (omadussõnalised vormid my, your, his, her, its, our, their); näitavad asesõnad (this, that); umbisikulised asesõnad.* *Arvsõna: põhiarvud 1-100 ja järgarvud 1.-31.; kellaajad; kuupäevad; protsent.* *Eessõna: enam kasutatavad eessõnalised väljendid (next to, in front of etc.); eessõnalised väljendid (look at, listen to); eessõnad viisimäärustes (with,without).* *Määrsõna: enam kasutatavad reeglipärased määrsõnad; viisimäärsõnad.* *Sõnatuletus: Liitsõnad; enam kasutatavad ees- (re-, un-) ja järelliited (-ness, -ion, -ous).*	*Keskkond ja jätkusuutlik areng* *Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus* *Teabekeskkond* *Tervis ja ohutus* *Tehnoloogia ja innovatsioon*

Keeleoskuste tase 7. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A2.2	*A2.2*	*A2.2*	*A2.2*

8. KLASS

Õppesisu	*Õppetegevused*	*Teemavaldkonnad*
Mina ja teised: Omavahelised suhted; koolikiusamine; suhted noorte ja vanemate vahel; kangelased ja iidolid; võimed, tugevused ja nõrkused. *Kodu ja lähiümbrus: Kodu ja koduümbruse kirjeldamine, elu linnas ja maal – võrdlus; igapäevased tööd ja tegemised kodus; pereliikmete ametid.* *Kodukoht Eesti: Eesti sümboolika ja tähtpäevad; ilm; asukoht, suuremad linnad, transport, tuntumad vaatamisväärsused jmt; taaskasutamine.* *Riigid ja nende kultuur: Inglise keelt kõnelevate ning Euroopa riikide sümboolika ja kultuuritavad; Ameerika Ühendriikide osariigid; noorte igapäevaelu erinevates riikides, huvipakkuvad paigad; migratsioon.* *Igapäevaelu. Õppimine ja töö: Käitumine liikluses ja transpordivahendid läbi ajaloo; klassiekskursioonid; koolivaheajad; kodused toimingud; rõivad; tervislik eluviis; erinevate turvalisust tagavate käskude ja keeldude mõistmine.* *Vaba aeg Erinevad vaba aja veetmise viisid; perepuhkus ja reisimine; ostlemine; sport; meediavahendid.*	*Lauseõpetus: sõnajärg inglise keelses lauses ning intonatsioon; kaudne kõne; tingimuslause; käskude ja palvete väljendamine.* *Tegusõna: põhi- ja abitegusõnad; modaaltegusõnad (can, must); isikuline tegumood (Present Simple, Present Continuous, Past Simple, Past Continuous, Present Perfect); enim kasutatavad reeglipärased ja ebareeglipärased tegusõnad.* *Nimisõna: reeglipärane mitmus: -s/-es; ebareeglipärane mitmus; umbmäärane ja määrav artikkel, loendatav ja loendamatu nimisõna; omastava käände moodustamine; artikli kasutamine isikunimede- ja geograafiliste nimedega.* *Omadussõna: enam kasutatavad omadussõnad; kesk- ja ülivõrre moodustamine ja erandid (good, better, the best etc).* *Asesõnad: siduvad asesõnad; näitavad asesõnad (this, that, these, those); isikulised asesõnad.* *Arvsõna: põhiarvud 1-1000 ja järgarvud 1.-100.; kellaajad, kuupäevad, aastaarvud.* *Eessõna: eessõnalised väljendid (next to, in front of, opposite, between).* *Määrsõna: reeglipärased määrsõnad; hulga- ja määramäärsõnad (a little, a few); määrsõnade võrdlus; ajamäärused (at, on, in; sometimes, often)* *Sõnatuletus: enim kasutatavad ees-ja järelliited.*	*Elukestev õpe ja karjääri planeerimine* *Kultuuriline identiteet* *Väärtused ja kõlblus* *Keskkond ja jätkusuutlik areng* *Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus* *Teabekeskkond* *Tervis ja ohutus* *Tehnoloogia ja innovatsioon*

Keeleoskuste tase 8. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
B1.1	*B1.1*	*B1.1*	*B1.1*

9. KLASS

Õppesisu	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
Mina ja teised: Võimed, tugevused ja nõrkused; inimestevahelised suhted, koostöö ja teistega arvestamine. *Kodu ja lähiümbrus: Kodukoha vaatamisväärsused ja nende tutvustamine; sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas.* *Kodukoht Eesti: Käitumine looduses, Eesti riiklikud tähtpäevad ja riigipühad, üldrahvalikud sündmused; elu linnas ja maal; Eesti vaatamisväärsused.* *Riigid ja nende kultuur: Tähtpäevad ja kombed; rahvustele omased tunnusjooned ja erinevad inglise keele dialektid; olulised sündmused ja saavutused ning nendega seotud inimesed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad riigis, kus kõneldakse inglise keelt.* *Igapäevaelu. Õppimine ja töö: Tervislik eluviis; suhtlemine teeninduses; õpioskused ja harjumused; edasiõppimine ja kutsevalik; töökohad.* *Vaba aeg Kultuuriline mitmekesisus; kirjandus; meelelahutus; reisimine; harrastused ja puhkus; erinevad meediavahendid.*	*Lauseõpetus: põimlaused; fraaside ja lausete ühendamine siduvate asesõnade abil (who, which, that, whose etc.); tingimuslaused; kaudne kõne ; passiiv; kirjavahemärgid.* *Tegusõna: ajavormid; põhi- ja abitegusõnad; harvemini esinevad ebareeglipärased tegusõnad; modaaltegusõnad (can, may, must, should, would, ought to ; have to); isikuline ja umbisikuline tegumood; tarind to + infinitiiv, -ing vorm.* *Nimisõna: ainsususlikud ja mitmuslikud nimisõnad; ebareeglipärane mitmus; umbmäärane ja määrav artikkel, artikli kasutamine isikunimede- ja geograafilise nimedega; artikli puudumine; ees ja järelliited sõna moodustamisel.* *Omadussõna: omadussõnade võrdlusastmed, reeglipäraste ja ebareeglipäraste omadussõnade võrdlemine (bad, worse); omadussõnade võrdlemine (as…as, more… than); so/such+omadussõna; enough/too + omadusõnda omadussõna nimisõna funktsioonis (‘the poor’).* *Asesõnad: siduvad asesõnad (that, who); umbisikulised asesõnad ja nende liitvormid (some/any/no); umbmäärased asesõnad (either /neither).* *Arvsõna: Põhiarvud ja järgarvud; lihtmurrud (pool, veerand); kuupäevad, aastaarvud; temperatuur; protsent.*	*Elukestev õpe ja karjääri planeerimine* *Kultuuriline identiteet* *Väärtused ja kõlblus* *Keskkond ja jätkusuutlik areng* *Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus* *Teabekeskkond* *Tervis ja ohutus* *Tehnoloogia ja innovatsioon*

	Eessõna: Aja-, koha- ja viisimäärustes esinevad eessõnad; enam kasutatavad eessõnalised väljendid (take part in; look forward to; catch up with). *Määrsõna: Määrsõnade moodustamine; sagedusmäärsõnad (liitega –ly); järjestavad määrsõnad; ebareeglipärased määrsõnad (fast); viisimäärsõnad; hulga- ja määramäärsõnad (a little, a few).* *Sõnatuletus: ees- ja järelliited un-, dis-, re-, im-, -able, -(t)ion, -ly, -iful, -less.*	

Keeleoskuste tase 9. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
B1.2	*B1.2*	*B1.2*	*B1.2*

B-võõrkeel (vene keel)

Vene keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- suudab igapäevastes suhtlusolukordades toime tulla;
- huvitub võõrkeelte õppimisest ning nende kaudu silmaringi laiendamisest;
- omandab oskuse märgata ja väärtustada erinevate kultuuride eripära;
- tunneb võõrkeelte õppimise strateegiaid ning oskab neid iseseisvalt kasutada;
- huvitub õpitavat keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
- oskab kasutada võõrkeelseid teatmeallikaid, et leida vajalikku infot.

II KOOLIASTME VENE KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

5. KLASS

Õpitulemused	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
• *Saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest.* • *Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi ning tunneb tähemärke.* • *Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kooli) kirjeldamiseks.* • *Reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja korraldustele.* • *On omandanud esmased teadmised õpitava keele maast;* • *Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisesse;* • *Kasutab juhendamisel õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsat dialoogi.;* • *Oskab õpetaja juhendamisel töötada nii paaris kui ka rühmas.*	*Sõnale või fraasile reageerimine (nt käetõstmine, püstitõusmine, esemele või pildile osutamine);* *loetellu sobimatu sõna äratundmine;* *pildi täiendamine kuuldu põhjal;* *tähelepanelikku kuulamist nõudvad mängud (nt bingo);* *laulude ja luuletuste kuulamine ning nende põhjal ülesande täitmine (nt ridade järjestamine, riimuvate sõnade leidmine);* *häälega lugemine;* *dialoogide, laulude ja luuletuste esitamine; rääkimine pildi alusel;* *ärakirja tegemine ja mudeli järgi kirjutamine.*	*Mina ja teised – enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht)* *Kodu ja lähiümbrus – pereliikmete tutvustus (nimi, vanus, sugu, vanus) ja kodu asukoha ning kodu lühikirjeldus* *Kodukoht Eesti – Eesti riigi nimi, kodukoha ümbrust iseloomustav sõnavara (mets, meri, park jmt)* *Igapäevaelu, õppimine ja töö – tavalisemad päevatoimingud kodus ja koolis ja nende tegevustega seotud esemed/vahendid, numbrid, värvid, rõivad, toit* *Vaba aeg – lihtsamad tegevused ja eelistused*

Keeleoskuste tase 5. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A1.1	*A1.1*	*A1.1*	*A1.1*

6. KLASS

Õpitulemused	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
• *Saab aru igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest.* • *Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kool) kirjeldamiseks.* • *Reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele.* • *Loeb lühikesi lihtsaid tekste (kava, õnnitlus, sõnum, ankeet) ja leiab neist vajaliku fakti.* • *Saab aru eakohase õppematerjali kirjalikest tööjuhistest.* • *Kirjutab lühidalt endast, täidab lihtsa küsimustiku.* • *Tunneb õpitud sõnade õigekirja.* • *Kasutab õpitud lausemalle, kasutades isikulisi asesõnu, kohakäänet, tegusõna olevikus või minevikus,*	*Kuuldu põhjal pildi joonistamine või täiendamine;* *sobitusülesande lahendamine (pildi vastavus kirjeldusele);* *mudeli järgi dialoogi esitamine;* *rääkimine pild* *alusel;* *häälega lugemine;* *laulude ja luuletuste esitamine;* *lihtsa faktilise info leidmine tekstist;* *mudeli järgi kirjutamine;* *õpikusõnastiku* *kasutamine.*	*Mina ja teised – enese ja kaaslaste tutvustus ja kirjeldus, tervis, sport ja vaba aeg, sünnipäevad, sõbrad* *Kodu ja lähiümbrus – pereliikmete tutvustus ja kirjeldamine (nimi, vanus, sugu, välimus, elukutse) ja kodu asukoha ning kodu kirjeldus* *Kodukoht Eesti – Eesti riigi nimi, kodukoha ümbrust iseloomustav sõnavara (mets, meri, park jmt)* *Igapäevaelu, õppimine ja töö – igapäevatoimingud kodus ja koolis, sisseostude tegemine, töö ja ametid* *Riigid ja nende kultuur – vene keelt kõnelevate riikide sümbolid, pühad ja traditsioonid*
		Vaba aeg – lemmiktegevused, reisimine, hobid

ühildades omadussõna ja nimisõna. • *Tunneb arvsõnu 0-100.* • *On omandanud esmased teadmised õpitava keelega seotud kultuuriruumist.* • *Seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi.* • *Töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas.*		

Keeleoskuste tase 6. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A1.2	*A1.2*	*A1.2*	*A1.2*

III KOOLIASTME VENE KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Vene keele õppe- ja kasvatuseesmärkidena taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- tuleb teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades toime vene keelt emakeelena rääkiva kõnelejaga;
- saab õpitud temaatika piires aru lauseist ja sageli kasutatavatest väljendeist;
- mõistab õpitud temaatika piires olulist;
- kirjutab õpitud temaatika piires lühikesi tekste;
- hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallikatest;
- on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
- teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri erinevusi ning oskab neid arvestada;
- töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiat.

7. KLASS

Õppesisu	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
Mina ja teised: enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht jmt) ning välimuse kirjeldus (kasv, kehaehitus, juuste ja silmade värv jmt), iseloomu kirjeldus, ühised tegevused sõpradega (mis mulle ja mu sõpradele meeldib teha); *Kodu ja lähiümbrus: pereliikmete ja tuttavate tutvustus (nimi) ning iseloomustus (amet, tegevusala, huvid); kodu asukoha lühikirjeldus (riik, linn/maakoha kirjeldus, aadress, korteri või maja iseloomustavad omadussõnad, vaatamisväärsused).* *Kodukoht Eesti: Eesti riigi nimi, asukoht, oma rahvus, keel; linna ja maad iseloomustav põhisõnavara ja eristav sõnavara (kus on parem elada ja miks); aastaaegade nimetused ja põhilised aastaaegade ilma kirjeldavad väljendid (hea/halb ilm, jmt).* *Igapäevane elu. Õppimine ja töö: päevakavajärgsed tegevused kodus (nt söögikorrad) ja koolis*	*1) eri liiki eakohaste dialoogide ja lühitekstide kuulamine ja lugemine;* *2) meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamine (nt lühikesed õppefilmid, õpetlikud multifilmid);* *3) lühiettekanded (nt pildikirjeldus, perekonna ja sugulaste tutvustamine, koolielust kõnelemine);* *4) rolli- ja suhtlusmängud; venekeelsed laulud ja luuletused*	*Väärtused ja kõlblus* *Kultuuriline identiteet* *Keskkond ja jätkusuutlik areng* *Elukestev õpe ja karjääri planeerimine* *Tervis ja ohutus.* *Teabekeskkond* *Tehnoloogia ja innovatsioon* *Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus*

(kellaajad, õppeained, õppevahendid jmt). *Vaba aeg: Tegevused vabal ajal. Huvid ja harrastused. Tegevused suvel ja sõpradega.* *Riigid ja nende kultuur: Õpitavat keelt kõneleva riigi tähtpäevad ja kombed, tuntumad sündmused. Eesti naaberriikide ning tuntumate maailmariikide nimed, keeled ja rahvad.*		

Keeleoskuste tase 7. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A 1.2	*A 1.2*	*A 1.2*	*A 1.2*

8. KLASS

Õppesisu	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
Mina ja teised: Enda riietuse kirjeldus (kus ja milliseid riideid kantakse, riiete ostmine). Suhted teistega (positiivsed ja negatiivsed iseloomuomadused suhtlemisel). Suhtlemisetikett. *Kodu ja lähiümbrus: Rollid kodus ja väljaspool kodu. Suhted perekonnas. Igapäevased kodused tööd ja tegevused. Perekondlikud traditsioonid ja tähtpäevad.*	*1) õpitava maa ja oma maa kultuuriliste erinevuste teadvustamine ning nendega arvestada.* *2) loovuse arendamine nii suulises kui ka kirjalikus väljendusoskuses. Õpilast suunatakse võõrkeelt aktiivselt kasutama nii tunnis kui ka väljaspool tundi.* *3) töö tegemine iseseisvalt, paaris ja rühmas. Lugemisel pööratakse tähelepanu jätkuvalt hääldamisele,*	*Väärtused ja kõlblus* *Kultuuriline identiteet* *Keskkond ja jätkusuutlik areng* *Elukestev õpe ja karjääri planeerimine* *Tervis ja ohutus.* *Teabekeskkond* *Tehnoloogia ja innovatsioon* *Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus*

Kodukoht Eesti: Eesti riik ja pealinn (tuntumad vaatamisväärsused, loodus, naaberriigid). Erinevad aastaajad ja ilm (põhjalikum ilmakirjeldus). *Igapäevane elu. Õppimine ja töö: Kool ja tegevused koolis (mis rõõmustab ja kurvastab koolis). Tervislik eluviis ja tervislikud toitumisharjumused (sportimine, tervislikud toiduained jne).* *Vaba aeg: Sportimine (erinevad spordialad), muusika eelistused.* *Riigid ja nende kultuur: Venemaa sümboolika, kultuuritavad ja kombed (vene rahvusköök), suuremad linnad ning vaatamisväärsused (7 imelisemat vaatamisväärsust, reisisoovitused).*	*õigele intonatsioonile ja sobivale lugemistempole.* *4) lühikeste tavatekstide lugemine (nt isiklikud kirjad, postkaardid, sõnumid, kuulutused).* *5) koostatakse näidise järgi õpitud sõnavara piires lähiümbruse, ümberkaudsete inimeste ja enda iseloomustusi ning kirjeldusi. Õpilane kirjeldab suhteid perekonnas, rolle koolis, kodus ja väljaspool seda, perekondlikke traditsioone ja tähtpäevi, riietust.* *6) teadmisi omandamine erinevatest riikidest ja nende riikide kultuurist, tavadest ja kommetest, selle info edasiandmine (nt kodukoht Eesti ja Venemaa).* *7) kuulatakse õpiku audiomaterjali, vaadatakse katkendeid filmidest tuttaval teemal.* *8) kaasõpilaste esitluste, ettekannete kuulamine, hinnangu andmine kaasõpilase ja enda tööle nt hindamismudeli alusel (vigade parandus, positiivne hinnang).* *9) rollimängud, kus õpilane kasutab mallide näitel dialoogides õpitud*	

	lausekonstruktsioone, keelestruktuure. Iseseisvalt, paaris- ja rühmatööna kasutavad õpilased enda, lähedaste ja ümbruskonna kirjeldustes tuttavat sõnavara, õpivad andma hinnangut ja väljendama oma arvamust.	

Keeleoskuste tase 8. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A 2.1	*A 2.1*	*A 2.1*	*A 2.1*

9. KLASS

Õppesisu	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
Mina ja teised: Enese ja kaaslaste tutvustus (välimuse ja iseloomu kirjeldamine, harrastused, eelistused ja eesmärgid); võimed, tugevused ja nõrkused (oskus võrrelda inimeste võimeid, tugevaid ja nõrku külgi ning selle kohta oma arvamust väljendada); inimestevahelised suhted, viisakusreeglid ja teistega arvestamine (oskus arutleda suhteid sõpradega, klassikaaslastega ja perega, oskus tänada, kutsuda, vabandada jne). *Kodu ja lähiümbrus: Enda, sugulaste, sõprade, klassikaaslaste tutvustus ning iseloomustus (võrdlusastme oskus; tegevusalad, huvid); kodukoha vaatamisväärsused ja nende tutvustamine; perekondlikud sündmused ja tähtpäevad; ilm ja loodus.* *Riigid ja nende kultuur: Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid*	*tekstide kuulamine, lugemine, tõlkimine ja ümberjutustamine;* *meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamine (nt. ajalehti, ajakirju, filme jne.);* *loovtööd (luuletused, kirjandid, kirjad, kuulutused, kutsed, postkaardid);* *suulised ettekanded;* *rolli- ja suhtlusmängud;* *iseseisev info otsimine võõrkeelsetest teatmeallikatest*	*Väärtused ja kõlblus* *Kultuuriline identiteet* *Keskkond ja jätkusuutlik areng* *Elukestev õpe ja karjääri planeerimine* *Tervis ja ohutus.* *Teabekeskkond* *Tehnoloogia ja innovatsioon* *Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus*

ja nende lühiiseloomustus, rahvad ja keeled, tuntud inimesed, laulud õpitavas keeles ja meedia ning huvitav info, kultuuriline mitmekesisus. *Igapäevaelu, õppimine ja töö: Tervislik eluviis ja toitumine, suhtlemine teeninduses (põhjalikumalt), õpioskused ja harjumused, edasiõppimine ja kutsevalik, töökohad, tehnika meie elus.* *Vaba aeg: Kirjandus ja kunst, sport, erinevad meediavahendid ja reklaam. huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega jmt), eelistuste põhjendamine; erinevad spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid; erinevate kultuuride eripära mõistmine ja kooseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine; meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, Internet) ja nende eakohased kasutamisvõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud; erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast.*	*(sõnaraamat, internet jne.);* *iseseisev dialoogide koostamine ja esitamine.*	

Õpitulemused 9. klassi lõpetajal:

Lause struktuur	*Lihtöeldis ja öeldistäide (nimisõna nim. käändes, määrsõna, isikuline asesõna).* *Küsimus где? ja vastus (määrsõnade здесь, тут, там kasutamine, предложный käände).* *Öeldistäide (nimisõna творительный käändes).* *Küsimus куда? ja vastus (винительный käände).* *Küsimus откуда? ja vastus (родительный käände).* *Küsimused чей? чья? чьё? чьи? ja vastused (possesiivsete asesõnade kasutamine, родительный käände).*

	Küsimus когда? какого года? в каком году? ja vastused (nädalapäevad, kuud, kellaaeg, aasta).
Tegusõna	*I pöördkond (еть-, ать-, ять-lõpulised tegusõnad) ja II pöördkond (ить-lõpulised tegusõnad).* *Enesekohased tegusõnad ja nende pöördevormid (nt интересоваться, находиться); tegusõnade просыпаться, причёсываться, заниматься, находиться, мыться, умываться, одеваться, начинаться, кончаться pööramine.* *Verbirektsioon (käänete kaupa).* *Tingiv kõneviis ja selle vormi moodustamine.* *Käskiv kõneviis ja selle vormi moodustamine.*
Nimisõna	*Mees- ja naissoost sõnad, mille lõpus on –ь.* *Naissoost sõnad, mille lõpus on -ия (nt Эстония, история, гимназия). Kesksoost sõnad имя ja время; kesksoost sõnad, mille lõpus on -ие (nt задание).* *Üldsoost nimisõnad (nt сирота, коллега, умница). Käänete nimetused ja küsimused. Sageli kasutatavad käändumatud sõnad (nt евро, кино, метро, пальто, кофе).* *Käändkonnad; nimisõna käändelõpud ainsuses (I ja II käändkond).* *Родительный: kuuluvuse väljendamine (nt книга брата, отец Кристины); eitus нет sõnaga, koha tähistamine (küsimus откуда? ja vastus eessõnade из ja с abil).* *Предложный: sise- ja väliskoha tähistamine (küsimus где? ja vastus в ja на eessõnade abil).* *Винительный: sise- ja väliskoha tähistamine (küsimus куда? ja vastus eessõnade в ja на abil); otsese tegevuse objekti tähistamine (nt tegusõnadega видеть, читать, любить).* *Дателъный: käändevormide kasutamine eessõnata; tegusõnadega желать, верить, помогать; kuid желать чего? Р.п.; верить во что? В.п.* *Творительный käändevormide kasutamine eessõnata.*
Omadussõna	*Omadussõnade käänamine ainsuses sõltuvalt sõna tüvest (tüve lõpuhäälik palataalne/mittepalataalne).* *Omadussõna võrdlusastmete moodustamine.* *Omadussõna lühivorm.*
Asesõna	*Omastavate asesõnade käänamine.* *Näitavad asesõnad ja nende käänamine*

Arvsõna	*Järgarvsõnad.*
Abisõna	*Eessõnade kasutamine kõikides käänetes.*
Määrsõna ja sõnatuletus	*Määrsõnade kasutamine. Määrsõnade moodustamine omadussõnadest.*
Kiri ja hääldus	*Sõnarõhu muutumine nimisõnade käänamisel. Sõnarõhu muutumine tegusõnade vormides.*

Keeleoskuste tase 9. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A 2.2	*A 2.2*	*A 2.2*	*A 2.2*

B-võõrkeel (saksa keel)

Saksa keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- suudab igapäevastes suhtlusolukordades toime tulla;
- huvitub võõrkeelte õppimisest ning nende kaudu silmaringi laiendamisest;
- omandab oskuse märgata ja väärtustada erinevate kultuuride eripära;
- tunneb võõrkeelte õppimise strateegiaid ning oskab neid iseseisvalt kasutada;
- huvitub õpitavat keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
- oskab kasutada võõrkeelseid teatmeallikaid, et leida vajalikku infot.

II KOOLIASTME SAKSA KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

5. KLASS

Õpitulemused	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
• *Saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest.* • *Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi ning tunneb tähemärke.*	*Sõnale või fraasile reageerimine (nt käetõstmine, püstitõusmine, esemele või pildile osutamine);* *loetellu sobimatu sõna äratundmine;* *pildi täiendamine kuuldu põhjal;*	*Mina ja teised – enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht), enesetunne, viisakusväljendid.* *Kodu ja lähiümbrus – pereliikmete tutvustus (nimi, vanus, sugu, vanus) ja kodu asukoha ning kodu lühikirjeldus*

• *Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kooli) kirjeldamiseks.* • *Reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja korraldustele.* • *On omandanud esmased teadmised õpitava keele maast;* • *Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisesse;* • *Kasutab juhendamisel õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsat dialoogi.;* • *Oskab õpetaja juhendamisel töötada nii paaris kui ka rühmas.*	*tähelepanelikku kuulamist nõudvad mängud (nt bingo);* *laulude ja luuletuste kuulamine ning nende põhjal ülesande täitmine (nt ridade järjestamine, riimuvate sõnade leidmine);* *häälega lugemine;* *dialoogide, laulude ja luuletuste esitamine;* *rääkimine pildi alusel;* *ärakirja tegemine ja mudeli järgi kirjutamine.*	*Igapäevaelu, õppimine ja töö – tavalisemad päevatoimingud kodus ja koolis ja nende tegevustega seotud esemed/vahendid, numbrid, värvid, rõivad, toit* *Vaba aeg – lihtsamad tegevused ja eelistused*

Keeleoskuste tase 5. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A1.1	*A1.1*	*A1.1*	*A1.1*

6. KLASS

Õpitulemused	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
• *Saab aru igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest.* • *Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kool) kirjeldamiseks.* • *Reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele.* • *On omandanud esmased teadmised õpitava keelega seotud kultuuriruumist.* • *Rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja – strateegiaid.*	*Kuuldu põhjal pildi joonistamine või täiendamine;* *sobitusülesande lahendamine (pildi vastavus kirjeldusele);* *mudeli järgi dialoogi esitamine;* *rääkimine pildi* *alusel; häälega* *lugemine;* *laulude ja luuletuste esitamine;* *lihtsa faktilise info leidmine tekstist;* *mudeli järgi kirjutamine; õpikusõnastiku kasutamine.*	*Mina ja teised – enese ja kaaslaste tutvustus ja kirjeldus, tervis, sport ja vaba aeg, sünnipäevad, sõbrad* *Kodu ja lähiümbrus – pereliikmete tutvustus ja kirjeldamine (nimi, vanus, sugu) ja kodu asukoha ning kodu kirjeldus* *Kodukoht Eesti – Eesti riigi nimi, sümbolid ja värvid.* *Igapäevaelu, õppimine ja töö – igapäevatoimingud kodus ja koolis, sisseostude tegemine.*
• *Seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi.* • *Töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas.*		*Riigid ja nende kultuur – saksa keelt kõnelevate riikide sümbolid, pühad ja traditsioonid* *Vaba aeg – lemmiktegevused, reisimine, hobid*

Keeleoskuste tase 6. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A1.2	*A1.2*	*A1.2*	*A1.2*

Saksa keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- tuleb toime teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades saksa keelt emakeelena rääkiva kõnelejaga;
- saab õpitud temaatika piires aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest;
- mõistab õpitud temaatika piirides olulist;
- kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallika test;
- on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
- teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultu uri erinevusi ning oskab neid arvestada;
- töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi s eatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid.

III KOOLIASTME SAKSA KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

7. KLASS

Õppesisu	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
• *Sõnajärg lauses: sõnajärg kõrvallauses wenn, weil;* • *Lause: liitlause; kõrvallause; käskiv lause, küsilausete moodustamine* • *Tegusõna pööramine: liht- ja täisminevik, abitegusõnad, modaal- ja enekohased tegusõnad;* • *Tegusõna: reegli- ja ebareeglipärased verbid; modaaltegusõnad; enesekohased tegusõnad, käskiv kõneviis; rektsioon* • *Nimisõna ja artikkel: liitnimisõnad, määrava ja umbmäärase artikli käänamine;* • *Omadussõna: omadussõna võrdlemine, käänamine* • *Asesõna: omastav ja isikuline asesõna;*	*Mudeli järgi lühijutu koostamine ja ettekandmine;* *mudeli järgi dialoogide koostamine ja esitamine;* *häälega õpetaja ja diktori (CD) järgi kordamine;* *mudeli järgi kirjutamine;* *visiitkaart, kirjasõbrale enda tutvustamine;* *sõnavara kinnistamine Online-harjutuste abil;* *koolisõnaraamatu kasutamine;*	*Mina ja teised: minu pere ja mina, tüüpiline tüdruk, tüüpiline poiss; võimed, tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta); iseloomu ja välimust kirjeldav sõnavara; kehaosad, kuidas olla terve, kergemad terviseprobleemid; suhted sõpradega.* *Kodu ja lähiümbrus: minu kodu ja tuba – sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; elukoha kirjeldus (maja, tuba jmt); kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine, pere liikmete kodused tööd ja tegevused* *Kodukoht Eesti: ilm Eestis; Eesti lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt), põhiline sümboolika (lipp, rahvuslill ja, -lind jmt), põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ja kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod*

• *Aega väljendavad eessõnad: im, zu* • *Kohta väljendavad eessõnad: eessõnad akkusatiivi ja daativiga* • *Muud eessõnad: eessõnad daatiivi ja akkusatiiviga, rektsioon* • *Arvsõna: põhi- ja järgarvud* • *Sidesõnad: weil, denn* • *Siduvad määrsõnad deshalb* • *Sõnatuletus: nimi- ja tegusõnade tuletusliited*	*rühmatööd ja rollimängud;* *faktilise info leidmine tekstist;* *õpimapp (keelemapp), kuhu õpilane kogub oma tööd ja kirjalikud kokkulepped.*	*jmt); mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused* *Riigid ja nende kultuur: pere- ja riigipühad; õpitava keele riikide olulisemad sümbolid, põhilised tähtpäevad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); Eesti naaberriigid ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvused ja keeled.* *Igapäevaelu, õppimine ja töö: jälle koolis; seitsmendas klassis, laisad ja hoolsad õpilased; probleemid meie elus – kuidas aidata?; tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid; koolitee ja koolipäeva kirjeldus; kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad; toiduained, tervislik toiduvalik, igapäevane hügieen; sisseostud ja suhtlemine teeninduses ja helistamine; tuntumad ametid, nendega seotud tegevused.* *Vaba aeg: vaheaeg; sporditähed ja-fännid; huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega jmt).*

8. KLASS

Õppesisu	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
• *Sõnajärg lauses: kõrvallause weil, dass;* • *Lause: liitlause um ...zu; kaudküsimused* • *Nimisõna ja artikkel: nimisõna käänamine; genitiiv, nimisõna artikkel ja sugu, nullartikkel* • *Omadussõna: käänamine; võrdlusastmed;* • *Tegusõna pööramine: olevikus, lihtminevikus, täis- ja enneminevikus, tulevikus* • *Tegusõna: tuletus, rektsioon* • *Sõnatuletus: tegu- ja nimisõnade moodustamine;* • *Asesõna: isikulise ja omastava asesõna käänamine;* • *Aega väljendavad eessõnad: in, vor, seit, bis* • *Kohta väljendavad eessõnad: eessõnad akkusatiivi ja daativiga; wo? wohin? woher?* • *Muud eessõnad: genitiiviga, daativi ja akkusatiiviga* • *Arvsõna: põhi- ja järgarvsõnad, lihtmurrud, kellaaeg, arvsõnad mõõtühikutega* • *Sidesõnad: obwohl, weil, denn*	*Mudeli järgi lühijutu koostamine ja ettekandmine;* *mudeli järgi dialoogide koostamine ja esitamine;* *häälega õpetaja ja diktori (CD) järgi kordamine;* *mudeli järgi kirjutamine;* *visiitkaart, kirjasõbrale enda tutvustamine;* *sõnavara kinnistamine Online-harjutuste abil;* *koolisõnaraamat u kasutamine;* *rühmatööd ja rollimängud;* *faktilise info leidmine tekstist;* *õpimapp (keelemapp), kuhu õpilane kogub oma tööd ja kirjalikud kokkulepped.*	*Mina ja teised: võimed, tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta); mina ja mu kaaslased, isiksused; sõbrad* *Kodu ja lähiümbrus: kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eriruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; elukoha kirjeldus (maja, tuba jmt); kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine, pereliikmete kodused tööd ja tegevused; keskkonnakaitse* *Kodukoht Eesti: kirjasõbra võõrustamine, Eesti tutvustamine; loodusrikkused, Eesti lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt), põhiline sümboolika (lipp, rahvuslill ja,-lind jmt), põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ja kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt); mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused; linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara; loodusrikkused* *Riigid ja nende kultuur: Saksamaa maiskonnalugu; rahvused, keeled; õpitava keele riikide olulisemad sümbolid, põhilised tähtpä evad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); Eesti naaberriigid ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvused ja keeled.* *Igapäevaelu, õppimine ja töö: reisimine; tee küsimine ja juhatamine*

• *Siduvad määrsõnad: deshalb, trotzdem*		*(parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid; suhtlemine teeninduses; vanasti ja tänapäeval Vaba aeg: reisimene; liiklusvahendid; rattasport, ohutus ja esmaabi; huvid (teater, kino); eelistuste põhjendamine; erinevate kultuuride eripära mõistmine ja kooseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine; meediavahendid (Internet) ja nende eakohased kasutamisvõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud*

9. KLASS

Õppesisu	***Õppetegevused***	***Teemavaldkonnad***
• *Sõnajärg lauses: Aja- ja kohamääruste järjestus lauses* • *Lause: relatiivlaused, kõrvallause alistavate sidesõnadega weil, dass, wenn* • *Nimisõna ja artikkel: käänamine määrava ja umbmäärase artikliga; anglitsismid,* • *Omadussõna: omadussõna täendina* • *Tegusõna: pööramine; tingiv ja käskiv kõneviis, umbisikuline tegumood, modaaltegusõnad; enesekohased tegusõnad; tegusõnade rektsioon* • *Sõnatuletus: omadus- ja tegusõnast nimisõna moodustamine;* • *Asesõna: siduv asesõna, umbmäärane asesõna man;küsiv asesõna welcher/es/e, was für ein/e (Nominativ,*	*eri liiki autentsete eakohaste tekstide (sh meediatekstide) kuulamine ja lugemine;* *adapteeritud eakohaste tekstide iseseisev lugemine;* *mudelkirjutamine (nt sõnumid, postkaardid, lühikesed kirjad);* *loovtööd (nt luuletused, isiklikud kirjad, kuulutused, lühiülevaated, kokkuvõtted lühikirjand);*	*MINA JA TEISED: isiksused; inimesed minu ümber; tüdrukute sõprus; esimene kohtumine; suhtlemine; võimed, tugevused ja nõrkused; iseloomu ja välimust kirjeldav sõnavara; suhted sõprade ja lähikondlastega: tunded, sõprus- ja armastussuhted ja nendega seonduvad probleemid.* *KODU JA LÄHIÜMBRUS: maa- ja linnaelu; kodukoha vaatamisväärsused; sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas, koduümbrust kirjeldav sõnavara; elukoha kirjeldus (maja, tuba jmt); kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine, pereliikmete kodused tööd ja tegevused* *KODUKOHT EESTI: kodukoht Eesti; Tere tulemast Eestisse ja Tallinna; kirjad puhkuselt; Eesti lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt), põhiline sümboolika (lipp, rahvuslill ja -lind, põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ja kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt); mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused; linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara; ilmastikunähtused;*

Akkusativ); umbisikuline asesõna es;näitav asesõna: dieser • *Aega väljendavad eessõnad: in, seit, von ..bis, ab* • *Kohta väljendavad eessõnad: daatiivi ja akusatiiviga* • *Muud eessõnad: genitiivi, daativi ja akkusatiiviga* • *Arvsõna: põhi- ja järgarvsõnad, kellaaeg,* • *Sidesõnad obwohl, weil, denn* • *Siduvad määrsõnad: deshalb*	*projekttööd (nt seinalehe koostamine);* *rolli- ja suhtlusmängud;* *lühiettekanded (nt pildikirjeldus, hobide tutvustamine, projekttööde kokkuvõtted);* *info otsimine erinevatest võõrkeelsetest allikatest (nt teatmeteosed, Internet);* *sõnaraamatu kasutamine;* *keelekeskkonna õppeülesanded (nt liikumine juhiste järgi, õpitava võõrkeele kodumaal toodetud kaubad poes, autod linnas, firmanimetused)*	*käitumine ja tegevused looduses eri aastaaegadel; loodusrikkused ja nende hoidmine linnas ja maal* *RIIGID JA NENDE KULTUUR: saksakeelsete riikide olulisemad sümbolid, põhilised tähtpäevad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära j mt); Eesti naaberriigid ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvused ja keeled.* *IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ: õppima õppimine; tulevikuplaanid; elukutsed; hobid; edasiõppe võimalused (koolitüübid); koolipäeva kirjeldus; kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad; toiduained, tervislik toiduvalik, igapäevane hügieen; sisseostud ja suhtlemine teeninduses; tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid; koolitee.* *VABA AEG: huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega), eelistuste põhjendamine; erinevad spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid; erinevate kultuuride eripära mõistmine ja kooseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine; meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, Internet) ja nende eakohased kasutamisvõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud; erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast.*

Keeleoskuste tase 9. klassi lõpus:

Kuulamine		*Lugemine*	*Rääkimine*	*Kirjutamine*
A.2.2		*A.2.2*	*A.2.2*	*A.2.2*

Eesti keel teise keelena (E2)

II KOOLIASTE

Eesti keele kui teise keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- suhtleb eesti keelt emakeelena kõnelejatega igapäevastes suhtlusolukordades ning kasutab sobivaid õpitud keelendeid;
- saab õpitud temaatika piires aru lihtsatest tekstidest;
- mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- teadvustab eesti kultuuri ja teiste maade kultuuride erinevusi ning oskab neid arvestada;
- kasutab eestikeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatuid, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
- rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- töötab õpetaja täpsustavate juhiste järgi iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- seab endale õpieesmärke ning oskab koostöös kaaslaste ja õpetajaga hinnata oma saavutusi.

ALATEEMAD

Mina ja teised. Suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega; viisakusväljendid.

Kodu ja lähiümbrus. Elu linnas ja maal; kodu kirjeldamine; avalikud kohad; lemmikloomad; töövahendid ja kohustused kodus; rõõmsad ja kurvad sündmused peres.

Kodukoht Eesti. Eesti geograafiline asukoht; ilm; riigi- ja rahvussümboolika; riigipühad ja riiklikud tähtpäevad; üldrahvalikud sündmused.

Riigid ja nende kultuur. Euroopa riigid; pealinnad, põhirahvused, keel, kultuuritavad, huvipakkuvad paigad, muuseumid; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad.

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Avalikud asutused; turvaline liiklemine; tee küsimine ja juhatamine; päeva planeerimine; ametid ja töökohad.

Vaba aeg. Kooliväline tegevus; huvid; laagrid; lugemiseelistused; perepuhkus; aastaajad ja puhkus; spordialad ja sportlikud tegevused.

Keeleoskuste hea tase 6. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A2.2	*A2.2*	*A2.2*	*A2.2*

Osaoskuste õpitulemused esitatakse lõpposas.

II KOOLIASTME ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS

Eesti keele kui teise keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 4. klassi lõpetaja:

- suhtleb eesti keelt emakeelena kõnelejatega igapäevastes suhtlusolukordades: kodu, pood, kohvik ning kasutab sobivaid õpitud keelendeid;
- saab õpitud temaatika piires aru lihtsatest tekstidest;
- mõistab olulist igapäevases suhtlemises, oma kodu ja selle seost ümbritseva maailmaga õpitud temaatika piires;
- kirjutab kirjeldust, päevaplaani, kutset ja poenimekirja õpitud temaatika piires;
- teadvustab eesti kultuuri (geograafiline asend, keel, sümboolika, traditsioonid) maailma kultuurimaastikul;
- kasutab eestikeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatuid, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
- rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- töötab õpetaja täpsustavate juhiste järgi iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- seab endale õpieesmärke ning oskab koostöös kaaslaste ja õpetajaga hinnata oma saavutusi.

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevus***
MINA JA TEISED - suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega, viisakusväljendid	
• *Kasutab suhtlusolukordades sobivaid viisakusväljendeid.* • *Mõistab lihtsaid vestlusi ning vestleb pereliikmete ja kaaslastega.* • *Räägib oma perest.*	*Viisakusväljendite kasutamine.* *Suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega. Enda perest rääkimine ning inimeste kirjeldamine.* *Asesõnad (ma, sa…; minu, sinu…), olevik (olen, oled…; elan, elad…; ei ole, ei ela…), küsisõnad (Kus? Mis?).*

• *Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal.* • *Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.*	
KODU JA LÄHIÜMBRUS – kodu kirjeldamine, lemmikloomad	
• *Kirjeldab oma kodu.* • *Kirjutab näidise järgi enda kodu aadressi.* • *Kirjeldab oma lemmiklooma.* • *Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal.* • *Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.*	*Asesõnad (mul, sul…; mulle, sulle…), numbrid (üks, üksteist…), palved, käsud.* *Vanus (kuueaastane, kuus aastat vana), kellaaeg (pärast, läbi), tegusõnavormid –ma/-da (mängima, mängida), tagasõnad (all, peal, ees, taga, ääres, lähedal).* *Kaks minevikku (ma elasin, ma olen elanud), tegusõna (pidama), -ki, -gi (vendki, sõbergi). Sünnipäeva-/küllakutse koostamine.*
KODUKOHT EESTI – Eesti geograafiline asukoht, ilm, riigi- ja rahvussümboolika, riigipühad ja riiklikud tähtpäevad, üldrahvalikud sündmused	
• *Kirjeldab Eesti asukohta, tutvub Eesti linnade, maakondade ja saartega.* • *Kirjeldab õpitud Eesti linnu ja saari.* • *Kirjeldab Eesti loodust erinevatel aastaaegadel.* • *Tutvub Eesti riigi- ja rahvussümboolikaga ning kirjeldab neid.* • *Tutvub Eesti riigipühade ja riiklike tähtpäevadega ning kirjeldab neid.* • *Tutvub eesti toitudega.*	*Küsisõnad (Kus? Mis?).* *Tegusõna vormid –ma/-da (sõitma, sõita), komad.* *Aastaaegade nimetused, kuud.*

• *Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal.* • *Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.*	
RIIGID JA NENDE KULTUUR – Euroopa riigid, pealinnad, põhirahvused, keel, kultuuritavad	
• *Nimetab Eesti naaberriike.* • *Nimetab riike Euroopas ning nende rahvusi, pealinnu ja keeli ning kirjeldab nende kultuuritavasid.* • *Tutvub erinevate maade kultuuridega, mõistab kultuuride erinevusi ja mõtteviiside mitmekesisust ning väärtustab neid.* • *Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal.* • *Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.*	*Küsisõnad (Kus? Kust?), suur ja väike algustäht, riik ja rahvus (Eesti ja eestlane)*
IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ – avalikud asutused, päeva plaanimine, ametid ja töökohad	
• *Nimetab täistunde ning kasutab mõisteid: veerand, pool, kolmveerand.* • *Nimetab nädalapäevasid.* • *Koostab ja kirjeldab oma päevaplaani.*	*Kellaaeg (veerand, pool, kolmveerand), küsisõnad (Kuhu? Kus? Kust? Kellega? Millega? Millal?), tegusõnad (minema, tulema, sõitma).* *Minevik (käisin, olin), küsisõnad (Mida? Kelleta? Milleta?), eessõnad (ilma, kuni).* *Hommikusöök (erinevad toidud ja toiduained), köök (lauanõud, köögitehnika…)*

• *Nimetab erinevaid hommikusöögi toite ja toiduaineid ning toidukaupu.* • *Nimetab erinevaid transpordivahendeid.* • *Nimetab õpitud ameteid.* • *Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal.* • *Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest (sõiduplaan).*	*Kuupäevad, tegusõnad (oskama, saama, võima, algama, lõppema, alustama, lõpetama, hakkama), küsisõnad (Kellena? Kelleks?).* *Rollimäng (tööintervjuu, poeskäik, kohviku külastamine), töökuulutuste lugemine. Poenimekirja kirjutamine.* *Omadussõna võrdlemine (suurem, kõige suurem…), ainsuse ja mitmuse omastav (kaks õuna, palju õunu, ära/ärge).* *Nimetava, omastava, osastava kasutamine; mitmuse osastava lõpud (vähe linde, palju autosid), soovimine (ma võtaksin).*
VABA AEG – kooliväline tegevus, huvid, laagrid, perepuhkus, aastaajad ja puhkus, spordialad ja sportlikud tegevused	
• *Nimetab erinevaid huve ja hobisid.* • *Kirjeldab enda ja oma pere huve ja hobisid.* • *Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal.* • *Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.*	*Asesõna osastav kääne (mind, sind…), küsisõnad (Millal? Kuhu?), minu/oma.*

5. KLASS

Eesti keele kui teise keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 5. klassi lõpetaja:

- suhtleb eesti keelt emakeelena kõnelejatega igapäevastes suhtlusolukordades: tänav, teenindusasutused ning kasutab sobivaid õpitud keelendeid;
- saab õpitud temaatika piires aru lihtsatest tekstidest: dialoog, kirjeldus, teabetekst;
- mõistab olulist igapäevases suhtlemises, oma kodu ja selle seost ümbritseva maailmaga õpitud temaatika piires;
- kirjutab kirjeldust, päevaplaani, kutset, poenimekirja ja lühiteksti õpitud temaatika piires;
- teadvustab eesti kultuuri (geograafiline asend, keel, sümboolika, traditsioonid, tähtpäevad, üldrahvalikud sündmused) maailma kultuurimaastikul;
- kasutab eestikeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatuid, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;

- rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- töötab õpetaja täpsustavate juhiste järgi iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- seab endale õpieesmärke ning oskab koostöös kaaslaste ja õpetajaga hinnata oma saavutusi.

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevus***
MINA JA TEISED - suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega, viisakusväljendid	
• *Kirjeldab oma sõpra.* • *Kirjutab näidise järgi teate.* • *Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal.* • *Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.*	*Küsisõnad (Millal? Kuidas?)*
KODUKOHT EESTI – riigi- ja rahvussümboolika, riigipühad ja riiklikud tähtpäevad, üldrahvalikud sündmused	
• *Tutvub Eesti kultuuriga ja kirjeldab seda.* • *Kirjeldab Eesti riigi- ja rahvussümboolikat.* • *Teeb lühiettekande ühest Eesti riigipühast või riiklikust tähtpäevast.* • *Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal.* • *Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.*	*Lühiettekande kirjutamine, info otsimine erinevatest allikatest.*
IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ – turvaline liiklemine, tee küsimine ja juhatamine, avalikud asutused	
• *Juhatab teed õpitud väljendeid kasutades ning julgeb teed küsida.* • *Kirjeldab turvalist liiklemist tänaval.* • *Räägib õpitud temaatika piires etteantud lauseid ja väljendeid kasutades.* • *Loeb tekste ja skeeme.* • *Loeb, mõistab ja koostab dialooge õpitud temaatika piires.* • *Täidab erinevaid dokumente (registreerimiskaart, ankeet jms).* • *Nimetab erinevaid riideesemeid, kontoritarbeid ja kodutehnikat.* • *Kirjeldab inimese tervist.* • *Koostab enda nädalaplaani.* • *Nimetab erinevaid ameteid ning kirjeldab neid.* • *Kirjeldab tervislikku eluviisi.*	*Küsisõnad (Kuhu? Kus? Kust?). Rollimäng: tee küsimine ja juhatamine.* *Küsisõnad (Kelleks? Kui kauaks? Mis ajaks?), lühendid. Rollimäng: pangas, postkontoris, juuksuris, kaubamajas.* *Selga/jalga/kätte panema, asesõnad (niisugune, selline, samasugune).* *Küsisõnad (Kuidas? Milleni? Mis ajani?), tegusõna vormid –ma/-mas/-mast (ujuma, ujumas, ujumast).* *Asesõnad (see, need, kõik, keegi, miski, ükski, mõni, kõik), tegusõna vormid – tud/-dud (õpitud sõna, kuuldud laul).* *Aastaarvud (Mis aastal? Mis sajandil?).* *Võõrsõnad.*

• *Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal.* • *Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.*	
VABA AEG –perepuhkus, aastaajad ja puhkus, spordialad ja sportlikud tegevused	
• *Räägib õpitud temaatika piires etteantud lauseid ja väljendeid kasutades.* • *Loeb, mõistab ja koostab dialooge õpitud temaatika piires.* • *Teeb lühiettekande ühest Eesti reisisihist.* • *Täidab ülesandeid kuuldu ja loetu põhjal.* • *Kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste ning leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.*	*Tegusõna põhivormid, umbisikuline tegumood (ujutakse, ei ujuta, ujuti, ei ujutud). Rollimäng: hotellis, reisibüroos.* *Nimisõnad (mägi-mäe, tuba-toa…), käändelõpud.*

6. KLASS

Eesti keele kui teise keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- suhtleb eesti keelt emakeelena kõnelejatega igapäevastes suhtlusolukordades: kodu, kool, tänav, teenindus-, ametiasutused ning kasutab sobivaid õpitud keelendeid;
- saab õpitud temaatika piires aru lihtsatest tekstidest: dialoog, kirjeldus, luule, loomejutt, mõistujutt, teabetekst;
- mõistab käitumisnorme, suhtlusetiketti, oma osa ühiskonnas, loodusseaduspärasusi õpitud temaatika piires;
- kirjutab lühikesi tekste koolist, klassist, dialooge poes ja juuksuri juures käimisest, sportimisest, erinevastest riikidest paberkandjal ja elektrooniliselt;
- teadvustab eesti kultuuri ja teiste maade kultuuride erinevusi ning oskab neid arvestada;
- kasutab eestikeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatuid, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
- rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid õpiülesannete lahendamisel ja igapäeva eluolus;
- töötab õpetaja täpsustavate juhiste ja etteantud algallikate järgi iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- oskab leida vajaliku erinevatest infoallikatest (õpik, teatmeteos, internet jne);
- seab endale õpieesmärke ning oskab koostöös kaaslaste ja õpetajaga hinnata enda ja kaasõpilaste saavutusi.

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevus***
MINA JA TEISED	
• *räägib suhtlussituatsioonidest pereliikmete ja* • *kaaslastega kasutades viisakusväljendeid;* • *arutleb sõprussuhete ja viisaka käitumise reeglite üle;* • *tutvustab pinginaabrit ja sõpra;* • *jutustab oma lemmikloomast;*	*Küsisõnad (Millal? Kuidas?)* *Suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega* *Viisakusväljendid* *Erinevate inimeste ja loomade kirjeldamine*

• *loeb ja koostab iseloomustust;* • *koostab ja esitab dialooge ühistest tegevustest;* • *kirjutab pereliikme või/ja kaaslase kirjeldust,* • *iseloomustust;* • *kuulab ja mõistab eakohase sõnavaraga tekste ja täidab ülesandeid.*	*Töö paarides ja grupis*
KODU JA LÄHIÜMBRUS	
• *räägib oma kodust ja koduümbrusest;* • *võrdleb elu linnas ja maal;* • *loeb ja kirjeldab oma kodukoha olulisi objekte ja vaatamisväärsusi;* • *teab ja kirjeldab nii suuliselt kui ka kirjalikult, kuidas hoidvalt ja säästlikult suhtuda keskkonda;* • *loeb, teadvustab ja kirjeldab oma kodukoha loodust ja kultuuri sarnasusi ning erinevusi teiste piirkondadega ning oskab neid arvestada;* • *kirjutab paberkandjal ja elektrooniliselt kutset ja kirju;* • *koostab teavet ja reklaami;* • *kuulab ja mõistab eakohase sõnavaraga tekste ja täidab ülesandeid.*	*Elu linnas ja maal* *Kodu kirjeldamine* *Avalikud kohad* *Lemmikloomad* *Töövahendid ning kohustused kodus* *Rõõmsad ja kurvad sündmused peres.* .
KODUKOHT EESTI	
• *räägib riigi geograafilisest asukohast ;* • *jutustab riigipühadest, tähtpäevadest ja üldrahvalikest sündmustest;* • *loeb ja teab tähtsaid ja tuntumaid Eesti riigitegelasi;* • *kirjeldab nii suuliselt kui ka kirjalikult Eesti loodust ja inimeste tegevusi erinevatel aastaaegadel, loodusnähtused, taimestikku ja loomastikku;* • *kirjutab ja esitab kodumaast ettekande (sümboolika, loodus, rahvakalendri tähtpäevad, riiklikud pühad, traditsioonid);* • *kuulab ja mõistab eakohase sõnavaraga tekste ja täidab ülesandeid*	*Eesti geograafiline asukoh* *Ilm* *Riigi- ja rahvussümboolika* *Riigipühad ja riiklikud tähtpäevad* *Üldrahvalikud sündmused.*
RIIGID JA NENDE KULTUUR	
• *räägib Euroopa riikidest;* • *teab ja nimetab Euroopa riikide pealinnu, rahvastikku ja keelt;* • *loeb ja teab Eesti haldusjaotust, maakondade sümboolikat ja eripära;*	*Euroopa riigi, pealinnad, põhirahvused* *Keel, kultuuritavad* *Huvipakkuvad paigad, muuseumid*

• *arutleb ja teadvustab eakohaselt õpitava naabermaa ning oma maa kultuuri sarnasusi ja erinevusi ning oskab neid arvestada;* • *loeb ja oskab määratleda Eestit Euroopa Liidu ühises peres;* • *arutleb aktuaalsetel ühiskondlikel teemadel (kultuur, majandus, poliitika).* • *kirjutab lühikesi tekste Eesti naaberriikidest;* • *kuulab ja mõistab eakohase sõnavaraga tekste ja täidab ülesandeid.*	*Eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad.*
IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ	
• *räägib isiklikest kogemustest erinevate ametiasutustes;* • *räägib ja analüüsib suhteid klassikaaslastega;* • *uurib ja teadvustab kooli vägivalda, pakub lahendusi;* • *loeb ja teab lapse õigusi ja kohustusi;* • *teab ja vestleb elukutsetest ja ametitest;* • *kirjutab lühikesi tekste koolist, klassist, dialooge poes ja juuksuri juures käimisest, sportimisest;* • *koostab päeva-ja nädalaplaani, skeemi tervislikust toitumisest;* • *koostab kooli rõõmude-murede edetabeli;* • *kuulab ja mõistab eakohase sõnavaraga tekste ja täidab ülesandeid.*	*Avalikud asutused* *Turvaline liiklemine* *Tee küsimine ja juhatamine* *Päevava planeerimine, päevakava* *Ametid ja töökohad.*
VABA AEG	
• *räägib vaba aja veetmise võimalustest;* • *mõistab ja jutustab aktiivse puhkuse olulisusest;* • *loeb ja väärtustab sportlikke eluviise;* • *kirjutab ja jutustab muusikast, teatrist, erinevatest spordialadest ja hobidest;* • *oskab planeerida oma tööd ja puhkust ning kirjutada sellest;* • *kuulab ja oskab arvestada kaaslaste ja pereliikmete soovidega.* • *kuulab ja mõistab eakohase sõnavaraga tekste ja täidab ülesandeid.*	*Kooliväline tegevus* *Huvid, hobid, kogumine, laagrid* *Lugemiseelistused* *Perepuhkus, reisimine, aastaajad ja puhkus* *Spordialad ning sportlikud tegevused, trennid.*

KEELEOSKUSTASEMETE KIRJELDUSED

KUULAMINE	***LUGEMINE***	***RÄÄKIMINE***	***KIRJUTAMINE***	***GRAMMATIKA***
A1.1				
Tunneb väga aeglases ja selges sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid; arusaamist toetab pildimaterjal. Reageerib pöördumistele adekvaatselt (nt tervitused, tööjuhised). Tunneb rahvusvaheliselt kasutatavaid lähedase *hääldusega sõnu (nt hamburger, film, takso, kohv).*	*Tunneb õpitava keele tähemärke.* *Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad (sh rahvusvaheliselt kasutatavad) ja fraasid.* *Loeb sõnu, fraase ja lauseid õpitud sõnavara ulatuses; arusaamist võib toetada pildimaterjal.*	*Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele ning esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires.* *Vajab vestlemisel kaaslase abi, võib toetuda emakeelele ja žestidele.*	*Tunneb õpitava keele kirjatähti, valdab kirjatehnikat, oskab õpitud fraase ja lauseid ümber kirjutada (ärakiri).* *Oskab kirjutada isikuandmeid (nt vihiku peale).* *Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.*	

A1.2				
Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest. *Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi.* *Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist vms.*	*Loeb lühikesi lihtsaid tekste (nt ürituste kavad, postkaardid, meilid, kuulutused, sildid, teeviidad, lühiankeedid, - küsimustikud, - teated, -sõnumid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo.* *Saab aru lihtsatest kirjalikest tööjuhistest.* *Lugemise tempo on väga aeglane, teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.* *Tekstist arusaamiseks oskab kasutada õpiku sõnastikku.*	*Oskab lühidalt tutvustada iseennast ja oma ümbrust.* *Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega; vajab vestluskaaslase abi.* *Hääldusvead võivad põhjustada arusaamatusi.* *Kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause.*	*Oskab lühidalt kirjutada iseendast ja teisest inimesest.* *Oskab täita lihtsat küsimustikku.* *Tunneb õpitud sõnavara õigekirja.* *Kasutab lause alguses suurtähte ja lause lõpus õiget kirjavahemärki.*	*Kasutab üksikuid õpitud tarindeid ja lausemalle, kuid neis tuleb ette vigu.*

<table>
<tr><td colspan="5">A2.1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttaval teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt.

Vajab kordamist ja selget hääldust.</td><td>Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid); leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.</td><td rowspan="2">Oskab lühidalt kirjeldada lähiümbrust, igapäevaseid toiminguid ja inimesi.

Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle.

Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida.

Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu.</td><td rowspan="2">Koostab õpitud sõnavara piires lähiümbruse ja inimeste kirjeldusi.

Kirjutab lihtsaid teateid igapäevaeluga seotud tegevustest (nt postkaart, kutse); koostab lühisõnumeid.

Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt.

Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste, abivahendina kasutab õpiku- või koolisõnastikku.</td><td></td></tr>
<tr><td>Lugemise tempo on aeglane.

Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.</td><td></td></tr>
</table>

A2.2				
Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot. *Saab aru olmesfääris kuuldud üldkeelse suhtluse sisust (nt poes, bussis, hotellis, piletilevis).* *Vajab sageli kuuldu täpsustamist.*	*Loeb lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infost.* *Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.*	*Oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest.* *Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega.* *Oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi.* *Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttaval teemal, kuid võib vajada abi.* *Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti; spontaanses kõnes on vigu.* *Kõne on arusaadav, kuigi esineb häälduslvigu ja sõnade otsimist.*	*Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast.* *Koostab lihtsaid isiklikke kirju.* *Oskab kasutada sidesõnu aga, sest, et jt.* *Rakendab õpitud õigekirjareegleid (nt algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).*	*Kasutab õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, teeb sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel); on võimalik aru saada, mida ta väljendada tahab.*

AINEVALDKOND „MATEMAATIKA“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/12 31.08.2020; 1-3/21 31.08.2021; 1-3/4 29.03.2022

Ainevaldkonda kuulub **matemaatika**

Matemaatika õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- väärtustab matemaatikat ning tunneb rõõmu matemaatikaga tegelemisest;
- tunneb matemaatilisi mõisteid ja seoseid;
- arutleb loogiliselt, põhjendab ja tõestab;
- kasutab tüüpülesannete lahendusstrateegiaid ja lahendab probleemülesandeid;
- oskab infot esitada teksti, graafiku, tabeli, diagrammi ja valemina;
- kasutab õppides info- ja kommunikatsioonitehnoloogiavahendeid;
- rakendab matemaatikateadmisi teistes õppeainetes ja igapäevaelus.

Matemaatika

I KOOLIASTE

Matemaatika **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 3. klassi lõpetaja:

- saab aru õpitud reeglitest ning oskab neid rakendada;
- loendab ümbritseva maailma esemeid, liigitab ja võrdleb neid 1-2 tunnuse järgi;
- loeb, mõistab ja selgitab eakohaseid matemaatilisi tekste;
- kasutab suurusi mõõtes sobivaid abivahendeid ning mõõtühikuid;
- märkab matemaatikat ümbritsevas elus ning kirjeldab seda arvude või geomeetriliste kujundite abil;
- kasutab digitaalseid õppematerjale;
- mõistab matemaatika olulisust, seost ümbritsevaga;

I KOOLIASTME MATEMAATIKA ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS	2. KLASS	3. KLASS
Arvutamine		
• *Loeb ja kirjutab, järjestab ja võrdleb arve 0 –100;* • *paigutab naturaalarvude ritta sealt puuduvad arvud 100 piires;*	• *Loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb arve 0 – 1000;* • *nimetab arvule eelneva või järgneva arvu;* • *selgitab arvvõrduse ja*	• *Loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb arve kuni 10 000-ni;* • *nimetab arvule eelneva või järgneva arvu;*

• *teab ja kasutab mõisteid võrra rohkem ja võrra vähem;* • *loeb ja kirjutab järgarve.*	*võrratuse erinevat tähendust;* • *võrdleb mitme liitmis- või lahutamistehtega arvavaldiste väärtusi.*	• *määrab arvu asukoha naturaalarvude seas;* • *esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana.*
• *Liidab ja lahutab peast 10 piires; liidab ja lahutab peast üleminekuta kümnest 20 piires;* • *omab esialgsed oskused lahutamiseks üleminekuga kümnest 20 piires;* • *nimetab üheliste ja kümneliste asukohta kahekohalises arvus;* • *liidab ja lahutab peast täiskümneid 100 piires.*	• *Liidab ja lahutab peast 20 piires;* • *arvutab enam kui kahe tehtega liitmis- ja lahutamisülesandeid;* • *liidab peast ühekohalist arvu ühe- ja kahekohalise arvuga 100 piires;* • *lahutab peast kahekohalisest arvust ühekohalist arvu 100 piires;* • *liidab ja lahutab peast täissadadega 1000 piires.*	• *Liidab ja lahutab peast arve 100 piires;* • *liidab ja lahutab kirjalikult arve 10 000 piires;* • *selgitab avaldises olevate tehete järjekorda.*
	• *Nimetab kahe- ja kolmekohalises arvus järke (ühelised, kümnelised, sajalised), määrab nende arvu;* • *esitab kahekohalist arvu üheliste ja kümneliste summana;* • *esitab kolmekohalist arvu üheliste, kümneliste ja sajaliste summana.*	
• *Asendab proovimise teel lihtsaimasse võrdustesse seal puuduvat arvu oma arvutusoskuste piires.*	• *Selgitab ja kasutab õigesti mõisteid vähendada teatud arvu võrra, suurendada teatud arvu võrra.*	
	• *Nimetab liitmistehte liikmeid (liidetav, summa) ja lahutamistehte liikmeid (vähendatav, vähendaja, vahe).*	

	• *Selgitab korrutamist liitmise kaudu;* • *korrutab arve 1 – 10 kahe, kolme, nelja ja viiega;* • *selgitab jagamise tähendust, kontrollib jagamise õigsust korrutamise kaudu.*	• *Nimetab korrutamis- ja jagamistehte liikmeid (tegur, korrutis, jagatav, jagaja, jagatis);* • *selgitab jagamist kui korrutamise pöördtehet;* • *valdab korrutustabelit, korrutab ja jagab peast arve korrutustabeli piires, korrutab arvudega 1 ja 0;* • *korrutab peast ühekohalist arvu kahekohalise arvuga ja jagab peast kahekohalist arvu ühekohalise arvuga 100 piires.*
	• *Leiab tähe arvväärtuse võrdustes proovimise või analoogia teel;* • *täidab proovimise teel tabeli, milles esineb tähtavaldis.*	
		• *Määrab tehete järjekorra avaldises (sulud, korrutamine/jagamine, liitmine/lahutamine).*

Mõõtmine ja tekstülesanded		
• *Kirjeldab pikkusühikuid meeter ja sentimeeter tuttavate suuruste kaudu, kasutab nende tähiseid m ja cm;* • *mõõdab joonlaua või mõõdulindiga vahemaad/eseme mõõtmeid meetrites või sentimeetrites;* • *teab seost 1 m = 100 cm.*	• *Kirjeldab pikkusühikut kilomeeter tuttavate suuruste kaudu, kasutab kilomeetri tähist km;* • *selgitab helkuri kandmise olulisust lahendatud praktiliste ülesannete põhjal;* • *hindab lihtsamatel juhtudel pikkust silma järgi (täismeetrites või täissentimeetrites) ;* • *teisendab meetrid detsimeetriteks, detsimeetrid sentimeetriteks.*	• *Nimetab pikkusmõõte millimeetrist kilomeetrini ja kirjeldab neid tuntud suuruste abil;* • *nimetab massiühikuid gramm, kilogramm, tonn ja kirjeldab neid tuntud suuruste abil;* • *nimetab ajaühikuid sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund ja kirjeldab neid oma elus asetleidvate sündmuste abil;* • *teisendab pikkus-, massi- ja ajaühikuid (valdavalt vaid naaberühikud);* • *arvutab nimega arvudega.*
• *Kirjeldab massiühikuid gramm ja kilogramm tuttavate suuruste kaudu, kasutab nende tähiseid kg ja g.*	• *Kirjeldab massiühikuid kilogramm ja gramm tuttavate suuruste kaudu;* • *võrdleb erinevate esemete masse.*	• *Võrdleb erinevate esemete masse.*
• *Kujutab ette mahuühikut liiter, kasutab selle tähist.*	• *Kirjeldab suurusi pool liitrit, veerand liitrit, kolmveerand liitrit tuttavate suuruste kaudu.*	

• *Nimetab ajaühikuid minut, tund ööpäev, nädal, kuu ja aasta;* • *ütleb kellaaegu täistundides ja tutvub mõistetega "veerand", "pool" ja "kolmveerand";* • *teab seoseid 1 tund = 60 minutit ja 1 ööpäev = 24 tund.*	• *Kasutab ajaühikute lühendeid h, min, s;* • *kirjeldab ajaühikuid pool, veerand ja kolmveerand tundi oma elus toimuvate sündmuste abil;* • *nimetab täistundide arvu ööpäevas ja arvutab täistundidega;* • *loeb kellaaegu (kasutades ka sõnu veerand, pool, kolmveerand);* • *tunneb kalendrit ja seostab seda oma elutegevuste ja sündmustega.*	• *Loeb kellaaegu (kasutades ka sõnu veerand, pool, kolmveerand);* • *tunneb kalendrit ja seostab seda oma elutegevuste ja sündmustega.*
• *nimetab Eestis käibivaid rahaühikuid, kasutab neid lihtsamates tehingutes;* • *teab seost 1 euro = 100 senti.*		$\frac{1}{2};\frac{1}{3};\frac{1}{4};\frac{1}{5}$ $\frac{1}{2};\frac{1}{3};\frac{1}{4};\frac{1}{5}$
		• *Selgitab murdude tähendust;* • *Leiab osa arvust;* • *selgitab näidete põhjal, kuidas leitakse osa järgi arvu.*

• *Koostab matemaatilisi jutukesi hulki ühendades, hulgast osa eraldades ja hulki võrreldes;* • *lahendab ühetehtelisi tekstülesandeid liitmisele ja lahutamisele 20 piires;* • *hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust.*	• *Lahendab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid õpitud arvutusoskuste piires,* • *koostab ühetehtelisi tekstülesandeid igapäevaelu teemadel;* • *lahendab õpetaja juhendamisel kahetehtelisi tekstülesandeid;* • *hindab ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;* • *püstitab ise küsimusi osalise tekstiga ülesannetes.*	• *Lahendab ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid õpitud arvutusoskuse piires;* • *koostab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid;* • *püstitab ülesande lahendamiseks vajalikud küsimused;* • *hindab saadud tulemuste reaalsust.*
	• *Arvutab nimega arvudega.*	
	• *Kirjeldab termomeetri kasutust, loeb külma- ja soojakraade.*	
Geomeetrilised kujundid		
• *Eristab sirget kõverjoonest, teab sirge osi punkt ja sirglõik;* • *joonestab ja mõõdab joonlaua abil sirglõiku;* • *võrdleb sirglõikude pikkusi.*	• *Mõõdab sentimeetrites, tähistab ja loeb lõigu pikkust ning ruudu, ristküliku ja kolmnurga külgede pikkusi;* • *joonestab antud pikkusega lõigu;* • *võrdleb sirglõikude pikkusi;* • *eristab visuaalselt täisnurka teistest nurkadest;* • *eristab nelinurkade hulgas ristkülikuid ja ruute; tähistab nende tippe, nimetab külgi ja nurki;*	• *Eristab murdjoont teistest joontest; mõõdab ja arvutab murdjoone pikkuse sentimeetrites;* • *joonestab ristküliku, sealhulgas ruudu, joonlaua abil;* • *arvutab ja tähistab ruudu, ristküliku ja kolmnurga ümbermõõdu küljepikkuste kaudu;* • *eristab nelinurkade hulgas ristkülikuid ja ruute; tähistab nende tippe, nimetab külgi ja nurki;* • *tähistab kolmnurga tipud, nimetab selle küljed ja nurgad.*

	• *tähistab kolmnurga tipud, nimetab selle küljed ja nurgad.*	
• *Eristab ruutu, ristkülikut ja kolmnurka teistest kujunditest; tutvub nende tippude, külgede ja nurkadega;* • *eristab ringe teistest kujunditest.*	• *Eristab visuaalselt ringi ja ringjoont teineteisest;* • *kasutab sirklit ringjoone joonestamiseks;* • *näitab sirkliga joonestatud ringjoone keskpunkti asukohta;* • *mõõdab ringjoone keskpunkti kauguse ringjoonel olevast punktist.*	• *Kirjeldab võrdkülgset kolmnurka;* • *joonestab võrdkülgset kolmnurka sirkli ja joonlaua abil;* • *joonestab erineva raadiusega ringjooni; märgib ringjoone raadiuse ja keskpunkti.*
• *Eristab kuupi, risttahukat ja püramiidi teistest ruumilistest kujunditest; näitab maketil nende tippe, servi ja tahke;* • *eristab kera teistest ruumilistest kujunditest.*	• *Kirjeldab kuubi tahke; loendab kuubi tippe, servi, tahke;* • *kirjeldab risttahuka tahke, loendab risttahuka tippe, servi ja tahke;* • *eristab kolmnurkset ja nelinurkset püramiidi põhja järgi;* • *leiab piltidelt ja ümbritsevast kuubi, risttahuka, püramiidi, silindri, koonuse, kera.*	• *Leiab ümbritsevast õpitud ruumilisi kujundeid;* • *eristab kuupi ja risttahukat teistest kehadest ning nimetab ja näitab nende tippe, servi, tahke;* • *näitab maketi abil silindri põhju ja külgpinda; nimetab põhjaks olevat ringi;* • *näitab maketi abil koonuse külgpinda, tippu ja põhja; nimetab põhjaks olevat ringi;* • *näitab ja nimetab maketi abil püramiidi külgtahke, põhja, tippe;* • *eristab kolm- ja nelinurkset püramiidi põhja järgi.*

• *Rühmitab esemeid ja kujundeid ühiste tunnuste alusel;* • *võrdleb esemeid ja kujundeid asendi- ja suurustunnustel.*		
• *Leiab ümbritsevast õpitud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid.*		

II KOOLIASTME ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Matemaatika **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- kasutab erinevaid matemaatilise info esitamise viise, liikudes ühelt teisele;
- liigitab objekte ja nähtusi ning analüüsib ja kirjeldab neid mitme tunnuse järgi;
- tunneb probleemülesande lahendamise üldist skeemi;
- teab, et ülesannetel võib olla erinevaid lahendusteid ja valib endale sobiva;
- põhjendab oma mõttekäike ja kontrollib nende õigsust;
- kasutab arvutusvahendeid arvutamiseks ja tulemuste kontrollimiseks;
- kasutab sobivaid õpimeetodeid, vajadusel otsib abi ja infot erinevatest teabeallikatest.

4. KLASS	5. KLASS	6. KLASS
Arvutamine		
• *Selgitab näidete varal termineid arv ja number; kasutab neid ülesannetes;* • *kirjutab ja loeb arve 1 000 000 piires;* • *esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste kümne- ja sajatuhandeliste summana;* • *võrdleb ja järjestab naturaalarve, nimetab arvule eelneva või järgneva arvu;* • *kujutab arve arvkiirel.*	• *Loeb numbritega kirjutatud arve miljardi piires;* • *kirjutab arve dikteerimise järgi;* • *määrab arvu järke ja klasse;* • *kirjutab naturaalarve järkarvude summana ja järguühikute kordsete summana;* • *kirjutab arve kasvavas (kahanevas) järjekorras;* • *märgib naturaalarve arvkiirele;* • *võrdleb naturaalarve;*	

	• *teab ümardamisreegleid ja ümardab arvu etteantud täpsuseni.*	
• *Nimetab liitmise ja lahutamise tehte komponente (liidetav, summa, vähendatav, vähendaja, vahe);* • *tunneb liitmis- ja lahutamistehte liikmete ning tulemuste vahelisi seoseid;* • *kirjutab liitmistehtele vastava lahutamistehte ja vastupidi;* • *sõnastab ja esitab üldkujul liitmise omadusi (liidetavate vahetuvuse ja rühmitamise omadus) ja kasutab neid arvutamise hõlbustamiseks;* • *sõnastab ja esitab üldkujul arvust summa ja vahe lahutamise ning arvule vahe liitmise omadusi ja kasutab neid arvutamisel;*	• *Liidab ja lahutab kirjalikult naturaalarve miljardi piires;* • *selgitab ja kasutab liitmise ja korrutamise seadusi;* • *korrutab kirjalikult kuni kolmekohalisi naturaalarve;* • *jagab kirjalikult kuni 5- kohalisi arve kuni 2- kohalise arvuga;* • *selgitab naturaalarvu kuubi tähendust ja leiab arvu kuubi;* • *tunneb tehete järjekorda (liitmine/lahutamine, korrutamine/jagamine, sulud), arvutab kuni neljatehteliste arvavaldiste väärtusi;* • *avab sulgusid arvavaldiste korral; toob ühise teguri sulgudest välja.*	• *Selgitab negatiivsete arvude tähendust, toob nende kasutamise kohta elulisi näiteid;* • *leiab kahe punkti vahelise kauguse arvteljel;* • *teab, et naturaalarvud koos oma vastandarvudega ja arv null moodustavad täisarvude hulga;* • *võrdleb täisarve ja järjestab neid;* • *teab arvu absoluutväärtuse geomeetrilist tähendust;* • *leiab täisarvu absoluutväärtuse;* • *liidab ja lahutab positiivsete ja negatiivsete täisarvudega, tunneb arvutamise reegleid; vabaneb sulgudest, teab, et vastandarvude summa on null ja rakendab seda teadmist arvutustes;*

• *kujutab kahe arvu liitmist ja lahutamist arvkiirel;* • *liidab ja lahutab peast kuni kolmekohalisi arve;* • *liidab ja lahutab kirjalikult arve miljoni piires, selgitab oma tegevust.*		• *rakendab korrutamise ja jagamise reegleid positiivsete ja negatiivsete täisarvudega arvutamisel;* • *arvutab kirjalikult täisarvudega.*
• *Nimetab jagamistehte komponente (jagatav, jagaja, jagatis);* • *tunneb jagamistehte liikmete ja tulemuse vahelisi seoseid;* • *jagab peast arve korrutustabeli piires;* • *kontrollib jagamistehte tulemust korrutamise abil;* • *selgitab, mida tähendab "üks arv jagub teisega";* • *jagab jäägiga ja selgitab selle jagamise tähendust;* • *jagab nullidega lõppevaid arve peast 10, 100 ja 1000- ga;* • *jagab nullidega lõppevaid arve järkarvudega;* • *jagab summat arvuga;* • *jagab kirjalikult arvu ühekohalise ja*	• *Eristab paaris- ja paaritud arve;* • *otsustab (tehet sooritamata), kas arv jagub 2-ga, 3-ga, 5-ga, 9-ga või 10-ga;* • *leiab arvu tegureid ja kordseid;* • *teab, et arv 1 ei ole alg- ega kordarv;* • *esitab naturaalarvu algtegurite korrutisena;* • *otsustab 100 piires, kas arv on alg- või kordarv;* • *esitab naturaalarvu algarvuliste tegurite korrutisena;* • *leiab arvude suurima ühisteguri (SÜT) ja vähima ühiskordse (VÜK).*	

kahekohalise arvuga; • *liidab ja lahutab nulli, korrutab nulliga;* • *selgitab, millega võrdub null jagatud arvuga ja nulliga jagamise võimatust.*		
• *Tunneb tehete järjekorda sulgudeta ja ühe paari sulgudega arvavaldises;* • *arvutab kahe- ja kolmetehteliste arvavaldiste väärtuse.*		
• *Selgitab arvu ruudu tähendust, arvutab naturaalarvu ruudu;* • *teab peast arvude 0 – 10 ruutusid;* • *kasutab arvu ruutu ruudu pindala arvutamisel.*		
• *Selgitab murru lugeja ja nimetaja tähendust,* • *kujutab joonisel murdu osana tervikust;* • *nimetab joonisel märgitud terviku osale vastava murru;* • *arvutab osa (ühe kahendiku, kolmandiku jne) tervikust.*	• *Selgitab hariliku murru lugeja ja nimetaja tähendust;* • *tunneb kümnendmurru kümnendkohti; loeb kümnendmurde;* • *kirjutab kümnendmurde numbrite abil verbaalse esituse järgi;* • *võrdleb ja järjestab kümnendmurde;*	• *Teab murru lugeja ja nimetaja tähendust; teab, et murrujoonel on jagamismärgi tähendus;* • *kujutab harilikke murde arvkiirel;* • *kujutab lihtsamaid harilikke murde vastava osana lõigust ja tasapinnalisest kujundist;* • *tunneb liht- ja liigmurde;*

	• *kujutab kümnendmurde arvkiirel.* • *ümardab kümnendmurde etteantud täpsuseni;* • *liidab ja lahutab kirjalikult kümnendmurde;* • *korrutab ja jagab peast kümnendmurde järguühikutega (10, 100, 1000, 10 000 ja 0,1; 0,01; 0,001);* • *korrutab kirjalikult kuni kolme tüvenumbriga kümnendmurde;* • *jagab kirjalikult kuni kolme tüvenumbriga murdu murruga, milles on kuni kaks tüvenumbrit (mõistet tüvenumber ei tutvustata);* • *tunneb tehete järjekorda ja sooritab mitme tehtega ülesandeid kümnendmurdudega*	• *teab, et iga täisarvu saab esitada hariliku murruna;* • *taandab murde nii järkjärgult kui suurima ühisteguriga, jäädes arvutamisel saja piiresse;* • *teab, milline on taandumatu murd;* • *laiendab murdu etteantud nimetajani;* • *teisendab murde ühenimelisteks ja võrdleb neid;* • *teab, et murdude ühiseks nimetajaks on antud murdude vähim ühiskordne;* • *esitab liigmurru segaarvuna ja vastupidi;* • *liidab ja lahutab ühenimelisi ja erinimelisi murde;*
		• *korrutab harilikke murde omavahel ja murdarve täisarvudega;* • *tunneb pöördarvu mõistet;* • *jagab harilikke murde omavahel ja murdarve täisarvudega ning vastupidi;*

		• *tunneb segaarvude liitmise, lahutamise, korrutamise ja jagamise eeskirju ja rakendab neid arvutamisel;* • *teisendab lõpliku kümnendmurru harilikuks murruks ja harilikku murru lõplikuks või lõpmatuks perioodiliseks kümnendmurruks;* • *leiab hariliku murru kümnendlähendi ja võrdleb harilikke murde kümnendlähendite abil;* • *arvutab täpselt avaldiste väärtusi, mis sisaldavad nii kümnend- kui harilikke murde ja sulge.*
	• *Sooritab arvutuste kontrollimiseks neli põhitehet taskuarvutil.*	
• *Kasutab digitaalseid õppematerjale ja arvutiprogramme*		
Andmed ja algebra		
	• *Tunneb ära arvavaldise ja tähtavaldise;* • *lihtsustab ühe muutujaga täisarvuliste kordajatega avaldise; arvutab lihtsa tähtavaldise väärtuste;* • *kirjutab sümbolites tekstina kirjeldatud lihtsamaid tähtavaldisi;* • *eristab valemit avaldisest;* • *kasutab valemit ja selles sisalduvaid tähiseid arvutamise lihtsustamiseks;*	• *Selgitab protsendi mõistet; teab, et protsent on üks sajandik osa tervikust;* • *leiab osa tervikust;* • *leiab arvust protsentides määratud osa;* • *lahendab igapäevaelule tuginevaid ülesandeid protsentides määratud osa leidmisele (ka intressiarvutused);*

	• *tunneb ära võrrandi, selgitab, mis on võrrandi lahend;* • *lahendab proovimise või analoogia abil võrrandi, mis sisaldab ühte tehet ja naturaalarve;* • *selgitab, mis on võrrandi lahendi kontrollimine.*	• *lahendab tekstülesandeid protsentides määratud osa leidmisele*
	• *Kogub lihtsa andmestiku;* • *korrastab lihtsamaid arvandmeid ja kannab neid sagedustabelisse;* • *tunneb mõistet sagedus ning oskab seda leida;* • *tajub skaala tähendust arvkiire ühe osana;* • *loeb andmeid erinevatelt skaaladelt andmeid ja toob näiteid skaalade kasutamise kohta;* • *loeb andmeid tulpdiagrammilt ja oskab neid kõige üldisemalt iseloomustada;* • *joonistab tulp- ja sirglõikdiagramme;* • *arvutab aritmeetilise keskmise;* • *loeb temperatuuri ning liikumise graafikut.*	• *Joonestab koordinaatteljestiku, märgib sinna punkti etteantud koordinaatide järgi;* • *määrab punkti koordinaate ristkoordinaadistikus;* • *joonestab lihtsamaid graafikuid;* • *loeb andmeid graafikult, sh loeb ja analüüsib liiklusohutusalaseid graafikuid;* • *loeb andmeid sektordiagrammilt* • *joonistab temperatuuri ning liikumise graafikut.*

• *Lahendab kuni kolmetehtelisi elulise sisuga tekstülesandeid;* • *modelleerib õpetaja abiga tekstülesandeid;* • *koostab ise ühe- kuni kahetehtelisi tekstülesandeid;* • *hindab ülesande lahendustulemus e reaalsust.*	• *Lahendab mitmetehtelisi tekstülesandeid;* • *tunneb tekstülesande lahendamise etappe;* • *modelleerib õpetaja abiga tekstülesandeid;* • *kasutab lahendusidee leidmiseks erinevaid strateegiaid;* • *hindab tulemuse reaalsust.*	• *Analüüsib ning lahendab täisarvude ja murdarvudega mitmetehteliste tekstülesandeid;* • *tunneb probleemülesande lahendamise üldist skeemi;* • *õpetaja juhendamisel modelleerib lihtsamas reaalses kontekstis esineva probleemi (probleemülesannet e lahendamine)*
• *Leiab ühetehtelisest võrdusest tähe arvväärtuse proovimise või analoogia teel.*		
• *Tunneb Rooma numbreid I, V, X ja moodustab arve kuni kahekümneni.*	• *Tunneb Rooma numbreid I, V, X ja moodustab arve kuni kolmekümneni.*	

Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine		
• *Leiab ümbritsevast ruumist kolmnurki ning eristab neid;* • *nimetab ja näitab kolmnurga külgi, tippe ja nurki;* • *joonestab kolmnurka kolme külje järgi;* • *selgitab kolmnurga ümbermõõdu tähendust ja näitab ümbermõõtu joonisel;* • *arvutab kolmnurga ümbermõõtu nii külgede mõõtmise teel kui ka etteantud küljepikkuste korral.*	• *Joonestab sirge, kiire ja lõigu ning selgitab nende erinevusi;* • *märgib ja tähistab punkte sirgel, kiirel, lõigul;* • *joonestab etteantud pikkusega lõigu;* • *mõõdab antud lõigu pikkuse;* • *arvutab murdjoone pikkuse;* • *teab plaanimõõdu tähendust ja kasutab seda*	• *Konstrueerib sirkli ja joonlauaga lõigu keskristsirge, nurgapoolitaja ning sirge suhtes sümmeetrilisi kujundeid;* • *toob näiteid õpitud geomeetriliste kujundite ning sümmeetria kohta arhitektuurist ja kujutavast kunstist, kasutades IKT võimalusi (internetiotsing, pildistamine);* • *rakendab ülesandeid lahendades*

	ülesandeid lahendades.	*kolmnurga sisenurkade summat;* • *liigitab kolmnurki külgede ja nurkade järgi, joonestab kolmurga kõrgused ning arvutab kolmnurga pindala;* • *arvutab ringjoone pikkuse ja ringi pindala.*
• *Leiab ümbritsevast ruumist nelinurki, ristkülikuid ja ruute ning eristab neid;* • *nimetab ning näitab ristküliku ja ruudu külgi, vastaskülgi, lähiskülgi, tippe ja nurki;* • *joonestab ristküliku ja ruudu nurklaua abil;*	• *Joonestab nurga, tähistab nurga tipu ja kirjutab nurga nimetuse sümbolites (näiteks ABC);* • *võrdleb etteantud nurki silma järgi ja liigitab neid,* • *joonestab teravnurga, nürinurga, täisnurga ja sirgnurga;*	
• *selgitab nelinurga ümbermõõdu tähendust ja näitab ümbermõõtu joonisel;* • *arvutab ristküliku, sealhulgas ruudu, ümbermõõdu;* • *selgitab ristküliku, sealhulgas ruudu, pindala tähendust joonise abil;* • *teab peast ristküliku, sealhulgas ruudu, ümbermõõdu ning pindala valemeid;* • *arvutab ristküliku, sealhulgas ruudu, pindala.*	• *kasutab malli nurga mõõtmiseks ja etteantud suurusega nurga joonestamiseks;* • *teab täisnurga ja sirgnurga suurust.*	

• *Kasutab ümbermõõdu ja pindala arvutamisel sobivaid mõõtühikuid;* • *arvutab kolmnurkadest ja tuntud nelinurkadest koosneva liitkujundi ümbermõõdu;* • *arvutab tuntud nelinurkadest koosneva liitkujundi pindala;* • *rakendab geomeetria teadmisi tekstülesannete lahendamisel.*	• *Leiab jooniselt kõrvunurkade ja tippnurkade paare;* • *joonestab kõrvunurki ja teab, et kõrvunurkade summa on 180°* • *arvutab antud nurga kõrvunurga suuruse;* • *joonestab tippnurki ja teab, et tippnurgad on võrdsed.*	
• *Nimetab pikkusühikuid mm, cm, dm, m, km, selgitab nende ühikute vahelisi seoseid;* • *mõõdab igapäevaelus ettetulevaid pikkusi, kasutades sobivaid mõõtühikuid;* • *toob näiteid erinevate pikkuste kohta, hindab pikkusi silma järgi;* • *teisendab pikkusühikuid ühenimelisteks.*	• *Joonestab lõikuvaid ja ristuvaid sirgeid;* • *joonestab paralleellükke abil paralleelseid sirgeid;* • *tunneb ja kasutab sümboleid ∞ ja ″.*	
• *Selgitab pindalaühikute mm², cm², dm², m², ha, km² tähendust;* • *kasutab pindala arvutamisel sobivaid ühikuid;* • *selgitab pindalaühikute vahelisi seoseid.*	• *Arvutab kuubi ja risttahuka pindala ja ruumala;* • *teisendab pindalaühikuid;* • *teab ja teisendab ruumalaühikuid;*	

	• *kasutab ülesannete lahendamisel mõõtühikute vahelisi seoseid.*	
• *Nimetab massiühikuid g, kg, t, selgitab massiühikute vahelisi seoseid; kasutab massi arvutamisel sobivaid ühikuid;* • *toob näiteid erinevate masside kohta, hindab massi ligikaudu.*		
• *Kirjeldab mahuühikut liiter, hindab keha mahtu ligikaudu.*		
• *Nimetab Eestis käibelolevaid rahaühikuid, selgitab rahaühikute vahelisi seoseid, kasutab arvutustes rahaühikuid.*		
• *Nimetab aja mõõtmise ühikuid tund, minut, sekund, ööpäev, nädal, kuu, aasta, sajand; teab nimetatud ajaühikute vahelisi seoseid.*		
• *Selgitab kiiruse mõistet ning kiiruse, teepikkuse ja aja vahelist seost;* • *kasutab kiirusühikut km/h lihtsamates ülesannetes.*		

• *Loeb termomeetri skaalalt temperatuuri kraadides märgib etteantud temperatuuri skaalale;* • *kasutab külmakraadide märkimisel negatiivseid arve.* • *Liidab ja lahutab nimega arve;* • *korrutab nimega arvu ühekohalise arvuga;* • *jagab nimega arve ühekohalise arvuga, kui kõik ühikud jaguvad antud arvuga;* • *kasutab mõõtühikuid tekstülesannete lahendamisel;*		
• *otsib iseseisvalt teabeallikatest näiteid erinevate suuruste (pikkus, pindala, mass, maht, aeg, temperatuur) kohta, esitab neid tabelis.*		

III KOOLIASTME ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Matemaatika **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- oskab kasutada abivalemeid avaldiste lihtsustamisel
- oskab joonestada seoste graafikuid
- oskab lahendada lineaarvõrrandeid
- oskab leida hulknurkade ümbermõõte ja pindalasid
- oskab lahendada taandamata ja taandatuid, täielikke ja mittetäielikke ruutvõrrandeid
- oskab kontrollida ruutvõrrandi lahendeid
- oskab joonestada ruutfunktsiooni graafikuid
- lihtsustab ratsionaalavaldisi
- oskab arvutada korrapärase hulknurga pindala

- oskab arvutada püramiidi, silindri, koonuse ja kera pindala ja ruumala
- oskab teostada nelja tehet ratsionaalarvudega
- oskab kasutada protsendi mõistet ülesannete lahendamisel
- oskab kasutada abivalemeid avaldiste lihtsustamisel
- oskab lahendada lineaar- ja ruutvõrrandit
- tunneb võrrandisüsteemide lahendusvõtteid ja oskab neid rakendada ülesannete lahendamisel
- oskab joonestada lihtsamate funktsioonide graafikuid ja analüüsida nende omadusi
- tunneb tõenäosuse ja statistika põhimõisteid
- oskab arvutada sündmuse tõenäosust
- oskab leida statistilise kogumi karakteristikuid
- oskab leida lihtsamate geomeetriliste kujundite ümbermõõte ja pindalasid
- oskab kasutada Pythagorase teoreemi ülesannete lahendamisel
- teab trigonomeetria põhiseoseid täisnurkses kolmnurgas ja oskab neid kasutada ülesannete lahendamisel

7. KLASS	8. KLASS	9. KLASS
Arvutamine ja andmed		
• *kasutab õigesti märgireegleid ratsionaalarvudega arvutamisel;* • *eri liiki murdude korral hindab, mil viisil arvutades saab täpse vastuse ja kuidas on otstarbekas arvutada;* • *mitme tehtega ülesandes kasutab vastandarvude summa omadust ja liitmise seadusi;* • *korrutab ja jagab positiivseid ja negatiivseid harilikke murde (ka segaarve).* • *arvutab mitme tehtega ülesannetes, milles on kuni neli tehet ja ühed sulud;* • *selgitab naturaalarvulise astendajaga astendamise tähendust;*		

• *teab peast (lisaks 4. ja 5. klassis õpitule) astmete väärtust;* • *astendab negatiivset arvu naturaalarvuga, teab sulgude tähendust;* • *teab, kuidas astme (–1)*n *ja –1*n *väärtus sõltub astendajast* n. • *tunneb tehete järjekorda, kui arvutustes on astendamistehteid;* • *sooritab taskuarvutil tehteid ratsionaalarvudega.*		

Protsent		
• *selgitab protsendi tähendust ja leiab osa tervikust (kordavalt);* • *selgitab promilli tähendust;* • *leiab antud osamäära järgi terviku;* • *väljendab kahe arvu jagatist ehk suhet protsentides;* • *leiab, mitu protsenti moodustab üks arv teisest ja selgitab, mida tulemus näitab;* • *leiab suuruse kasvamist ja kahanemist protsentides;* • *eristab muutust protsentides muutusest protsendipunktides;* • *tõlgendab reaalsuses esinevaid protsentides väljendatavaid suurusi, lahendab kuni kahesammulisi protsentülesandeid;* • *rakendab protsentarvutust reaalse sisuga ülesannete lahendamisel;*		

• *arutleb ühishüve ja maksude olulisuse üle ühiskonnas;* • *selgitab laenudega seotud ohte ja kulutusi ning oskab etteantud lihtsa juhtumi varal hinnata laenamise eeldatavat otstarbekust;* • *koostab isikliku eelarve;* • *hindab kriitiliselt manipuleerimisvõtteid (näiteks laenamisel).*		
Algebra		
• *teab mõisteid üksliige ja selle kordaja;* • *teab, et kordaja 1 jäetakse kirjutamata ja miinusmärk üksliikme ees tähendab kordajat (–1);* • *viib üksliikme normaalkujule ja leiab selle kordaja;* • *korrutab ühe ja sama alusega astmeid* $a^m \cdot a^n = a^{m+n}$ *;* • *astendab korrutise ;* • *astendab astme* $(a^m)^n = a^{m \cdot n}$ *;* • *jagab võrdsete alustega astmeid* $a^m : a^n = a^{m-n}$ *;* • *koondab üksliikmeid;* • *korrutab ja astendab üksliikmeid;* • *teab, et* $10^{-1} = 0{,}1$ $10^{-2} = 0{,}01$ $10^{-3} = 0{,}001$ $10^{-4} = 0{,}0001$	• *teab mõisteid hulkliige, kaksliige, kolmliige ja nende kordajad;* • *korrastab hulkliikmeid;* • *arvutab hulkliikme väärtuse;* • *liidab ja lahutab hulkliikmeid, kasutab sulgude avamise reeglit;* • *korrutab ja jagab hulkliikme üksliikmega;* • *toob teguri sulgudest välja;* • *korrutab kaksliikmeid;* • *leiab kahe üksliikme summa ja vahe korrutis* $(a+b)(a-b)=a^2-b^2$*;* • *leiab kaksliikme ruudu* $(a+b)^2 = a^2+2ab+ b^2$ *,* $(a-b)^2 = a^2- 2ab+ b^2$ *;* • *korrutab hulkliikmeid;* • *tegurdab avaldist kasutades ruutude vahe ning summa ja vahe ruudu valemeid;* • *teisendab ja lihtsustab algebralisi avaldisi;* • *tunneb ära kahe tundmatuga lineaarse võrrandisüsteemi;* • *lahendab kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi graafiliselt (nii käsitsi kui ka arvuti abil);*	• *tegurdab ruutkolmliikme vastava ruutvõrrandi lahendamise abil;* • *teab, millist võrdust nimetatakse samasuseks;* • *teab algebralise murru põhiomadust;* • *taandab algebralise murru kasutades hulkliikmete tegurdamisel korrutamise abivalemeid, sulgude ette võtmist ja ruutkolmliikme tegurdamist;* • *laiendab algebralist murdu;* • *korrutab, jagab ja astendab algebralisi murde;* • *liidab ja lahutab ühenimelisi algebralisi murde;* • *teisendab algebralisi murde ühenimelisteks;* • *liidab ja lahutab erinimelisi algebralisi murde;* • *lihtsustab lihtsamaid (kahetehtelisi) ratsionaalavaldisi.*

• *kirjutab kümnendmurru 10-ne astmete abil;* • *kirjutab suuri ja väikseid arve standardkujul, selgitab standardkujuliste arvude kasutamist teistes õppeainetes ja igapäevaelus;* • *teab, et arvu 10 astmeid läheb vaja edaspidi erinevate loodusteaduste õppimisel.*	• *lahendab kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi liitmisvõttega;* • *lahendab kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi asendusvõttega;* • *lahendab lihtsamaid tekstülesandeid kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi abil;*	
Funktsioonid		
• *arvutab ühetähelise tähtavaldise väärtuse;* • *koostab lihtsamaid avaldisi.* • *selgitab näidete põhjal muutuva suuruse ja funktsiooni olemust;* • *teab sõltuva ja sõltumatu muutuja tähendust;* • *selgitab võrdelise sõltuvuse tähendust eluliste näidete põhjal ;* • *kontrollib tabelina antud suuruste abil, kas on tegemist võrdelise sõltuvusega;* • *otsustab graafiku põhjal, kas on tegemist võrdelise sõltuvusega;* • *toob näiteid võrdelise sõltuvuse kohta ;* • *leiab võrdeteguri;* • *joonestab võrdelise sõltuvuse graafiku nii käsitsi kui ka arvuti abil.* • *selgitab pöördvõrdelise sõltuvuse tähendust eluliste näidete põhjal;* • *kontrollib tabelina antud suuruste abil, kas on tegemist pöördvõrdelise sõltuvusega;* • *saab graafiku põhjal aru, kas on tegemist*		• *eristab ruutvõrrandit teistest võrranditest;* • *nimetab ruutvõrrandi liikmed ja nende kordajad;* • *viib ruutvõrrandeid normaalkujul;* • *liigitab ruutvõrrandeid täielikeks ja mittetäielikeks;* • *taandab ruutvõrrandi;* • *lahendab mittetäielikke ruutvõrrandeid;* • *lahendab taandamata ruutvõrrandeid ja taandatud ruutvõrrandeid vastavate lahendivalemite abil;* • *kontrollib ruutvõrrandi lahendeid;* • *selgitab ruutvõrrandi lahendite arvu sõltuvust ruutvõrrandi dikriminandist;* • *lahendab lihtsamaid, sh igapäevaeluga seonduvaid tekstülesandeid ruutvõrrandi abil;* • *õpetaja juhendamisel modelleerib ja lahendab lihtsaid, reaalses kontekstis esinevaid probleeme ja tõlgendab tulemusi.*

pöördvõrdelise sõltuvusega; • *joonestab pöördvõrdelise sõltuvuse graafiku nii käsitsi kui ka arvuti abil.* • *teab, mis on lineaarne sõltuvus; eristab lineaarliiget ja vabaliiget;* • *joonestab lineaarfunktsiooni avaldise põhjal graafiku;* • *otsustab graafiku põhjal, kas funktsioon on lineaarne või ei ole.* • *lahendab võrdekujulise võrrandi;* • *lahendab lineaarvõrrandeid;* • *koostab lihtsamate tekstülesannete lahendamiseks võrrandi, lahendab selle;* • *kontrollib tekstülesande lahendit;* • *lahendab (tekst)ülesandeid protsentarvutuse kohta;* • *koostab lineaarvõrrandi etteantud teksti järgi, lahendab tekstülesandeid lineaarvõrrandi abil;* • *modelleerib õpetaja juhendamisel lihtsamas reaalses kontekstis esineva probleemi ja tõlgendab saadud tulemusi õpetaja juhendamisel.*		• *eristab ruutfunktsiooni teistest funktsioonidest;* • *nimetab ruutfunktsiooni ruutliikme, lineaarliikme ja vabaliikme ning nende kordajad;* • *joonestab ruutfunktsiooni graafiku (parabooli) (käsitsi ja arvutiprogrammi abil) ja selgitab ruutliikme kordaja ning vabaliikme geomeetrilist tähendust;* • *selgitab nullkohtade tähendust, leiab nullkohad graafikult ja valemist;* • *loeb jooniselt parabooli haripunkti, arvutab parabooli haripunkti koordinaadid;* • *paraboolide uurimiseks joonestab graafikud arvutiprogrammi abil (nt Wiris; Geogebra; Funktion);* • *kasutab funktsioone lihtsamate reaalsusest tulenevate probleemide modelleerimisel.*
Geomeetria		
• *teab, mis on hulknurk, näitab hulknurga tippe, külgi ja nurki, lähiskülgi ja lähisnurki;* • *saab aru mõistest korrapärane hulknurk;* • *arvutab hulknurga ümbermõõtu, sisenurka*	• *selgitab definitsiooni ning teoreemi, eelduse ja väite mõistet;* • *kasutab dünaamilise geomeetria programmi seaduspärasuste avastamisel ja*	• *kasutab dünaamilise geomeetria programme seaduspärasuste avastamisel ja hüpoteeside püstitamisel;* • *selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku;*

de summa ja korrapärase hulknurga ühte nurka; • *joonestab etteantud külgede ja nurgaga rööpküliku, tema diagonaalid ja kõrguse;* • *teab rööpküliku külgede, nurkade ja diagonaalide omadusi, kasutab neid ülesannete lahendamisel;* • *mõõdab rööpküliku küljed ja kõrguse, arvutab ümbermõõdu ja pindala; joonestab etteantud külje ja nurga järgi rombi;* • *teab rombi diagonaalide ja nurkade omadusi, kasutab neid ülesannete lahendamisel;* • *joonestab ja mõõdab rombi külgi, kõrgust ja diagonaale, arvutab ümbermõõdu ja pindala.* • *tunneb kehade hulgast kolmnurkse ja nelinurkse püstprisma;* • *näitab ja nimetab kolmnurkse ja nelinurkse püstprisma põhitahke, näitab selle tippe, külgservi, põhiservi, prisma kõrgust, külgtahke, põhja kõrgust; arvutab kolmnurkse ja nelinurkse püstprisma pindala ja ruumala.*	*hüpoteeside püstitamisel;* • *selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku.* • *defineerib paralleelseid sirgeid, teab paralleelide aksioomi;* • *teab, et* a. *kui kaks sirget on paralleelsed kolmandaga, siis nad on paralleelsed teineteisega;* b. *kui sirge lõikab ühte kahest paralleelsest sirgest, siis ta lõikab ka teist;* c. *kui kaks sirget on risti ühe ja sama sirgega, siis need sirged on teineteisega paralleelsed.* • *näitab joonisel ja defineerib lähisnurki ja põiknurki;* • *teab sirgete paralleelsuse tunnuseid ning kasutab neid ülesannete lahendamisel.* • *joonestab ja defineerib kolmnurga välisnurga;* • *kasutab kolmnurga välisnurga omadust;* • *leiab kolmnurga puuduva nurga kahe etteantud nurga järgi, leiab võrdhaarse kolmnurga tipunurga alusnurga järgi ja vastupidi.* • *joonestab ja defineerib kolmnurga kesklõigu;* • *teab kolmnurga kesklõigu omadusi ja kasutab neid ülesannete lahendamised.* • *defineerib ja joonestab trapetsi;* • *liigitab nelinurki;* • *joonestab ja defineerib trapetsi kesklõigu;*	• *arvutab Pythagorase teoreemi kasutades täisnurkse kolmnurga hüpotenuusi ja kaateti;* • *leiab taskuarvutil teravnurga trigonomeetriliste funktsioonide väärtusi;* • *trigonomeetriat kasutades leiab täisnurkse kolmnurga joonelemendid.* • *tunneb ära kehade hulgast korrapärase püramiidi;* • *näitab ja nimetab korrapärase püramiidi põhitahu, külgtahud tipu; kõrguse, külgservad, põhiservad, püramiidi apoteemi, põhja apoteemi;* • *arvutab püramiidi pindala ja ruumala;* • *skitseerib püramiidi;* • *arvutab korrapärase hulknurga pindala.* • *selgita, millised kehad on pöördkehad; eristab neid teiste kehade hulgast;* • *selgitab, kuidas tekib silinder;* • *näitab silindri telge, kõrgust, moodustajat, põhja raadiust, diameetrit, külgpinda ja põhja;* • *selgitab ja skitseerib silindri telglõike ja ristlõike;* • *arvutab silindri pindala ja ruumala;* • *selgitab, kuidas tekib koonus;* • *näitab koonuse moodustajat, telge, tippu, kõrgust, põhja, põhja raadiust ja diameetrit ning külgpinda ja põhja;* • *selgitab ja skitseerib koonuse telglõike ja ristlõike;*

	• *teab trapetsi kesklõigu omadusi ning kasutab neid ülesannete lahendamisel.* • *defineerib ja joonestab kolmnurga mediaani, selgitab mediaanide lõikepunkti omaduse;* • *joonestab etteantud raadiuse või diameetriga ringjoone;* • *leiab jooniselt ringjoone kaare, kõõlu, kesknurga ja piirdenurga;* • *teab seost samale kaarele toetuva kesknurga ja piirdenurga suuruste vahel ning kasutab seda teadmist ülesannete lahendamisel.* • *joonestab ringjoone lõikaja ja puutuja;* • *teab puutuja ja puutepunkti tõmmatud raadiuse vastastikust asendit ja kasutab seda ülesannete lahendamisel;* • *teab, et ühest punktist ringjoonele joonestatud puutujate korral on puutepunktid võrdsetel kaugustel sellest punktist ning kasutab seda ülesannete lahendamisel.* • *teab, et kolmnurga kõigi külgede keskristsirged lõikuvad ühes ja samas punktis, mis on kolmnurga ümberringjoone keskpunkt;* • *joonestab kolmnurga ümberringjoone (käsitsi joonestusvahendite abil ja arvuti abil);* • *teab, et kolmnurga kõigi nurkade poolitajad lõikuvad ühes ja samas punktis, mis on kolmnurga*	• *arvutab koonuse pindala ja ruumala;* • *selgitab, kuidas tekib kera;* • *eristab mõisteid sfäär ja kera,* • *selgitab, mis on kera suurring;* • *arvutab kera pindala ja ruumala.*

	siseringjoone keskpunkt; • *joonestab kolmnurga siseringjoone (käsitsi joonestusvahendite abil ja arvuti abil);* • *joonestab korrapäraseid hulknurki (kolmnurk, kuusnurk, nelinurk, kaheksanurk) käsitsi joonestusvahendite abil ja arvuti abil;* • *selgitab, mis on apoteem ja joonestab selle;* • *arvutab korrapärase hulknurga ümbermõõdu.* • *kontrollib antud lõikude võrdelisust;* • *teab kolmnurkade sarnasuse tunnuseid ja kasutab neid ülesannete lahendamisel;* • *teab teoreeme sarnaste hulknurkade ümbermõõtude ja pindalade kohta ning kasutab neid ülesannete lahendamisel;* • *selgitab mõõtkava tähendust;* • *lahendab rakendusliku sisuga ülesandeid (pikkuste kaudne mõõtmine; maa-alade plaanistamine; plaani kasutamine looduses).*	

AINEVALDKOND „LOODUSAINED“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/4 29.03.2022

Ainevaldkonda kuuluvad **loodusõpetus, bioloogia, geograafia, füüsika** ja **keemia.**

Loodusõpetuse õpetamise kaudu taotleb kool, et põhikooli lõpuks õpilane

- tunneb huvi ümbritseva elukeskkonna ja selle uurimise vastu;
- vaatleb, analüüsib ning selgitab elukeskkonna objekte, nähtusi ja protsesse, leiab seoseid ning teeb järeldusi;
- märkab, sõnastab ja lahendab loodusteaduslikke probleeme;
- esitab uurimisküsimusi, planeerida ja viib läbi eksperimenti ning teha järeldusi;
- kasutab info hankimiseks erinevaid allikaid, analüüsib ja hindab info tõepärasust;
- teeb kujunenud väärtushinnangutest lähtuvalt igapäevaelulisi elukeskkonnaga seotud otsuseid ja põhjendab neid;
- mõistab loodusteaduste tähtsust teaduse ja tehnoloogia arengus;
- väärtustab elukeskkonda ja säästvat käitumist ning järgib tervislikke eluviise.

Loodusõpetus

Loodusõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- tunneb huvi looduse vastu, huvitub looduse uurimisest ja õppimisest;
- vaatleb loodusobjekte, teeb praktilisi töid ning esitab tulemusi;
- rakendab probleeme lahendades teaduslikku meetodit õpetaja juhendamisel;
- omab teadmisi elusa ja eluta keskkonna seostest;
- mõistab inimtegevuse ja looduskeskkonna seoseid;
- väljendab hoolivust kõigi elusolendite suhtes;
- oskab leida infot, mõistab loetavat ja oskab luua lihtsat loodusteaduslikku teksti;
- rakendab õpitud teadmisi ja oskusi igapäevaelus;
- väärtustab elurikkust ja säästvat arengut.

I KOOLIASTME LOODUSÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS

Õpitulemused	*Õppesisu*
INIMESE MEELED JA AVASTAMINE	
• *Eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi ning vaatleb, nimetab, kirjeldab ja rühmitab neid;* • *oskab käituda õppekäigul loodussõbralikult;* • *sõnastab oma meelte abil saadud kogemusi ning nähtuste ja objektide omadusi;* • *eristab tahkeid ja vedelaid aineid ning omab ohutunnet tundmatute ainete suhtes;* • *eristab inimese valmistatut looduslikust;* • *tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu, kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;* • *väärtustab ümbritsevat keskkonda ning suhtub sellesse säästvalt.*	*Inimese meeled ja avastamine.* *Elus ja eluta.* *Asjad ja materjalid.* *<u>Mõisted</u>* *Omadus, meeled, elus, eluta, elusolend, looduslik, tehislik, tahke, vedel* *<u>Praktilised tööd</u>* *1. Meelte kasutamine mängulises ja uurimuslikus tegevuses.* *2. Elus- ja eluta looduse objektide rühmitamine.* *3. Õppekäik kooliümbruse elus- ja eluta loodusega tutvumiseks.* *4. Tahkete ja vedelate ainete omaduste võrdlemine.* *5. Looduslike ja tehismaterjalide/objektide rühmitamine.*
AASTAAJAD	
• *Teab, et looduses aset leiduvad muutused sõltuvalt aastaaegadest ning valgusest ja soojusest;* • *kirjeldab aastaajalisi muutusi (kõnes, kirjas, joonistades);* • *toob näiteid looduses toimuvate aastaajaliste muutuste tähtsusest inimeste ja loomade elus;* • *teeb lihtsamaid loodusvaatlusi, kannab vaatlusinfo tabelisse, jutustab vaatlusinfo/tabeli põhjal;*	*Aastaaegade vaheldumine looduses seoses soojuse ja valguse muutustega.* *Taimed, loomad ja seened*

• *oskab käituda veekogudel;* • *teab tuntumaid kodukoha/kooliümbruse vaatamisväärsusi;*	*erinevatel aastaaegadel.* *Kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus.*
• *liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast, järgib koostegutsemise reegleid.*	*<u>Mõisted</u>* *suvi, sügis, talv, kevad, soojus, valgus, taim, loom, seen, kodukoht, veekogu, maastik, loomastik, taimestik* *<u>Praktilised tööd</u>* *1. Õppekäigud aastaajaliste erinevuste vaatlemiseks. Maastikuvaatlus.* *2. Puu ja temaga seotud elustiku aastaringne jälgimine.* *3. Tutvumine aastaajaliste muutustega veebipõhisel t.* *4. Tutvumine kooli ümbrusega õppekäikudel .*

2. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
ORGANISMID JA ELUPAIGAD	
• *Teab õpitud maismaaloomi ja -taimi, teab loomade ja taimedega seotud ohtusid ning looduslikke ohte;* • *oskab rühmitada ja ära tunda kodukoha levinumaid taime- ja loomaliike;* • *kasutab õppetekstides leiduvaid loodusteaduslikke mõisteid suulises ja kirjalikus kõnes;* • *kirjeldab taimede ja loomade välisehitust, seostab selle elupaiga ja kasvukohaga ning toob näiteid nende tähtsusest looduses;* • *oskab teha lihtsamaid loodusvaatlusi;* • *teab, et organism hingab, toitub, kasvab, paljuneb; kirjeldab õpitud maismaaloomade välisehitust, toitumist ja kasvamist, seostab neid elupaigaga;* • *kirjeldab taimede välisehitust, märkab ja kirjeldab taimede arengut;* • *eristab mets- ja koduloomi;* • *teab, miks peetakse koduloomi, ja oskab nimetada nende vajadusi;* • *teab koduloomadega seotud ohtusid;* • *oskab märgata ja kirjeldada koduloomade arengut;* • *teab õpitud veetaimi ja -loomi;* • *teab, et on olemas erinevad elupaigad, et erinevatel organismidel on erinevad nõuded elukeskkonnale;* • *teab maismaa- ja veetaimede põhierinevusi;* • *vaatleb taimi ja loomi erinevates elukeskkondades;* • *suhtub hoolivalt elusolenditesse ja nende vajadustesse;* • *väärtustab veetaimede ja -loomade mitmekesisust ja tähtsust looduses;*	*Maismaataimed ja -loomad, nende välisehitus ja mitmekesisus.* *Taimede ja loomade eluavaldused: toitumine ja kasvamine.* *Koduloomad.* *Veetaimede ja -loomade erinevus maismaa organismidest.* *<u>Mõisted</u>* *puu, põõsas, rohttaim, teravili, juur, vars, leht, õis, vili, keha, pea, jalad, saba, kael, tiivad, nokk, suled, karvad, toitumine, kasvamine, elupaik, kasvukoht, metsloom, koduloom, lemmikloom, soomused, uimed, lõpused, ujulestad.* *<u>Praktilised tööd</u>* 1. *Loodusvaatlused: taimede välisehitus, loomade välisehitus.* 2. *Ühe taime või looma uurimine, ülevaate koostamine.* 3. *Uurimus: taime kasvu sõltuvus soojusest ja valgusest.*

• *suhtub vastutustundlikult koduloomadesse, ei jäta koduloomi hoolitsuseta;* • *väärtustab uurimuslikku tegevust.*	4. *Loomaaia või loomapargi külastus või lemmikloomapäev a korraldamine.* 5. *Õppekäik: organismid erinevates elukeskkondades.*
INIMENE	
• *Teab kehaosade nimetusi;* • *näitab ja nimetab kehaosi;* • *kirjeldab inimese välisehitust, kasutades mõõtmistulemusi;* • *teab, et toituda tuleb võimalikult mitmekesiselt ning regulaarselt ja et väär toitumine toob kaasa tervisehäireid;* • *teab, et kiirtoidud ei ole tervislikud;* • *oskab järgida tervisliku toitumise põhimõtteid ning hügieeninõudeid;* • *oskab leida toiduainete pakenditelt talle vajalikku teavet;* • *teab, kuidas hoida oma tervist, silmi, hambaid;* • *teab, kelle poole tervisemurega pöörduda;* • *järgib hügieeninõudeid, hoolitseb keha puhtuse eest;* • *oskab näha ohtu tundmatutes esemetes, eristada tervisele kasulikke ja kahjulikke tegevusi;* • *teab, et inimesed elavad erinevates elukeskkondades;* • *toob näiteid, kuidas inimene oma tegevusega muudab loodust;* • *teab, et oma tegevuses tuleb teistega arvestada.* • *tarbib vastutustundlikult, väldib enda ja teiste tervise kahjustamist ning toimib keskkonda hoidvalt;* • *võrdleb inimeste elu maal ja linnas;* • *väärtustab inimest ja tema vajadusi ning tervist.* • *väärtustab tervislikku eluviisi, tervislikku toitumist ja puhtust;* • *püüab vältida enda ja teiste tervise kahjustamist* • *väärtustab erinevaid huvisid ja harrastusi.*	*Inimene.* *Välisehitus.* *Inimese toiduvajadused ja tervislik toitumine.* *Hügieen kui tervist hoidev tegevus.* *Inimese elukeskkond* *<u>Mõisted</u>* *Keha, kehaosad, toit, toiduaine, tervis, haigus, asula (linn, alev, küla).* *<u>Praktilised tööd</u>* 1. *Enesevaatlus, mõõtmine.* 2. *Oma päevamenüü tervislikkuse hindamine.* 3. *Õppekäik: asula kui inimese elukeskkond.*

MÕÕTMINE JA VÕRDLEMINE	
• *Teab, et mõõtmine on võrdlemine mõõtühikuga;* • *viib läbi lihtsate vahenditega tehtavaid praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid;* • *kaalub kehi, mõõdab temperatuuri ja pikkusi korrektselt, valides sobivaid mõõtmisvahendeid;* • *mõistab mõõtmise vajalikkust, saab aru, et mõõtmine peab olema täpne.*	*Kaalumine, pikkuse ja temperatuuri mõõtmine.* *Mõisted* *Mõõtühik, termomeeter, temperatuur, kaalud, kaalumine, mõõtmine, katse.* *Praktilised tööd* *1. Kehade kaalumine.* *2. Õpilaste pikkuste võrdlemine ja mõõtmine.* *3. Temperatuuri mõõtmine erinevates keskkondades.*
ILM	
• *Teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma;* • *teeb ilmateate põhjal järeldusi ning riietub vastavalt;* • *tunneb huvi uurimusliku tegevuse vastu.*	*Ilmastikunähtused.* *Mõisted* *Pilvisus, tuul, õhutemperatuur, sademed: vihm, lumi.* *Praktilised tööd* *1. Ilma vaatlemine igal aastaajal.* *2. Õhutemperatuur i mõõtmine.* *3. Ilmaennustuse ja tegeliku ilma võrdlemine.*

3. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
ORGANISMIDE RÜHMAD JA KOOSELU	
• *Teab, et taimed on elusad organismid;* • *teab, et taimed vajavad päikesevalgust ning toodavad seente ja loomade poolt kasutatavaid toitaineid ja hapnikku;* • *nimetab ja oskab näidata taimeosi, leida tunnuseid, mille abil taimi rühmitada;* • *eristab õistaime, okaspuud, sõnajalg- ja sammaltaime;* • *teab, et loomade hulka kuuluvad putukad, ämblikud, ussid, kalad, konnad, maod, linnud ja imetajad;* • *teab, et ühte rühma kuuluvatel loomadel on sarnased tunnused;* • *teab, et rästik, puuk ja herilane on ohtlikud;* • *eristab kala, kahepaikset, roomajat, lindu ja imetajat ning selgrootut, sh putukat;* • *kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja elupaiku;* • *oskab seostada loomade ehituslikke ja käitumuslikke eripärasid nende elukeskkonnaga;* • *tunneb ära õpitud loomi piltide järgi ja looduses;* • *väldib loomadega seotud ohte (mürgiseid ja ohtlikke loomi);* • *teab seente mitmekesisust ja seda, et seened elavad mullas ja teistes organismides;* • *teab, et mõningaid seeni kasutatakse toiduainete valmistamiseks ning pagaritööstuses;* • *eristab söödavaid ja mürgiseid kübarseeni;* • *oskab vältida mürgiste seentega (sh hallitusseentega) seotud ohtusid;*	*Taimede mitmekesisus.* *Loomade mitmekesisus. Seente mitmekesisus.* *Liik, kooslus, toiduahel.* *<u>Mõisted</u>* *Õistaim, vili, seeme, okaspuu, käbi, sõnajalg, sammal, selgroogsed, kalad, kahepaiksed, roomajad, linnud, imetajad, soomused, selgrootud, ussid, putukad, ämblikud, seeneniidistik, kübarseen, eosed, hallitus, pärm, liik, kooselu, taimtoiduline, loomtoiduline, segatoiduline, toiduahel.* *<u>Praktilised tööd</u>* *4. Lihtsa kollektsiooni koostamine mõnest organismirühmast.* *5. Looma välisehituse ja eluviisi uurimine.* *6. Seente vaatlemine või hallitusseente kasvamise uurimine.* *7. Õppekäik organismide kooselu uurimiseks erinevates elupaikades.* *8. Liikide võrdlus.*

• *eristab seeni taimedest ja loomadest;* • *tunneb õpitud seeni piltide järgi ja looduses;* • *teab, et igal liigil on nimi;* • *teab, et ühte liiki kuuluvad organismid on sarnased;* • *teab, et looduses on kõik omavahel seotud, et toiduvõrgustike abil saab iseloomustada organismidevahelisi suhteid;* • *koostab õpitud liikidest lihtsamaid toiduahelaid;* • *tunneb põhjalikult ühte taime-, seene- või loomaliiki, tuginedes koostatud uurimusülevaatele;* • *mõistab, et (liiki)de mitmekesisus on üks loodusrikkusi;* • *mõistab, et iga organism on looduses tähtis;* • *saab aru, et kõik taimed ja loomad on vajalikud, et nad on osa loodusest ja neid peab kaitsma;* • *mõistab, et seened on elusorganismid ning neid tuleb kaitsta nagu teisigi organisme.*	
LIIKUMINE	
• *Teab liikumise tunnust: keha asukoht muutub teiste kehade suhtes;* • *eristab liikumist ja paigalseisu;* • *teab, et keha ei saa hetkeliselt liikuma panna ega peatada;* • *teab, et pidurdamisel läbib keha teatud teepikkuse;* • *teab, millest sõltub liikuva keha peatamise aeg ja tee pikkus (kiirus, teekatte libedus);* • *oskab ette näha liikumisega seotud ohuolukordi,* • *oskab tänavat (teed) ohutult ületada;* • *oskab hinnata sõidukite liikumissuunda, -kiirust ja kaugust;* • *oskab valida jalgrattaga, rulaga ja rulluiskudega sõitmiseks turvalise koha ja sobiva kiiruse;* • *oskab kasutada turvavahendeid;* • *suhtub positiivselt liikumisse kui kehalisse tegevusse.*	*Liikumise tunnused.* *Jõud liikumise põhjusena (katseliselt).* *Liiklusohutus.* *<u>Mõisted</u>* *Liikumine, kiirus, jõud.* *<u>Praktilised tööd</u>* 1. *Oma keha jõu tunnetamine liikumise alustamiseks ja peatamiseks.* 2. *Liikuvate kehade kauguse ja kiiruse hindamine.*

ELEKTER JA MAGNETISM	
• *Teab lüliti osa vooluringis;* • *teab, et mõned ained juhivad elektrivoolu ja teised ei juhi;* • *teab, et niiske keskkond juhib elektrivoolu ja et elekter võib olla ka ohtlik;* • *oskab pistikut pistikupeast õigesti välja tõmmata;* • *eristab töötavat ja mittetöötavat vooluringi;*	*Vooluring.* *Elektrijuhid ja mitteelektrijuhid. Elektri kasutamine ja säästmine. Ohutusnõuded.* *Magnetnähtused . Kompass.*
• *teeb katsega kindlaks elektrit juhtivad ja mittejuhtivad ained ning rakendab saadud teadmisi elektririistade ohutul kasutamisel;* • *kasutab elektrit säästlikult; oskab käsitseda majapidamis- ja olmeelektroonikat ning elektroonikaseadmeid;* • *saab aru elektri säästmise vajalikkusest;* • *saab aru, et koduses majapidamises kasutatav elekter on inimesele ohtlik ja sellega ei tohi mängida.*	*<u>Mõisted</u>* *Vooluallikas, elektripirn, juhe, lüliti, juht, mittejuht, ohutus, magnetpoolus, lõunapoolus, põhjapoolus, kompass, ilmakaared.* *<u>Praktilised tööd</u>* 1. *Lihtsa vooluringi koostamine (lüliti vajalikkuse kindlakstegemine, võrdlemine, omakoostatud vooluringi võrdlemine klassis kasutatava vooluringiga, järeldamine).* 2. *Ainete elektrijuhtivuse kindlakstegemine (Õpilane teeb katseliselt kindlaks, kas aine juhib elektrit või mitte). Koduse elektritarbimisega tutvumine, elektri säästmise võimalustega tutvumine.* 3. *Püsimagnetitega tutvumine. Välitöö õues: põhja- ja lõunasuuna kindlakstegemine kompassi abil.*

PLAAN JA KAART	
• *Teab, et kaart on suurema maa-ala mudel ja et värvused ja märgid kaardil on leppemärgid;* • *saab aru lihtsast plaanist või kaardist, leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte;* • *kirjeldab kaardi abil tegelikke objekte, tunneb kaardil värvide järgi ära maismaa ja veekogud;* • *mõistab, et kaardi abil on võimalik tegelikkust tundma õppida;* • *teab põhiilmakaari ja vaheilmakaari;* • *teab õpitud kaardiobjekte ja oma kodukoha asukohta kaardil;* • *kirjeldab Eesti kaardi järgi objektide asukohti, kasutades ilmakaari;* • *määrab kompassi abil põhja- ja lõunasuunda;* • *näitab Eesti kaardil oma kodukohta, suuremaid kõrgustikke, madalikke, saari, poolsaari, lahtesid, jõgesid, järvesid ja linnu;* • *seostab kaardiobjektid ilmakaartega (nt Valga asub Lõuna-Eestis)* • *saab aru, et ilmakaarte tundmine ning nende määramisoskus on elus vajalik;* • *mõistab, et kaardi järgi on võimalik maastikul orienteeruda;* • *mõistab, et kaartide kasutamine on vajalik ja uurimine põnev;* • *saab aru kaardi legendi ja leppemärkide tundmise vajalikkusest ja sellest, et kaardi või plaani (mudeli) abil on tegelikkust parem tundma õppida.*	*Kooliümbruse* *plaan. Eesti kaart.* *Ilmakaared ning nende määramine kaardil ja looduses.* *Tuntumad kõrgustikud, madalikud saared, poolsaared, lahed, järved, jõed ja asulad Eesti kaardil.* *<u>Mõisted</u>* *Plaan, pealtvaade, legend, leppemärk, leppevärv, kaart, kaardi legend, põhi- ja vaheilmakaared, kõrgustik, madalik, saar, poolsaar, laht, järv, jõgi, asulad.* *<u>Praktilised tööd</u>* 1. *Pildi järgi plaani koostamine.* 2. *Plaani järgi liikumine kooli ümbruses, mõõtkavata plaani täiendamine.* 3. *Eesti kaardi tundmaõppimine Eesti kaardi põhiste lauamängude või pusle abil.* 4. *Ilmakaarte määramine kaardil, õues kompassiga või päikese järgi.* 5. *Õppeekskursioon oma maakonnaga tutvumiseks.*

II KOOLIASTME LOODUSÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
MAAILMARUUM	
• *Tunneb huvi maailmaruumi ehituse vastu;* • *märkab tähistaeva ilu;* • *nimetab Päikesesüsteemi planeedid;* • *kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust;* • *kirjeldab praktilise töö tulemusena loodud mudeli põhjal Päikese ning planeetide suhtelisi suurusi ja omavahelisi kaugusi;* • *mudeldab Kuu tiirlemist ümber Maa;* • *mudeldab Maa tiirlemist ümber Päikese;* • *mudeldab Maa pöörlemist ning põhjendab gloobuse ja valgusti (taskulambi) abil öö ja päeva vaheldumist Maal;* • *kirjeldab tähtede asetust galaktikas;* • *teab, et Päikesesüsteem asub galaktikas nimega Linnutee;* • *jutustab müüti Suurest Vankrist;* • *leiab taevasfääril ja taevakaardil Suure Vankri ja Põhjanaela ning määrab põhjasuuna;* • *teab, et astronoomid uurivad kosmilisi kehi;* • *eristab astronoomiat kui teadust ja astroloogiat kui inimeste uskumist;* • *leiab eri allikaist infot maailmaruumi kohta etteantud teemal, koostab ja esitab ülevaate.*	*Päike ja tähed. Päikesesüsteem.* *Tähistaevas.* *Tähtkujud.* *Suur Vanker ja Põhjanael. Galaktikad.* *Astronoomia.* *Mõisted* *Maailmaruum, Päike, Maa, Kuu, tiirlemine, pöörlemine, ööpäev, aasta, täht, planeet, satelliit, Päikesesüsteem, tähtkuju, Suur Vanker, Põhjanael, galaktika, astronoomia.* *Praktilised tööd* 1. *Mudeli valmistamine Päikese ja planeetide suuruse ning omavahelise kauguse kujutamiseks.* 2. *Öö ja päeva vaheldumise mudeldamine.* 3. *Maa tiirlemise mudeldamine.* 4. *Tähistaeva vaatlused. Põhjanaela leidmine tähistaevas.*

PLANEET MAA	
• *Huvitub Maal toimuvatest loodusprotsessidest, nende toimumise põhjustest ja tagajärgedest;* • *kirjeldab gloobust kui Maa mudelit: kuju, pöörlemine, leppemärkide tähendus;* • *teab, mida tähendab väljend „poliitiline kaart“;* • *nimetab riigi geograafilise asendi tunnused;* • *iseloomustab maailma poliitilise kaardi järgi etteantud riigi, sh Eesti geograafilist asendit;* • *leiab atlase kaardilt kohanimede registri järgi tundmatu koha;* • *kirjeldab vulkaanipurset (tuhapilv, mürgised gaasid, laavavoolud) ja sellega kaasnevaid ohtusid loodusele, sh inimesele. Teab, et Maa sisemuses on piirkondi, kus kivimid pole kõvad.* • *toob näiteid erinevate looduskatastroofide kohta ning iseloomustab nende mõju loodusele ja inimeste tegevusele.*	*Gloobus kui Maa mudel.* *Maa kujutamine* *kaartidel. Erinevad* *kaardid.* *Mandrid ja ookeanid.* *Suuremad riigid Euroopa kaardil.* *Geograafilise asendi* *iseloomustamine. Eesti asend* *Euroopas.* *Looduskatastroofid: vulkaanipursked, maavärinad, orkaanid, üleujutused.* *<u>Mõisted</u>* *Gloobus, mudel, looduskaart, riikide kaart, kontuurkaart, atlas, ekvaator, põhja- ja lõunapoolkera, põhja- ja lõunapoolus, manner, ookean, meri, geograafiline asend, riigipiir, naaberriik, vulkaan, laava, lõõr, maavärin, orkaanid, üleujutused.* *<u>Praktilised tööd</u>* 1. *Gloobuse kui Maa mudeli valmistamine.* 2. *Õpitud objektide kandmine kontuurkaardile.* 3. *Erinevate allikate kasutamine info leidmiseks ja ülevaate koostamiseks looduskatastroofide kohta.*
ELU MITMEKESISUS MAAL	
• *Tunneb huvi loodusteaduste õppimise vastu;* • *märkab looduse ilu ja erilisust, väärtustab bioloogilist mitmekesisust;*	*Organismide mitmekesisus: ühe- ja hulkraksed organismid.* *Organismide eluavaldused: toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, reageerimine keskkonnatingimustele.*

• *märkab elusolendite eluavaldusi ja arvestab neid oma igapäevaelus;* • *oskab kasutada valgusmikroskoopi;* • *selgitab ühe- ja hulkraksete erinevust;* • *nimetab bakterite eluavaldusi ning tähtsust looduses ja inimese elus;* • *võrdleb taimede, loomade, seente ja bakterite eluavaldusi;* • *toob näiteid taimede ja loomade kohastumise kohta kõrbes, vihmametsas, mäestikes ning jäävööndis;* • *teab, et kõik organismid koosnevad rakkudest;* • *teab, et keskkonnatingimused erinevad Maal;* • *nimetab organismide eluavaldused.*	*Elu erinevates keskkonnatingimustes. Elu areng Maal.* *<u>Mõisted</u>* *Rakk, üherakne organism, bakter, hulkrakne organism, toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, keskkonnatingimused, kõrb, vihmamets, mäestik, jäävöönd, kivistised, hiidsisalikud ehk dinosaurused.* *<u>Praktilised tööd</u>* 1. *Erinevate rakkude vaatlemine ja võrdlemine.* 2. *Raku mudeli ehitamine või uurimine multimeedia materjalide abil.* 3. *Seemnete idanemise uurimine erinevates keskkonnatingimustes.* 4. *Taimede ja loomade kohanemise uurimine muutuvates keskkonnatingimustes.* 5. *Organismide eluavalduste uurimine looduses.*
INIMENE	
• *Väärtustab inimest ja tema vajadusi ning tervislikke eluviise;* • *mõistab, et inimene on looduse osa ning tema elu sõltub loodusest;* • *toimib keskkonnateadliku tarbijana ning väärtustab tervislikku toitu;* • *kirjeldab inimese elundkondade ülesandeid ja talitluse üldisi põhimõtteid ning vastastikuseid seoseid;* • *seostab inimese ja teiste organismide elundeid nende funktsioonidega;* • *võrdleb inimest selgroogsete loomadega;*	*Inimese ehitus: elundid ja elundkonnad. Elundkondade ülesanded.* *Organismi terviklikkus.* *Tervislikud eluviisid.* *Inimese põlvnemine.* *Inimese võrdlus selgroogsete loomadega.* *Taimed, loomad, seened ja mikroorganismid inimese kasutuses.*

• *analüüsib lihtsa katse või mudeli järgi inimese elundi või elundkonna talitust;* • *toob näiteid taimede, loomade, seente ja bakterite tähtsuse kohta inimese elus;* • *põhjendab tervisliku eluviisi põhimõtteid ning koostab tervisliku päevamenüü;* • *nimetab inimese elundkondade tähtsamaid elundeid;* • *teab, et inimene ja tema eellased kuuluvad loomariiki;* • *teab, et paljude loomade ja inimese ehituses on sarnaseid jooni;* • *teab erinevate elusorganismide tähtsust inimese elus.*	*<u>Mõisted</u>* *Elund, kude, elundkond, nahk, lihased, luustik, süda, veresoon, arter, veen, kopsud, maks, magu, soolestik, peensool, jämesool, pärak, meeleelundid, närvid, peaaju, seljaaju, munandid, munasarjad, emakas, viljastumine, näärmed, neerud.* *<u>Praktilised tööd</u>* 1. *Elundi mudeli valmistamine ja/või talitluse uurimine.* 2. *Katsed ja laboritööd inimese elundite talituse uurimiseks.* 3. *Ülevaate koostamine inimese seosest ühe taime-, looma-, seeneliigi või bakterirühmaga.* 4. *Menüü analüüsimine, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest.*

5. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
JÕGI JA JÄRV. VESI KUI ELUKESKKOND	
• *Väärtustab siseveekogude maastikulist mitmekesisust;* • *märkab inimtegevuse mõju kodukoha siseveekogudele;* • *väärtustab veetaimede ja -loomade mitmekesisust ja tähtsust looduses;* • *väärtustab uurimuslikku tegevust;* • *käitub siseveekogude ääres keskkonnateadlikult ja -hoidlikult ning järgib ohutusnõudeid;* • *kirjeldab loodusteadusliku meetodi rakendamist veekogu uurimisel;* • *oskab läbi viia loodusteaduslikku uurimust veekogu kohta ja esitada uurimistulemusi;* • *nimetab ning näitab kaardil Eesti suuremaid jõgesid ja järvi;* • *iseloomustab ja võrdleb kaardi ning piltide järgi etteantud jõgesid (paiknemine, lähe ja suue, lisajõed, languse ja voolukiiruse seostamine);* • *iseloomustab vett kui elukeskkonda, kirjeldab elutingimuste erinevusi jõgedes ja järvedes ning selgitab vee ringlemise tähtsust järves;* • *kirjeldab jõe ja järve elukooslust, nimetab jõgede ja järvede tüüpilisemaid liike;* • *toob näiteid taimede ja loomade kohastumuste kohta eluks vees ja veekogude ääres;*	*Loodusteaduslik uurimus.* *Veekogu kui uurimisobjekt. Eesti jõed.* *Jõgi ja selle osad.* *Vee voolamine jões.* *Veetaseme kõikumine jões.* *Eesti järved, nende paiknemine.* *Taimede ja loomade kohastumine eluks vees. Jõgi elukeskkonnana.* *Järvevee omadused.* *Toitainete sisaldus järvede vees. Elutingimused järves.* *Jõgede ja järvede elustik.* *Toiduahelate ja toiduvõrgustike moodustumine tootjatest, tarbijatest ning lagundajatest.* *Jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse.* *Kalakasvatus.* *<u>Mõisted</u>* *Jõgi, jõesäng, suue, lähe, peajõgi, lisajõgi, jõestik, jõe langus, voolukiirus, kärestik, juga, suurvesi, madalvesi, järv, umbjärv, läbivoolujärv, rannajärv, tootjad, tarbijad, lagundajad, toiduahel, toiduvõrgustik, hõljum, rohevetikas, vesikirp, veeõitsemine, kaldataim, veetaimed, lepiskala, röövkala.*

• *koostab uuritud veekogu toiduahelaid/toiduvõrgustikke;* • *teab jõe ja järve elukoosluste tüüpilisi liike;* • *selgitab, kuidas loomad vees hingavad ja liiguvad;* • *teab Eesti suuremaid järvesid ja jõgesid;* • *tunneb pildil ära joa ja kärestiku;* • *selgitab maismaa ja veetaimede erinevusi;* • *selgitab veeõitsengu põhjuseid.*	*<u>Praktilised tööd</u>* 1. *Loodusteaduslik uurimus kodukoha veekogu näitel: probleemi püstitamine ja uurimisküsimuste esitamine, andmete kogumine, analüüs ning tulemuste üldistamine ja esitamine.* 2. *Kahe Eesti jõe või järve võrdlemine kaardi ning teiste infoallikate järgi.* 3. *Veeorganismide määramine lihtsamate määramistabelite põhjal.* 4. *Vesikatku elutegevuse uurimine.* 5. *Tutvumine elusloodusse häältega, kasutades audiovisuaalseid materjale.* 6. *Siseveekogude selgroogsetega ja taimedega tutvumine, kasutades veebimaterjale*
VESI KUI AINE. VEE KASUTAMINE	
• *Tunneb huvi looduse uurimise vastu ja väärtustab uurimistegevust;* • *väärtustab säästvat eluviisi ja toimib keskkonnateadliku veetarbijana;* • *võrdleb tahkiseid, vedelikke ja gaase nende üldiste omaduste seisukohast (kuju, ruumala);* • *teab, et veeaur on aine gaasilisena ja selle üldised omadused on samasugused nagu õhul;* • *võrdleb jääd, vett ja veeauru;* • *teab, et vesi jäätumisel paisub, ja põhjendab jää ujumist vees;* • *kirjeldab jää sulamistemperatuuri ja vee keemistemperatuuri mõõtmise katset;* • *teab, et veeaur on vesi gaasilises olekus;*	*Vee omadused.* *Vee olekud ja nende muutumine.* *Vedela ja gaasilise aine omadused. Vee soojuspaisumine.* *Märgamine ja kapillaarsus. Põhjavesi.* *Joogivesi.* *Vee kasutamine.* *Vee reostumine ja kaitse. Vee puhastamine.* *<u>Mõisted</u>* *Aine, tahkis, vedelik, gaas, aurumine, veeldumine, tahkumine, sulamine,*

• *teab, et jää sulamistemperatuur on sama mis vee tahkumis(külmumis)temperatuur;* • *nimetab jää sulamis- ja keemistemperatuuri;* • *kirjeldab vee keemist;*	*soojuspaisumine, märgamine, kapillaarsus, aine olek, kokkusurutavus, voolavus, lenduvus, põhjavesi, allikas, joogivesi, setitamine,* *sõelumine, filtreerimine.*
• *kirjeldab veeauru kondenseerumist keeva vee kohal (külm keha ja niiske õhu jahtumine);* • *kirjeldab vee soojuspaisumise katset ja kujutab vaadeldavat joonisel;* • *põhjendab, miks vett soojendatakse anuma põhjast;* • *kirjeldab märgamist ja mittemärgamist ning toob näiteid märguvatest ja mittemärguvatest ainetest, kirjeldab kapillaarsuse katseid ja toob näiteid kapillaarsuse ilmnemisest looduses;* • *kirjeldab vee puhastamise katseid;* • *hindab kodust tarbevee hulka ööpäevas ja teeb ettepanekuid tarbevee hulga vähendamiseks;* • *teeb juhendi järgi vee omaduste uurimise ja vee puhastamise katseid;* • *selgitab põhjavee kujunemist ja võrdleb katse abil erinevate pinnaste vee läbilaskvust;* • *kirjeldab joogivee saamise võimalusi ning põhjendab vee säästliku tarbimise vajadust;* • *toob näiteid inimtegevuse mõju ja reostumise tagajärgede kohta veekogudele.*	*Praktilised tööd* 1. *Vee omaduste uurimine (vee oleku muutumine; vee soojuspaisumine; vee liikumine soojendamisel; märgamine; kapillaarsus).* 2. *Erineva vee võrdlemine.* 3. *Vee liikumine erinevates pinnastes.* 4. *Vee puhastamine erinevatel viisidel.* 5. *Vee kasutamise uurimine kodus või koolis.*

ÕHK JA ÕHU KOOSTIS	
• *Väärtustab säästlikku eluviisi;* • *toimib keskkonda hoidvalt ning väldib enda ja teiste tervise kahjustamist;* • *mõõdab õues õhutemperatuuri, hindab pilvisust ja tuule kiirust ning määrab pilvetüüpe ja tuule suunda;* • *võrdleb ilmakaardi järgi ilma (temperatuur, tuule suund, kiirus, pilvisus ja sademed) Eesti erinevates osades;* • *iseloomustab graafiku põhjal kuu keskmisi temperatuure ja sademete hulka ning tuuleroosi abil valdavaid tuuli Eestis;* • *kirjeldab pildi või skeemi järgi veeringet;* • *iseloomustab õhku kui elukeskkonda ning kirjeldab elutingimuste erinevusi vees ja õhus;*	*Õhu tähtsus. Õhu koostis.* *Õhu omadused.* *Õhutemperatuur ja selle mõõtmine.* *Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine. Õhu liikumine soojenedes.* *Õhu liikumine ja tuul. Kuiv ja niiske õhk.* *Pilved ja sademed. Veeringe.* *Ilm ja ilmastik.* *Sademete mõõtmine. Ilma ennustamine.*
• *selgitab hapniku rolli põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel ning hapniku tähtsust organismidele;* • *toob näiteid õhkkeskkonnaga seotud kohastumuste kohta loomadel ja taimedel;* • *nimetab õhu saastumise põhjusi ja tagajärgi ning toob näiteid, kuidas vältida õhu saastumist;* • *teab, et süsihappegaas tekib põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel.*	*<u>Mõisted</u>* *Õhkkond, õhk, gaas, hapnik, süsihappegaas, lämmastik, tuul, tuule kiirus, tuule suund, kondenseerumine, pilved, sademed, veeringe, ilm, ilmastik, hingamine, põlemine, kõdunemine, tolmlemine.* *<u>Praktilised tööd</u>* 1. *Õhu omaduste ja koostise uurimine: küünla põlemine suletud anumas, õhu kokkusurutavus, õhu paisumine soojenedes, veeauru kondenseerumine.* 2. *Temperatuuri mõõtmine, pilvisuse ja tuule suuna määramine ning tuule kiiruse hindamine.* 3. *Erinevate Eesti piirkondade ilma võrdlemine EMHI kodulehe ilmakaartide järgi.*

LÄÄNEMERI ELUKESKKONNANA	
• *Märkab Läänemere ilu ja erilisust ning väärtustab Läänemere elurikkust;* • *väärtustab uurimistegevust Läänemere tundmaõppimisel;* • *käitub mere ääres keskkonnateadlikult ja - hoidlikult ning järgib ohutusnõudeid;* • *mõistab muutusi Läänemere elukeskkonnas, saab aru, et tingimuste muutmine inimese poolt häirib looduslikku tasakaalu ning et meri vajab kaitset;* • *on motiveeritud osalema eakohastel Läänemere kaitsega seotud üritustel;* • *näitab kaardil Läänemere-äärseid riike ning suuremaid lahtesid, väinu, saari ja poolsaari;* • *võrdleb ilmakaartide, graafikute ja tabelite järgi rannikualade ning sisemaa temperatuure;* • *iseloomustab Läänemere-äärset asustust ja inimtegevust õpitud piirkonna näitel;* • *iseloomustab Läänemerd kui ökosüsteemi;* • *selgitab Läänemere vähese soolsuse põhjuseid ja riimveekogu elustiku eripära;* • *võrdleb organismide elutingimusi järves ja meres;* • *kirjeldab erinevate vetikate levikut Läänemeres;* • *määrab lihtsamate määramistabelite järgi Läänemere selgrootuid ja selgroogseid;* • *koostab Läänemerele iseloomulikke toiduahelaid või - võrgustikke;*	*Vesi Läänemeres – merevee omadused.* *Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared,* *poolsaared. Läänemere mõju ilmastikule.* *Läänemere rannik.* *Elutingimused* *Läänemeres.* *Mere, ranniku ja saarte elustik ja iseloomulikud liigid ning nendevahelised seosed.* *Mere mõju inimtegevusele ja ranna-asustuse kujunemisele.* *Läänemere reostumine ja kaitse.* *<u>Mõisted</u>* *Vee soolsus, segu, lahus, lahusti, riimvesi, rannajoon, rand, rannik, laug- ja järskrannik, maa- ja merebriis, rohevetikad, pruunvetikad, punavetikad, põhjaloomastik, siirdekala, rannikulinnud.* *<u>Praktilised tööd</u>* *1. Erineva soolsusega lahuste tegemine, et võrrelda Läänemere ja maailmamere soolsust. Soolase vee aurustamine.* *2. Läänemere kaardi joonistamine mälu järgi (kujutluskaart).* *3. Läänemere, selle elustiku, rannikuasustuse ja inimtegevuse iseloomustamine mitmesuguste teabeallikate abil.* *4. Õlireostuse mõju uurimine elustikule.* *5. Läänemere probleemide analüüsimine, tuginedes erinevatele allikatele.*

• *teab ja selgitab Läänemere reostumise põhjuseid ja kaitsmise võimalusi;* • *tunneb peamisi ranniku pinnavorme: luited, karid, saared, poolsaared;* • *teab Eesti ranniku maakerke põhjusi ning sellest tulenevat rannikujoone muutust (laidude, poolsaarte ja saarte teket ning merelahtede muutumist rannikujärvedeks);* • *nimetab Läänemere, saarte ja ranniku tüüpilisi liike.*	

6. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
MULD ELUKESKKONNANA	
• *Kirjeldab ja võrdleb erinevaid mullaproove, nimetades mulla koostisosi;* • *põhjendab katsega, et mullas on õhku ja vett;* • *selgitab muldade kujunemist ja mulla tähtsust looduses;* • *tunneb mullakaeves ära huumushorisondi;* • *kirjeldab huumuse teket ja selle osa aineringes.* • *teab, et muld tekib kivimite murenemise ja surnud organismide (peamiselt taimede) lagunemissaadustest.* • *teab, et taimed kinnituvad mulda juurtega, hangivad juurte abil mullast vett ja selles lahustunud toitaineid, mis taime lagunedes taas mulda jõuavad.*	*Mulla koostis.* *Muldade teke ja areng.* *Mullaorganismi* *d. Aineringe.* *Mulla osa kooslustes.* *Mullakaeve.* *Vee liikumine mullas.* *<u>Mõisted</u>* *Muld, aineringe, kivimite murenemine, mulla tahke osa, mullasõmerad, mullaõhk, mullavesi,* *huumus, huumushorisont, liivmuld, savimuld.* *<u>Praktilised tööd</u>* *1. Mullaproovide võtmine, kirjeldamine ja võrdlemine. Komposti valmistamine.*

	2. *Mulla vee- ja õhusisalduse katseline kindlaksmääramine.* 3. *Mulla ja turba võrdlemine.* 4. *Mullakaeve kirjeldamine ühe õpitava koosluse (aia, põllu, metsa, või niidu) näitel.*
AED JA PÕLD ELUKESKKONNANA	
• *Tunneb huvi looduse uurimise vastu;* • *väärtustab koduümbruse heakorda;* • *väärtustab tervislikku toitu, eelistab eestimaist;* • *mõistab, et inimene on looduse osa ning elu sõltub põllumajandusest ja loodusvaradest;* • *mõistab, et keskkonnatingimuste muutmine inimese poolt häirib looduslikku tasakaalu;* • *väärtustab kodukoha elurikkust ja maastikulist mitmekesisust;* • *väärtustab mahepõllumajanduse toodangut;* • *selgitab fotosünteesi tähtsust orgaanilise aine tekkes;* • *kirjeldab mullaelustikku ning toob näiteid seoste kohta erinevate mullaorganismide vahel;* • *toob esile aia ja põllukoosluse sarnasused ning selgitab inimese rolli nende koosluste kujunemises;* • *tunneb õpitud kultuurtaimi ja rühmitab neid;* • *koostab õpitud liikidest toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;* • *toob näiteid saagikust mõjutavate tegurite kohta;*	*Mulla viljakus. Aed kui kooslus.* *Fotosüntees.* *Aiataimed.* *Viljapuu- ja juurviljaaed, iluaed. Põld kui kooslus.* *Keemilise tõrje mõju loodusele.* *Mahepõllundus.* *Inimtegevuse mõju mullale.* *Mulla reostumine ja hävimine. Mulla kaitse.* *Mõisted* *Fotosüntees, orgaaniline aine, väetis, viljavaheldus, liblikõielised, mügarbakterid, sümbioos, kultuurtaim, umbrohi, kahjurid, taimehaigused, keemiline tõrje, biotõrje, mahepõllumajandus, köögi- ja puuvili, sort, maitsetaim, ravimtaim, iluaed.* *Praktilised tööd* 1. *Komposti tekkimise uurimine.* 2. *Ühe aia- või põllutaimega seotud elustiku uurimine.* 3. *Aia- ja põllukultuuride iseloomustamine ning võrdlemine, kasutades konkreetseid näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.* 4. *Uurimus aia- ja põllusaaduste osast*

• *võrdleb keemilist ja biotõrjet ning põhjendab, miks tasub eelistada mahepõllumajanduse tooteid;* • *toob näiteid muldade kahjustumise põhjuste ja tagajärgede kohta;*	*igapäevases menüüs või uurimus ühe põllumajandussaaduse (sh loomakasvatussaaduse) töötlemisest toiduaineks.*
• *toob näiteid põllumajandussaaduste osa kohta igapäevases toidus;* • *teab aia- ja põllu elukoosluse tüüpilisi liike;* • *teab, et mullas elab palju väikseid organisme, kellest paljud on lagundajad;* • *teab, et mulla viljakus on oluline taimekasvatuse seisukohalt;* • *teab, et taimed toodavad orgaanilist ainet ja selles protsessis eraldub hapnikku;* • *teab, et inimene muudab keskkonnatingimusi ja et mullad vajavad kaitset.*	

METS ELUKESKKONNANA	
• *Väärtustab metsa, selle elurikkust ning säästva metsanduse põhimõtteid;* • *väärtustab uurimistegevust metsa tundmaõppimisel;* • *käitub metsas keskkonnateadlikult ja – hoidlikult ning järgib ohutusnõudeid;* • *märkab muutusi metsas, mõistab, et tingimuste muutmine inimese poolt häirib metsa looduslikku tasakaalu ning seda, et metsad vajavad kaitset;* • *on motiveeritud osalema eakohastel metsaga kaitsega seotud üritustel;* • *kirjeldab metsa kui ökosüsteemi, sh keskkonnatingimusi metsas;* • *võrdleb männi ja kuuse kohastumusi;* • *iseloomustab ja võrdleb peamisi metsatüüpe kasvutingimuste järgi;* • *võrdleb metsatüüpide erinevates rinnetes kasvavaid taimi;* • *koostab metsakooslust iseloomustavaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;* • *selgitab, kuidas kaitsta elurikkust metsas;* • *selgitab loodus- ja majandusmetsade kujunemist, nimetab säästva metsanduse põhimõtteid;* • *teab nimetada metsa kui elukoosluse tüüpilisi liike, metsarindeid;* • *toob näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta erinevatel aastaaegadel metsas.*	*Elutingimused metsas. Mets kui elukooslus. Eesti metsad.* *Metsarinded.* *Nõmme-, palu-, laane- ja salumets.* *Eesti metsade iseloomulikud liigid, nendevahelised seosed.* *Metsade tähtsus ja kasutamine. Puidu töötlemine.* *Metsade kaitse.* *<u>Mõisted</u>* *Ökosüsteem, põlismets, loodusmets, majandusmets, jahiulukid, sõralised, tippkiskja, metsarinded, metsatüübid: nõmmemets, palumets, salumets, laanemets.* *<u>Praktilised tööd</u>* *1. Tutvumine metsa kui koosluse ja selle elustikuga.* *2. Eesti metsade valdavate puuliikide võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.* *3. Uurimus: mets igapäevaelus / metsaga seotud tarbeesemed.* *4. Metsloomade tegutsemisjälgede uurimine.*

ASULA ELUKESKKONNANA	
• *Märkab oma kodukoha ilu ja erilisust;* • *väärtustab elukeskkonna terviklikkust, säästvat eluviisi, järgib tervislikke eluviise;* • *tunneb huvi asula elukeskkonna uurimise vastu, kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;* • *mõistab, et inimeste elu asulas sõltub looduslikest ressurssidest;* • *hoolib asula elusolenditest ja nende vajadustest;* • *liigub asulas turvaliselt;* • *tegutseb asulas loodus- ja kultuuriväärtusi ning iseennast kahjustamata;* • *märkab kodukoha keskkonnaprobleeme ning on motiveeritud osalema eakohastes keskkonnakaitseüritustes;* • *teab ja näitab kaardil Eesti maakonnakeskusi ja suuremaid linnu;* • *võrdleb erinevate teabeallikate järgi oma koduasulat mõne teise asulaga;* • *iseloomustab elutingimusi asulas ning toob näiteid inimkaaslejate loomade kohta;* • *koostab asulat iseloomustavaid toiduahelaid;* • *võrdleb keskkonnatingimusi maa-asulas ja linnas;* • *toob näiteid asula elustikku ja inimese tervist kahjustavate tegurite kohta;* • *hindab kodukoha õhu seisundit samblike esinemise põhjal;* • *teeb ettepanekuid keskkonnaseisundi*	*Elukeskkond maa-asulas ja linnas. Eesti linnad.* *Koduasula plaan.* *Elutingimused asulas.* *Taimed ja loomad asulas.* *<u>Mõisted</u>* *Tehiskooslus, asula plaan, parasiit, inimkaasleja loom, prahitaim, park.* *<u>Praktilised tööd</u>* 1. *Eestit või oma kodumaakonda tutvustava ülevaate koostamine.* 2. *Õppekäik asula elustikuga tutvumiseks.* 3. *Keskkonnaseisundi uurimine koduasulas.* *Minu unistuste asula – keskkonnahoidliku elukeskkonna mudeli koostamine.*

parandamiseks koduasulas; • *teab, kuidas tingimused linnas kahjustavad linnapuid ja inimese tervist;* • *teab inimkaaslejaid loomi;* • *nimetab tehnoloogilisi lahendusi asulas, mis parendavad inimeste elutingimusi.*	
SOO ELUKESKKONNANA	
• *Väärtustab soo bioloogilist mitmekesisust;* • *suhtub vastutustundlikult soo elukeskkonda;* • *väärtustab uurimuslikku tegevust;* • *iseloomustab kaardi järgi soode paiknemist Eestis ja oma kodumaakonnas;* • *oskab põhjendada Eesti sooderohkust;* • *selgitab soode kujunemist ja arengut;* • *seostab raba kui elukeskkonna eripära turbasambla ehituse ja omadustega;* • *võrdleb taimede kasvutingimusi madalsoos ja rabas;* • *koostab soo kooslust iseloomustavaid toiduahelaid;* • *selgitab soode tähtsust ja kaitse vajadust;* • *teab soo kui elukoosluse tüüpilisi liike;* • *teab turbasambla ehituse iseärasusi;* • *teab soo arenguetappe.*	*Soo elukeskkonnana.* *Soode teke ja paiknemine.* *Soode areng: madalsoo, siirdesoo ja raba. Elutingimused soos.* *Soode elustik.* *Soode tähtsus.* *Turba kasutamine.* *Kütteturba tootmise tehnoloogia.* *<u>Mõisted</u>* *Madalsoo, siirdesoo, raba, älves, laugas, turbasammal, turvas.* *<u>Praktilised tööd</u>* 1. *Sookoosluse uurimine õppekäigu, mudelite või veebimaterjalide põhjal.* 2. *Turbasambla omaduste uurimine.* 3. *Kollektsiooni koostamine õppeekskursioonil.* *Soo selgroogsetega ja taimedega tutvumine, kasutades veebimaterjale.*

PINNAVORMID JA PINNAMOOD	
• *Kirjeldab samakõrgusjoonte järgi pinnavormi kuju, absoluutset ja suhtelist kõrgust ning nõlvade kallet;* • *kirjeldab kaardi järgi oma kodumaakonna ja Eesti pinnamoodi, nimetades ning näidates pinnavorme kaardil;* • *toob näiteid mandrijää mõju kohta Eesti pinnamoe kujunemisele;* • *selgitab pinnamoe mõju inimtegevusele ja toob näiteid inimtegevuse mõju kohta koduümbruse pinnamoele.*	*Pinnavormid, nende kujutamine kaardil.* *Kodukoha ja Eesti pinnavormid ning pinnamood.* *Suuremad kõrgustikud, madalikud ja tasandikud, Põhja-Eesti paekallas.* *Mandrijää osa pinnamoe kujunemises.* *Pinnamoe mõju inimtegevusele ja inimese kujundatud pinnavormid.* *<u>Mõisted</u>* *Pinnavorm, küngas, org, nõgu, mägi, nõlv, jalam, samakõrgusjoon, suhteline ja absoluutne kõrgus, kõrgustik, tasandik, madalik, paekallas, pinnamood, mandrijää, voor, moreen, rändrahn.* *<u>Praktilised tööd</u>* *1. Künka mudeli koostamine ning künka kujutamine kaardil samakõrgusjoontega.* *2. Koduümbruse pinnavormide ja pinnamoe iseloomustamine.*

ELUKESKKONNAD EESTIS	
• *Väärtustab ja hoiab elusat ja eluta loodust;* • *tunneb rõõmu looduses viibimisest;* • *mõistab, et iga organism looduses on tähtis;* • *mõistab, et muutused elukeskkonnas mõjutavad väga paljusid organisme;* • *kirjeldab tootjate, tarbijate ja lagundajate rolli aineringes ning selgitab toitumissuhteid ökosüsteemis;* • *kirjeldab ökosüsteemi elusat ja eluta osa ning selgitab loodusliku tasakaalu tähtsust ökosüsteemides;* • *põhjendab aineringe vajalikkust;*	*Ülevaade elusloodus mitmekesisusest Eestis. Tootjad, tarbijad ja lagundajad. Toitumissuhted ökosüsteemis. Inimese mõju ökosüsteemidele.* *<u>Mõisted</u>* *Toiduvõrgustik, laguahel, energia, parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents.*

• *kirjeldab inimese mõju looduskeskkonnale ja selgitab, kuidas muutused keskkonnas võivad põhjustada elustiku muutusi;* • *koostab õpitud koosluste vahelisi toimivaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;* • *selgitab toitumissuhteid: parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents;* • *teab seoseid eluta ja elusloodus vahel;* • *teab, et toiduvõrgustike abil saab iseloomustada organismidevahelisi suhteid;* • *teab, et elutegevuseks on vaja energiat.*	*Praktilised tööd* 1. *Ökosüsteemi uurimine mudelite abil.* 2. *Veebipõhiste õpikeskkondade kasutamine toiduahelate ja toiduvõrgustike uurimiseks.*
EESTI LOODUSVARAD	
• *Väärtustab uurimistegevust loodusvarade tundmaõppimisel;* • *suhtub loodusesse säästvalt, toimib keskkonnateadliku tarbijana;* • *mõistab, et inimene on osa loodusest ning inimeste elu sõltub looduslikest ressurssidest;* • *märkab kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleeme ning on motiveeritud osalema eakohastes keskkonnakaitseüritustes;* • *nimetab Eesti taastuvaid ja taastumatuid loodusvarasid ning toob nende kasutamise kohta näiteid* • *oskab eristada graniiti, paekivi, põlevkivi, liiva, kruusa, savi ja turvast;* • *toob näiteid taastuvenergia tootmise ja kasutamise võimaluste kohta oma kodukohas;*	*Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse.* *Loodusvarad energiaallikatena.* *Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine.* *Kaevanduste ja karjääride kasutamisega seotud keskkonnaprobleemid.* *Mõisted* *Loodusvarad, taastuvad ja taastumatud loodusvarad, maavarad, setted, liiv, kruus, savi, turvas, kivim, lubjakivi, graniit, põlevkivi, karjäär, maa-alune kaevandus, energia, soojus- ja elektrienergia.*

• *selgitab mõistliku tarbimise vajadust, lähtudes seosest loodusvarad – tarbimine – jäätmed;* • *teab Eesti loodusressursse, mida igapäevaelus kasutatakse, ning nende tavalisemaid allikaid (nt vesi, muld, puit, mineraalid, kütus, toit).*	*Praktilised tööd* 1. *Setete ja kivimite iseloomustamine ning võrdlemine.* 2. *Perekonna/kooli energiatarbimise uurimus.* 3. *Ülevaate koostamine loodusvarade kasutamisest oma kodukohas.*
LOODUS- JA KESKKONNAKAITSE EESTIS	
• *Märkab looduse ilu ja erilisust, tunneb huvi Eesti looduse ja selle uurimise vastu;* • *väärtustab bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning säästvat eluviisi;* • *mõistab, et inimene on looduse osa ning inimeste elu sõltub loodusest, suhtub loodusesse säästvalt;* • *toimib keskkonnahoidliku tarbijana;* • *märkab kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleeme ning on motiveeritud osalema eakohastel keskkonnakaitseüritustel;* • *selgitab looduskaitse vajalikkust, toob näiteid kaitsealade, kaitsealuste liikide ja üksikobjektide kohta;* • *iseloomustab kaardi järgi kaitsealade paiknemist Eestis, sh oma kodukohas;* • *põhjendab niidu kui Eesti liigirikkaima koosluse elurikkust ja kaitsmise vajalikkust;*	*Inimese mõju keskkonnale.* *Looduskaitse Eestis.* *Bioloogilise mitmekesisuse kaitse. Kaitsealad.* *Niit kui Eesti liigirikkaim kooslus.* *Kodukoha looduskeskkonna muutumine inimtegevuse tagajärjel.* *Jäätmekäitlus.* *Säästev tarbimine.* *Mõisted* *Looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, looduslik niit, kultuurniit, puisniit, pärandkooslus, keskkonnakaitse, jäätmed, ökomärgis, kaitsealused üksikobjektid, kaitsealad: looduskaitsealad, rahvuspargid, maastikukaitsealad.*

• *selgitab keskkonnakaitse vajalikkust;* • *põhjendab olmeprügi sortimise ja töötlemise vajadust ning sordib olmeprügi;* • *analüüsib enda ja oma pere tarbimist ning hindab selle mõju keskkonnale;* • *toob näiteid kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleemide kohta ning pakub nende lahendamise võimalusi;* • *teab organismide kaitsmise vajadust ja erinevate liikide kaitsemeetmeid Eestis;* • *nimetab Eesti tähtsamaid pärandkooslusi;* • *teab niidu liigirikkuse kujunemise põhjuseid;* • *eristab liigikaitset ja keskkonnakaitset.*	*Praktilised tööd* 1. *Kodukoha ettevõtte keskkonnamõju uurimine või ülevaate koostamine kodukoha ühest keskkonnaprobleemist.* 2. *Individuaalse tegevuskava koostamine keskkonnahoidlikuks käitumiseks.* 3. *Erinevate infoallikate põhjal ülevaate koostamine ühe kaitsealuse liigi või kaitseala kohta.* 4. *Õppekäik kaitsealale.*

Loodusõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 7. klassi lõpetaja:

- kirjeldab kvantitatiivselt kehade omadusi ja nähtuste tunnuseid õpitud suuruste ning seoste järgi, kasutades teadussõnavara ja sümboleid;
- analüüsib graafiliselt esitatud infot ning teeb järeldusi protsessi olemuse kohta;
- seletab loodusnähtusi õpitud seaduspärasuste põhjal; rakendab omandatud teadmisi seadmete tööpõhimõtet seletades.

7. KLASS

Õppesisu	*Õpitulemused*
***1.** Inimene uurib loodust* • *Loodusteadused ja tehnoloogia. Teaduslik meetod. Uurimuse etapid. Vaatlus ja katse. Mõõtmine loodusteadustes, mõõteriistad, mõõteühikud, mõõtmistulemuste usaldusväärsus. Andmete graafiline esitamine.* • ***Mõisted**: mõõtmine, mõõtühik, mõõteriist, füüsikaline suurus, pikkus, pindala, ruumala, mass, loendamine.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine**:* *1) mõõteriistadega (sh digitaalsetega) tutvumine;* *2) keha pikkuse, pindala ja ruumala mõõtmine, tulemuste usaldusväärsuse hindamine;* *3) bioloogiliste, geograafiliste või koduloolliste objektide vaatlemine, kirjeldamine ja mõõtmine;* *4) plaani koostamine hoones või maastikul: objektide kandmine plaanile leppemärkidega, vahemaade mõõtmine (silmamõõduline, sammupaariga, mõõdulindiga), suundade määramine.*	• *mõistab loodusteaduste ja tehnoloogia tähtsust igapäevaelus;* • *eristab teaduslikke teadmisi mitteteaduslikest teadmistest;* • *kirjeldab kehade omadusi nii kvalitatiivselt kui ka kvantitatiivselt;* • *mõõdab või määrab keha pikkust, pindala, ruumala, massi;* *seostab õpitava loodusõpetuses varem omandatud teadmiste ja oskustega.*
***2.** Ainete ja kehade mitmekesisus* • *Ainete ja kehade koostis: aatom, molekul, rakk. Keemiline element, perioodilisuse tabel. Liht- ja liitained, nende valemid. Keemiliste elementide levik. Aine olekud. Aine tihedus. Puhtad ained ja segud, materjalid ja lahused.* • ***Mõisted:** aatom, aatomituum, elektronkate, molekul, puhas aine, segu, lahus, tihedus, liit- ja lihtaine, mineraalid, kivimid, loodusteaduslik mudel.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine:** teabeallikaist info otsimine keemiliste elementide leidumise kohta meie ümber (kivimid, looduslik vesi, õhk, inimene, kosmos), selle info võrdlemine ja hindamine; erineva soolasisaldusega lahuste omaduste uurimine (tihedus, jäätumistemperatuur), tulemuste analüüs (graafikute tõlgendamine)*	• *teab, et kõik ained koosnevad osakestest: aatomitest või molekulidest, ning molekulid koosnevad aatomitest;* • *teab vesiniku, hapniku ja süsiniku sümboleid, samuti nende lihtainete, vee ja süsihappegaasi valemeid;* • *oskab valmistada lahust, toob näiteid lahustuvate ainete ja lahuste kohta ning selgitab lahuste tähtsust looduses;*

ning leitud seoste rakendamine (soolase vee külmumistemperatuur, kehade ujuvus); etteantud segu lahutamine koostisosadeks, kasutades setitamist, nõrutamist, filtrimist, aurustamist, destilleerimist; arvutimudeli toel aine olekute muutumise uurimine molekulaarsel tasandil; aine/materjali/keha tiheduse määramine; lihtsamatest vahenditest molekuli, raku ja päikesesüsteemi mudelite koostamine.	• *lahutab segu, kasutades kohaseid meetodeid;* • *teab, et puhastel ainetel on kindlad omadused;* • *eristab aineid nende omaduste (värvus, tihedus, sulamis- ja keemistemperatuur või soojusjuhtivus) põhjal;* • *mõistab mudelite tähtsust, valib konkreetse nähtuse selgitamiseks sobiva mudeli;.* • *põhjendab aineosakeste vastastikmõjuga tahkiste kuju säilivust ja kõvadust, vedelike voolavust ning gaaside lenduvust*
3. Loodusnähtused • *Füüsikalised, keemilised ja bioloogilised nähtused. Liikumine ja kiirus. Energia. Energia liigid. Energia ülekandumine ja muundumine. Soojusjuhtivus, head ning halvad soojusjuhid meie ümber ja meie sees. 105 Keemiline reaktsioon. Organismide kasv ja areng.* • ***Mõisted:** energia, mehaaniline liikumine, trajektoor, tee pikkus, aeg, kiirus, keemiline reaktsioon, põlemine, hingamine, kõdunemine, fotosüntees.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine:*** *1) kiiruse mõõtmine;* *2) energia ülekanne – erinevate materjalide soojenemise ja jahtumise graafiline kujutamine;* *3) keemilise reaktsiooni uurimine igapäevaseid aineid kasutades;* *4) erinevate ainete põlemise uurimine;* *5) küünla põlemisel vabaneva soojuse kandumine ümbritsevasse keskkonda;* *6) keemilise energia muundamine elektrienergiaks;*	• *eristab füüsikalisi, keemilisi ja bioloogilisi nähtusi, selgitab nendevahelisi seoseid;* • *mõõdab keha kiirust ja läbitud teepikkust;* • *toob näiteid liikumise kohta elus- ja eluta looduses;* • *toob näiteid igapäevaelust, kuidas energia muundub või muundatakse ühest liigist teise;* • *liigitab erinevaid materjale soojusjuhtivuse põhjal ning seostab materjalide soojusjuhtivust nende kasutusaladega; seostab vee olekute muutused erinevate*

7) hingamine ja fotosüntees – CO2 ja O2 mõõtmine digitaalsete andmekogujatega; *8) udu ja härmatise tekke uurimine.*	*sademetega (vihm, lumi, kaste, udu, härmatis);* • *selgitab fotosünteesi, hingamise ja põlemise näitel, et keemilistes reaktsioonides võib eralduda või neelduda energiat;* • *selgitab füüsikaliste tegurite (soojus, valgus, niiskus) mõju elusorganismide kasvule ja arengule.*
4.** Elusa ja eluta looduse seosed* • *Inimene uurib ökosüsteeme. Süsinikuringe ökosüsteemides. Kohastumine füüsikalis-keemiliste tingimustega/elukeskkonnaga. Inimtegevus, tehnoloogia ja looduslik tasakaal. Energia tarbimine ja materjalide taaskasutamine.* • ***Mõisted:** süsinikuringe, kohanemine ja kohastumine, kasvuhooneefekt.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine: *1) süsinikuringe uurimine puu ja puidu näitel, sh puu vanuse määramine aastarõngaste järgi;* *2) kodu või kooliümbruse ökosüsteemide ja pinnamoe uurimine satelliitpiltide abi;* *3) füüsikalis-keemiliste keskkonnatingimuste mõju uurimine lihtsamate loodusteaduslike mudelite abil, sh kasvuhooneefekti simuleerimine;* *4) taimede ja loomade kohastumuslike muutuste uurimine veebimaterjalide põhjal;* *5) ühe toote (näiteks paberi) ringluse uurimine toorainest kuni taaskasutuseni;* *6) toote valmistamine taaskasutatavatest materjalidest;* *7) pere ökoloogilise jalajälje arvutamine ja analüüs.*	• *kirjeldab elusa ja eluta looduse vahelisi seoseid süsinikuringe näitel;* • *põhjendab energiasäästu vajadust;* • *seostab kohastumisi füüsikaliste ja keemiliste keskkonnatingimustega;* • *esitab ideid materjalide taaskasutamiseks;* • *analüüsib enda tegevuse võimalikku keskkonnamõju, ökoloogilist jalajälge.*

Bioloogia

Bioloogia **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- saab aru elusloodusе olulisematest protsessidest, organismide omavahelistest suhetest ja seostest eluta keskkonnaga ning kasutab korrektset bioloogiasõnavara;
- on omandanud süsteemse ülevaate elusloodusе objektidest, nende ehituse ja talitluse kooskõlast ning väärtustab looduslikku mitmekesisust;
- kasutab bioloogiateadmisi ja loodusteaduslikku meetodit, lahendades elusloodusе ja igapäevaelu probleeme, ning langetab asjatundlikke otsuseid, tuginedes teaduslikele, sotsiaalsetele, majanduslikele, eetilis-moraalsetele seisukohtadele ja õigusaktidele;
- planeerib, teeb ja analüüsib tulemuslikult eakohaseid loodusteaduslikke uuringuid ning esitab saadud tulemusi otstarbekas vormis;
- kasutab bioloogiaalase info allikaid, analüüsib, sünteesib ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet ning rakendab seda tulemuslikult elusloodusеs toimuvaid protsesse selgitades, objekte kirjeldades ning probleeme lahendades;
- kasutab bioloogiat õppides otstarbekalt tehnoloogiavahendeid, sh IKT võimalusi;
- on omandanud ülevaate bioloogiaga seotud elukutsetest ning kasutab bioloogiateadmisi ja -oskusi elukutsevalikul;
- teadvustab bioloogia, tehnoloogia ja ühiskonna vastastikuseid seoseid ning on sisemiselt motiveeritud elukestvaks õppeks.

III KOOLIASTME BIOLOOGIA ÕPPESISU JA ÕPITULEMUSED

7. KLASS

Õppesisu	***Õpitulemused***
1. Bioloogia uurimisvaldkond • *Bioloogia sisu ja seos teiste loodusteadustega ning roll tänapäeva tehnoloogia arendamisel. Bioloogia peamised uurimismeetodid: vaatlused ja eksperimendid. Loodusteadusliku meetodi etapid ja rakendamine. Organismide jaotamine loomadeks, taimedeks, seenteks, algloomadeks ja bakteriteks, nende välistunnuste võrdlus. Eri organismirühmade esindajate eluavaldused.* • ***Põhimõisted**: bioloogia, organism, vaatlus, eksperiment.*	• *selgitab bioloogiateaduste seost teiste loodusteaduste ja igapäevaeluga ning tehnoloogia arenguga;* • *analüüsib bioloogiateadmiste ja -oskuste vajalikkust erinevates elukutsetes;* • *võrdleb loomade, taimede, seente, algloomade ja bakterite välistunnuseid;* • *jaotab organisme nende pildi ja kirjelduse alusel loomadeks, taimedeks ning seenteks;*

• ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Märgpreparaadi valmistamine ning erinevate objektide võrdlemine mikroskoobiga.* *2. Eri organismirühmade välistunnuste võrdlemine reaalsete objektide või veebist saadud info alusel.*	• *seostab eluavaldused erinevate organismirühmadega;* • *teeb märgpreparaate ning kasutab neid uurides valgusmikroskoopi;* • *väärtustab usaldusväärseid järeldusi tehes loodusteaduslikku meetodit.*
2. Selgroogsete loomade tunnused • *Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks. Selgroogsete loomade välistunnuste seos elukeskkonnaga. Selgroogsete loomade peamised meeleorganid orienteerumiseks elukeskkonnas. Selgroogsete loomade juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist. Imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade osa looduses ning inimtegevuses. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. Selgroogsete loomade roll ökosüsteemides.* • ***Põhimõisted**: selgroogne loom, selgrootu loom, meeleelund, elukeskkond, elupaik.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *Selgroogsete loomade elutegevuse analüüsimine ja nende mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses.*	• *seostab imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade välistunnuseid nende elukeskkonnaga;* • *analüüsib selgroogsete loomade erinevate meelte olulisust sõltuvalt nende elupaigast ja -viisist;* • *analüüsib erinevate selgroogsete loomade osa looduses ja inimtegevuses;* • *leiab ning analüüsib infot loomade kaitse, püügi ja jahi kohta;* • *väärtustab selgroogsete loomade kaitsmist.*

3. Selgroogsete loomade aine- ja energiavahetus • *Aine- ja energiavahetuse põhiprotsessid. Toiduobjektidest tingitud erinevused taim- ja loomtoidulistel ning segatoidulistel selgroogsetel loomadel. Toidu hankimise viisid ja nendega seonduvad kohastumused. Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg.* • *Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamiselundite ehituse ja talitluse mitmekesisus: lõpused vees ja kopsud õhkkeskkonnas elavatel organismidel, kopsude eripära lindudel, naha kaudu hingamine.* • *Püsi- ja kõigusoojaste loomade kehatemperatuuri muutused. Selgroogsete loomade eri rühmade südame ja vereringe võrdlus ning ebasoodsate aastaaegade üleelamise viisid.* • ***Põhimõisted**: ainevahetus, hingamine, seedimine, organ, süda, suur vereringe, väike vereringe, lõpus, kops, õhukott, magu, soolestik, kloaak, püsisoojane, kõigusoojane, loomtoidulisus, taimtoidulisus, segatoidulisus, lepiskala, röövkala, röövloom, saakloom.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine** Valikuliselt uurimuslik töö arvutikeskkonnas toidu või hapniku mõjust organismide elutegevusele.*	• *analüüsib aine- ja energiavahetuse erinevate protsesside omavahelisi seoseid ning selgitab nende avaldumist looduses ja inimese igapäevaelus;* • *seostab toidu hankimise viisi ja seedeelundkonna eripära selgroogse looma toiduobjektidega;* • *selgitab erinevate selgroogsete loomade hingamiselundite talitlust;* • *võrdleb hingamist kopsude, naha ning lõpuste kaudu õhk- ja vesikeskkonnas;* • *võrdleb püsi- ja kõigusoojaseid organisme ning toob nende kohta näiteid;* • *analüüsib selgroogsete eri rühmade südame ehituse ja vereringe eripära ning seostab neid püsi- ja kõigusoojasusega;* • *võrdleb selgroogsete loomade kohastumusi püsiva kehatemperatuuri tagamisel;* • *hindab ebasoodsate aastaaegade üleelamise viise selgroogsetel loomadel.*
4. Selgroogsete loomade paljunemine ja areng • *Selgroogsete loomade paljunemist mõjutavad tegurid. Kehasisese viljastumise võrdlus kehavälisega. Erinevate selgroogsete loomade kehasisese ja kehavälise lootelise arengu võrdlus. Sünnitus ja lootejärgne areng. Moondega ja*	• *analüüsib kehasisese ja kehavälise viljastumise ning lootelise arengu eeliseid selgroogsete loomade rühmadel ning toob selle kohta näiteid;*

otsese arengu võrdlus. Järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel ning hoolitsemisvajaduse seos paljunemise ja arengu eripäraga. • ***Põhimõisted:*** *lahksugulisus, suguline paljunemine, munarakk, seemnerakk, viljastumine, kehasisene viljastumine, kehaväline viljastumine, haudumine, otsene areng, moondega areng.*	• *toob näiteid selgroogsete loomade kohta, kel esineb kehasisene või kehaväline viljastumine;* • *hindab otsese ja moondega arengu olulisust ning toob selle kohta näiteid;* • *võrdleb noorte selgroogsete loomade eri rühmade toitmise, kaitsmise ja õpetamise olulisust.*

8. KLASS

Õppesisu	***Õpitulemused***
1. Taimede tunnused ja eluprotsessid • *Taimede peamised ehituslikud ja talitluslikud erinevused võrreldes selgroogsete loomadega. Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. Eri taimerühmadele iseloomuliku paljunemise, kasvukoha ja leviku võrdlus. Taimeraku võrdlus loomarakuga. Taime- ja loomaraku peamiste osade ehitus ning talitlus. Õistaimede organite ehituse ja talitluse kooskõla. Fotosünteesi üldine kulg, selle tähtsus ja seos hingamisega. Tõusev ja laskuv vool taimedes. Suguline ja mittesuguline paljunemine, putuk- ja tuultolmlejate taimede võrdlus, taimede kohastumus levimiseks, sh loom- ja tuulleviks. Seemnete idanemiseks*	• *võrdleb eri taimerühmadele iseloomulikku välisehitust, paljunemisviisi, kasvukohta ja levikut;* • *analüüsib taimede osa looduse kui terviksüsteemi jätkusuutlikkuse tagamisel ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid;* • *selgitab, kuidas on teadmised taimedest vajalikud erinevate elukutsete esindajatele;* • *eristab looma- ja taimerakku ning nende peamisi osi joonistel ja mikrofotodel;* • *analüüsib õistaimede organite ehituse sõltuvust nende ülesannetest, taime kasvukohast ning paljunemis- ja levimisviisist; seostab taimeorganite talitlust ainete liikumisega taimes;*

ja taimede arenguks vajalikud tingimused. • ***Põhimõisted**: rakk, rakukest, rakumembraan, rakutuum, mitokonder, klorofüll, kloroplast, kromoplast, vakuool, kude, õhulõhe, tõusev vool, laskuv vool, fotosüntees, anorgaaniline aine, orgaaniline aine, õis, tolmukas, emakas, tolmlemine, seeme, vili, käbi, mittesuguline paljunemine, eoseline paljunemine, eos, vegetatiivne paljunemine.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Taimede mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses.* *2. Fotosünteesi mõjutavate tegurite uurimine praktilise töö või arvutimudeliga.*	• *koostab ja analüüsib skeeme fotosünteesi lähteainetest, lõpp-produktidest ja protsessi mõjutavatest tingimustest ning selgitab fotosünteesi osa taimede, loomade, seente ja bakterite elutegevuses;* • *analüüsib sugulise ja mittesuguliste paljunemise eeliseid erinevate taimede näitel, võrdleb erinevaid paljunemis-, tolmlemis- ja levimisviise ning toob nende kohta näiteid;* • *suhtub taimedesse kui elusorganismidesse vastutustundlikult.*
2. Seente tunnused ja eluprotsessid • *Seente välisehituse ja peamiste talitluste võrdlus taimede ja loomadega. Seente välisehituse mitmekesisus tavalisemate kott- ja kandseente näitel. Seente paljunemine eoste ja pungumise teel. Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. Eoste levimisviisid ja idanemiseks vajalikud tingimused. Käärimiseks vajalikud tingimused. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine.* • *Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. Samblike mitmekesisus, nende erinevad kasvuvormid ja kasvukohad. Samblike toitumise eripära, uute kasvukohtade esmaasustamine. Seente ja samblike osa looduses ning inimtegevuses.*	• *võrdleb seeni taimede ja selgroogsete loomadega;* • *iseloomustab seente ehituslikku ja talitluslikku mitmekesisust ning toob selle kohta näiteid;* • *selgitab seente ja samblike paljunemise viise ning arenguks vajalikke tingimusi;* • *analüüsib parasiitluse ja sümbioosi osa looduses;* • *selgitab samblikke moodustavate seente ja vetikate vastasmõju;* • *põhjendab, miks samblikud saavad asustada kasvukohti, kus taimed ei kasva;*

• ***Põhimõisted**: ainurakne, hulkrakne, käärimine, pungumine, sümbioos, mükoriisa.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Seente välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.* *2. Seente ehituse uurimine mikroskoobiga.* *3. Uurimuslik töö hallitus- või pärmseente arengut mõjutavate tegurite leidmiseks.* *4. Praktiline töö või arvutimudeli kasutamine õhu saastatuse hindamiseks samblike leviku alusel.*	• *analüüsib seente ja samblike osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid;* • *väärtustab seeni ja samblikke elusloodu oluliste osadena.*
3. Selgrootute loomade tunnused ja eluprotsessid • *Selgrootute loomade üldiseloomustus ja võrdlus selgroogsetega. Käsnade, ainuõõssete, usside, limuste, lülijalgsete ja okasnahksete peamised välistunnused, levik ning tähtsus looduses ja inimese elus. Lülijalgsete (koorikloomade, ämblikulaadsete ja putukate) välisehituse võrdlus. Tavalisemate putukarühmade ja limuste välistunnuste erinevused. Vabalt elavate ning parasiitse eluviisiga selgrootute loomade kohastumused hingamiseks ja toitumiseks. Selgrootute hingamine lõpuste, kopsude ja trahheedega. Selgrootute loomade erinevad toidu hankimise viisid ja organid. Usside, limuste ning lülijalgsete liit- ja lahksugulisus. Peremeesorganismi ja vaheperemehe vaheldumine usside arengus. Paljunemise ja arengu eripära otsese,*	• *võrdleb erinevate selgrootute loomade kohastumusi seoses elukeskkonnaga;* • *analüüsib erinevate selgrootute loomade osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid;* • *seostab liikumisorganite ehitust selgrootute loomade eri rühmadele iseloomulike liikumisviiside ja elupaigaga;* • *analüüsib selgrootute loomade rühmade esindajate erinevate meelte arengutaseme seost elupaiga ja toitumisviisiga;* • *analüüsib lahk- ja liitsugulisuse eeliseid selgrootute loomade erinevatel rühmadel;*

täismoondelise ning vaegmoondelise arenguga loomadel. • ***Põhimõisted**: trahhee, lihtsilm, liitsilm, suised, kombits, tundel, liitsugulisus, täismoondega areng, vaegmoondega areng, vastne, parasitism, peremees, vaheperemees.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Selgrootute loomarühmade iseloomulike välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.* *2. Lülijalgsete loomade välistunnuste võrdlemine luubi või mikroskoobiga.* *3. Praktiline töö või arvutimudeli kasutamine keskkonna saastatuse hindamiseks selgrootute leviku alusel.*	• *hindab otsese, täis- ja vaegmoondelise arengu eeliseid ning toob nende kohta näiteid;* • *selgitab parasiitse eluviisiga organismide arengu vältel peremeesorganismi, toiduobjekti ja/või elupaiga vahetamise olulisust;* • *väärtustab selgroogseid loomi elusloodu se olulise osana.*
4. Mikroorganismide ehitus ja eluprotsessid • *Bakterite ja algloomade põhitunnuste võrdlus loomade ning taimedega. Vabalt elavate ja parasiitse eluviisiga mikroorganismide levik ning tähtsus. Bakterite aeroobne ja anaeroobne eluviis ning parasitism. Käärimiseks vajalikud tingimused. Bakterite paljunemine ja levik. Bakterhaigustesse nakatumine ja haiguste vältimine. Bakterite osa looduses ja inimtegevuses.* • *Viiruste ehituslik ja talitluslik eripära. Viirustega nakatumine, peiteaeg, haigestumine ja tervenemine.* • *Mikroorganismidega seotud elukutsed.* • ***Põhimõisted**: bakter, algloom, viirus, pulseeriv vakuool, silmtäpp, pooldumine, aeroobne eluviis, anaeroobne eluviis.*	• *võrdleb bakterite ja algloomade ehitust loomade ja taimedega ning viiruste ehituslikku eripära rakulise ehitusega;* • *selgitab bakterite ja algloomade levikut erinevates elupaikades, sh aeroobses ja anaeroobses keskkonnas;* • *analüüsib ning selgitab bakterite ja algloomade tähtsust looduses ning inimtegevuses;* • *selgitab toidu bakteriaalse riknemise eest kaitsmise viise;* • *hindab kiire paljunemise ja püsieoste moodustumise olulisust bakterite levikul;* • *teab, kuidas vältida inimese sagedasemaid bakter- ja*

• ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Bakterite leviku hindamine bakterikultuuri kasvatamisega.* *2. Bakterite elutegevust mõjutavate tegurite uurimine arvutimudeliga.*	*viirushaigusi, ning väärtustab tervislikke eluviise;* • *selgitab mikroorganismidega seotud elukutseid;* • *väärtustab bakterite tähtsust looduses ja inimese elus.*
5. Ökoloogia ja keskkonnakaitse • *Organismide jaotamine liikidesse. Populatsioonide, ökosüsteemi ja biosfääri struktuur. Looduslik tasakaal.* • *Eluta ja elusloodus tegurid (ökoloogilised tegurid) ning nende mõju eri organismirühmadele. Biomassi juurdekasvu püramiidi moodustumine ning toiduahela lülide arvukuse leidmine. Inimmõju populatsioonidele ja ökosüsteemidele. Bioloogilise mitmekesisuse tähtsus. Liigi- ja elupaigakaitse Eestis. Inimtegevus keskkonnaprobleemide lahendamisel.* • ***Põhimõisted**: liik, populatsioon, levila, ökosüsteem, kooslus, eluta looduse tegurid, elusloodus tegurid, aineringe, konkurents, looduslik tasakaal, keskkonnakaitse, looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, biosfäär.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Praktiline uuring populatsioonide arvukuse sõltuvuse kohta ökoloogilistest teguritest.* *2. Arvutimudeliga seoste leidmine toiduahela lülide arvukuse ja biomassi juurdekasvu vahel.* *3. Biomassi püramiidi ülesannete lahendamine.* *4. Loodusliku tasakaalu muutumise seaduspärasuste uurimine arvutimudeliga.*	• *selgitab populatsioonide, liikide, ökosüsteemide ja biosfääri struktuuri ning toob selle kohta näiteid;* • *selgitab loodusliku tasakaalu kujunemist ökosüsteemides, hindab inimtegevuse positiivset ja negatiivset mõju populatsioonide ja ökosüsteemide muutumisele ning võimalusi lahendada keskkonnaprobleeme;* • *analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot ökoloogiliste tegurite mõju kohta organismide arvukusele;* • *hindab liigisisese ja liikidevahelise konkurentsi tähtsust loomade ning taimede näitel;* • *lahendab biomassi püramiidi ülesandeid;* • *lahendab bioloogilise mitmekesisuse kaitsega seotud dilemma probleeme;* • *väärtustab bioloogilist mitmekesisust ning suhtub vastutustundlikult ja säästvalt erinevatesse ökosüsteemidesse ning elupaikadesse.*

9. KLASS

Õppesisu

1. Inimese elundkonnad

- *Inimese elundkondade põhiülesanded. Naha ehitus ja ülesanded infovahetuses väliskeskkonnaga.*
- ***Põhimõisted**: tugi- ja liikumiselundkond, seedeelundkond, närvisüsteem, vereringe, hingamiselundkond, erituselundkond, suguelundkond, nahk.*

2. Luud ja lihased

- *Luude ja lihaste osa inimese ning teiste selgroogsete loomade tugi- ja liikumiselundkonnas. Luude ehituslikud iseärasused. Luudevaheliste ühenduste tüübid ja tähtsus. Inimese luustiku võrdlus teiste selgroogsete loomadega.*
- *Lihaste ehituse ja talitluse kooskõla. Luu- ja lihaskoe mikroskoopiline ehitus ning selle seos talitlusega. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Luumurdude, lihasvenituste ja -rebendite olemus ning tekkpõhjused.*
- ***Põhimõisted**: toes, luu, lihas, liiges.*
- ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine***

1. Loomsete kudede ehituse võrdlemine mikroskoobiga.
2. Uurimuslik töö lihasväsimuse tekke ja treenituse seosest.

Õpitulemused

- *seostab inimese elundkondi nende põhiülesannetega;*
- *selgitab naha ülesandeid;*
- *analüüsib naha ehituse ja talitluse kooskõla kompimis-, kaitse-, termoregulatsiooni- ja eritusfunktsiooni täites;*
- *väärtustab naha tervishoiuga seotud tervislikku eluviisi.*
- *eristab joonisel või mudelil inimese skeleti peamisi luid ning lihaseid;*
- *võrdleb imetaja, linnu, kahepaikse, roomaja ja kala luustikku;*
- *seostab luude ja lihaste ehitust ning talitlust;*
- *selgitab luudevaheliste ühenduste tüüpe ja toob nende kohta näiteid;*
- *võrdleb sile-, vööt- ja südamelihaste ehitust ning talitlust;*
- *selgitab luumurru ning lihase venituse ja rebendi olemust ning nende tekkepõhjusi;*
- *analüüsib treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale;*

	• *peab oluliseks enda tervislikku treenimist.*
3. Vereringe • *Südame ning suure ja väikese vereringe osa inimese aine- ja energiavahetuses. Inimese ja teiste imetajate vereringeelundkonna erisused võrreldes teiste selgroogsete loomadega. Erinevate veresoonte ehituslik ja talitluslik seos. Vere koostisosade ülesanded.* • *Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. Immuunsüsteemi ja vaktsineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS.* • *Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Südamelihase ala- ja ülekoormuse tagajärjed. Veresoonte lupjumise ning kõrge ja madala vererõhu põhjused ja tagajärjed.* • ***Põhimõisted**: veresoon, arter, veen, kapillaar, arteriaalne veri, venoosne veri, vererõhk, elektrokardiogramm, hemoglobiin, punane vererakk, valge vererakk, vereliistak, vereplasma, hüübimine, lümf, lümfisõlm, antikeha, immuunsus, immuunsüsteem, HIV, AIDS.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *Uurimuslik töö füüsilise koormuse mõjust pulsile või vererõhule.*	• *analüüsib inimese vereringeelundkonna jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel elundkonna talitlust;* • *seostab erinevate veresoonte ja vere koostisosade ehituslikku eripära nende talitlusega;* • *selgitab viiruste põhjustatud muutusi raku elutegevuses ning immuunsüsteemi osa bakter-ja viirushaiguste tõkestamisel ning neist tervenemisel;* • *väärtustab tervislikke eluviise, mis väldivad HIViga nakatumist;* • *selgitab treeningu mõju vereringeelundkonnale;* • *seostab inimese sagedasemaid südame- ja veresoonkonnahaigusi nende tekkepõhjustega;* • *väärtustab südant, vereringeelundkonda ja immuunsüsteemi tugevdavat ning säästvat eluviisi.*

4. Seedimine ja eritamine • *Inimese seedeelundkonna ehitus ja talitlus. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Neerude üldine tööpõhimõte vere püsiva koostise tagamisel. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisülesanne.* • ***Põhimõisted**: ensüüm, vitamiin, sülg, maks, sapp, peensool, jämesool, neer, uriin.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Inimese energiavajadust mõjutavate tegurite uurimine praktilise tööga või arvutimudeliga.* *2. Isikliku toitumisharjumuse analüüs.*	• *koostab ja analüüsib seedeelundkonna ehituse jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel toidu seedimist ja toitainete imendumist;* • *selgitab valkude, rasvade, süsivesikute, vitamiinide, mineraalainete ja vee ülesandeid inimorganismis ning nende üle- või alatarbimisega kaasnevaid probleeme;* • *hindab neerude, kopsude, naha ja soolestiku osa jääkainete eritamisel;* • *järgib tervisliku toitumise põhimõtteid.*
5. Hingamine • *Hingamiselundkonna ehituse ja talitluse seos. Sisse- ja väljahingatava õhu koostise võrdlus. Hapniku ülesanne rakkudes. Organismi hapnikuvajadust määravad tegurid ja hingamise regulatsioon. Treeningu mõju hingamiselundkonnale. Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine.* • ***Põhimõisted**: hingetoru, kopsutoru, kopsusomp, hingamiskeskus, rakuhingamine.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *Praktilise töö või arvutimudeliga kopsumahu, hingamissügavuse ja -sageduse ning omastatava hapniku hulga seoste uurimine.*	• *analüüsib hingamiselundkonna ehituse ja talitluse kooskõla;* • *koostab ning analüüsib jooniseid ja skeeme hingamiselundkonna ehitusest ning sisse- ja väljahingatava õhu koostisest ning selgitab nende alusel hingamise olemust;* • *analüüsib treeningu mõju hingamiselundkonnale;* • *selgitab hingamiselundite levinumate haiguste tekkepõhjusi ja haiguste vältimise võimalusi;* • *suhtub vastutustundlikult oma hingamiselundkonna tervisesse.*

6. Paljunemine ja areng • *Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. Pere planeerimine, abordiga kaasnevad riskid. Inimorganismi talitluslikud muutused sünnist surmani.* • ***Põhimõisted**: emakas, munasari, seemnesari, munand, ovulatsioon, sperma, munajuha, loode, platsenta, nabanöör, sünnitamine, kliiniline surm, bioloogiline surm.*	• *võrdleb naise ja mehe suguelundkonna ehitust ning talitlust;* • *võrdleb inimese muna- ja seemnerakkude ehitust ning arengut;* • *selgitab sagedasemate suguhaiguste levimise viise ja neisse haigestumise vältimise võimalusi;* • *analüüsib munaraku viljastumist mõjutavaid tegureid;* • *lahendab pere planeerimisega seotud dilemmaprobleeme;* • *selgitab muutusi inimese loote arengus;* • *seostab inimorganismi anatoomilisi vanuselisi muutusi talitluslike muutustega;* • *hindab ennast ja teisi säästvat seksuaalelu.*
7. Talitluste regulatsioon • *Kesk- ja piirdenärvisüsteemi ehitus ning ülesanded. Närviraku ehitus ja raku osade ülesanded. Refleksikaare ehitus ja talitlus. Närvisüsteemi tervishoid. Peamiste sisenõrenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded.* • *Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel. Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis.* • ***Põhimõisted:** peaaju, seljaaju, närv, närvirakk, retseptor,*	• *selgitab kesk- ja piirdenärvisüsteemi põhiülesandeid;* • *seostab närviraku ehitust selle talitlusega;* • *koostab ja analüüsib refleksikaare skeeme ning selgitab nende alusel selle talitlust;*

närviimpulss, dendriit, neuriit, refleks, sisenõrenäärmed, hormoon. • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Uurimuslik töö reaktsioonikiirust mõjutavate tegurite määramiseks ja õpilaste reaktsioonikiiruste võrdlemiseks.* *2. Refleksikaare töö uurimine arvutimudeliga.*	• *seostab erinevaid sisenõrenäärmeid nende toodetavate hormoonidega;* • *kirjeldab hormoonide ülesandeid ja toob nende kohta näiteid;* • *selgitab närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis;* • *suhtub kriitiliselt närvisüsteemi kahjustavate ainete tarbimisse.*
8. Infovahetus väliskeskkonnaga • *Silma ehituse ja talitluse seos. Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine. Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega. Kuulmishäirete vältimine ja korrigeerimine. Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed.* • ***Põhimõisted:*** *pupill, lääts, võrkkest, vikerkest, kollatähn, kepike, kolvike, lühinägevus, kaugelenägevus, väliskõrv, keskkõrv, sisekõrv, kõrvalest, trummikile, kuulmeluud, kuulmetõri, tigu, poolringkanalid.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Uurimuslik töö meeleelundite tundlikkuse määramiseks.* *2. Nägemisaistingu tekke ja kuulmise uurimine arvutimudeliga.*	• *analüüsib silma osade ja suuraju nägemiskeskuse koostööd nägemisaistingu tekkimisel ning tõlgendamisel;* • *selgitab kaug- ja lühinägelikkuse tekkepõhjusi ning nägemishäirete vältimise ja korrigeerimise viise;* • *seostab kõrva ehitust kuulmis- ja tasakaalumeelega;* • *võrdleb ning seostab haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehitust ning talitlust;* • *väärtustab meeleelundeid säästvat eluviisi.*
9. Pärilikkus ja muutlikkus • *Pärilikkus ja muutlikkus organismide tunnuste kujunemisel. DNA, geenide ja kromosoomide osa pärilikkuses. Geenide pärandumine ja nende määratud tunnuste avaldumine. Lihtsamate geneetikaülesannete lahendamine. Päriliku muutlikkuse tähtsus.*	• *analüüsib pärilikkuse ja muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel;* • *selgitab DNA, geenide ning kromosoomide seost ja osa*

• *Mittepäriliku muutlikkuse tekkepõhjused ja tähtsus. Organismide pärilikkuse muutmise võimalused ning sellega kaasnevad teaduslikud ja eetilised küsimused. Pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste võrdlus ning haigestumise vältimine. Geenitehnoloogia tegevusvaldkond ja sellega seotud elukutsed.* • ***Põhimõisted**: pärilik muutlikkus, mittepärilik muutlikkus, mutatsioon, kromosoom, DNA, geen, dominantsus, retsessiivsus, geenitehnoloogia.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Pärilikkuse seaduspärasuste avaldumise ja muutlikkuse tekkemehhanismide uurimine arvutimudeliga.* *2. Uurimuslik töö mittepäriliku muutlikkuse ulatusest vabalt valitud organismide tunnuste põhjal.*	*pärilikkuses ning geenide pärandumist ja avaldumist;* • *lahendab dominantsete ja retsessiivsete geenialleelide avaldumisega seotud lihtsamaid geneetikaülesandeid;* • *hindab päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel ning analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot mittepäriliku muutlikkuse ulatusest;* • *hindab organismide geneetilise muutmise võimalusi, tuginedes teaduslikele ja teistele olulistele seisukohtadele;* • *analüüsib pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste vältimise võimalusi;* • *kirjeldab geenitehnoloogia tegevusvaldkondi ning sellega seotud elukutseid;* • *suhtub mõistvalt inimeste pärilikku ja mittepärilikku mitmekesisusse.*

10. Evolutsioon • *Bioloogilise evolutsiooni olemus, põhisuunad ja tõendid. Loodusliku valiku kujunemine olelusvõitluse tagajärjel. Liikide teke ja muutumine. Kohastumise tähtsus organismide evolutsioonis. Evolutsiooni olulisemad etapid. Inimese evolutsiooni eripära.* • ***Põhimõisted**: evolutsioon, looduslik valik, olelusvõitlus, kohastumine, kohastumus, ristumisbarjäär, fossiil.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *Evolutsioonitegurite uurimine arvutimudeliga.*	• *selgitab bioloogilise evolutsiooni olemust ja toob selle kohta näiteid;* • *toob näiteid evolutsiooni tõendite kohta;* • *seostab olelusvõitlust loodusliku valikuga;* • *analüüsib liikide tekke ja muutumise üldist kulgu;* • *hindab suuremate evolutsiooniliste muutuste osa organismide mitmekesistumises ja levikus;* • *võrdleb inimese ja teiste selgroogsete evolutsiooni;* • *seostab evolutsiooniteooria seisukohti loodusteaduste arenguga.*

Geograafia

Geograafia **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- huvitub looduses ja ühiskonnas toimuvatest nähtustest ja protsessidest ning saab aru loodus- ja sotsiaalteaduste tähtsusest ühiskonna arengus;
- on omandanud ülevaate looduse ja ühiskonna olulisematest nähtustest ja protsessidest ning saab aru nende ruumilisest paiknemisest ja vastastikustest seostest;
- suhtub vastutustundlikult elukeskkonda, väärtustades nii kodukoha, Eesti kui ka teiste maade loodust ja kultuuri ning säästva arengu põhimõtteid;
- kasutab geograafiateadmisi ja loodusteaduslikku meetodit probleeme lahendades;
- kasutab teabeallikaid geograafiainfo leidmiseks, analüüsib, sünteesib ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet ning rakendab seda looduses ja ühiskonnas toimuvate protsesside selgitamisel, nähtuste ja objektide kirjeldamisel ning probleemide lahendamisel;
- on omandanud ülevaate geograafiaga seotud elukutsetest, hindab geograafias omandatud teadmisi ja oskusi karjääri planeerides ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

III KOOLIASTME GEOGRAAFIA ÕPPESISU JA ÕPITULEMUSED

7. KLASS

Õppesisu	***Õpitulemused***
1. Kaardiõpetus • *Maa kuju ja suurus. Kaartide mitmekesisus ja otstarve. Üldgeograafilised ja temaatilised kaardid, sh maailma ja Euroopa poliitiline kaart. Trüki- ja arvutikaardid, sh interaktiivsed kaardid. Mõõtkava, vahemaade mõõtmine looduses ja kaardil. Suundade määramine looduses ja kaardil. Asukoht ja selle määramine, geograafilised koordinaadid. Ajavööndid.* • ***Põhimõisted:*** *plaan, kaart, üldgeograafiline ja teemakaart, arvutikaart, interaktiivne kaart, satelliidifoto, aerofoto, asimuut, leppemärgid, mõõtkava, suure- ja väikesemõõtkavaline kaart, kaardi üldistamine, poolus, paralleel, ekvaator, meridiaan, algmeridiaan, geograafiline laius, geograafiline pikkus,*	• *leiab vajaliku kaardi teatmeteostest või internetist ning kasutab atlase kohanimede registrit;* • *määrab suundi kaardil kaardivõrgu ja looduses kompassi järgi;* • *mõõdab vahemaid kaardil erinevalt esitatud mõõtkava kasutades ning looduses sammupaari abil;* • *määrab etteantud koha geograafilised koordinaadid ja leiab koordinaatide järgi asukoha;* • *määrab ajavööndite kaardi abil kellaaja erinevuse maakera eri kohtades;*

geograafilised koordinaadid, kaardivõrk, ajavöönd, maailmaaeg, vööndiaeg, kohalik päikeseaeg, kuupäevaraja. • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Praktilised ülesanded kooliümbruse kaardiga. Ilmakaarte ja asimuudi määramine kompassiga. Kaardi järgi objektide leidmine ja asukohta kirjeldamine ning sammupaariga vahemaade mõõtmine.* *2. Info leidmiseks interaktiivse kaardi kasutamine (vahemaade mõõtmine, aadressi järgi otsing, koordinaatide määramine, objektide leidmine ja tähistamine).*	• *koostab lihtsa plaani etteantud kohast;* • *kasutab trüki- ja arvutikaarte, tabeleid, graafikuid, diagramme, jooniseid, pilte ja tekste, et leida infot, kirjeldada protsesse ja nähtusi, leida nendevahelisi seoseid ning teha järeldusi.*
2. Geoloogia • *Maa siseehitus. Laamad ja laamade liikumine. Maavärinad. Vulkaaniline tegevus. Inimeste elu ja majandustegevus seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades. Kivimid ja nende teke.* • ***Põhimõisted:*** *maakoor, vahevöö, tuum, mandriline ja ookeaniline maakoor, laam, kurrutus, magma, vulkaan, magmakolle, vulkaani lõõr, kraater, laava, tegutsev ja kustunud vulkaan, kuumaveeallikas, geiser, maavärin, murrang, seismilised lained, epitsenter, fookus, tsunami, murenemine, murendmaterjal, sete, settekivim, tardkivim, paljand, kivistis ehk fossiil.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Kivimite (liivakivi, lubjakivi, põlevkivi, kivisöe, graniidi) ja setete (liiva, kruusa, savi) iseloomustamine ning võrdlemine.* *2. Teabeallikate põhjal lühiülevaate või esitluse koostamine ühest geoloogilisest nähtusest (maavärinast või vulkaanist)*	• *kirjeldab jooniste abil Maa siseehitust ja toob näiteid selle uurimise võimalustest;* • *iseloomustab etteantud jooniste ja kaartide järgi laamade liikumist ning laamade servaaladel esinevaid geoloogilisi protsesse: vulkanismi, maavärinaid, pinnavormide ja kivimite teket ning muutumist;* • *teab maavärinate ja vulkaanipursete tekkepõhjusi, näitab kaardil nende peamisi esinemispiirkondi, toob näiteid tagajärgede kohta ning oskab võimaliku ohu puhul käituda;* • *toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse kohta seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades;*

või mõne piirkonna iseloomustamine geoloogilisest aspektist.	• *selgitab kivimite murenemist, murendmaterjali ärakannet ja settimist ning sette- ja tardkivimite teket;* • *iseloomustab ja tunneb nii looduses kui ka pildil liiva, kruusa, savi, moreeni, graniiti, liivakivi, lubjakivi, põlevkivi ja kivisütt ning toob näiteid nende kasutamise kohta;* • *mõistab geoloogiliste uuringute vajalikkust ja omab ettekujutust geoloogide tööst.*
3. Pinnamood • *Pinnavormid ja pinnamood. Pinnamoe kujutamine kaartidel. Mäestikud ja mägismaad. Inimese elu ja majandustegevus mägise pinnamoega aladel. Tasandikud. Inimese elu ja majandustegevus tasase pinnamoega aladel. Maailmamere põhjareljeef. Pinnamoe ja pinnavormide muutumine aja jooksul.* • ***Põhimõisted**: pinnamood ehk reljeef, samakõrgusjoon ehk horisontaal, absoluutne kõrgus, suhteline kõrgus, profiiljoon, pinnavorm, mägi, mäeahelik, mäestik, mägismaa, tasandik, kiltmaa, madalik, alamik, mandrilava, mandrinõlv, ookeani keskmäestik, süvik, erosioon, uhtorg.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *Kaartide ja muude teabeallikate järgi ühe piirkonna pinnavormide ja pinnamoe iseloomustuse koostamine.*	• *on omandanud ülevaate maailma mägisema ja tasasema reljeefiga piirkondadest, nimetab ning leiab kaardil mäestikud, mägismaad, kõrgemad tipud ja tasandikud (kiltmaad, lauskmaad, madalikud, alamikud);* • *iseloomustab suuremõõtkavalise kaardi järgi pinnavorme ja pinnamoodi;* • *iseloomustab piltide, jooniste ja kaardi järgi etteantud koha pinnamoodi ning pinnavorme;* • *kirjeldab joonise ja kaardi järgi maailmamere põhjareljeefi ning seostab ookeani keskaheliku ja süvikute paiknemise laamade liikumisega;*

	• *toob näiteid pinnavormide ja pinnamoe muutumisest erinevate tegurite (murenemise, tuule, vee, inimtegevuse) toimel;* • *toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse kohta mägistel ja tasastel aladel, mägedes liikumisega kaasnevatest riskidest ning nende vältimise võimalustest.*
4. Rahvastik • *Riigid maailma kaardil. Erinevad rassid ja rahvad. Rahvastiku paiknemine ja tihedus. Maailma rahvaarv ja selle muutumine. Linnastumine.* • ***Põhimõisted**: riik, poliitiline kaart, geograafiline asend, rahvastik, rass, rahvastiku tihedus, linnastumine, linn, linnastu.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *Kaartide ja muude teabeallikate järgi ühe riigi üldandmete ja sümboolika leidmine, geograafilise asendi ja rahvastiku paiknemise iseloomustamine.*	• *iseloomustab etteantud riigi geograafilist asendit;* • *nimetab ja näitab maailmakaardil suuremaid riike ning linnu;* • *toob näiteid rahvaste kultuurilise mitmekesisuse kohta ning väärtustab eri rahvaste keelt ja traditsioone;* • *leiab kaardilt ja nimetab maailma tihedamalt ja hõredamalt asustatud alad ning iseloomustab rahvastiku paiknemist etteantud riigis;* • *iseloomustab kaardi ja jooniste järgi maailma või mõne piirkonna rahvaarvu muutumist;* • *kirjeldab linnastumist, toob näiteid linnastumise põhjuste ja linnastumisega kaasnevate probleemide kohta.*
5. Kliima • *Ilm ja kliima. Kliimadiagrammid ja kliimakaardid. Kliimat kujundavad tegurid. Päikesekiirguse jaotumine Maal.*	• *teab, mis näitajatega iseloomustatakse ilma ja kliimat;*

Aastaaegade kujunemine. Temperatuuri ja õhurõhu seos. Üldine õhuringlus. Ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale. Kliimavöötmed. Ilma ja kliima mõju inimtegevusele. • ***Põhimõisted:*** *ilm, kliima, ilmakaart, kliimakaart, kliimadiagramm, kuu ja aasta keskmine temperatuur, päikesekiirgus, õhumass, passaadid, mandriline ja mereline kliima, briisid, lumepiir, tuulepealne ja tuulealune nõlv, kliimavööde.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Internetist ilma andmete leidmine ja nende põhjal ilma iseloomustamine etteantud kohas.* *2. Kliima võrdlemine kliimakaartide ja -diagrammide järgi kahes etteantud kohas ning erinevuste selgitamine.*	• *leiab teavet Eesti ja muu maailma ilmaolude kohta ning teeb selle põhjal praktilisi järeldusi oma tegevust ja riietust planeerides;* • *selgitab päikesekiirguse jaotumist Maal ning teab aastaaegade vaheldumise põhjusi;* • *iseloomustab joonise järgi üldist õhuringlust;* • *selgitab ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale;* • *leiab kliimavöötmete kaardil põhi- ja vahekliimavöötmed ning viib tüüpilise kliimadiagrammi kokku vastava kliimavöötmega;* • *iseloomustab ja võrdleb temaatiliste kaartide ja kliimadiagrammide järgi etteantud kohtade kliimat ning selgitab erinevuste põhjusi;* • *toob näiteid ilma ja kliima mõjust inimtegevusele.*
6. Veestik • *Veeressursside jaotumine Maal. Veeringe. Maailmameri ja selle osad. Temperatuur, soolsus ja jääolud maailmamere eri osades. Mägi- ja tasandikujõed, vooluvee mõju pinnamoe kujunemisele. Jõgede veerežiim, üleujutused. Järved ja veehoidlad. Veekogude kasutamine ja kaitse.* • ***Põhimõisted:*** *veeringe, maailmameri, ookean, laht, väin, sisemeri, ääremeri, vee soolsus, lang, voolukiirus, põrke- ja laugveer, soot, jõeorg, sälk-,*	• *seostab etteantud piirkonna veekogude arvukuse ja veetaseme muutused kliimaga;* • *iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi meresid, sh Läänemerd, ning toob esile erinevuste põhjused;* • *iseloomustab ja võrdleb jooniste, fotode, sh satelliidifotode ja kaartide põhjal jõgesid ning vee*

lamm- ja kanjonorg, delta, kõrgvesi, madalvesi, üleujutus, soolajärv. • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Jooniste, fotode, sh satelliidifotode ja kaartide järgi vooluvee kulutava ja kuhjava tegevuse uurimine etteantud jõe erinevatel lõikudel.* *2. Teabeallikate järgi ülevaate koostamine etteantud mere kohta.*	*kulutavat, edasikandvat ja kuhjavat tegevust erinevatel lõikudel;* • *põhjendab teabeallikate, sh kliimadiagrammide abil veetaseme muutumist jões;* • *iseloomustab teabeallikate põhjal järvi ja veehoidlad ning nende kasutamist;* • *iseloomustab veeringet, selgitab vee ja veekogude tähtsust looduses ja inimtegevusele ning toob näiteid vee kasutamise ja kaitse vajaduse kohta.*

8. KLASS

Õppesisu	***Õpitulemused***
1. Loodusvööndid • *Looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinnamoe) vastastikused seosed. Loodusvööndid ja nende paiknemise seaduspärasused. Jäävöönd. Tundra. Parasvöötme okas- ja lehtmets. Parasvöötme rohtla. Vahemereline põõsastik ja mets. Kõrb. Savann. Ekvatoriaalne vihmamets. Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes.* • ***Põhimõisted:*** *loodusvöönd, põhja- ja lõunapöörijoon, seniit, põhja- ja lõunapolaarjoon, polaaröö ja -päev, igikelts, taiga, stepp, preeria, oaas, kõrbestumine,*	• *tunneb joonistel ja piltidel ära loodusvööndid ning iseloomustab kaardi järgi nende paiknemist;* • *iseloomustab loodusvööndite kliimat, veestikku, mullatekke tingimusi, tüüpilisi taimi ja loomi ning analüüsib nendevahelisi seoseid;* • *tunneb ära loodusvööndite tüüpilised kliimadiagrammid ning joonistel ja piltidel maastiku, taimed, loomad ja mullad;* • *teab kõrgusvööndilisuse tekkepõhjusi ning võrdleb kõrgusvööndilisust eri mäestikes;*

leet-, must- ja punamuld, erosioon, bioloogiline mitmekesisus, põlisrahvas, kõrgusvööndilisus, kõrgmäestik, metsapiir, mandri- ja mägiliustik, Arktika, Antarktika. • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Teabeallikate põhjal etteantud piirkonna iseloomustuse koostamine, kus on analüüsitud looduskomponentide vastastikuseid seoseid ning inimtegevust ja keskkonnaprobleeme.* *2. Ühe loodusvööndi kohta mõistekaardi koostamine.*	• *selgitab liustike tekkepõhjusi ning iseloomustab nende paiknemist ja tähtsust;* • *toob näiteid looduse ja inimtegevuse vastasmõju kohta erinevates loodusvööndites ja mäestikes;* • *iseloomustab ja võrdleb teabeallikate põhjal etteantud piirkondi: geograafilist asendit, pinnamoodi, kliimat, veestikku, mullastikku, taimestikku, maakasutust, loodusvarasid, rahvastikku, asustust, teedevõrku ja majandust ning analüüsib nendevahelisi seoseid.*
2. Euroopa ja Eesti geograafiline asend, pinnamood ning geoloogia • *Euroopa ja Eesti asend, suurus ning piirid. Euroopa pinnamood. Pinnamoe seos geoloogilise ehitusega. Eesti pinnamood. Eesti geoloogiline ehitus ja maavarad. Mandrijää tegevus Euroopa, sh Eesti pinnamoe kujunemises.* • ***Põhimõisted:*** *loodusgeograafiline ja majandusgeograafiline asend, Eesti põhikaart, maastik, kõrg- ja madalmäestik, lauskmaa, kurdmäestik, noor ja vana mäestik, platvorm, kilp, geokronoloogiline skaala, kõrgustik, madalik, lavamaa, aluspõhi, pinnakate, mandrijää, moreen, moreenküngas, voor, moreentasandik.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine***	• *iseloomustab etteantud Euroopa riigi, sh Eesti geograafilist asendit;* • *iseloomustab ja võrdleb kaardi järgi etteantud piirkonna, sh Eesti pinnavorme ja pinnamoodi;* • *seostab Euroopa suuremaid pinnavorme geoloogilise ehitusega;* • *iseloomustab jooniste, temaatiliste kaartide ning geokronoloogilise skaala järgi Eesti geoloogilist ehitust;* • *iseloomustab kaardi järgi maavarade paiknemist Euroopas, sh Eestis;* • *iseloomustab mandrijää tegevust pinnamoe kujundajana Euroopas, sh Eestis;* • *nimetab ning leiab Euroopa ja Eesti kaardil mäestikud, kõrgustikud,*

1. Eesti ja mõne teise Euroopa riigi geograafilise asendi võrdlemine. *2. Teabeallikate põhjal ülevaate koostamine kodumaakonna pinnamoest ja maavaradest ning seostamine geoloogilise ehitusega.*	*kõrgemad tipud, tasandikud: lauskmaad, lavamaad, madalikud, alamikud.*
3. Euroopa ja Eesti kliima • *Euroopa, sh Eesti kliimat kujundavad tegurid. Regionaalsed kliimaerinevused Euroopas. Eesti kliima. Euroopa ilmakaart. Kliimamuutuste võimalikud tagajärjed Euroopas.* • ***Põhimõisted**: samatemperatuurijoon ehk isoterm, õhurõhk, hoovus, läänetuuled, kõrg- ja madalrõhuala, soe ja külm front, tsüklon, antitsüklon.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *Interneti andmete järgi ilma võrdlemine etteantud kohtades ning erinevuste põhjendamine.*	• *iseloomustab Euroopa, sh Eesti kliima regionaalseid erinevusi ja selgitab kliimat kujundavate tegurite mõju etteantud koha kliimale;* • *iseloomustab ilmakaardi järgi etteantud koha ilma (õhurõhk, kõrg- või madalrõhuala, soe ja külm front, sademed, tuuled);* • *mõistab kliimamuutuste uurimise olulisust ja toob näiteid tänapäevaste uurimisvõimaluste kohta;* • *toob näiteid kliimamuutuste võimalike tagajärgede kohta.*
4. Euroopa ja Eesti veestik • *Läänemere eripära ja selle põhjused. Läänemeri kui piiriveekogu, selle majanduslik kasutamine ja keskkonnaprobleemid. Läänemere eriilmelised rannikud. Põhjavee kujunemine ja liikumine. Põhjaveega seotud probleemid Eestis. Sood Euroopas, sh Eestis.* • ***Põhimõisted**: valgla, veelahe, riimvesi, pankrannik, laidrannik, skäärrannik, luide, maasäär, rannavall, põhjavesi, veega küllastunud ja küllastamata kihid, põhjavee tase, vett läbilaskvad ning vett pidavad kivimid ja setted.*	• *iseloomustab Läänemere eripära ja keskkonnaprobleeme ning toob näiteid nende lahendamise võimaluste kohta;* • *kirjeldab ja võrdleb eriilmelisi Läänemere rannikulõike: pank-, laid- ja skäärrannikut;* • *selgitab põhjavee kujunemist ja liikumist, põhjavee kasutamist kodukohas ning põhjaveega seotud probleeme Eestis;* • *teab soode levikut Euroopas, sh Eestis, ning selgitab soode ökoloogilist ja majanduslikku tähtsust;*

• ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *Kodukoha joogivee, selle omaduste ja kasutamise uurimine.*	• *iseloomustab Euroopa, sh Eesti rannajoont ja veestikku, nimetab ning näitab Euroopa ja Eesti kaardil suuremaid lahtesid, väinu, saari, poolsaari, järvi, jõgesid.*
5. Euroopa ja Eesti rahvastik • *Euroopa, sh Eesti rahvaarv ja selle muutumine. Sündimuse, suremuse ja loomuliku iibe erinevused Euroopa riikides. Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis ja rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid. Ränded ja nende põhjused. Eesti rahvuslik koosseis ja selle kujunemine. Rahvuslik mitmekesisus Euroopas.* • ***Põhimõisted**: rahvaloendus, rahvastikuregister, sündimus, suremus, loomulik iive, rahvastiku-püramiid, rahvastiku vananemine, ränne ehk migratsioon, sisseränne, väljaränne, vabatahtlik ränne, sundränne, pagulased, rahvuslik koosseis.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Teabeallikate järgi oma maakonna või koduasula rahvastiku analüüsimine.* *2. Rahvastikupüramiidi põhjal rahvastiku soolis-vanuselise koosseisu analüüsimine etteantud Euroopa riigis.*	• *leiab teabeallikatest infot riikide rahvastiku kohta, toob näiteid rahvastiku uurimise ja selle olulisuse kohta;* • *analüüsib teabeallikate järgi Euroopa või mõne piirkonna, sh Eesti rahvaarvu, selle muutumist;* • *iseloomustab ja analüüsib teabeallikate, sh rahvastikupüramiidi järgi etteantud riigi, sh Eesti rahvastikku ja selle muutumist;* • *toob näiteid rahvastiku vananemisega kaasnevatest probleemidest Euroopas, sh Eestis, ning nende lahendamise võimaluste kohta;* • *selgitab rännete põhjusi, toob konkreetseid näiteid Eestist ja mujalt Euroopast;* • *iseloomustab Eesti rahvuslikku koosseisu ning toob näiteid Euroopa kultuurilise mitmekesisuse kohta.*

9. KLASS

Õppesisu	***Õpitulemused***
1. Euroopa ja Eesti asustus • *Rahvastiku paiknemine*	• *analüüsib kaardi järgi rahvastiku paiknemist Euroopas, sh Eestis;*

Euroopas. Linnad ja maa-asulad. Linnastumise põhjused ja linnastumine • *Euroopas. Rahvastiku paiknemine Eestis. Eesti asulad. Linnastumisega kaasnevad majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkonnaprobleemid.* • ***Põhimõisted**: linnastumine, linnastu, valglinnastumine.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *Lühiuurimuse koostamine koduasulast.*	• *analüüsib linnade tekke, asukoha ja arengu vahelisi seoseid Euroopa, sh Eesti näitel;* • *nimetab linnastumise põhjusi, toob näiteid linnastumisega kaasnevate probleemide kohta Euroopas, sh Eestis, ja nende lahendamise võimalustest;* • *võrdleb linna ja maa-asulaid ning analüüsib linna- ja maaelu erinevusi;* • *nimetab ja näitab kaardil Euroopa riike ja pealinnu ning Eesti suuremaid linnu.*
2. Euroopa ja Eesti majandus • *Majandusressursid. Majanduse struktuur, uued ja vanad tööstusharud. Energiaallikad, nende kasutamise eelised ja puudused. Euroopa energiamajandus ja energiaprobleemid. Eesti energiamajandus. Põlevkivi kasutamine ja keskkonnaprobleemid. Euroopa peamised majanduspiirkonnad.* • ***Põhimõisted**: majanduskaardid, majandusressursid, taastuvad ja taastumatud loodusvarad, kapital, tööjõud, tööjõu kvaliteet, esmasektor, tööstus, teenindus,*	• *analüüsib loodusressursside, tööjõu, kapitali ja turgude mõju Eesti majandusele ning toob näiteid majanduse spetsialiseerumise kohta;* • *rühmitab majandustegevused esmasektori, tööstuse ja teeninduse vahel;* • *selgitab energiamajanduse tähtsust, toob näiteid energiaallikate ja energiatootmise mõju kohta keskkonnale;* • *analüüsib soojus-, tuuma- ja hüdroelektrijaama või tuulepargi kasutamise eeliseid ja puudusi elektrienergia tootmisel;*

energiamajandus, energiaallikad: soojus-, tuuma-, hüdro-, tuule- ja päikeseenergia. • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *Kahe Euroopa riigi energiaallikate kasutamise analüüsimine elektrienergia tootmisel.*	• *analüüsib teabeallikate järgi Eesti energiamajandust; iseloomustab põlevkivi kasutamist energia tootmisel;* • *toob näiteid Euroopa, sh Eesti energiaprobleemide kohta;* • *teab energia säästmise võimalusi ning väärtustab säästlikku energia tarbimist;* • *toob näiteid Euroopa peamiste majanduspiirkondade kohta.*
3. Euroopa ja Eesti põllumajandus ning toiduainetööstus • *Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid. Eri tüüpi põllumajandusettevõtted ja toiduainetööstus Euroopas. Eesti põllumajandus ja toiduainetööstus. Põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemid.* • ***Põhimõisted**: taimekasvatus ja loomakasvatus, maakasutus, haritav maa, looduslik rohumaa, taimekasvuperiood, looma- ja taimekasvatustalud, istandused.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *Toidukaupade päritolu uurimine ning kodu- ja välismaise kauba osatähtsuse hindamine tootegrupiti.*	• *toob näiteid taime- ja loomakasvatusharude kohta;* • *iseloomustab põllumajanduse arengueeldusi Eestis ja põhjendab spetsialiseerumist;* • *iseloomustab mulda kui ressurssi;* • *toob näiteid eri tüüpi põllumajandusettevõtete kohta Euroopas, sh Eestis;* • *toob näiteid kodumaise toidukauba eeliste kohta ja väärtustab Eesti tooteid;* • *toob näiteid põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta.*

4. Euroopa ja Eesti teenindus • *Teenindus ja selle jaotumine. Turism kui kiiresti arenev majandusharu. Turismi liigid. Euroopa peamised turismiressursid. Turismiga kaasnevad keskkonnaprobleemid. Eesti turismimajandus. Transpordi liigid, nende eelised ja puudused sõitjate ning erinevate kaupade veol. Euroopa peamised transpordikoridorid. Eesti transport.* • ***Põhimõisted**: isiku- ja äriteenused, avaliku ja erasektori teenused, turism, transport, transiitveod.* • ***Praktilised tööd ja IKT rakendamine*** *1. Teabeallikate põhjal ülevaate koostamine oma linna või maakonna turismiarengu eeldustest ja peamistest vaatamisväärsustest.* *2. Reisi marsruudi ja graafiku koostamine, kasutades teabeallikaid.*	• *toob näiteid erinevate teenuste kohta;* • *iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi etteantud Euroopa riigi, sh Eesti turismi arengueeldusi ja turismimajandust;* • *toob näiteid turismi positiivsete ja negatiivsete mõjude kohta riigi või piirkonna majandus-ja sotsiaalelule ning looduskeskkonnale;* • *analüüsib transpordiliikide eeliseid ja puudusi reisijate ja erinevate kaupade veol;* • *toob näiteid Euroopa peamiste transpordikoridoride kohta;* • *iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi eri transpordiliikide osa Eesti-sisestes sõitjate-ja kaubavedudes;* • *toob näiteid transpordiga seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta ning väärtustab keskkonnasäästlikku transpordi kasutamist.*

Füüsika

Füüsika õppe- ja kasvatuseesmärkidena taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- kasutab füüsika mõisteid, füüsikalisi suurusi, seoseid ning rakendusi loodus- ja tehnikanähtuste kirjeldamisel, selgitamisel ja prognoosimisel;
- lahendab situatsioon-, arvutus- ja graafilisi ülesandeid, mille lahenduse üksikosa sisaldab kuni kaks valemiga esitatud seost, ning hindab saadud tulemuse tõepärasust;
- teisendab mõõtühikuid, kasutades eesliiteid *mega-, kilo-, detsi-, senti-, milli-, mikro-* ja *nano-;*
- sõnastab etteantud situatsioonikirjelduse põhjal uurimisküsimuse või -küsimusi, kavandab ja viib läbi eksperimendi, töötleb katseandmeid (tabel, aritmeetiline keskmine, mõõtemääramatuse hindamine, graafik) ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta;
- leiab füüsikaalast infot käsiraamatutest ja tabelitest ning kasutab leitud teavet ülesannete lahendamisel;
- visandab füüsikaliste objektide, nähtuste ja rakenduste jooniseid;
- lahendab rakendusliku sisuga osaülesanneteks taandatavaid kompleksülesandeid;
- tunneb ära füüsikaalaseid teemasid, probleeme ja küsimusi erinevates olukordades (loodusteaduslikud tekstid, isiklikud kogemused) ning pakub neile võimalikke selgitusi;
- väärtustab ühiskonna jätkusuutlikku arengut ning suhtub vastutustundlikult loodusesse ja ühiskonda.

III KOOLIASTME FÜÜSIKA ÕPPESISU JA ÕPITULEMUSED

8. KLASS

1. Valgusõpetus

Õppesisu	***Õpitulemused***
Valgus ja valguse sirgjooneline levimine • *Valgusallikas. Päike. Täht. Valgus kui energia. Valgus kui liitvalgus. Valguse spektraalne koostis. Valguse värvustega seotud nähtused looduses ja tehnikas. Valguse sirgjooneline levimine. Valguse kiirus. Vari. Varjutused.*	• *selgitab objekti Päike kui valgusallikas olulisi tunnuseid;* • *selgitab mõistete valgusallikas, valgusallikate liigid, liitvalgus olulisi tunnuseid;* • *loetleb valguse spektri, varju ja varjutuste olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega;* • *teab seose, et optiliselt ühtlases keskkonnas levib valgus sirgjooneliselt, tähendust.*

Valguse peegeldumine • *Peegeldumisseadus. Tasapeegel, eseme ja kujutise sümmeetrilisus. Mattpind. Esemete nägemine. Valguse peegeldumise nähtus looduses ja tehnikas. Kuu faaside teke. Kumer- ja nõguspeegel.*	• *teab peegeldumise ja valguse neeldumise olulisi tunnuseid, kirjeldab seost teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas;* • *nimetab mõistete langemisnurk, peegeldumisnurk ja mattpind olulisi tunnuseid;* • *selgitab peegeldumisseadust, s.o valguse peegeldumisel on peegeldumisnurk võrdne langemisnurgaga, ja selle tähendust, kirjeldab seose õigsust kinnitavat katset ning kasutab seost praktikas;* • *toob näiteid tasapeegli, kumer- ja nõguspeegli kasutamise kohta.*
Valguse murdumine • *Valguse murdumine. Prisma. Kumerlääts. Nõguslääts. Läätse fookuskaugus. Läätse optiline tugevus. Kujutised. Luup. Silm. Prillid. Kaug- ja lühinägelikkus. Fotoaparaat. Valguse murdumise nähtus looduses ja tehnikas. Kehade värvus. Valguse neeldumine, valgusfilter.* • *Põhimõisted: täht, täis- ja poolvari, langemis-, murdumis- ning peegeldumisnurk, mattpind, fookus, lääts, fookuskaugus,*	• *kirjeldab valguse murdumise olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid probleemide lahendamisel;* • *selgitab fookuskauguse ja läätse optilise tugevuse tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavat mõõtühikut;* • *kirjeldab mõistete murdumisnurk, fookus, tõeline kujutis ja näiv kujutis olulisi tunnuseid;* • *selgitab valguse murdumise seaduspärasust, s.o valguse üleminekul ühest keskkonnast teise murdub valguskiir sõltuvalt valguse kiirusest ainetes kas pinna ristsirge poole või*

optiline tugevus, tõeline kujutis, näiv kujutis, prillid. • *Praktilised tööd ja IKT rakendamine* *1. Läätsede ja kujutiste uurimine.* *2. Läätsede optilise tugevuse määramine.* *3. Täis- ja poolvarju uurimine.* *4. Valguskiire murdumist kinnitavate nähtuste uurimine.* *5. Värvuste ja värvilise valguse uurimine valgusfiltritega.*	*pinna ristsirgest eemale; selgitab seose* $D = \frac{1}{f}$ *tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel;* • *kirjeldab kumerläätse, nõgusläätse, prillide, valgusfiltrite otstarvet ning toob kasutamise näiteid;* • *viib läbi eksperimendi, mõõtes kumerläätse fookuskaugust või tekitades kumerläätsega esemest suurendatud või vähendatud kujutise, oskab kirjeldada tekkinud kujutist, konstrueerida katseseadme joonist, millele kannab eseme, läätse ja ekraani omavahelised kaugused, ning töödelda katseandmeid.*

2. Mehaanika

Õppesisu	***Õpitulemused***
Liikumine ja jõud • *Mass kui keha inertsuse mõõt. Aine tihedus. Kehade vastastikmõju. Jõud kui keha kiireneva või aeglustuva liikumise põhjustaja. Kehale mõjuva jõu rakenduspunkt. Jõudude tasakaal ja keha liikumine. Liikumine ja jõud looduses ning tehnikas.*	• *kirjeldab nähtuse liikumine olulisi tunnuseid ja seost teiste nähtustega;* • *selgitab pikkuse, ruumala, massi, pindala, tiheduse, kiiruse, keskmise kiiruse ja jõu tähendust ning mõõtmisviise, teab kasutatavaid mõõtühikuid;* • *teab seose l = vt tähendust ja kasutab seost probleemide lahendamisel;* • *kasutab liikumisgraafikuid liikumise kirjeldamiseks;* • *teab, et seose vastastikmõju tõttu muutuvad kehade kiirused seda vähem, mida suurem on*

	keha mass; • *teab seose* $\rho = \frac{m}{V}$ *tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel;* • *selgitab mõõteriistade mõõtejoonlaud, nihik, mõõtesilinder ja kaalud otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab mõõteriistu praktikas;* • *viib läbi eksperimendi, mõõtes proovikeha massi ja ruumala, töötleb katseandmeid, teeb katseandmete põhjal vajalikud arvutused ning teeb järelduse tabeliandmete põhjal proovikeha materjali kohta;* • *teab, et kui kehale mõjuvad jõud on võrdsed, siis keha on paigal või liigub ühtlaselt sirgjooneliselt;* • *teab jõudude tasakaalu kehade ühtlasel liikumisel.*
Kehade vastastikmõju • *Gravitatsioon. Päikesesüsteem. Raskusjõud. Hõõrdumine, hõõrdejõud. Kehade elastsus ja plastsus. Deformeerimine, elastsusjõud. Dünamomeetri tööpõhimõte. Vastastikmõju esinemine looduses ja selle rakendamine tehnikas.*	• *kirjeldab nähtuste vastastikmõju, gravitatsioon, hõõrdumine, deformatsioon olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid nähtusi probleemide lahendamisel;* • *selgitab Päikesesüsteemi ehitust;* • *nimetab mõistete raskusjõud, hõõrdejõud, elastsusjõud olulisi tunnuseid;* • *teab seose F = m g tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel;* • *selgitab dünamomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab*

	dünamomeetrit jõudude mõõtmisel; • *viib läbi eksperimendi, mõõtes dünamomeetriga proovikehade raskusjõudu ja hõõrdejõudu kehade liikumisel, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta;* • *toob näiteid jõududest looduses ja tehnikas ning loetleb nende rakendusi.*
Rõhumisjõud looduses ja tehnikas • *Rõhk. Pascali seadus. Manomeeter. Maa atmosfäär. Õhurõhk. Baromeeter. Rõhk vedelikes erinevatel sügavustel. Üleslükkejõud. Keha ujumine, ujumise ja uppumise tingimus. Areomeeter. Rõhk looduses ja selle rakendamine tehnikas.*	• *nimetab nähtuse ujumine olulisi tunnuseid ja seoseid teiste nähtustega ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas;* • *selgitab rõhu tähendust, nimetab mõõtühikuid ja kirjeldab mõõtmise viisi;* • *kirjeldab mõisteid õhurõhk ja üleslükkejõud;* • *sõnastab seosed, et rõhk vedelikes ja gaasides antakse edasi igas suunas ühteviisi (Pascali seadus) ning et ujumisel ja heljumisel on üleslükkejõud võrdne kehale mõjuva raskusjõuga;* • *selgitab seoste* $p = \frac{F}{S}$ *;* $p = \rho g h$; $F_ü = \rho V g$ *tähendust ja kasutab neid probleemide lahendamisel;* • *selgitab baromeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;* • *viib läbi eksperimendi, mõõtes erinevate katsetingimuste korral kehale mõjuva üleslükkejõu.*
Mehaaniline töö ja energia	• *selgitab mehaanilise töö, mehaanilise*

• *Töö. Võimsus. Energia, kineetiline ja potentsiaalne energia. Mehaanilise energia jäävuse seadus. Lihtmehhanism, kasutegur. Lihtmehhanismid looduses ja nende rakendamine tehnikas.*	*energia ja võimsuse tähendust ning määramisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;* • *selgitab mõisteid potentsiaalne energia, kineetiline energia ja kasutegur;* • *selgitab seoseid, et:* ○ *keha saab tööd teha ainult siis, kui ta omab energiat;* ○ *sooritatud töö on võrdne energia muutusega;* ○ *keha või kehade süsteemi mehaaniline energia ei teki ega kao, energia võib vaid muunduda ühest liigist teise (mehaanilise energia jäävuse seadus);* ○ *kogu tehtud töö on alati suurem kasulikust tööst;* ○ *ükski lihtmehhanism ei anna võitu töös (energia jäävuse seadus lihtmehhanismide korral);* • *selgitab seoste $A = F\,s$ ja $N = \frac{A}{t}$ tähendusi ning kasutab neid probleemide lahendamisel;* • *selgitab lihtmehhanismide kang, kaldpind, pöör, hammasülekanne otstarvet, kasutamise viise ning ohutusnõudeid.*
Võnkumine ja laine • *Võnkumine. Võnkumise amplituud, periood, sagedus. Lained. Heli, heli kiirus,*	• *kirjeldab nähtuste võnkumine, heli ja laine olulisi tunnuseid ja seost teiste nähtustega;* • *selgitab võnkeperioodi ja võnkesageduse tähendust ning mõõtmisviisi, teab*

võnkesageduse ja heli kõrguse seos. Heli valjus. Elusorganismide hääleaparaat. Kõrv ja kuulmine. Müra ja mürakaitse. Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas. • *Põhimõisted: tihedus, kiirus, mass, jõud, gravitatsioon, raskusjõud, hõõrdejõud, elastsusjõud, rõhk, üleslükkejõud, mehaaniline töö, võimsus, potentsiaalne energia, kineetiline energia, kasutegur, võnkeamplituud, võnkesagedus, võnkeperiood, heli kõrgus.* • *Praktilised tööd ja IKT rakendamine* *1. Keha ainelise koostise uurimine (tuntud ainete tiheduse määramine).* *2. Raskusjõu ja hõõrdejõu seose uurimine dünamomeetriga.* *3. Üleslükkejõu uurimine.* *4. Pendli võnkumise uurimine.*	*kasutatavaid mõõtühikuid;* • *nimetab mõistete võnkeamplituud, heli valjus, heli kõrgus, heli kiirus olulisi tunnuseid;* • *viib läbi eksperimendi, mõõtes niitpendli (vedrupendli) võnkeperioodi sõltuvust pendli pikkusest, proovikeha massist ja võnkeamplituudist, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kohta.*

9. KLASS

1. Elektriõpetus

Õppesisu	***Õpitulemused***
Elektriline vastastikmõju • *Kehade elektriseerimine. Elektrilaeng. Elementaarlaeng. Elektriväli. Juht. Isolaator. Laetud kehadega seotud nähtused looduses ja tehnikas.*	• *kirjeldab nähtuste kehade elektriseerimine ja elektriline vastastikmõju olulisi tunnuseid ning selgitab seost teiste nähtustega;* • *loetleb mõistete elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, keha elektrilaeng, elektriväli olulisi tunnuseid;* • *selgitab seoseid, et samanimeliste elektrilaengutega kehad tõukuvad, erinimeliste elektrilaengutega kehad tõmbuvad, ja seoste õigsust kinnitavat katset;* • *viib läbi eksperimendi, et uurida kehade elektriseerumist ja nendevahelist mõju, ning teeb järeldusi elektrilise vastastikmõju suuruse kohta.*
Elektrivool • *Vabad laengukandjad. Elektrivool metallis ja ioone sisaldavas lahuses. Elektrivoolu toimed. Voolutugevus, ampermeeter. Elektrivool looduses ja tehnikas.*	• *loetleb mõistete elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht ja isolaator olulisi tunnuseid;* • *nimetab nähtuste elektrivool metallis ja elektrivool ioone sisaldavas lahuses olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas;* • *selgitab mõiste voolutugevus tähendust, nimetab voolutugevuse mõõtühiku ning selgitab ampermeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;* • *selgitab seoseid, et juht soojeneb elektrivoolu toimel, elektrivooluga juht avaldab*

	magnetilist mõju, elektrivool avaldab keemilist toimet ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas.
Vooluring • *Vooluallikas. Vooluringi osad. Pinge, voltmeeter. Ohmi seadus. Elektritakistus. Eritakistus. Juhi takistuse sõltuvus materjalist ja juhi mõõtmetest. Takisti. Juhtide jada- ja rööpühendus. Jada- ja rööpühenduse kasutamise näited.*	• *selgitab füüsikaliste suuruste pinge, elektritakistus ja eritakistus tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;* • *selgitab mõiste vooluring olulisi tunnuseid;* • *selgitab seoseid, et:* ○ *voolutugevus on võrdeline pingega (Ohmi seadus)* $I = \frac{U}{R}$ *;* ○ *jadamisi ühendatud juhtides on voolutugevus ühesuurune I = I1 = I2 = ... ja ahela kogupinge on üksikjuhtide otstel olevate pingete summa U = U1 + U2;* ○ *rööbiti ühendatud juhtide otstel on pinge ühesuurune U = U1 = U2 = ... ja ahela kogu voolutugevus on üksikjuhte läbivate voolutugevuste summa I = I1 + I2;* ○ *juhi takistus* $R = \rho \frac{l}{S}$ *;* • *kasutab eelnevaid seoseid probleemide lahendamisel;* • *selgitab voltmeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;* • *selgitab takisti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid takistite kasutamise kohta;*

	• *selgitab elektritarviti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid elektritarvitite kasutamise kohta;* • *leiab jada- ja rööpühenduse korral vooluringi osal pinge, voolutugevuse ja takistuse;* • *viib läbi eksperimendi, mõõtes otseselt voolutugevust ja pinget, arvutab takistust, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi voolutugevuse ja pinge vahelise seose kohta.*
Elektrivoolu töö ja võimsus • *Elektrivoolu töö. Elektrivoolu võimsus. Elektrisoojendusriist. Elektriohutus. Lühis. Kaitse. Kaitsemaandus.*	• *selgitab elektrivoolu töö ja elektrivoolu võimsuse tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;* • *loetleb mõistete elektrienergia tarviti, lühis, kaitse ja kaitsemaandus olulisi tunnuseid;* • *selgitab valemite $A = I\,U\,t$, $N = IU$ ja $A = N \cdot t$ tähendust, seost vastavate nähtustega ja kasutab seoseid probleemide lahendamisel;* • *kirjeldab elektriliste soojendusseadmete otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ja ohutusnõudeid;* • *leiab kasutatavate elektritarvitite koguvõimsuse ning hindab selle vastavust kaitsme väärtusega.*
Magnetnähtused • *Püsimagnet. Magnetnõel. Magnetväli. Elektromagnet. Elektrimootor ja elektrigeneraator kui energiamuundurid.*	• *loetleb magnetvälja olulisi tunnuseid;* • *selgitab nähtusi Maa magnetväli, magnetpoolused;* • *teab seoseid, et magnetite erinimelised poolused tõmbuvad, magnetite samanimelised poolused tõukuvad, et*

Magnetnähtused looduses ja tehnikas. • *Põhimõisted: elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, elektriväli, elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht, isolaator, elektritakistus, vooluallikas, vooluring, juhtide jada- ja rööpühendus, voolutugevus, pinge, lüliti, elektrienergia tarviti, elektrivoolu töö, elektrivoolu võimsus, lühis, kaitse, kaitsemaandus, magnetväli.* • *Praktilised tööd ja IKT rakendamine* *1. Kehade elektriseerimise nähtuse uurimine.* *2. Juhtide jada- ja rööpühenduse uurimine.* *3. Voolutugevuse ja pinge mõõtmine ning takistuse arvutamine.* *4. Elektromagneti valmistamine ja uurimine.*	*magnetvälja tekitavad liikuvad elektriliselt laetud osakesed (elektromagnetid) ja püsimagnetid, ning selgitab nende seoste tähtsust sobivate nähtuste kirjeldamisel või kasutamisel praktikas;* • *selgitab voolu magnetilise toime avaldumist elektromagneti ja elektrimootori näitel, kirjeldab elektrimootori ja elektrigeneraatori töö energeetilisi aspekte ning selgitab ohutusnõudeid nende seadmete kasutamisel;* • *viib läbi eksperimendi, valmistades elektromagneti, uurib selle omadusi ning teeb järeldusi elektromagneti omaduste vahelise seose kohta.*

2. Soojusõpetus. Tuumaenergia

Õppesisu	***Õpitulemused***
Aine ehituse mudel. • *Soojusliikumine* • *Gaas, vedelik, tahkis.*	• *kirjeldab tahkise, vedeliku, gaasi ja osakestevahelise vastastikmõju mudeleid;* • *kirjeldab soojusliikumise ja soojuspaisumise*

Aineosakeste kiiruse ja temperatuuri seos. Soojuspaisumine. Temperatuuriskaalad.	*olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas;* • *kirjeldab Celsiuse temperatuuriskaala saamist;* • *selgitab seost, et mida kiiremini liiguvad aineosakesed, seda kõrgem on temperatuur;* • *selgitab termomeeri otstarvet ja kasutamise reegleid.*
Soojusülekanne • *Keha soojenemine ja jahtumine. Siseenergia. Soojushulk. Aine erisoojus. Soojusülekanne. Soojusjuhtivus. Konvektsioon. Soojuskiirguse seaduspärasused. Termos. Päikeseküte. Energia jäävuse seadus soojusprotsessides. Aastaaegade vaheldumine. Soojusülekanne looduses ja tehnikas.*	• *kirjeldab soojusülekande olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ja selle kasutamist praktikas;* • *selgitab soojushulga tähendust ja mõõtmise viisi, teab seejuures kasutatavaid mõõtühikuid;* • *selgitab aine erisoojuse tähendust, teab seejuures kasutatavaid mõõtühikuid;* • *nimetab mõistete siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon ja soojuskiirgus olulisi tunnuseid;* • *sõnastab järgmised seosed ning kasutab neid soojusnähtuste selgitamisel:* o *soojusülekande korral levib siseenergia soojemalt kehalt külmemale;* o *keha siseenergiat saab muuta kahel viisil: töö ja soojusülekande teel;* o *kahe keha soojusvahetuse korral suureneb ühe keha siseenergia täpselt niisama palju, kui väheneb*

	teise keha siseenergia; ○ *mida suurem on keha temperatuur, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab;* ○ *mida tumedam on keha pind, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab ja ka neelab;* ○ *aastaajad vahelduvad, sest Maa pöörlemistelg on tiirlemistasandi suhtes kaldu;* ○ *ning kasutab neid seoseid soojusnähtuste selgitamisel;* • *selgitab seoste $Q = c\ m\ (t2 – t1)$ või $Q = c\ m\ \Delta t$, kus $\Delta t = t2 - t1$ tähendust, seost soojusnähtustega ja kasutab seoseid probleemide lahendamisel;* • *selgitab termose, päikesekütte ja soojustusmaterjalide otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid;* • *viib läbi eksperimendi, mõõtes katseliselt keha erisoojuse, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi keha materjali kohta.*
Aine olekute muutused. • *Soojustehnilised rakendused. Sulamine ja tahkumine, sulamissoojus. Aurumine ja kondenseerumine, keemissoojus. Kütuse küttevääртus. Soojustehnilised rakendused.*	• *loetleb sulamise, tahkumise, aurumise ja kondenseerumise olulisi tunnuseid, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas;* • *selgitab sulamissoojuse, keemissoojuse ja kütuse küttevääртuse tähendust ja teab kasutatavaid mõõtühikuid;*

	• *selgitab seoste $Q = \lambda m$, $Q = L m$ ja $Q = r m$ tähendusi, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid probleemide lahendamisel;* • *lahendab rakendusliku sisuga osaülesanneteks taandatavaid kompleksülesandeid.*
Tuumaenergia • *Aatomi mudelid. Aatomituuma ehitus. Tuuma seoseenergia. Tuumade lõhustumine ja süntees. Radioaktiivne kiirgus. Kiirguskaitse. Dosimeeter. Päike. Aatomielektrijaam.* • *Põhimõisted: soojusliikumine, soojuspaisumine, Celsiuse skaala, siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirgus, sulamissoojus, keemissoojus; kütuse küttevääртus, prooton, neutron, isotoop, radioaktiivne lagunemine, α-, β- ja γ-kiirgus, tuumareaktsioon.* • *Praktilised tööd ja IKT rakendamine:* *Kalorimeetri tundmaõppimine ja keha erisoojuse määramine.*	• *nimetab aatomi tuuma, elektronkatte, prootoni, neutroni, isotoobi, radioaktiivse lagunemise ja tuumareaktsiooni olulisi tunnuseid;* • *selgitab seose, et kergete tuumade ühinemisel ja raskete tuumade lõhustamisel vabaneb energiat, tähendust, seostab seda teiste nähtustega;* • *iseloomustab α-, β- ja γ-kiirgust ning nimetab kiirguste erinevusi;* • *selgitab tuumareaktori ja kiirguskaitse otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid;* • *selgitab dosimeetri otstarvet ja kasutamise reegleid.*

Keemia

Keemia **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- märkab keemiaga seotud probleeme igapäevaelus, keskkonnas ja praktilises inimtegevuses;
- kasutab korrektselt ainekavakohast keemiaterminoloogiat ja keemiasümboleid ning saab aru lihtsamast keemiatekstist;
- kasutab vajaliku teabe leidmiseks perioodilisustabelit, lahustuvustabelit ja metallide pingerida ning leiab tabelitest ja graafikutelt füüsikaliste suuruste väärtusi (lahustuvus, lahuse tihedus, sulamis- ja keemistemperatuur vms);
- mõistab keemiliste reaktsioonide võrrandites sisalduvat teavet ning koostab lihtsamaid reaktsioonivõrrandeid (õpitud reaktsioonitüüpide piires);
- rakendab teadusuuringute põhimõtteid (probleem > hüpotees > katse > järeldused);
- planeerib ja teeb ohutult lihtsamaid keemiakatseid, mõistab igapäevaelus kasutatavate kemikaalide ja materjalide ohtlikkust ning rakendab neid kasutades vajalikke ohutusnõudeid;
- teeb lihtsamaid arvutusi ainevalemite ja reaktsioonivõrrandite ning lahuste koostise alusel, kontrollib lahenduskäigu õigsust dimensioonanalüüsiga ning hindab arvutustulemuste vastavust reaalsusele;
- väärtustab tervisliku toitumise ja tervislike eluviiside põhimõtteid ning elukeskkonda ja sellesse säästvat suhtumist.

III KOOLIASTME KEEMIA ÕPPESISU JA ÕPITULEMUSED

8. KLASS

Õppesisu	***Õpitulemused***
1. Millega tegeleb keemia? • *Keemia meie ümber. Ainete füüsikalised omadused (7. klassi loodusõpetuses õpitu rakendamine ainete omaduste uurimisel).* • *Põhilised ohutusnõuded. Kemikaalide kasutamine laboritöödes ja argielus. Ohutusnõuete järgimise vajalikkus.* • *Tähtsamad laborivahendid (nt katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer, portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ja nende*	• *võrdleb ja liigitab aineid füüsikaliste omaduste põhjal: sulamis- ja keemistemperatuur, tihedus, kõvadus, elektrijuhtivus, värvus jms (seostab varem loodusõpetuses õpituga);* • *järgib põhilisi ohutusnõudeid, kasutades kemikaale laboritöödes ja argielus, ning mõistab ohutusnõuete järgimise vajalikkust;* • *tunneb tähtsamaid laborivahendeid (nt katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer,*

kasutamine praktilistes töödes. Lahused ja pihused, pihuste alaliigid (vaht, aerosool, emulsioon, suspensioon), tarded. Lahused ja pihused looduses ning igapäevaelus. Lahuste protsendilise koostise arvutused (massi järgi). • *Põhimõisted: kemikaal, lahusti, lahustunud aine, pihus, emulsioon, suspensioon, aerosool, vaht, tarre, lahuse massiprotsent.* • *Praktilised tööd ja IKT rakendamine* *1. Ainete füüsikaliste omaduste uurimine ja kirjeldamine (agregaatolek, sulamis- ja keemistemperatuur, tihedus vee suhtes, värvus jt).* *2. Eri tüüpi pihuste valmistamine (suspensioon, emulsioon, vaht jms), nende omaduste uurimine.* *3. Keemilise reaktsiooni tunnuste uurimine.*	*portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ja kasutab neid praktilisi töid tehes õigesti;* • *eristab lahuseid ja pihuseid, toob näiteid lahuste ning pihuste kohta looduses ja igapäevaelus;* • *lahendab arvutusülesandeid, rakendades lahuse ja lahustunud aine massi ning lahuse massiprotsendi seost; põhjendab lahenduskäiku (seostab osa ja terviku suhtega).*
2. Aatomiehitus, perioodilisustabel. Ainete ehitus • *Aatomi ehitus. Keemilised elemendid, nende tähised. Keemiliste elementide omaduste perioodilisus, perioodilisustabel. Perioodilisustabeli seos aatomite elektronstruktuuriga: tuumalaeng, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv (elektronskeemid). Keemiliste elementide metallilised ja*	• *selgitab aatomiehitust (seostab varem loodusõpetuses õpituga);* • *seostab omavahel tähtsamate keemiliste elementide nimetusi ja tähiseid (sümboleid) (~25, nt H, F, Cl, Br, I, O, S, N, P, C, Si, Na, K, Mg, Ca, Ba, Al, Sn, Pb, Fe, Cu, Zn, Ag, Au, Hg); loeb õigesti keemiliste elementide sümboleid aine valemis;* • *seostab keemilise elemendi asukohta perioodilisustabelis (A-*

mittemetallilised omadused, metallilised ja mittemetallilised elemendid perioodilisustabelis, metallid ja mittemetallid ning nende kasutamine igapäevaelus. • *Liht- ja liitained (keemilised ühendid). Molekulid, aine valem. Ettekujutus keemilisest sidemest aatomite vahel molekulis (kovalentne side). Aatommass ja molekulmass (valemmass).* • *Ioonide teke aatomitest, ioonide laengud. Aatomite ja ioonide erinevus. Ioonidest koosnevad ained (ioonsed ained). Ettekujutus iooniliset sidemest (tutvustavalt).* • *Molekulaarsed ja mittemolekulaarsed ained (metallide ja soolade näitel).* • *Põhimõisted: keemiline element, elemendi aatomnumber (järjenumber), väliskihi elektronide arv, perioodilisustabel, lihtaine, liitaine (keemiline ühend), aatommass, molekulmass (valemmass), metall, mittemetall, ioon, katioon, anioon, kovalentne side, iooniline side, molekulaarne aine, mittemolekulaarne aine.* • *Praktilised tööd ja IKT rakendamine* *1. Internetist andmete otsimine keemiliste elementide kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine.*	*rühmades) elemendi aatomi ehitusega (tuumalaeng ehk prootonite arv tuumas, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv) ning koostab keemilise elemendi järjenumbri põhjal elemendi elektronskeemi (1.-4. perioodi A-rühmade elementidel);* • *eristab metallilisi ja mittemetallilisi keemilisi elemente ning põhjendab nende paiknemist perioodilisustabelis; toob näiteid metallide ja mittemetallide kasutamise kohta igapäevaelus;* • *eristab liht- ja liitaineid (keemilisi ühendeid), selgitab aine valemi põhjal aine koostist ning arvutab aine valemi põhjal tema molekulmassi (valemmassi) perioodilisustabelit kasutades;* • *eristab ioone neutraalsetest aatomitest ning selgitab ioonide tekkimist ja iooni laengut;* • *eristab kovalentset ja ioonilist sidet ning selgitab nende erinevust;* • *teab, et on olemas molekulaarseid (molekulidest koosnevaid) ja mittemolekulaarseid aineid ning toob nende kohta näiteid.*

2. Molekulimudelite koostamine ja uurimine. Lõiming: loodusõpetus: molekul, aatom, aatomi tuum ja elektronkate, elektrilaeng, aineosakesed elektron, prooton ja neutron; füüsika: aatomiehitus.	
3. Hapnik ja vesinik, oksiidid. • *Hapnik, selle omadused ja roll põlemisreaktsioonides ning elusloodused (hapnik kui oksüdeerija). Osoonikihi hõrenemine keskkonnaprobleemina. Põlemisreaktsioonid, oksiidide teke. Oksüdatsiooniaste. Oksiidide nimetused ja valemite koostamine. Oksiidid igapäevaelus. Ühinemisreaktsioon. Lihtsamate põlemisreaktsioonide võrrandite koostamine ja tasakaalustamine. Gaasid, nende omadused ja kogumiseks sobivaid võtteid. Vesinik, selle füüsikalised omadused.* • *Põhimõisted: põlemisreaktsioon, oksiid, oksüdeerija, oksüdeerumine, oksüdatsiooniaste, ühinemisreaktsioon.* • *Praktilised tööd ja IKT rakendamine* *1. Hapniku saamine ja tõestamine, küünla põletamine kupli all.* *2. Põlemisreaktsiooni kujutamine molekulimudelite abil.* *3. Oksiidide saamine lihtainete põlemisel.* *4. Vesiniku saamine ja puhtuse kontrollimine.*	• *selgitab hapniku rolli põlemisreaktsioonides ning elusloodused (seostab varem loodusõpetuses ja bioloogias õpituga); analüüsib osoonikihi tähtsust ja lagunemist saastumise tagajärjel;* • *kirjeldab hapniku ja vesiniku põhilisi omadusi;* • *seostab gaasi (hapniku, vesiniku, süsinikdioksiidi jt) kogumiseks sobivaid võtteid vastava gaasi omadustega (gaasi tihedusega õhu suhtes ja lahustuvusega vees);* • *määrab aine valemi põhjal tema koostiselementide oksüdatsiooniastmeid ning koostab elemendi oksüdatsiooniastme alusel vastava oksiidi valemi ja nimetuse;* • *koostab oksiidide nimetuste alusel nende valemeid ja vastupidi;* • *koostab reaktsioonivõrrandeid tuntumate lihtainete (nt H_2, S, C, Na, Ca, Al jt) ühinemisreaktsioonide kohta hapnikuga ning toob näiteid*

	igapäevaelus tuntumate oksiidide kohta (nt H_2O, SO_2, CO_2, SiO_2, CaO, Fe_2O_3).
4. Happed ja alused - vastandlike omadustega ained • *Happed, nende koostis. Tähtsamad happed. Ohutusnõuded tugevate hapete kasutamise korral. Hüdroksiidide (kui tuntumate aluste) koostis ja nimetused. Ohutusnõuded tugevaid aluseid (leelisi) kasutades. Hapete reageerimine alustega, neutralisatsioonireaktsioon. Lahuste pH-skaala, selle kasutamine ainete lahuste happelisust/aluselisust iseloomustades. Soolad, nende koostis ja nimetused. Happed, alused ja soolad igapäevaelus.* • *Põhimõisted: hape, alus, indikaator, neutralisatsioonireaktsioon, lahuste pH-skaala, sool.* • *Praktilised tööd ja IKT rakendamine: hapete ja aluste kindlakstegemine indikaatoriga, neutralisatsioonireaktsiooni uurimine, soolade saamine neutralisatsioonireaktsioonil. Lõiming: loodusõpetus: sool; bioloogia: looduslikud happelised ained, happevihmad; geograafia: happevihmad.*	• *tunneb valemi järgi happeid, hüdroksiide (kui tuntumaid aluseid) ja soolasid;* • *seostab omavahel tähtsamate hapete ning happeanioonide valemeid ja nimetusi (HCl, H_2SO_4, H_2SO_3, H_2S, HNO_3, H_3PO_4, H_2CO_3, H_2SiO_3); koostab hüdroksiidide ning soolade nimetuste alusel nende valemeid (ja vastupidi);* • *mõistab hapete ja aluste vastandlikkust (võimet teineteist neutraliseerida);* • *hindab lahuse happelisust, aluselisust või neutraalsust lahuse pH väärtuse järgi; määrab indikaatoriga keskkonda lahuses (neutraalne, happeline või aluseline);* • *toob näiteid tuntumate hapete, aluste ja soolade kasutamise kohta igapäevaelus;* • *järgib leeliste ja tugevate hapetega töötades ohutusnõudeid;* • *koostab ning tasakaalustab lihtsamate hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide võrrandeid,*

	korraldab neid reaktsioone ohutult; • *mõistab reaktsioonivõrrandite tasakaalustamise põhimõtet (keemilistes reaktsioonides elementide aatomite arv ei muutu).*

9. KLASS

Õppesisu	***Õpitulemused***
1. Tuntumaid metalle • *Metallid, metallide iseloomulikud omadused, ettekujutus metallilisest sidemest (tutvustavalt). Metallide füüsikaliste omaduste võrdlus.* • *Metallide reageerimine hapnikuga jt lihtainetega. Metallid kui redutseerijad. Keemiliste elementide oksüdatsiooniastmete muutumine keemilistes reaktsioonides. Metallide reageerimine hapete lahustega. Ettekujutus reaktsiooni kiirusest (metalli ja happelahuse vahelise reaktsiooni näitel). Erinevate metallide aktiivsuse võrdlus (aktiivsed, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivsed metallid), metallide pingerea tutvustus.* • *Tähtsamad metallid ja nende sulamid igapäevaelus (Fe, Al, Cu jt). Metallide korrosioon (raua näitel).* • *Põhimõisted: aktiivne, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivne metall,*	• *seostab metallide iseloomulikke füüsikalisi omadusi (hea elektri- ja soojusjuhtivus, läige, plastilisus) metallilise sideme iseärasustega;* • *eristab aktiivseid, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivseid metalle; hindab metalli aktiivsust (aktiivne, keskmise aktiivsusega või väheaktiivne) metalli asukoha järgi metallide pingereas;* • *teeb ohutusnõudeid arvestades katseid metallide ja hapete vaheliste reaktsioonide uurimiseks, võrdleb nende reaktsioonide kiirust (kvalitatiivselt) ning seostab kiiruse erinevust metallide aktiivsuse erinevusega ja reaktsioonitingimustega (temperatuur, tahke aine peenestatus);* • *seostab redoksreaktsioone keemiliste elementide*

metallide pingerida, redutseerija, redutseerumine, redoksreaktsioon, reaktsiooni kiirus, sulam, metalli korrosioon. • *Praktilised tööd ja IKT rakendamine* *1. Metallide füüsikaliste omaduste võrdlemine (kõvadus, tihedus, magnetilised omadused vms).* *2. Internetist andmete otsimine metallide omaduste ja rakendusvõimaluste kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine.* *3. Metallide aktiivsuse võrdlemine reageerimisel happe lahusega (nt Zn, Fe, Sn, Cu).* *4. Raua korrosiooni uurimine erinevates tingimustes.*	*oksüdatsiooniastmete muutumisega reaktsioonis;* • *teab metallide käitumist keemilistes reaktsioonides redutseerijana ja hapniku käitumist oksüdeerijana;* • *koostab reaktsioonivõrrandeid metallide iseloomulike keemiliste reaktsioonide kohta (metall + hapnik, metall + happelahus);* • *hindab tuntumate metallide ja nende sulamite (Fe, Al, Cu jt) rakendamise võimalusi igapäevaelus, seostades neid vastavate metallide iseloomulike füüsikaliste ja keemiliste omadustega;* • *seostab metallide, sh raua korrosiooni aatomite üleminekuga püsivamasse olekusse (keemilisse ühendisse); nimetab põhilisi raua korrosiooni (roostetamist) soodustavaid tegureid ja selgitab korrosioonitõrje võimalusi.*
2. Anorgaaniliste ainete põhiklassid • *Oksiidid. Happelised ja aluselised oksiidid, nende reageerimine veega.* • *Happed. Tugevad ja nõrgad happed. Hapete keemilised omadused (reageerimine metallide, aluseliste oksiidide ja alustega). Happed argielus.*	• *eristab tugevaid ja nõrku happeid ning aluseid; seostab lahuse happelisi omadusi H+ -ioonide ja aluselisi omadusi OH– -ioonide esinemisega lahuses;* • *kasutab aineklassidevahelisi seoseid ainetevahelisi reaktsioone*

- *Alused. Aluste liigitamine (tugevad ja nõrgad alused, hästi lahustuvad ja rasklahustuvad alused) ning keemilised omadused (reageerimine happeliste oksiidide ja hapetega).*
- *Hüdroksiidide koostis ja nimetused.*
- *Soolad. Vesiniksoolad (söögisooda näitel). Soolade saamise võimalusi (õpitud reaktsioonitüüpide piires).*
- *Vesi lahustina. Ainete lahustuvus vees (kvantitatiivselt), selle sõltuvus temperatuurist (gaaside ja soolade näitel). Lahustuvustabel. Lahuste protsendilise koostise arvutused (tiheduse arvestamisega).*
- *Seosed anorgaaniliste ainete põhiklasside vahel. Anorgaanilised ühendid igapäevaelus.*
- *Vee karedus, väetised, ehitusmaterjalid.*
- *Põhilised keemilise saaste allikad, keskkonnaprobleemid: happevihmad (happesademed), keskkonna saastumine raskmetallide ühenditega, veekogude saastumine.*
- *Põhimõisted: happeline oksiid, aluseline oksiid, tugev hape, nõrk hape, tugev alus (leelis), nõrk alus, vee karedus, lahustuvus.*
- *Praktilised tööd ja IKT rakendamine:*

1) erinevate oksiidide ja vee vahelise põhjendades ja vastavaid reaktsioonivõrrandeid koostades (õpitud reaktsioonitüüpide piires: lihtaine + O_2, happeline oksiid + vesi, (tugevalt) aluseline oksiid + vesi, hape + metall, hape + alus, aluseline oksiid + hape, happeline oksiid + alus); korraldab neid reaktsioone ohutult;

- *kasutab info saamiseks lahustuvustabelit;*
- *selgitab temperatuuri mõju gaaside ning (enamiku) soolade lahustuvusele vees, kasutab ainete lahustuvuse graafikut, et leida vajalikku infot ning teha arvutusi ja järeldusi;*
- *lahendab lahuse protsendilisel koostisel põhinevaid arvutusülesandeid (sh lahuse ruumala ja tihedust kasutades);*
- *kirjeldab ja analüüsib mõningate tähtsamate anorgaaniliste ühendite (H_2O, CO, CO_2, SiO_2, CaO, HCl, H_2SO_4, $NaOH$, $Ca(OH)_2$, $NaCl$, Na_2CO_3, $NaHCO_3$, $CaSO_4$, $CaCO_3$ jt) peamisi omadusi ning selgitab nende ühendite kasutamist igapäevaelus;*
- *analüüsib keemilise saaste allikaid ja saastumise tekkepõhjusi,*

reaktsiooni uurimine (nt CaO, SO_2 + H_2O); *2) erinevate oksiidide hapete ja alustega reageerimise uurimine (nt CuO + H_2SO_4, CO_2 + NaOH);* *3) internetist andmete otsimine olmekemikaalide happelisuse/aluselisuse kohta, järelduste tegemine;* *4) erinevat tüüpi hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide uurimine;* *5) soolade lahustuvuse uurimine erinevatel temperatuuridel.*	*saastumisest tingitud keskkonnaprobleeme (happesademed, raskmetallide ühendid, üleväetamine) ning võimalikke keskkonna säästmise meetmeid.*
3. Aine hulk. Moolarvutused • *Aine hulk, mool. Molaarmass ja gaasi molaarruumala (normaaltingimustel). Ainekoguste ühikud ja nende teisendused.* • *Aine massi jäävus keemilistes reaktsioonides. Reaktsioonivõrrandi kordajate tähendus. Keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduva (kvalitatiivne ja kvantitatiivne) info analüüs. Arvutused reaktsioonivõrrandite põhjal moolides (sh lähtudes massist või ruumalast).* • *Põhimõisted: ainehulk, mool, molaarmass, gaasi molaarruumala, normaaltingimused.*	• *tunneb põhilisi aine hulga, massi ja ruumala ühikuid (mol, kmol, g, kg, t, cm^3, dm^3, m^3, ml, l) ning teeb vajalikke ühikute teisendusi;* • *teeb arvutusi aine hulga, massi ja gaasi ruumala vaheliste seoste alusel, põhjendab neid loogiliselt;* • *mõistab ainete massi jäävust keemilistes reaktsioonides ja reaktsioonivõrrandi kordajate tähendust (reageerivate ainete hulkade ehk moolide arvude suhe);* • *analüüsib keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduvat (kvalitatiivset ja kvantitatiivset) infot;* • *lahendab reaktsioonivõrranditel põhinevaid arvutusülesandeid, lähtudes reaktsioonivõrrandite kordajatest (ainete moolsuhtest) ja reaktsioonis osalevate ainete*

	hulkadest (moolide arvust), tehes vajaduse korral ümberarvutusi ainehulga, massi ja (gaasi) ruumala vaheliste seoste alusel; põhjendab lahenduskäiku; • *hindab loogiliselt arvutustulemuste õigsust ning teeb arvutustulemuste põhjal järeldusi ja otsustusi.*
4. Süsinik ja süsinikuühendid • *Süsinik lihtainena. Süsinikuoksiidid. Süsivesinikud. Süsinikuühendite paljusus. Süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid ning kordseid sidemeid. Molekulimudelid ja struktuurivalemid. Ettekujutus polümeeridest. Süsivesinike esinemisvormid looduses (maagaas, nafta) ja kasutusalad (kütused, määrdeained) ning nende kasutamise võimalused. Süsivesinike täielik põlemine (reaktsioonivõrrandide koostamine ja tasakaalustamine). Hüdrofiilsed ja hüdrofoobsed ained. Alkoholide ja karboksüülhapete tähtsamad esindajad (etanool, etaanhape), nende omadused ja tähtsus igapäevaelus, etanooli füsioloogiline toime.* • *Põhimõisted: süsivesinik, struktuurivalem, polümeer, märgumine, alkohol, karboksüülhape.*	• *võrdleb ning põhjendab süsiniku lihtainete omadusi, võrdleb süsinikuoksiidide omadusi;* • *analüüsib süsinikuühendite paljususe põhjust (süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid, kordseid sidemeid);* • *koostab süsinikuühendite struktuurivalemeid etteantud aatomite (C, H, O) arvu järgi (arvestades süsiniku, hapniku ja vesiniku aatomite moodustatavate kovalentsete sidemete arvu);* • *teab materjalide liigitamist hüdrofiilseteks ja hüdrofoobseteks ning oskab tuua nende kohta näiteid igapäevaelust;* • *kirjeldab süsivesinike esinemisvorme looduses (maagaas, nafta) ja kasutusalasid (kütused, määrdeained) ning selgitab nende*

• *Praktilised tööd ja IKT rakendamine* *1) CO_2 saamine ja kasutamine tule kustutamisel;* *2) lihtsamate süsivesinike jt süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine;* *3) süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine ja uurimine digitaalses keskkonnas, kasutades vastavat tarkvara;* *4) süsivesinike omaduste uurimine (lahustuvus, märguvus veega);* *5) erinevate süsinikuühendite (nt etanooli ja parafiini) põlemisreaktsioonide uurimine;* *6) etaanhappe happeliste omaduste uurimine (nt etaanhape + leeliselahus).*	*kasutamise võimalusi praktikas;* • *eristab struktuurivalemi põhjal süsivesinikke, alkohole ja karboksüülhappeid;* • *koostab süsivesinike ja etanooli täieliku põlemise reaktsioonivõrrandeid;* • *koostab etaanhappe iseloomulike keemiliste reaktsioonide võrrandeid (õpitud reaktsioonitüüpide piires) ning teeb katseid nende reaktsioonide uurimiseks;* • *hindab etanooli füsioloogilist toimet ja sellega seotud probleeme igapäevaelus.*
5. Süsinikuühendite roll looduses, süsinikuühendid materjalidena • *Energia eraldumine ja neeldumine keemilistes reaktsioonides, ekso- ja endotermilised reaktsioonid. Eluks olulised süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis. Tervisliku toitumise põhimõtted, tervislik eluviis. Süsinikuühendid kütusena. Keskkonnaprobleemid: kasvuhoonegaasid. Tarbekeemia saadused, plastid ja kiudained. Polümeerid igapäevaelus.* • *Põhimõisted: eksotermiline reaktsioon, endotermiline reaktsioon, reaktsiooni*	• *selgitab keemiliste reaktsioonide soojusefekti (energia eraldumist või neeldumist);* • *hindab eluks oluliste süsinikuühendite (sahhariidide, rasvade, valkude) rolli elusorganismides ja teab nende muundumise lõppsaadusi organismis (vesi ja süsinikdioksiid) (seostab varem loodusõpetuses ja bioloogias õpituga);* • *analüüsib süsinikuühendite kasutusvõimalusi kütusena ning eristab taastuvaid ja taastumatuid energiaallikaid (seostab varem*

soojusefekt (kvalitatiivselt). • *Praktilised tööd ja IKT rakendamine* *1) rasva sulatamine, rasva lahustuvuse uurimine erinevates lahustites;* *2) ekso- ja endotermilise reaktsiooni uurimine;* *3) toiduainete tärklisesisalduse uurimine;* *4) valkude püsivuse uurimine;* *5) päevamenüü koostamine ja analüüsimine (portaali toitumine.ee järgi).*	*loodusõpetuses õpituga);* • *iseloomustab tuntumaid süsinikuühenditel põhinevaid materjale (kiudained, plastid) ning analüüsib nende põhiomadusi ja kasutusvõimalusi;* • *mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust ning analüüsib keskkonna säästmise võimalusi.*

AINEVALDKOND „SOTSIAALAINED“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/21 31.08.2021; 1-3/4 29.03.2022

Ainevaldkonna õppeained on **inimeseõpetus, ühiskonnaõpetus** ja **ajalugu**.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- omab positiivset minapilti ja kavandab tulevikuplaane;
- järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- huvitub iseenda, oma kogukonna ja rahva arengust, kujundab oma arvamust;
- tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppetöös;
- teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt inimeste erinevustesse, juhul kui need pole inimväärikust alandavad;
- tuleb toime eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ja ühiskonnas, väärtustades neid;
- omab teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise ja tervisliku eluviisi kohta;
- suhtub positiivselt endasse ja teistesse;
- hindab üldinimlikke väärtusi, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet ning peab lugu endast, teistest inimestest ja keskkonnast.

Inimeseõpetus

Inimeseõpetuse kaudu aitab kool kaasa järgmiste teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemisele:

- enesekohased ja sotsiaalsed oskused;
- füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne areng;
- tervis ja tervislik eluviis;
- turvalisus ja riskikäitumise ennetamine;
- üldinimlikud väärtused: ausus, hoolivus, vastutustunne ja õiglus.

I KOOLIASTE

Inimeseõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 3. klassi lõpetaja:

- väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;
- väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid armastuse ning vastastikuse toetuse allikana;
- teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist, väärtustab seda;
- mõistab oma õigust keelduda ennast kahjustavast tegevusest;
- teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda;
- teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid;
- teab Eesti riigi sümboleid ja naaberriike;
- kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest;
- planeerib oma aega ja igapäevaseid tegevusi;
- suhtleb ja käitub teisi arvestades ja koostööd tehes, sõnastab oma tundeid ja oskab neid väljendada;
- teab põhilisi käitumisreegleid ja arvestab neid, kirjeldab, mis on õiglane ja ebaõiglane käitumine.

I KOOLIASTME INIMESEÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

2. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
MINA	
• *Kirjeldab oma välimust, huvisid ja tegevusi, mida talle meeldib teha.* • *Eristab mehi ja naisi.* • *Nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest.* • *Väärtustab iseennast ja teisi.* • *Mõistab viisaka käitumise vajalikkust.*	*Mina.* *Minu erinevused ja sarnasused teiste inimestega.* *Iga inimese väärtus.* *Viisakas käitumine.*
MINA JA TERVIS	
• *Kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda.* • *Kirjeldab tervet ja haiget inimest.* • *Eristab nakkuslikke ja mittenakkuslikke haigusi.* • *Saab aru, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning teab, et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud* • *Kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport.* • *Teab, et liikumine, puhkus ja tervislik toitumine on tähtsad seoses tervisliku eluviisiga.* • *Demonstreerib lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi.* • *Teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.*	*Tervis.* *Terve ja haige inimene. Tervise eest hoolitsemine.* *Ravimid.* *Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport.* *Keha puhtus ja selle eest hoolitsemine. Abi saamise võimalused.* *Esmaabi.* *Praktiline tegevus: lihtsamate esmaabivõtetega tutvumine*

MINA JA MINU PERE	
• *Väärtustab oma kodu.* • *Jutustab oma pere traditsioonidest.* • *Kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja* • *sarnanevad.* • *Väärtustab oma peret ja toetavaid peresuhteid.* • *Selgitab lähemaid sugulussuhteid.* • *Kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus.* • *Kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes.* • *Väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres.* • *Teab oma kohustusi peres ning pereliikmete erinevaid rolle kodus ja tööl.* • *Teab inimeste erinevaid töid ja töökohti.* • *Oskab tänaval käituda ning ületada sõiduteed ohutult.* • *Kirjeldab ohtlikke olukordi ning seda, kuidas seal käituda.* • *Kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti.*	*Kodu. Koduarmastus. Kodu traditsioonid.* *Kodutus. Lastekodu. Turvakodu.* *Perekond. Erinevad pered. Uus pereliige.* *Vanavanemad ja teised sugulased.* *Sugupuu. Pereliikme lahkumine ja lein.* *Pereliikmete tegevus ja rollid. Kodused tööd.* *Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. Vanemate ja teiste inimeste töö.* *Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond.* *Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek.* *Ohud kodus ja koduümbruses.*
MINA: AEG JA ASJAD	
• *Eristab aja kulgu ja seisu.* • *Planeerib oma päevakava.* • *Kirjeldab, kuidas sisustada vaba aega.* • *Väärtustab tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks.* • *Oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta.* • *Selgitab asjade väärtust.* • *Väärtustab ausust asjade jagamisel.*	*Aeg. Aja planeerimine.* *Oma tegevuse kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus ja ausus..* *Hinnangu andmine oma tegevusele. Minu oma, tema oma, meie oma.* *Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas.* *Suhtumine asjadesse ja teiste töösse. Kokkuhoid.*

MINA JA KODUMAA	
• *Tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi.* • *Oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti.* • *Leiab Euroopa kaardilt Eesti.* • *Leiab kodukoha Eesti kaardilt.* • *Tunneb ära rahvusliku ja kodukoha sümboolika.* • *Nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku.* • *Kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ning lihavõttepühade rahvakombeid.* • *Väärtustab Eestit, oma kodumaad.*	*Eesti – minu kodumaa. Kodukoht.* *Kodukoha ja Eesti riigi tuntud inimesed.* *Rahvakalendri tähtpäevad.* *Eesti rikkus.*

3. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
MINA	
• *Selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust. Võrdleb oma välimust, huve ja tugevusi kaasõpilaste omadega.* • *Väärtustab igaühe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevusega, õigust olla erinev.* • *Nimetab enda õigusi ja kohustusi.* • *Teab, et õigustega kaasnevad kohustused.*	*Mina. Mina ja endasse suhtumine.* *Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus.* *Lapse turvalisus.* *Lapse õigused ja kohustused. Lapse kaitse.*
MINA JA TERVIS	
• *Eristab vaimset ja füüsilist tervist.* • *Mõistab ja kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine ja sport.* • *Väärtustab tervislikku eluviisi.* • *Kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist.* • *Nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral.*	*Vaimne ja füüsiline tervis. Tervislik eluviis.* *Liikumine ja tervis. Tervislik toitumine.* *Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras.* *Kahjulikud harjumused.*

MINA JA MEIE	
• *Nimetab inimese eluks vajalikke olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega.* • *Kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, ning hindab ennast nende omaduste järgi.* • *Väärtustab sõprust ja koostööd.* • *Väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist.* • *Väärtustab leppimise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes.* • *Nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ning leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks.* • *Teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalla korral.* • *Mõistab, et kiusamine ja vägivald on mitteaktsepteeritud käitumine.* • *Demonstreerib õpisituatsioonis, kuidas keelduda ennast kahjustavast tegevusest.* • *Eristab enda head ja halba käitumist, kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;* • *Kirjeldab oma sõnadega, mida tähendab vastustundlikkus ja südametunnistus.* • *Nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust.* • *Kirjeldab oma käitumise tagajärgi ja annab neile hinnangu.* • *Teab liikluseeskirja, mis tagab tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda turvaliselt liikluses.*	*Minu ja teiste vajadused. Sõbrad ja sõpruse hoidmine.* *Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine.* *Ausus ja õiglus. Leppimine. Vabandamine.* *Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine.* *Oskus panna end teise inimese olukorda.* *Keeldumine kahjulikust tegevusest. Minu hea ja halb käitumine.* *Südametunnistus.* *Käitumisreeglid. Minu käitumise mõju ja tagajärjed. Vastutus.* *Liiklusreeglid. Mäng ja töö.* *Õppimine.* *Kohusetunne ja vastutus. Meeskonnatöö. Tööjaotus.*

• *Eristab tööd ja mängu.* • *Selgitab enda õppimise eesmärke ja toob näiteid, kuidas aitab õppimine igapäevaelus paremini hakkama saada.* • *Teab tegureid, mis soodustavad või takistavad keskendumist õppimise ajal, ning kirjeldab oma tegevuse planeerimist nädalas, väärtustades vastutust.* • *Väärtustab lubadustest kinnipidamist ja vastutust.* • *Teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd.*	
MINA: TEAVE JA ASJAD	
• *Kirjeldab erinevate meeltega tajutavaid teabeallikaid.* • *Selgitab, kuidas võivad reklaamid mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid, mis on turvaline käitumine meediakeskkonnas..* • *Teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning seda, et raha teenitakse tööga.* • *Mõistab oma vastutust asjade hoidmise ja laenamise eest.* • *Selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine.* • *Kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.*	*Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine.* *Reklaami mõju.* *Turvaline käitumine meediakeskkonnas.* *Fantaasia ja reaalsuse eristamine.* *Reklaami ja meediaga seonduvad ohud.* *Raha. Raha teenimine, kulutamine, laenamine.* *Vastutus. Oma kulutuste planeerimine.* *Heategevus. Säästmine ja kulutamine kogukonnas.*
MINA JA KODUMAA	
• *Selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas.* • *Leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid.* • *Nimetab Eesti rahvuslikke, riiklikke ja kodukoha sümboleid.* • *Kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid.* • *Väärtustab oma kodumaad.*	*Küla, vald, linn, maakond.* *Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid.* *Eesti vabariigi riiklikud ja rahvuslikud ning kodukoha sümbolid.* *Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus.*

I kooliastme lõpuks on õpilane läbinud KiVa I mooduli 10 tundi soovituslikult 1. klassis.

II KOOLIASTE

Inimeseõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- väärtustab enda ja teiste positiivseid iseloomujooni ning sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikana;
- väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;

- kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus: üksteise aitamist, jagamist, hoolitsemist ja koostööd;
- kirjeldab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske ja väärtustab tervislikku elu uimastiteta; demonstreerib õpisituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest;
- kirjeldab, millised kehalised ja emotsionaalsed muutused toimuvad murdeeas;
- kirjeldab enesehinnangu tõstmise ning enesekontrolli teostamise võimalusi ja tähtsust igapäevasuhetes;
- väärtustab inimeste erinevusi ning oskab teistega arvestada;
- kirjeldab ja selgitab konfliktide võimalikke põhjusi, eristab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahenduse viise; demonstreerib õpisituatsioonis, kuidas aktiivselt kuulata ja kehtestavalt käituda;
- väärtustab tervist ja tervislikku eluviisi ning arvestab tervisliku eluviisi komponente igapäevaelus;
- teab, kuidas toimida ohuolukorras, oskab abi kutsuda;
- kirjeldab tegevusi, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks.

II KOOLIASTME INIMESEÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

5. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
TERVIS	
• *Kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtudes.* • *Teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet.* • *Nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele.* • *Eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi.* • *Väärtustab oma tervist.*	*Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis.* *Tervisenäitajad. Tervist mõjutavad tegurid.* *Tervise hindamine.* *Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused.*

TERVISLIK ELUVIIS	
• *Oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus.* • *Kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid.* • *Selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega.* • *Kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut.* • *Teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid.* • *Oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest.* • *Hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses.* • *Väärtustab tervislikku eluviisi.*	*Tervisliku eluviisi komponendid.* *Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted. Toitumist mõjutavad tegurid.* *Kehaline aktiivsus. Kehalise aktiivsuse vormid. Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted.* *Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.* *Enesetestimine seoses kehalise aktiivsusega.* *Sobiva kehalise aktiivsuse valik.* *Kehalise aktiivsuse tähtsus igapäevaelus.* *Karastamine.*

MURDEIGA JA KEHALISED MUUTUSED	
• *Kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega.* • *Aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda.* • *Teab, et murdeiga on varieeruv ning igaühel oma arengutempo.* • *Teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.*	*Murdeiga inimese elukaares. Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeeas. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeeas.* *Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine.* *Kehalise arengu mõju murdeealise emotsioonidele ning tõhus toimetulek arengumuutustega.* *Suguline küpsus ja soojätkamine.*
TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE	
• *Kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid.* • *Selgitab, miks on liikluseeskiri kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida.* • *Teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada ning kuidas abi kutsuda.* • *Nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele.* • *Suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest.* • *Väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist.* • *Demonstreerib õpisituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus.* • *Kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile.* • *Väärtustab mitmekesist positiivset ja tervislikku elu uimastiteta.*	*Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues.* *Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise alaseid valikud tehes; iseenda vastutus.* *Vahendatud suhtlemine.* *Internetiga seonduvad ohud.* *Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides.* *Valikud ja vastutus seoses uimastitega.* *Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.* *Valikud ja vastutus seoses uimastitega.*

HAIGUSED JA ESMAABI	
• *Oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi.* • *Selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega.* • *Teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest.* • *Kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral.* • *Teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpisituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik ja päikesepiste).* • *Nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada.* • *Väärtustab enda ja teiste inimeste elu.*	*Levinumad laste- ja noortehaigused. Nakkus- ja mittenakkushaigused.* *Haigustest hoidumine.* *HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS* *Vaktsineerimine.* *Esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades.* *Käitumine õnnetusjuhtumi korral. Esmaabivahendid koduapteegis.*
KESKKOND JA TERVIS	
• *Kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast.* • *Eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks.* • *Kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.*	*Tervislik elukeskkond. Tervislik õpikeskkond. Tervis heaolu tagajana* *Tervisliku elukeskkonna hoidmine.* *Abisaaja õigused ja vastutus seoses meditsiiniabiga.*

6. KLASS

Õpitulemused	*Õppesisu*
MINA JA SUHTLEMINE	
• *Analüüsib enda iseloomujooni ja omadusi, väärtustades positiivseid jooni ja omadusi.* • *Mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb.* • *Mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpisituatsioonis oma käitumise kontrolli, saades hakkama vihaga ja teiste emotsioonidega.* • *Oskab suheldes enda kohta tagasisidet anda ning teistelt seda vastu võtta.* • *Oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga.*	*Enesesse uskumine. Enesehinnang.* *Konfliktid iseendaga. Sisemiste konfliktide lahendamine.* *Eneseanalüüs. Enesekontroll. Oma väärtuste selgitamine.* *Enesekontrollivõtted.*
SUHTLEMINE TEISTEGA	
• *Tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid.* • *Teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust; eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist.* • *Kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele.* • *Demonstreerib õpisituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid; mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele.* • *Demonstreerib õpisituatsioonis, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid.* • *Teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele igapäevaelus ning toob selle kohta näiteid.* • *Eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele.*	*Minu ja teiste vajadused. Vajaduste hierarhia.* *Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine.* *Aktiivne kuulamine. Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused.* *Suhtlemine ja viisakus.* *Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. Ei ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise korral.* *Vabandamine ja süüteo ülestunnistamine.*

• *Teab, et ei ütlemine on oma õiguste eest seismine, oskab partnerit arvestavalt öelda ei ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib partneri ei ütlemist ennast ja teisi kahjustava käitumise korral.* • *Väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse.*	
SUHTED TEISTEGA	
• *Kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus.* • *Oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta.* • *Väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist.* • *Eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu.* • *Demonstreerib õpisituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast.* • *Tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtustab empaatilist suhtlemist.* • *Väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat.* • *Kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi.* • *Mõistab isikuiseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.*	*Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine.* *Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.* *Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus.* *Toetus ning abi teistele inimestele ja teistelt inimestelt.* *Sõprussuhted. Usaldus suhtes. Empaatia. Vastutus suhetes. Kaaslaste mõju ja surve.* *Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine.* *Isikuiseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed.* *Eelarvamuste mõju suhetele.*

OTSUSTAMINE, KONFLIKTID JA PROBLEEMILAHENDUS	
• *Teab ja oskab õpisituatsioonis otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise.* • *Kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid.* • *Mõistab otsustades lahendusviiside lühi- ja pikaajalisi tagajärgi.* • *Selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut; väärtustab vastutuse võtmist otsuseid langetades.* • *Selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust.* • *Teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise.* • *Kasutab õpisituatsioonis konflikte lahendades tõhusaid viise ning väärtustab neid.*	*Otsustamine ja probleemide lahendamine.* *Erinevate käitumisviiside leidmine probleeme lahendades.* *Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel.* *Sotsiaalsete dilemmade lahendamine otsustamisel.* *Konfliktide olemus ja põhjused.* *Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.* *Kriitikaga hakkamasaamine.* *Läbirääkimiste pidamine.*
POSITIIVNE MÕTLEMINE	
• *Nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi.* • *Väärtustab positiivset mõtlemist.*	*Positiivne mõtlemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.* *Positiivne mina.*

II kooliastme lõpuks on õpilane läbinud KiVa II mooduli 10 tundi soovituslikult 4. klassis.

III KOOLIASTE

Inimeseõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- teab ja oskab kasutada põhilisi enesekasvatuse viise ning analüüsib ennast, seostades seda oma valikutega elus ja väärtustades ennast;
- teab ja oskab igapäevaelus planeerida tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervisega ning analüüsib valikuid mõjutavaid tegureid ja oma vastutuse osa selles;
- teab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise olulisust igapäevaelus;
- teab, millised arengumuutused toimuvad murdeeas, ja mõistab murdeea eripära teiste eluperioodide seas;
- mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles ning väärtustab seksuaalõigusi;

- analüüsib riskikäitumist mõjutavaid tegureid ja mõju inimese tervisele ning demonstreerib õpisituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi riskikäitumisega seotud olukordades;
- teab ja oskab otsida olulisi infoallikaid terviseteabe ja -abi saamiseks, analüüsides nende kasutusvõimalusi, ning demonstreerib õpisituatsioonis esmaabi põhilisi võtteid ja kirjeldab tõhusat käitumist ohuolukordades;
- kirjeldab stressi ja kriisi olemust inimsuhetes ning teab, kuidas luua ja säilitada toetavaid ning lähedasi suhteid; väärtustab sõprust ja armastust vastastikuse toetuse allikana;
- kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpisituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
- teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, mõistab nende vajalikkust rühmas ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet.

III KOOLIASTME INIMESEÕPETUSE ÕPPESISU JA ÕPITULEMUSED

7. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
INIMESE ELUKAAR JA MURDEEA KOHT SELLES	
• *Iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseeast täiskasvanuikka* • *Kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid* • *Toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma elutee kujundajamisel* • *Kirjeldab põhilisi enesekasvatusvõtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust*	*Areng ja kasvamine.* *Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid.* *Inimese elukaar.* *Murde- ja noorukiea koht elukaares.* *Inimene oma elutee kujundajana.* *Enesekasvatuse alused ja võimalused.* *Vastutus seoses valikutega.*

INIMESE MINA	
• *Selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang* • *Kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi* • *Kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määrates* • *Väärtustab võimalusi oma iseloomu, huve, võimeid ja väärtusi positiivses suunas kujundada ning toob nende kohta näiteid* • *Kirjeldab inimeste erinevaid iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi ning mõistab toetavate suhete rikastavat iseloomu* • *Kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi* • *Demonstreerib õpisituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise*	*Minapilt ja enesehinnang.* *Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine.* *Konfliktide vältimine ja lahendamine.*
INIMENE JA RÜHM	
• *Iseloomustab erinevaid rühmi ning liigitab neid suuruse, liikmetevahelise läheduse ja ülesande järgi* • *Kirjeldab inimeste erinevaid rolle rühmades ning nende mõju inimese käitumisele* • *Mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ja korraldamisel* • *Võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab nende erinevusi* • *Kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi* • *Demonstreerib õpisituatsioonis toimetulekut rühma survega* • *Selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes* • *Väärtustab inimsuhteid toetavaid reegleid ja norme*	*Erinevad rühmad ja rollid.* *Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus.* *Reeglid ja normid rühmas.* *Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid.* *Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed.* *Hoolivus rühmas.* *Rühma surve ja toimetulek sellega.* *Sõltumatus, selle olemus.* *Autoriteet.*

TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE	
• *Demonstreerib õpisituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlemisoskus* • *Demonstreerib õpisituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalla korral koolis* • *Eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid* • *Kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju inimese füüsilisele tervisele*	*Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus.* *Hakkamasaamine kiusamise ja vägivallaga.* *Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid.* *Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju.*
INIMESE MINA JA MURDEEA MUUTUSED	
• *Kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi* • *Selgitab, milles seisneb suguküpsus* • *Kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks* • *Selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist* • *Kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist* • *Kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes* • *Selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid*	*Varane ja hiline küpsemine - igaühel oma tempo. Muutunud välimus.* *Nooruki põhimured küpsemisperioodil. Suguküpsus. Naiselikkus ja mehelikkus.* *Soorollid ja soostereotüübid.* *Lähedus suhetes.* *Sõprus.* *Armumine.* *Käimine.* *Lähedus ja seksuaalhuvi.* *Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.*

8. KLASS

Õpitulemused	*Õppesisu*
TERVIS	
• *Kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost* • *Kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt* • *Analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpisituatsioonis tõhusaid viise otsuste langetamisel tervisega seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega* • *Analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärsust* • *Selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele* • *Oskab planeerida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana* • *Analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele* • *Analüüsib oma igapäevatoidu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele* • *Analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu* • *Selgitab stressi olemust, põhjusi ja tunnuseid* • *Kirjeldab stressiga toimetuleku viise ja eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest* • *Kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi*	*Tervis kui heaoluseisund.* *Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis.* *Terviseaspektide omavahelised seosed.* *Eesti rahvastiku tervisenäitajad.* *Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus.* *Tegurid, mis mõjutavad tervisega seotud valikuid.* *Tervisealased infoallikad ja teenused.* *Tervise infoallikate usaldusväärsus.* *Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana.* *Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik.* *Toitumise mõju tervisele.* *Toitumist mõjutavad tegurid.* *Vaimne heaolu.* *Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad.* *Stress. Stressorid.* *Stressi kujunemine. Stressiga toimetulek.* *Kriis, selle olemus.* *Käitumine kriisiolukorras.* *Abistamine, abi otsimine ja leidmine.*

SUHTED JA SEKSUAALSUS	
• *Kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis* • *Demonstreerib õpisituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine* • *Väärtustab tundeid ja armastust suhetes* • *Selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus* • *Kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise* • *Selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes* • *Selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele* • *Kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid noortele ja millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse* • *Väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ja kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi* • *Kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi* • *Teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja võimalusi nakatumise vältimiseks* • *Eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest* • *Nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes*	*Sotsiaalne tervis ja suhted.* *Suhete loomine, säilitamine ja katkemine.* *Suhete väärtustamine.* *Armastus.* *Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng.* *Seksuaalne orientatsioon.* *Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele.* *Seksuaalvahekord.* *Turvaline seksuaalkäitumine.* *Rasestumisvastased meetodid.* *Seksuaalõigused.* *Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine.* *HIV ja AIDS.* *Abi ja nõu saamise võimalused.*

TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE	
• *Kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule* • *Kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil* • *Kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb* • *Kirjeldab ja demonstreerib õpisituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades* • *Teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral* • *Demonstreerib õpisituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, südameseiskumise ja uppumise korral*	*Levinumad riskikäitumise liigid. Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul. Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad vääruskumused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvuse kujunemine. Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades*

INIMENE, VALIKUD JA ÕNN	
• *Õpilane analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus* • *Õpilane mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu*	*Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus. Mina ja teised kui väärtus. Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.*

Ajalugu

Ajaloo õpetamisega taotleb kool, et õpilane:

- tunneb huvi mineviku vastu;
- tunneb kodukoha ja Eesti ajalugu, Eurooma ja maailma ajalugu ajastu oluliste sündmuste ja isikute kaudu;
- kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtuvalt küsimusi;
- leiab, üldistab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet;
- väärtustab kultuurilist mitmekesisust ja oma rolli kultuuripärandi säilitajana ning määratleb end oma rahva liikmena;
- mõistab ühiskonna mitmekesisust, kujundab ja põhjendab oma arvamust;
- analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- tunneb ja kasutab erinevaid teabeallikaid, õpivõtteid ja kasutab õppetegevuses IKT vahendeid;
- väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult.

II KOOLIASTE

Ajaloo **õppe- ja kasvatuse e**esmärkidena taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid õpitud sõnu, lühendeid ja fraase;
- tunneb mõningaid sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid;
- teab mõnda ajaloolist asumit, selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
- hindab materiaalset keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat;
- toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
- mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust ning esitab selle kohta näiteid;
- mõistab ajaloosündmuste põhjuseid ja tagajärgi ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
- otsib teavet mineviku kohta lihtsamatest allikatest ja hindab neid kriitiliselt;
- väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

II KOOLIASTME AJALOO ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

5. KLASS

Õpitulemused	*Õppesisu*
AJAARVAMINE JA AJALOOALLIKAD	
• *kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number;* • *teab ajaloo periodiseerimise üldisi põhimõtteid;* • *kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;* • *leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;* • *väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;* • *kasutab ajalookaarti;* • *teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest;* • *töötab lihtsamate allikatega;* • *kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.*	*Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.* *Ajalugu ja ajalooallikad.* *Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv. Ajatelg.*
AJALOOSÜNDMUSED, AJALOOLISED ISIKUD JA ELUOLU	
• *kirjeldab mõnda kodukohas aset leidnud minevikusündmust, inimeste eluolu minevikus;* • *teab kodukohast pärit silmapaistvaid isikuid ja nende saavutusi;* • *kirjeldab eluolu erinevusi maal ja linnas, sõja ja rahu ajal ning nende erinevusi minevikus ja nüüdisajal;* • *leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;* • *väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab lihtsama ajaliini ja lühijutu ajaloolisest isikust ning mineviku eluolust.*	*Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul.* *Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.*

6. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
MUINASAEG	
• *kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;* • *näitab kaardil ja põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine;* • *teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutuselevõtmine;* • *seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim;* • *teab, et Eesti esimesed asustusalad olid Pulli ja Kunda inimasula, ning näitab neid kaardil.* • *teab ja näitab kaardil kodukoha esimesi inimasustusalasid.*	*Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine.* *Ajalugu ja ajalooallikad.* *Allikmaterjalide tõlgendamine.* *Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloomustus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutuselevõtmine, Eesti muinasaja üldiseloomustus, Pulli, Kunda.* *Muinasaegsed mälestised – kalmed ja asulakohad ning arheoloogilised leiud.* *Kodukoha inimasustus muinasajal.*
VANAD IDAMAAD	
• *selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;* • *kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse või Mesopotaamia näitel;* • *selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptusing Mesopotaamia näitel;* • *tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiini, matemaatikat, astronoomiat, kirjandust, kujutavat kunsti, Egiptuse püramiide ja Babüloni rippaedu;* • *teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;* • *teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon;*	*Vanaaja sisu ja üldiseloomustus: ajalised piirid, looduslikud olud.* *Vana-Egiptuse riigikorraldus, eluolu, religioon, kultuurisaavutused.* *Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon; eluolu, religioon, kultuurisaavutused.* *Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused.* *Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament, kümme käsku.*

• *selgitab, mis on Vana Testament;* • *seletab ja kasutab kontekstis mõisteid tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester;*	
VANA-KREEKA	
• *näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart,*	*Vanim kõrgkultuur Euroopas.*
Ateenat ja Spartat ning kirjeldab riigi laienemist hellenismi perioodil; • *teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta- Mükeene kultuurist;* • *võrdleb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel;* • *kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades:kirjandus, teater, religioon, kunst, sport;* • *seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik;*	*Kreeka loodus ja rahvastik, Kreeta ja Mükeene kultuur.* *Kreeka linnriigid.* *Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas.* *Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale.* *Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine.* *Vana-Kreeka kultuur ja eluolu, kultuur ja religioon. Olümpiamängud.* *Homerose kangelaseepika, ajalookirjutus, Herodotos, teater, kunst, arhitektuur, skulptuur, vaasimaal.* *Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.*
VANA-ROOMA	
• *näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, IdaRoomat ja Lääne-Roomat;* • *teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil tingmärkidest juhindudes Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist;* • *selgitab Rooma riigikorda eri aegadel;* • *iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;*	*Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, kuningad. Rooma Vabariigi algus, ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades.* *Hannibal.* *Caesar, vabariigi lõpp.*

• *seletab ja kasutab kontekstis mõisteid vabariik, foorum, kapitoolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, provints, Ida-Rooma, Lääne- Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel.*	*Rooma keisririik, ühiskondlik korraldus.* *Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine.* *Vana-Rooma kultuur, rahvas ja eluolu, Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn, kunst ja arhitektuur, avalikud mängud, Rooma õigus.* *Ristiusu teke, Uus Testament.*

III KOOLIASTE

Ajaloo **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- kirjeldab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
- mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
- võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;
- töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;
- otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
- töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
- asetab end minevikus elanud inimese olukorda ja mõistab nii ametite kui ka töö sisu muutumist ajas;
- mõistab ajalooteadmiste vajalikkust igapäevaelus ning teab ajalooga seotud erialade õppimise võimalusi.

III KOOLIASTME AJALOO ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

7. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
• *kirjeldab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust ning talupoegade ja feodaalide elulaadi;* • *teab kiriku osa keskaja ühiskonnas nii kultuuripärandi säilitajana kui ka maailmapildi kujundajana;* • *teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, ning kirjeldab keskaegse linna eluolu;* • *iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemise tagajärgi;* • *iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;* • *kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;*	*Töö tekstidega ja teatmeteostega.* *Töö kaardi ja ajateljega. Mõistekaardi koostamine.* *Videod ja filmid, loovtööd ja ettekanded teemadel:* *Keskaegse maailmapildi mõju maailma ajaloole, keskaja ühiskonna üldiseloomustus ja periodiseering. Läänikord, eluolu. Kiriku ja kultuuri osa keskajal, ristiusu õpetuse alused, ristisõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil. Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa. Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale.*

• *toob esile ristisõdade eesmärgid ja tulemused;* • *nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ning muistset vabadusvõitlust;* • *teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ja tekkis Vana-Vene riik;* • *seletab mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjöör, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka;* • *teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;* • *kirjeldab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju; seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;* • *seletab mõisteid maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;* • *seostab õpitud ajaloolisi isikuid ajastu ja tegevuskohaga (Karl Suur, Kolumbus, Martin Luther, Leonardo da Vinci jt)*	*Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene riik. Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine. Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked. Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine, ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad. Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamine. Eluolu keskajal. Asustus, tegevusalad ja eluolu kodukohas muinasaja lõpul.* *Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine. Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci. Suured maadeavastused. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades. Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther. Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad. Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.*

8. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
• *teab, mis muutused toimusid Eestis 17.-18. sajandil Rootsi ja Vene ajal võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;* • *selgitab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;*	*Töö tekstidega ja teatmeteostega.* *Töö kaardi ja ajateljega. Mõistekaardi koostamine.* *Videod ja filmid, loovtööd ja ettekanded teemadel:* *Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa,*

• *selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;* • *toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;* • *teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja kirjeldab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;* • *kirjeldab baroki ja klassitsismi põhijooni;* • *seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, valgustatud absolutism, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism;* • *teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nende tegevust.* • *näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;* • *kirjeldab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;* • *selgitab Eesti iseseisvumist;* • *teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;* • *iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi;* • *seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism.*	*18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II. Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvõim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna). USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus. Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Viini kongress ja poliitilised muutused Euroopa kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos. Kultuur: barokk, klassitsism. Asustus ja eluolu meie kodukohas 17.–18. sajandil.* *Tööstusühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, tööstusühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused. Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik. Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed.* *Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani. Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine, sh kodukohas.*

9. KLASS

Õpitulemused	*Õppesisu*
• *näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi;* • *iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;* • *kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul;* • *kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;* • *seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu;* • *teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson;* • *teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel; selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos; iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist;* • *teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed; kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu; teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon;*	*Töö tekstidega ja teatmeteostega.* *Töö kaardi ja ajateljega. Mõistekaardi koostamine.* *Videod ja filmid, loovtööd ja ettekanded teemadel:* *Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Versailles' süsteem. Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas. Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed. Demokraatia ja diktatuuri põhijooned. Demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel. Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika. Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid. Kultuur ja eluolu meie kodukohas 20. sajandi algul.* *Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP. Sõjategevuse üldiseloomustus, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled. Sõjategevus, rinded: Idarinne, Läänerinne, Vaikse Ookeani ja Põhja-Aafrika piirkond. Holokaust, ÜRO asutamine. Eesti Teise maailmasõja ajal, baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioon. Teise maailmasõja mõjud meie kodukohas.*

• *seletab mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO;* • *teab külma sõja põhijooni ning toob esile selle avaldumist ja vorme, näitab kaardil tähtsamaid külma sõja aegseid kriisikoldeid;* • *teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;* • *kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;* • *kirjeldab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus; toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;* • *kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;* • *iseloomustab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi vältel;* • *seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, metsavennad, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon;* • *teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust.*	*Külm sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad. Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted. Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon. Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu. Kommunistliku süsteemi lagunemine, perestroika ja glasnost, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine. Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine.* *Maailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud. Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnika areng, aatomiuuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis. Poliitilised liikumised, kultuur ja eluolu ning ajalooline mälu ja mäluasutused kodukohas.*

Ühiskonnaõpetus

Ühiskonnaõpetuse õpetamisega taotleb kool, et õpilane:

- tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu ning oskab neid märgata ja uurida;
- oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja teostamises;
- väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid;
- arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust ja on seaduskuulekas;
- määratleb ennast ühiskonna liikmena ja Eesti kodanikuna;
- algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel.

II KOOLIASTE

Ühiskonnaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;
- mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis;
- märkab ja arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks;
- teab Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone ja kirjeldab nende ülesandeid;
- teab põhiseaduse tähendust ning tunneb lapse õiguseid ja vastutust;
- selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö;
- mõistab inimeste iseärasusi, on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks;
- toob näiteid elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist;
- tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja tarbijana;
- oskab leida, luua, kasutada ja jagada infot, väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
- esitab oma seisukohti selgelt ja veenvalt;
- teab oma õigust saada abi ning oskab seda leida.

II KOOLIASTME ÜHISKONNAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

6. KLASS

Õpitulemused	*Õppesisu*
SOTSIAALSED SUHTED	
• *Seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus.* • *Nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone.* • *Toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ja nende rikkumise kohta Eestis.* • *Teab ja hoiab kogukonna traditsioone.* • *Teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus).* • *Nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.*	*Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm).* *Mõne Eestis elava vähemusrahvuse kultuur. Rahvuslikud ja usulised kultuuritraditsioonid.* *Sooline võrdõiguslikkus. Sooline võrdõiguslikkus klassis. Soolised stereotüübid.* *Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere.* *Ühistegevus ja traditsioonid peres, suguvõsas, koolis, kodukohas.* *Euroopa riigid, Eesti naaberriigid. Euroopa liikmesriigid.*
• *Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus.* • *Nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust.* • *Teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral.* • *Toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.*	*Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus.* *Noorteorganisatsioonid.* *Eakohased kodanikualgatuse võimalused.* *Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused.* *Ühistegevusest tulenev kasu indiviidile ja kogukonnale.*

DEMOKRAATIA	
• *Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid inimõigus, seadus, demokraatia.* • *Iseloomustab demokraatia põhimõtteid.* • *Teab ja austab inimõigusi.* • *Teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid.* • *Teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta.* • *Teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.*	*Rahva osalemine ühiskonna valitsemises. Rahvahääletus, suhtlemine poliitikute ja ametnikega* *Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus* *Kohalik omavalitsus. Kodukoha probleemid, analüüs, ettepanekud.* *Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (PGS) õpilase, õpetaja, lapsevanema õigustest ning kohustustest.* *Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne). Lapse õigused.*
• *Kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis.* • *Toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat.* • *Tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu.*	*Õpilasomavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses. Praktilise tegevuse korraldamine koolis.* *Kooli sisekord (kodukord)* *Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.*

TÖÖ JA TARBIMINE	
• *Teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel.* • *Teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida.* • *Teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid.* • *Iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed.* • *Selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale.* • *Oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi.*	*Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine. Pangateenused (SMS- laenud).* *Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Innovatsioon ettevõtluses, ettevõtete sulgemine. Kutsevalik. Hariduse osa karjääri kujundamisel.* *Elukutsed ja ettevõtted kodukohas Töökultuur ja tööeetika.* *Teadlik, säästev tarbimine.* *Kaupade ja pakendite korduskasutus.*

III KOOLIASTE

Ühiskonnaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- tunneb demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena; on valmis toimima vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- tunneb ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning tegutseb inimõiguste kaitsel; tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ning käitub sallivalt;
- tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärke;
- tunneb Euroopa Liidu ülesehitust, väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärke;
- selgitab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; mõistab riigi ja turu vahekorda, teab, mis on avalik ja erasektor; tunneb maksustamise eesmärke ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- hindab oma võimalusi, õigusi ning vastutust ettevõtjana ja tööturu osalisena, kavandab oma karjääri, teeb otsuseid enda suutlikkust ja ressursse adekvaatselt analüüsides ning tegevuse tagajärgi prognoosides;
- hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;

- analüüsib kriitiliselt infokeskkonda, arvestades autoriõiguste kaitset; oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid;
- teab, mis on üleilmastumine ja toob näiteid üleilmastumise mõjudest majandusele, kultuurile, keskkonnale jne.

III KOOLIASTME ÜHISKONNAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

9. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
MEEDIA JA TEAVE	
• *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid* avalik arvamus, ajakirjandusvabadus • *Mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks* • *Iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist* • *Orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada* • *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid* avalik elu, eraelu, ajakirjanduseetika • *Teab reklaami funktsioone ja liike* • *Mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus* • *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet*, reklaam • *Orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada* • *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid* autoriõigus, autorivastutus ja plagiaat (intellektuaalomandi kaitse) • *Väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tsiteerib nõuetekohaselt; tunneb autorina vastutust oma teose eest, teadvustab autoriõiguste kaitsega seonduvaid probleeme internetis*	*Raamatukogu, internet. Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne.* *Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine.* *Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur.* *Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon.* *Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommerts-reklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahekord, tulud ja kulud meedias).* *Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine. Autoriõiguste kaitse.*

ÜHISKONNA SOTSIAALNE STRUKTUUR	
• *Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid* sotsiaalsed erinevused, identiteet • *Märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi* • *Väärtustab soolist võrdõiguslikkust* • *Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid* sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus • *Väärtustab sotsiaalset sidusust* • *Väärtustab sotsiaalset õiglust* • *Teab ja oskab kontekstis kasutada mõistet* mitmekultuurilisus • *Mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega*	*Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm.* *Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus.* *Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus.* *Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.*
ÜHISKONNA INSTITUTSIONAALNE STRUKTUUR – ERINEVAD SEKTORID	
• *Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid* avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus • *Selgitab ühiskonna sektorite (avaliku sektori) spetsiifikat ja rolli ühiskonnas* • *Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid* erasektor, eraettevõte • *Selgitab ühiskonna sektorite (erasektori) spetsiifikat ja rolli ühiskonnas* • *Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid* mittetulundussektor, sihtasutus • *Teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi*	*Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused).* *Erasektor kui kasumile suunatud sektor.* *Kolmas sektor kui mittetulundussektor.* *Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.*
ÕIGUSED ÜHISKONNAS	
• *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet* inimõigused • *Tunneb inimõigusi märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm)* • *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid* põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused,	*Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel.* *Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.* *Lapse õigused, kohustused ja vastutus.* *Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm.*

poliitilised õigused, kultuurilised õigused • *Tunneb lastekaitse põhimõtteid, kirjeldab õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost* • *Tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi*	*UNICEFi tegevus.*
DEMOKRAATIA	
• *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid* demokraatia, autokraatia, totalitarism, võimude lahusus ja tasakaal • *Oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu* • *Selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises* • *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid* õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus • *Selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid* • *Väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igaühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi.*	*Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused.* *Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.* *Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.*
EESTI RIIGIKORD	
• *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid* põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus *(KOV),* kohus • *Tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart)*	*Põhiseadus.* *Põhiseaduslikud institutsioonid.* *Riigikogu koosseis ja ülesanded.* *Valitsuse moodustamine ja ülesanded.* *Vabariigi President.* *Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll.* *Kohus.* *Kohalik omavalitsus.*

• *Suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades* • *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet* õigusakt • *Mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT)* • *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid* kodakondsus, kodanik, alaline elanik • *Tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust* • *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet* erakond • *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet* valimised • *Selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana* • *Teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; nimetab Eesti parlamendi-erakondi; teab Euroopa Liidu liikmesusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.*	*Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem.* *Õigusaktide kasutamine.* *Alaealiste õiguslik vastutus.* *Kodakondsus.* *Eesti kodakondsuse saamise tingimused.* *Kodanikuõigused ja -kohustused.* *Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis.* *Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad.* *Valimised. Valimiste üldine protseduur.* *Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine.* *Eesti Euroopa Liidu liikmena.* *Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.*
KODANIKUÜHISKOND	
• *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid* kodanikuühiskond, vabaühendus • *Mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärke; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel* • *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid* kodanikuosalus, kodanikualgatus • *Oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi* • *Algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel.*	*Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused.* *Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid.* *Käitumine kriisioludes.*

MAJANDUS	
• *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid* turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum • *Iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses;* • *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid* riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus • *Selgitab maksustamise eesmärke, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega* • *Tunneb eelarve koostamise põhimõtteid* • *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet* tööturg • *Tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu* • *Analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel* • *Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid* bruto- ja netopalk, laen, investeering, tarbijakaitse • *Oskab arvutada netopalka* • *Tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult.*	*Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE.* *Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas.* *Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.* *Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus.* *Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja tööotsijatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul.* *Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide püstitamine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised.* *Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.*

AINEVALDKOND „KUNSTIAINED“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/3 02.09.2019; 1-3/4 29.03.2022; 1-3/5 05.05.2022

Ainevaldkonna õppeained on **muusikaõpetus** ja **kunstiõpetus.**

Kunstiainete õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- tunnetab oma loomingulisi võimeid;
- kasutab loovtöödes mitmekesiseid väljendusvahendeid;
- väljendab kunsti abil oma emotsioone;
- arutleb eakohaste kultuuriliste sõnumite üle;
- väärtustab inimese loovust, osaleb nii individuaal- kui koostööprojektides;
- märkab ja väärtustab kultuuritraditsioone ning maailmakultuuri mitmekesisust;
- väärtustab Eesti ja omakultuuri, mõistab traditsioonide säilimise olulisust.

Muusikaõpetus

Muusikaõpetusega taotleb kool, et õpilane:

- tunneb rõõmu muusikast ja arendab musitseerimise kaudu oma võimeid;
- tunneb huvi muusika vastu ning kujundab oma esteetilist maitset;
- mõtleb ja tegutseb loovalt ning väljendab end muusikaliste tegevuste kaudu;
- kasutab muusikalistes tegevustes muusikalise kirjaoskuse põhialuseid;
- väärtustab muusikat ning muusikategevust igapäevaelu rikastajana;
- osaleb laulupidude edasikandumise protsessis;
- austab erinevaid rahvuskultuure;
- teadvustab muusikateoste autorsust ning suhtub kriitiliselt meediakeskkonda;
- väärtustab Eesti ja paikkonna kultuuritraditsioone.

I KOOLIASTE

Muusikaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 3. klassi lõpetaja:

- osaleb muusikalistes tegevustes: laulmine, pillimäng, muusika kuulamine ja liikumine;
- laulab loomuliku häälega üksinda ja koos teistega 1-2-häälses kooris;
- laulab eesti rahvalaule ning peast oma kooliastme ühislaule;
- laulab käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi, kasutab relatiivseid helikõrgusi;
- lähtub muusikat esitades selle sisust ja meeleolust;

- rakendab pillimängu kaasmängudes;
- kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes;
- kirjeldab suunamisel kuulatavat muusikat omandatud oskussõnadega;
- väärtustab enese ja teiste loomingut;
- mõistab laulupeo tähendust.

I KOOLIASTME MUUSIKAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS	2. KLASS	3. KLASS
Laulmine		
Tutvub laulmisele vajaliku loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooni vajadusega.	*Laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooniga ning laulab emotsionaalselt üksi ja rühmas.*	
Õpib mõistma ja väljendama laulude sisu ning meeleolu.	*Mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu.*	
Laulab meloodiat käemärkide, rändnoodi, astmetrepi SO, MI, RA ja noodipildi ning relatiivsete helikõrguste (astmete) järgi.	*Laulab lihtsat meloodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid).*	
Laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule ning eesti rahva -laule.	*Laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule.*	
Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn” (F. Pacius), lastelaulud „Lapsed, tuppa”, „Kevadel” (Juba linnukesed), “Mu koduke” (A.Kiiss)	*Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn” (F. Pacius), lastelaulud „Tiliseb, tiliseb aisakell” (L. Wirkhaus)*	*Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Teele, teele, kurekesed”, „Kevadpidu” (Elagu kõik).*
Pillimäng		
Tutvub keha-, rütmi- ja plaatpillide kasutamise võimalustega.	*Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või ostinatodes.*	
	Tutvub 6-keelse väikekandle esmaste mänguvõtetega ning kasutab neid musitseerides.	*Tutvub 6-keelse väikekandle ja plokkflöödi esmaste mänguvõtetega ning kasutab neid musitseerides.*

Muusikaline liikumine		
Tunnetab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu.	*Tunnetab ning väljendab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu.*	
Tutvub eesti laulu- ja ringmängudega.	*Tantsib eesti laulu- ja ringmänge.*	
Omalooming		
	Väärtustab enese ja teiste loomingut.	
Kasutab muusikaliste tegevuste juures lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja kaaspillidel.	*Loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel.*	
Kasutab lihtsates kaasmängudes etteantud astmemudeleid.	*Kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid.*	
Lõpetab vajadusel laulutekstis olevaid lauseid, vastavalt laulu sisule ja karakterile.	*Loob lihtsamaid laulutekste: liisusalme, regivärsse jne.*	
Väljendab liikudes muusika meeleolu.	*Kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.*	
Muusika kuulamine ja muusikalugu		
On tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (tempo, dünaamika ja muusikapala karakter ehk üldmeeleolu).	*On tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus).*	
Eristab kuuldeliselt laulu ja pillimuusikat.		
Eristab kuuldeliselt 2-ja 3-osalist taktimõõtu muusikas.	*Eristab kuuldeliselt 2-ja 3-osalist taktimõõtu muusikas ning kasutab oskussõnu nende kirjeldamiseks (marss, valss).*	*Eristab kuuldeliselt marssi, valssi ja polkat.*
On tutvunud mõistega eesti regilaul ja rahvapillidega (kannel, vilepill).	*On tutvunud eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill). Eristab kuuldeliselt tunnis käsitletud rahvapille.*	*On tutvunud eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill).*

Kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara (piano, forte).	*Kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara (piano, forte, fermaat).*	*Kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara (crescendo, diminuendo).*

Muusikaline kirjaoskus		
Mõistab järgmiste helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: *TA, TI-TI, TA-A, TA-A-A, 1-löögiline paus.*	*Mõistab järgmiste helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:* *TA, TI-TI, TA-A, TA-A-A, 1-löögiline paus, tervetaktipaus*	*Mõistab järgmiste helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:* 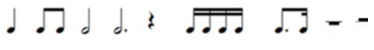
Tutvub 2- ja 3-osalise taktimõõduga.	*Mõistab 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähendust.*	*Mõistab 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides.*
Tajub ja laulab järgi astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides.	*Tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides.*	*Tajub ja laulab astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides.*
	Tutvub JO-võtme tähendusega.	*Mõistab JO-võtme tähendust ning rakendab seda noodist laulmisel.*
Tutvub astmerea esimeste astmetega.	*Õpib tundma uusi astmeid ning seob neid eelnevalt omandatud astmete –ja astmemudelitega.*	*Õpib lauludes eristama JO- ja RA-astmerida.*
Mõistab järgmiste oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: *a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, punkt noodivältuse pikendajana;*	*Mõistab järgmiste oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas:* *a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana;*	*Mõistab järgmiste oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas:* *a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana;*

b) koorijuht, koor, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor;	*b) koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor;*	
c) muusikapala, salm, refrään; *d) rütm, meloodia, tempo, vaikselt, valjult, piano, forte.*	*c) muusikapala, salm, refrään, marss, valss, ostinato, kaasmäng, eelmäng, vahemäng;* *d) rütm, meloodia, tempo), vaikselt, valjult, piano, forte, fermaat;* *e) laulurepertuaariga tutvustatakse märke latern.*	*b) koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor;* *c) muusikapala, salm, refrään, kaanon, marss, polka, valss, ostinato, kaasmäng, eelmäng, vahemäng;* *d) rütm, meloodia, tempo, kõlavärv (tämber), vaikselt, valjult, piano, forte, fermaat;* *e) laulurepertuaariga tutvustatakse märke latern, segno, volt.*
Kirjeldab kogetud muusikaelamust.	*Kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust.*	*Kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust muusikalist oskussõnavara kasutades..*

II KOOLIASTE

Muusikaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- osaleb muusikalistes tegevustes: laulmine, pillimäng, muusika kuulamine, liikumine;
- laulab ühe- või kahehäälselt klassis oma hääle omapära arvestades;
- laulab koolikooris ja musitseerib tunnis erinevates vokaal- ja pillikoosseisudes;
- kuulab musitseerides iseennast ja teisi, mõistab oma panust ja tunnustab kaaslasi;
- laulab eesti rahvalaulu ning peast oma kooliastme ühislaule;
- kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi;
- kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi;

- rakendab oma loovust sõnalises ja muusikalises eneseväljenduses;
- kasutab infotehnoloogia võimalusi;
- kirjeldab ja põhjendab kuulatavat muusikat õpitud oskussõnade abil;
- mõistab autorsuse tähendust;
- eristab kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat;
- leiab iseloomulikke jooni eesti ja teiste maade rahvamuusikas;
- tunneb huvi oma kooli ja paikkonna muusikaelu vastu ning osaleb selles;
- mõistab laulupeo traditsiooni tähendust.

II KOOLIASTME MUUSIKAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS	5. KLASS	6. KLASS
Laulmine		
Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise ja selge diktsiooniga.	*Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt.*	*Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt; on teadlik häälehoiu vajadusest.*
Tutvub absoluutsete helikõrgustega g-G2.	*Seostab relatiivseid helikõrgusi (astmeid) absoluutsete helikõrgustega g-G2.*	
Rakendab muusikalisi teadmisi üksi ja rühmas lauldes.	*Rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas lauldes.*	
Laulab eakohaseid ühe- ja kahehäälseid laule ning kaanoneid.	*Laulab eakohaseid ühe- ja kahehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti rahvalaule.*	*Laulab eakohaseid ühe- ja kahehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule.*
Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Kui Kungla rahvas” (K. A. Hermann), “Eesti lipp” (E.Võrk), “Püha öö” (F.Gruber).	*Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Meil aiaäärne tänavas” (eesti rahvalaul), “Kas tunned maad” (J.Berad).*	*Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu isamaa armas” (saksa rahvalaul).*
Pillimäng		
Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või ostinatodes.		

On omandanud 6-keelsel väikekandlel või plokkflöödil esmased mänguvõtted ning kasutab neid musitseerides ja seostab absoluutseid helikõrgusi pillimänguga.	*Rakendab musitseerides 6-keelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtteid ja seostab absoluutseid helikõrgusi pillimänguga.*
Kasutab pillimängus muusikalisi teadmisi ja oskusi.	

Muusikaline liikumine		
On tutvunud liikumises meloodia, rütmi, tempo, dünaamika ning vormi kasutamisega.	*Tunnetab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi.*	*Tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi.*
Tantsib eesti laulu- ja ringmänge.		*Tantsib eesti ja teiste rahvaste laulu- ja ringmänge.*
		Väljendab liikumise kaudu eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulikke karaktereid.
Omalooming		
Väärtustab enese ja teiste loomingut.		
Loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või ostinatosid keha-, rütmi- ja plaatpillidel.		
Loob lihtsamaid laulutekste: regivärsse.		
Kasutab muusika karakteri ja meeleolu väljendamiseks loovliikumist.		
Muusika kuulamine ja muusikalugu		
Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat.	*Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi.*	
Kuulab vokaalmuusikat, tunneb hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass) ja kooriliike (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor); teab Eesti laulupidude traditsiooni.	*Kuulab ning võrdleb vokaalmuusikat: hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), kooriliike (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor); teab Eesti laulupidude traditsiooni.*	*Kuulab ning võrdleb vokaalmuusikat: hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), kooriliike (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor); koore ja dirigente kodukohas; tuntumaid Eesti*

		koore; teab Eesti laulupidude traditsiooni.
Kuulab instrumentaalmuusikat ning tunneb ära pillirühmi (klahv-, keel-, puhk- ja löökpillid).	*Kuulab ning eristab instrumentaalmuusikas pillirühmi (klahv-, keel-, puhk- ja löökpillid).*	*Kuulab ning eristab instrumentaalmuusikat: pillirühmi (klahv-, keel-, puhk- ja löökpillid) ja sümfooniaorkestrit.*
Tunneb eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse.	*Tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, - pille, -tantse.*	*Tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, - pille, -tantse; nimetab eesti rahvamuusika suursündmusi.*
On tutvunud valikuliselt Soome, Vene, Saksa ja Läti muusikatraditsioonidega ja suhtub neisse lugupidavalt.	*Tutvub Eesti muusikatraditsioonidega.*	*On tutvunud valikuliselt Soome, Vene, Läti, Leedu, Rootsi, Norra, Suurbritannia, Iiri, Poola, Austria, Ungari või Saksa muusikatraditsioonidega ja suhtub neisse lugupidavalt.*
Iseloomustab kuulatavat muusikapala.	*Iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust.*	*Iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust, kasutades muusika oskussõnavara.*
Teab muusikateoste autorikaitse vajalikkusest.	*Teadvustab muusikateoste autorikaitse vajalikkust.*	*Teadvustab muusikateoste autorikaitse vajalikkust ning on tutvunud sellega kaasnevate*
		õiguste ja kohustustega.

Muusikaline kirjaoskus		
Mõistab järgmiste helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: *TI-TI-RI, TI-RI-TI, TA-I-TI, kaheksandikpaus , tervetaktipaus.*	*Mõistab järgmiste helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:* *TI-TI-RI, TI-RI-TI, TA-I-TI, TAI- RI*	*Mõistab järgmiste helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:*
Mõistab taktimõõtude 2/4 ja ¾ tähendust ja arvestab neid musitseerides.	*Mõistab taktimõõtude 2/4, ¾ ja 4/4 tähendust ning arvestab neid musitseerides.*	*Mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja eeltakti tähendust ning arvestab neid musitseerides.*
Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid).	*Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ning teab nende seost absoluutsete helikõrgustega (tähtnimedega).*	*Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ning seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimedega).*
On tutvunud viiulivõtme ja absoluutsete helikõrguste g–G2 tähendusega.	*Mõistab viiulivõtme ja absoluutsete helikõrguste g–G2 tähendust ning kasutab neid musitseerides.*	
Mõistab duur-, moll-helilaadi ja helistike C–a tähendust ning kasutab neid musitseerides.	*Mõistab duur-, moll-helilaadi ja helistike C–a, G–e, F-d tähendust.*	*Mõistab duur-, moll-helilaadi ja helistike C–a, G–e, F–d tähendust ning kasutab neid musitseerides.*

Mõistab järgmiste oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas: *a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli;* *b) vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpreet, improvisatsioon;* *c) tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid);* *d) tempo, ritenuto, accelerando, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo*	*Mõistab järgmiste oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:* *a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees, bemoll, bekaar, paralleelhelistikud;* *b) vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika , interpreet, improvisatsioon;* *c) tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid);* *d) tempo, andante, moderato, allegro, largo, ritenuto, accelerando, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo*	*Mõistab järgmiste oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:* *a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees, bemoll, bekaar, paralleelhelistikud;* *b) vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika , interpreet, improvisatsioon;* *c) tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid);* *d) tempo, andante, moderato, allegro, largo, ritenuto, accelerando, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo*
Õppekäigud		
Arutleb muusikaelamuste üle suuliselt, kasutades muusikalist oskussõnavara.	*Arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suuliselt ja kirjalikult, kasutades muusikalist oskussõnavara.*	*Arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil, kasutades muusikalist oskussõnavara.*

III KOOLIASTE

Muusikaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes ning kohalikus kultuurielus; aktsepteerib muusika erinevaid avaldusvorme;
- laulab ühe- või mitmehäälselt rühmas olenevalt oma hääle omapärast;
- laulab koolikooris õpetaja soovitusel ja/või musitseerib erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes; mõistab ja väärtustab laulupeo sotsiaal-poliitilist olemust ning muusikahariduslikku tähendust;
- oskab kuulata iseennast ja kaaslasi ning hindab enda ja teiste panust koos musitseerides; suhtub kohusetundlikult endale võetud ülesannetesse;
- oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaule;
- kasutab noodist lauldes relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid;
- väljendab oma arvamust kuuldud muusikast ning põhjendab ja analüüsib seda muusika oskussõnavara kasutades suuliselt ja kirjalikult;
- leiab iseloomulikke jooni teiste maade rahvamuusikas ning toob eesti rahvamuusikaga võrreldes esile erinevad ja sarnased tunnused;
- väärtustab heatasemelist muusikat elavas ja salvestatud ettekandes;
- teab autoriõigusi ning sellega kaasnevaid õigusi ja kohustusi; huvitub muusikaalasest tegevusest ja väärtustab seda ning osaleb kohalikus kultuurielus;
- valdab ülevaadet muusikaga seotud elukutsest ja võimalustest muusikat õppida;
- kasutab infotehnoloogia vahendeid muusikalistes tegevustes.

III KOOLIASTME MUUSIKAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. Laulmine

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	***Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti***
Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili; järgib häälehoidu häälemurdeperioodil. *Kasutab teadlikult muusikalisi teadmisi nii üksi kui ka rühmas lauldes.* *Laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule.* *Osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti.*	*7., 8. ja 9. klass* *Õpilaste muusikaliste võimete arvestamine ja arendamine individuaalsel ja rühmas laulmisel (ansamblid, koorid). Laulude õppimine: noodi järgi astmenimedega, kuulmise ja noodi järgi astmenimedega, kuulmise järgi. Vestlused laulu sisu, helilooja, teksti autori ja kasutatud väljendusvahendite teemal.*

Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort), „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter), „Saaremaa valss“ (R. Valgre), „Kalevite kants“ (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär).	*7. klass* *„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort)*
	8. klass *„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter).*
	9. klass *„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Saaremaa valss“ (R. Valgre), „Kalevite kants“ (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär).*
Mõistab relatiivsete helikõrguste (astmete) vajalikkust noodist lauldes ning kasutab neid meloodiat õppides.	*7., 8. ja 9. klass* *Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrgusposition sioonides (SO, MI, RA, JO, RA1, SO1, JO1, LE, NA, DI). Absoluutsete helikõrguste seostamine relatiivsete helikõrgustega (g-G2). Duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega.*

2. Pillimäng

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	***Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti***
Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti või 6-keelset väikekannelt kaasmängudes ja/või ostinato'des. *Rakendab musitseerides kitarri lihtsamaid akordmänguvõtteid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus.* *Kasutab muusikat esitades muusikalisi teadmisi ja oskusi.*	*7., 8. ja 9. klass* *Orffi pedagoogika – kaasmängud, ostinatod, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid. Rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised küsimus-vastus motiivid. Absoluutse süsteemi kasutamine pillimängus. Helistike C-duur, a-moll; G-duur, e-moll ning F-duur ja d-moll seostamine pillimänguga; D-h repertuaarist lähtuvalt. Süvendatult pilli õppinud õpilaste rakendamine musitseerimisel.*

3. Muusikaline liikumine

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	***Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti***
Tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid.	*7., 8. ja 9. klass* *Orffi pedagoogika. Üksi ja rühmas musitseerides omandatud muusika teadmiste rakendamine ning erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideede väljendamine (nt liikumises).*
Väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid.	*7. klass* *Prantsuse, Itaalia, Hispaania (valikuliselt)*
	8. klass *Põhja- ja Ladina-Ameerika (valikuliselt)*
	9. klass *Aafrika ja Idamaad (valikuliselt)*

4. Omalooming

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	*Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti*
Loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel. *Loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel.* *Kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi (astmeid).* *Loob tekste: regivärsse, laulusõnu jne.* *Väljendab muusika karakterit ja meeleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu.*	*7., 8. ja 9. klass* *Orff-pedagoogika –omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid. Rondo- ja variatsioonivorm. Lihtsamate pillide valmistamine. Loominguliste ideede rakendamine arvutil olemasolevaid muusikaprogramme (noodistusprogramme) kasutades.*

5. Muusika kuulamine ja muusikalugu

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	*Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti*
Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust.	*7., 8. ja 9. klass* *Erinevate muusikavormide kuulamine ning neis esinevate väljendusvahendite ning ülesehituse (2- ja 3- osaline lihtvorm, variatsiooni- ja rondovorm) analüüsimine. Kirjalike tööde (essee, analüüs, uurimus, retsensioon, referaat, plakat) ja power-point esitluste koostamine ja ettekandmine.*
Eristab kõla ja kuju järgi keel-, puhk-, löök- ja klahvpille ning elektrofone ja pillikoosseise *Teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi.*	*7. klass* *Eristab kõla ja kuju järgi:* *keelpillid: poogenpillid viiul, vioola e altviiul, tšello, kontrabass, näppepillid harf, kitarr;* *puhkpillid: puupuhkpillid flööt, klarnet, saksofon, oboe, fagott; vaskpuhkpillid: trompet, metsasarv, tromboon, tuuba;* *löökpillid: kindla helikõrgusega timpan, ksülofon; ebamäärase helikõrgusega (rütmipillid) suur ja trumm, taldrikud jt;* *klahvpillid: klaver, klavessiin, orel, akordion;* *elektrofonid: süntesaator, elektriklaver.* *Teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete.*
	8. klass *Eristab kõla järgi pillikoosseise:* *orkestrid: (sümfoonia, puhkpilli-, keelpilli-, rahvapilliorkester);* *ansamblid: (keelpillikvartett, pop- ja džässansambel).* *Teab nimetada tuntud dirigente, ansambleid ja orkestreid.*
	9. klass *Eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat (ooperi, opereti, muusikali ja balleti).* *Teab nimetada tuntud muusika suursündmusi.*
On tutvunud Eesti ning Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika või	*7. klass* *Eesti, Prantsuse, Itaalia, Hispaania*
	8. klass

Idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt. Tunneb eesti pärimusmuusika tänapäevaseid tõlgendusi.	*Eesti (kaasaegne), Põhja- ja Ladina-Ameerika*
	9. klass *Eesti pärimusmuusika kaasaegsed tõlgendused, Aafrika ja Idamaad*
Arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades; võtab kuulda ja arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda oma nii suuliselt kui ka kirjalikult. Eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat.	*7. klass* *Pop- ja rokkmuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara.*
	8. klass *Filmi- ja lavamuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara.*
	9. klass *Džässmuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara.*
Tunneb autoriõigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi intellektuaalse omandi kasutamisel (sh internetis).	*7., 8. ja 9. klass* *Eestis kehtiva autorikaitse seaduse põhipunktidega tutvumine. Intellektuaalse omandi kasutamine internetis.*

6. Muusikaline kirjaoskus

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	***Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti***
Mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: 	*7. klass* *Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid:* *2/4, 3/4, 4/4 taktimõõt.*
Mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides. Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed). *Mõistab helistike C-a, G-e, F-d (repertuaarist tulenevalt D-h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides.* *Teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt.*	*8. klass* *Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid:* *Helistikud C-a, G-e, F-d (repertuaarist tulenevalt D-h).*
	9. klass *Laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõt ja D-h helistik. Bassivõti ja selle rakendamine musitseerimisel.*
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: • *elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused;* • *ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel;* • *rondo, variatsioon;*	*7. klass* *Pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika, rondo, variatsioon.*
	8. klass *Ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel.*
	9. klass *Elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester,*

• *pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika.*	*džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused.*

7. Õppekäigud

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	***Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti***
Arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil. *Kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusikalist oskussõnavara.*	*7., 8. ja 9.klass* *Suuliselt, kirjalikult ja muul looval viisil (visuaalne kunst, dramatiseering, loovliikumine jms) oma arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.*

Kunstiõpetus

Kunstiõpetusega taotleb kool, et õpilane:

- tunneb visuaalsete kunstide väljendusvahendeid;
- loob erinevaid kunstiteoseid õpitud teadmisi ja tehnikaid kasutades;
- avaldab arvamust kunstiteoste ja visuaalse keskkonna osas;
- õpib tundma ja väärtustab nii mineviku kunstipärandit kui ka nüüdisaegset kunsti;
- seostab omavahel kunsti ning kultuuri ja tehnoloogia arengut;
- teadvustab kultuurilist mitmekesisust;
- võrdleb esemete ja disaini funktsionaalseid ja ökoloogilisi aspekte;
- kasutab erinevaid mõtlemis- ja tegutsemisviise loometegevuses ja igapäevaelus;
- teadvustab kunsti rolli oma elus.

I KOOLIASTE

Kunstiõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 3. klassi lõpetaja:

- tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest ning katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
- tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega, kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;
- leiab kujutatava kõige iseloomulikumad jooned, valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks, paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni;
- kasutab erinevaid joonistamise, maalimise, pildistamise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid;
- uurib igapäevaste esemete vormi ja otstarbe seoseid; märkab säästva kasutamise võimalusi; arutleb meedia ja reklaami mõju üle igapäevaelus;
- tunneb lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte, osaleb õppekäikudel kunstimuuseumis ja näitustel ning arutleb kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid.

I KOOLIASTME KUNSTIÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS	2. KLASS	3. KLASS
ÕPPESISU		
Pildiline ja ruumiline väljendus.		
Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, vorm, ruum, rütm). *Inimeste, esemete ja looduse objektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.* *Esemete ja olendite iseloomulike tunnuste leidmine.* *Peamise esiletõstmine suuruse, asukoha ja värvi abil.* *Oma tööde esitlemine ja selgituste andmine.*		
Vabanemine stampkujunditest (päikese-neljandik, aknarist jms). *Tuttavate asjade kujutamine – lilled, mänguasjad jms.* *Inimese vanuse, ameti jms joonistamine mälu järgi.* *Mõisted kolmnurk, ruut, ring jne.* *Mänguasjade ja omameisterdatud mudelitega lavastuslikud mängud.*	*Puude, mägede, pilvede jms kujutamine mitmel erineval moel.* *Esemete tähtsamad tunnused.* *Esmased proportsioonireeglid.* *Geomeetrilistest kujunditest pildi loomine.* *Piltjutustused: joonistus, maal, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon.*	*Maastik kevadel, suvel, sügisel ja talvel.* *Kujutamine natuurist.* *Kriipsujuku liikumise kavandamine.* *Taaskasutusmaterjaldiest meisterdamine.*
Materjalid ja tehnikad		
Erinevate tehnikate, materjalide, võtete ja vahendite läbiproovimine. *Kunstitehnikate ja töövõtete loominguline rakendamine.* *Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.*		
Maal – näpuvärvid, guašš.		*Maal – akvarell, pastell.*
Skulptuur – pehmed voolimismaterjalid. *Graafika – riipimine vms.*	*Skulptuur - seisvad figuurid materjali lisamisega.* *Graafika – erinevad tõmmised.*	*Skulptuur – voolimine ühest tükist, ilma juurde lisamata.* *Graafika – papitrükk vms.*
Disain ja keskkond		
Disain igapäevaelus: trükis, tarbevorm, ruum ja ehitis keskkonnas. *Vormi, otstarbe, materjali ja tehnoloogia seosed ning nende arvestamine kujundamisel.* *Turvaline ning keskkonnasäästlik tarbimine.* *Kunstitunnis omandatud oskuste rakendamine digitaalsete vahenditega töödes.*		
Märk – geomeetriliste kujundite erinevad tähendused. *Kiri – oma nime kujundus.*	*Märk – liiklusmärkide keel, stiliseerimine* *Kiri – dekoratiivkiri.*	
Kunstikultuur		
Kunstiteosed kohalikes muuseumides ja kunstigaleriides, ajaloolised kunstitehnikad ja materjalid. *Lähiümbruse loodus ja ehituskunst.* *Vana ja uue võrdlemine.*		

Eesti ja maailm – keskaegsed hooned. Rahvakunst – laulupidu ja rahvariided.	*Eesti ja maailm – lossid, kindlused ja mõisahooned. Rahvakunst – talu ja taluriistad.*	*Eesti ja maailm – lähikonna kunstigaleriide ja muuseumide asukoht ja funktsioonid. Rahvakunst – kindamustrid, sokisäärad jms. Tegelikkuse ja virtuaalsete keskkondade võrdlemine*
Meedia ja kommunikatsioon		
Meedia kodus ja koolis. Pildilise jutustuse vormid (joonistus, maal, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon) ja vahendid.		
Asjade tähendus pildil (nt loodusmaterjalidest installatsiooni jäädvustamine fotona).	*Piltjutustuse kujundamine (nt foto sidumine joonistuste ja tekstiga). E-kaart.*	*Uue tähenduse andmine asjadele või kujutatava konteksti muutmisega (nt juurviljadest tegelased tervisliku toitumise videos).*
ÕPITULEMUSED		
Tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest ning edastab sündmusi ja nähtusi fantaasia järgi.	*Tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest ning katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi.*	
Tegutseb õpetaja juhendamisel ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega, jutustab loo oma tööst.	*Tegutseb enamasti iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega, võrdleb oma ja kaaslaste töid, oskab välja tuua erinevaid lahendusi.*	*Tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega, kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi.*
Leiab kujutatava iseloomulikke tunnuseid ning toob esile peamise, tutvub värvide koosmõjuga. Oskab organiseerida pildi pinda. Väljendab meeleolu värvidega.	*Vaatleb esemete ja olendite peamisi tunnuseid ning kujutab neid omal viisil. Õpib tundma värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni. Tutvub põhivärvidega ning nende tulemusel saadavate 2. astme värvidega.*	*Leiab kujutatava kõige iseloomulikumad jooned, valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks, paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni.*
Tutvub lihtsamate joonistamise, maalimise, pildistamise ja skulptuuri töövõtete ja tehnikatega.		*Kasutab erinevaid joonistamise, maalimise, pildistamise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid*
Vaatleb igapäevaseid tarbeesemeid ning teab nende otstarvet; märkab säästva kasutamise võimalusi.	*Tutvub ruumide ja keskkondade sisustus- ja kujunduselementidega*	*Uurib igapäevaste esemete vormi ja otstarbe seoseid; märkab säästva kasutamise võimalusi.*

Tutvub meedia ja reklaami olemusega inimese igapäevaelus.		*Märkab ja arutleb reklaami mõju üle igapäevaelus.*
Külastab lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte; vaatleb kunstiteoseid kunstimuuseumides ja näitustel, tutvub ainealaste mõistetega.	*Väärtustab lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte; vaatleb kunstiteoseid kunstimuuseumides ja näitustel ning otsib detaile; oskab kasutada ainealaseid mõisteid.*	*Tunneb lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte, osaleb õppekäikudel kunstimuuseumides ja näitustel ning arutleb kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid.*

II KOOLIASTE

Kunstiõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi, loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab; osaleb loovates ja uurimuslikes rühmatöödes tegutsedes ühise tulemuse nimel;
- kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;
- rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto jne);
- mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust; väärtustab paikkondlikku kultuuri ja kunstiloomingut;
- leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest, uurib ja võrdleb eri ajastute kunstiteoseid;
- võrdleb igapäevaste tarbeesemete omadusi ja kavandab ideid elukeskkonna parandamiseks; mõistab enda võimalusi loodust säästvaks tarbimiseks;
- märkab digitaalses kunstis, meedias ja reklaamis esitatavaid visuaalseid sõnumeid, arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas;
- tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades.

II KOOLIASTME KUNSTIÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4.KLASS	5.KLASS	6.KLASS
ÕPPESISU		
Pildiline ja ruumiline väljendus.		
Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi. *Kavandamine kui protsess ideede arendamiseks.* *Kujutamine vaatluse ja mälu järgi.* *Värv kui väljendusvahend.* *Kunstiteoses sisulise ja vormilise eristamine.* *Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit.* *Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted.* *Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit.* *Liikumise kujutamine.* *Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani.* *Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid, konkreetne ja abstraktne kunstis.*		
Realistlikkus ja abstraktsus kunstis. *Erinevad majad linnas ja maal.* *Esemete suurussuhted.* *Inimesed tegevuses, inimese nägu ja meeleolu väljendamine.* *Kubistlikus stiilis pilt.*	*Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid.* *Loodus versus arhitektuur.* *Ühe eseme erinevate osade suhe.*	*Sõnumite ja emotsioonide edastamine kunstis.* *Oma tööde võrdlemine kunstiajaloo näidetega.* *Hoonete erinevused ajastute ja funktsiooni järgi.* *Esemete jaotumine geomeetrilisteks kehadeks.*
	Pöördkehade ja mahuliste esemete kujutamine.	
	Inimese ja inimese näo kujutamise lihtsad proportsioonireeglid.	
		Inimese liikumisasendid.
Materjalid ja tehnikad.		
Maali, joonistuse, graafika, kollaaži, skulptuuri, installatsiooni, foto, video, digitaalgraafika ja animatsiooni tehnikad ning töövõtted. *Visandamine ja kavandamine.* *Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega.* *Ruumilise kompositsiooni, mudeli või maketi valmistamine.* *Digitaalsete tehnikate katsetamine*		
Maalimine akrüül- jt kattevärvidega. *Skulptuur – pehmed materjalid, nt savi või saepurumass.* *Graafika – faktuurpilt, materjalitrükk.* *Heledusastmed värvipliiatsiga.*	*Maal – monokroomne maalimine (tint jms).* *Skulptuur – papier-marche vms.* *Graafika – papitrükk, mustritega pinna katmine.*	*Maal – segatehnikate kasutamine.* *Skulptuur – materjalide kombineerimine.* *Graafika – sügavtrükk, heledusnüansid mustvalges grafiidijoonisuses.*

Disan ja keskkond		
Vormi ja funktsiooni seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis. *Eesti rahvakunst ja ehituskultuur.* *Loodust säästva tarbimise põhimõtted, elukeskkonna parandamine kunsti, disaini ja arhitektuuri kaudu.* *Probleemipõhiste lähteülesannete kasutamine.* *Trükiste, filmide, arvutimängude, koomiksite ja reklaamide pildikeele ning graafilise disaini kujundusvõtete uurimine ja võrdlemine.* *Kesk-konnasõbralik ja loov disain inimese teenistuses. Foto, digitaal-graafika, video ja animatsiooni kasutamine lähiümbruse uurimisel.*		
Märk – uute märkide kujundamine, piltkiri, märk kui sümbol.		
Kiri – trüki- ja muude tähtede kujundamine.	*Kiri – šrifti ja pildi sidumine tervikuks, ruumiline kiri.*	
Kunstikultuur		
Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul. *Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid, konkreetne ja abstraktne kunst.* *Kunstiteoste analüüsimine.* *Kunstiürituste, kaasaegse kunsti näituste külastamine ja nähtu lahti mõtestamine.* *Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest.*		
Teosed, kus värvil on suurem roll (postimpressionistid, fovistid jt). *Rahvakunst – lilltikand.*	*Konstrueeriv kunst (kubism, juugend, Art Deco jt). Rahvakunst – sõled, kapad, kirstud.*	*Kunst lõimituna ajaloo- ja kirjandusega (kauged kultuurid, antiikkunst jms).* *Rahvakunst – taluarhitektuur.*
Meedia ja kommunikatsioon *Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju.* *Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis.* *Virtuaalsetes kunsti- ja meediakeskkondades tegutsemise eetika ja ohutus.* *Töötamine digitaalse kunsti töövahenditega (nt video, digitaalgraafika, animatsioon).* *Liikumisillusiooni teke.* *Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju.*		
Ruumilisus pildil, fotol, filmis. *Inimene ja tema tegevused.* *Ilmastikunähtuste jäädvustamine.*	*Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis.* *Linnaruumi detailide, märkide ja kirjade pildistamine ja analüüsimine.* *Tootereklaam.*	*Valgus, vari ja värv objekti vormi edasiandmisel.* *Vormimuutustest tulenev tähenduse muutus.*
ÕPITULEMUSED		
Tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve;		
väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi, kavandab oma tegevust.	*väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi, loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab.*	
Osaleb loovates ja uurimuslikes rühmatöödes tegutsedes ühise tulemuse nimel.		

Kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi.		
Rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto jne).		
		Mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;
Väärtustab paikkondlikku kultuuri ja kunstiloomingut.		
Leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest, uurib ja võrdleb erinevaid kunstiteoseid.		
Võrdleb igapäevaste tarbeesemete omadusi ja kavandab ideid elukeskkonna parandamiseks; mõistab enda võimalusi loodust säästvaks tarbimiseks		
Märkab digitaalses kunstis, meedias ja reklaamis esitatavaid visuaalseid sõnumeid ning arutleb nende üle.		
Tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades.		

III KOOLIASTE

Kunstiõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- tunnetab ja arendab teadlikult oma kunstialaseid võimeid; loovülesannetes leiab erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi, esitleb tulemusi ning põhjendab valikuid;
- kasutab ideest lähtudes sihipäraselt mitmekesiseid visuaalseid väljendusvahendeid. Kasutab kunsti õppides ning loovas praktikas tehnoloogiavahendeid;
- tunneb Eesti ja maailma kultuuripärandi olulisi kunstiteoseid. Võrdleb eri ajastute kunsti näiteid, kirjeldades ning mõtestades sõnumite, väljendusvahendite ja hinnangute muutumist kultuuriajaloo vältel;
- analüüsib looduslikke ja tehiskeskkondade objekte ning nendevahelisi seoseid ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilisest vaatepunktist. Mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ja parem lahendus;
- arutleb visuaalkultuuri avaldumisvormide, sümbolite ja kultuuriliste märkide üle, hindab virtuaalset keskkonda eetilisuse ja turvalisuse seisukohast;
- teadvustab kunsti rolli ühiskonnas. Seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut;
- mõistab, et nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnetab vaatajat laias teemade ringis.

III KOOLIASTME KUNSTIÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

7. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
• *Tunnetab ja arendab teadlikult oma kunstialaseid võimeid; loovülesannetes leiab erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi, esitleb tulemusi ning põhjendab valikuid;* • *kasutab ideest lähtudes sihipäraselt mitmekesiseid visuaalseid väljendusvahendeid; kasutab kunsti õppides ning loovas praktikas tehnoloogiavahendeid;* • *tunneb Eesti ja maailma kultuuripärandi olulisi kunstiteoseid. Võrdleb eri ajastute kunsti näiteid, kirjeldades ning mõtestades sõnumite, väljendusvahendite ja hinnangute muutumist kultuuriajaloo vältel;* • *analüüsib looduslikke ja tehiskeskkondade objekte ning*	***Sisu, sõnum, kontekst.*** *Lugude ja emotsioonide edastamise võtted läbi aegade. Erinevate kultuuride kunstiajaloo tuntumate teoste näiteid. Kunstiteose sõnum ja kontekst. Autori seos kujutatava sündmuse, inimese, kunstistiiliga. Stiil (ajastu ja isiku stiil). Ajaloosündmus kunstis, dokumentaalsus ja fiktsioon.* ***Vorm ja kompositsioon.*** *Kujutatava lihtsustamine ja deformeerimine. Kunstiteose vorm ja kompositsioon, materjalid, tehnika, ümbrus (kontekst), sõnum jne. Tänav, taluõu jne (maja välisdetailid). Ruumi kolm mõõdet. Inimene perspektiivis, pea rakursis, näo detailid. Geomeetriline kujund sümbolina. Perspektiiv ühe koondpunktiga. Värvide kontrastid, vastastikused mõjud, kooskõlad ja tasakaal.* ***Kujutamise viisid.*** *Stiliseerimine, abstraheerimine, deformeerimine jne. Kubism (geomeetriline, analüütiline, sünteetiline).*

nendevahelisi seoseid ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilisest vaatepunktist. Mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ja parem lahendus; • *kasutab visuaalse kommunikatsiooni vahendeid, arutleb pildikeele kultuuriliste märkide üle;* • *teadvustab kunsti rolli ühiskonnas. Seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut;* • *mõistab, et nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnetab vaatajat laias teemade ringis.* • *organiseerib otstarbekalt oma töökoha ja hoiab selle korras.*	***Arhitektuur, disain ja keskkond.*** *Disain ja keskkond - disaini liigid, arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Geomeetriliste kehade, märkide, kujundite ja värvide mitmetähenduslikkus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted, disain kui probleemilahendus. Arhitektuur ja disain Eestis ning rahvusvahelised suundumused. Teksti ja pildi koosmõju graafilises disainis. Omaloodud kirja šrifti kujundamine* ***Kunstimaailm.*** *Eesti kunsti suurkujud ja teosed. Erinevate kultuuride kunstiajaloo tuntumate teoste näiteid. Nüüdiskunsti olulised suunad ja aktuaalsed teemad. Kunstiteose erinevad vormid. Kunstiteose sõnum. Eesti ja maailm - keskajast barokini. Rahvakunstis käise-, vöö- jt kirjad.* ***Tehnikad ja materjalid.*** *Mitmesugused kunstimaterjalid ja tehnikad (nt.visandamine, joonistamine, maal, kollaaž, skulptuur, paljundustehnikad, installatsioon jne). Maal – maalimine erinevatele materjalidele. Skulptuur - paberskulptuur ilma liimita. Graafika - trükigraafika ja värvi- ning viltpliiatsite ühendamine. Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöödes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).* ***Meedia ja kommunikatsioon*** *- tekstid linnaruumis, metafoorid reklaamis, infootsing erinevatest teabeallikatest, peegeldus, perspektiiv, illusioon.*

8. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
• *Tunnetab ja arendab teadlikult oma kunstialaseid võimeid; loovülesannetes leiab erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi, esitleb tulemusi ning põhjendab valikuid;* • *kasutab ideest lähtudes sihipäraselt mitmekesiseid visuaalseid väljendusvahendeid. Kasutab kunsti õppides ning loovas praktikas tehnoloogiavahendeid; kasutab kujundlikkust ja sümboleid oma mõtete edastamiseks.*	***Sisu, sõnum, kontekst.*** *Lugude ja emotsioonide edastamise võtted läbi aegade. Tuntud sündmuste kujutamine, kunstniku vaatenurk. Sümbolite tähenduse muutumine (vikerkaar, haakrist, viisnurk).* *Tegevuskunst (happening, performance). Kunstisündmuse, tegevuskunsti dokumenteering. Karikatuur, sarž. Esitluse osi: valgus, ruum, heli, tekst.* ***Vorm ja kompositsioon.*** *Kompositsiooniskeemid (kolmnurk, diagonaal, kuldlõige). Värv ja värvus, värvide optiline segunemine, varju värv. Varjude*

• *tunneb Eesti ja maailma kultuuripärandi olulisi kunstiteoseid. Võrdleb eri ajastute kunsti näiteid, kirjeldades ning mõtestades sõnumite, väljendusvahendite ja hinnangute muutumist kultuuriajaloo vältel;* • *analüüsib looduslikke ja tehiskeskkondade objekte ning nendevahelisi seoseid ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilisest vaatepunktist. Mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ja parem lahendus;* • *kasutab visuaalse kommunikatsiooni vahendeid, arutleb pildikeele kultuuriliste märkide üle;* • *teadvustab kunsti rolli ühiskonnas. Seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut;* • *mõistab, et nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnet.* • *mõtleb ja tegutseb keskkonda säästvalt. Organiseerib otstarbekalt oma töökoha ja hoiab selle korras.*	*rütmid, vari kompositsiooni elemendina. Perspektiiv kahe koondpunktiga. Pildiline ja ruumiline väljendus- kunstiteosed ja stiilid, realistlik maastikumaal, veekogu, iseseisev natüürmordi koostamine, inimese meeleolu väljendus poosiga, kiirskitseerimine, kompositsiooni rajamine geomeetrilistele kujundile.* ***Kujutamise viisid.** Vormide allutamine kindlale stiilile. Vormi deformeerimine karakteersuse huvides.* ***Arhitektuur, disain ja keskkond.** Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted, disain kui probleemilahendus. Arhitektuur ja disain Eestis ning rahvusvahelised suundumused. Ruumilahendus, ilmakaared, säästlik maja. Disain igapäevaelus – linnaruum, kodu, ühiskondlikud hooned. Teksti ja pildi koosmõju (plakat, pakend, raamatukaas, veebileht jne). Kiri kui kunst, kirjakunst (sh kalligraafia). Kirjatüübi (šrifti, fondi) valik vastavalt kontekstile. Märk ja sümbol (logo, piktogramm, peremärk).* ***Tehnikad ja materjalid.** Klaasimaal, fresko jm., skulptuur „liigse" eemaldamisega, erinevate graafikaliikide katsetused. Visandid kui eeltöö või abivahendid. Skulptuur. Modelleerimine ja konstrueerimine mitmesugustest pehmetest, kalgenduvatest ja tahketest materjalidest (nt savi, papjeemašee, paber, papp, plastid, puit, traat jne). Kollaaž. Installatsioon. Erinevaid väljendusvahendeid ja materjale (lumi, liiv, tuli, valgus, vari, valmisesemed jne). Joonistamine söe, tuši ja värviga, sule ja pintsliga.* ***Meedia ja kommunikatsioon**. Digitaalsed tehnoloogiad (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika). Digitaalne pilditöötlus, originaal, koopia, reproduktsioon, foto ajaloolise dokumendina, autorikaitse*

9. KLASS

Õpitulemused	*Õppesisu*
• *Tunnetab ja arendab teadlikult oma kunstialaseid võimeid; loovülesannetes leiab erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi, esitleb tulemusi ning põhjendab valikuid;* • *kasutab ideest lähtudes sihipäraselt mitmekesiseid visuaalseid väljendusvahendeid. Kasutab kunsti õppides ning loovas praktikas tehnoloogiavahendeid;* • *tunneb Eesti ja maailma kultuuripärandi olulisi kunstiteoseid. Võrdleb eri ajastute kunsti näiteid, kirjeldades ning mõtestades sõnumite, väljendusvahendite ja hinnangute muutumist kultuuriajaloo vältel;* • *analüüsib looduslikke ja tehiskeskkondade objekte ning nendevahelisi seoseid ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilisest vaatepunktist. Mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ja parem lahendus;* • *kasutab visuaalse kommunikatsiooni vahendeid, arutleb pildikeele kultuuriliste märkide üle;* • *teadvustab kunsti rolli ühiskonnas. Seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut;* • *mõistab, et nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnetab vaatajat laias teemade ringis.*	***Sisu, sõnum, kontekst.*** *Allegooria ja tsitaat kunstis. Metafoorid reklaamis (omaduste ülekanne teisele nähtusele). Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile.* ***Vorm ja kompositsioon.*** *Värvide psühholoogiline mõju (soojad – külmad, taanduvad – eenduvad, kerged – rasked värvid). Värvide psühho-füsioloogilise ja vastastikuse mõju analüüs ruumis, kunstiteosel jne. Erinevate vaatepunktide kasutamine ruumi ja objektide kujutamisel.* ***Kujutamise viisid.*** *Realism, abstraheerimine. Liikumise kujutamise viise, liikumisillusioonid (futurism, animeerimine, opkunst).* ***Arhitektuur ja disain.*** *Disain igapäevaelustrükis, ruumikujundus, ehituskeskkond jne. Graafiline disain, keskkonnadisain - ruumikujundus, tarbekunst, tootedisain, moedisain, autodisain. Visuaalse reklaami sihtgrupi arvestamine kujundamisel.* ***Kunstimaailm.*** *Nüüdiskunsti olulised suunad ja aktuaalsed teemad – nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnetab vaatajat laias teemade ringis. Kunstiteose erinevad vormid, väljundid ja esitlusviis. Kunst peegeldamas ühiskonna arengut, tsitaadid kunstis. Teose tähenduse muutumine eri situatsioonides. Isiklik stiil ja identiteet, selle kajastus riietuses, enda esitluses suhtlemiskeskkondades.* ***Tehnikad ja materjalid.*** *Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile. Skulptuur, kollaaž, foto, video, animatsioon.*

AINEVALDKOND „TEHNOLOOGIA“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015; 1-3/3 02.09.2019; 1-3/4 29.03.2022; 1-3/5 05.05.2022

Ainevaldkonna õppeained on **tööõpetus** (I kooliaste) ja **tehnoloogiaõpetus** (II ja III kooliaste) ning **käsitöö ja kodundus** (II ja III kooliaste).

Tehnoloogia õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- kasutab tehnoloogiavõimalusi arukalt ja loovalt;
- näeb loodusteaduste ning tehnoloogia arengu seoseid ja väljendab oma arvamust;
- näeb käelises tegevuses ja mõttetöös võimalust igapäevaelu mitmekesistada;
- lahendab probleeme, valib tehnilisi ja loovaid lahendusi ning mõistab nendega kaasnevaid mõjusid ja ohte;
- oskab lugeda joonist ja juhendit ning on suuteline ülesannet esitlema;
- arvestab toodete disainimisel kujunduse seost funktsionaalsusega;
- valib ideede teostamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja töötlemise viise ning tähtsustab töövahendite ohutut ja materjalide säästlikku kasutust;
- oskab tööprotsessi käigus suhelda ja teha koostööd teiste õpilastega;
- lähtub menüüd kavandades ja toitu valmistades tervisliku toitumise põhitõdedest;
- tuleb toime koduse majapidamisega.

Tööõpetus

Tööõpetusega taotleb kool, et õpilane:

- tunneb rõõmu ja rahuldust töö tegemisest;
- töötab juhendamisel, kasutades sobivaid materjale ning lihtsamaid töövahendeid ja töötlemisviise;
- oskab kasutada tööjuhendit ning tegutseda selle järgi üksi või koos teistega;
- leiab ülesandele loovaid lahendusi ja oskab neid lihtsalt teostada;
- järgib esmaseid ohutusnõudeid;
- hoiab puhtust ja korda kodus ja koolis ning täidab isikliku hügieeni nõudeid;
- teab tervisliku toitumise vajalikkust;
- hindab ja tunnustab enda ja teiste tööd ning tunneb rõõmu oma tööst;
- õpib vaatlema, tundma ja hindama esemelist keskkonda;
- hoolib oma kodukoha ja Eesti kultuuritraditsioonidest.

I KOOLIASTME TÖÖÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS

Õpitulemused	*Õppesisu ja -tegevused*
• *Oskab kasutada šablooni.*	• *Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele.*
• *Loob erinevatest looduslikest ja tehismaterjalidest uusi objekte täiskasvanu juhendamisel.*	• *Tutvub looduslike- ja tehismaterjalidega (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine.*
• *Kasutab õpetaja juhendamisel lihtsamaid voltimis- ja voolimisvõtteid, meisterdab erinevatest materjalidest esemeid. Valmistab paberist tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid.*	• *Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja katsetustele.* • *Jõukohaste esemete valmistamine.*
• *Toob näiteid õpetusega seotud igapäevaelust.*	• *Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval. Tutvub rahvuslike mustrite ja motiividega elementidega igapäevaelus.*
• *Julgeb oma idee teostamiseks mitme võimaluse vahel valida. Esitleb ja kirjeldab oma ideid.*	• *Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. Ideede visandamine paberil. Lihtsate esemete kavandamine. Idee esitlemine.*
• *Töötab õpetaja suulise juhendamise järgi.*	• *Tutvub töökoha korrashoiuga ning jäätmete sorteerimise põhimõtetega; erinevate töötlemisviiside ja – vahenditega.* • *Tutvub ohutute töövõtete ja eesmärgipärase kasutamisega, nende hooldamise ja õigesse kohta tagasipanemisega.* • *Säästlik tarbimine.*
• *Teab, kuidas hoolitseda oma välimuse ja rõivaste eest.*	• *Tutvub isikliku hügieeni vajalikkusega.* • *Riiete ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen.* • *Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. Ruumide korrastamine ja kaunistamine.*
• *Arvestab ühiselt töötades kaaslastega ja järgib viisakusreegleid.*	• *Rühmatöö ülesannete täitmine, ühiselt ideede väljamõtlemine, üksteise arvamustega arvestamine ja kaaslaste abistamine.*
• *Oskab materjale ühendada ja kasutada.*	• *Lihtsamad materjalide töötlemise viisid, sh mõõtmine, rebimine, voltimine, lõikamine, detailide ühendamine, liimimine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine.*

2. KLASS

Õpitulemused	*Õppesisu ja -tegevused*
• *Kujundab õpetaja juhendamisel šablooni abil lihtsamaid esemeid/tooteid.*	• *Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele.*
• *Loob erinevatest looduslikest ja tehismaterjalidest uusi objekte täiskasvanu juhendamisel.*	• *Kasutab looduslikke- ja tehismaterjale (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine.*
• *Valmistab tekstiilmaterjalist väiksemaid esemeid; modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid. Valmistab paberist ning kartongist tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid*	• *Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele.* • *Töötlemisviisi valik olenevalt ideest ja materjalist. Jõukohaste esemete valmistamine.*
• *Toob näiteid õpetusega seotud igapäevaelust.*	• *Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval. Tutvub rahvuslike mustrite ja motiividega elementidega igapäevaelus.*
• *Julgeb oma idee teostamiseks ise võimalusi valida. Kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid.*	• *Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. Ideede visandamine paberil. Lihtsate esemete kavandamine. Idee esitlemine.* • *Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.*
• *Hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses. Oskab koguda taaskasutatavaid materjale ning neid loovalt kasutada.*	• *Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks.* • *Säästlik tarbimine.*
• *Kasutab ohutuid töövõtteid. Oskab töövahendeid eesmärgipäraselt kasutada, neid hooldada ja õigesse kohta tagasi panna.*	• *Töökoha korrashoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele.* • *Sagedasemate töövahendite (nt käärid) õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.*
• *Töötab õpetaja suulise juhendamise järgi ning kasutab abivahendina lihtsat tööjuhendit.*	• *Töötamine suulise juhendamise järgi.* • *Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga.*
• *Teab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest.*	• *Riiete ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen.* • *Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. Ruumide korrastamine ja kaunistamine.*

• *Arvestab ühiselt töötades kaaslastega ja järgib viisakusreegleid.*	• *Rühmatöö ülesannete täitmine, ühiselt ideede väljamõtlemine, üksteise arvamustega arvestamine ja kaaslaste abistamine.*
• *Oskab materjale ühendada ja kasutada.*	• *Lihtsamad materjalide töötlemise viisid, sh mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, detailide ühendamine, liimimine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine.*

3.KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevused***
• *Kujundab šablooni abil lihtsamaid esemeid/tooteid.*	• *Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele.*
• *Eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, vahtplast, puit, traat, plekk jne); võrdleb materjalide üldisi omadusi; oskab samaliigilisi materjale ühendada ja kasutada.*	• *Kasutab looduslikke- ja tehismaterjale (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). Materjalide saamislugu, omaduste võrdlemine, otstarve ja kasutamine.*
• *Valmistab paberist ning kartongist tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid; tekstiilmaterjalist väiksemaid esemeid. Modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid.*	• *Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele.* • *Töötlemisviisi valik olenevalt ideest ja materjalist. Jõukohaste esemete valmistamine.*
• *Toob näiteid õpetusega seotud igapäevaelust.*	• *Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval. Tutvub rahvuslike mustrite ja motiividega elementidega igapäevaelus.*
• *Julgeb oma idee teostamiseks ise võimalusi valida ja mõelda. Kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid.*	• *Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. Ideede visandamine paberil. Lihtsate esemete kavandamine. Idee esitlemine.* • *Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.*
• *Hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses ning peab vajalikuks sortida jäätmeid. Valib erinevaid töötlemisviise ja – vahendeid; kasutab materjale säästlikult. Tegutseb säästliku tarbijana. Arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle.*	• *Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks.* • *Säästlik tarbimine.*
• *Käsitseb enamkasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult.*	• *Töökoha korrashoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele.* • *Sagedasemate töövahendite (käärid, nuga, nõel, heegelnõel, naaskel, vasar, saag,*

	kruvikeeraja, lõiketangid, näpitsad jm) õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.
• *Töötab õpetaja suulise juhendamise järgi ning kasutab abivahendina lihtsat tööjuhendit.*	• *Töötamine suulise juhendamise järgi.* • *Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga, sellest arusaamine.*
• *Selgitab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest.*	• *Riiete ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen.* • *Tervislik toiduvalik. Lihtsamate toitude valmistamine. Laua katmine, kaunistamine ja koristamine. Viisakas käitumine.* • *Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. Ruumide korrastamine ja kaunistamine.*
• *Arvestab ühiselt töötades kaaslastega ja järgib viisakusreegleid.*	• *Rühmatöö ülesannete täitmine, ühiselt ideede väljamõtlemine, üksteise arvamustega arvestamine ja kaaslaste abistamine.*
• *Oskab materjale ühendada ja kasutada.*	• *Lihtsamad materjalide töötlemise viisid, sh mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, heegeldamine (algsilmus ja ahelsilmus), detailide ühendamine, õmblemine (eelpiste ja tikkpiste), liimimine, naelutamine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine; vestmine, saagimine (ainekabinetis).*

Käsitöö ja kodundus

Käsitöö ja kodunduse õppeainega taotleb kool, et õpilane:

- hindab tööd ja töö tegijat;
- mõistab tehnoloogia arengut, näeb selle mõju keskkonnale;
- kavandab ja teostab oma ideid ning lahendab loovalt endale võetud ülesandeid;
- võrdleb ja kasutab erinevaid materjale;
- teab ohutu töötamise põhimõtteid ning järgib neid;
- töötab meeskonnas ja tajub oma võimeid ühistöös;
- lähtub toitu valides ja valmistades tervisliku toitumise põhimõtetest;
- tuleb toime koduse majapidamisega ning käitub teadliku tarbijana;
- seostab õpitud teadmised igapäevaelus vajalike praktiliste oskustega;
- kasutab erinevaid teabeallikaid loova mõttetöö ja käelise tegevuse ühendamiseks;
- hoiab rahvuskultuuri ning teadvustab oma kohta mitmekultuurilises maailmas.

II KOOLIASTE

Käsitöö ja kodunduse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- tunneb rõõmu üksinda ja koos teistega töö tegemisest;
- tunneb ja kasutab mitmesuguseid materjale ning töövahendeid;
- järgib ohutusnõudeid ja hoiab korras töökoha;
- leiab ideid ning oskab neid esitleda;
- saab aru tööjuhenditest ja selgitavatest joonistest;
- tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsamaid toite;
- teab tervisliku toitumise põhialuseid;
- tunneb oma kodukoha ja Eesti kultuuritraditsioone.

II KOOLIASTME KÄSITÖÖ JA KODUNDUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS	5. KLASS	6. KLASS

4. KLASS	
Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevused***
TÖÖ KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST	
• *Omandab erinevaid töövõtteid.* • *Märkab rahvuslikke kujunduselemente tänapäevastel esemetel.* • *Leiab käsitööeseme kavandamiseks ideid.* • *Leiab juhendamisel võimalusi erinevate materjalide taaskasutamiseks.* • *Oskab juhendamisel erinevaid teabeallikaid kasutada.*	• *Erinevate töövõtete omandamine.* • *Rahvuslikud kujunduselemendid tänapäeva esemetel, värvid ja ornamentika.* • *Idee ja kavandi tähtsus eseme valmistamisel.* • *Ideede otsimine erinevatest teabeallikatest (internet, raamatud, ajakirjad jne.)* • *Erinevate materjalide taaskasutamine esemete kavandamisel.*
MATERJALID JA TÖÖ KULG	
• *Tunneb looduslikke kiudaineid.* • *Eristab erinevaid tekstiilmaterjale.* • *Oskab juhendamisel valida töövahendi vastavalt käsitöölõnga jämedusele.* • *Töötab juhendamisel lihtsama tööjuhendi järgi.* • *Järgib suunamisel ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha.* • *Hindab oma töö korrektsust.*	• *Tekstiilkiudained.* • *Looduslikud kiudained, nende saamine ja omadused.* • *Erinevate tekstiilmaterjalide eristamine.* • *Töövahendi valimine lähtudes materjalist.* • *Tööjuhendi järgi töötamine.* • *Ohutusnõuded.* • *Töökoha korrashoid.* • *Töö korrektsuse hindamine.*
TÖÖLIIGID	
• *Heegeldab põhisilmuseid.* • *Tunneb ühe- ja kaherealiseid pisteid ja oskab neid tikkida.* • *Mõistab täpsuse vajalikkust ning järgib seda oma töös.*	• *Heegeldamine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Ahelsilmuste heegeldamine. Kinnissilmuste heegeldamine.* • *Tikkimine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Ühesilised pisted. Kaherealised pisted. Mustri kandmine riidele. Töö teostamine. Töö viimistlemine.*

TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS	
• *Teab erinevaid toiduainerühmi.* • *Oskab eristada pakendiinfo põhjal tervislikku mittetervislikust.* • *Teab, mis toiduained riknevad kergesti.* • *Teab väljendite „kõlblik kuni …“ ja „parim enne …“ tähendust.* • *Teab, kes on tarbija.* • *Kirjeldab oma toitumisharjumusi.*	• *Toiduainerühmad.* • *Pakendiinfo.* • *Kergesti riknevad toiduained.* • *Väljendid „kõlblik kuni …“ ja „parim enne …“.* • *Tarbija õigused ja kohustused.* • *Toitumisharjumuste kirjeldamine.*
TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN	
• *Kasutab mõõtenõusid ja kaalu.* • *Valib juhendamisel töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi ning teab nende kasutamisel kehtivaid ohutusnõudeid.* • *Valmistab lihtsamaid tervislikke toite.* • *Lepib kaaslastega kokku tööjaotuse ja täidab ülesande.* • *Järgib juhendamisel hügieenireegleid köögis töötades.*	• *Töövahendid köögis. Kaal, mõõdunõud.* • *Mõõtühikud.* • *Ohutusnõuded.* • *Isiklikud hügieeni nõuded köögis töötamisel.* • *Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine, hooliv ja arvestav käitumine.* • *Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid.* • *Jäätmete sorteerimine.* • *Toiduainete eeltöötlemine ja külmtöötlemine.* • *Toiduainete lühiajaline säilitamine.* • *Retsepti kasutamine.* • *Toidu valmistamine. Võileivad ja salatid.*
LAUAKOMBED JA ETIKETT	
• *Katab toidukorra järgi laua, valides ning paigutades sobiva lauapesu, -nõud ja –kaunistused.* • *Peab kinni üldtuntud lauakommetest.* • *Oskab kingitusi pakkida.*	• *Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused.* • *Lauapesu, - nõud ja – kaunistused.* • *Sobivate nõude valimine toidu serveerimiseks.* • *Kingituste pakkimise võimalused.*
KODU KORRASHOID	
• *Teeb juhendamisel korrastustöid, kasutades sobivaid töövahendeid.* • *Teab, kuidas rõivaid pesta ja kuivatada.*	• *Korrastustööd ja töövahendid.* • *Rõivaste pesemine ja kuivatamine.* • *Kodutööde jaotamine pereliikmete vahel.*

• *Teab, et igal pereliikmel on kohustus teha kodutöid.*	
PROJEKTITÖÖD	
• *On valmis leidma ülesannetele ning probleemidele lahendusi.* • *Suhtub kaaslastesse heatahtlikult.* • *On aktiivne rühmatöös, projektitöös ja teistes ühistöös toimuvates tegevustes.* • *On aktiivne suhtleja.* • *Kujundab oma arvamust ja jagab seda kaaslastega.* • *Suudab juhendamisel analüüsida töö kulgu ja saadud tagasisidet.*	• *Rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena teadvustamine.* • *Ülesannete ning probleemide lahenduste leidmine.* • *Projekti lahenduse valmistamine.* • *Kaaslastesse heatahtlikult suhtumine ja teiste tööalaste arvamuste arvestamine.* • *Oma arvamuse kujundamine, esitlemine ja põhjendamine.* • *Töö tegemise väärtustamine, sh selle uurimine ja tagasisidestamine.*
TEHNOLOOGIAÕPETUS ÕPPERÜHMADE VAHETUSEL	
• *Mõistab tehnoloogia olemust.* • *Tunneb põhilisi materjale.* • *Disainib lihtsaid tooteid.* • *Järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.*	• *Tehnoloogia olemuse mõistmine.* • *Põhilised materjalid tehnoloogiaõpetuses.* • *Lihtsamate toodete disainimine.* • *Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded.*

5. KLASS	
Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevused***
TÖÖ KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST	
Kavandab jõukohaseid käsitööesemeid. *Märkab rahvuslikke kujunduselemente tänapäevastel esemetel.* *Leiab käsitööeseme kavandamiseks ideid rahvakunstist.* *Leiab võimalusi erinevate materjalide taaskasutamiseks.* *Oskab kavandamisel kasutada erinevaid teabeallikaid.*	*Jõukohaste käsitööesemete kavandamine lähtudes omandatud töövõtetest.* *Rahvuslikud kujunduselemendid tänapäeva rõivastusel, värvid ja ornamentika.* *Käsitööesemete kavandamise ideed rahvakunstis.* *Erinevate materjalide taaskasutamine.* *Kavandamiseks ideede otsimine erinevatest teabeallikatest (internet, raamatud, ajakirjad jne.)*
MATERJALID JA TÖÖ KULG	
Teab looduslikke kiudaineid ja nende põhiomadusi ning oskab neid kasutada. *Teab erinevaid tekstiilmaterjale ja nende põhiomadusi kasutamisel.* *Seostab käsitöölõnga jämedust töövahendiga.* *Töötab iseseisvalt lihtsama tööjuhendi järgi.* *Järgib suunamisel ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha.* *Hindab oma töö korrektsust.*	*Tekstiilkiudained.* *Looduslikud kiudained, nende saamine, põhiomadused ja kasutamine.* *Töövahendi valimine lähtudes materjalist.* *Tööjuhendi järgi iseseisvalt töötamine.* *Ohutusnõuded.* *Töökoha korrashoid.* *Töö korrektsuse hindamine.*
TÖÖLIIGID	
Heegeldab põhisilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke. *Tunneb käsitsi õmblemise viise ja õmbleb valmis lihtsama eseme.* *Seab õmblusmasina töökorda, traageldab ning õmbleb lihtõmblust ja palistust.* *Mõistab täpsuse vajalikkust ning järgib seda oma töös.*	*Heegeldamine. Põhisilmuste heegeldamine. Ringselt heegeldamine. Mustrite ülesmärkimise viisid ja tingmärgid.* *Õmblemine. Käsitsi- ja õmblusmasinaga õmblemine. Õmblusmasina töökorda seadmine. Traageldamine. Lihtõmblus ja palistus.* *Täpsuse jälgimine oma töödes.*
TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS	
Teab erinevaid toiduainerühmi ning tunneb neisse kuuluvaid toiduaineid. *Teab erinevate toiduainete toiteväärtust.* *Teab, mis toiduained riknevad kergesti, ning säilitab toiduaineid sobival viisil.* *Teab väljendite „kõlblik kuni …“ ja „parim enne …“ tähendust.* *Teab tarbimisega seotud ohte keskkonnale.* *Hindab oma toitumisharjumusi.*	*Toiduainerühmad, neisse kuuluvad toiduained.* *Toiduainete toiteväärtus.* *Kergesti riknevad toiduained.* *Toiduainete säilitamine.* *Väljendid „kõlblik kuni …“ ja „parim enne …“.* *Tarbimisega seotud ohud keskkonnale.* *Oma toitumisharjumuste hindamine.*

TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN	
Kasutab mõõtenõusid ja kaalu ning teisendab juhendamisel mahu- ja massiühikuid. *Valib töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi ning kasutab neid ohutusnõudeid arvestades.* *Valmistab lihtsamaid tervislikke toite, kasutades levinumaid toiduaineid.* *Lepib kaaslastega kokku tööjaotuse, täidab ülesande ja hindab rühma töötulemust.* *Järgib juhendamisel hügieenireegleid köögis töötades*	*Töövahendid köögis. Kaal, mõõtenõud. Mõõtühikute teisendamine. Mahu-ja massiühikud.* *Töövahendite ja seadmete valik lähtudes töö eesmärgist.* *Ohutusnõuded.* *Isiklikud hügieeni nõuded köögis töötamisel.* *Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine, töötulemuse analüüs.* *Toiduainete külm-ja kuumtöötlus.* *Toidu valmistamine. Kuumtöötlemata magustoidud. Külmad ja kuumad joogid. Munade keetmine. Toorsalatid.*
LAUAKOMBED JA ETIKETT	
Katab toidukorra järgi laua, valides ning paigutades sobiva lauapesu, -nõud ja -kaunistused ning hindab laua ja toitude kujundust. *Peab kinni üldtuntud lauakommetest.* *Leiab loomingulisi võimalusi kingituse pakkimiseks.*	*Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused.* *Lauapesu, - nõud ja – kaunistused.* *Laua ja toitude kujunduse hindamine.* *Kingituste pakkimise loomingulised võimalused.*
KODU KORRASHOID	
Teeb korrastustöid, kasutadessobivaid töövahendeid. *Planeerib rõivaste pesemist ja kuivatamist, teab hooldusmärkide tähendust.* *Osaleb kodutööde jaotamisel pereliikmete vahel.*	*Korrastustööde tegemine ja sobilike töövahendite valik.* *Rõivaste pesemine ja kuivatamine.* *Hooldusmärkide tähendused.* *Perekondlikes kodutöödes osalemine.*
PROJEKTITÖÖD	
Suudab ülesannete ja probleemide lahendamiseks kaaslastega koostööd teha. *Suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja suudab oma arvamust väljendada.* *Teab oma rolli rühmatöös, projektitöös ja teistes ühistöös toimuvates tegevustes.* *On valmis koostööks.* *Kujundab ja esitleb oma arvamust.* *Suudab juhendamisel analüüsida töö kulgu ja saadud tagasisidet.*	*Ülesannete ja probleemide lahendamine koostööna.* *Kaaslastesse heatahtlikult suhtumine ja oma arvamuse avaldamine.* *Oma rolli teadvustamine rühmatöös, projektitöös ja teistes ühistööna toimuvates tegevustes.* *Valmidus koostööks.* *Oma arvamuse kujundamine, esitlemine ja põhjendamine.* *Töö analüüsimine.*
TEHNOLOOGIAÕPETUS ÕPPERÜHMADE VAHETUSEL	

Mõistab tehnoloogia olemust ja selle vajalikkust igapäevaelus. *Tunneb põhilisi materjale ja nende omadusi.* *Disainib ja valmistab lihtsaid tooteid ning kasutab juhendamisel selleks sobivaid töövahendeid.* *Järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.*	*Tehnoloogia olemuse mõistmine igapäevaelus.* *Põhilised materjalid ja nende omadused tehnoloogiaõpetuses.* *Lihtsamate toodete disainimine ja valmistamine, kasutades sobivaid töövahendeid.* *Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded.*

6. KLASS	
Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevused***
TÖÖ KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST	
Kavandab omandatud töövõtete baasil jõukohaseid käsitööesemeid. *Märkab rahvuslikke kujunduselemente tänapäevastel esemetel.* *Leiab käsitööeseme kavandamiseks ideid eesti rahvakunstist.* *Leiab võimalusi taaskasutadatekstiilmaterjale.* *Oskab kavandamisel kasutada teabeallikaid ja erialast kirjandust.*	*Jõukohaste käsitööesemete kavandamine lähtudes omandatud töövõtetest.* *Rahvuslikud kujunduselemendid tänapäeva rõivastusel, värvid ja ornamentika. Rõivakomplekti kavandamine.* *Käsitööesemete kavandamise ideed eesti rahvakunstis.* *Tekstiilesemete taaskasutamine.* *Kavandamiseks ideede otsimine erinevatest teabeallikatest (internet, raamatud, ajakirjad jne.)*
MATERJALID JA TÖÖ KULG	
Kirjeldab looduslike kiudainete saamist, põhiomadusi, kasutamist ja hooldamist. *Eristab telgedel kootud kangaid trikotaažist ning võrdleb nende omadusi.* *Seostab käsitöölõnga jämedust töövahendiga.* *Töötab iseseisvalt lihtsama tööjuhendi järgi.* *Järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha.* *Hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.*	*Tekstiilkiudained.* *Looduslikud kiudained, nende saamine, põhiomadused, kasutamine ja hooldamine.* *Keemilised kiudained, nende saamine, põhiomadused, kasutamine ja hooldamine.* *Telgedel kootud kanga ja trikotaažkanga võrdlemine.* *Töövahendi valimine lähtudes materjalist.* *Tööjuhendi järgi iseseisvalt töötamine.* *Ohutusnõuded.* *Töökoha korrashoid.* *Töö korrektsuse ja esteetilisuse hindamine.*
TÖÖLIIGID	
Kasutab tekstiileset kaunistades ühe- ja kaherealisi pisteid.	*Tikkimine. Ühe- ja kaherealised pisted. Mustri kandmine kangale.*

Seab õmblusmasina töökorda, traageldab ning õmbleb lihtõmblust ja palistust. *Lõikab välja ja õmbleb valmis lihtsama eseme.* *Koob põhisilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke.* *Mõistab täpsuse vajalikkust ning järgib seda tekstiilitöös.*	*Õmblemine. Õmblusmasinaga õmblemine. Õmblusmasina töökorda seadmine. Traageldamine. Lihtõmblus ja palistus. Lihtsama eseme õmblemine.* *Kudumine. Põhisilmuste kudumine edasi-tagasi ridadena. Ripskude. Parempidine- ja pahempidine kude. Mustrite ülesmärkimise viisid ja tingmärgid.* *Täpsuse jälgimine tekstiilitöös.*
TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS	
Teab erinevaid toiduainerühmi ning tunneb neisse kuuluvaid toiduaineid ja nende omadusi. *Võrdleb pakendiinfo järgi erinevate toiduainete toiteväärtust.* *Teab, mis toiduained riknevad kergesti, ning säilitab toiduaineid sobival viisil.* *Teab väljendite „kõlblik kuni …“ ja „parim enne…“ tähendust.* *Käitub keskkonnahoidliku tarbijana.* *Oskab valida erinevaid kaupu ja oma valikut põhjendada.* *Hindab oma toitumisharjumuste vastavust toitumisõpetuse põhitõdedele.*	*Toiduainerühmad, neisse kuuluvad toiduained ja nende omadused.* *Toiduainete toiteväärtuste võrdlus pakendiinfo põhjal.* *Kergesti riknevad toiduained.* *Toiduainete säilitamine.* *Väljendid „kõlblik kuni …“ ja „parim enne …“.* *Keskkonnahoidlik tarbija.* *Kaupade valik ja valiku põhjendamine.* *Oma toitumisharjumuste hindamine lähtudes toitumisõpetuse põhitõdesid ning ettepanekud tervislikumaks toiduvalikuks.*

TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN	
Kasutab mõõtenõusid ja kaalu ning teisendab mahu- ja massiühikuid. *Valib töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi ning kasutab neid ohutusnõudeid arvestades.* *Valmistab lihtsamaid tervislikke toite, kasutades levinumaid toiduaineid ning külm- ja kuumtöötlemise tehnikaid.* *Lepib kaaslastega kokku tööjaotuse, täidab ülesande, hindab rühma töötulemust ja igaühe rolli tulemuse saavutamisel.* *Järgib juhendamisel hügieenireegleid köögis töötades*	*Töövahendid köögis. Kaal, mõõtenõud.* *Mõõtühikute teisendamine. Mahu-ja massiühikud.* *Töövahendite ja seadmete valik lähtudes töö eesmärgist.* *Ohutusnõuded.* *Isiklikud hügieeni nõuded köögis töötamisel.* *Tööjaotus rühmas, tööülesannete täitmine, rühma töötulemuste analüüs, igaühe roll tulemuste saavutamisel.* *Toiduainete külm-ja kuumtöötlus.* *Toidu valmistamine. Külmad ja kuumad joogid. Kartulite ja makaronitoodete keetmine. Toor- ja segasalatid. Pudrud ja teised teraviljatoidud.*
LAUAKOMBED JA ETIKETT	
Katab toidukorra järgi laua, valides ning paigutades sobiva lauapesu, -nõud ja -kaunistused ning hindab laua ja toitude kujundust. *Peab kinni üldtuntud lauakommetest.*	*Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused.* *Lauapesu, - nõud ja – kaunistused.* *Laua ja toitude kujunduse hindamine.*
KODU KORRASHOID	
Teeb korrastustöid, kasutadessobivaid töövahendeid. *Planeerib rõivaste pesemist, kuivatamist ja triikimist hooldusmärkide järgi.* *Näeb kodutööde jaotamises pereliikmete heade suhete eeldust.*	*Korrastustööd tegemine ja sobilike töövahendite valik.* *Rõivaste pesemine, kuivatamine, triikimine arvestades hooldusmärke.* *Perekondlikes kodutöödes osalemine.*

PROJEKTITÖÖD	
Leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi. *Suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust.* *Teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena.* *Osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides.* *Kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust.* *Väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu ja saadud tagasisidet.*	*Ülesannete ja probleemide lahendamine üksi või koostööna.* *Kaaslastesse heatahtlikult suhtumine ja teiste arvamuse arvestamine.* *Oma rolli teadvustamine rühmatöös, projektitöös ja teistes ühistööna toimuvates tegevustes.* *Aktiivne osalemine koostöö- ja suhtlusvormides.* *Oma arvamuse kujundamine, esitlemine ja põhjendamine.* *Töö tegemise väärtustamine, tagasiside analüüsimine.*
TEHNOLOOGIAÕPETUS ÕPPERÜHMADE VAHETUSEL	
Mõistab tehnoloogia olemust ja selle vajalikkust igapäevaelus. *Tunneb põhilisi materjale ja nende omadusi.* *Disainib ja valmistab lihtsaid tooteid ning kasutab juhendamisel selleks sobivaid töövahendeid.* *Järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.*	*Tehnoloogia olemuse mõistmine igapäevaelus.* *Põhilised materjalid ja nende omadused tehnoloogiaõpetuses.* *Lihtsamate toodete disainimine ja valmistamine, kasutades sobivaid töövahendeid.* *Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded.*

III KOOLIASTE

Käsitöö ja kodunduse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- Tunneb rõõmu üksinda ja koos teistega töö tegemisest;
- Arutleb töö ja tehnoloogia muutumise üle;
- Teostab oma loomingulisi ideid, kasutades selleks sobivaid tehnikaid ja materjale;
- Kasutab loovülesannete täitmiseks materjali kogudes nüüdisaegseid teabevahendeid ning ainekirjandust;
- Tunneb ja väärtustab rahvaste kultuuripärandit;
- Analüüsib enda loomingulisi ja tehnoloogiaalaseid võimeid ning teeb valikuid edasisteks õpinguteks;
- Valib tervislikku toitu, koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü ning valmistab erinevaid toite;
- Tuleb toime koduse majapidamise ja pere eelarvega ning käitub teadliku tarbijana.

III KOOLIASTME KÄSITÖÖ JA KODUNDUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

7. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
• *DISAIN, KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST* • *Valib sobivaid rõivaid, lähtudes nende materjalist, otstarbest, lõikest, stiilist ja oma figuurist;* • *Arutleb moe muutumise üle;* • *Märkab originaalseid ja leidlikke lahendusi esemetel, rõivastel ja sisekujunduses;* • *Kavandab isikupäraseid rõivakomplekte ja kollektsioone arvestades kollektsioonide kavandamise põhimõtteid, vormistamist ja kompositsiooni seaduspärasusi;* • *Tunneb peamisi eesti rahvuslikke käsitöötavasid;* • *Kasutab inspiratsiooniallikana etnograafilisi esemeid, sümboleid ja märke;* • *Näeb rahvaste kultuuripärandit kui väärtust ja oskab välja tuua kultuuridevahelisi seoseid, erinevusi ja sarnasusi.*	*DISAIN, KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST* *Tekstiilid rõivastuses ja sisekujunduses. Rõivastus kui ajastu vaimu peegeldaja - sotsiaalsed märksüsteemid. Moelooming. Komplektide ja kollektsioonide koostamise põhimõtted. Ideekavand ja selle vormistamine. Kompositsiooni seaduspärasuste arvestamine käsitööeset kavandades.* *Kultuuridevahelised seosed, erinevused ja sarnasused. Mitmekultuuriline keskkond. Sümbolid ja märgid rahvakunstis.* *MATERJALID JA TÖÖ KULG* *Tekstiilkiudained. Keemilised kiud. Tehiskiudude ja sünteetiliste kiudude saamine ning omadused. Käsitöötehnikate ja tekstiilitööstuse areng ning seda mõjutanud tegurid ajaloos. Nüüdisaegsed tehnoloogilised võimalused ning uudsed võtted rõivaste ja tarbeesemete valmistamisel. Käsitsitöö väärtustamine tarbekunsti osana või isikupärase eneseväljendusena. Õmblemise ja käsitööga seotud elukutsed ning võimalused ettevõtluseks.* *TÖÖLIIGID* *Õmblemine. Kanga kuumniiske töötlemine. Lõikelehe kasutamine ja lõigete paigutamine riidele.*

• *MATERJALID JA TÖÖ KULG* • *Kirjeldab keemiliste kiudainete põhiomadusi, kasutamist ja hooldamist;* • *Teab tehiskiudude ja sünteetiliste kiudude saamist ning omadusi;* • *Võrdleb materjalide valikul nende mõju tervisele;* • *Kombineerib oma töös erinevaid materjale;* • *Arutleb töö ja tehnoloogia muutumise üle ühiskonna arengus, sealhulgas käsitöötehnikate ja tekstiilitööstuste arengut;* • *Otsib ülesandeid täites abi nüüdisaegsest teabelevist, tehnoloogilistest võimalustest ja uudsetest võtetest rõivaste ja tarbeesemete valmistamisel;* • *Täidab iseseisvalt ja koos teistega endale võetud ülesandeid ning planeerib tööd ajaliselt;* • *Analüüsib enda loomingulisi ja tehnoloogiaalaseid võimeid ning teeb valikuid edasisteks õpinguteks ja hobideks.* • *TÖÖLIIGID* • *Valib tööeseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid;* • *Võtab lõikelehelt lõikeid, valib õpetaja abiga sobiva tehnoloogia ja õmbleb enda kavandatud eseme;* • *Tutvub heegeltehnikate loominguliste võimalustega;* • *Koob kirjalist pinda ning koekirju koeskeemi kasutades, koob ringselt;* • *Leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid.* • *TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS* • *Teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust oma tervisele ning põhiliste makro- ja mikro-toitainete vajalikkust ja allikaid;*	*Valitud eseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine. Heegeldamine. Tutvumine heegeltehnika loominguliste võimalustega. Skeemi järgi mustri heegeldamine. Äärepitsi heegeldamine. Kudumine. Ringselt kudumine. Kirjamine. Erinevate koekirjade kudumine skeemi järgi. Kinda kudumine ja viimistlemine.* *TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS* *Makro- ja mikrotoitained, nende vajalikkus ning allikad. Lisaained toiduainetes. Toiduainete toitainelise koostise hinnang. Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest. Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad. Tarbija õigused ja kohustused. Märgistused toodetel.* *TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN* *Nüüdisaegsed köögiseadmed, nende kasutamine ja hooldus. Kuumtöötlemise viisid. Maitseained ja roogade maitsestamine. Supid. Liha jaotustükid ja lihatoidud. Toiduga seonduvad ametid. Hügieenireeglid.* *LAUAKOMBED JA ETIKETT* *Koosviibimiste korraldamine. Kutsed ja kingitused. Ideede ja võimaluste leidmine erinevate peolaudade kujundamiseks. Lauakombed. Käitumine ja rõivastumine vastavalt üritusele.* *KODU KORRASHOID* *Erinevad stiilid sisekujunduses. Toataimede hooldamine. Korrastustööd-ja tehnikate rakendamine.* *PROJEKTITÖÖD* *Õpilased saavad valida kahe või enama korraga toimuva valikteema või aineprojekti vahel. Valikteemad ja projektid on nii tehnoloogiaõpetuse ning käsitöö ja kodunduse valdkonnast. Projektitööd kavandatakse iga õppeaasta alguseks tehnoloogia ning käsitöö ja kodunduse õpetaja koostöös. Projektitööd valitakse, pidades silmas kohalikke traditsioone, uudseid ja tavapäraseid töötlemisviise ning teatud teema süvitsi käsitlemise huvi. Projektitöö valdkond moodustab iseseisva terviku, mille puhul ei eeldata õpilastelt teemaga seonduvaid varasemaid oskusi ega teadmisi.*

• *Analüüsib toiduainete toiteväärtust, hindab nende kvaliteeti, tunneb toidu erinevaid säilitus-viise ning riknemisega seotud riskitegureid;* • *Analüüsib menüü tervislikkust ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse päevamenüü;* • *Tunneb tarbija õigusi ning kohustusi.* • *TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN* • *Teab toiduainete kuumtöötlemise viise;* • *Tunneb peamisi maitseaineid ja roogade maitsestamise võimalusi;* • *Valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi;* • *Oskab kasutada ja hooldada nüüdisaegseid köögiseadmeid;* • *Arvestab rühmaülesandeid täites kaasõpilaste arvamusi ja hinnanguid;* • *Kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid;* • *Hindab enda huve ja sobivust toiduga seotud elukutseteks või hobideks;* • *Järgib juhendamisel hügieenireegleid köögis töötades.* • *LAUAKOMBED JA ETIKETT* • *Kujundab kutse ja leiab loomingulisi võimalusi kingituse pakkimiseks;* • *Leiab võimalusi ja ideid erinevate peolaudade kujundamiseks;* • *Rõivastub ja käitub ürituse iseloomu kohaselt;* • *Mõistab lauakommete tähtsust meeldiva suhtluskeskkonna loomisel.* • *KODU KORRASHOID* • *Arutleb ja leiab seoseid kodu sisekujunduse ning seal elavate inimeste vahel;* • *Tunneb põhilisi korrastustöid ja-tehnikaid ning oskab neid tehnikaid rakendada.* • *PROJEKTITÖÖD*	

• *Leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi;* • *Suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust;* • *Teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena;* • *Osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;* • *Kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust;* • *Väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu ja saadud tagasisidet.*	

8. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
• *DISAIN, KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST* • *Valib sobivaid rõivaid, lähtudes nende materjalist, otstarbest, lõikest, stiilist ja oma figuurist;* • *Arutleb moe muutumise üle;* • *Märkab originaalseid ja leidlikke lahendusi esemete ning rõivaste disainis;* • *Kavandab isikupäraseid esemeid;* • *Tunneb peamisi eesti rahvuslikke käsitöötavasid;* • *Näeb rahvaste kultuuripärandit kui väärtust.* • *MATERJALID JA TÖÖ KULG* • *Teab tänapäeva käsitöömaterjale;* • *Võrdleb materjalide valikul nende mõju tervisele;* • *Kombineerib oma töös erinevaid materjale;* • *Otsib ülesandeid täites abi nüüdisaegsest teabelevist;* • *Esitleb või eksponeerib oma tööd;* • *Valib töövahendid ja tehnoloogia sõltuvalt materjalist ja valmistatavast esemest;*	*DISAIN, KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST* *Moe, isikupära ja proportsiooni põhimõtete arvestamine kavandades. Sobivate lisandite valik stiili kujundades. Ideekavand ja selle vormistamine. Tekstiileseme kavandamine ja kaunistamisviisid erinevates tekstiilitehnoloogiates. Kudumine, heegeldamine ja tikkimine eesti rahvakunstis. Rahvarõivad.* *MATERJALID JA TÖÖ KULG* *Tänapäeva käsitöömaterjalid. Töövahendite ja tehnoloogia valik sõltuvalt materjalist ja valmistatavast esemest. Töö planeerimine üksi ja rühmas töötades. Vajaliku teabe hankimine tänapäeva teabelevist, selle analüüs ja kasutamine. Elektriliste töövahenditega töötamine ja nende hooldamine kasutusjuhendi järgi. Iseseisvalt tööjuhendi järgi töötamine.* *TÖÖLIIGID* *Kudumine. Silmuste kahandamine ja kasvatamine. Ringselt kudumine. Erinevate koekirjade kudumine skeemi järgi. Silmuste arvestamine, mütsi või sokkide kudumine ja viimistlemine. Tikkimine. Tutvumine erinevate tikanditega. Tikand loomingulise väljendusvahendina. Sümbolid ja märgid. Võimaluse korral tikandi kavandamine ja loomine arvutiga.*

• *Täidab iseseisvalt ja koos teistega endale võetud ülesandeid ning planeerib tööd ajaliselt;* • *Analüüsib enda loomingulisi ja tehnoloogiaalaseid võimeid ning teeb valikuid edasisteks õpinguteks ja hobideks;* • *Oskab iseseisvalt käsitleda ja hooldada elektrilisi töövahendeid kasutades kasutusjuhendit.* • *TÖÖLIIGID* • *Valib tööeseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid;* • *Koob kirjalist pinda ning koekirju koeskeemi kasutades, koob ringselt;* • *Tutvub erinevate tikanditega;* • *Leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid.* • *TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS* • *Teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust oma tervisele;* • *Tutvub toitumisteabega meedias;* • *Võrdleb erinevate maade rahvustoite ja teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid;* • *Analüüsib reklaamide mõju ostmisele.* • *TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN* • *Teab toiduainete kuumtöötlemise viise;* • *Valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi;* • *Küpsetab tainatooteid ja võrdleb erinevaid kergitusaineid;* • *Arvestab rühmaülesandeid täites kaasõpilaste arvamusi ja hinnanguid;* • *Hindab enda huve ja sobivust toiduga seotud elukutseteks või hobideks;* • *Järgib juhendamisel hügieenireegleid köögis töötades.* • *LAUAKOMBED JA ETIKETT*	*TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS* *Toitumisteave meedias-analüüs ja hinnangud. Toiduallergia ja toidutalumatus. Taimetoitluse ja dieetide mõju organismile. Toitumishäired. Eestlaste toit läbi aegade. Eri rahvaste toitumistraditsioonid ja toiduvalikut mõjutavad tegurid (asukoht, usk jm). Ostuotsustuste mõjutamine, reklaami mõju. Teadlik ja säästlik majandamine.* *TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN* *Kalaroad. Soojad kastmed. Kergitusained ja tainatooted. Vormiroad ja vokitoidud. Toiduga seonduvad ametid. Hügieenireeglid.* *LAUAKOMBED JA ETIKETT* *Peolaua menüü koostamine. Lauakombed. Käitumine ja rõivastumine vastavalt üritusele.* *KODU KORRASHOID* *Kodumasinad. Korrastustööd-ja tehnikate rakendamine.* *PROJEKTITÖÖD* *Õpilased saavad valida kahe või enama korraga toimuva valikteema või aineprojekti vahel. Valikteemad ja projektid on nii tehnoloogiaõpetuse ning käsitöö ja kodunduse valdkonnast. Projektitööd kavandatakse iga õppeaasta alguseks tehnoloogia ning käsitöö ja kodunduse õpetaja koostöös. Projektitööd valitakse, pidades silmas kohalikke traditsioone, uudseid ja tavapäraseid töötlemisviise ning teatud teema süvitsi käsitlemise huvi. Projektitöö valdkond moodustab iseseisva terviku, mille puhul ei eeldata õpilastelt teemaga seonduvaid varasemaid oskusi ega teadmisi.* .

• *Koostab lähtuvalt ürituse sisust menüü ning kujundab ja katab laua;* • *• Rõivastub ja käitub ürituse iseloomu kohaselt;* • *• Mõistab lauakommete tähtsust meeldiva suhtluskeskkonna loomisel.* • *KODU KORRASHOID* • *Tunneb erinevaid kodumasinaid, oskab võrrelda nende erinevaid parameetreid ja käsitseda neid kasutusjuhendi järgi;* • *Tunneb põhilisi korrastustöid ja-tehnikaid ning oskab neid tehnikaid rakendada.* • *PROJEKTITÖÖD* • *Leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi;* • *Suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust;* • *Teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena;* • *Osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;* • *Kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust;* • *Väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu ja saadud tagasisidet.*	

9. KLASS

Õpitulemused	***Õppesisu***
• *DISAIN, KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST* • *Valib sobivaid rõivaid, lähtudes nende materjalist, otstarbest, lõikest, stiilist ja oma figuurist;* • *Märkab originaalseid ja leidlikke lahendusi esemete ning rõivaste disainis;* • *Kavandab isikupäraseid esemeid;* • *Tunneb peamisi eesti rahvuslikke käsitöötavasid;*	*DISAIN, KAVANDAMINE JA RAHVAKUNST* *Ornamentika alused. Ideekavand ja selle vormistamine. Tekstiileseme kavandamine ja kaunistamisviisid erinevates tekstiilitehnoloogiates. Eesti etnograafiline ornament tänapäevase rõivastuse ja esemelise keskkonna kujundamisel. Teiste rahvaste etnograafia inspiratsiooniallikana.* *MATERJALID JA TÖÖ KULG* *Mitmesuguste materjalide kooskasutamise võimaluste leidmine. Oma töö ja selle tulemuse*

• *Kasutab inspiratsiooniallikana etnograafilisi esemeid;* • *Näeb rahvaste kultuuripärandit kui väärtust.* • *MATERJALID JA TÖÖ KULG* • *Võrdleb materjalide valikul nende mõju tervisele;* • *Kombineerib oma töös erinevaid materjale;* • *Analüüsib ja hindab oma töö tulemusi;* • *Esitleb või eksponeerib oma tööd;* • *Täidab iseseisvalt ja koos teistega endale võetud ülesandeid ning planeerib tööd ajaliselt.* • *TÖÖLIIGID* • *Valib tööeseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid;* • *Võtab lõikelehelt lõikeid, valib õpetaja abiga sobiva tehnoloogia ja õmbleb endale rõivaeseme;* • *Tutvub heegeltehnikate loominguliste võimalustega;* • *Leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid;* • *Tikib rahvuslikke tikandeid.* • *TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS* • *Teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust oma tervisele;* • *Analüüsib toiduainete toiteväärtust, hindab nende kvaliteeti, tunneb toidu erinevaid säilitus-viise ning riknemisega seotud riskitegureid;* • *Teab toidu valmistamisel toimuvaid muutusi ning oskab neid teadmisi rakendada;* • *Oskab koostada leibkonna eelarvet;* • *Planeerib majanduskulusid eelarve järgi.* • *TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN* • *Teab toiduainete kuumtöötlemise viise;*	*analüüsimine ning hindamine. Töö esitlemine ja eksponeerimine. Näituse kujundamine ning virtuaalkeskkonna kasutamine oma töö eksponeerimiseks.* *TÖÖLIIGID* *Õmblemine. Rõivaeseme õmblemine. Mõõtude võtmine, rõiva suurusnumbri määramine, Valitud rõivaeseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine. Eseme õmblemise tehnoloogilise järjekorra määramine. Õmblustöö viimistlemine. Tikkimine. Tutvumine erinevate tikanditega. Tikand loomingulise väljendusvahendina. Rahvulikud tikandid (Muhu tikand jne.). Heegeldamine. Tutvumine heegeltehnika loominguliste võimalustega. Skeemi järgi mustri heegeldamine.* *TOIT JA TOITUMINE, TARBIJAKASVATUS* *Toiduainete muutused kuumtöötlemisel, toitainete kadu. Mikroorganismid toidus. Toiduainete riknemise põhjused. Hügieeninõuded toiduainete säilitamise korral. Toidu kaudu levivad haigused. Toiduainete säilitamine ja konservimine. Leibkonna eelarve, tulude ja kulude tasakaal. Laenud. Kokkuhoiuvõimalused ja kulude analüüs. Kulude planeerimine erijuhtudeks (peod, tähtpäevad jm).* *TOIDU VALMISTAMINE, TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN* *Kuumtöödeldud järelroad. Rahvustoidud. Meeskonna juhtimine. Suurema projekti korraldamine alates menüü koostamisest, kalkulatsioonist ja praktilise töö organiseerimisest kuni tulemuse analüüsimiseni. Hügieenireeglid.* *LAUAKOMBED JA ETIKETT* *Rõivastus ja käitumine vastuvõttudel, koduses peolauas, kohvikus ning restoranis. Lauakombed.* *KODU KORRASHOID* *Olmekeemia. Puhastusvahendid, nende omadused ja ohutus. Suurpuhastus.* *PROJEKTITÖÖD* *Õpilased saavad valida kahe või enama korraga toimuva valikteema või aineprojekti vahel. Valikteemad ja projektid on nii tehnoloogiaõpetuse*

• *Valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi;* • *Küpsetab tainatooteid;* • *Tutvub erinevate rahvustoitudega ja valmistab neid;* • *Arvestab rühmaülesandeid täites kaasõpilaste arvamusi ja hinnanguid;* • *Kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid;* • *Kalkuleerib toidu maksumust;* • *Järgib juhendamisel hügieenireegleid köögis töötades.* • *LAUAKOMBED JA ETIKETT* • *Rõivastub ja käitub ürituse iseloomu kohaselt;* • *Mõistab lauakommete tähtsust meeldiva suhtluskeskkonna loomisel.* • *KODU KORRASHOID* • *Tunneb põhilisi korrastustöid ja-tehnikaid ning oskab materjali omaduste ja määrdumise järgi leida sobiva puhastusvahendi ning-viisi;* • *Teab puhastusainete pH-taseme ja otstarbe seoseid.* • *PROJEKTITÖÖD* • *Leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi;* • *Suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust;* • *Teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena;* • *Osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;* • *Kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust;* • *Väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu ja saadud tagasisidet.*	*ning käsitöö ja kodunduse valdkonnast. Projektitööd kavandatakse iga õppeaasta alguseks tehnoloogia ning käsitöö ja kodunduse õpetaja koostöös. Projektitööd valitakse, pidades silmas kohalikke traditsioone, uudseid ja tavapäraseid töötlemisviise ning teatud teema süvitsi käsitlemise huvi. Projektitöö valdkond moodustab iseseisva terviku, mille puhul ei eeldata õpilastelt teemaga seonduvaid varasemaid oskusi ega teadmisi.*

Tehnoloogiaõpetus

Tehnoloogiaõpetusega taotleb kool, et õpilane:

- arendab tehnoloogiaalaseid teadmisi ja oskusi;
- tunneb eneseteostusest innustust ja rahulolu;
- oskab seostada inimest ja teda ümbritsevat keskkonda;
- lahendab loovalt ülesandeid ja on võimeline looma toimiva toote;
- arvestab tehnoloogia jätkusuutlikke tõekspidamisi;
- valdab otsingujulgust, ettevõtlikkust, sõbralikkust ja koostööoskust ning töötahet;
- käsitseb lihtsamaid materjale, töövahendeid ja töötlemisviise;
- suudab rakendada teoreetilisi teadmisi praktiliste ülesannete lahendamisel;
- järgib tööprotsessis ohutuid töövõtteid ning käitumisreegleid;
- lähtub toitu valides ja valmistades tervisliku toitumise põhimõtetest.

II KOOLIASTE

Tehnoloogiaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- mõistab ja selgitab tehnoloogia olemust, väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus;

- toob näiteid kodus, olmes, harrastustes ja paikkonnas kasutatavate lihtsate tehnoloogiliste protsesside ning ressursside kohta;
- planeerib tööd ja lahendab sellega seotud ülesandeid;
- joonestab, disainib ja valmistab lihtsaid tooteid;
- tunneb enamkasutatavaid materjale ja kasutab neid töös otstarbekalt;
- teab lihtsamaid töövahendeid ja töötlemisviise ning oskab neid töös kasutada;
- esitleb ideed, joonist või toodet;
- teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
- väärtustab ning järgib väljakujunenud tööalaseid väärtus- ja käitumishoiakuid;
- tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsamaid toite.

II KOOLIASTME TEHNOLOOGIAÕPETUSE ÕPPESISU JA ÕPITULEMUSED

4. KLASS	5. KLASS	6. KLASS
ÕPPESISU		
Tehnoloogia igapäevaelus		
Tehnoloogia olemus. Tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus. Süsteemid, protsessid ja ressursid. Tehnoloogia ja teadused. Tehnoloogia, inimene ja keskkond. Struktuurid ja konstruktsioonid. Transpordivahendid. Energiaallikad.		
Disain ja joonestamine		
Eskiis. Lihtsa toote kavandamine. Tehniline joonis. Jooned ja nende tähendused. Mõõtmed ja mõõtkava. Piltkujutis ja vaated. Lihtsa mõõtmestatud tehnilise joonise koostamine ja selle esitlemine. Disain. Disaini elemendid. Probleemide lahendamine. Toote viimistlemine. Insenerid ja leiutamine.		
Materjalid ja nende töötlemine		
Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused. Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ning töövahendid (tööriistad ja masinad). Levinumad käsi- ja elektrilised tööriistad. Puur- ja treipink. Materjalide liited. Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.		
Projektitööd II kooliastmes		
Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida õpperühma. Projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitöid võib lõimida omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekooliliste ja pikemaajaliste koolidevaheliste üritustega.		
Kodundus õpperühmade vahetusel		
Toiduained ja toitained. Tervisliku toitumise põhitõed. Toiduainete säilitamine. Hügieeninõuded köögis töötades. Jäätmete sortimine. Retsepti kasutamine, mõõtühikud. Toiduainete eeltöötlemine, külm- ja kuumtöötlemine. Võileibade ja salatite valmistamine. Makaroniroad ja pudrud. Magustoidud. Külmad ja kuumad joogid. Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad võimalused		
ÕPITULEMUSED		
Tehnoloogia igapäevaelus		
Mõistab tehnoloogia olemust.	*Mõistab tehnoloogia olemust ja selle vajalikkust igapäevaelus.*	*Mõistab tehnoloogia olemust ja väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus.*
Tunneb lihtsamaid tehnoloogilisi süsteeme.	*Tunneb lihtsamaid tehnoloogilisi süsteeme, protsesse ja ressursse.*	*Toob näiteid lihtsate tehnoloogiliste süsteemide, protsesside ja ressursside kohta.*
Tunneb tehnoloogiaalaseid teadussaavutusi.	*Teab, et tehnoloogia arengu ja teadussaavutuste vahel on seos.*	*Loob seoseid tehnoloogia arengu ja teadussaavutuste vahel.*

Näeb lihtsamaid seoseid tehnoloogiaõpetuse ja eluvaldkondade vahel.	*Seostab tehnoloogiaõpetus eluvaldkondadega.*	*Seostab tehnoloogiaõpetust teiste õppeainetega ja eluvaldkondadega.*
Teab erinevaid transpordivahendeid ning energiaallikaid.	*Iseloomustab ja võrdleb erinevaid transpordivahendeid ning energiaallikaid.*	
	Teab ratta ja energia kasutamist ajaloos ning nüüdisajal.	*Kirjeldab ratta ja energia kasutamist ajaloos ning nüüdisajal.*
		Kirjeldab tehniliste seadmete ja tehnika arenguloo kujunemist ning selle olulisemaid saavutusi.
		Kirjeldab inimtegevuse ja tehnoloogia mõju keskkonnale.
		Valmistab töötavaid mudeleid praktilise tööna.
Disain ja joonestamine		
		Selgitab joonte tähendust joonisel, oskab joonestada jõukohast tehnilist joonist ning seda esitleda.
		Koostab kolmvaate lihtsast detailist.
	Teab ja kasutab õpiülesannetes disaini elemente.	*Teab ja kasutab õpiülesannetes disaini elemente.*
Disainib lihtsaid tooteid.	*Disainib lihtsaid tooteid ja oskab juhendamisel valida selleks sobivaid materjale.*	*Disainib lihtsaid tooteid, kasutades selleks ettenähtud materjale.*
Märkab probleeme.	*Märkab probleeme ja pakub neile lahendusi.*	*Märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi.*
		Osaleb õpilasepäraselt uudse tehnoloogilise protsessi loomises, mis on seotud materjalide valiku ja otstarbeka töötlusviisi leidmisega.

Mõistab leiutiste osatähtsust.	*Mõistab leiutiste osatähtsust tehnoloogia arengus.*	*Mõistab leiutiste osatähtsust tehnoloogia arengus, teab inseneri elukutse iseärasust ja leiutajate olulisemaid saavutusi.*
Materjalid ja nende töötlemine		
Tunneb põhilisi materjale.	*Tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi.*	*Tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi ja töötlemise viise.*
Teab, kuidas kasutada erinevaid töövahendeid ja materjale.	*Kasutab erinevaid töövahendeid, materjale ja töötlusviise.*	*Valib ja kasutab eesmärgipäraselt erinevaid töötlusviise, töövahendeid ja materjale.*
Suudab valmistada jõukohaseid liiteid.		
Valmistab mitmesuguseid lihtsaid tooteid, sh mänguasju).		
		Kasutab õppetöös puur- ja treipinki.
Hindab oma loodud toodet.	*Analüüsib ja annab tehtud ülesandele või tootele oma hinnangu.*	*Analüüsib ja hindab loodud toodet esteetilisest ja rakenduslikust küljest.* *Annab tehtud ülesande või toote kvaliteedile oma hinnangu.*
Teab, et kaaslastel on erinevad tööoskused.	*Mõistab kaaslaste erinevaid tööoskusi.*	*Mõistab ja arvestab kaaslaste erinevaid tööoskusi.*
Järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.		*Teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.*
Kasutab tervisele ohutuid tööviise.		*Väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid tööviise.*
Kasutab materjale säästlikult.	*Kasutab materjale säästlikult ning leiab võimalusi nende korduskasutuseks.*	
Projektitööd		
On valmis leidma ülesannetele ning probleemidele lahendusi.	*Suudab ülesannete ja probleemide lahendamiseks kaaslastega koostööd teha.*	*Leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi.*
Suhtub kaaslastesse heatahtlikult.	*Suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja suudab oma arvamust väljendada.*	*Suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust.*

On aktiivne rühmatöös, projektitöös ja teistes ühistöös toimuvates tegevustes.	*Teab oma rolli rühmatöös, projektitöös ja teistes ühistöös toimuvates tegevustes.*	*Teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena.*
On aktiivne suhtleja.	*On valmis koostööks.*	*Osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides.*
Kujundab oma arvamust ja jagab seda kaaslastega.	*Kujundab ja esitleb oma arvamust.*	*Kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust.*
Suudab juhendamisel analüüsida töö kulgu ja saadud tagasisidet.		*Väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu ja saadud tagasisidet.*
Kodundus õpperühmade vahetusel		
Tunneb põhilisi toiduaineid ja valmistab lihtsamaid toite.	*Tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsamaid toite.*	
Teeb põhilisi korrastustöid, kasutab juhendamisel selleks	*Teeb põhilisi korrastustöid, kasutades selleks sobivaid töövahendeid.*	
sobivaid töövahendeid.		
Järgib hügieenireegleid köögis töötades.		
Teab tervisliku toitumise põhialuseid.		
Katab lauda ning peab kinni üldtuntud lauakommetest.		
Teab jäätmete käsitlemise põhilisi nõudeid.	*Teab, et jäätmete käsitlemise ja keskkonnahoiu vahel on seos.*	

III KOOLIASTE

Tehnoloogiaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- valib toote valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja töötlemisviise ning kasutab selle kohta vajalikku teavet ainealasest kirjandusest ja internetist;
- käsitseb ohutult käsi- ja elektrilisi tööriistu ning materjale,
- kasutab ressursse keskkonda säästvalt ning jätkusuutlikult;
- genereerib ideid, rakendab neid loovalt tooteid luues ja täiustades ning mõistab iseenda osaluse tähtsust tehnoloogiat kasutades;
- mõistab tehnoloogilise protsessi ajal asetleidvaid muutusi ning oskab neid selgitada ja põhjendada;
- analüüsib toote valmistamise protsessi ning sünteesib uusi teadmisi;
- hindab tulemuse kvaliteeti ja toote rakendamise tõhusust, esitleb toodet;
- valmistab tooteid, teadvustab ja rakendab loodusteaduste võimalusi praktilistes tegevustes;
- kirjeldab tehnoloogilise maailma saavutusi ja oma rolli tuleviku töömaailmas;
- kujundab oma positiivsed väärtushinnangud ja kõlbelised tööharjumused, väldib ning hindab võimalikke ohte töös;
- teeb tervislikke toiduvalikuid, väärtustab tervislikke eluviise ning toimib vastutustundliku tarbijana.

III KOOLIASTME TEHNOLOOGIAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	***Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti***
1. Tehnoloogia igapäevaelus *Õpilane:* *1) kirjeldab ja analüüsib inimtegevuse mõju loodusele ning keskkonnale;* *2) mõistab iseenda osaluse olulisust tehnoloogilistes protsessides tulevikus ja vastutust nende eetilise kujundamise eest;* *3) kasutab info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid, teab nende seadmete üldist tööpõhimõtet ning ohutut käsitsemist;* *4) teab mõningaid põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia kasutusvõimalusi;* *5) teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib ressursse säästvalt ja jätkusuutlikult;* *6) oskab oma tegevust planeerida, orienteerub töömaailmas ja teab oma eelistusi eneseteostuseks sobiva elukutse/ameti valikul;* *7) iseloomustab tänapäevast tootmisprotsessi, kirjeldab selle toimimist ning terviklikkust;*	*7. klass* *Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud. Eetilised tõekspidamised tehnoloogia rakendamisel.* *8. klass* *Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia. Põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia.* *9. klass* *Ressursside säästlik tarbimine. Töömaailm ja töö planeerimine. Tooraine ja tootmine. Tehnoloogilise maailma tulevikuperspektiivid.*

8) teadvustab tehnoloogia ja inimese vastastikust mõju ning analüüsib tehnoloogia uuenduslikke arenguväljavaateid.	
2. Disain ja joonestamine *Õpilane:* *1) planeerib ülesande ja disainib toote ning esitleb seda võimaluse korral arvutiga;* *2) lahendab probleemülesandeid,* *3) teab ja kasutab toodete erinevaid viimistluse võimalusi;* *4) teab ja kasutab pinnakatete omadusi ja kasutusvõimalusi;* *5) arvestab ergonoomia ja ornamentika põhireegleid ning oskab neid töös rakendada;* *6) loeb skeeme, lihtsat kooste- ja ehitusjoonist;* *7) joonestab jõukohast tehnilist joonist, vormistab ja esitleb joonist või skeemi.*	*7. klass* *Leiutamine ja uuenduslikkus. Tehnilist taipu arendavate ülesannete lahendamine. Viimistlemine ja pinnakatted.* *8. klass* *Ergonoomia. Ornamentika. Toodete disainimine arvutiga. Joonise vormistamine ja esitlemine. Skeemid. Probleemülesannete lahendamine.* *9. klass* *Leppelisused ja tähised tehnilistel joonistel. Ristlõiked ja lõiked. Koostejoonis. Ehitusjoonised. Probleemülesannete lahendamine.*
3. Materjalid ja nende töötlemine *Õpilane:* *1) leiab teavet materjalide, nende omaduste ja töötlemise kohta, hangib ja kasutab ainealast teavet kirjandusest ning internetist;* *2) analüüsib materjalide omadusi, töötlemise viise ning kasutamise võimalusi, sünteesib uusi teadmisi;* *3) kasutab toodet valmistades mitmesuguseid töövahendeid, võimaluse korral CNC-tööpinki, valib sobivaima töötlusviisi;* *4) tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme;* *5) valmistab omanäolisi tooteid, tunneb ja kasutab mitmeid liitevõimalusi;* *6) kujundab välja oma positiivsed väärtushinnangud ja kõlbelised tööharjumused;* *7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid, kasutab ohutult masinaid ning töövahendeid.*	*7. klass* *Materjalide ja nende töötlemise kohta teabe hankimise võimalused kirjandusest ning internetist. Tänapäevased materjalide töötlemise viisid. Käsi- ja elektrilised tööriistad. Masinad ja mehhanismid.* *8. klass* *Arvuti ja materjalide töötlemise ühildamise võimalused (CNC-tööpingid). Optimaalse töötlusviisi valimine. Toodete liitevõimaluste kasutamine.* *9. klass* *Nüüdisaegsed võimalused materjalide töötlemisel ja detailide ühendamisel tooteks. Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.*

4. Projektitööd *Õpilane:* *1) organiseerib paindlikult ühistööd, planeerib ajakava ja oskab jaotada tööülesandeid;* *2) teeb ülesandeid täites aktiivselt koostööd kaasõpilastega;* *3) suhtleb töö asjus vajaduse korral koolivälistе institutsioonidega (nt meili teel jne), et saada vajalikku infot, seda analüüsida, kriitiliselt hinnata ja tõlgendada;* *4) valmistab üksi või koostöös teistega ülesandele või projektile lahenduse;* *5) väärtustab töö tegemist, sh selle uurimist ja omandatud tagasisidet;* *6) mõistab info kriitilise hindamise vajalikkust ning kasutab infot kooskõlas kehtivate seaduste ja normidega.*	*7., 8. ja 9. klass* *Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida õpperühma. Projektitööd võivad olla nii käsitööst, kodundusest kui ka tehnoloogiaõpetusest. Projektitööd kavandatakse iga õppeaasta alguseks tehnoloogia ning käsitöö ja kodunduse õpetaja koostöös. Õpilane saab valida kahe samaaegse teema vahel. Valikteemad võivad olla nt ehistööd, mudelism jne.*
5. Kodundus *Õpilane:* *1) teeb tervislikke toiduvalikuid ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü;* *2) kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid;* *3) valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi;* *4) kalkuleerib toidu maksumust;* *5) tuleb toime koduse majapidamise ja pere eelarvega ning käitub teadliku tarbijana.*	*7. klass* *Toiduainete toitainelise koostise hinnang. Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest. Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad. Toitumisteave meedias - analüüs ja hinnangud. Aedviljatoidud ja supid. Kala- ja lihatoidud.* *8. klass* *Küpsetised ja vormiroad. Käitumine peolauas, kohvikus, restoranis. Puhastusvahendid ja nende omadused. Kodumasinad. Ruumide kujundamine, mööbel ja kunst kodus. Looduslikud ja sünteetilised tekstiilmaterjalid, nende valiku ning sobivuse põhimõtted rõivastuses ja sisekujunduses. Hooldusmärgid. Tarbija õigused ja kohustused. Kokkuhoiuvõimalused ja kulude analüüs.*

AINEVALDKOND „KEHALINE KASVATUS“

Muudetud direktori käskkirjaga nr1-3.1 01.09.2015; 1-3/5 12.09.2016, muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/9 31.08.2018; 1-3/3 02.09.2019; 1-3/4 29.03.2022; 1-3/5 05.05.2022

Ainevaldkonna õppeaine on **kehaline kasvatus**.

Kehalise kasvatuse õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- mõistab kehalise aktiivsuse tähtsust oma tervisele ja töövõimele;
- soovib olla terve ja rühikas;
- valdab põhiteadmisi ja -oskusi, et harrastada liikumist sise- ja välitingimustes;
- liigub/spordib (edaspidi kasutatakse sõna *sportima* vastavaid vorme*)* ohutus- ja hügieeninõudeid järgides, teab, kuidas käituda ohuolukordades;
- tunneb sportimisest rõõmu ning on valmis uusi liikumisoskusi õppima;
- austab sportides oma kaaslasi ja keskkonda ning järgib reegleid/võistlusmäärusi;
- omandab ainekavasse kuuluvate spordialade tehnika;
- jälgib oma kehalist vormis olekut;
- tunneb huvi Eestis toimuvate spordi-, liikumis- ja tantsuürituste vastu;
- väärtustab eesti tantsupidude traditsiooni.

Kehaline kasvatus

I KOOLIASTE

Kehalise kasvatuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 3. klassi lõpetaja:

- kirjeldab regulaarse sportimise tähtsust tervisele;
- omandab erinevate liikumisviiside ja kehaliste harjutuste tehnika;
- täidab ohutusnõudeid ja hügieenireegleid;
- loetleb ohuallikaid sportimispaikades ja kooliteel ning kirjeldab ohutu sportimise ja liiklemise võimalusi;
- sooritab õpetaja juhendamisel harjutusi;
- annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele;
- teab, kuidas käituda kehalisi harjutusi sooritades;
- kasutab heaperemehelikult kooli spordivahendeid ja -inventari;
- loetleb spordialasid ja nimetab Eesti tuntud sportlasi;
- nimetab Eestis toimuvaid spordivõistlusi ning tantsuüritusi;
- harjutab aktiivselt kehalise kasvatuse tundides;
- oskab iseseisvalt ja koos kaaslastega ohutult liikumismänge mängida;
- tahab õppida uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise.

I KOOLIASTME KEHALISE KASVATUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU
1. KLASS

ÕPPESISU	***ÕPITULEMUSED***
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Mõistab regulaarse sportimise tähtsust tervisele. *Kirjeldab regulaarse sportimise tähtsust tervisele ning nimetab põhjusi, miks ta peab olema kehaliselt aktiivne.*	
Oskab käituda kehalise kasvatuse tunnis, erinevates sportimispaikades sportides ning tänaval liigeldes.	
Teab tunni reegleid ja ohutusnõudeid, mängureegleid ning hügieeninõudeid. *Peab kinni tunni reeglitest, täidab ohutusnõudeid ja mängureegleid, täidab peamisi hügieeninõudeid.* *Järgib tunni reegleid, ohutusnõudeid, ja mängureegleid, peab kinni hügieeninõuetest.*	
Oskab öelda, kas kogetud kehaline koormus oli kerge/raske *Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske).* *Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele.*	
Loetleb spordialasid. *Loetleb spordialasid ja nimetab tuntud Eesti sportlasi.*	
Võimlemine	
Põhiasend ja liikumised: *Algseis. Päkkseis. Harkseis. Toengkägar. Põlvitus. Iste. Kägariste. Selililamang. Kõhulilamang. Käteasendid – ees, all, kõrval, ülal, puusal, pihkseongus. Matkimisharjutused, vabaharjutused, tasakaaluharjutused. Keha harmooniline arendamine ja rühi kujundamine.*	*Oskab liikuda järgmistel viisidel: päkk-kõnd, kõnd kandadel, liikumine juurdevõtusammuga kõrvale.*
Rivi ja korraharjutused: *rivistumine, liikumine kolonnis, pöörded paigal astaumisega*	*Oskab rivistuda viirgu ja kolonni: "Kolonni ühekaupa paigale", "Ühte viirgu paigale", "Joondu", "Valvel", "Vabalt", "Rivitult", "Sammu–marss", " Joostes–marss", "Klass-paariks loe", "Klass tervist" ja "Klass nägemist" täitmine.*
Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused: *Kõnd kindla rütmi, plaksu või muusika järgi. Põlvetõstekõnd. Kägarkõnd. Matkivad harjutused. Jooks õige kehaasendiga. Võidujooks paarides ja rühmas, jooks maona. Kükishüplemine, sulghüplemine, harkis hüplemine, hüpped ühel jalal.*	*Oskab sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi.*

Ronimine ja ripped: *Kaldpingil ja üle takistuste. Ripped sirgete ja kõverdatud käte ja jalgadega varbseinal.*	*Oskab ronida varbseinale ja sooritada harjutusi rippudes (jalgade tõstmine). Sooritab erinevaid harjutusi sirgete ja kõverdatud kätega (sh lõuatõmbed, venitusharjutused varbseinal).*
Akrobaatika: *Toengkägarast veered taha turjale ja tagasi toengkägarasse. Veered kõrvale sirgelt ja kägaras. Tirel ette, kaarsild selili lamangust abistamisega, turiseis.*	*Oskab käsitseda hüpitsat (hüpleb hüpitsal 20 sekundit järjest)* *Oskab teha kukerpalle, erinevaid akrobaatikaülesandeid.*
Tasakaal: *Kõnni- ja jooksuharjutused tagurpidi pingil ette, taha ja kõrvale käte erinevate asenditega ja raskuste kandmisega. Seis ühel jalal, teine ees, taga või kõrval. Mahahüpe pingilt.*	*Oskab kõndida, joosta ja hüpata tagurpidi pingil ette, taha ja kõrvale (koos raskustega ja ilma).* *Oskab seista ühel jalal 20 sekundit järjest (teine jalg ees, taga või kõrval).*
Kergejõustik	
Jooks: *Õige jooksuasend ja liigutused. Jooks paarides püstilähtest. Teatejooks esemete üleandmisega. Kestvusjooks 4 min (oma jõuvarude arvestamine). Süstikjooks. Jooks 60 m, 300m.*	*Jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega.* *Jookseb võimetekohase tempoga järjest 4 min.*

Hüpped: *paigalt ja hoojooksult üle takistuste. Kaugushüpe üle kraavi. Sügavushüpped. Kõrgushüpe otsehoolt üle pingi, nööri.*	*Sooritab kaugushüppe paigalt vetruva maandumisega.* *Sooritab kaugushüppe paigalt ja oskab hoojooksu.* *Sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta.*
Visked*: Visked märki erinevate vahenditega, visked üle takistuste ja täpsusele vastu seina 4-6 m kauguselt.*	*Oskab palli õigesti hoida ja sooritab palliviske paigalt.*
Sportmängud	
Rahvastepall	*Oskab palli ohutult käsitseda. Liigub mängude ajal ohutult.* *Tunneb rahvastepalli reegleid, on kaasmängijatega sõbralik ja kuulab kohtuniku otsust.*
Hüppe-, jooksu- ja viskemängud*: "Me rõõmsad lapsed oleme", "Haned-luiged", "Hiirelõks", "Kes on esimene", " Kullimäng", "Kohti vähem", "Kool, kodu, staadion", "Rongisõit" "Palli üleandmine", "Pall keskmisele", "Pall üle piiri", "Väljaviskamine ringis".*	*Sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge.*
Teatevõistlused*: Erinevate liikumiste, hüpete ja vahendite kasutamisega, pugemiste ja takistuste ületamisega.*	*Oskab teatevõistlustest osa võtta, arvestab reeglite ja võistkonnakaaslastega.* *Oskab kasutada erinevaid vahendeid teatevõistlustel.*

Suusatamine	
Klassikaline ja vabatehnika suusatamises. *Suusavarustuse kinnitamine ja õigesti käsitlemine.* *Kallakust üles liikumine ja alla libisemine.*	*Suusatab laugel nõlval kasutades paaristõukelist sammuta klassikalist sõiduviisi ja vahelduvtõukelist kahesammulist sõidustiili.* *Suusatab, kasutades paaristõukelise sammuga klassikalist sõiduviisi ja vahelduvtõukelist kahesammulist klassikalist sõiduviisi.* *Laskub mäest kõrgasendis.* *Läbib järjest suusatades 800 meetrit.*
Ujumine	
Vee pinnal hõljumine. *Veeohutusalaste oskuste õpetamine.* *Rinnuli ja selili edasi liikumine.* *Sukeldumine.*	*Oskab sukelduda, vee pinnal hõljuda, rinnuli ja selili asendis edasi liikuda.*
Tantsuline liikumine	
Kõige levinumad eesti laulumängud. *Muusikarütmi ja heli järgi liikumine, erinevad harjutused.* *Individuaalne, grupi- ja paaristants.*	*Mängib/tantsib lihtsamaid õpitud eesti laulumänge; Liigub üksi, paarilisega ja grupis vastavalt muusikale, rütmile ja helile.*

2. KLASS

ÕPPESISU	***ÕPITULEMUSED***
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Mõistab regulaarse sportimise tähtsust tervisele. *Kirjeldab regulaarse sportimise tähtsust tervisele ning nimetab põhjusi, miks ta peab olema kehaliselt aktiivne.*	
Oskab käituda kehalise kasvatuse tunnis, erinevates sportimispaikades sportides ning tänaval liigeldes.	
Teab tunni reegleid ja ohutusnõudeid, mängureegleid ning hügieeninõudeid. *Peab kinni tunni reeglitest, täidab ohutusnõudeid ja mängureegleid, täidab peamisi hügieeninõudeid.* *Järgib tunni reegleid, ohutusnõudeid, ja mängureegleid, peab kinni hügieeninõuetest.*	
Oskab öelda, kas kogetud kehaline koormus oli kerge/raske *Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske).* *Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele.*	
Loetleb spordialasid. *Loetleb spordialasid ja nimetab tuntud Eesti sportlasi.*	
Võimlemine	

Põhiasend ja liikumised: *Harjutused erinevate vahenditega, matkimisharjutused, vabaharjutused, tasakaaluharjutused. Keha harmooniline arendamine ja rühi kujundamine.*	*Oskab liikuda, kasutades rivisammu (P) ja võimlejasammu (T).* *Oskab sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi.*
Rivi ja korraharjutused: *Tervitamine rivis. Pöörded paigal ühe jala kannal ja teise jala päkal. Juurdevõtusammuga "Koondu" ja "Harvene" täitmine Rivistumine viirust kolonni.*	
Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused: *Erinevad kõnniviisid kindla rütmi ja muusika järgi. Matkivad kõnniharjutused. Kõnd lühikeste ja pikkade sammudega. Peatumised signaali järgi. Kõnd erinevate käte liikumistega. Jooks vaheldumisi kõnniga. Takistusjooks lihtsamate takistuste ületamisega. Põlvetõstejooks. Põlvetõstehüplemine paigal ja liikumisel. Hüplemisharjutuste kombinatsioonid. Koordinatsiooniharjutused. Hüplemine hüppenööri ja hoonööriga. Galopphüplemine.*	
Ronimine ja ripped: *Ronimine ja ripped võimlemisriistadel.*	*Sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni saatelugemise saatel.* *Oskab käsitseda hüpitsat (hüpleb hüpitsal 30 sekundit järjest)* *Sooritab tireli ette, turiseisu ja abistamisega kaldpinnalt tireli taha.* *Oskab kõndida, joosta ja hüpata tagurpidi pingil ette, taha ja kõrvale (koos raskustega ja ilma).* *Oskab seista ühel jalal 30 sekundit järjest (teine jalg ees, taga või kõrval).*
Akrobaatika: *Toengkägarast veered turjale ja külgedele. Tirel ette. Turiseis. Kaarsild selili lamangust, tirel taha õppimine.*	
Tasakaal: *Mitmesugused kõnni ja jooksuharjutused tagurpidi pingil ja madalal poomil erinevate käte- ja jalgade asenditega ja lisaülesannetega. Mahahüpe pingilt, poomilt.*	
Kergejõustik	
Jooks: *Õige jooksutehnika. Võidujooks püstilähtest paaris ja rühmades. Jooksu alustamine ja lõpetamine. Pendelteatejooks. Püstilähe. Kiirendusjooks. Kestvusjooks 5 min. Süstikjooks. 60m, 300 m ja 500 m maastikujooks.*	*Jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega.* *Suudab joosta võimetekohase tempoga järjest 5 min.* *Sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus.*

Hüpped: *Kaugushüpe paigalt ja hoojooksult. Sammhüpe 60 cm äratõukekoha tabamisega. Jooks üle takistuste. Kõrgushüpe otsehoolt. Tõukejala väljaselgitamine.*	*Sooritab kaugushüppe paigalt ja oskab hoojooksu.*
Visked: *Visked märki 6-8 m kauguselt ja kaugusele ja 3 m kõrgusele. Pallihoie ja õige viskeliigutus paigalt.*	*Sooritab palliviske paigalt kahesammulise hoojooksuga.*
Sportmängud	
Korvpall*: Põrgatamine. Teatevõistlusi ja mänge põrgatamisega.* ***Jalgpall****: Palli vedamine ja surmamine. Sööt kaaslasele. Löök väravale.* ***Rahvastepall****: Õige viskeliigutus, püüdmine ja söödud paarides ja kolmikutes. Mäng erinevate variantidega. Reeglipärane rahvastepall.* ***Pesapall****: Pesapalli erinevad variandid. Lihtsustatud reeglitega pesapall.* ***Liikumismängud****: Lihtsustatud reeglite ja erinevate vahenditega hüppe, -jooksu- ja viskevõimet arendavad mängud.* ***Teatevõistlused****: Erinevate liikumiste, hüpete ja vahendite kasutamisega, pugemiste ja takistuste ületamisega.*	*Õpilane on kaasmängijatega sõbralik ja austab kohtuniku otsust.* *Õpilane teab ja järgib erinevate sportmängude reegleid.* *Sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge.*
Suusatamine	
Suuskade kandmine, kinnitamine, transport. Ohutusnõuded. *Suusakeppide õige asend.* *Lehvikpöörde sooritamine.* *Erinevad suusatamise sõiduviisid.* *Mäest alla suusatamine.*	*Õpilane oskab suuski kanda, kinnitada, transportida ning järgib õhutusnõudeid.* *Suusatab laugel nõlval kasutades paaristõukelist sammuta klassikalist sõiduviisi ja vahelduvtõukelist kahesammulist sõidustiili. Laskub mäest põhiasendis.* *Läbib järjest suusatades 1500 meetrit.*
Tantsuline liikumine	
Muusikarütmid. *Põhilised võimlemisharjutused muusika saatel.* *Polka, erinevad sammude kombinatsioonid.* *Levinumad tantsud üksi, paarilisega või grupis tantsimiseks.*	*Eristab muusikarütme.* *Mängud muusikasaatel, tantsu ja laulumängud.* *Suudab teha põhivõimlemisharjutusi muusika saatel.* *TeabpPolkasammu. Erinevaid kõnni-, jooksu-, galopp-, polka- ja hüpaksammude kombinatsioone.* *Teab tantse "Kaera-Jaan", "Üks,2,3,4,5,6,seitse", "Oige ja vasemba ", aeglane valss ja samba.* *Liigub üksi, paarilisega ja grupis vastavalt muusikale, rütmile ja helile.*

Ujumine	
Ujula kodukord ja hügieeninõuded. *Vette hingamine, sukeldumine.* *Erinevad ujumistehnikad ja -terminid.*	*Hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutusalaseid oskusi.* *Oskab ujuda, sealhulgas sukelduda, vee pinnal hõljuda, rinnuli ja selili asendis edasi liikuda.* *Teab ja oskab sooritada elemente kork, meritäht ja langevari, libisemine.* *Oskab kasutada ujumilauda.*

3. KLASS

ÕPPESISU	***ÕPITULEMUSED***
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Mõistab regulaarse sportimise tähtsust tervisele. *Kirjeldab regulaarse sportimise tähtsust tervisele ning nimetab põhjusi, miks ta peab olema kehaliselt aktiivne.*	
Oskab käituda kehalise kasvatuse tunnis, erinevates sportimispaikades sportides ning tänaval liigeldes.	
Teab tunni reegleid ja ohutusnõudeid, mängureegleid ning hügieeninõudeid. *Peab kinni tunni reeglitest, täidab ohutusnõudeid ja mängureegleid, täidab peamisi hügieeninõudeid.* *Järgib tunni reegleid, ohutusnõudeid, ja mängureegleid, peab kinni hügieeninõuetest.*	
Oskab öelda, kas kogetud kehaline koormus oli kerge/raske *Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske).* *Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele.*	
Loetleb spordialasid. *Loetleb spordialasid ja nimetab tuntud Eesti sportlasi.*	
Võimlemine	
Põhiasend ja liikumised: *Harjutused erinevate vahenditega, matkimisharjutused, vabaharjutused, tasakaaluharjutused. Keha harmooniline arendamine ja rühi kujundamine.*	*Oskab liikuda, kasutades rivisammu (P) ja võimlejasammu (T).* *Oskab sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi.* *Sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni (16 takti) muusika või saatelugemise saatel.*
Rivi- ja korraharjutused: *Tervitamine rivis. Rivistumine viirust kolonni. Põhiseisang. Joondumine. Pöörded paigal. Liikumise alustamine ja lõpetamine. Käskluste paigal, harvenemine, koondumine ja ümberrivistumine täitmine.*	*Oskab käsitseda hüpitsat (hüpleb hüpitsal vähemalt 30 sekundit järjest)* *Sooritab tireli ette, turiseisu ja kaldpinnalt tireli taha.* *Oskab kõndida, joosta ja hüpata tagurpidi pingil ette, taha ja kõrvale (koos raskustega ja ilma).* *Oskab seista ühel jalal 30 sekundit järjest (teine jalg ees, taga või kõrval).*

Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused: *Erinevad kõnniviisid kindla rütmi ja muusika järgi. Matkivad kõnniharjutused. Hüplemisharjutuste kombinatsioonid. Koordinatsiooniharjutused. Hüplemine hüppenööri ja hoonööriga.*	
Rakendusvõimlemine: *Ronimine, roomamine, ripped, segaripped, toengud, segatoengud. Väikeinventari ja mattide kandmine ja paigaldamine.*	
Akrobaatika: *Tirel ette, poolspagaat, turiseis, kaarsild selili lamangust, tirel taha.*	
Tasakaal: *Mitmesugused kõnni ja jooksuharjutused tagurpidi pingil ja madalal poomil erinevate käte- ja jalgade asenditega ja lisaülesannetega. Mahahüpe pingilt, poomilt.*	
Kergejõustik	
Jooks: *Õige jooksuasend ja liigutused. Jooksu alustamine ja lõpetamine. Pendelteatejooks. Püstilähe. Kiirendusjooks. Kestvusjooks 5 min. Süstikjooks. 60m, 300 m ja 500 m maastikujooks.*	*Jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega. Läbib joostes võimetekohase tempoga 1 km pikkuse distantsi. Sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus.*
Hüpped: *Kaugushüpe paigalt ja hoojooksult ilma paku tabamiseta. Sügavushüpped. Jooks üle takistuste.*	*Sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta.*
Visked: *Visked märki ja kaugusele. Pallihoie ja õige viskeliigutus.*	*Sooritab palliviske paigalt kahesammulise hoojooksuga.*
Sportmängud	
Korvpall*: Kahe käega rinnalt sööt ja püüdmine. Põrgatamine. Sööt ühe käega. Pealevise. Teatevõistlusi ja mänge põrgatamise ja sööduga.* ***Jalgpall****: Palli vedamine ja surmamine. Sööt kaaslasele. Löök väravale.* ***Rahvastepall****: Õige viskeliigutus, püüdmine ja söödud paarides ja kolmikutes. Mäng erinevate variantidega. Reeglipärane rahvastepall.* ***Pesapall****: Pesapalli erinevad variandid. Lihtsustatud reeglitega pesapall.* ***Saalihoki:*** *Palli vedamine ja löök. Ohutustehnika kepiga mängimisel.*	*Õpilane on kaasmängijatega sõbralik ja austab kohtuniku otsust.* *Õpilane teab ja järgib erinevate sportmängude reegleid.* *Õpilane järgib ohutusnõudeid sportmängudes.* *Sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge.*

***Liikumismängud**: Lihtsustatud reeglite ja erinevate vahenditega mängud põhiliste pallimängude õppimiseks. Jooksu, hüppe ja viskemängud.* ***Teatevõistlused**: Erinevate liikumiste, hüpete ja vahendite kasutamisega, pugemiste ja takistuste ületamisega.*	
Suusatamine	
Suuskade kandmine, kinnitamine, transport. Ohutusnõuded. *Suusakeppide õige asend.* *Lehvikpöörde sooritamine.* *Erinevad suusatamise sõiduviisid.* *Mäest alla suusatamine.*	*Õpilane oskab suuski kanda, kinnitada, transportida ning järgib õhutusnõudeid.* *Oskab õigesti kukkuda ja tõusta pärast kukkumist suuskadele.* *Oskab libisevat suusasammu keppidega ja ilma.* *Oskab vahelduvtõukelist kahesammulist ja paaristõukelist sammuga klassikalist sõiduviisi.* *Teab trepp – ja käärtõusuviisi. Teab laskumise põhi-ja madalasendit. Suusatab järjest 2 km (T) ja 3 km (P)*
Tantsuline liikumine	
Muusikarütmid. *Põhilised võimlemisharjutused muusika saatel.* *Polka, erinevad sammude kombinatsioonid.* *Levinumad tantsud üksi, paarilisega või grupis tantsimiseks.*	*Eristab muusikarütme.* *Mängud muusikasaatel, tantsu ja laulumängud.* *Suudab teha põhivõimlemisharjutusi muusika saatel.* *Teab polkasammu. Erinevaid kõnni-, jooksu-, galopp-, polka- ja hüpaksammude kombinatsioone.* *Teab tantse "Kaera-Jaan", "Üks,2,3,4,5,6,seitse", "Oige ja vasemba ", aeglane valss ja samba.* *Liigub üksi, paarilisega ja grupis vastavalt muusikale, rütmile ja helile.*
Ujumine	
Ujula kodukord ja hügieeninõuded. *Ohutusnõuded basseinis ja ujumispaikades.* *Vette hingamine, sukeldumine.* *Erinevad ujumistehnikad ja -terminid.*	*Hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutusalaseid oskusi.* *Oskab ujuda, sealhulgas sukelduda, vee pinnal hõljuda.* *Teab ja oskab sooritada elemente kork, meritäht ja langevari, libisemine.* *Oskab kasutada ujumilauda.* *Oskab ujuda 100 meetrit rinnuli ja 100 meetrit selili asendis*.

II KOOLIASTE

Kehalise kasvatuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et 6. klassi lõpetaja:

- selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervislikus eluviisis;
- kirjeldab oma kehalist aktiivsust, harjutab aktiivselt kehalise kasvatuse tundides;
- omandab kehaliste harjutuste tehnika, sooritab õpitud alasid iseseisvalt;
- valib ja sooritab rühti ja kehalist võimekust parandavaid harjutusi;
- sooritab harjutusi ja kehalise võimekuse katseid, võrdleb tulemusi varasemate tulemustega;
- soovib õppida uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise iseseisvaks sportimiseks;
- järgib ohutus- ja hügieeninõudeid ning selgitab ohutu liikumisharrastuse ja liiklemise vajalikkust;
- kirjeldab ja mõistab ausa mängu põhimõtteid, täidab reegleid ja võistlusmäärusi;
- spordib koos kaaslastega, jagades ülesandeid ja leppides kokku mängureegleid;
- suhtub sportimisel keskkonda säästvalt;
- kirjeldab sobivaid oskussõnu kasutades spordivõistlust või tantsuüritust ning oma muljeid sellest;
- nimetab Eesti ja maailma tuntud sportlasi ning võistkondi, teab suurvõistlusi ja olulisi fakte antiikolümpiamängudest.
- osaleb koolis toimuvate spordi- ja tantsuüritustel võistleja, osaleja või pealtvaatajana;
- osaleb tervisespordiüritustel.

II KOOLIASTME KEHALISE KASVATUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS

ÕPPESISU	***ÕPITULEMUSED***
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Kirjeldab regulaarse sportimise tähtsust tervisele ja nimetab põhjusi, miks ta peab olema kehaliselt aktiivne.	
Oskab käituda kehalise kasvatuse tunnis, erinevates sportimispaikades sportides ning tänaval liigeldes;	
Järgib tunni reegleid, ohutusnõudeid, mängureegleid ning hügieeninõudeid.	
Suudab juhendamisel sooritada üldarendavaid võimlemisharjutus ja rühiharjutusi, spordib koos kaaslastega.	
Sooritab õpetaja valitud harjutusi oma kehalise võimekuse arendamiseks.	
Tunneb õpitud spordialade ja tantsustiilide oskussõnu, oskab käituda spordivõistlustel ja tantsuüritustel.	
Teab, mida tähendab aus mäng spordis.	
Nimetab Eestis toimuvad suurvõistlusi, tuntud Eesti sportlasi ja võistkondi.	

Võimlemine	
Põhiasendid ja liikumised: *jalg ees- all, kõrval-all, väljaseade, poolkükk. Käed – vasakul, paremal, ees-all, kõrval-all, kõrval-ülal, kuklal, altkaar, ülalt kaar. Vetrumine põlvist, põlvitus iste. Kätekõverdused T võimlemispingil, P toenglamangus.* ***Rivi- ja korraharjutused:*** *Loendamine "Järjest loe". Pöörded ühe jala kannal ja teise päkal. Ümber pöörd. Ümberrivistumine viirust kahte ja tagasi, mitmest kolonnist kolonni ühekaupa.* ***Kõnni-, jooksu- ja hüplemis-harjutused:*** *Vahelduva rütmiga kõnniharjutused. Mitmesugused kõnni, - jooksu – ja hüplemisharjutuste seosed. Hüplemine ühel jalal. Matkivad hüplemisharjutused. Põlvetõstehüplemine. Hüplemine hüpitsaga. Sulg-, harki- ja kükishüplemine. Juurdeviivad harjutused toenghüpeteks. Abistamisega toenghüpped (hark- ja kägarhüpe).* ***Ronimine, roomamine, ripped, toengud:*** *Ronimine köiel. Hoided pealt, alt ja sega. Riplemine. Käte kõverdamine T ripplamangus ja P rippes. Toeng ja tagatoeng. Kägartoeng kitsel ja mahahüpe. Ülesirutus mahahüpe. Toengseisust hoolaual, hüpped puusade tõstmisega. Kägarhüpe hoojooksult.* ***Tasakaal:*** *Ümberpööratud võimlemispingil või madalal poomil. Mitmesugused kõnni ja jooksuharjutused erinevate käte ja jalgade asenditega. Laskumine kükki. Põlvitus ühel jalal.* ***Akrobaatika:*** *Veered kõrvale sirgete ja kõverdatud jalgadega. Veered ette ja taha. Turiseis. Tirel ette ja taha. Kaarsild maast. Kätelseis abistamisega. Harjutuskombinatsiooni koostamine ja esitamine.*	*Sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (16 takti) saatelugemise või muusika saatel. Hüpleb hüpitsat ette tiirutades paigal. Sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas ja tireltõusu rööbaspuudel. Sooritab iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T) Sooritab erinevaid tasakaaluharjutusi madalal poomil. Sooritab abistamisel lihtsustatud toenghüppeid (hark- või kägarhüpe).*

Kergejõustik	
Jooks: *Kiirendusjooksud 30-60m lõikudel. Sooritab kiirjooksu püstilähtest stardikäsklustega. Pendelteatejooks. Kestvusjooks 7-9 min. Püstilähe. Stardid erinevaist lähteasendeist. Klotsijooks. Jooks kurvis ja maastikul. 60m, 300 m ja 500 m maastikujooks.* ***Hüpped:*** *Hüpped üle kraavi ja takistuste. Maandumine poolkükki. Kaugushüpe paigalt ja 5-7 sammuliselt hoojooksult. Sammhüpped maandumisega kükki. Jooks üle takistuste. Kõrgushüpe üleastumistehnikaga (karjapoiss).* ***Visked****: Visked märki ja kaugusele erinevate vahenditega (pallid, teatepulgad, lumepallid, kivid). Õige vise paigalt ja 4-sammuliselt hoolt kaugusele.*	*Jookseb kiirjooksu stardikäsklustega.* *Sooritab kiirjooksu püstilähtest stardikäsklustega ning oskab pendelteatejooksu.* *Sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja kasutab kõrgushüppes üleastumistehnikat.* *Sooritab palliviske paigalt ja nelja sammu hooga.* *Jookseb omas tempos järjest 7 minutit (T), 9 minutit (P).*
Liikumis- ja sportmängud	
Korvpall: *Pallide söötmine ja püüdmine paarides, ringis, vastu seina rinnalt kahe käega. Erinevate pallide söötmine ja püüdmine liikumiselt. Põrgatamine parema ja vasaku käega. Pealevise paigalt. Teatevõistlusi ja mänge põrgatamise ja söödu elementidega.* ***Jalgpall:*** *Palli vedamine sirgjooneliselt ja takistuste vahel. Sööt kaaslasele. Löök väravale. Palli peatamine .* ***Rahvastepall:*** *Õige viskeliigutus. Püüdmine ja söödud kolmikutes. Mäng erinevate variantidega.* ***Pesapall:*** *lihtsamad variandid kurika ja pehme palliga, kinnastega ja ilma.* ***Saalihoki:*** *Palli vedamine ja löök. Ohutustehnika kepiga mängimisel. Mäng. Tutvumine sulgpalli, minitennisega.* ***Liikumismängud:*** *Lihtsustatud reeglite ja erinevate vahenditega jooksu-, hüppe- ja viskemängude kasutamine põhi pallimängude õppimiseks. Jooksu-, hüppe- ja viskemängud.* ***Teatevõistlused:*** *Kiiruse, vastupidavuse, osavuse ja jõu arendamine erinevate liikumiste, hüppe, - jooksu ,- viskemängude,*	*Sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga.* *Oskab mängida rahvastepalli erinevaid variante, tunneb mängureegleid ja austab kohtuniku otsuseid.* *Sooritab põrgatused takistuste vahelt.* *Sooritab võrkpalli ülalt- ja altsöödud vastu seina.* *Sooritab jalgpalli siseküljega sööte paarilisega.* *Sooritab kahe kooli poolt valitud sportmängu kontrollharjutusi.*

pugemiste ja takistuste ületamise ja erinevate vahendite kasutamisega.	
Suusatamine	
Erinevad suusatehnikad. *Suuskadel mäest laskumine.* *Teatevahetus suusatamises.* *Uisusammuga suusatamine.*	*Teab ohutusnõudeid suusatamises.* *Oskab õigesti kukkuda.* *Oskab paaristõukelist sammuta, sammuga ja ja vahelduvtõukelist kahesammulist sõiduviisi.* *Oskab tõusuviise.* *Oskab laskuda laugest nõlvast muutes laskumisasendit. Oskab sõita maastikul.* *Oskab ületada ebatasasusi.* *Oskab teha sahkpidurdust. Suudab suusatada järjest 2 km (T) või 3 km (P).*

Orienteerumine	
Orienteerumise tutvustus. *Põhilised reeglid, leppemärgid.* *Etteantud piirkonnas orienteerumine.* *Individuaalsed ja meeskondlikud orineteerumisharjutused.*	*Oskab orienteeruda tuttava objekti plaani järgi.* *Teab põhileppemärke* *Oskab orienteeruda tuttavate silmapaistvate objektide järgi etteantud piirkonnas.* *Arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüüpe, reljeefivorme ja takistusi.* *Oskab mängida erinevaid lihtsamaid orienteerumismänge plaaniga.*
Tantsuline liikumine	
Ruumitaju arendavad liikumised. *Rütmitunnet ja koordinatsiooni arendavad tantsukombinatsioonid.* *Polkasamm.* *Aeglase valsi, samba, cha-cha põhisammud.* *Eesti rahva- ja seltskonnatantsude tantsimine paaris ja rühmas.* *Loovtantsu põhielement keha.* *Tantsupidude traditsioon, riietus, rõivad*	*Tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse, sh eesti ja teiste rahvaste tantse.* *Kasutab eneseväljendamiseks loovliikumist.* *Tunneb tantsupidude traditsiooni ja on külastanud mõnda tantsuüritust.*

5. KLASS

ÕPPESISU	***ÕPITULEMUSED***
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis ning oma kehalist aktiivsust või liikumisharrastust.	
Mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib neid kehalise kasvatuse tundides ja tunnivälises tegevuses.	
Teab, kuidas vältida liikudes ohuolukordi ja kuidas toimida lihtsamate sporditraumade korral.	

Suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi, spordib koos kaaslastega, osaleb juhendamisel ülesannete jagamisel ja mängureeglite kokkuleppimisel.	
Oskab sooritada eneseanalüüsi eelmise aasta tulemuste põhjal. *Sooritab õpetaja valitud harjutusi oma kehalise võimekuse arendamiseks.*	
Tunneb õpitud spordialade ja tantsustiilide oskussõnu, kasutab neid sündmuste kirjeldamisel ning oskab käituda spordivõistlustel ja tantsuüritustel.	
Teab ja oskab selgitada, mida tähendab aus mäng spordis.	
Nimetab Eestis ja maailmas toimuvad suurvõistlusi, tuntud sportlasi ja võistkondi.	

Võimlemine	
Põhiasendid ja liikumised: *jalg ees- all, kõrval-all, väljaseade, poolkükk. Käed – vasakul, paremal, ees-all, kõrval-all, kõrval-ülal, kuklal, altkaar, ülalt kaar. Vetrumine põlvist, põlvitus iste. Kätekõverdused T võimlemispingil, P toenglamangus.* ***Rivi- ja korraharjutused:*** *Loendamine "Järjest loe". Pöörded ühe jala kannal ja teise päkal. Ümber pöörd. Ümberrivistumine viirust kahte ja tagasi, mitmest kolonnist kolonni ühekaupa.* ***Kõnni-, jooksu- ja hüplemis-harjutused:*** *Vahelduva rütmiga kõnniharjutused. Mitmesugused kõnni, - jooksu – ja hüplemisharjutuste seosed. Hüplemine ühel jalal. Matkivad hüplemisharjutused. Põlvetõstehüplemine. Hüplemine hüpitsaga. Sulg-, harki- ja kükishüplemine. Toenghüpete harjutamine (hark- ja kägarhüpe).* ***Ronimine, roomamine, ripped, toengud:*** *Ronimine köiel. Hoided pealt, alt ja sega.*	*Sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (24 takti) saatelugemise või muusika saatel.* *Hüpleb hüpitsat ette tiirutades paigal ja liikudes.* *Sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas ja tireltõusu rööbaspuudel.* *Sooritab iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T)* *Sooritab erinevaid tasakaaluharjutusi madalal poomil.* *Sooritab lihtsustatud toenghüppeid (hark- või kägarhüpe).*

Riplemine. Käte kõverdamine T ripplamangus ja P rippes. Toeng ja tagatoeng. Kägar- ja/või harktoeng kitsel ja mahahüpe. Ülesirutus mahahüpe. Toengseisust hoolaual, hüpped puusade tõstmisega. Kägarhüpe hoojooksult. ***Tasakaal:** Ümberpööratud võimlemispingil või madalal poomil. Mitmesugused kõnni- ja jooksuharjutused erinevate käte ja jalgade asenditega. Laskumine kükki. Põlvitus ühel jalal.* ***Akrobaatika:** Harjutuskombinatsiooni koostamine ja esitamine. Akrobaatiliste harjutuste kombinatsioonid.*	

Kergejõustik	
***Jooks:** Kiirendusjooksud 30-60m lõikudel. Pendelteatejooks. Kestvusjooks 9-11 min. Püstilähe. Stardid erinevaist lähteasendeist. Madallähte sooritamine koos stardikäsklustega. Klotsijooks. Jooks kurvis ja maastikul. 60m, 300 m ja 500 m maastikujooks.* ***Hüpped:** Hüpped üle kraavi ja takistuste. Maandumine poolkükki. Kaugushüpe paigalt ja 5-7 sammuliselt hoojooksult. Paku tabamine kaugushüppes. Sammhüpped maandumisega kükki. Jooks üle takistuste. Kõrgushüpe üleastumistehnikas (karjapoiss).* ***Visked**: Visked märki ja kaugusele erinevate vahenditega (pallid, teatepulgad, lumepallid, kivid). Õige pallivise paigalt ja 4-sammuliselt hoolt kaugusele.*	*Jookseb kiirjooksu stardikäsklustega. Sooritab madallähte stardikäsklustega ning oskab pendelteatejooksu.* *Sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja kasutab kõrgushüppes üleastumistehnikat.* *Sooritab palliviske nelja sammu hooga.* *Jookseb omas tempos järjest 9 minutit (T), 11 minutit (P).*
Liikumis- ja sportmängud	
***Korvpall**: Pallide söötmine ja püüdmine paarides, ringis, vastu seina rinnalt kahe käega. Erinevate pallide söötmine ja püüdmine liikumiselt. Põrgatamine parema ja vasaku käega. Pealevise paigalt. Teatevõistlusi ja mänge põrgatamise ja söödu elementidega.* ***Jalgpall**: Palli vedamine sirgjooneliselt ja takistuste vahel. Sööt kaaslasele. Löök väravale. Palli peatamine.*	*Sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga. Oskab mängida rahvastepalli erinevaid variante, tunneb mängureegleid ja austab kohtuniku otsuseid.* *Sooritab korvpalliga põrgatused takistuste vahelt ja viske korvile.* *Sooritab võrkpalli ülalt- ja altsöödud paarilisega.* *Sooritab erinevaid sööte jalgpalliga ning tunneb palli peatamisviise.*

***Rahvastepall**: Õige viskeliigutus. Püüdmine ja söödud kolmikutes. Mäng erinevate variantidega.* ***Pesapall**: lihtsamad variandid kurika ja pehme palliga, kinnastega ja ilma.* ***Saalihoki**: Palli vedamine ja löök. Ohutustehnika kepiga mängimisel. Mäng.* *Tutvumine sulgpalli, minitennise ja indiacaga.* ***Liikumismängud**: Lihtsustatud reeglite ja erinevate vahenditega jooksu, - hüppe- ja viskemängude kasutamine põhi pallimängude õppimiseks. Jooksu, hüppe ja viskemängud.* ***Teatevõistlused**: Kiiruse, vastupidavuse, osavuse ja jõu arendamine erinevate liikumiste, hüppe, - jooksu ,- viskemängude, pugemiste ja takistuste ületamise ja erinevate vahendite kasutamisega.*	*Mängib kaht kooli valitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi ja sooritab õpetaja poolt koostatud kontrollharjutuse.*
Suusatamine	
Erinevad suusatehnikad. *Suuskadel mäest laskumine.* *Teatevahetus suusatamises.* *Uisusammuga suusatamine.* *Erinevad tõusuviisid*	*Teab ohutusnõudeid suusatamises.* *Oskab erinevaid tõusuviise (trepp- ja käärtõus).* *Oskab paaristõukelist sammuta, sammuga ja ja vahelduvtõukelist kahesammulist sõiduviisi.* *Oskab tõusuviise.* *Oskab laskuda laugest nõlvast muutes laskumisasendit (põhi- ja puhkeasend). Oskab sõita maastikul ja ületada ebatasasusi.* *Oskab teha sahk- ja poolsahkpidurdust. Suudab suusatada järjest 2,5 km (T) või 4 km (P).*

Orienteerumine	
Põhilised reeglid, leppemärgid, maastikuobjektid. Lihtsa plaani koostamine. *Maastiku võrdlemine kaardil ja reaalsuses.* *Etteantud piirkonnas orienteerumine.* *Individuaalsed ja meeskondlikud orineteerumisharjutused.* *Kompassi kasutamine.*	*Oskab orienteeruda tuttava objekti plaani järgi ja koostada lihtsamaid objektiplaane.* *Teab põhileppemärke* *Oskab orienteeruda tuttavate ja/või silmapaistvate silmapaistvate objektide järgi etteantud piirkonnas.* *Oskab kasutada kompassi.* *Arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüüpe, reljeefivorme ja takistusi.* *Oskab mängida erinevaid lihtsamaid orienteerumismänge plaaniga.*

Tantsuline liikumine	
Loovtantsu põhielement ruum. *Keha telg ja kehahoid.* *Põimumine ja kätlemine.* *Polka pööreldes.* *Ruutrumba, aeglase valsi, samba ja cha-cha põhisamm tantsuvõttes.* *Eesti rahva- ja seltskonnatantsud.* *Line-tants.* *Eesti tantsupidude traditsioon, riietus, rahvarõivad.* *Tantsukultuur, tants ja eetika.*	*Tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse, sh eesti ja teiste rahvaste tantse.* *Kasutab eneseväljendamiseks loovliikumist ja selle erinevaid elemente (ruum rütm, keha).* *Tunneb tantsupidude traditsiooni ja on külastanud mõnda tantsuüritust.* *Tunneb tantsueetikat.*

6. KLASS

ÕPPESISU	***ÕPITULEMUSED***
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis ning oma kehalist aktiivsust või liikumisharrastust.	
Mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib neid kehalise kasvatuse tundides ja tunnivälises tegevuses.	
Teab, kuidas vältida ohuolukordi liikudes, sportides ja liigeldes ning mida teha õnnetusjuhtumite ja lihtsamate sporditraumade korral.	

Suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi; spordib koos kaaslastega, jagades ülesandeid, leppides kokku mängureegleid.
Sooritab kehaliste võimete testi ja annab tulemusele hinnangu võrreldes eelmistel aastatel saavutatuga. *Valib õpetaja juhtimisel harjutusi oma kehalise võimekuse arendamiseks ning sooritab neid.*
Tunneb õpitud spordialade ja tantsustiilide oskussõnu, kasutab neid sündmuste kirjeldamisel ning oskab käituda spordivõistlustel ja tantsuüritustel.
Märkab ausa mängu reeglid spordis.
Nimetab Eestis ja maailmas toimuvad suurvõistlusi, tuntud sportlasi ja võistkondi. *Teab tähtsamaid fakte antiikolümpiamängudest ning eesti üld- ja noorte tantsupidudest.*

Võimlemine	
Põhiasendid ja liikumised*: Vabaharjutused ja harjutused vahenditega. Venitus- ja lõdvestusharjutused. 8 kuni 16 taktilised harjutuste kombinatsioonid.* ***Rivi- ja korraharjutused****: Loendamine. Pöörded ühe jala kannal ja teise päkal.*	*Sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (32 takti) saatelugemise või muusika saatel.* *Hüpleb hüpitsat ette tiirutades paigal ja liikudes.*

Ümberrivistumine viirust kolonni. Kujundliikumised erinevate liikumisviisidega. ***Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused:*** *Mitmesugused kõnni-, jooksu– ja hüplemisharjutuste seosed. Hüpped ühe jala tõukelt. Sammhüpped. Harjutused hüpitsaga paigal ja liikudes. Sissejooks tiirleva hoonööri alla ja läbi. T hüpitsa ringitamine ja 8 hüpitsaga. Hüpitsakava.* ***Ronimine, roomamine, ripped, toengud****: Ronimine köiel. Hoided pealt, alt ja sega. Toeng. Tagatoeng. Riplemine. Käte kõverdamine T ripplamangus ja rippes, P rippes ja toenglamangus. Harjutused rööbaspuudel. Toenghüpped (hark- ja/või kägarhüpe).* ***Tasakaal****: Poomil. Mitmesugused kõnni ja jooksuharjutused erinevate käte ja jalgade asenditega. Toeng rõhtpõlvitus. Pöörded kükis ja püsti. Toeng rõhtpõlvitus. Sirutus mahahüpe.* ***Akrobaatika****: Ette antud elementidega harjutuskombinatsiooni koostamine.*	*Sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas ja tireltõusu rööbaspuudel.* *Sooritab iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T)* *Sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil (T) ja kangil (P).* *Sooritab õpitud toenghüppeid (hark- või kägarhüpe).* *Oskab põhivõimlemist ja luua liikumis-improvisatsiooni muusikaga. Suudab koostada aeroobika kava (T) ja soojendusvõimlemist (P).*

Kergejõustik	
Jooks: *Kiirendusjooksud 60m lõikudel. Määrustepärane pendelteatejooks. Kestvusjooks 11-13 min. Madallähe stardikäsklustega. Stardid erinevaist lähteasendeist. Klotsijooks. Jooks kurvis ja maastikul. 60 m ja 500 m ja 1000m krossijooks.* ***Hüpped:*** *Kaugushüpe paigalt ja hoojooksult paku tabamisega. Hoojooksu ja sammumärgi mõõtmine. Sammhüpped. Kõrgushüpe üleastumishüppetehnikas (karjapoiss).* ***Visked****: Õige pallivise paigalt ja 4-sammuliselt hoolt kaugusele.*	*Jookseb kiirjooksu stardikäsklustega.* *Sooritab madallähte stardikäsklustega ning oskab pendelteatejooksu.* *Sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja kasutab kõrgushüppes üleastumistehnikat.* *Sooritab hoojooksult palliviske.* *Jookseb võimetekohase tempoga järjest11 minutit (T), 13 minutit (P).*
Liikumis- ja sportmängud	
Korvpall*: Kehaasend ja liikumistehnika pallidega ja ilma. Põrgatamine ja söötmine. Pöörded. Pealevisked põrgatuselt ja söödult. Kahe käega rinnaltvise ja pealevise ühe*	*Sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga. Mängib reeglite järgi rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid.*

käega. Individuaalne kaitsemäng. Minikorvpall. ***Jalgpall**: Paigaloleva palli söötmine ja löömine väravale. Veereva palli peatamine. Löök jala siseküljega. Palli vedamine. Liikuva palli löömine.* ***Pesapall**: Pesapalli erinevad variandid. Pesavalvuritega ja ilma.* ***Saalihoki**: palli vedamine ja löök. Ohutustehnika kepiga mängimisel. Reeglitepärane mäng.* ***Liikumismängud**: Lihtsustatud reeglite ja erinevate vahenditega jooksu-, hüppe- ja viskemängude kasutamine põhi pallimängude õppimiseks.*	*Sooritab korvpalliga põrgatused takistuste vahelt ja viske korvile.* *Sooritab võrkpallis ülalt- ja altsöödud paarilisega ning alt- eest pallingu.* *Kasutab jalgpallis siseküljega söötu nii paigalt kui liikumiselt ning tunneb erinevaid pallipeatamise viise.* *Mängib kaht kooli valitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi ja sooritab õpetaja poolt koostatud kontrollharjutuse.*
Suusatamine	
Erinevad suusatehnikad. *Võistlusmäärused suusatamises.* *Suuskadel mäest laskumine.* *Teatevahetus suusatamises.* *Uisusammuga suusatamine, sh uisusammpöörde sooritamine.* *Erinevad tõusu- ja pidurdusviisid*	*Teab ohutusnõudeid suusatamises.* *Oskab erinevaid tõusuviise (trepp- ja käärtõus).* *Suusatab paaristõukelist ühesammulise sõiduviisiga, vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviisiga ja paaristõukelise kahesammulise uisusamm-sõiduviisiga.* *Oskab tõusuviise.* *Oskab laskuda laugest nõlvast muutes laskumisasendit (põhi- ja puhkeasend), laskumisel pidurdamisel ennetava kukkumise kasutada.* *Oskab sõita maastikul ja ületada ebatasasusi.* *Sooritab uisusamm- ja poolsahkpöörde.* *Suudab suusatada järjest 3 km (T) või 5 km (P).*

Orienteerumine	
Põhilised reeglid, leppemärgid, maastikuobjektid. Objekti plaani koostamine. *Maastiku võrdlemine kaardil ja reaalsuses.* *Etteantud piirkonnas orienteerumine.* *Individuaalsed ja meeskondlikud orineteerumisharjutused ja -harjutused, kaardiga ja kaardita.* *Kompassi kasutamine.* *Sobiva koormuse ja liikumistempo valimise harjutamine vastavalt pinnasetüübile, reljeefivormidele, takistustele.*	*Oskab orienteeruda tuttava objekti plaani järgi ja koostada lihtsamaid objektiplaane.* *Teab 10-15 põhileppemärke* *Oskab orienteeruda tuttavate ja/või silmapaistvate silmapaistvate objektide järgi etteantud piirkonnas ning enda joonistatud plaani järgi.* *Oskab kasutada kompassi.* *Arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüüpe, reljeefivorme ja takistusi.* *Oskab mängida erinevaid lihtsamaid orienteerumismänge plaaniga.*

Tantsuline liikumine	
Loovtantsu põhielement ruum. *Keha telg ja kehahoid.* *Põimumine ja kätlemine.* *Polka pööreldes.* *Pöörlemistehnika.* *Aegalsi valsi, rumba, cha-cha ja samba põhisammud tantsuvõttes* *Eesti rahva- ja seltskonnatantsud.* *Line-tants.* *Tantsupidude traditsioon, riietus, rahvarõivad.* *Tantsukultuur, tants ja eetika.*	*Tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse, sh eesti ja teiste rahvaste tantse.* *Kasutab eneseväljendamiseks loovliikumist ja selle erinevaid elemente (ruum rütm, keha).* *Tunneb tantsupidude traditsiooni ja on külastanud mõnda tantsuüritust.* *Tunneb tantsueetikat. Teab erinevaid tantsustiile.*

III KOOLIASTE

Kehalise kasvatuse **õppe- ja kasvatuse eesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- kirjeldab kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele ning selgitab regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust; analüüsib oma igapäevast kehalist aktiivsust, sh liikumisharrastust, ning annab sellele hinnangu;
- omandab põhikooli ainekavva kuuluvate spordialade/liikumisviiside tehnika (vt alade õpitulemused õppesisu juures); suudab õpitud spordialasid/liikumisviise iseseisvalt sooritada;
- järgib ohutus- ja hügieeninõudeid kehalise kasvatuse tundides, tunnivälistel spordiüritustel ning iseseisvalt liikudes, sportides ja liigeldes; oskab vältida ohuolukordi ning teab, mida teha liikudes/sportides juhtuda võivate õnnetusjuhtumite korral;
- sooritab kontrollharjutusi ja kehaliste võimete testi harjutusi (sh lihtsamaid enesekontrolli teste) ning annab hinnangu oma tulemustele; teab, mis harjutused ja meetodid sobivad kehalise võimekuse parandamiseks, ning oskab neid iseseisvalt kasutada;
- järgib sportides/liikudes reegleid ja võistlusmäärusi; liigub/spordib keskkonda hoides, oma kaaslasi austades ja nendega koostööd tehes; selgitab ausa mängu põhimõtete realiseerimist spordis ja elus;
- kirjeldab oskussõnu kasutades nähtud võistlusi erinevatel spordialadel ja/või nähtud tantsuüritusi ning oma muljeid nendest; kirjeldab oma lemmikspordiala (või tantsustiili), loetleb sel alal toimuvaid võistlusi/üritusi ning ala tuntumaid esindajaid Eestis ja maailmas; valdab teadmisi antiik- ja nüüdisaegsetest olümpiamängudest ning Eesti sportlaste saavutustest olümpiamängudel;
- harjutab aktiivselt kehalise kasvatuse tundides; tunneb huvi koolis ja/või väljaspool toimuvate spordi- ja tantsuürituste vastu, võtab neist osa võistleja (osaleja), pealtvaataja või kohtuniku/korraldajate abilisena; harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt ja/või koos kaaslastega; soovib õppida (sh iseseisvalt) uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise ning omandada iseseisvaks liikumisharrastuseks vajalikke teadmisi.

III KOOLIASTME KEHALISE KASVATUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	***Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti***
1. Teadmised spordist ja liikumisviisidest *Õpilane:* *1) selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele ja töövõimele;* *2) järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi; teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetusjuhtumite ja traumade puhul; oskab anda elementaarset esmaabi;* *3) liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides, kaaslasi austades ja abistades ning keskkonda säästes;* *4) oskab iseseisvalt treenida: analüüsib oma kehalise vormisoleku taset, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisoskusi ja arendab oma kehalisi võimeid;* *5) osaleb aktiivselt kehalise kasvatuse tundides, harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt (tunnivälisel), käib spordi- ja tantsuüritustel ning jälgib seal toimuvat; oskab tegutseda abikohtunikuna võistlustel.*	*7. klass* *Kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkus. Liikumissoovitused noorukitele ning täiskasvanutele. Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted. Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest. Liikumine „Sport kõigile“.* *8. klass* *Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm).* *Teadmised olümpiamängudest (sh antiikolümpiamängudest) ja tuntumatest olümpiavõitjatest.* *9. klass* *Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng - ausus ja õiglus spordis ning elus. Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused, harjutamise metoodika. Kehalise võimekuse testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs. Teadmised õpitud spordialade/tantsustiilide tekkest, peetavatest (suur)võistlustest/üritustest ning tuntumatest sportlastest/tantsijatest Eestis ja maailmas.*
2. Võimlemine *Õpilane:* *1) sooritab õpitud vaba- või vahendiga harjutuskombinatsiooni muusika saatel;* *2) sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas;* *3) sooritab harjutuskombinatsiooni rööbaspuudel (T, P) ja poomil (T) / kangil (P);* *4) sooritab õpitud toenghüppe (hark- ja/või kägarhüpe).*	*7. klass* *Rivi -ja korraharjutused. Jagunemine ja liitumine, lahknemine ja ühinemine, ristlemine.* *Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks.* *Rühi arengut toetavad harjutused. Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks.* *Iluvõimlemine (T). Harjutused rõnga, palli ja lindiga; harjutuskombinatsioon vahendiga muusika saatel.* *Tasakaaluharjutused poomil (T). Erinevad sammukombinatsioonid; sammuga ette pööre 180°; jala hooga taha pööre 180°.*

	8. klass *Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine, üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine.* *Rühi arengut toetavad harjutused. Jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele.* *Akrobaatika. Kaks ratast kõrvale; kätelseis.* *Tasakaaluharjutused poomil (T). Poolspagaadist tõus taga oleva jala sammuga ette.*
	9. klass *Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena.* *Rühi arengut toetavad harjutused. Venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks.* *Tasakaaluharjutused poomil (T). Erinevaid mahahüppeid.* *Riistvõimlemine. Tireltõus rööbaspuudel ühe jala hoo ja teise tõukega (T); küünarvarstoengust hoogtõus taha ja harkistest tirel ette (P); kangil tireltõus jõuga; käärhöör (P).* *Toenghüpe. Hark- ja/või kägarhüpe.* *Aeroobika. Aeroobika põhisammud. Aeroobika tervisespordialana.*
3. Kergejõustik *Õpilane:* *1) sooritab täishoolt kaugushüppe ja üleastumistehnikas kõrgushüppe;* *2) sooritab hoojooksult palliviske (7. kl) ning paigalt ja hooga kuulitõuke;* *3) jookseb kiirjooksu stardikäsklustega;* *4) suudab joosta järjest 9 minutit (T) / 12 minutit (P).*	*7. klass* *Kaugushüppe eelsoojendusharjutused. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Pallivise hoojooksult. Kestvusjooks.*
	8. klass *Sprindi eelsoojendusharjutused. Ringteatejooks. Kõrgushüppe eelsoojendusharjutused. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). Flopi tutvustamine. Kestvusjooks.*
	9. klass *Kuulitõuke soojendusharjutused. Kuulitõuge. Kestvusjooks.*
4. Sportmängud *Õpilane:* *1) sooritab tundides õpitud sportmängude tehnikaelemente;* *2) sooritab läbimurded paigalt ja liikumiselt ning petted korvpallis;* *3) sooritab ülalt pallingu, ründelöögi ja nende vastuvõtu võrkpallis;* *4) mängib kaht õpitud sportmängu reeglite järgi.*	*7. klass* *Korvpall. Palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt. Läbimurded paigalt ja liikumiselt. Petted. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng reeglite järgi. Mäng 3 : 3 ja 5 : 5.*
	8. klass *Võrkpall. Sööduharjutused paarides ja kolmikutes. Sööduharjutuste kombinatsioonid. Ülalt palling ja pallingu vastuvõtt. Ründelöök hüppeta ja hüppega (P) ning kaitsemäng. Mängijate asetus platsil ja liikumine pallingu sooritamiseks. Mäng reeglite järgi.* *Omandatud korvpallimängu oskuste edasiarendamine.*

	9. klass *Omandatud korvpalli- ja võrkpallimängu oskuste edasiarendamine.*
5. Suusatamine *Õpilane:* *1) suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviisiga;* *2) suusatab kepitõuketa uisusamm-sõiduviisiga tempovarianti;* *3) läbib järjest suusatades 5 km (T) / 8 km (P) distantsi.*	*7. klass* *Laskumine madalasendis. Libisamm-tõusuviis. Sahk-, uisusamm-, paralleel- ja käärpööre. Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul. Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis.*
	8. klass *Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi. Kepitõuketa uisusamm-sõiduviisi tempovariant. Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine.*
6. Orienteerumine *Õpilane:* *1) läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt;* *2) oskab määrata suunda kompassiga, lugeda kaarti ja maastikku;* *3) oskab valida õiget liikumistempot ja -viisi ning teevarianti maastikul;* *4) oskab mälu järgi kirjeldada läbitud orienteerumisrada.*	*7. klass* *Üldsuuna ja täpse suuna (asimuudi) määramine. Orienteerumisharjutused kaardi ja kompassiga. Kaardi peenlugemine - väikeste objektide lugemine ja meeldejätmine. Sobivaima teevariandi valik. Orienteerumine maastikul kaardi ja kompassiga.*
	8. klass *Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine. Suund- ja valikorienteerumine. Sobiva koormuse ja liikumistempo valimine pinnasetüübi, reljeefivormi ja takistuste järgi.*
7. Tantsuline liikumine *Õpilane:* *1) tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse ning kombinatsioone autoritantsudest;* *2) arutleb erinevate tantsustiilide üle;* *3) teab Eesti tantsupidude ja tantsukultuuri traditsioone.*	*7. klass* *Tantsud õpetaja valikul vastavalt neidude ja noormeeste arvule klassis. Omandatakse mõisted, oskussõnad, põhisammud ja kombinatsioonid. Soorollid tantsus. Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine. Traditsioonilisus ja nüüdisaegsus.*
	8. klass *Tantsud õpetaja valikul vastavalt neidude ja noormeeste arvule klassis. Omandatakse mõisted, oskussõnad, põhisammud ja kombinatsioonid. Soorollid tantsus. Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine. Popkultuur. Tants kui sport.*
	9. klass *Tantsud õpetaja valikul vastavalt neidude ja noormeeste arvule klassis. Omandatakse mõisted, oskussõnad, põhisammud ja kombinatsioonid. Soorollid tantsus. Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine. Tants kui kunst ja kultuur, tants kui meelelahutus.*

VALIKAINE „INFORMAATIKA“

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3.1 01.09.2015, muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/9 31.08.2018; 1-3/12 31.08.2020; 1-3/4 29.03.2022

Informaatika õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- suudab lahendada igapäevaelust tuttavaid probleeme;
- eelistab uuenduslikke tehnoloogiaid ja lahendusi;
- õpib kaasõpilastega koos;
- suudab luua uut teadmust;
- kasutab turvalist veebipõhist töökeskkonda, valib võrgukeskkonnas ohutud käitumisviisid;
- kasutab IKT vahendeid kõikide õppeainete õppimisel;
- esitleb oma töid.

Informaatika

I KOOLIASTME INFORMAATIKA ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. KLASS	2. KLASS	3. KLASS
Tekstitöötlus		
• *On tutvunud klaviatuuriga. Teab klaviatuuril asetsevate tähtede asukohta.* • *Sisestab teksti tekstitöötlusprogrammi* • *Pöörab tähelepanu tühikute õigekirjale (kahe sõna vahele ja kirjavahemärkide järel tühik).* • *Trükib kasutades suur-, väike-, kirja- ja joonistähti.*	• *Muudab kirja suurust.* • *Kasutab erinevaid kirjakujundusfonte.* • *Joondab pealkirja vasakule, paremale ja keskele.* • *Lisab pildi tekstile.* • *Muudab pildi suurust.* • *Muudab teksti värvi, oskab teksti esile tõsta (paks, kaldkiri).* • *Joondab teksti (rööpjoondus).*	• *Muudab lehe suunda (vertikaalpaigutus, horisontaalpaigutus).* • *Lisab tekstile pildi koos õige viitamisega (CCO pildid).* • *Muudab pildi suurust.* • *Kopeerib ja kleebib teksti, muudab selle sobivaks alusdokumendiga.* • *Loob tekstidokumendi Google Docsiga, annab sellele nime ning jagab seda.*
Tabelitöötlus		

• *Tunneb mõisteid lahter, rida ja veerg (tulp).* • *Värvib etteantud koordinaatide järgi lahtreid tekitades mustri.*	• *Muudab lahtrite suurust hiirega venitades.* • *Sisestab tabelisse teksti (nt tunniplaan)* • *Lisab veergudele ja ridadele pealkirjad.*	• *Sisestab kogutud andmed tabelisse.*
Esitlus		
	• *Lisab esitlusele pealkirja ja autori.* • *Sisestab teksti.* • *Lisab esitlusele pildi ja muudab selle suurust.* • *Koostab korrektse esitluse lõpuslaidi.* • *Lisab kasutatud allikate loetelu* • *Esitleb enda koostatud esitlust klassikaaslastele.*	• *Vormindab koostatud esitlust, muudab kujundust, kirjasuurust ja tausta.* • *Lisab pildi esitlusele koos õige viitamisega (CCO pildid).*
Failihaldus		
	• *Leiab seadmest oma faili ning lisab selle kokkulepitud keskkonda.*	
Internet		
• *Teab mõistet aadressiriba ning oskab sinna sisestada ettekirjutatud veebiaadressi.* • *Teab, et oma kasutajatunnuseid ei või kellegagi jagada.* • *Avab lingi ning oskab leida sealt vajalikku infot.* • *Töötab mitmes aknas.* • *Oskab kasutada Stuudiumi suhtluskeskkonda sõnumite saatmiseks.*	• *Oskab Terasse materjale lisada.* • *Oskab koostada korrektset e-kirja.*	

• *Leiab vajalikku infot Stuudiumist.* • *Oskab täiskasvanu toel Terasse materjale lisada.*	
Multimeedia	
• *Teeb kuvatõmmise oma seadme ekraanipildist.* • *Pildistab nutiseadmega arvestades pildistamise põhitõdesid.*	

Internetikeskkonnad, programmid ja töövahendid, mida õpilane oskab kasutada I kooliastme lõpuks: kooli koduleht, Stuudium, Stuudiumi Tera, Opiq, GoogleDocs, GoogleSlides ja GoogleSheets (õpitu ulatuses).

Programmid ja robootikaseadmed, millega õpilane on tutvunud I kooliastme lõpuks: Scratch Jr, LightBot, MakeyMakey, Ozobot, Bee-Bot, InO-Bot.

I kooliastmes kasutatakse digivahendeid õppetöös vähemalt üks kord nädalas.

II KOOLIASTME INFORMAATIKA ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

4. KLASS	5. KLASS	6. KLASS
Tekstitöötlus		
• *Kasutab teksti allakriipsutust ja läbikriipsutust.* • *Muudab reavahet.* • *Kasutab klaviatuuril õigeid kirjavahemärke, sulgusid ja jutumärke.* • *Trükkimisel kasutab õiget tühikute õigekirja (sulud, jutumärgid).* • *Kopeerib ja kleebib teksti (internetist, teisest dokumendist lõigu kopeerimine ja kleepimine teksti, kujunduse vormindamine sobivaks).* • *Koostab tabeli tekstitöötlusprogrammiga.* • *Lisab tabelisse ridu ja veerge ning vajadusel kustutab need.* • *Värvib tabelis lahtreid.* • *Sisestab tabelisse infot ja joondab lahtreid.* • *Loob tekstidokumendi Google Docsiga, annab sellele nime ning jagab seda.*		• *Reguleerib lehe servi vastavalt ette antud nõuetele.* • *Nummerdab lehekülgi.* • *Loob erinevaid loendeid (ülevalt alla).* • *Muudab tabelis ridade ja veergude laiusi.*
Tabelitöötlus		
• *Leiab summa automaatkäsklusega (sum-nupp).*		

• *Leiab hulgast suurima ja vähima väärtuse.* • *Sorteerib infot (a-z, väiksemast suuremani).* • *Koostab tulpdiagrammi.* • *Vormindab diagrammi.* • *Lisab diagrammi esitlusele.*
Esitlus
• *Koostab esitluse vastavalt kokkulepitud nõuetele.* • *Lisab esitlusele veeblinke (multimeedialinke).* • *Lisab tabeltöötluses koostatud tulpdiagrammi esitlusele.* • *Kasutab esitluse loomiseks vähemalt kahte erinevat keskkonda.* • *Laeb esitluse ülesse Stuudiumi Terasse.*
Failihaldus
• *Loob alamkausta.* • *Paneb kaustale uue nime ja vajadusel muudab seda.* • *Salvestab dokumendi alamkausta ja avab ka selle alamkaustast.*
Internet
• *Kasutades erinevaid otsingumootoreid, otsib loaga pilte.* • *Kasutab erinevaid otsingusõnu.* • *Info otsimisel pöörab tähelepanu autoriõigustele ja viitab korrektselt.* • *Kasutab internetti turvaliselt.*
Mutlimeedia
• *Jagab oma ekraanipilti videosilla vahendusel.* • *Kasutab nutiseadet filmimiseks ja pildistamiseks vastavalt esitatud nõuetele.* • *Töötleb videot õpitu ulatuses (iMovie)* • *Loob õpitud keskkonnas animatisooni.*

Internetikeskkonnad, programmid ja töövahendid, mida õpilane oskab kasutada II kooliastme lõpuks: Stuudium ja Stuudiumi Tera, Opiq, GoogleDocs, GoogleSlides ja GoogleSheets (õpitu ulatuses).

Programmid ja robootikavahendid, mida õpilane oskab kasutada II kooliastme lõpuks: MakeyMakey, Ozobot, InO-Bot.

II kooliastmes kasutatakse digivahendeid õppetöös vähemalt üks kord kuus igas aines.

III KOOLIASTE

Informaatika **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- kasutab eesmärgipäraselt kooli, raamatukogu, kohaliku omavalitsuse ja riigi e-teenuseid ning ühismeedia teenuseid, järgides seejuures digiohutuse nõudeid;
- kujundab personaalse õpikeskkonna, kasutades tasuta veebiplatvorme ja rakendusi;
- kirjeldab uute tehnoloogiate (nt asjade internet, 3D, liit- ja virtuaalreaalsus) toimimist ja olulisust ühiskonnas;

- panustab meeskonnaliikmena digitaalse loovtöö teostamisse (nt. robootika, asjade interneti, veebisaidi, animatsiooni vmt kujul) kas programmeerija, disaineri, stsenaristi, kunstniku vm rollis;
- kirjeldab digitehnoloogia mõju nii keskkonnale kui ka meie füüsilisele ja vaimsele tervisele;
- haldab ja kaitseb oma digitaalset identiteeti, väldib kübermaailmas valitsevaid riske, kuid ohtude realiseerumisel reageerib neile adekvaatselt.

III KOOLIASTME INFORMAATIKA ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Õpitulemused	***Õppesisu***
INFOÜHISKONNA TEHNOLOOGIAD	
• *kirjeldab infoühiskonna ja riiklike e-teenuste toimimist Eestis;* • *kasutab etteantud või enda valitud veebipõhist koostöökeskkonda sihipäraselt ja turvaliselt: liitub, valib turvalise salasõna, loob kasutaja profiili ning lisab materjale;* • *loob veebipõhise personaalse õpikeskkonna (nt e-portfoolio) ja reflekteerib selles oma õpikogemust;* • *loob, kohandab ja avaldab digitaalseid õppematerjale (sh 3D, liit- või virtuaalreaalsuse tehnoloogiate abil) intellektuaalomandi kaitse headest tavadest ja taaskasutatava sisu litsentsi tingimustest lähtudes;* • *kasutab eesmärgipäraselt kooli, kohaliku omavalitsuse ja riigi pakutavaid infosüsteeme ning ühismeedia platvorme;* • *kirjeldab tehisintellekti ja asjade interneti rakendusviise majanduses, avalikus sektoris, hariduses ja sellega kaasnevaid võimalikke ohtusid;* • *selgitab ava- ja suurandmete olulisust ja rakendusviise;* • *kujundab ja kaitseb enda digitaalset identiteeti, väldib kübermaailmas valitsevaid ohtusid, kuid nende ilmnemisel reageerib adekvaatselt;* • *oskab nimetada erinevaid IKT-ameteid, oskab kirjeldada, mida antud ametis tehakse ja teab, missuguseid*	*Eesti e-riik ja e-teenused. Isikutunnistuse kasutamine autentimisel ja digiallkirjastamisel. Omavalitsuse veebilehelt e-teenuste leidmine ning kasutamine. Kodanikuportaali eesti.ee kasutamine. E-teenuse mõiste ja elukaar, teenusedisain. Digiühiskonna kultuur ja eetika, seadused ja regulatsioonid Eestis.* *Internet suhtlus- ja töökeskkonnana. Veebikeskkondadesse kasutajaks registreerumine, kasutajaprofiili loomine. Oma virtuaalse identiteedi kaitsmine. Turvalise ja eetilise interneti-käitumise alused. Probleemide tuvastamine, asitõendite võtmine, raporteerimine. Enamlevinud küberkuriteod internetis, kelmused, seadused (oht, rünne). Nutiseadme/targa riistvara (kodukasutuses) turvaline kasutamine. Kodu/õpikeskkonna turvaaudit. Vaimne tervis tehnoloogiarikkas keskkonnas (nt. distantsõppes). Digiprügi, Isikuandmete kaitse.* *Personaalse õpikeskkonna loomine veebikeskkonnas ja selle haldamine. E-keskkonna kasutamine õpikogemuse refleksiooniks. Veebiallikate süsteemne haldamine.* *Sisu tootmine ja taaskasutus. Digitaalse meediasisu loomine digitehnoloogiate abil: 3D, liit- ja virtuaalreaalsus. Autoriõigus digiajastul, litsentsid. Uued tehnoloogiatrendid: tehisintellekt, ava- ja suurandmed. Tehnoloogiline innovatsioon. Tehisintellekti ja asjade interneti mõisted, näited, rakendused ja seonduvad riskid. Ava- ja suurandmete olemus, rakendusviisid, riskid. Karjäär IKT valdkonnas. Teab ja oskab nimetada erinevaid IKT-valdkonna erialasid ning võimalusi edasisteks karjäärivalikuteks. IKT kasutamine*

eeldusi on vaja, et antud ametites töötada.	*ettevõtluses (äriinfotehnoloogiast küberturbeni), iduettevõtlus.*
DIGILOOVTÖÖ	
• *sõnastab digitaalse loovtöö projekti eesmärgid, väljundid, tegevuskava ja ülesanded;* • *planeerib oma tegevusi;* • *vormistab arvuti abil digiloovtöö ja selle esitluse lähtudes etteantud vormistusnõuetest, mallidest ja formaatidest ning intellektuaalomandi kaitse nõuetest;* • *panustab meeskonnaliikmena digitaalse loovtöö teostamisse (nt. robootika, asjade interneti, tarkvaraprojekti, veebisaidi, turvalisust puudutava lahenduse või animatsiooni kujul);* • *loob koostöös (ja/või digiloovtöö raames) lihtsama asjade interneti, robootika, turvalisuse või muu infoühiskonna tehnoloogia lahenduse elulises kontekstis (nt mudeli, prototüübi) ja kogub selle kohta tagasiside;* • *koostab ja kannab ette (iseseisvalt või koos tiimikaaslastega) digitaalse loovtöö raporti, posterettekande, kaitse- või liftikõne.*	*Sissejuhatus digiloovtöösse. Digiloovtöö formaatide tutvustamine: programmeerimine (nt mäng, rakendus, animatsioon, kunst), asjade internet, robootika, multimeedia, veebidisain, küberhügieen või lahenduse loomine elulises kontekstis. E-töövahendid (ajahalduseks, koostöö tegemiseks jne). Toimetulek tehnoloogiaga (seadmete haldamine ja probleemilahendus). Projektitöös osalemine, koostöö tegemine, töö ja protsessi hindamine. Projekti aruande koostamine ja esitlemine (raport, poster, video, liftikõne vmt).* *Sõltuvalt valitud loovtöö valdkonnast: disaini lähtekohad, kasutajate vajadused, disainiprotsess, tagasisidestamine.* *Loovtöö teema, vajalikkus, eesmärgid, väljundid, ajakava, ressursid.* *Meeskonnatöö korraldamine digivahendite abil. Meeskonnaliikmete rollid ja ülesanded, verstapostid.* *Loovtöö dokumenteerimine; tulemuste esitlemine, hindamine, tagasisidestamine; meediakajastus.*

Internetikeskkonnad, programmid ja töövahendid, mida õpilane oskab kasutada III kooliastme lõpuks: Microsoft Office programmid, pilditöötlusprogrammid nt Adobe Photoshop või Illustrator, veebilehe loomisprogrammid nt WordPress, Wix või Squarespace (õpitu ulatuses).

VALIKAINE „ETTEVÕTLUSÕPE“

Lisatud direktori käskkirjaga nr 1-3/4 29.03.2022

Ettevõtlusõppega taotleb kool, et põhikooli lõpus õpilane:

- oskab püstitada eesmärke, võtta vastutust ideede elluviimisel ning rakendab meeskonnatöö võtteid;
- arendab enda loovust;
- kasutab erinevaid teabeallikaid ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat infot, tõlgendab ja esitab neis allikates sisalduvat infot;
- suhtub vastutustundlikult elukeskkonda;
- teab oma õigusi ja kohustusi kui tarbija, töötaja ja tulevane ettevõtja;
- saab aru ettevõtluse tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonnas;
- mõistab ettevõtja, juhi ja töötaja rolle ning vastutust;
- oskab näha ettevõtlust isikliku karjäärivõimalusena, on positiivse hoiakuga ettevõtluse ja ettevõtja suhtes;
- suudab kolmanda kooliastme loovtööna teostada minifirma.

Ettevõtlusõppe **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- seletab ja kasutab ettevõtluse põhimõisteid ja teab turumajanduse põhimõtteid;
- saab aru, et ettevõtlus loob võimalused inimeste vajaduste rahuldamiseks;
- hindab ettevõtluse toimimiseks vajalikke ressursse;
- saab aru, kuidas toimib turg ja kujuneb hind;
- teab üksikisiku ja ettevõtte kohustusi riigi ees ning ettevõtete rolli turumajanduses;
- saab aru palga ja tootlikkuse seosest, oskab arvutada bruto- ja netopalka ning tööandja kulusid tööjõule;
- on uudishimulik, avatud ja õpihimuline, teeb koostööd ning arendab suhtlemis-, meeskonnatöö- ja juhtimisoskusi;
- väärtustab enda ja teiste panust ühistöös;
- lahendab probleeme loovalt, leiab probleemidele erinevaid lahendusi, kirjeldab oma tegevuse tagajärgi ja annab neile hinnangu;
- märkab ja kasutab avatud maailma võimalusi, tunneb huvi ühiskonna ja erinevate kultuuride vastu;
- väärtustab tervislikku ja keskkonnateadlikku eluviisi, ühiskonna reegleid ja norme ning mõistab nende vajalikkust ja järgib neid igapäevaelus;
- saab aru ärieetika põhimõtetest; mõistab eetikapõhimõtete rakendamise vajalikkust üksikisiku ja kogukonna jaoks;
- kavandab karjäärivalikuid enda suutlikkust, huvisid ja võimeid analüüsides.

III KOOLIASTME ETTEVÕTLUSÕPPE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Õpitulemused	*Õppesisu*
TURUMAJANDUS, ETTEVÕTLUS JA TARBIMINE	
• *mõistab, et ettevõtlikkus ja kasumisoov innustavad tegelema ettevõtlusega ja võtma äririske;* • *teab ressursside, tööjõu, kapitali ja loodusvarade vajalikkust ettevõtte tegutsemisel;* • *mõistab, et ressursside nappuse tõttu pole võimalik saada kõiki kaupu ja teenuseid, mistõttu tuleb teha valikuid;* • *mõistab ettevõtlust elatise teenimise ja eneseteostuse võimalusena;* • *saab aru, millised on ettevõtte loomiseks ja tegutsemiseks vajaminevad ressursid;* • *selgitab, mis vahe on tootel ja teenusel;* • *teab tulemusliku meeskonnatöö kavandamise põhimõtteid.*	*Turumajandus ehk vaba ettevõtluse süsteem. Ressursside nappus, eraomand, konkurents, ettevõtlikkus, kasumi motiveeriv roll ettevõtluses. Eesmärkide püstitamine, planeerimine. Ettevõtlikkus, ettevõtjate roll majanduses.* *Ettevõtja, ettevõte. Ettevõtja kohustused, riskid, vastutus, kasum. Peamised ettevõtlusvormid Eestis.* *Õpilasfirma ja minifirma. Ettevõtja karjäär ja elustiil. Kohalik ettevõtlus.* *Tarbija vajadused ja tootmise eesmärgid: Mida? Kuidas? Kellele? Toode ja teenus. Äriidee ja äriplaan. Ettevõtte ressursid. Algkapital, investeerimine. Konkurendid ja partnerid.*
TOOTMINE, TURUNDUS JA TÖÖJÕUD	
• *selgitab nõudluse ja pakkumise mõju hinna kujunemisele turul;* • *kasutab tootlikkuse ja omahinna arvutamise põhimõtteid;* • *teab tarbija õigusi ja kohustusi;* • *teab, kuidas käituda, kui müüdud tootel/teenusel ilmnevad probleemid;* • *rakendab lihtsamaid müügivõtteid ja reklaamib oma tooteid või teenuseid minifirmas;* • *teab reklaamiseadusest tulenevaid piiranguid reklaamile;* • *arvutab töötaja palka ja ettevõtte palgakulusid;* • *oskab koostada kassapõhist raamatupidamist ja lihtsat kasumiaruannet;* • *kasutab finantskirjaoskuse arendamiseks õpikeskkondades olevaid interaktiivseid vahendeid (erinevad kalkulaatorid, võrdlustabelid jne).* • *oskab vormistada elulookirjeldust ja töökohataotlust.*	*Tarbija vajadused, nõudlus, pakkumine ja turuhind. Tarbija õigused ja kohustused. Tarbijakaebuste lahendamine.* *Tootlikkus, kvaliteet ja omahind. Innovatsioon ja keskkonnasäästlikkus ettevõtluse arengu toetajana. Õiglane kaubandus.* *Turundus. Toote omadused ja tootearendus vastavalt kliendi vajadustele ja ettevõtte võimalustele.* *Reklaam, selle levitamine (ajakirjanduse kasutamine, sotsiaalmeedia, välireklaam, jms) ja mõju. Reklaamile esitatavad nõuded. Müügikoha valik ja kujundus. Müügiväidete koostamine.* *Tulud, kulud, maksud, kasum, kahjum, eelarve, tootmiskulud, müügitulu, käive. Tööjõud. Palk. Palga seos tootlikkusega. Töötaja, juhi ja alluva rollid. Bruto- ja netopalk.* *Tulumaks, sotsiaalmaks, töötuskindlustusmakse, pensionikindlustusmakse.*

JUHTIMINE, MEESKONNATÖÖ JA ÄRIEETIKA	
• *teab, mida tähendab vastutustundlik ettevõtlus ja võimalus lisaks seadustest tulenevatele nõuetele pakkuda oma klientidele suuremaid tagatisi;* • *hindab äriotsuste eetilisust ning kirjeldab nende mõju ühiskonnale ja looduskeskkonnale*	*Juhtimine ja tööjaotus, Meeskonna motiveerimine, kontrollimine, vastutamine. Projektitöö. Ajakasutus. Ärieetika.*

VALIKAINE „KARJÄÄRIÕPETUS“

Lisatud direktori käskkirjaga 1-3/4 29.03.2022

Karjääriõpetuse aineprogrammi raames käsitletakse teemasid, mis kujundavad õpilastes valmisolekut tööjõuturule sisenemiseks ja parema rakendatavuse saavutamiseks, iseseisva otsustamisvõime arendamiseks, erinevate elurollide täitmiseks ja elukestvaks õppeks. Karjääriõpetus võimaldab ühiskonna inimressurssi tööturul paremal viisil rakendada, viies inimeste oskused ja huvid kokku töö- ja õppimisvõimalustega.

Karjääriõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et põhikooli lõpetaja:

- teadvustab oma huvisid, võimeid ja oskusi, mis võimaldavad adekvaatse enesehinnangu kujunemist ning konkreetsete karjääriplaanide tegemist;
- arendab oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi;
- arendab soovi ja oskust endale eesmärke seada ja nendeni jõudmiseks süsteemselt tegutseda;
- kujundab soovi ja valmisolekut elukestvaks õppimiseks ja iseseisvaks karjääriotsuste tegemiseks;
- tutvub erinevate ametite/elukutsetega, õppides tundma haridus- ja koolitusvõimalusi, töösuhteid reguleerivaid õigusakte ning kohalikku majanduskeskkonda.

III KOOLIASTME KARJÄÄRIÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Õpitulemused	*Õppesisu*
ENESETUNDMINE JA SELLE TÄHTSUS KARJÄÄRIPLANEERIMISEL	
• *analüüsib enda isiksust;* • *eristab oma tugevaid ning nõrku külgi ja seostab neid erinevatel kutsealadel töötamise eeldustega;* • *kasutab eneseanalüüsi tulemusi karjääri planeerimisel.*	*Isiksuseomadused: temperament ja iseloom.* *Isiksuseomadused: väärtused, vajadused, emotsioonid.* *Isiksuseomadused: võimed, huvid ja üldised ehk ülekantavad kompetentsid ja kutsespetsiifilised kompetentsid.* *Minapilt ja enesehinnang.*
ÕPPIMISVÕIMALUSTE JA TÖÖMAAILMA TUNDMINE NING SELLE TÄHTSUS KARJÄÄRIPLANEERIMISEL	

• *teab tööturu üldist olukorda, prognoose ja vajadusi, erinevaid ettevõtluse vorme;* • *teab kutseid ja ameteid ning kohalikke majandustegevuse valdkondi;* • *oskab leida infot tööturu kohta;* • *teadvustab ennast tulevase töötajana;* • *teab haridustee jätkamise võimalusi, oskab näha hariduse ja tööturu vahelisi seoseid.*	*Muutuv tööturg: tööturu hetkeolukord, trendid, arengusuunad, prognoosid, tööandjate ootused, töösuhteid reguleerivad õigusaktid. Muutuv tööjõuturg: tööjõuturu nõudlus ja pakkumine, konkurents, elukestev õpe, töömotivatsioon. Majandustegevusalad, kutsed, ametid, kutsestandardid: elukutsete ja ametite liigitamine. Soorollid ja müüdid. Haridustee: erialad, haridussüsteem, formaalne ja mitteformaalne haridus, hariduse ja tööturu vahelised seosed.*
PLANEERIMINE JA OTSUSTAMINE	
• *teab karjääriplaneerimise põhimõtteid ja arvestab nendega karjäärivalikute tegemisel;* • *suudab otsustada ja teadlikult arvestada otsuseid mõjutavate teguritega;* • *kasutab vajaduse korral karjääriteenuseid (karjäärinõustamine, karjääriinfo vahendamine, karjääriõpe);* • *teadvustab erinevate elurollide ja -stiilide seoseid tööga;* • *omab teadmisi ja oskusi isikliku karjääriplaani koostamiseks;* • *saab aru oma vastutusest karjääri planeerimisel.*	*Karjääriplaneerimine kui elukestev protsess: otsustamine ja seda mõjutavad tegurid, otsustamisraskused, karjääriinfo allikad, infootsimine, alternatiivid, sundvalikud, muutustega toimetulek, karjääriinfo, karjäärinõustamine. Isikliku karjääriplaani koostamine: elukestev õpe, karjäär, karjääriplaneerimine, karjääriplaani koostamine, edu, elurollid, elulaad, õpimotivatsioon, omavastutus, kandideerimisdokumendid.*

LIHTSUSTATUD ÕPPEKAVA

ÜLDSÄTTED

Randvere kooli (edaspidi *kool*) lihtsustatud õppekava on koostatud Vabariigi Valitsuse 16. detsembril 2010. a. määruse nr 182 "Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava" (edaspidi *PLRÕK*) alusel.

Lihtsustatud õppekava on kooli õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument, milles on välja toodud kooli eripärast tulenevad valikud PLRÕK raames. Küsimustes, mis ei ole kooli õppekavas sätestatud, lähtutakse PLRÕKist.

Koolis rakendatakse **lihtsustatud õpet** ja **toimetulekuõpet** õpilastele, kes on koolivälise nõustamismeeskonnalt saanud vastava soovituse ja vanem või eestkostja (edaspidi *vanem*) on sellega nõus. Lihtsustatud õpet rakendatakse kerge intellektipuudega õpilastele ja toimetulekuõpet mõõduka intellektipuudega õpilastele.

Lihtsustatud õppe ja toimetulekuõppe korraldamisel lähtutakse kooli õppekava üldosas sätestatud õppe- ja kasvatuse üldistest eesmärkidest, läbivatest teemadest ja nende käsitlemise põhimõtetest, lõimingu põhimõtetest, ülekooliliste ja koolidevaheliste projektide kavandamise põhimõtetest, õpilaste juhendamise ja hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse ja hindamise põhimõtetest ning õpilaste ja vanemate teavitamise ja nõustamise korraldusest, võttes arvesse õpilaste arenguvajaduste rõhuasetusi.

Kooli lihtsustatud õppekava koostamisel on arvestatud piirkonna ja kogukonna vajadusi, õpilase vanemate ja õpilaste soove ning vaimseid ja materiaalseid ressursse. Õppekava arendamisse kaasatakse kooli õpilased, õpetajad, vanemad ja kooli pidaja esindajad.

Kooli lihtsustatud õppekava koosneb üldosast ja ainekavadest. Ainekavad on koondatud ainevaldkondade kaupa.

LIHTSUSTATUD ÕPPE JA KASVATUSE EESMÄRGID NING TUNNIJAOTUSPLAAN

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 12.09.2016; 1-3/12 31.08.2020

Vastavalt Vabariigi Valitsuse 16. detsembri 2010. a määruse nr 182 Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava lisale 1 on lihtsustatud õppe põhiülesanne suunata kerge intellektipuudega õpilase arengut ja aidata tal kujuneda isiksuseks, kes tuleb eluga toime võimalikult iseseisvalt, teeb võimetekohast tööd, määratleb end oma rahva liikmena ja riigi kodanikuna.

Lihtsustatud õppe rõhuasetused ja väärtuskasvatuse eesmärgid on järgmised:

	Rõhuasetused	**Väärtuskasvatus**
1.-2. klass	*MINA teadvustamine, MINA – MEIE* *Kontakt ja koostegevus täiskasvanuga, klassikaaslastega, osalemine õpitud*	*ÕIGE – VALE* *TAHAN – ON* *VAJA*

	süžeemängudes ja dramatiseeringutes.	
3.-5. klass	*MINA – MEIE – KODUKOHT* *Õpilase roll, õpioskuste ja õppimisse positiivse suhtumise kujundamine.*	*Käitumisaktide teadvustamine ja nende hindamine lähtuvalt moraalinormidest.* *Viisakas ja reeglikohane käitumine tuttavates situatsioonides.*
6.-7. klass	*MINA – MEIE – KODUKOHT – EESTI* *Esmase teoreetilise mõtteviisi ja tööharjumuste kujundamine, rollisuhtlemise teadvustamine.*	*Suhtlusprobleemide lahendamine.* *Viisakas ja reeglikohane käitumine erinevates situatsioonides.*
8.-9. klass	*MINA – MEIE – EESTI – MAAILM* *Sotsialiseerumine ühiskonnas: valmisolek eluks perekonnas, osalemiseks tööturul, jõukohaseks kutse- ja täiendusõppeks.*	*Demokraatia põhimõtteid toetava kodaniku kasvatamine.* *Sotsiaalsetele normidele vastava käitumisharjumuse ja kokkulepete teel konfliktide lahendamise oskuse kujundamine.*

Lihtsustatud õppes taotletakse järgmiste üldpädevuste saavutamist:

1.-2. klass	**3.-5. klass**	**6.-7. klass**	**8.-9. klass**
Kultuuri ja väärtuspädevus			
Käitub tuttavas situatsioonis viisakalt. *Tunneb end oma pere liikmena, oma klassi ja kooli õpilasena.*	*Käitub koolis ja avalikes kohtades viisakalt, järgib lihtsamaid kombeid.*	*Käitub viisakalt, tunneb kombeid.*	*Järgib ühiselu reegleid kodus, koolis ja väljaspool kooli.*
Eristab OMA – VÕÕRAS – ÜHINE	*Mõistab OMA – VÕÕRAS – ÜHINE ja käitub vastavalt.*		*Tunnetab end oma rahvuse liikmena ja Eesti kodanikuna.*
Märkab ilu.			
Oskab looduses käituda vastavalt õpitule ning hinnata enda ja teiste käitumist põhimõttel ÕIGE – VALE.	*Hoidub loodust kahjustavast käitumisest.*	*Teab inimtegevuse mõju loodusele, hoidub loodust kahjustamast.*	*Mõistab igapäevaelus ilmnevaid inimese ja keskkonna seoseid.*
Sotsiaalne ja kodanikupädevus			

Hindab käitumisakte tasandil ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI.	*Arvestab käitumisakti hindamisel teadaolevaid motiive ja tingimusi, väljendab ilmnenud iseloomuomadusi.*	*Hindab objektiivselt kaaslaste käitumist, saab aru iseloomude ja võimete erinevustest.*	*Suhtleb vastavalt olukorrale, arvestab partneriga.*
	Kirjeldab oma käitumist konfliktsituatsiooni s. *Hoidub kaaslast kahjustavast käitumisest.*	*Lahendab konflikte rahumeelselt.*	*Teab oma peamisi õigusi ja kohustusi, seisab oma õiguste eest, lahendab konflikte norme arvestades.*
Enesemääratluspädevus			
Hoiab korras oma koolitarbed ja välimuse, hoiab puhtust.	*Hoiab puhtust ja korda kodus ning koolis.*	*Tunneb tervisliku eluviisi põhitõdesid ja järgib neid.* *Tegutseb vastavalt päevakavale.*	*Mõistab ülesannete õige tõlgendamise ning enesekontrolli tähtsust, kasutab omandatud töövõtteid.*
	Kirjeldab oma tegevust selle ajal ja tagantjärele. *Kasutab õpitud enesekontrollivõtteid.*	*Kirjeldab oma praktilist ja vaimset tegevust.* *Kirjeldab ja hindab oma käitumist ning korrigeerib seda vajadusel.*	*Hindab õigesti oma võimeid toimetulekuks elus, sh tööturul.*
Õpipädevus			
Täidab ülesanded koostegevuses eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi.	*Täidab ülesandeid eeskuju, näidise ja õpitud oskuse piires suulise ja kirjaliku* *korralduse järgi.*	*Täidab õpitud erialal tööülesandeid, kasutab juhendaja abi.*	*Täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid üksi ja rühmas.*
Leiab suunamisel vajaliku teabe. *Kuulab ja vastab küsimustele.*	*Kasutab tuttavaid abivahendeid õpiülesannet e täitmisel.*	*Kasutab õpioskusi ja tuttavaid abivahendeid.*	*Kasutab jõukohaseid teabevahendeid.*

Kujutab ette ja annab lühitekstis edasi kirjeldatud situatsiooni.	*Vormistab oma õpiülesanded nõuetekohaselt .*	*Täidab ülesande, kontrollib ja hindab tulemust.*	*Teeb märkmeid ja koostab tarbekirja.*
Viib kokku eseme või kujutluse ja keelelise väljendi, tunneb tuttavaid esemeid kirjelduse järgi.	*Eristab tuttavates situatsioonides ja oma tegevuses põhjust, tagajärge ja eesmärki.*	*Oskab märgata oma õpiraskusi, küsib raskuste puhul abi ja kasutab seda.*	*Teab kutseõppe ja täiendusõppe võimalusi.*
Selgitab mõisteid ööpäev ja aastaajad.	*Eristab fantaasiat ja reaalsust.*	*Mõistab töö vajalikkust.*	*Väärtustab praktilist tööd ja on valmis kutseõppeks.*
Suhtluspädevus			
Loeb jõukohast õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa.	*Loeb jõukohast teksti ladusalt, tõlgendab seda oma sõnadega, kujutab ette kirjeldatud objekte ja situatsioone.*	*Loeb ladusalt, hangib informatsiooni oma teadmistele vastavast tekstist.* *Valdab emakeele grammatikat, kasutab lausekonstruktsioone nende tähendust arvestades.*	*Loeb, kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul tasemel.*
Väljendab ennast 3–4- sõnaliste lihtlausetega.	*Väljendab ennast arusaadavalt, sh lühitekstide abil.* *Alustab ja jätkab dialoogi.*	*Selgitab rahulikult oma seisukohta kaaslastele.*	*Esitab oma soove, selgitab oma seisukohti, osaleb arutelus ja arvestab teistega.*
Matemaatika- loodusteaduste ja tehnoloogiaalanepädevus			
Vaatleb esemeid ja märkab nende erinevusi. *Võrdleb ja rühmitab esemeid ja kujutisi erinevate tunnuste alusel.*	*Vaatleb, võrdleb ning rühmitab objekte ja nähtusi rühmitusaluse abil.* *Mõistab ruumi ja aja suhteid, väljendab neid kõnes.*	*Teeb vaatluse põhjal järeldusi.* *Loeb lihtsat plaani, kaarti, tabelit.*	*Eristab vahendeid tarbekeemias ja füüsikas.*

Eristab objekte kuju, suuruse ja värvuse järgi ning tajub ruumisuhteid.			
Ettevõtlikkuspädevus			
Osaleb klassi ühistegevuses .	*Õpib üksi, klassis ning kodus, osaleb ühistöös.*	*Valdab omandatud õpitoimingute struktuuri: formuleerib ülesande, kavandab tegevuse.*	*Arvestab rühma huvisid ja isiklikku huvi, peab kinni kokkulepetest, tunneb vastutust oma tegude eest.*
Kontakteerub ühistegevuses teiste inimestega, palub abi ja osutab kaaslastele abi.	*Osaleb jõukohaselt ühistegevuses, abistab kaaslasi.*	*Täidab ühistegevuses erinevaid ülesandeid, käitub vastavalt rollile.*	*Lahendab lihtsamad eriolukorrad, astub vastu eetiliselt või õiguslikult valedele ettepanekutele.*
Digipädevus			
Tutvub digivahendite kasutamisega.	*Kasutab digivahendeid suhtlus- ja õppevahendina koolis ja kodus.*		

Kooli õppeainete nädalatundide arv klassiastmete kaupa lihtsustatud õppes vastavalt PLRÕKi tunnijaotusplaanile on järgmine:

Õppeaine	**1.**	**2.**	**3.**	**4.**	**5.**	**6.**	**7.**	**8.**	**9.**
Eesti keel	7	9	8	8	7	6	6	6	6
Võõrkeel (inglise keel)					2	2	2	2	2
Matemaatika	5	5	5	5	5	5	4	5	5
Loodusõpetus	1	1	2	2	2	4	4	4	4
Ajalugu						1	2	2	1
Inimeseõpetus	1	1	1	2	2	2	2	2	1
Muusikaõpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kunstiõpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kehaline kasvatus	2	3	3	2	2	2	2	2	2
Tööõpetus	2	2	2	2					
Käsitöö/kodundus					2	2	2	2(3)	3(4)
Puidutöö/metallitöö					2	2	2	3(2)	4(3)
Valikõppeained			2	2	2	2	2	2	2
Kokku	**20**	**23**	**25**	**25**	**28**	**30**	**30**	**32**	**32**

Kool pakub õpilastele järgmisi valikaineid:

Valikaine	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Draamaõpetus			1	1	1	1	1	1	
Informaatika			1	1	1	1	1	1	2
Kokku	**0**	**0**	**2**	**2**	**2**	**2**	**2**	**2**	**2**

Valikainetundide läbiviimiseks komplekteeritakse vajadusel rühmad.

Tööõpetuse õppesuunad on alates 5. klassist puidu- ja metallitöö ning käsitöö ja kodundus. Tundide arvu määramisel võetakse arvesse õpilaste soovi ja võimekust.

TOIMETULEKUÕPPE ÕPPE JA KASVATUSE EESMÄRGID NING TUNNIJAOTUSPLAAN

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 12.09.2016; 1-3/3 02.09.2019; 1-3/5 05.05.2022

Vastavalt Vabariigi Valitsuse 16. detsembri 2010. a määruse nr 182 Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava lisale 2 on toimetulekuõppe põhiülesanne toetada mõõduka intellektipuudega õpilase arengut ning tema kujunemist Eesti kodanikuks, kes tuleb eluga toime tuttavates tingimustes, teeb võimetekohast praktilist tööd ja teab oma kuulumisest oma rahva ja Eesti kodanike hulka.

Toimetulekuõppe rõhuasetused ja väärtuskasvatuse eesmärgid on järgmised:

	Rõhuasetused	Väärtuskasvatus
I arengutase	*MINA teadvustamine*	*ÕIGE – VALE* *TAHAN*
II arengutase	*MINA – MEIE* *MINA – ÕPILANE*	*ÕIGE – VALE* *MEELDIB – EI MEELDI TAHAN – PEAB*
III arengutase	*MINA – MEIE – KODUKOHT – TEGEVUS*	*ÕIGE – VALE* *MEELDIB – EI MEELDI TAHAN – TEEN* *PEAB, ON VAJA – TEEN TAHAN – EI TOHI – EI TEE*

Toimetulekuõppes taotletavad pädevused eri arengutasemetel:

I arengutase	II arengutase	III arengutase
Kultuuri- ja väärtuspädevus		
Hindab tuttavaid tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE.	*Hindab tuttavaid tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI.*	*Hindab tajutavaid tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI*
Sotsiaalne ja kodanikupädevus		
Otsib kontakti täiskasvanute ja kaaslastega.	*Oskab astuda kontakti täiskasvanute ja kaaslastega.*	*Oskab suhelda tuttavas situatsioonis vastavalt rollile nii täiskasvanute kui ka eakaaslastega.*
Reageerib arusaadavatele korraldustele adekvaatselt, vastab arusaadavatele repliikidele keelelisi või alternatiivseid vahendeid kasutades.	*Väljendab arusaadavalt oma põhivajadusi ja soove ning küsib teistelt abi, kasutades keelelisi või alternatiivseid vahendeid.*	*Täidab arusaadavaid korraldusi, seostab mitteverbaalset ja verbaalset teavet, ühendab ja kasutab tegevuses verbaalset ja visuaalset teavet, kommenteerib tegevust ja tulemust.*
Meelde tuletamisel kasutab õpitud käitumismalle tuttavates situatsioonides.	*Valib tuttavates situatsioonides käitumiseks sobivaid õpitud käitumismalle.*	*Oskab tuttavates situatsioonides valida sobivat käitumismalli, lähtudes motiividest TAHAN – ON VAJA – PEAB ja reeglitest TOHIB – EI TOHI.*
Enesemääratluspädevus		
Tunneb ära oma asjad.	*Sooritab eneseteeninduse toimingud vastavalt omandatud kogemusele.*	
Sooritab tegevusakte lihtsate verbaalsete või alternatiivsete vahenditega esitatud korralduste alusel ja eeskuju järgi koostegevuses. *Sooritab omandatud tegevusakte iseseisvalt.*	*Sooritab varieeruvates tingimustes tuttavaid ja jõukohaseid tegevusakte iseseisvalt.* *Valib tegevusakti eesmärgist lähtuvalt sobivaid vahendeid.*	*Sooritab ka varieeruvates tingimustes harjumuslikke tegevusakte iseseisvalt.* *Suudab tegevusakti eesmärgist lähtuvalt valida, ise teha ja kasutada sobivaid*

		vahendeid variatiivsetes tingimustes.
Sooritab liigutusi eeskuju järgi, muutes liigutuste rütmi ja tempot; koordineerib silma ja käe koostööd, jälgib liikuvat objekti.	*Sooritab erisuunalisi liigutusi ja liigutuste stereotüüpset ahelat mälukujutlustele toetudes, suudab koordineerida eri kehaosade motoorikat.*	*Sooritab praktiliseks tööks vajalikke liigutusi ja suudab neid varieerida sõltuvalt tingimustest.*
Õpipädevus		
Oskab tuttava mänguasja või didaktilise vahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile.	*Oskab didaktilise vahendi või tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile.*	*Oskab didaktilise vahendi või tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile ja tegevuse eesmärgist lähtudes.*
Tunneb ära õpitud märgid või sümbolid objektide, sündmuste ja tegevuste tähistamiseks.	*Tunneb ära ja kasutab õpitud märke või sümboleid, tähti ja numbreid.* *Suudab luua seost OBJEKT – PILT – KEELEÜKSUS.*	*Tunneb ära ja kasutab õpitud märke või sümboleid, tähti ja numbreid.* *Suudab luua seost OBJEKT – PILT – SKEEM – KEELEÜKSUS.*
Säilitab õppeülesannete täitmise ajal suunatult tähelepanu kuni 3 minutit.	*Säilitab õppeülesannete täitmise ajal tähelepanu kuni 5 minutit.*	*Suudab jõukohaste õppe- ja tööülesannete täitmise ajal olukorrast sõltuvalt tähelepanu ümber lülitada ja säilitada.*
Lahendab abiga tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades arusaadavaid praktilisi ülesandeid nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes.	*Lahendab arusaadavaid praktilisi ülesandeid nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades.*	*Valib või teeb ise vajalikke abivahendeid ning lahendab arusaadavaid praktilisi ülesandeid tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades.*
Suhtluspädevus		
Väljendab oma põhivajadusi ja soove lihtsate keeleliste või alternatiivsete vahenditega.	*Täidab lühikesi ja arusaadavaid korraldusi harjumuspäraselt tegutsedes, kommenteerib suunatult tegevust.*	*Väljendab oma vajadusi ja soove, arvestades etiketisuhtlemist ja tuttavaid käitumisreegleid.* *On kujunenud hoiak ja oskus teatada teabe puudulikust mõistmisest ja täiendava teabe vajadusest.*

	Võrdleb suunatult oma töö resultaati näidisega.	*Võrdleb oma töö resultaati näidisega.*
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus		
Eristab objekte tajutava tunnuse või funktsiooni järgi. *Rühmitab objekte ja nende kujutisi tajutavate tunnuste alusel, ka rühmitamise aluseid muutes.*	*Eristab tuttavaid objekte ja sündmusi, eristab olulisi tüüpilisi tunnuseid juhuslikest tunnustest, tunneb ära sama objekti eri taustal ja eri asendis.*	*Tunneb kirjelduste järgi ära ja kujutab ette tuttavaid objekte ja sündmusi.* *Rühmitab objekte ja nende kujutisi tajutavate tunnuste alusel, ka rühmitamise objekte, nende hulka ja aluseid muutes.*
Tajub objektide vahelisi ruumisuhteid. *Orienteerub 2–3 objekti vahelistes ruumisuhetes.*	*Teadvustab objekti asukohta ruumis teiste objektide suhtes.*	*Teadvustab objekti asukohta ruumis, arvestab kahte parameetrit.*
Säilitab töömälus 2–3 objekti järjestuse.	*Säilitab töömälus kuni 5 objekti järjestuse.*	*Säilitab töömälus kuni 5 objekti järjestuse.*
Orienteerub ööpäeva osades.	*Orienteerub ööpäeva rütmiga seotud tegevustes, teab nädalapäevade ja aastaaegade järjestust.*	*Suudab ligikaudu ette kujutada tuttava toimingu sooritamiseks kuluvat aega, orienteerub kellaajas vähemalt pooltunni täpsusega, seostab kalendrikuu ja aastaaja.*
Ettevõtlikkuspädevus		
	Teadvustab oma rolli ühistegevuses osalejana.	*Teadvustab oma rolli tegevuses.*
Oskab tuttavates situatsioonides märgata ohtlikke olukordi ja hoidub neist.	*Suudab tuttavates situatsioonides ohtu ette kujutada ning ohule adekvaatselt reageerida.*	*Suudab ette kujutada ohtlikke situatsioone, neid vältida ja ohule adekvaatselt reageerida.*
		Rakendab omandatud toiminguid ahelana.

Kooli õppeainete nädalatundide arv klassiastmete kaupa toimetulekuõppes ja kahel pikendatud õppe aastal vastavalt PLRÕKi tunnijaotusplaanile on järgmine:

Õppeaine	**1.**	**2.**	**3.**	**4.**	**5.**	**6.**	**7.**	**8.**	**9.**	**PÕ 1**	**PÕ 2**

Elu- ja toimetulekuõpe	4	5	5	5	7	7	6	6	6	6	6
Eesti (vene) keel	4	5	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Matemaatika	2	3	4	4	5	5	4	4	4	4	4
Kunst ja käeline tegevus	5	5	5	5	5	2	2	2	2	2	2
Muusikaõpetus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Tööõpe (sh puutöö)						5	5	7	7	7	7
Kehaline kasvatus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Rütmika	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Valikõppeained							2	2	2	2	2
Kokku	**20**	**23**	**25**	**25**	**28**	**30**	**30**	**32**	**32**	**32**	**32**

Kool pakub õpilastele järgmisi valikaineid:

Valikaine	**1.**	**2.**	**3.**	**4.**	**5.**	**6.**	**7.**	**8.**	**9.**
Kangakudumine ja käsitöö							1	1	1
Keraamika							1	1	1
Kokku	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**2**	**2**	**2**

LIHTSUSTATUD ÕPPEKAVA JÄRGI ÕPPIVATE ÕPILASTE KOKKUVÕTTEV HINDAMINE

Lisatud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 12.09.2016; muudetud käskkirjaga 1-3/3 02.09.2019; 1-3/12 31.08.2020; 1-3/21 31.08.2021; 1-3/5 05.05.2022

Lihtsustatud õppekava **lihtsustatud õppes** on fikseeritud õppe ja kasvatuse rõhuasetused ja taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis, 3.–5. klassis, 6.–7. klassis ja 8.–9. klassis.

Õpilase ainealaseid teadmisi ja oskusi võrreldakse õpilase õppe aluseks olevas ainekavas toodud oodatavate õpitulemustega ja tema õppele püstitatud eesmärkidega.

Lihtsustatud õppe 1.-3. klassis õppivate õpilaste kokkuvõttev hindamine toimub samade põhimõtete alusel nagu riikliku õppekava järgi õppivate õpilaste hindamine I kooliastmes. Lihtsustatud õppe 4.–9. klassis ja lisaõppel õppivate õpilaste kokkuvõttev hindamine toimub samade põhimõtete alusel nagu riikliku õppekava järgi õppivate õpilaste hindamine II kooliastmes.

1.–3. klassi õpilaste teadmiste ja oskuste kokkuvõtval hindamisel kasutatakse **sümbolhindeid**, 4.–9. klassi ja lisaõppel õppivate õpilaste hindamisel kasutatakse **tähthindeid**.

Kehalist kasvatust, kunstiõpetust, käsitööd ja kodundust, puidutööd/ metallitööd, informaatikat, muusikat ja draamaõpetust hinnatakse mitteeristavalt hinnetega „arvestatud“ (AR) ja „mittearvestatud“ (MA).

Informaatikat ja draamaõpetust hinnatakse poolaastapõhiselt.

Lihtsustatud õppekava **toimetulekuõppel** õppivate õpilaste kokkuvõtval hindamisel kasutab kool **kirjeldavaid sõnalisi hinnanguid**, mille aluseks on õpilase individuaalses õppekavas kirjeldatud õpitulemused ja õppe eesmärgid. Õpilasi hinnatakse kaks korda õppeaastas, järgmisse klassi üleviimise aluseks on õppeaasta lõpuks saavutatud õpitulemustele antud tagasiside.

Hindamine toimetulekuõppes toimub õpilasele koostatud individuaalse õppekava alusel. Hindamise eesmärgiks on:

- motiveerida õpilasi õpiülesandeid sooritama ja märkama oma tulemuse vastavust näidisele;
- mõjutada õpilase võimalikult adekvaatse enesehinnangu kujunemist;
- suunata õpetaja tegevust õpilase õppimise ja potentsiaalse arengu toetamisel;
- anda õpilasele, õpetajale, kooli juhtkonnale, vanemale teavet õpilase arengudünaamikast.

Õpieesmärkide saavutamise taset hinnatakse järgmiste sõnaliste hinnangutega:

- tuleb toime, tuleb hästi toime, tuleb rahuldavalt toime;
- tuleb toime abiga, tuleb toime sõnalise abiga, tuleb toime näidise või eeskuju järgi, tuleb toime koostegevuses, tuleb toime füüsilise abiga;
- ei tule toime.

Hinnang „ei tule toime“ viitab vajadusele muuta individuaalset õppekava ning seda ei kasutata kokkuvõtval hindamisel. Õpetaja teeb lapse arengu kohta iga päev märkmeid, hinnates õpilase tulemusi lähtuvalt samalaadsete õpiülesannete keerukusest. Märkmete alusel korrigeeritakse vajadusel individuaalset õppekava.

PÕHIKOOLI LÕPETAMINE LIHTSUSTATUD ÕPPES

Lisatud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 12.09.2016; 1-3/3 02.09.2019

Lihtsustatud õppes väljastatakse õppenõukogu otsuse alusel põhikooli lõputunnistus õpilasele, kelle viimased aastahinded kõikides õppeainetes on vähemalt "rahuldavad" ning kes on sooritanud eesti keele ja matemaatika koolieksami ning kooli poolt kohustuslike õppeainete hulgast valitud õppeaine koolieksami.

Koolieksamite sisu, vormi ja hindamise alused koostab kooli direktori käskkirjaga moodustatud eksamikomisjon. Hiljemalt 1. veebruariks teatatakse põhikooli lõpetajale ja tema seaduslikule esindajale kohustuslike õppeainete hulgast valitud eksamiaine ja eksamite toimumise ajad.

Lapsevanema põhjendatud taotluse alusel ja kooli pidaja otsusel võib õpilane jääda pärast 9. klassi üheks aastaks lisaõppesse. Lisaõppe eesmärk on pakkuda täiendavat ettevalmistust ja tuge õppe sujuvaks jätkamiseks või üleminekuks tööturule koostöös kutseõppeasutuse või tööandjaga. Õpilasele koostatakse üleminekuplaan, milles määratakse õppe sisu ja päevakava. Kui õpilane jääb lisaõppesse, siis väljastatakse põhikooli lõputunnistus pärast lisaõpet.

Toimetulekuõppes väljastatakse õppenõukogu otsuse alusel põhikooli lõputunnistus õpilasele, kes on läbinud temale koostatud individuaalse õppekava.

Lapsevanema poolt hiljemalt 9. klassi esimesel poolaastal esitatud põhjendatud taotluse alusel võib õppenõukogu otsusega ja kooli pidaja nõusolekul pikendada õpilase õppeaega kahe õppeaasta võrra kuni 32 nädalatunni ulatuses igal õppeaastal.

Tunnijaotusplaanis on tähistatud pikendatud õpe 1 (PÕ1) ja pikendatud õpe 2 (PÕ2). Täiendavate õppeaastate kohustuslike ja valikainete kohta koostatakse õpilasele individuaalne õppekava. Põhikooli lõputunnistus vormistatakse pärast pikendatud õpet.

Lapsevanema põhjendatud taotluse alusel ja kooli pidaja otsusel võib õpilane jääda pärast pikendatud õpet üheks aastaks lisaõppesse. Lisaõppe eesmärk on pakkuda täiendavat ettevalmistust ja tuge õppe sujuvaks jätkamiseks või üleminekuks tööturule koostöös kutseõppeasutuse või tööandjaga. Õpilasele koostatakse üleminekuplaan, milles määratakse õppe sisu ja päevakava. Kui õpilane jääb lisaõppesse, siis väljastatakse põhikooli lõputunnistus pärast lisaõpet.

ÕPPEKORRALDUS ERITINGIMUSTEL LIHTSUSTATUD ÕPPES

Lisatud direktori käskkirjaga nr 1-3.10 22.05.2020; muudetud käskkirjaga 1-3/21 31.08.2021; 1-3/5 05.05.2022

Lihtsustatud õppe 1.–3. klassis õppivate õpilaste õppeprotsessi hindamine ja kokkuvõttev hindamine toimub samade põhimõtete alusel nagu riikliku õppekava järgi õppivate õpilaste hindamine I kooliastmes. Lihtsustatud õppe 4.–9. klassis ja lisaõppel õppivate õpilaste

õppeprotsessi hindamine ja kokkuvõttev hindamine toimub samade põhimõtete alusel nagu riikliku õppekava järgi õppivate õpilaste hindamine II kooliastmes.

1.–3. klassi õpilaste õppeprotsessi hindamisel kasutatakse valdavalt sõnalist tagasisidet, põhjendatud vajadusel ka kooli kokkuvõtval hindamisel kasutatavaid sümboleid, 4.–9. klassi ja lisaõppel õppivate õpilaste õppeprotsessi hindamisel kasutatakse lisaks sõnalisele tagasisidele ka tähti.

1.–3. klassi õpilaste teadmiste ja oskuste kokkuvõtval hindamisel kasutatakse sümbolhindeid, 4.–9. klassi ja lisaõppel õppivate õpilaste hindamisel kasutatakse tähthindeid.

Ainekavad

LIHTSUSTATUD ÕPPE AINEKAVAD

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 12.09.2016; 1-3/12 31.08.2020; 1-3/5 05.05.2022

Lihtsustatud õppe läbiviimisel võtab kool aluseks Riigi Teatajas avaldatud põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lihtsustatud õppe ainekavad:

https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1200/9201/1008/Lisa_1_uus.pdf#

Eesti keel

Eesti keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et õpilane:

- oskab kuulata ja kõnele adekvaatselt reageerida;
- osaleb dialoogis ja väljendab oma mõtteid kuulajale arusaadavalt;
- loeb jõukohast teksti, mõistab selle sisu ja mõtet;
- kirjutab arusaadavalt, teeb märkmeid, mõistab ja koostab tarbekirja;
- on omandanud elementaarse ülevaate eesti keele süsteemist, tunneb põhitermineid;
- valdab praktiliselt eesti keele lauseehitust, igapäevast sõnavara ja sõnade muutevorme, saab aru sõnade ja lausete otsesest tähendusest ning oma kogemuste piires ka pragmaatilisest tähendusest;
- kasutab eesti keelt õpitegevuses ja igapäevases elus;
- kavandab oma tegevust kõne abil, kommenteerib ning hindab seda, reguleerib oma ja teiste tegevust vastavalt üldistele käitumisnormidele;
- tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet;
- tunneb ilukirjanduslike tekstide liike, omab elementaarset ülevaadet rahvuskirjandusest ja oskab nimetada mõnda kirjanikku
- tunneb ja jälgib oma võimete kohaselt üldinimlikke kõlbelisi arusaamu, valdab vastavat tavasõnavara.

EESTI KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Emotsionaalse kontakti loomine ja säilitamine *Vastamine dialoogi repliigile (küsimus või korraldus), dialoogi jätkamine ja alustamine tuttavas situatsioonis.* *Viisakusväljendite kasutamine, oma soovide ja vajaduste väljendamine* *Suhtlemine koostegevuses, sh mitteverbaalsete vahendite (žestid, osutamine) kasutamine. Eneseväljendus liikumis- ja laulumängudes.* *Hääletoonid ja näoilmed (rõõmus, kuri ...).* *Hääle- ja intonatsiooniharjutused õpetaja eeskuju järgi.* *Tähelepanu suunatud keskendumine, lühikeste ja lihtsate korralduste mõistmine ja täitmine.* *Õpetaja ja kaaslaste tegevuse jälgimine.*	• *Suudab väljendada oma mõtet vähemalt tuumlausega;* • *kasutab elementaarseid viisakusväljendeid;* • *vastab dialoogi repliigile;* • *alustab dialoogi oma tarvete rahuldamiseks.*
LAUSE JA SÕNAVARA	
Tuumlause ja vähelaiendatud lihtlause äratundmine, lause järelkordamine. *Sõnade eraldamine, sõnajärje määramine lauses. Lause tähenduse mõistmine, lause sisulise õigsuse määramine.* *Skeemi abil lause (3–4-sõna) koostamine tegevuse ja/või pildi järgi. Lausemallid, nende mõistmine ja koostamine: (alus + öeldis + sihitis), (alus + öeldis + kohamäärus), (alus + öeldis + sihitis + kohamäärus), (alus + öeldis + kaasolumäärus (kellega?)), (alus + öeldis + sihitis + sihitismäärus (kellele?)), (alus + öeldis + abinõumäärus (millega?)).* *Lauseskeemid kui analüüsi materialiseerimisvahendid, skeemide funktsiooni mõistmine, esitatud skeemi kasutamine analüüsimisel (koostegevuses õpetajaga), lause skeemi koostamine (kuni 5 sõna).* *Väit-, küsi- ja käsklause praktiline kasutamine õpitud lausemallide ulatuses.* *Hääletugevuse ning intonatsiooni märkamise ja muutmise harjutamine õpetaja eeskuju järgi.*	• *Mõistab, koostab tegevuse, pildi ja/või skeemi alusel ning kasutab kontekstist/situatsioonist lähtuvalt sensomotoorsele kogemusele toetuvat lihtlauset (3–4 sõna);* • *määrab sõnade järjekorra 3–4-sõnalises lauses.*

3–4 lause seostamine sidusaks jutukeseks. *Baassõnavara aktiveerimine.* *Meeleorganitega tajutavate esemete ja olendite, tegevuste ja tunnuste väljendamine sõnadega.* *Esemete ja olendite nimetuste eristamine.* *Sõnavormi ja tagasõnade alla, peale, ette, taha, kõrvale tähenduse äratundmine, kohasuhete (kus?, kuhu?, kust?) eristamine, vastavate sõnavormide tähenduse mõistmine.* *Omandatud sõnade kasutamine levinud muutevormides ja koos tagasõnadega.* *Omadussõna kasutamine koos nimisõnaga, tajutava tunnuse sõnastamine lauses öeldistäite ja täiendina (nt Sai on soe – Soe sai).* *Arvsõnade ja järgarvsõnade mõistmine 10 piires.*	
LUGEMINE JA KIRJUTAMINE	
Lühikeste ja lihtsate suuliste korralduste mõistmine ja täitmine. *Suurte, hiljem väikeste trükitähtede õppimine.* *Laotud, trükitähtedega kirjutatud/trükitud sõnade lugemine.* *Eri šriftiga sõnade lugemine, sõnade tähtkoostise võrdlemine.* *Sõnade (1-3 silpi; pikemad sõnad liigendatud kõnetaktideks), lausete ning lühitekstide lugemine tahvlilt ja raamatust* *Häälega ja vaikne (sosinal) veerimine.* *Diftongide ja tuttavate lühikeste sõnade äratundmine tervikuna. Juhtiv lugemisviis: häälega veerimine.* *Orientiiride ja abistavate võtete kasutamine lugemisel.* *Järgneva grafeemi või sõna ette haaramine.* *Minimaalse kõnetakti „kasvatamine”, orienteerumine minimaalsele kõnetaktile sõna lugedes* ***Häälikanalüüs*** *Sõnade hääldamise täpsustamine, häälikurea (3–5häälikut) kordamine.* *Kuni 5-häälikuliste sõnade häälimine skeemide abil ja ilma; häälikute asukoha ja*	• *Häälib kuni 5-häälikulisi sõnu, koostab analüüsitud sõnade (noop) skeeme, määrab häälikujärje sõnas;* • *määrab õpetaja võrdleva hääldamise abil häälikute pikkuse 1–2-silbilistes sõnades, kasutab sõnu analüüsides sobivaid sümboleid (noope);* • *laob analüüsitud sõnu tähtedega, teeb analüüsitud sõnade ärakirja;* • *kirjutab väikseid kirjatähti; tunneb suuri ja väikseid trükitähti;* • *loeb veerides 1–3-silbilisi sõnu, tuumlauseid ja vähe laiendatud lihtlauseid, saab aru loetu tähendusest (oma kogemuste piires).*

järjekorra määramine. Sõnade häälikkoostise ladumine valgete ja värviliste noopidega, 2–3 sõna koostise võrdlemine, sõnade rühmitamine häälikkoostise järgi (häälikute arv, esinemine või puudumine sõnas, häälikute asukoht). Häälikanalüüsi harjutatakse ülesannete raskusastet muutes: 1–2 silbilised ja pikemad sõnad, lahtised ja kinnised silbid; üksikhäälikutest koosnevad, diftongidega, kaashäälikuühenditega sõnad; analüüsi materialiseerimine, häälimine häälega/sosinal ilma abivahenditeta, analüüs koostegevuses, matkides, orientiiri ja suulise instruktsiooni järgi kiiresti/aeglaselt ***Foneemanalüüs*** *Ülipika hääliku leidmine sõnas õpetaja utreeritud hääldamise järgi,* *Lühikese ja ülipika hääliku eristamine (õpetaja) võrdleva hääldamise alusel;* *llühikese, pika ja ülipika hääliku eristamine 1–2-silbilistes sõnades õpetaja abiga koostegevuse ja matkimise tasandil; häälikupikkuse märkimine sümbolitega (noopidega).* *Häälikurühmade praktiline eristamine värvuse kui sümboli abil (tabelis).* *Sõnaskeemide valimine ja koostamine osatoimingute kaupa (sõnade ladumine noopidega), sõnade koostise võrdlemine (materialiseeritult).* *Häälik/täht seoste harjutamine (topelttäht = üks hääldussegment).* *Tähendusega sõnade ja sõnavormide eristamine tähenduseta häälikukombinatsioonidest.* *Laste kogemusi kajastava lühikese ja lihtsa jutu kuulamine (jutustus, ettelugemine), seletuste lisamine.* *Lausungite (3–5 sõna) kordamine.* *2–4 realiste salmide õppimine kuulamise järgi.* ***Ärakiri*** *Sama ja erineva šriftiga sõnade äratundmine, sõnade tähtkoostise võrdlemine; ladumine näidise järgi.*	

Kirjatehnikas õpitud sõnade ärakiri tähtede, tähepaaride ja 2–3-täheliste sõnade kaupa originaali alla ja kõrvale. *Kirjutatud sõna võrdlemine originaaliga, vea parandamine.* *Kirjutamisele eelneb analüüs: originaali lugemine, häälimine, topelttähtede ning nõrga/tugeva sulghääliku leidmine ja märgistamine. Originaal esitatakse kirjatähtedega, hiljem trükitähtedega, kirjutatakse kirjatähtedega.* ***Õigekiri*** *Sõnaskeemi koostamine, sõna ladumine tähtedega pärast analüüsi skeemi järgi, sõnade ja lühikeste lausete (2–3 sõna) kirjutamine pärast analüüsi.* ***Kirjatehnika*** *Käe ja sõrmede peenmotoorika harjutamine: voolimine, voltimine, ladumine, punumine, töö mosaiigiga; kehaasend, pliiatsihoid;* *Joonte tõmbamine eri suundades nii pintsli, kriidi kui ka pliiatsiga, pinna viirutamine, joonte vahe ja pikkuse säilitamine liigutuste suuna muutmisel, kujundite ja täheelementide joonistamine šablooni, orientiiride ja eeskuju järgi.* *Väikeste kirjatähtede õppimine, tähtede seostamine, 1–2- silbiliste sõnade kirjutamine,* *tähemoonutuste äratundmine ja parandamine.* *Raskusastmed: ülekirjutamine, kirjutamine orientiiride abil, kirjutamine originaali järgi.* *Eri suurusega tähtede kirjutamine.* *Kirjutamine originaali alla ja kõrvale.*	

2. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Kuulamine ja jälgimine *Tähelepanu keskendamine ja säilitamine töövõtte ajal.* *Ülesande täitmine koostegevuses. *Suuliste 2–3-osaliste lihtsate korralduste täitmine, vajadusel osatoimingute kaupa.* *Tuttavate õpiülesannete täitmine suulise instruktsiooni järgi.* *Üldistatud korralduste täitmine tuttavas situatsioonis.* *Adekvaatne reageerimine hinnangule.* *Lugemise või jutustamise kuulamine, kaaslaste vastuste ja lugemise jälgimine õpetaja suunamisel.* *Intonatsiooni põhimallide märkamine, seostamine vastavate näoilmete ja kehakeelega Kõnesoovi kujundamine.* *Väit-, küsi- ja käsklause kasutamine vastavalt situatsioonile.* *Hääletugevuse muutmine (3–4 tugevusastet), loogilise rõhu ja lauselõpu intonatsiooni kasutamine. Küsimusele vastamine lühidalt (ühe või mitme sõnaga) ja hargnenud lausungiga. Oma tegevusest ja muljetest kõnelemine (3–4 lausungit). Viisakas ja tegevusele vastav suhtlemine koostegevuses, dialoogi alustamine ja jätkamine (vähemalt ühe initsiatiivse repliigiga).* *Suulise mina-vormis jutukese (3–5 lauset) koostamine oma tegevuse, kooli, klassi, perekonna kohta.* *Ase- ja määrsõnade asendamine täistähenduslike sõnadega esmasel viitamisel, ase- ja määrsõnade kasutamine korduval viitamisel (mängu ajal - siis, õues - seal).*	• *Kõneleb õpetaja suunamisel oma tegevusest (3–4 lausega);* • *iseloomustab õpetaja suunamisel objekti 2–3 tajutava tunnuse alusel;* • *korduvates situatsioonides kasutab viisakusväljendeid;* • *oskab alustada ja jätkata dialoogi oma kogemusele vastavas situatsioonis.*
LAUSE JA SÕNAVARA	
Lause äratundmine: eristamine sõnadest, sõnaühendist, poolikust lausest, agrammatilisest lausest. *Sõnajärje määramine ja muutmine, lause taastamine, lõpetamine.*	• *Mõistab, koostab ja kasutab sensomotoorsetele kogemustele toetuvat laiendatud lihtlauset.*

Lausetähenduse mõistmine sensomotoorsele kogemusele toetudes. *Lausete eristamine nii intonatsiooni kui ka skeemide alusel.* *Väit-, küsi- ja käsklausete koostamine (4–5 sõna) tegevuse, piltide ja skeemide abil.* *Lauselõpu intonatsioon.* *Lausete skemaatiline kujutamine.* *Lausete ühendamine, sisestamine (lihtsamad juhud), muutmine (sõnajärje muutmine, väit-, küsi- ja käsklausete muutmine teisteks lausetüüpideks).* *Lausete laiendamine sihitise, koha-, abinõu-, kaasolu- ja sihitismäärusega. Mitmesõnalise lause muutmine lihtsamateks lauseteks, „pöördlausete" moodustamine (Koer on kassi taga. Kass on koera ees.).* *õnavormide tähenduse mõistmine lauses või sõnaühendis.* *Vormide eristamine ja rakendamine: sihitise ja määruse vormid, tagasõnad (ees, taga, all, peal, kõrval, kohal, vahel, sees).* *Omadussõna kasutamine öeldistäitena ja täiendina.* *Tegusõna oleviku ja lihtmineviku pöörete mõistmine ja kasutamine.* *Isikuliste asesõnade mõistmine kontekstis, isikuliste asesõnade rakendamine.* *Tunnust/omadust ja tegevust väljendavate sõnade leidmine lausest ning rakendamine lauses.* *Erineva üldistusastmega (2–3) sõnade mõistmine ja õige kasutamine (Muki-koer; Muki-koer-loom).* *Nimede ning liigi- ja alaliiginimetuste tähenduse erisuse mõistmine (Muki on koduloom.).* *Põhi- ja järgarvsõnade mõistmine 20 piires.* *Häälikanalüüs:* *Sõnade hääldamise täpsustamine. Erineva häälikulise koostise ja pikkusega sõnade häälimine (häälega ja sosinal), häälimiskiiruse muutmine.* *Häälikute järjekorra ja asukoha määramine: häälikute märkimine graafiliste sümbolitega (noobid, kriipsud jm), häälikute nimetamine järjekorras, sõnas esimese ja viimase hääliku, eelneva(te), järgneva(te) ja naaberhääliku(te) nimetamine.*	

Analüüsi harjutamine ülesannete raskusastet muutes: erineva pikkusega sõnad, üksikhäälikud ja häälikuühendid; analüüs materialiseeritult, koostegevuses, iseseisvalt tempot ja hääletugevust muutes. *Häälimine koos häälikurühma määramisega* *Foneemianalüüs:* *Häälikute rühma praktiline eristamine; iga hääliku kolmepikkuse käsitlemine eraldi, paarikaupa, koos; häälikupikkuse muutmine, määramine ja tähe valimine 1-2 silbilistes sõnades; kaksiktäishäälikute ja suluta kaashäälikute ühendi praktiline äratundmine.* *Raskusastmed: kõnetakti vältele viitava(te) hääliku(te) ja selle/nende asukoha määramine, sõnatulpade lugemine noopide ja vältemärkide alusel, analüüsimine (häälikupikkuse muutmine ja määramine) õpetaja võrdleva hääldus järgi, materialiseeritud ja suunatud analüüs koostegevuses, sõnaskeemide koostamine, valimine, noopide asendamine tähtedega (ühekordne ja topelttäht); sulghäälikute käsitlemisel nõrga, tugeva ja topelttähe kirjutamine 1–2-silbilistes sõnades.* *Veaohtlike häälikute ja vastavate tähtede leidmine sõnades: esimese täishääliku ja sellele järgneva suluta kaashääliku või sulghääliku märkimine laotud ja kirjutatud pikkuse käsitlemine eraldi, paarikaupa, koos; häälikupikkuse muutmine, määramine ja tähe valimine 1-2 silbilistes sõnades; kaksiktäishäälikute ja suluta kaashäälikute ühendi praktiline äratundmine. Raskusastmed: kõnetakti vältele viitava(te) hääliku(te) ja selle/nende asukoha määramine, sõnatulpade lugemine noopide ja vältemärkide alusel, analüüsimine (häälikupikkuse muutmine ja määramine) õpetaja võrdleva hääldus järgi, materialiseeritud ja suunatud analüüs koostegevuses, sõnaskeemide koostamine, valimine, noopide asendamine tähtedega (ühekordne ja topelttäht); sulghäälikute käsitlemisel nõrga, tugeva ja topelttähe kirjutamine 1–2-silbilistes sõnades* *Veaohtlike häälikute ja vastavate tähtede leidmine sõnades: esimese täishääliku ja sellele järgneva suluta kaashääliku või sulghääliku märkimine laotud ja kirjutatud sõnas, hääliku nimetamine kuuldud 1–2-silbilises sõnas*	

LUGEMINE JA KIRJUTAMINE	
Lugemine *2-3-osaliste lihtsate suuliste korralduste mõistmine ja täitmine.* *Lihtsate, lühikeste ja tuttavate korralduste (nt Loe!) lugemine ja täitmine.* *Uue teksti lugemine: 1-2silbiliste sõnade lugemine sõnade kaupa; pikemate sõnade lugemine kõnetaktide kaupa. Õpitud teksti lugemine: lugemine lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa.* *Valdav lugemisviis on häälega lugemine.* *Lugemine veerides (häälega ja sosinal). Juhtiv lugemisviis: häälega veerimine ja üleminek sõnahaaval lugemisele (1-2 silpi).* *Keerulise häälikkoostisega sõnade lugemine pärast eeltööd ja/või abivahenditega (graafilised orientiirid, sõnade liigendamine, eelnev häälimine).* *Lugemine ülesandega.* *Tekstilähedase jutustamise eelharjutused näitvahendite abil.* *Teksti peamõtte sõnastamine* *Vestlus õpilaste kogemuste aktiveerimiseks.* *Tundmatute sõnade ja väljendite selgitamine enne teksti lugemist (näitvahendite ja/või lühitekstide abil).* *Lugemistehnilised harjutused (graafilised orientiirid, sõnade liigendamine, eelnev häälimine).* *Õpetaja lugemise kuulamine.* *Lühike vestlus (küsimused) peamiste kirjeldatud sündmuste süstematiseerimiseks.* *Õpilaste lugemine häälega esmaseks orienteerumiseks tekstis* *Häälega lugemine lausete (lõikude) kaupa.* *Vastamine küsimustele lausetega (sõnadega) tekstist* *2-3 sõna aktiveerimine teksti analüüsides ja taastades* *Dialoogi struktuuri teadvustamine (kes? kellele? mida ütles?).* *Sõnade ja lausete leidmine ning lugemine õpetaja juhendamisel. (Lausete ja sõnade eristamine: lausete hulk tekstis, sõnade hulk lausetes.).* *Küsimustele ja korraldustele vastamine sõnaga / sõnaühendiga / lausega tekstis.* *Illustratsioonide valik ja sobitamine tekstiga.*	• *Määrab häälikujärje sõnas;* • *määrab häälikurühma tabeli alusel;* • *muudab ja määrab abivahendi abil 1–2-silbilistes sõnades lihthääliku pikkust;* • *kirjutab analüüsitud 1–2-silbilise sõna häälikkoostist moonutamata;* • *loeb õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa;* • *leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste abil sõnu ja lauseid;* • *teeb lugema õpitud lause ärakirja lühikeste sõnade ja kõnetaktide kaupa;* • *järjestab sisu järgi pildiseeria, vastab küsimustele lause ja/või lõigu sisu kohta valiklugemise abil;* • *taastab lühiteksti abivahendeid kasutades (pildid, pildiseeriad, küsimused, sõnalünkadega laused).*

Pildiseeria järjestamine. *Kirjeldatud tegude hindamine (valik õpetaja esitatud variantidest).* *Tekstilähedase jutustamise eelharjutused näitvahendite (süžeepilt, pildiseeria, lauseskeemid) abil: - küsimustele vastamine, - lausete lõpetamine, - õpetaja ja õpilase koosjutustamine. Töö lausetega: - sõnajärje määramine, muutmine; lause taastamine, - lausete koostamine, - lausete ühendamine, laiendamine, muutmine, - lausete järjestamine.* ***Kirjutamine*** ***Ärakiri*** *Sõnade ja lühikeste lausete ärakiri pärast nende lugema õppimist (erinevalt paigutatud näidise järgi nii tahvlilt kui ka raamatust).* *Lühikeste sõnade (2–4 tähte) kirjutamine pärast analüüsi originaali jälgimata (st peast), pikemate sõnade kirjutamine 2–3 tähe kaupa.* *Kirjutatu kontrollimine originaali järgi.* *Häälimise tempo reguleerimine sõltuvalt kirjutamise individuaalsest kiirusest.* ***Õigekiri*** *1–2-silbiliste sõnade ladumine ja kirjutamine pärast analüüsi, tähe- ja sõnalünkade täitmine.* *Raskusastmed: analüüs materialiseeritult koostegevuses, individuaalselt. Lühikeste lausete kirjutamine peast pärast analüüsi.* *Kirjutatu õigsuse kontrollimine: järgnev analüüs materialiseeritult, korrektuurharjutused. Kirjalike tööde kogumaht õppetunnis on 15–20 sõna.* ***Kirjatehnika:*** *Väiketähtede kirjutamise harjutamine, suurtähtede õppimine; tähtede seostamine sõnas; tähemoonutuste äratundmine (üksiktäht, täht sõnas) ja parandamine. Kirjutamise tempo tõstmine. Orienteerumine (õpetaja juhendamisel) kirjutamisel tööraamatusse, vihikusse ja tahvlile.*	

3. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Kuulamine ja jälgimine: *Tähelepanu keskendamine ühekordsele selgitusele (korralduste täitmine ilma täiendava selgituseta).* *Lugemise jälgimine, kaasõpilaste vastuste jälgimine ja parandamine, vastustele hinnangu (õige-vale) andmine.* *Kaasõpilaste vastuste jälgimine (suunatult), nõustumine vastusega, teabe lisamine.* *Adekvaatne reageerimine hinnangutele.* ***Suhtlemine:*** *Suhtlemine kaasõpilas(t)ega koostegevuses (õpetaja suunamisel).* *Dialoogi vormid: küsimus-vastus, teadeküsimus; kutse koostegevusele, nõustumine-loobumine.* *Koostegevuse vastastikune reguleerimine.* *Oma tegevusest jutustamine (5–6 lauset), jutustamine piltide ja mälukujutluste põhjal küsimuste ja/või plaani abil.* *Analoogiajutukeste koostamine.*	• *Osaleb dialoogis (küsimus-vastus, teade-küsimus) ühistegevuse ajal.*
TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE	
Esemete ja loodusobjektide ning - nähtuste äratundmine, vaatlemine. *Terviku jaotamine osadeks ja osade ühendamine tervikuks.* *Ühiste ja individuaalsete tunnuste eristamine, võrdlemine, rühmitamine ning kirjeldamine esitatud vaatlusplaani järgi.* *Omandatud oskuste rakendamine eseme-, olu- ja tegevuspiltide analüüsimisel.* *Tekstis kirjeldatud ruumisuhete skemaatiline kujutamine (modelleerimine).* *Orienteerumine üheaegselt nii esemete horisontaal- kui ka vertikaalsuhetes.* *Aasta, aastaajad (aastaaja muutuvate tunnuste sõnastamine), kuud, päevade arv kuus; nädalad kuus; ööpäev, tund (õppetund) ja minut.* *Nädalapäeva ja kuupäeva kokkuviimine.* *Kellaaeg: täis- ja pooltunni eristamine ning sõnastamine.*	• *Võrdleb ja kirjeldab kahte tuttavat objekti tajutavate tunnuste alusel.*
LAUSE JA SÕNAVARA	

5–6-sõnaliste lihtlausete (väit-, küsi- ja käsklause) mõistmine, kuni 5-sõnaliste lihtlausete koostamine. *Sihitisosalause mõistmine ja kasutamine* *Sõnavormid* *Käändevormide mõistmine ja kasutamine enamlevinud funktsioonides: kohta, objekti, kuuluvust, osa ja tervikut, kaas - ja ilmaolu väljendavate lausete ja sõnaühendite koostamine, küsimusele vastamine kas sõnaühendi või üksiksõnaga.* *Sõnavormide valimine sõnaühendisse ja lausesse, ainsuse ja mitmuse vormide moodustamine ja kasutamine kaasteksti toel.* *Erineva üldistusastmega (3 –4 astet) nimisõnade mõistmine ja nende õige kasutamine (Muki – koer – koduloom – loom), esemete ja olendite tajutavate tunnuste väljendamine omadussõnadega, inimeste tunnete, emotsioonide ja käitumisaktide kirjeldamine enamlevinud sõnadega situatsioonist lähtuvalt.* *Nimi, omadus, tegu, arv-ja liitsõna käsitlemine.*	• *Mõistab ja koostab kuni 5-sõnalist lihtlauset;* • *kasutab laiendatud lihtlauses nimi-, omadus- ja tegusõnade õpitud vorme;* • *oskab viia õpitud sõnavorme mitmesse sõnaühendisse.*
LUGEMINE JA KIRJUTAMINE	
Häälikanalüüs *Hääldamise täpsustamine (vajadusel).* *Häälimisoskuse automatiseerimine: häälimine kirjutamise tempos hääletult ja ilma abivahenditeta, tempo tahtlik muutmine* *Foneemanalüüs.* *Häälikurühmade eristamine. Iga hääliku kolme pikkuse käsitlemine kahe (sulghäälikud) ja/või kolme pikkuse kaupa: üksikhääliku pikkuse muutmine, üksikhääliku pikkuse määramine, tähevalik 1–3-silbilistes sõnades.* *Kirjutamine sõnahaaval pärast lause lugema õppimist ja eelnevat analüüsi.* *Kirjutatu õigsuse kontrollimine.* *1–3-silbiliste sõnade ja neist koostatud lausete kirjutamine pärast ühisanalüüsi: lünkharjutused, sobitusharjutused, harjutavad etteütlused. Kirjutatu õigsuse kontrollimine: kirjapildile vastav lugemine, järelanalüüs, vigade parandamine.* *Poolitamine graafiliste orientiiride ja analoogia alusel.*	• *Muudab ja määrab graafilistele orientiiridele toetudes veaohtlike häälikute pikkust üksikhäälikutest koosnevates sõnades.* • *kirjutab pärast analüüsi õigesti 2–3-silbilisi üksikhäälikutest koosnevaid sõnu;* • *kirjutab ärakirjas 1–2-silbilisi sõnu originaalteksti täiendavalt vaatamata;* • *kontrollib ärakirja õigsust.*

Õpitud käände- ja pöördevormide õigekiri (sõnatüve muutused, lõpud).	
LUGEMISTEHNIKA JA ORIENTEERUMINE TEKSTIS	
2-3-osaliste suuliste korralduste mõistmine ja täitmine. *Kirjaliku tööjuhise häälega lugemine ja mõistmine.* *Uue teksti lugemine: lugemine häälega kõnetaktide ja lühemate sõnade kaupa.* *Õpitud teksti lugemine: häälega ja/või sosinal endamisi lugemine sõnade kaup* *Valdav lugemisviis on häälega lugemine.* *Juhtiv lugemisviis: sõnaosade ja/või sõnahaaval lugemine ja üleminek lugemisele sõnapaaride kaupa.* *Teksti lugemist kergendavate graafiliste orientiiride (vältemärgid, liitsõna liigendamine komponentideks, pika sõna liigendamine kõnetaktideks jne) kasutamine.*	• *Loeb õpitud teksti valdavalt sõnade kaupa;* • *leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, vastab küsimustele (sh annab hinnangu tegevusaktile);* • *annab abivahendeid kasutades ja koostöös õpetajaga tekstilähedaselt edasi õpitud pala sisu.*

4. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Kuulamine ja jägimine: *Tähelepanu keskendamine selgituse andmise või töövõtte sooritamise ajaks.* *Kaasõpilaste tegevuse jälgimine ja nende abistamine.* *2–3-osalise suulise ja kirjaliku korralduse täitmine õpetaja suunamisel.* ***Suhtlemine:*** *Suhtlemine koostegevuses kaasõpilastega: koostegevuse vastastikune reguleerimine (teade-teade dialoog), selle oskuse rakendamine õppesituatsioonides.* *Kokkuvõtte tegemine ühistegevusest (mina ja teised; eesmärk, tingimused, tegevus ja tulemus; mõju teistele ja endale).* *Kollektiivse kogemuse põhjal ühise jutukese koostamine.* *Samateemaliste erineva sisuga jutukeste koostamine (huvitegevus, kodutee jne).* *Jutukese koostamine kogemuste, oluning tegevuspiltide, pildiseeria ja skemaatilise kava põhjal (6–7 lauset).*	• *Osaleb ühistegevuse ajal üksteise tegevust reguleerivas dialoogis.*
TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE	

Kuni kolme objekti kirjeldamine nende võrdlemise põhjal (esmalt esitatud plaani järgi, hiljem üleminekuga iseseisvale kirjeldamisele). *Esemerühma kirjeldamine, objektide ühiste omaduste rõhutamine.* *Eseme/kujundi vastandamine kahele teisele esemele või kujundile (erinevate tunnuste alusel).* *Loodusobjektide ja esemete-nähtuste võrdlemine, rühmitamine erinevate rühmitusaluste järgi, rühmade nimetamine; aja-, põhjus- ning eesmärgisuhete praktiline eristamine.* *Sündmuste ja tegevusaktide samaaegsus ja järjestamine.*	• *Võrdleb ja kirjeldab esemeid (kuni 3 objekti) rühmas; kirjeldab ühistegevust*
LAUSE JA SÕNAVARA	
Kuni 6-sõnalise lihtlause moodustamine baaslausetest (ühendamine, sisestamine), eelnevalt koostatud sõnaühenditest (tegusõna ja nimisõna laiendid). *Lause laiendamine ja lühendamine.* *Kahe või enama lause moodustamine pikemast lausest.* *Laiendatud lihtlause (4–5 sõna), koondlause ja sihitisosalause kasutamine* *Nimi, omadus, tegu, arv-ja liitsõna käsitlemines*	• *Mõistab ja koostab kuni 6-sõnalist lihtlauset;* • *laiendab lihtlauset skeemide ja süntaksiküsimuste abil;* • *kasutab laiendatud lihtlauset ja sihitisosalauset;* • *oskab skeemide abil analüüsida ja moodustada käändevorme;* • *rakendab abistamisel sõnaühendis ja lauses käändevorme õpitud funktsioonides.*
LUGEMINE JA KIRJUTAMINE	
Veaohtlikud häälikud sõnas, veaohtlike lihthäälikute pikkuse muutmine ja määramine; suluta kaashäälikute ühendi ja kaksiktäishääliku praktiline äratundmine. *Raskusaste: 1–4-silbilised sõnad; käsitlemine häälikurühmade või veaohtlike häälikute kaupa (veaohtlike häälikute rühm); harjutused analüüsi automatiseerimiseks.* *Kirjutamine sõnapaaride ja pikemate sõnade kaupa.* *Kaasõpilaste tekstide lugemine.* *Järelkontroll.* *Sõnade ja lausete kirjutamine pärast individuaalset analüüsi: lünkharjutused, sobitusharjutused, harjutavad etteütlused.* *Kirjutatu õigsuse kontrollimine: lugemine*	• *Muudab ja määrab graafilistele orientiiridele toetudes veaohtlike häälikute pikkust üksikhäälikutest koosnevates valdavalt 3-silbilistes sõnades ja õpitu ulatuses häälikuühendiga sõnades.* • *kirjutab õigesti üksikhäälikutest koosnevaid kuni 4-silbilisi sõnu;* • *sooritab ärakirja sõnahaaval;* • *kasutab suunamisel õigekirja kontrollimise võtteid.*

vastavalt kirjapildile, skeemide valimine, vigade parandamine. *Poolitamine: harjutamine skeemide ja analoogia abil.* *Käändelõppude ja mitmuse tunnuste õigekiri (skeemide abil).* *K, p, t s-i ja h kõrval.*	
LUGEMISTEHNIKA JA ORIENTEERUMINE TEKSTIS	
2-3-osalise suulise ja kirjaliku korralduse täitmine õpetaja suunamisel. *Kirjaliku tööjuhise häälega lugemine ja mõistmine.* *Uue teksti lugemine: lugemine häälega valdavalt sõnade kaupa, pikemad sõnad kõnetaktide, lühemad - sõnapaaride kaupa (vajadusel toetumine graafilistele orientiiridele). Õpitud teksti lugemine: lugemine süntagmade kaupa. Rõhutatakse uut teavet lauses, kasutatakse lauselõpu intonatsiooni, arvestatakse kirjavahemärke* *Juhtiv lugemisviis: sõnaosade ja/või sõnahaaval lugemine ja üleminek lugemisele sõnapaaride kaupa.* *Vajadusel kasutatakse lugemist kergendavaid graafilisi orientiire.*	• *Loeb õpitud teksti sõnade ja süntagmade kaupa, arvestab kirjavahemärke;* • *loeb õppimata teksti peamiselt sõnahaaval;* • *leiab küsimuste-korralduste järgi tekstist sõnu, lauseid ja lõike, sh peamõttele ja alltekstile osutavaid lauseid;* • *annab tekstilähedaselt ja valikuliselt edasi teksti või lõigu sisu (toetudes abivahenditele);* • *tuletab õpetaja juhendamisel tekstis sõnastamata teabe (toetudes oma kogemustele/teadmistele);* • *vastab küsimustele teksti kohta (põhjuslikud seosed, hinnangud tegevustele, tegudele);* • *annab ühistes vestlustes hinnanguid tegevusaktidele.*

5. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Kuulamine ja jälgimine *Ülesannete täitmine suuliste ja kirjalike hargnenud selgituste/korralduste alusel.* *Suulise kokkuvõtte tegemine oma tegevusest, ühistegevusest.* *Tuttavate sündmuste ja tegevusaktide põhjuste, tingimuste, eesmärkide ning tulemuste mõistmine, nende väljendamine ühisvestluses.* *Oma tegude analüüs (suunatult).* *Teistes ainetes (matemaatika, tööõpetus, loodusõpetus jm) omandatud toimingute kirjeldamine* ***Suhtlemine:*** *Koostegevuse vastastikune reguleerimine (teade-küsimus-vastus jne dialoog).* *Suhtluseesmärkide mõistmine: käskudekorralduste, palvete, teabe, tingimuste jne praktiline mõistmine ja väljendamine kõnes.* *Otsekõne kaudse väljendamise harjutamine.* *Jutukeste koostamine olu- ja tegevuspiltide järgi, ühiste samateemaliste jutukeste koostamine (abi: plaan, õpetaja suunavad repliigid).*	• *Kasutab eri tüüpi dialoogirepliike koostegevuses, teeb kokkuvõtteid ühistegevusest.*
TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE	
Esemerühmade vaatlemine ja võrdlemine; ühised tunnused/omadused ning erinevused (analüüsimine plaani järgi), rühmade koostise muutmine sõltuvalt rühmitusalusest. *Esemerühmade, loodusnähtuste ning piltidel kujutatu kirjeldamine plaani järgi.* *Ajakujutluste seostamine sündmuse põhjuse ja tagajärjega.*	• *Sooritab tuttavaid õpitoiminguid suuliste ja kirjalike hargnenud korralduste alusel, sh osaleb tegevuse planeerimisel (valib ja kasutab abivahendeid).*

LAUSE JA SÕNAVARA	
Lause laiendamine õpitud käändevormidega, sõnadevahelised seosed. *Kõikide käändevormide rakendamine sõnaühendis ja lauses erinevates funktsioonides (abiga).* *Lihtlause koostis. Alus ja öeldis, alus- ja öeldisrühm.* *Lause tähenduse sõltumine tegusõnavormist ja laiendist.* *Lihtlause laiendamine (kuni 6- sõnaliseks).* *Lihtlause lühendamine (2–3-sõnaliseks).* *Sõnade järjekord lauses, deformeeritud lause taastamine.* *Kontekstivälise lause muutmine kontekstisidusaks ja vastupidi (õpetaja suunamisel).* *Samaviiteliste sõnade kasutamine sidusa teksti koostamisel.* *Koondlause äratundmine ja mõistmine.* *Koondlause koostamine: tuumlausete ühendamine küsimuste ja skeemide abil.* *Korduvad alused ja öeldised.* *Sidesõnade (ja, ning, või) grammatiline tähendus, sidesõnade valimine koondlausesse.* *Koondlause kasutamine.* *Liitlause ja sama tähendust väljendavate lihtlausepaaride tähenduse ning struktuuri võrdlemine.* *Liitlause äratundmine, selle tähenduse mõistmine.* *Liitlause konstrueerimine lihtlausetest: osalausete sobitamine, lihtlausete ühendamine, liitlause koostamine skeemi ja sidesõnade järgi, lause lõpetamine.* *Sidesõnad rindlauses: ja, ning, aga, kuid, või.* *Põimlause liigid: sihitislause, ajalause, täiendlause.* *Ülevaade sõnaliikidest: nimisõna, omadussõna, tegusõna, arvsõna (üldistatud tähendus).* *Sõnade algvormid ja muutevormid. Sõnade rühmitamine.* *Nimi, omadus, tegu, arv-ja liitsõna käsitlemine*	• *Mõistab ja kasutab kuni 6-sõnalist lihtlauset;* • *mõistab õpitud koond- ja liitlausete liike tekstis ja tekstiväliselt; oskab neid suunatult moodustada;* • *kasutab algoritmi sõnavormide analüüsimisel ja moodustamisel;* • *rakendab lauses sõnade muutevorme õpitud funktsioonides.*

LUGEMINE JA KIRJUTAMINE	
Veaohtlikud häälikud lihtsõnas ja liitsõnas: analüüsi iseseisvuse ja kiiruse harjutamine (tempo muutmine), enesekontroll. *Kaashäälikuühend sõnas (käsitletakse rühmiti: suluta kaashäälikute ühend, sulghäälikute ühend, kombinatsioonid): äratundmine suulises ja kirjalikus tekstis, materialiseeritud analüüs.* *Oskus valida ja kasutada abivahendeid.* *Sulghäälik kaashäälikuühendis: sõnade lugemine, sulghäälikuid sisaldava ühendi äratundmine, ühendi rühmitamine nii häälikurühma kui ka pikkuse alusel (skeemidele toetudes).* *Kirjutamine sõnarühmade või pikemate sõnade kaupa (eneseetteütlus).* *Eelneva analüüsi ja järelkontrolli harjumuste kujundamine.* *Veaohtlike lihthäälikute märkimine kirjas iseseisvalt, häälikuühendite ja liitsõnade õigekirja harjutamine (abivahenditega).* *Järelkontrolli harjumuste kujundamine, kaasneva kontrolli harjutamine, eelneva kontrolli õpetamine (võimalike protsessis tekkivate raskuste ja õigekirjavigade ette kujutamine).* *Vigade leidmine ja parandamine.* *Vea võimaliku põhjuse teadvustamine (mis osatoiming või operatsioon on sooritamata või valesti sooritatud).* *Kaashäälikuühendi õigekiri skeemidele toetudes.* *Käände- ja pöördelõppude, tunnuste ja liidete õigekirja harjutamine (vajadusel skeemidele toetudes).* *Poolitamise harjutamine ja rakendamine.* *Kirjavahemärkide kasutamine koond- ja liitlauses (skeemide abil).*	• *Muudab ja määrab (vajadusel graafilistele orientiiridele toetudes) veaohtlike häälikute pikkust õpitu ulatuses nii üksikhäälikutest koosnevates (kuni 4-silbilistes sõnades) ja häälikuühenditega (kuni 3 silpi);* • *kirjutab õigesti lihthäälikutest koosnevaid sõnu;* • *kirjutab häälikuühenditega sõnu pärast analüüsi õigesti;* • *sooritab ärakirja peamiselt sõnapaaride kaupa;* • *kasutab kirjutamisel enesekontrollivõtteid.*

LUGEMISTEHNIKA JA ORIENTEERUMINE TEKSTIS	
Ülesannete täitmine suuliste ja kirjalike hargnenud selgitustekorralduste alusel. *Kirjaliku tööjuhise häälega lugemine ja mõistmine (tegevuse selgitamine, algoritmi koostamine ühistegevuses).* *Kaaslastele küsimuste esitamine tööjuhise sisu kohta (abivahendite toel).* *Uue teksti lugemine: lugemine häälega sõnade ja lihtsamate süntagmade kaupa.* *Õpitud teksti lugemine ladusalt (kõne tempos) kirjavahemärke arvestades, endamisi ülesandega.* *Häälega lugemine.* *Harjutatud teksti vaikne lugemine ülesandega* *Juhtiv lugemisviis: sõnaosade ja/või sõnahaaval lugemine ja üleminek lugemisele sõnapaaride kaupa* *Vajadusel kasutatakse lugemist kergendavaid graafilisi orientiire.*	• *Täidab valiklugemise ülesandeid õpitud teksti häälega või endamisi vaikselt lugedes;* • *leiab tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, osaleb lõigu ja teksti peamõtte sõnastamisel;* • *annab tekstilähedaselt edasi tekstilõikude sisu, pealkirjastab lõike ja osaleb sõnastuse täpsustamisel;* • *annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegevusaktidele ning põhjendab seda.*

6. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Verbaalsete väljendusvahendite kasutamine dialoogis (koostegevuses) sõltuvalt suhtlemiseesmärkidest ja –normidest. *Teabe küsimine kaaslastelt (õpetaja suunamisel).* *Teabe esitamine detailselt, valikuliselt ja abiga kokkuvõtlikult.* *Teiste ja oma intonatsiooni ning kehakeele märkamine õpetaja suunamisel.*	• *Oskab tuttavates situatsioonides teavet küsida ja edastada ning teiste tegevust käitumisnorme arvestavalt suunata;* • *Kirjeldab situatsioone ja objekte plaani alusel.*
TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE	
Tähelepanu keskendamine iseseisvale tööle tekstiga. *Õpiülesannete täitmine esitatud juhendite ja/või plaani järgi.* *Kaaslaste vastuste jälgimine ja täiendamine.* *Tegevusplaani koostamise harjutamine.* *Õpitud enesekontrollioskuste rakendamine.* *Teabekirjandusega tutvumine, kasutamine õpetaja juhendamisel: piltteatmeteos, tabel, graafiline joonis, sõnastik, Internet jne*	• *Jälgib kaaslaste vastuseid ning täiendab neid;* • *osaleb õpitegevuse planeerimisel, oskab suunamisel kasutada enesekontrollivõtteid, oskab küsida abi, valida ja kasutada abivahendeid.*
LAUSE JA SÕNAVARA	
Lihtlause, koondlause, liitlause *Häälikutest sõnadeni.* *Täishäälikuühend.* *Kaashäälikuühend.* *Häälikute pikkused.* *Võõrsõnad ja nende tunnused.* *Sõnade vormi tunnused.* *Ainsus ja mitmus.Lausete ligid.* *Väit-, küsi ja hüüdlaused.* *Aeg.* *Lauseliikmed.* *Korduvad lauseliikmed.*	• *Mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle;* • *mõistab kaheosaliste liitlausete tähendust, eristab osalausetega väljendatud suhteid ja seoseid.*
SÕNALIIGID	
Teadmiste süvendamine sõnaliikide kohta: üldistatud tähendus, sõnaliigi nimetused, morfoloogiaküsimused. *Liitsõna ja sõnaühendi tähenduse eristamine.* *Sõnaliigid-Nimisõna, Liitnimisõna, omadussõna, Arvsõna,Tegusõna, Liitsõna, Võõrsõnad* *Liitsõnade moodustamine.* *Tuletiste moodustamine.*	• *Moodustab liitsõnu ja tuletisi õpitud mallide ulatuses, mõistab liitsõnade ja tuletiste tähendust;* • *kasutab sõnade õpitud muutevorme eri funktsioonides (tegusõna muutevorme õpetaja abiga);* • *analüüsib sõnavormide koostist ja tähendust;*

Nimi- ja omadussõnade liited. *Käänamine ja pööramine.*	• *moodustab sõnavorme, oskab suunamisel esitada süntaksi- ja morfoloogiaküsimusi.*
LUGEMINE JA ORIENTEERUMINE TEKSTIS	
*Ülesannete täitmine suuliste ja kirjalike hargnenud selgituste-korralduste alusel. ** *Kirjaliku tööjuhise lugemine häälega /vaikselt, mõistmine (tegevuse selgitamine, algoritmi koostamine).* *Kaaslastele küsimuste esitamine tööjuhise sisu kohta (õpetaja suunamisel).* *Juhtiv lugemisviis: üleminek lugemisele süntagmade kaupa. Uue teksti lugemine. ** *Sisult ja keeleliselt jõukohase teksti sõnahaaval ja/või ladus (süntagmade kaupa) häälega lugemine.* *Mõne lihtsama lõigu lugemine endamisi ülesandega (kuni 1/3 tekstist). Õpitud teksti lugemine. Sobiva tooniga ladusalt lugemine kõne tempos.* *Vaikne lugemine.* *Häälega lugemine.* *Teksti kohta küsimuste esitamine kaaslastele.* *Kokkuvõte tegemine .* *Kirjeldus.*	• *Loeb jõukohast tundmatut teksti peamiselt süntagmade kaupa;* • *loeb õpitud teksti kõne tempos ladusalt sisule vastava tooniga;* • *täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid;* • *taastab tekstilõikude sisu (valikjutustamine), oskab jutustamiseks valida ja kasutada abivahendeid;* • *annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegelas(t)e käitumisele.*
KIRJUTAMINE	
Veaohtlikud häälikud. Analüüsi iseseisvuse harjutamine (abivahendite valikuline kasutamine kirjutamise ettevalmistaval etapil, enesekontrolliks). *Kirjutamine sõnarühmade, lühikeste lausete ja osalausete kaupa* *Veaohtlike häälikute õige märkimine peamiselt iseseisvalt, kaasneva ja eelneva enesekontrolli harjutamine, sh teistes ainetes kasutatud tekstide parandamine.* *Võõrhäälikud ja võõrtähed, sõnade õige hääldamine.* *Võõrsõna tunnused (g, b, d sõna algul, võõrtähed, pikk või ülipikk täishäälik järgsilbis), õigekiri.* *Õpitud lõppude, tunnuste ja liidete õigekiri.* *Kirjavahemärkide kasutamine lauses.* *Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 45–55 sõna* *Võõrhäälikute ja -tähtede tundmine, võõrhäälikute hääldamine, võõrsõnade äratundmine tunnuste järgi. Alus- ja*	• *Kirjutab sõnu õigesti, kasutab vajadusel individuaalseid abivahendeid;* • *teeb ärakirja lauseosade või lühikeste lausete kaupa ja kontrollib tulemust.*

öeldisrühma ning osalausete äratundmine. L Süntaksi- ja morfoloogiaküsimuste kasutamine keelendeid analüüsides ja moodustades. Sõnavormi analüüsimine ja rakendamine eri funktsioonides. Sõnade tuletamine õpitud liidetega *Lihtsamate tarbekirjade koostamine: kirjalik teade, õnnitluskaardid. Vormistamine paberil ja arvutis* *Õigekirjareeglite järgi kirjutamine. Sõnaühendi leidmine.*	

7. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Ajakiri. *Ajaleht.* *Info otsimine internetist.*	• *Oskab hankida teavet teistelt inimestelt; õpetaja suunamisel tekstist.*
TUNNETUSTEGEVUSE ARENDAMINE	
Rollimängud. *Rühmatööd.* *Põhjuse ja tagajärje seoste märkamine.*	• *Mõistab seisukohtade võimalikku erinevust suhtlemisel, selgitab oma seisukohti;* • *orienteerub talle mõistetavate sündmuste ajalistes ning põhjuslikes seostes.*
LAUSE JA SÕNAVARA	
Laiendatud lihtlause. *Lauseliikmete analüüs.* *Korduvad lauseliikmed.* *Rindlausete sidesõnad.*	• *Mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle;* • *mõistab ja kasutab suunatult eri suhteid väljendavaid kaheosalisi liitlauseid.*
SÕNALIIGID	
Liidetega nimi-, omadus- ja arvsõnad.	• *Tuletab sõnu õpitud liidetega; moodustab liitsõnu;* • *kasutab sõnade käände- ja pöördevorme, analüüsib sõnavormide koostist.*
LUGEMINE JA ORIENTEERUMINE TEKSTIS	
Tegelaskõne. *Luuletuste ilmekus.* *Rütm, riim.*	• *Loeb jõukohast võõrast teksti kõne tempos;*

Tegelaste ja looduse kirjeldus.	• *loeb õpitud teksti ladusalt mõningase ilmekusega;* • *täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid;* • *rakendab õpetaja juhendamisel temaatilist lugemist;* • *iseloomustab tekstis kirjeldatud tegelasi plaani järgi, oskab neid rühmitada teadaoleva(te) tunnus(t)e alusel;* • *annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegelas(t)e käitumisele ja põhjendab seda viidetega tekstile või oma kogemusele;* • *taastab analüüsitud teksti sisu vastavalt püstitatud ülesandele (valikuliselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult), vajadusel korral rakendab teksti analüüsimisel kasutatud abivahendeid;* • *koostab pärast ühist ettevalmistust kavale, tugisõnadele või sõnaühenditele toetudes lühikese kirjaliku ümberjutustuse.*
KIRJUTAMINE	
Võõrsõnade õigekiri. *Häälikute pikkuse õige märkimine.* *Häälikuühendite õigekiri.*	• *Tunneb ja rakendab tähekasutusreegleid;* • *kasutab õpitud ortograafiareegleid õpetaja suunamisel.*

8. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Lugemistekstide analüüs. *Küsimuste koostamine ja nendele vastamine.* *Teksti liigendamine.* *Kirjelduse täpsustamine.* *Teabetekst.* *Tarbetekst.*	• *Kasutab õpitud lausemalle suulises ja kirjalikus tekstis;* • *märkab ja hindab kaaslaste käitumise (sh sõnakasutuse) sobivust;* • *reageerib adekvaatselt kaaslaste erinevatele ja vastandlikele seisukohtadele;* • *analüüsib suunavate küsimuste abil dialoogi;*

	• *tuletab sõnu õpitud liidetega, mõistab ja kasutab tuletisi;* • *kasutab tuttavat teabekirjandust juhendamisel.*
LUGEMINE JA ORIENTEERUMINE TEKSTIS	
Teksti jaotamine lõikudeks. *Tekstilõikude liigendamine.* *Küsimuste koostamine.* *Kokkuvõtte tegemine.*	• *Loeb jõukohast teksti teabe hankimiseks ladusalt ja endamisi;* • *analüüsib jõukohast teksti ja täidab ülesandeid (õpitud mõistmisstrateegiate ulatuses);* • *esitab küsimusi teksti kohta (mõistmisstrateegiatest lähtuvalt);* • *taastab õpitud teksti (suuliselt) erineval viisil (õpetaja suunamisel): tekstilähedaselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult, tegelase seisukohalt; rakendab analüüsi käigus kasutatud abivahendeid;* • *iseloomustab tegelast ja tegelasrühma plaani järgi;* • *kirjeldab tegevusi ja sündmusi oma kogemuste ja eri õppeainete materjalide põhjal (abiga).*
KIRJUTAMINE	
Ümberjutustuse koostamine plaani järgi. *Käänamine ja pööramine.* *Ajakategooriad.* *Tegusõna liited.* *Konspekti koostamine.*	• *Koostab pärast ühist arutelu tekstilähedase kirjaliku ümberjutustuse;* • *tunneb ära ja moodustab pöörde- ja käändevorme;*

	• *tuletab sõnu õpitud liidetega, mõistab ja kasutab tuletisi;* • *kasutab omandatud õigekirjaoskusi iseseisvates kirjalikes töödes;* • *märgistab olulist teavet väljendavaid teabeüksusi tekstis (suunamisel), teeb märkmeid tekstide põhjal;* • *koostab õpitud tarbekirja (näidise järgi).*

9. klass

Oppesisu	***Opitulemused***
SUHTLEMINE JA SUULINE VÄLJENDUSOSKUS	
Teksti analüüs. *Väit-, küsi- ja hüüdlausete moodustamine.* *Pöördumine eakaaslaste, täiskasvanute poole.* *Fakt.* *Arvamuse kujundamine.*	• *Tunneb lausete eri tüüpe, mõistab õpitud lausemallide tähendust, kasutab neid teabe hankimisel;* • *teab adekvaatse suhtlemise põhimõtteid tavasituatsioonis käitumiseks (perekonnas, eakaaslastega, ametiasutuses, töökollektiivis jm);* • *mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust, erinevust ja vastandlikkust;* • *selgitab oma seisukohti, otsib lahendusi erimeelsustele;* • *hindab oma ja teiste käitumise otstarbekust ja moraalinõuetele vastavust tavasituatsioonides; käitub vastavalt;* • *kirjeldab tegevusi ja sündmusi teistele arusaadavalt.*
LUGEMINE JA ORIENTEERUMINE TEKSTIS	

Teksti põhjal küsimustele vastamine. *Teksti liigendamine.* *Lõikude järjestamine.* *Teksti kokkuvõtte tegemine.* *Tegelaste, tegevuste kirjeldamine.* *Omadussõnade võrdlemine.* *Liitomadussõnade moodustamine.*	• *Loeb jõukohast teksti endamisi sihipäraselt, häälega, mõistmiseks vajaliku selguse ja intonatsiooniga;* • *kasutab tekste ja teatmikke teabe hankimiseks;* • *teeb märkmeid ja konspekteerib elementaarset;* • *taastab tuttavat teksti erineval viisil (kokkuvõtlikult, laiendatult, tekstilähedaselt);* • *kirjeldab tegevusi ja sündmusi teistele arusaadavalt;* • *iseloomustab tegelasi ja tegelasrühmi; seletab ja hindab nende käitumist.*
KIRJUTAMINE	
Õigekirjareeglite kordamine. *Arvsõnade õigekiri.* *Liitsõnade õigekiri.* *Võõrsõnade õigekiri.* *Suur- ja väiketähe õigekiri.* *Kaaslaste teksti ülevaatamine, vigade leidmine.*	• *Koostab õpitud tarbekirja liike;* • *valdab elementaarseid teadmisi grammatikast: sõnaliigid, käänamine ja pööramine, liht-, liit-, koondlaused, sõnamoodustus;* • *järgib kirjutamisel tähekasutusreegleid ja peamisi ortograafiareegleid, leiab ja parandab õigekirjavigu.*

Matemaatika

Matemaatika **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et õpilane:

- saab aru matemaatika vajalikkusest oma elus ja tegevuses;
- oskab suunamisel otsida matemaatikaalast teavet (sh Internetist);
- omandab iseseisvaks tööks ja koostööks vajalikud oskused ning hoiakud;
- õpib ümbritseva maailma esemeid ja nähtusi struktureerima (järjestama, võrdlema, rühmitama, loendama, mõõtma);
- omandab:
    - naturaalarvude, harilike ja kümnendmurdude praktilise tähenduse;
    - kujutluse peamistest suurustest, suuruse mõõtmise ühikutest ja nendevahelistest tähtsamatest seostest;
    - meetermõõdustiku ja ajaühikute süsteemi tähenduse ja oskuse neid praktiliselt kasutada;
    - lihtsamate mõõtmiste sooritamise vilumuse, oskuse kasutada mõõteriistu (joonlaud, kaal, kell);
    - oskuse sooritada kõiki nelja aritmeetilist tehet õpitud mitmekohaliste naturaal- ja murdarvudega;
    - oskuse lahendada liht- ja liittekstülesandeid;
    - kujutluse geomeetrilistest kujunditest ja kehadest, nende tunnustest ja omadustest;
    - oskuse moodustada/joonestada geomeetrilisi kujundeid joonestusvahendite abil.

MATEMAATIKA ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. klass

Õppesisu	*Taotletavad õpitulemused*
Tegevused esemete ja gruppidega. Esemeid eristavad tunnused. *Võrdlemine pealeasetamise ja kõrvutamise teel.* *Esemete ühised tunnused. Esemete hulgale ühise nimetuse andmine.* *Suurustunnused suur-väike, suurem-väiksem, ühesuurused; pikk-lühike, pikem-lühem, ühepikkused; lai-kitsas, laiem-kitsam, ühelaiused; kõrge-madal, kõrgem-madalam, ühekõrgused; paks/jäme – õhuke/peenike, paksem/jämedam-õhem/peenem, ühepaksused; sügav-madal, sügavam-madalam. Esemete järjestamine suurustunnuste alusel kasvavas ja kahanevas järjekorras (esemete arv reas kuni 5 eset).*	• *Võrdleb ja järjestab esemeid suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi;* • *orienteerub ruumis ja tasapinnal küsimuse kus? ja korralduse pane …! alusel;* • *opereerib hulkadega* *(oskab hulki* *võrrelda,* *võrdsustada ja*

Antud tunnuste järgi esemete leidmine, tunnuste nimetamine. *Ruumikujutlused: üleval-all, ülemine-alumine, ees-taga, ette-taha, kaugel-lähedal, keskel, vahel, järel, kõrval, juures, peal, kohal, sees, kaugemal-lähemal, vasak-parem, vasakul-paremal, siin-seal.* *Eseme asukoha määramine küsimuse kus? abil (endast või esemest lähtuvalt). Esemete asetamine nõutud kohale.* *Kujutlused raskustest: raske-kerge, raskem-kergem, samarasked (üheraskused). Esemete võrdlemine raskuse alusel (lihastundlikkusele toetudes).* *Ajasuhted: ööpäev osade nimetamine ja järjestamine (öö-päev; hommik-lõuna, õhtu-öö), eile, täna, homme, vara-hilja; ammu-hiljuti; aeglaselt-kiiresti; noorem-vanem, 2-3 vastavat ööpäeva osa iseloomustava tegevuse nimetamine (lähtuvalt lapse elukogemusest).* *Hulkade vaatlemine, ühise tunnuse leidmine ja nimetamine (seos: kuuluvad ühte hulka). Hulkade moodustamine ühe ja/või lahe ühise etteantud tunnuse järgi (laius, kõrgus jne). Hulkade võrdlemine ja võrdsustamine (üksüheses vastavuses). Geomeetriliste kujundite (ring, kolmnurk, nelinurk) kasutamine hulgaelementidena. Hulkade ühendamine ja hulgast osahulga eraldamine. Hulga suuruse tajumine, kujutlused palju, vähe, üks ja palju. Kujutlused rohkem, vähem, samapalju, võrdselt.* *Arvud 1-10.* *Järgmise arvu tekkimine eelmisele ühe lisamise teel, Esemete hulga tajumine. Hulga ja arvu vaheline seos. Arv kui loendamise tulemus. Kuni neljast elemendist koosneva hulga haaramine. Hulga, arvu ja numbri vaheline seos. Arvude rida (arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras, puuduvate arvude nimetamine, arvu naabrite nimetamine). Arvude võrdlemine (on suurem kui, on väiksem kui, on võrdne).*	*ühendada ning* *eraldada osahulka);* • *vastab küsimusele mitu? (nii haaramise teel kui ka loendades);* • *nimetab, kirjutab ja võrdleb arve 10 piires;* • *teab arvude koostist 10 piires;* • *liidab ja lahutab 10 piires;* • *sooritab ja kommenteerib esemete hulga suurust muutvaid tegevusi (+, - , =);* • *teab rahaühikuid;* • *moodustab erinevatest õpitud rahatähtedest vajaliku rahasumma;* • *teab geomeetriliste kujundite ring, kolmnurk, nelinurk nimetusi;* • *nimetab nädalapäevade ja aastaaegade nimetusi õiges järjekorras;* • *konstrueerib praktiliselt geomeetrilisi kujundeid; joonistab kõverjoont, sirgjoont;* • *koostab matemaatilisi jutukesi ja lahendab neid õpetaja abiga;* • *eristab tekst- ja tulpülesannet.*

Kujutlus kümnelisest. Järgarvule vastava eseme määramine. *Arvu koostis. Esemete hulka muutva tegevuse sooritamine ja kommenteerimine (konkreetse materjali põhjal ja arvudega).* *Märkide +, -, = sisulise tähenduse tutvustamine.* *Liitmis- ja lahutamistabeli koostamine 10 piires arvutamiseks.* *Liitmise vahetuvusseaduse praktiline kasutamine.* *Arvule vastava hulga moodustamine.* *Liitmise ja lahutamise tehte sisu avavate võtmesõnade selgitamine (sain kokku, on kokku, panen juurde, lisan juurde, oli, võtan ära, jäi järele).* *Tutvumine rahaühikutega (euro, sent): nimetamine, eristamine. Vajaliku summa moodustamine rahatähtedest ja müntidest (10 piires).* *Praktilised harjutused rahatähtede ja müntidega.* *Kujundite ring, kolmnurk, nelinurk (ruut, ristkülik) nimetamine, eristamine, konstrueerimine.* *Nädal (nädalapäevade nimetamine ja järjestamine). Aasta (aastaaegade nimetamine ja järjestamine).* *Sirg- ja kõverjoonte eristamine, nimetamine ja joonestamine.* *Matemaatilised jutukesed. Lihtülesande koostamine ja lahendamine esemete ja aplikatsioonide, seeriapiltide, süžeepiltide abil.* *Tekstülesande eristamine võrdusest.* *Lihtülesanded summa ja vahe leidmiseks (täieliku näitlikustamise tasandil).* *Lahenduse vormistamine avaldisena (küsimus ja vastus suuliselt).*	

2. klass

Õppesisu	***Taotletavad õpitulemused***

Teise kümnenda arvude moodustamine (järgmise arvu tekitamine eelmisele arvule ühe lisamise (liitmise) teel). *Esemete hulga tajumine.* *Hulga ja arvu vaheline seos, hulga, arvu ja numbri vaheline seos, arvule vastava hulga moodustamine.* *Arvude rida 1-20 (puuduvate arvude nimetamine, arvu naabrite nimetamine, arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras).* *Arvude võrdlemine.* *Arvud 11-20. Kümneline, üheline, nende koht arvus. Ühe- ja kahekohalised arvud.* *Arvude 11-20 lugemine ja kirjutamine.* *Järgarvud.* *Liitmine ja lahutamine 20 piires järguühikut ületamata konkreetse materjali abil ja arvudega.* *Liitmis- ja lahutamisülesannete lugemine ja kirjutamine sõnadega (pluss, miinus, on) ja märkidega (+, -, =).* *Puuduva tehtekomponendi leidmine proovimise teel.* *Liitmise vahetuvusseaduse rakendamine.* *Kahetehteliste avaldiste väärtuse arvutamine: kaks ühesugust (2+3+1; 8-2-5; 6+4+2; 14-4-2) või kaks erinevat tehet (9-5+3).* *Ajasuhted: mõistete eile, täna, homme sidumine nädalapäevadega, ööpäeva osade üldistamine sõnaga ööpäev.* *Ajaühikud: mõiste nädal (puhke- ja tööpäevad, nädala kestus).* *Mõisted üleeile ja ülehomme.* *Kellaaeg: kella liikide nimetamine ja eristamine, suur ja väike osuti. Kellaaja määramine tunnilise täpsusega.* *Pikkusühikud: sentimeeter (cm), nimetus, tähendus, kasutamine; mõõtühiku valmistamine (1 cm); mõõtmistulemuste lugemine, joonlaua kasutamine (alustada 0-st).* *Lõik. Lõigu mõõtmine joonlaua abil. Lõikude võrdlemine.* *Joonlaua abiga kolmnurga ja nelinurga joonestamine etteantud punktide (tippude) järgi.*	• *Moodustab abivahendeid kasutades arve 1–20;* • *vastandab hulgaelemente arvuga (20 piires);* • *määrab arvu koha naturaalarvude reas (20 piires);* • *järjestab arve 1–20;* • *eristab kümnelisi ja ühelisi kahekohalises arvus (20 piires);* • *loeb ja kirjutab arve 1–20;* • *loeb, kirjutab ja lahendab liitmis- ja lahutamisvõrdusi 20 piires (järku ületamata);* • *kasutab vajaduse korral liitmise vahetuvusseadust;* • *lahendab kolme arvu liitmise või lahutamise liitülesandeid (20 piires);* • *seostab ajasuhteid eile, täna, homme nädalapäevadega;* • *eristab ajasuhteid üleeile ja ülehomme;* • *tunneb kellade liike ja kellaosade nimetusi;* • *määrab aega täistundides;* • *kasutab mõõtmisel pikkusühikut sentimeeter;* • *mõõdab joonlaua abil lõigu pikkust sentimeetrites;* • *võrdleb lõikude pikkusi mõõtmise tulemuste järgi;* • *joonestab ettemärgitud punktide järgi joonlaua abil kolmnurka ja nelinurka;* • *tajub lihttekstülesannete struktuuri, teab nende lahendamise üldpõhimõtteid ning*

Kujundi elementide nimetamine (nurk, külg), nende loendamine. *Andmete väljatoomine ja kujutamine esemelis-skemaatiliselt. Lahenduse kirjalik vormistamine (küsimus, võrdus, vastus). Praktiliselt sooritatud kahetehteliste ülesannete lahenduste vormistamine võrdustena (vastus suuliselt).* *Rahaühikud: rahatähe vahetamine suuremaks või väiksemaks; vajaliku summa moodustamine rahatähtedest (20 piires); praktilised harjutused.* *Ühetehtelise ülesande koostamine ja lahendamine summa ning vahe leidmiseks (seosed rohkem-vähem, pikem-lühem, teiste suurusühikute kasutamine).*	*vormistamisnõudei d* • *kasutab õpitud rahaühikuid ostu-müügi operatsioonide praktilisel sooritamisel (20 piires);* • *koostab ja lahendab ühe tehtega tekstülesandeid summa ja vahe leidmiseks 20 piires (õpetaja abiga).*

3. klass

Õppesisu	***Taotletavad õpitulemused***
Arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras (1–100). *Ühe-, kahe- ja kolmekohaline arv.* *Arvude jaotamine ja koostamine kümneliste ja üheliste järgi.* *Arvude võrdlemine 100 piires.* *Võrratuste kirjutamine, lugemine ja lahendamine märgid >, <, =;* *Arvude moodustamine saja piires.* *Arvude saamine loendamise teel. Arvud 21–100.* *Arvude 21–100 lugemine ja kirjutamine.* *Täiskümnete numeratsioon.* *Arvu koha ja naabrite määramine arvureas; Järgarvud 11.–20.* *Numbri asukoha tähtsus arvu märkimisel.* *Paaris- ja paaritud arvud.* *Liitmise ja lahutamise tulemuse õigsuse kontrollimine (pöördtehtega).* *Liitmine ja lahutamine üleminekuta ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades): täiskümnete liitmine ja lahutamine;* *Liitmine ja lahutamine kahekümne piires üleminekuga ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades).* *Kahetehteliste võrduste lahendamine, sealhulgas liitmine täiskümneni (37 + 3 = 40) ja täiskümnest ühekohalise arvu lahutamine (40 - 3 = 37).*	• *Järjestab arve 1–100 kasvavas ja kahanevas järjekorras esimesest antud arvust teise antud arvuni (nii suuliselt kui ka kirjalikult);* • *eristab ühelisi, kümnelisi ja sajalist 100 piires;* • *jaotab ja koostab arve kümneliste ja üheliste järgi 100 piires;* • *võrdleb arve 100 piires;* • *kirjutab ja loeb võrratusi 100 piires;* • *teab arvude ehitust kümnendsüsteemis 100 piires;* • *teab numbri asukoha tähtsust arvu märkimisel 100 piires;* • *eristab paaris- ja paarituid arve 100 piires;* • *kontrollib liitmise ja lahutamise tulemust pöördtehtega (100 piires);*

Kahekohalisele arvule ühekohalise arvu liitmine; *Kahekohalisest arvust ühekohalise arvu lahutamine;* *Kahekohalisele arvule kahekohalise arvu liitmine;* *Kahekohalisest arvust kahekohalise arvu lahutamine.* *Puuduva tehtekomponendi leidmine.* *Pikkusühikud: meeter (m), lugemine ja kasutamine;* *Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine.* *Rahaühikud: 50 senti, 20 eurot, 50 eurot, 100 eurot. Seos 1 euro = 100 senti.* *Massiühikud: kilogramm (kg); kujutlus kilogrammist kui raskusmõõdust, kasutamine.* *Praktiline tegevus (kaalumine) esemete raskuse määramiseks. Kaalukaussidega kaal, kaaluvihid, -pommid.* *Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine.* *Mahuühikud: liiter (l); kujutlus liitrist kui mahumõõdust, kasutamine. Erinevate suurustega enamkasutatavate anumate tutvustamine (purgid, pudelid, ämber).* *Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine.* *Nimega arvude lugemine ja kirjutamine.* *Kellaaeg: kellaaja määramine täis- ja pooletunnise täpsusega. Seos 1 ööpäev = 24 tundi.* *Aja arvutamine kella järgi tundides ja kalendri järgi päevades.* *Ajaühikud: tund, minut; seosed: 1 tund on 60 minutit (1 h = 60 min), pool tundi on 30 minutit; kuu, päevade arv kuus; aasta, seos: 1 aasta = 12 kuud.* *Ühenimeliste arvude liitmine ja lahutamine (12 m + 15 m; 37 kg – 22 kg), vajadusel tulemuse teisendamisega naaberühikuteks (24 min + 36 min = 60 min = 1 h; 75 cm + 25 cm = 100 cm = 1* *Mõõtmine meetrites ja sentimeetrites (joonlauda ja mõõdulinti kasutades). Seos: 1 m = 100 cm. Sobiva mõõtühiku valimine.* *Sirglõigu joonestamine antud mõõdu järgi (nimega arv: 5 cm pikkune lõik).* *Antud sirglõigu pikendamine ja lühendamine.* *Nelinurga joonestamine antud mõõtude järgi (ruudulisele paberile).*	• *liidab ja lahutab arve 20 piires üleminekuta ja ühest kümnest teise üleminekuga (suulise arvutamise võtet kasutades);* • *liidab ja lahutab arve 100 piires üleminekuta ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades);* • *teab mõõtühikuid meeter, kilogramm, liiter, minut, tund, kuu, aasta; rahaühikuid ja seoseid 1 ööpäev = 24 h; 1 aasta =12 kuud; 1 m = 100 cm;* • *eristab naturaalarve nimega arvudest;* • *määrab kellaaega täis- ja pooletunnise täpsusega;* • *määrab aega kalendri järgi päevades;* • *liidab ja lahutab ühenimelisi arve 100 piires;* • *mõõdab meetrites ja sentimeetrites (100 piires);* • *joonestab sirglõigu etteantud mõõdu järgi;* • *joonestab ruudulisele paberile nelinurga etteantud mõõtude järgi;* • *eristab kahe tehtega tekstülesannet ühe tehtega tekstülesandest (õpetaja abiga);* • *analüüsib ja lahendab ühe ja kahe tehtega tekstülesandeid (õpetaja abiga);* • *sooritab praktiliselt ostu-müügi operatsioone (100 piires).*

Lihtülesanded antud arvu suurendamiseks või vähendamiseks teatud arvu võrra. Üleminek lihtülesannetelt kahetehtelistele tekstülesannetele (sealhulgas ülesanded, mille teine ülesanne on esimese ülesande järg). Ühe- ja kahetehteliste tekstülesannete eristamine. *Kahetehteliste tekstülesannete lahendamine (1. tehe – arvu suurendamine/ vähendamine teatud arvu võrra, 2. tehe – summa leidmine). Üleminek tekstülesande sisu esemelis-skemaatiliselt kujutamiselt andmete skemaatilisele esitamisele. Ülesande lahenduse otsimine ja skeemi täiendamine ühistööna (õpetaja suunavatele küsimustele toetudes).* *Kahetehteliste tekstülesannete lahenduse kirjalik vormistamine (küsimused koostöös, võrdused koos nimetustega õpilase vihikus, vastus).* *Ostetava kauba maksumus ja selle vastavus olemasolevale rahasummale.*	

4. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Arvud 1–100, lugemine, kirjutamine, arvu asukoha määramine arvude reas *Üheliste, kümneliste, sajalise eristamine arvus.* *Arvude võrdlemine, märkide <, >, = kasutamine arvude võrdlemise tulemuse ülesmärkimisel.* *Järgarvud 21.–100* *Liitmine ja lahutamine 100 piires järku ületamata (suulise arvutamise võtet kasutades).* *Liitmine ja lahutamine 100 piires järgu ületamisega.* *Vahetuvusseadus kasutamine.* *Liitmine ja lahutamine 100 piires järku ületamata (kirjaliku arvutamise võttega).* *·Liitmis- ja lahutamistehte kontrollimine pöördtehtega.* *Korrutamise ja jagamise olemuse selgitamine. Praktiliste tegevuste sooritamine hulkadega: esemeliste hulkade võtmine teatud arv korda;* *Korrutamine kui võrdsete liidetavate summa leidmine;* *Võrdsete liidetavate liitmise asendamine korrutamisega;* *Korrutamise vahetuvusseadus.*	• *Esitab arvu kümneliste ja üheliste summana (100 piires);* • *liidab ja lahutab 100 piires (suulise arvutamise võtet kasutades;* • *tähtsustab järkude kohakuti kirjutamist kirjalikul arvutamisel;* • *liidab ja lahutab 100 piires ilma järguühikut ületamata (kirjaliku arvutamise võtet kasutades);* • *mõistab korrutamise ja jagamise olemust;* • *teab korrutamise ja jagamise tabelit;* • *korrutab ja jagab täiskümneid ühekohalise arvuga (ilma järku ületamata) 100 piires;* • *kasutab tehtekomponentide nimetusi;*

Korrutustabelile tuginev korrutamine ja jagamine. *Korrutamise ja jagamise vaheline seos, selle kasutamine jagamise õppimisel ja kontrollimisel.* *Täiskümnete korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires (20 * 2 = 40; 60 : 3 = 20).* *Tehtekomponentide nimetused liitmisel ja lahutamisel. Tehtekomponentide nimetused korrutamisel ja jagamisel.* *Puuduva tehtekomponendi leidmine liitmisel ja lahutamisel* *Puuduva tehtekomponendi leidmine korrutamisel ja jagamisel* *Tehete järjekord.* *Ümarsulgude kasutamine kahetehtelistes võrdustes.* *Mõiste osa tervikust, mõiste olemuse selgitamine.* *Hariliku murru märkimine.* *Poole (kahendiku), kolmandiku, neljandiku, viiendiku leidmine tervikust (tegevuslikult).* *Pikkusühik: millimeeter (mm); mõõtmine, lugemine, kasutamine. Seos 1 cm = 10 mm.* *Rahaühikud: kõikide õpitud rahaühikute kasutamine probleemülesannete lahendamisel.* *Raskusühikud: tsentner (ts); lugemine, kasutamine. Seos 1 ts = 100 kg.* *Termomeeter, termomeetrite liigid ja kasutamine, näidu lugemine skaalalt kraadides. · Ajaühikud: sekund (s). Seos: 1 min = 60 sek;* *Kellaaja määramine minutilise täpsusega, veerandtunnise täpsusega; kahesugune määramine (toetudes ööpäeva osadele);* *Mitmenimelised arvud.* *Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamiseta: 5 m 30 cm + 20 cm; 5 m 30 cm – 2 m.* *Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamiseta (kirjaliku liitmise ja lahutamise võtet kasutades)* *Nimega arvude liitmine (teisendamisega): 5 m 60 cm + 40 cm = 5 m 100 cm = 6 m* *Aja arvutamine kella järgi tundides ja kalendri järgi päevades (vastavad seeriapildid ja tekstülesanded)*	• *leiab puuduva tehtekomponendi proovimise teel ja analoogia põhjal;* • *määrab tehete järjekorra kahe ja kolme tehtega avaldistes;* • *eristab osa tervikust;* • *leiab tegevuslikult osa tervikust (oskab märkida kirjalikult);* • *teab mõõtühikuid sentimeeter, millimeeter, tsentner ja seoseid 1 min = 60 sek; 1 cm = 10 mm; 1 ts = 100 kg;* • *ütleb kellaaega veerandtunnise täpsusega (veerand, kolmveerand);* • *eristab ühe- ja mitmenimelisi arve;* • *liidab ja lahutab 100 piires ühe- ja mitmenimelisi arve (suulise ja kirjaliku arvutamise võtet kasutades, õpetaja abiga), vajaduse korral teisendab tulemuse;* • *eristab murd- ja kõverjoont;* • *joonestab lõike etteantud mõõdu (3 cm, 5 cm 6 mm) järgi;* • *teab nurkade liike (täis-, nüri-, teravnurk);* • *joonestab joonlaua abil nurki (täis-, terav-, nürinurk);* • *lahendab koostöös õpetajaga lihttekstülesandeid arvu suurendamiseks või vähendamiseks mingi arv korda;* • *kasutab ostu-müügi ülesannetes sõltuvust maksumus = hind • hulk;* • *loeb ja mõistab erinevalt esitatud andmete skeeme;* • *koostab skeemi järgi ühe ja kahe tehtega tekstülesandeid (koostöös õpetajaga);*

Murdjoon. *Kõverjoon.* *Sirglõigu ja murdjoone mõõtmine ja joonestamine joonlaua abil etteantud mõõtude järgi.* *Sirglõigu pikendamine ja lühendamine (võrra). · Nurkade (täisnurk, nürinurk, teravnurk) nimetamine ja eristamine.* *Nurkade (täisnurk, nürinurk, teravnurk) joonestamine joonlaua abil.* *Lihtülesanded: arvude suurendamine või vähendamine mingi arv korda.* *Ostu-müügi ülesanded. Sõltuvus: maksumus = hind * hulk.* *Kahetehtelise tekstülesande andmed tuuakse välja ühistööna (õpetaja küsimustele toetudes).* *Liitülesanded: kahetehteliste tekstülesannete lahendamine antud arvu suurendamiseks / vähendamiseks teatud arv korda (I tehe), summa leidmiseks (II tehe).* *· Kahetehtelised tekstülesanded seoste korda/võrra, rohkem/vähem eristamiseks (seosed korda/võrra, rohkem/vähem on mõlemas tehtes).*	• *lahendab kahe tehtega tekstülesandeid (koostöös õpetajaga).*

5. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Arvud 1000 piires, moodustamine, lugemine, kirjutamine. *Arvu naabrid, kasvav ja kahanev järjekord 1, 10, 100 kaupa.* *Järgarvud.* *Järguühikute määramine arvus alustades kõrgemast või madalamast järgust.* *Iga järgu suurim ja väikseim arv.* *Arvu esitamine järkarvude summana. Järkarvude summa järgi arvu esitamine.* *Arvude võrdlemine.* *Kirjalik liitmine ja lahutamine 1000 piires järguühikut ületamata ja järguühiku (üheliste, kümneliste) ületamisega.* *Liitmine 1000-ni. Lahutamine 1000-st.* *Kahekohaliste arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires (kas näiteid vaja?) suulise arvutamise võtet kasutades. Suulise korrutamise ja jagamise algoritm (kas näiteid vaja?). Kirjaliku*	• *Järjestab arve suuliselt ja kirjalikult 1000 piires, esitab neid ühest antud arvust teise antud arvuni;* • *eristab järguühikuid, oskab määrata nende arvu;* • *võrdleb arve 1000 piires;* • *liidab ja lahutab kirjalikult arve 1000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);* • *jagab kirjalikult ühekohalise arvuga 100 piires nii üleminekuta kui ka üleminekuga (jäägita ja jäägiga);*

korrutamise ja jagamise algoritm (kas näiteid vaja?). *Kahekohaliste arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 1000 piires suulise ja kirjaliku arvutamise võtet kasutades (ilma üleminekuta).* *Liitmis-, lahutamis,- korrutamis- ja jagamistehte õigsuse kontrollimine pöördtehtega* *Tundmatu tehtekomponendi leidmine liitmis-, lahutamis-, korrutamis- ja jagamistehtes.* *Tehete järjekord kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes.* *Jäägiga jagamine kirjaliku arvutamise võtet kasutades.* *Rooma numbrid I – X.* *Mõisted murru lugeja ja nimetaja, murrujoone tähendus.* *Murdude ½, 1/3, ¼, 1/5, 1/6, 1/7, 1/8, 1/9, 1/10 lugemine ja kirjutamine, leidmine skemaatiliselt.* *Osa leidmine tervikust jagamistehte abil.* *Ajaühikud: aastas on 365 (366) päeva, mõiste liigaasta.* *Rahaühikud: euro, sent.* *Pikkusühikud: sentimeeter, meeter, kilomeeter kasutamine. Seose 1 km = 1000 m kasutamine.* *Mahuühikud: liiter, pool (1/2 l),kolmandik (1/3 l) kasutamine.* *Massiühikud: gramm, kilogramm, tonn kasutamine. Seose 1 t = 1000 kg kasutamine.* *Õpitud mõõtühikute teisendamine: suurema mõõtühiku teisendamine väiksemaks ja väiksema mõõtühiku teisendamine suuremaks naaberühikuks.* *Mitmenimeliste arvude liitmine ja lahutamine koos tulemuse teisendamisega.* *Ringjoon, ruut, ristkülik.* *Ringjoon, ringi kujutiste leidmine ümbrusest, joonistamise šablooni abil.*	• *korrutab ja jagab suuliselt ja kirjalikult ühekohalise arvuga 1000 piires (ilma üleminekuta);* • *kontrollib liitmist/lahutamist ja korrutamist/jagamist pöördtehetega 1000 piires;* • *leiab puuduva tehtekomponendi 1000 piires (nelja aritmeetilise tehte ulatuses);* • *määrab tehete järjekorra kahe ja kolme tehtega avaldistes;* • *jagab jäägiga 1000 piires (kirjaliku arvutamise võtet kasutades);* • *loeb ja kirjutab Rooma numbreid I–X;* • *eristab murru lugejat ja nimetajat;* • *märgib skemaatiliselt lihtmurde, oskab neid lugeda ja kirjutada;* • *leiab jagamistehte abil osa antud arvust 1000 piires;* • *teab mõõtühikuid gramm, kilogramm, tonn, meeter, kilomeeter ja seoseid 1 a = 365 päeva, 1 km = 1000 m, 1 kg = 1000 g;* • *liidab ja lahutab kirjalikult nimega arve 1000 piires (vajaduse korral teisendab vastuse);* • *teab ringjoont, ruutu ja ristkülikut;* • *joonistab šablooni abil ringjoont;* • *tajub tekstülesannetes sõltuvusi: hind = maksumus : hulk; hulk = maksumus : hind;* • *lahendab lihtülesandeid osa leidmiseks tervikust;* • *eristab seoseid korda/võrra, rohkem/vähem ning neile vastavaid aritmeetilisi tehteid;*

Lihtülesandes sõltuvused hind = maksumus : hulk; hulk = maksumus : hind. *Ühetehtelised tekstülesanded arvust osa leidmiseks.* *Liitülesanded: kahetehtelised tekstülesanded seoste võrra/korda, rohkem/vähem eristamiseks.* *Tekstülesannetes andmete iseseisev leidmine ja skemaatiline esitamine (kas kohustuslik?), ülesande lahenduskäigu kirjalik esitamine ja selgitamine suuliselt.* *Erinevate probleemsituatsioonide modelleerimisoskuse kujundamine (kahetehtelise tekstülesande struktuurile toetudes).*	• *lahendab näidise eeskujul kahe tehtega tekstülesandeid; vormistab ülesande kirjalikult;* • *modelleerib praktilisi situatsioone, kasutades sõltuvusseoseid: hind = maksumus : hulk; hulk = maksumus : hind*

6. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Põhi- ja järgarvud. *Võrdlemine: suurem-väiksem* *Teab sõnu kasvamine-kahanemine.* *Järguühikud:ühelised,kümnelised, sajalised, tuhandelised,kümnetuhandelised, sajatuhandelised, miljonilised.* *Liitmine, lahutamine, korrutamine, jagamine.* *Tundmatu leidmine.* *Kontrolltehte (pöördtehte) tegemine vastuse õigsuse kontrollimiseks.* *Ühe- ,kahe-, kolme-, neljakohalised arvud.* *Rooma numbrid I-XXX-ni.* *Kümnendmurd ja harilik murd .* *Ümardamine.* *Teisendamine.*	• *Järjestab naturaalarve 10 000 piires (suuliselt ja kirjalikult);* • *kirjutab ja loeb naturaalarve kasvavas ja kahanevas järjekorras 10 000 piires;* • *võrdleb arve 10 000 piires, esitab võrdlemise tulemuse märkide < , > , = abil;* • *esitab arvu järguühikute summana ning järguühikute summa järgi (10 000 piires);* • *ümardab arve kümneliste ja sajalisteni 10 000 piires;* • *liidab ja lahutab kirjalikult arve 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);* • *korrutab ja jagab kolmekohalist arvu ühekohalisega 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);* • *suurendab ja vähendab arvu 10, 100, 1000 korda 10 000 piires;*

	• *korrutab ja jagab kirjalikult neljakohalist arvu ühekohalise arvuga 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);* • *kontrollib nelja aritmeetilist tehet pöördtehtega 10 000 piires;* • *leiab puuduva tehtekomponendi, kasutades nelja aritmeetilist tehet 10 000 piires;* • *määrab tehete järjekorra avaldistes;* • *kasutab lugemisel ja kirjutamisel Rooma numbreid I–XX;* • *eristab, loeb ja kirjutab lihtmurdu, liigmurdu ning segaarvu;* • *võrdleb ühenimelisi murde;* • *liidab ja lahutab ühenimelisi murde;* • *leiab ühte ja mitut osa arvust;* • *eristab kümnendmurdu naturaalarvust, loeb ja kirjutab kümnendmurde;* • *liidab ja lahutab kümnendmurde;* • *arvutab vanust, sünniaastat, ajavahemikku, sündmuse toimumise aega;* • *teab mõõtühikuid detsimeeter; detsiliiter, milliliiter; sajand ja seoseid 1 dm = 10 cm; 1 m = 10 dm; 1 saj = 100 a;* • *teisendab, liidab ja lahutab nimega arve kirjaliku arvutamise võtet kasutades;* • *eristab kolmnurki nurkade järgi;* • *liidab ja lahutab lõikude pikkusi;* • *arvutab kolmnurga, ruudu ja ristküliku ümbermõõtu;*

	• *lahendab tekstülesandeid tervikust ühe ja mitme osa leidmiseks;* • *lahendab kolme tehtega ülesandeid lahendusplaanile toetudes (õpetaja abiga);* • *lahendab probleemsituatsioone (õpetaja abiga).*

7. klass

Oppesisu	***Opitulemused***
Põhi- ja järgarvud. *Võrdlemine: suurem-väiksem* *Teab sõnu kasvamine-kahanemine.* *Järguühikud:ühelised,kümnelised, sajalised, tuhandelised,kümnetuhandelised, sajatuhandelised, miljonilised.* *Liitmine, lahutamine, korrutamine, jagamine.* *Tundmatu leidmine.* *Kontrolltehte (pöördtehe) tegemine vastuse õigsuse kontrollimiseks.* *Ühe- ,kahe-, kolme-, neljakohalised arvud.* *Rooma numbrid I-XXX-ni.* *Kümnendmurd ja harilik murd .* *Ümardamine.* *Teisendamine.* *Pikkus-, raskus-, mahu, aja- ja rahaühikute tundmine.* *Ümbermõõdu arvutamine valemi abil.* *Keskmise arvutamine valemi abil.* *Tekstülesannete vormistamine: andmed, lahenduskäik ja vastus.*	• *Järjestab naturaalarve suuliselt ja kirjalikult 100 000 piires;* • *loeb ja kirjutab naturaalarve 100 000 piires;* • *nimetab arve kasvavas ja kahanevas järjekorras 100 000 piires;* • *kirjutab arve klasside ja järkude tabelisse ja vastupidi 100 000 piires;* • *võrdleb arve 100 000 piires;* • *määrab järguühikute arvu ning üheliste, kümneliste, sajaliste,* • *tuhandeliste ja kümnetuhandeliste arvu antud arvus 100 000 piires;* • *ümardab arve tuhandelisteni 100 000 piires;* • *kasutab Rooma numbreid I–XXX daatumite lugemisel ja kirjutamisel;* • *liidab ja lahutab kirjalikult 100 000 piires;* • *korrutab ja jagab kirjalikult kahekohalise arvuga (toetudes algoritmile) 100 000 piires;* • *leiab puuduva tehtekomponendi kasutades nelja aritmeetilist tehet;* • *kontrollib nelja aritmeetilist tehet pöördtehetega;*

	• *määrab tehete järjekorra mitmetehtelistes avaldistes;* • *teisendab liigmurru segaarvuks ja segaarvu liigmurruks;* • *taandab murde;* • *korrutab ja jagab lihtmurdu ühekohalise arvuga;* • *leiab terviku tema osa järgi;* • *liidab ja lahutab kümnendmurde;* • *korrutab ja jagab kümnendmurde 10, 100, 1000-ga, ühekohalise arvuga ja täiskümnetega;* • *kasutab arvutamisel pikkus-, raskus-, mahu-, aja- ja rahaühikute seoseid ja suhteid;* • *arvutab hulknurga ümbermõõdu mõõtmisel saadud või etteantud andmetega;* • *leiab aritmeetilist keskmist;* • *teab tekstülesannete kirjaliku vormistamise nõudeid ja lahenduse otsimise võtteid;* • *lahendab liht- ja liitülesandeid õpetaja osalise abiga.*

8. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Põhi- ja järgarvud. *Võrdlemine: suurem-väiksem* *Teab sõnu kasvamine-kahanemine.* *Järguühikud:ühelised,kümnelised, sajalised, tuhandelised,kümnetuhandelised, sajatuhandelised, miljonilised.* *Liitmine, lahutamine, korrutamine, jagamine.* *Tundmatu leidmine.* *Kontrolltehte (pöördtehe) tegemine vastuse õigsuse kontrollimiseks.* *Ühe- ,kahe-, kolme-, neljakohalised arvud.* *Rooma numbrid I-XXX-ni.* *Kümnendmurd ja harilik murd .* *Ümardamine.*	• *Järjestab naturaalarve 1 000 000 piires suuliselt ja kirjalikult;* • *loeb, kirjutab, nimetab arve kasvavas ja kahanevas järjekorras 1 000 000 piires;* • *esitab arvu järkarvude summana ja vastupidi;* • *võrdleb arve 1 000 000 piires;* • *ümardab arve etteantud järguni (1 000 000 piires);*

Teisendamine *Pikkus-, raskus-, mahu, aja- ja rahaühikute tundmine.* *Ümbermõõdu arvutamine valemi abil.* *Pindala arvutamine valemi abil.* *Ruutmillimeetri, ruutsentimeetri, ruutdetsimeetri,ruutkilomeetri , aara ja hektari tundmine.* *Geomeetrilised kujundid, nende joonestamine.* *Praktilised ülesanded (kujundite leidmine ümbritsevast keskkonnast).Lisan*	• *teab Rooma numbreid I–XXXV;* • *liidab, lahutab, korrutab, jagab ühe- ja kahekohalise arvuga 1 000 000 piires;* • *liidab ja lahutab ühenimelisi murde ja segaarve;* • *korrutab ja jagab murde naturaalarvuga;* • *liidab ja lahutab kümnendmurde;* • *korrutab ja jagab kümnendmurde ühe- ja kahekohalise naturaalarvuga;* • *leiab aritmeetilist keskmist;* • *leiab tervikut osa järgi (nt ühe eseme hinna järgi mitme sama eseme maksumuse);* • *kasutab arvutamisel pikkus-, raskus-, mahu-, aja- ja rahaühikute seoseid ja suhteid;* • *tunneb pindalaühikuid ruutmillimeeter, ruutsetimeeter, ruutdetsimeeter, ruutmeeter, ruutkilomeeter, aar ja hektar;* • *sooritab tehteid nimega arvudega (ka kümnendmurdudena väljendatult);* • *eristab geomeetrilisi kujundeid (ristkülikut ja ruutu) ning kehi (kuupi, risttahukat, silindrit, püramiidi ja kera);* • *valemite $S = a \cdot a$ ja $S = a \cdot b$ abil arvutab ruudu ja ristküliku pindala;* • *joonestab sümmeetriatelje suhtes sümmeetrilisi lõike, kolmnurki ja nelinurki;* • *arvestab tekstülesannete kirjaliku vormistamise nõudeid ja teab lahenduse otsingu võtteid;*

	• *lahendab ja koostab selgitava skeemi järgi kirjalikult kolmetehtelisi tekstülesandeid.*

9. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Põhi- ja järgarve. *Võrdlemine: suurem-väiksem* *Teab sõnu kasvamine-kahanemine.* *Järguühikud:ühelised,kümnelised, sajalised, tuhandelised,kümnetuhandelised, sajatuhandelised, miljonilised.* *Liitmine, lahutamine, korrutamine, jagamine.* *Tundmatu leidmine.* *Kontrolltehte (pöördtehe) tegemine vastuse õigsuse kontrollimiseks.* *Ühe- ,kahe-, kolme-, neljakohalised arvud.* *Rooma numbrid I-XXX-ni.* *Kümnendmurd ja harilik murd .* *Ümardamine.* *Teisendamine* *Pikkus-, raskus-, mahu, aja- ja rahaühikute tundmine.* *Ümbermõõdu arvutamine valemi abil.* *Pindala arvutamine valemi abil.* *Ruutmillimeetri, ruutsentimeetri, ruutdetsimeetri,ruutkilomeetri , aara ja hektari tundmine.* *Geomeetrilised kujundid, nende joonestamine.* *Praktilised ülesanded (kujundite leidmine ümbritsevast keskkonnast).* *Diagrammid: ring-, tulp-, joondiagrammid.* *Nende joonestamine.*	• *Loeb ja kirjutab arve 1 000 000 piires;* • *eristab järguühikuid;* • *võrdleb arve 1 000 000 piires;* • *ümardab arve etteantud järguni (1 000 000 piires);* • *liidab ja lahutab; korrutab ja jagab kahekohalise arvuga (1 000 000 piires);* • *kontrollib nelja aritmeetilise tehte õigsust vastava pöördtehtega;* • *leiab puuduva tehtekomponendi;* • *määrab tehete järjekorra nelja- ja viietehtelistes ülesannetes;* • *kasutab kalkulaatorit;* • *teab protsendi praktilist tähendust;* • *teisendab hariliku murru kümnendmurruks ja vastupidi;* • *korrutab ja jagab kümnendmurdu kahekohalise arvuga;* • *teab õpitud mõõtühikuid ja nendevahelisi seoseid;* • *väljendab protsente kümnendmurdudena ja vastupidi;* • *leiab protsenti arvust ja arvu protsendi järgi;*

	• *liidab, lahutab; korrutab ja jagab nimega arve kahekohalise arvuga (teisendamisega);* • *arvutab ruudu ja ristküliku ümbermõõdu ning pindala; arvutab kuubi ja risttahuka ruumala kas mõõtmisel saadud või etteantud andmete järgi;* • *loeb ring-, tulp- ja joondiagramme;* • *lahendab probleemsituatsioonide põhjal kuni kolmetehtelisi tekstülesandeid*

Võõrkeel (inglise keel)

Inglise keele **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et õpilane:

- õpib kuulama ja mõistma lihtsat igapäevast võõrkeelset kõnet, osaleb vestluses;
- omandab võõrkeele häälduse, intonatsiooni ja rütmi;
- omandab sõnavara, mis on vajalik elus toimetulekuks;
- realiseerib oma kõnesoovi eluliselt vajalikes situatsioonides;
- tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet (reklaam, kuulutused jne);
- täidab lihtsamaid tarbekirja blankette, individuaalset ankeeti;
- kasutab vajaduse korral sõnaraamatuid, vestlussõnastikke;
- omandab elementaarsed keeleüksused ja kasutab neid kõnes.

INGLISE KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

5. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Võõrkeelsete sõnade hääldamine. Täishäälikud, kaashäälikud. Raskemate ja eripäraste häälikute hääldamine. Isikulistest asesõnadest arusaamine. Enim levinud pöördsõnad. Küsisõnad. Lihtsatele küsimustele vastamine (ühesõnaliselt). Lühikeste lihtsate küsimuste esitamine (õpitud sõnavara piires). Tuttavate esemete ja olendite näitamine. Omadussõnade kasutamine. Mõned näitavad asesõnad. Lihtsate lühikeste lausete moodustamine (õpitud sõnavara piires). Viisakusväljendite kasutamine. Arvutamine kuni 12. Tähestik. Suured ja väikesed tähed. Õpitud sõnade ja väljendite lugemine. Kirjutatud sõnadest ja väljenditest arusaamine ja esemetega seostamine. Oma isikuandmete kirjutamine. Sõnavara levitamine, täpsustamine ja kinnitamine. Keelemängudes osalemine. ***Läbitavad teemad:*** *Mina ja minu perekond. Viisakus. Kodu. Toit. Riided ja jalatsid. Kool ja klass. Ilm ja aastaajad. Nädalapäevad. Kuud. Loomad. Linnud. Arvud. Värvid. Võõramaa tähtpäevad.*	• *Tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid suulises kõnes ja kirjalikes lühikestes tekstides, saab aru nende tähendusest;* • *vastab lühikestele väga lihtsatele küsimustele õpitu ulatuses; oskab esitada väga lühikesi lihtsaid küsimusi;* • *tunneb tähestikku, tunneb ära õpitud sõna kirjapildi* • *oskab teha ärakirja võõrkeelsetest tekstidest* • *oskab kirjutada oma isikuandmeid suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse*

Keeleoskuste tase 5. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A1.1	*A1.1*	*A1.1*	*A1.1*

6. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Sõnavara levitamine, täpsustamine ja kinnitamine. *Enim levinud pöördsõnad.* *Tuttavate esemete ja olendite nimetamine.* *Omadussõnade kasutamine.* *Lihtsate lühikeste lausete moodustamine (õpitud sõnavara piires).* *Lihtsatele küsimustele vastamine. Lühikeste lihtsate küsimuste esitamine (õpitud sõnavara piires).* *Viisakusväljendite kasutamine.* *Suuliste juhendite järgimine.* *Õpitud sõnade ja väljendite oma vajaduste väljendamiseks kasutamine (küsimuste esitamine, küsimustele vastamine).* *Arvutamine kuni 20.* *Võõrkeele tähestiku tundmine. Trüki- ja kirjatähed.* *Õpitud sõnade ja väljendite lugemine ja ärakirjutamine.* *Kirjutatud lühikeste lihtsate tekstide lugemine ja mõistmine (õpitud teemade piires).* *Lühikeste lausete ja fraaside enda ja oma lähima ümbruse kohta kirjutamine.* *Keelemängudes osalemine.* ***Läbitavad teemad**: Mina ja minu perekond. Viisakus. Kodu. Toit. Riided ja jalatsid. Kool ja klass. Ilm ja aastaajad. Nädalapäevad. Kuud. Loomad. Linnud. Arvud. Värvid. Jõulud. Lihavõtted. Võõramaa tähtpäevad.*	• *Saab aru õpitud sõnadest ja lühikestest lausetest;* • *reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele;* • *mõistab lihtsaid sagedamini esinevaid väljendeid ja sõnu sisaldavaid tekste;* • *kasutab õpitud sõnu ja väljendeid oma (küsimuste esitamine, küsimustele vastamine) vajaduste väljendamiseks;* • *suudab kirjutada lühikesi lauseid ja fraase enda ja oma lähima ümbruse kohta.*

7. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Sõnavara levitamine, täpsustamine ja kinnitamine. *Lihtsate lausete moodustamine (õpitud sõnavara piires).* *Õpitud sõnade ja väljendite oma vajaduste väljendamiseks kasutamine (küsimuste esitamine, küsimustele vastamine).* *Osalemine dialoogides (õpitud sõnavara ja lausemallide piires). Dialoogide alustamine, jätkamine ja lõpetamine (erinevates igapäevaelu ja teenindussfääriga seotud suhtlussituatsioonides).* *Iseenda ja oma lähima ümbruse kirjeldamine (suuliselt).* *Suuliste juhendite järgimine.* *Kirjutatud lühikeste lihtsate tekstide lugemine ja mõistmine (õpitud teemade piires).* *Lühikestest tekstidest vajaliku teabe leidmine.* *Lühikeste lausete ja fraaside enda ja oma lähima ümbruse kohta kirjutamine.* *Lihtsate lühiteadete igapäevaeluga seotud tegevustes kirjutamine (nt postkaart, kutse).* *Lühikeste kirjeldavate tekstide koostamine (näidise järgi).* *Arvutamine 20 piires.* ***Läbitavad teemad**: Mina ja minu perekond. Kodu ja kodused tööd. Vanemate töö. Lemmikloom. Lemmiktoit. Küllakutse. Riided ja jalatsid. Kaubamajas. Kool ja klass. Sõbrad. Välimus ja iseloom. Huvid. Vaba aeg.*	• *Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;* • *saab aru lihtsatest kirjalikest tekstidest, mis on seotud igapäevaelu ja vajadustega;* • *oskab suuliselt lühidalt tutvustada ennast ja oma lähiümbrust;* • *suudab alustada ja lõpetada lühivestlust õpitud teemade piires; osaleda lühidialoogis õpitud sõnavara ja lausemallide piires;* • *kirjutab lihtsaid lühiteateid igapäevaeluga seotud tegevustes (nt postkaart, kutse);.* • *oskab näidise järgi lühikesi kirjeldavaid tekste koostada.*

Keeleoskuste tase 7. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A1.2	*A1.2*	*A1.2*	*A1.2*

8. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Sõnavara levitamine, täpsustamine ja kinnitamine. *Lühikeste tekstide koostamine (õpitud temaatika piires).* *Osalemine dialoogides (õpitud sõnavara ja lausemallide piires). Dialoogide alustamine,*	• *Saab õpitud temaatika piires aru lühidialoogidest ja tekstidest;* • *saab aru lühikestest lihtsatest tekstidest (nt postkaardid, teeviidad, teated, sõnumid) ja leiab neist vajaliku teabe;*

jätkamine ja lõpetamine (erinevates igapäevaelu ja teenindussfääriga seotud suhtlussituatsioonides). *Iseenda, oma tegevuste ja oma lähima ümbruse kirjeldamine (suuliselt).* *Kirjutatud lühikeste lihtsate tekstide lugemine ja mõistmine (nt postkaardid, teeviidad, teated, sõnumid). Lühikestest tekstidest vajaliku teabe leidmine.* *Suuliste ja kirjalikkude juhendite järgimine.* *Lihtsatest kirjalikest tööjuhistest arusaamine.* *Olulisest teabest olmetekstides (menüü, juhendid, lihtsamad küsimustikud) arusaamine.* *Lühikeste kirjeldavate tekstide koostamine (näidise järgi).* *Arvutamine kuni 100.* ***Läbitavad teemad**: Kodu ja kodused tööd. Vanemate töö. Kaubamajas. Kool ja klass. Kellaaeg. Tunniplaan. Minu koolipäev. Sõbrad. Välimus ja iseloom. Huvid. Vaba aeg. Minu päev. Arvud. Võõramaa tähtpäevad. Reisimine.*	• *saab aru lihtsatest kirjalikest tööjuhistest;* • *osaleb lihtsates lühikestes igapäevaelulistes suhtlussituatsioonides;* • *saab aru olulisest teabest olmetekstides (menüü, juhendid, lihtsamad küsimustikud);* • *kirjeldab suuliselt oma tegevusi igapäevaelulistes situatsioonides.*

9. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Sõnavara levitamine, täpsustamine ja kinnitamine. *Emakeelena rääkijate suulise kõne kuulamine (õpitud teemade piires). Selle kõne peamisest mõttest arusaamine.* *Lühikestest juttudest, teadetest ja sõnumitest tuttavatel teemadel, mis on seotud igapäevaeluga arusaamine.* *Lühikeste tekstide koostamine (õpitud temaatika piires).* *Osalemine dialoogides (õpitud sõnavara ja lausemallide piires). Dialoogide alustamine, jätkamine ja lõpetamine (erinevates igapäevaelu ja teenindussfääriga seotud suhtlussituatsioonides).* *Kirjutatud lühikeste lihtsate tekstide lugemine ja mõistmine (nt postkaardid, isiklikud kirjad, kuulutused, teeviidad, teated, sõnumid). Tekstidest faktilise info ja vajaliku teabe leidmine.* *Iseenda, oma huvide ja oma pereliikmete tutvustamine (suuliselt).* *Oma tegevuste ja oma lähima ümbruse kirjeldamine (suuliselt).* *Suuliste ja kirjalikkude juhendite järgimine.* *Lihtsatest kirjalikest tööjuhistest arusaamine.* *Olulisest teabest olmetekstides (menüü, juhendid, lihtsamad küsimustikud) arusaamine.* *Lühikeste ja lihtsate tekstide kirjeldamine (erinevat tüüpi sõnumeid, kirjeldusi, minevikus toimunud tegevusi, kirjeldab oma tundeid ja arvamusi).* *Arvutamine kuni 100.* ***Läbitavad teemad:** Kodu ja kodused tööd. Vanemate töö. Kaubamajas. Raamatukogus. Muuseumis. Teatris. Kool ja klass. Kellaaeg. Tunniplaan. Minu koolipäev. Sõbrad. Välimus ja iseloom. Huvid. Vaba aeg. Minu päev. Reisimine. Liiklusvahendid. Tervislik eluviis. Turvalisus. Hädaabi. Arvud, liitmine ja lahutamine, korrutamine ja jagamine. Võõramaa tähpäevad.*	• *On omandanud esmased teadmised õpitava keele maa(de) kultuurist;* • *saab aru lihtsatest dialoogidest, väga lühikestest juttudest, teadetest ja sõnumitest tuttavatel teemadel, mis on seotud igapäevaeluga;* • *loeb sageli kasutatava sõnavaraga lühikesi tekste ja faktilist infot sisaldavaid tekste (nt kuulutused, isiklikud kirjad), leiab tekstis sisalduvat infot;* • *tutvustab suuliselt ennast, oma huvisid ja oma pereliikmeid, kirjeldab lähiümbrust ja tegevusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;* • *kirjutab lühikesi ja lihtsaid tekste: erinevat tüüpi sõnumeid, kirjeldusi, minevikus toimunud tegevusi, kirjeldab oma tundeid ja arvamusi.*

Keeleoskuste tase 9. klassi lõpus:

Kuulamine	***Lugemine***	***Rääkimine***	***Kirjutamine***
A2.1	*A2.1*	*A2.2*	*A2.1*

KEELEOSKUSTASEMETE KIRJELDUSED

KUULAMINE	***LUGEMINE***	***RÄÄKIMINE***	***KIRJUTAMINE***	***GRAMMATIK A***
A1.1				
Tunneb väga aeglases ja selges sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid; arusaamist toetab pildimaterjal. *Reageerib pöördumistele adekvaatselt (nt tervitused, tööjuhised).* *Tunneb rahvusvahelisel t kasutatavaid lähedase häälduse sõnu (nt hamburger, film, takso, kohv).*	*Tunneb õpitava keele tähemärke.* *Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad (sh rahvusvahelisel t kasutatavad) ja fraasid.* *Loeb sõnu, fraase ja lauseid õpitud sõnavara ulatuses; arusaamist võib toetada pildimaterjal.*	*Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele ning esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires.* *Vajab vestlemisel kaaslase abi, võib toetuda emakeelele ja žestidele.*	*Tunneb õpitava keele kirjatähti, valdab kirjatehnikat, oskab õpitud fraase ja lauseid ümber kirjutada (ärakiri).* *Oskab kirjutada isikuandmeid (nt vihiku peale).* *Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.*	

A1.2				
Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest. *Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi.* *Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist vms.*	*Loeb lühikesi lihtsaid tekste (nt ürituste kavad, postkaardid, meilid, kuulutused, sildid, teeviidad, lühiankeedid, -küsimustikud, -teated, -sõnumid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo.* *Saab aru lihtsatest kirjalikest tööjuhistest.* *Lugemise tempo on väga aeglane, teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.* *Tekstist arusaamiseks oskab kasutada õpiku sõnastikku.*	*Oskab lühidalt tutvustada iseennast ja oma ümbrust.* *Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega; vajab vestluskaaslase abi.* *Hääldusvead võivad põhjustada arusaamatusi.* *Kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause.*	*Oskab lühidalt kirjutada iseendast ja teisest inimesest.* *Oskab täita lihtsat küsimustikku.* *Tunneb õpitud sõnavara õigekirja.* *Kasutab lause alguses suurtähte ja lause lõpus õiget kirjavahemärki.*	*Kasutab üksikuid õpitud tarindeid ja lausemalle ,* *kuid neis tuleb ette vigu.*

A2.1				
Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttaval teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt. *Vajab kordamist ja selget häädlust.*	*Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid); leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest.* *Lugemise tempo on aeglane.* *Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.*	*Oskab lühidalt kirjeldada lähiümbrust, igapäevaseid toiminguid ja inimesi.* *Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle.* *Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida.* *Kõne on takerduv, esineb häädlusvigu.*	*Koostab õpitud sõnavara piires lähiümbruse ja inimeste kirjeldusi.* *Kirjutab lihtsaid teateid igapäevaeluga seotud tegevustest (nt postkaart, kutse); koostab lühisõnumeid.* *Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt.* *Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste, abivahendina kasutab õpiku- või koolisõnastikku.*	

A2.2				
Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot. *Saab aru olmesfääris kuuldud üldkeelse suhtluse sisust (nt poes, bussis, hotellis, piletilevis).* *Vajab sageli kuuldu täpsustamist.*	*Loeb lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infost.* *Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.*	*Oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest.* *Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega .* *Oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi.* *Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttaval teemal, kuid võib vajada abi.* *Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti; spontaanses kõnes on vigu.* *Kõne on arusaadav, kuigi esineb häädusvigu ja sõnade otsimist.*	*Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast.* *Koostab lihtsaid isiklikke kirju.* *Oskab kasutada sidesõnu aga, sest, et jt.* *Rakendab õpitud õigekirjareegleid (nt algustähe ortograafia, kirjavahemärgid) .*	*Kasuta b õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, teeb sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel) ; on võimalik aru saada, mida ta väljendada tahab.*

Loodusõpetus

Loodusõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et õpilane:

- Tunneb ära kodukoha ja Eesti loodusobjekte;
- oskab looduses käituda, huvitub looduse tundmisest;
- mõistab inimtegevuse mõju keskkonnale, väärtustab keskkonnasäästlikku eluviisi ning säästvat tarbimist; teab looduskaitse põhimõtteid;
- teab ohutusreegleid ja käitub ennast ja teisi säästvalt vastavalt keskkonna tingimustele;
- hangib loodusteaduslikku teavet, kasutades tekste, plaane, kaarte, mudeleid ning viies läbi vaatusi ja katseid: sõnastab saadud teavet, teeb märkmeid ja edastab neid graafiliselt suuliselt ja kirjalikult.

LOODUSÕPETUSE ÕPITULEMUSED

1. klass

- *Lahendab õpitud ülesandeid koostöös õpetajaga (värvimis-, sobitus-, valikülesandeid jt);*
- *keskendab õpetaja (täiskasvanu) suunamisel tähelepanu vaatlusobjektile;*
- *orienteerub kodus, koolis ja kooliteel (täiskasvanute abil);*
- *eristab õpitud taimi, loomi, linde ja loodusnähtusi, õpetaja küsimustele toetudes kirjeldab neid 2-4-sõnalise lausega;*
- *nimetab õpitud kodu- ja metslinde, taimi, nende kuuluvusrühma (piltide rühmitamine);*
- *nimetab aastaaegu, nende järjestust ja aastaaegadele iseloomulikke loodusnähtusi.*

Õppesisu	***Õpitulemused***
KOOL	
Orienteerumine koolimajas, kooliruumid.	*Oskab täiskasvanute abil liikuda oma koolimajas ja kooliümbruses.*
Kooli ümbrus, asukoht (maal/linnas).	
Koolitee: bussipeatus, liiklemine tänaval ja sõiduteel.	

SUVI	
Suvi kui aastaaeg.	*Teab õpitud aastaaja nimetust.*
Looduse ilme/muutumine suvel.	
Inimeste riietus.	
Suvised tegevused.	
SÜGIS LINNAS JA MAAL	
Sügis kui aastaaeg.	*Toob näiteid õpitud aastaajale iseloomulikest loodusnähtustest, kirjeldab neid õpetaja küsimustele toetudes 2-4-sõnalise lausega.*
Sügisilmad.	
Riietus sügisel.	
Mets ja park sügisel	
Puude nimetused.	*Tunneb ära (sh pildil) ning nimetab õpitud taimi ja vilju, seeni, õpetaja küsimustele toetudes kirjeldab neid 2-4-sõnalise lausega.*
Puulehed ja okkad.	
Puud sügisel, sügisvärvid.	
Seened: söögi- ja mürgised seened.	
Aed ja põld sügisel	
Puuviljad ja marjad: nimetused, kirjeldamine ja rühmitamine (värvus, suurus, kuju, maitse).	*Rühmitab õpitud tunnuse alusel objekte/pilte etteantud kuuluvusrühma järgi.* *Nimetab õpetaja eeskujul ja/või abivahendite toel kuuluvusrühma (puud, seened, puuviljad, marjad, köögiviljad).*
Kasutamine.	
Köögiviljad aias ja põllul: nimetused, kirjeldamine ja rühmitamine (värvus, suurus, kuju, maitse).	
Kasutamine.	
LOOMAD JA LINNUD	
Loom ja lind *Looma ja linnu välisehitus (kehaosad; kehakate: karvad/suled; värvus).*	*Tunneb ära (sh pildil) ning nimetab õpitud loomi-linde; õpetaja küsimustele toetudes kirjeldab neid 2-4- sõnalise lausega.* *Rühmitab õpitud tunnuse alusel pilte etteantud kuuluvusrühma järgi.* *Nimetab õpetaja eeskujul ja/või abivahendite toel kuuluvusrühma (loomad, linnud, metsloomad, koduloomad).*
Koduloomad *Kodulinnud ja -loomad: nimetused, välisehitus (kehaosad, kehakate, värvus) häälitsused, liikumine. Tunnused: elukoht, inimene kui toitja ja hooldaja, kasulikkus inimesele.*	
Koduümbruse linnud *Koduümbruse linnud: nimetused, välisehitus, liikumine. Rändlinnud, nende lahkumine sügisel.*	

Metsloomad *Metsloomad: nimetused, välisehitus, liikumine, elupaigad.*	
TALV	
Talv kui aastaaeg. *Talveilmad, riietus.* *Kodu- ja metsloomad talvel* *Loomade, lindude toitmine talvel.* *Laste tegevused talvel.* *Turvalisus (liikluses, veekogudel).*	*Nimetab õpitudaastaaegu nende õiges järjestuses (vajadusel abivahendite toel).* *Toob näiteid õpitud aastaajale iseloomulikest loodusnähtustest, kirjeldab neid õpetaja küsimustele toetudes 2-4-sõnalise lausega.*
AEG	
Päev ja öö: inimese ja loomade- lindude elutegevuse võrdlus.	
Kodu	
Asukoht (maal/linnas). *Kodumaja, kodu ümbrus.* *Erinevad ruumid kodus.* *Esemed kodus (mööbel, toidunõud, jms).*	*Orienteerub kodus, koolis ja kooliteel (täiskasvanute abil).* *Teab oma kodu asukohta (linnas/maal).*
VALGUS JA SOOJUS	
Valgus- ja soojusallikad õues ja toas.	
ASJAD	
Esemete võrdlemine ja rühmitamine erinevatel alustel: värvus, suurus, kuju, raskus, temperatuur (külm, soe, kuum), pinna omadused (pehme- kõva, sile-kare jm). *Veest kergemad-raskemad esemed (ujub/vajub põhja).*	*Rühmitab esemeid/pilte etteantud kuuluvusrühma järgi.* *Nimetab õpetaja eeskujul ja/või abivahendite toel kuuluvusrühma.* *Rühmitab esemeid ühise tunnuse alusel, õpetaja küsimustele toetudes kirjeldab esemete rühma 2-4- sõnalise lausega;*
Kevad	
Kevad kui aastaaeg. *Kevadilmad, riietus.*	*Nimetab õpitud aastaaegu nende õiges järjestuses (vajadusel abivahendite toel).* *Toob näiteid õpitud aastaajale iseloomulikest loodusnähtustest, kirjeldab neid õpetaja küsimustele toetudes 2-4-sõnalise lausega.*
METS, PÕLD JA AED KEVADEL	
Kevadine koduümbrus (loomad, linnud, putukad). *Koduloomade pojad ja nende nimetused.*	*Tunneb ära (sh pildil) ning nimetab õpitud taimi ja loomi.* *Õpetaja küsimustele toetudes, kirjeldab neid 2-4- sõnalise lausega).*

Puud kevadel. *Kevadlilled aias, metsas ja niidul.* *Kevadtööd aias ja põllul.* *Tööriistad ja masinad.*	*Rühmitab pilte (puud, lilled; loomad, linnud, metsloomad, koduloomad) etteantud kuuluvusrühma järgi.*
	Nimetab õpetaja eeskujul ja/või abivahendite toel kuuluvusrühma.
AASTA	
Aastaaegade nimetused ja järjestus. *Loodus erinevatel aastaaegadel.* *Laste tegevused erinevatel aastaaegadel.*	*Nimetab õpitud aastaaegu nende õiges järjestuses.* *Toob näiteid õpitud aastaajale iseloomulikest loodusnähtustest, kirjeldab neid õpetaja küsimustele toetudes 2-4 sõnalise lausega.*

2.klass

- *Täidab tuttavaid verbaalselt esitatud ühe- ja kaheosalisi tööjuhiseid valdavalt iseseisvalt;*
- *nimetab, rühmitab kodukoha elusa ja eluta looduse objekte ja toob esile nende iseloomulikud*
- *tunnused (õpetaja abiga või küsisõnade toel);*
- *võrdleb vaadeldavaid objekte 2-3 tajutava tunnuse põhjal (õpetaja suunamisel);*
- *iseloomustab loodusvaatlustes nähtut (tugisõnadele toetudes);*
- *keskendab õpetaja (täiskasvanu) suunamisel tähelepanu vaatlusobjektile; teeb lihtsamaid*
- *loodusvaatlusi (õpetaja suunamisel); iseloomustab loodusvaatlustes nähtut (tabeli alusel,*
- *tugisõnadele toetudes);*
- *kirjeldab peamisi aasta jooksul toimuvaid rütmilisi muutusi elus ja eluta looduses;*
- *loetleb õpitud taimede nimetusi ja nende kuuluvusrühma (juurviljad, puuviljad, köögiviljad, lilled, lehtpuud, okaspuud);*
- *loetleb õpitud loomade/lindude nimetusi ja tunneb kuuluvusrühma (metsloomad, -linnud,*
- *koduloomad, -linnud, rändlinnud), nimetab mõningaid fakte nende elu kohta;*
- *nimetab veekogusid, pinnavorme, puid, taimi, loomi;*
- *kirjeldab 3-4 lausega aastaajale iseloomulikke tegevusi (pildile toetudes);*
- *järjestab (abivahenditele toetudes) aastaaegadele vastavaid kuid ja seostab neid enda või oma pereliikme olulise sündmuse/tegevusega.*

Õppesisu	*Õpitulemused*
AEG	
Aastaaegade ja nädalapäevade nimetused ning järjekord.	*Nimetab aastaaegu ja nädalapäevi nende õiges järjestuses.*
SÜGIS	
Sügiskuud ja nende järjestus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega.	*Nimetab koduümbruse veekogusid, pinnavorme, taimi, loomi õpitu ulatuses (loodusvaatluse põhjal, õpetaja küsimuste toel).* *Kirjeldab piltide põhjal 3-4 (3-4-sõnalise) lausega aastaajale iseloomulikke tegevusi (õpetaja küsimuste toel).* *Järjestab (abivahendite toel) aastaaegadele vastavaid kuid seostab neid enda või oma pereliikme olulise sündmuse/tegevusega.*
Ilm sügisel, sügise tunnused.	
Kodu- ja kooliümbrus (veekogud, pinnavormid jm).	
TAIMED	
Taimede välisehitus (juur, vars, leht, õis).	*Tunneb ära õpitud taimed, loomad-linnud ja nimetab need.* *Nimetab nende kuuluvusrühma (õpetaja ja abivahendite toel).* *Kirjeldab 3-4-sõnaliste lausetega taimede ja viljade, loomade- lindude õpitud tunnuseid (näitvahendite ja õpetaja küsimuste abil).*
Puud koduümbruses: lehtpuud ja okaspuud, välisehitus; lehed/okkad ja viljad/käbid (värvus, suurus, kuju, pinnaomadused).	
Puud aias: viljapuud ja puuviljad (värvus, suurus, kuju, maitse, raskus, pinnaomadused), saagikoristus.	
Põõsad aias: välisehitus; marjapõõsad ja marjad (värvus, suurus, kuju, maitse), saagikoristus.	
Rohttaimed aias ja põllul: lilled, umbrohud.	
Köögiviljad, juurviljad: söödavad taimeosad, saagikoristus.	
LOOMAD	
Koduloomad (-linnud): välisehitus, elupaik, toit, hooldamine.	*Nimetab mõningaid fakte loomade-lindude kohta (näitvahendite ja õpetaja küsimuste abil).*
Koduloomade kasulikkus inimesele.	
Lemmikloomad.	

Loomapidamisega seotud vastutus.	
TALV	
Talvekuud ja nende järjestus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega.	*Nimetab koduümbruse veekogusid, pinnavorme, taimi, loomi õpitu ulatuses (loodusvaatluse ja õpetaja küsimuste toel).* *Kirjeldab piltide põhjal 3-4 (3-5 sõnalise) lausega aastaajale iseloomulikke tegevusi (õpetaja küsimuste toel).* *Järjestab (abivahenditele toetudes) aastaaegadele vastavaid kuid ja seostab neid enda või oma pereliikme olulise sündmuse/tegevusega.*
Ilm talvel, talve tunnused.	
Kodu- ja kooliümbrus talvel (veekogud, pinnavormid jm).	
LOOMAD	
Metsloomad: välisehitus, elupaik, toit.	*Tunneb ära õpitud taimed, loomad-linnud ja nimetab need.* *Nimetab nende kuuluvusrühma (õpetaja ja abivahendite toel).* *Kirjeldab 3-5-sõnaliste lausetega loomade-lindude õpitud tunnuseid (näitvahendite ja õpetaja küsimuste abil).* *Nimetab mõningaid fakte loomade-lindude kohta (näitvahendite ja õpetaja küsimuste abil).*
Metsloomad talvel: loomade kohastumine eluks talvel (talvevarud, talveuni).	
Putukad: välisehitus, liikumine, putukad talvel	
Eestis talvituvad linnud(tihane, leevike): välisehitus, toit.	
Lindude toitmine talvel.	
KEVAD	
Kevadkuud ja nende järjestus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega.	*Nimetab koduümbruse veekogusid, pinnavorme, taimi, loomi õpitu ulatuses (loodusvaatluse ja õpetaja küsimuste toel).* *Kirjeldab piltide põhjal 3-4 (3-5-sõnalise) lausega aastaajale iseloomulikke tegevusi (õpetaja küsimuste toel).* *Järjestab (abivahenditele toetudes) aastaaegadele vastavaid kuid ja seostab neid enda või oma pereliikme olulise sündmuse/tegevusega.*
Ilm kevadel, kevade tunnused.	
Kodu- ja kooliümbrus kevadel (veekogud, pinnavormid jm).	
ELUS JA ELUTA LOODUS	
Paljunemine, kasvamine ja arenemine, toitumine.	*Kirjeldab 4-5-sõnaliste lausetega muutusi elus ja eluta looduses (õpetaja küsimuste, (seeria-)piltide toel).* *Tunneb ära õpitud taimed, loomad-linnud ja nimetab need.*
Loomad: sünd, kasvamine ja arenemine, toitumine (sh järglaste toitmine ja hoolitsemine).	

Taimed: kasvatamine seemnest, kasvamiseks vajalikud tingimused (valgus, soojus, vesi).	*Nimetab nende kuuluvusrühma (õpetaja ja abivahendite toel).* *Nimetab, rühmitab kodukoha elusa ja eluta looduse objekte ja toob esile nende iseloomulikud tunnused (õpetaja abiga või küsisõnade toel).*
Liikumine.	
Elus ja eluta objektide liikumisviisid (nt jookseb, lendab, ujub, roomab, sõidab, veereb, voolab).	
Elus ja eluta	
Elus- ja eluta: loodusobjektide rühmitamine.	
KEVAD TAIME- JA LOOMARIIGIS	
Viljapuude ja marjapõõsaste lehtimine ja õitsemine.	*Nimetab mõningaid fakte loomade-lindude kohta (näitvahendite ja õpetaja küsimuste abil).*
Kevadtööd aias ja põllul.	
Kevadlilled aias ja metsas.	
Kodu- ja metsloomad kevadel, rändlindude saabumine.	
SUVI	
Suvekuud ja nende järjestus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega.	*Nimetab koduümbruse veekogusid, pinnavorme, taimi, loomi õpitu ulatuses (loodusvaatluse ja õpetaja küsimuste toel).* *Kirjeldab peamisi aasta jooksul toimuvaid rütmilisi muutusi elus ja eluta looduses.* *Kirjeldab piltide põhjal 3-4 (4-5-sõnalise) lausega aastaajale iseloomulikke tegevusi (õpetaja küsimuste toel).*
Ilm suvel, suve tunnused.	
Kodu- ja kooliümbrus suvel (veekogud, pinnavormid jm).	
AASTAAJAD	
Kuude nimetused aastaaegade kaupa.	*Järjestab (abivahenditele toetudes) aastaaegadele vastavaid kuid ja seostab neid enda või oma pereliikme olulise sündmuse/tegevusega.*
Aastaaegade tunnuste võrdlemine.	

3.klass

- *Kirjeldab vaadeldavaid objekte 3–5 lausega;*
- *võrdleb vaadeldavaid objekte võrdlusplaani alusel (õpetaja suunamisel);*
- *eristab ja nimetab õpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil; määratleb nende kuuluvusrühma;*
- *kirjeldab õpitud loomade ja lindude välimust ja nende elutegevuse seost aastaajaga (kuni 5- sõnaliste lihtlausetega);*
- *mõistab termomeetri näitu;*
- *toob välja õpitud põhjuslikke seoseid looduses;*
- *loetleb kuude nimetusi ja teab nende järgnevust;*
- *nimetab aastaaegadele omaseid tunnuseid eluta looduses, taime- ja loomariigis; ilmastikus;*
- *loetleb taimede kasvatamiseks vajalikke töid koduaias;*
- *nimetab meie metsades kasvavaid leht- ja okaspuid ning nende mõningaid kasutusvõimalusi.*

Õppesisu	***Õpitulemused***
AEG	
Aasta: aastaajad ja nende järgnevus, tegevused erinevatel aastaaegadel.	*Nimetab kuud ja seostab need aastaajaga, järjestab neid õpetaja abiga.* *Kirjeldab õpetaja küsimuste toel aastaaegadele omaseid tegevus (näitvahendile toetudes).*
Kalender (aasta, kuud): kuude nimetused ja nende järgnevus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega.	
SÜGIS	
Sügise algus (kalendri järgi), sügiskuud.	*Teab sügiskuude nimetusi, järjestab antud aastaajale vastavad kuud.* *Nimetab aastaaegadele omaseid tunnuseid.* *Võrdleb ja kirjeldab ühe aastaaja erinevat ilma (näitvahendi ja tugisõnade toel).*
Ilm sügisel, soe ja külm sügispäev.	
Sügise tunnused.	
Riietus ja tegevused.	
Loodus hilissügisel, riietus ja tegevused.	
LINNUD KODUÜMBRUSES	
Rändlinnud.	

Rändlindude kogunemine parvedesse ja äralend, rändlindude äralennu põhjused;	*Tunneb ära ja nimetab õpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil.* *Määratleb nende kuuluvusrühma (vajadusel abivahendeid kasutades).* *Selgitab õpetaja küsimuste toel õpitud põhjuslikke seoseid looduses.*
Ohud teekonnal.	
Kahe linnu võrdlemine (ränd- ja paigalind): välisehitus, toit.	
TAIMED KODUÜMBRUSES	
Leht- ja okaspuud, põõsad (vaarikas, sarapuu, paju) ja puhmad (mustikas, pohl): välisehitus, muutused aastaringselt, kasvukohad, tähtsus loomadele-lindudele ja inimestele.	*Nimetab aastaaegadele omaseid tunnuseid.* *Kirjeldab õpetaja küsimuste toel taimede kasvatamiseks vajalikke töid koduaias (toetudes näitvahendile).* *Eristab ja nimetab meie metsades kasvavaid leht- ja okaspuid ning toob näiteid nende kasutusvõimalustest.* *Näitab ja nimetab taimede osasid.*
Seened: toidu- ja mürgiseened, seente kasutamine toiduna.	
Metsatööd: metsaraie, küttepuude varumine, metsa istutamine.	
Puidu kasutamine: mööbel, ehitusmaterjal, puidutooted, paber jms.	
Paberjäätmete sorteerimine ja taaskasutamine.	
Rohttaime osad: juur, vars, lehed, õis, vili. Köögiviljad (sh juurviljad), lilled: välisehitus, kasutamine.	
Aia- ja põllutööd (taimede kasvatamine ja hoolitsemine), tööriistad.	
ILM	
Tutvumine ilma tunnustega.	*Mõõdab temperatuuri ja kasutab saadud tulemusi nähtuste võrdlemisel.* *Teeb ilmavaatlusi (koostegevuses õpetajaga), kirjeldab ilma vaatlustabeli/pildi järgi (tugisõnade toel).* *Selgitab õpetaja küsimuste toel õpitud põhjuslikke seoseid looduses.*
Ilmavaatlustabeli koostamine.	
Õhutemperatuur ja selle mõõtmine, termomeetri näidu lugemine ja märkimine; erinevad termomeetrid	
Pilvisus: pilvitu, vähene pilvisus, pilves.	
Sademed: vihm, rahe, lumi.	

Tuul: tuulevaikne, nõrk tuul, tugev tuul, torm.	
TALV	
Talve algus (kalendri järgi), talvekuud.	*Teab talvekuude nimetusi, järjestab õpitud aastaaegadele vastavad kuud.* *Nimetab aastaaegadele omaseid tunnuseid.* *Kirjeldab ja võrdleb ühe aastaaja erinevat ilma (näitvahendi ja tugisõnade toel).* *Mõõdab temperatuuri, loeb ja märgib temperatuuri näidu, kasutab saadud tulemusi nähtuste võrdlemisel.*
Vesi talvel: veekogude jäätumine ja jää sulamine, ohutusnõuded jääle minekul.	
Erinevad talveilmad (lumi, tuisk, sula, lumeta talv jms): riietus, tegevused.	
Õhutemperatuur talvel: temperatuuri mõõtmine, näitude lugemine termomeetrilt, märkimine vaatlustabelisse.	
Koduümbrus talvel	
Talvine koduümbrus (aed, põld, park, mets), lume tähtsus looduses.	*Tunneb ära ja nimetab õpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil; määratleb nende kuuluvusrühma (vajadusel abivahendeid kasutades).*
Loomade valmistumine talveks: talvevarud, pesa ehitamine, karvavahetus (suve- ja talvekarv).	*Kirjeldab kuni 5-sõnaliste lihtlausetega õpitud loomade ja lindude välisehitust, toob õpetaja abiga näiteid aastaajalistest muutustest loomade ja lindude elutegevuses.* *Selgitab õpetaja küsimuste toel õpitud põhjuslikke seoseid looduses.* *Nimetab aastaaegadele omaseid tunnuseid.*
Erinevad loomad talvel.	
Metsloomad (mäger, ilves): välisehitus, elupaik, eluviis, toit.	
Eestis talvituvad linnud (rasvatihane, leevike, hallvares, varblane, rähn): välisehitus, elupaik, toit.	
Lindude toitmine talvel.	
Loomade ja lindude jäljed lumel.	
KODU	
Kodupaik – osake Eestist, eesti keel. Koduümbruse loodus.	*Teab ja nimetab Eesti pealinna; Kirjeldab koduümbruse loodust.*
Eesti suuremad linnad (Tallinn, Tartu, Narva, Pärnu).	
Tallinn – Eesti pealinn.	

KEVAD	
Kevade algus (kalendri järgi), kevadkuud.	*Teab kevadkuude nimetusi, järjestab õpitud aastaaegadele vastavad kuud.* *Nimetab aastaaegadele omaseid tunnuseid.* *Kirjeldab ja võrdleb ühe aastaaja erinevat ilma (näitvahendi ja tugisõnade toel.* *Mõõdab temperatuuri, loeb ja märgib temperatuuri näidu, kasutab saadud tulemusi nähtuste võrdlemisel.*
Kevade kolm perioodi (algus, keskpaik, lõpp):perioodide tunnused (sh ilm), riietus ja tegevused.	
Õhutemperatuur öösel ja päeval, temperatuuride võrdlemine ja erinevuste/põhjuste selgitamine.	
Kevad loomariigis	
Kevad loomariigis: karvavahetus; poegade sünd ja areng.	*Tunneb ära ja nimetab õpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil; määratleb nende kuuluvusrühma (vajadusel abivahendeid kasutades).* *Kirjeldab kuni 5-sõnaliste lihtlausetega õpitud loomade ja lindude välisehitust, toob õpetaja abiga näiteid aastaajalistest muutustest loomade ja lindude elutegevuses.*
Rändlindude saabumine, pesitsemine, haudumine, hoolitsemine poegade eest. *Loomariigi mitmekesisus:* *- kalad: välisehitus, liikumisviisid, elupaigad, toit, areng;* *- konnad: välisehitus, liikumisviisid, elupaigad, toit, areng;* *- putukad: välisehitus, liikumisviisid, elupaigad, toit, areng.*	
Kevad taimeriigis	
Köögiviljataimede seemnete vaatlus ja võrdlemine.	*Selgitab õpetaja küsimuste toel õpitud põhjuslikke seoseid looduses.* *Kirjeldab näitvahendite Ja õpetaja küsimuste toel taimede kasvatamiseks vajalikke töid koduaias.*
Seemnete külv.	
Taime kasvamine, kasvamiseks vajalikud tingimused.	
Kevadlilled (sh kevadel õitsevad sibullilled: tulp, nartsiss, märtsikelluke jm): välisehitus, kasvukohad.	
Kevadtööd aias ja põllul.	

SUVI	
Suve algus (kalendri järgi), suvekuud.	*Nimetab kuud ja seostab need aastaajaga; teab nende järgnevust.* *Nimetab aastaaegadele omaseid tunnuseid.*
Soe ja külm suvepäev: ilm, riietus ja tegevused.	
Aia- ja metsamarjad suvel.	
AEG	
Aasta (aastaajad, kuud, nädal, nädalapäevad): nimetused, järjekord, orienteerumine kalendris.	*Kirjeldab ja võrdleb ühe aastaaja erinevaid ilma (näitvahendi ja tugisõnade toel).*
Suvevaheaeg.	

4.klass

- *Viib iseseisvalt läbi lihtsamaid loodusvaatlusi ja täidab vastavat tabelit (juhendamisel);*
- *võrdleb loodusobjekte ja -nähtusi võrdlusplaani alusel;*
- *kirjeldab võrdlemise põhjal lihtlausetega kuni kolme objekti;*
- *jälgib õpetaja suunamisel demonstratsioonkatsetes ja laboratoorsetes töödes toimuvat ja kirjeldab seda;*
- *rühmitab õpitud taimi ja loomi erinevate tunnuste alusel;*
- *teab looduse jagunemist elus ja eluta looduseks, nende omavahelist seost;*
- *eristab kultuurtaimi ja toob näiteid;*
- *nimetab kodukohas enamlevinud kultuurtaimede nimetusi ja nende kasvamise iseärasusi;*
- *loetleb taimede eluks vajalikke tingimusi;*
- *nimetab ja toob näiteid õhu, vee ja mulla peamistest omadustest;*
- *nimetab vee ja õhu saastumise olulisi põhjusi ja saastumise vältimise/vähendamise võimalusi;*
- *otsustab termomeetri näitude järgi, kas tegemist on vee/õhu soojenemise või jahtumisega;*
- *selgitab aastaaegadele iseloomulikke muutusi soojus- ja valgustingimustest lähtuvalt;*
- *hindab õpetaja abiga kohaliku keskkonna seisundit.*

Õppesisu	*Õpitulemused*
KODU	
Linna- ja maakodu.	*Teab, et inimesed elavad erinevates elukeskkondades.* *Võrdleb õpetaja abiga inimeste elu maal ja linnas.* *Teab, miks peetakse koduloomi ja oskab nimetada nende vajadusi.*
Talu: hooned, maad (aed, põld, heinamaa, karjamaa, mets).	
Koduloomad, nende kasulikkus.	
Maatööd (põlluharimine, loomapidamine jms).	
VESI	
Vesi looduses, vee kasutamine igapäevaelus, tähtsus elusolenditele.	*Teab, et vesi ja õhk kuuluvad eluta looduse hulka.* *Teab puhta õhu ja puhta vee peamisi omadusi.* *Otsustab termomeetri abil, kas tegemist on vee/õhu soojenemise või jahtumisega.* *Toob õpetaja suunamisel näiteid, kuidas inimene oma tegevusega muudab õhu ja vee seisundit (kohaliku keskkonna näitel).*
Joogivee omadused, võrdlus sademete ja veekogu veega.	
Vee olekud (vesi, jää, veeaur) ja nende muutumine.	
Vee keemine, keemistemperatuur.	
Vee aurumine.	
Vee külmumine ja jää sulamine, sulamistemperatuur.	
Veekogud (tiik, jõgi, järv, meri) erinevatel aastaaegadel, veega seotud ohud.	
Vee ringkäik looduses (veeaur, pilved, sademed, vesi veekogudes).	
Vee reostumine.	
Vee säästlik kasutamine kodus ja koolis.	
ÕHK	
Hapnik ja süsihappegaas õhu koostises (inimesed, loomad ja taimed hingavad sisse	*Toob õpetaja suunamisel näiteid, kuidas inimene oma tegevusega muudab õhu ja vee*
hapnikku, välja süsihappegaasi).	*seisundit (kohaliku keskkonna näitel).*
Õhutemperatuur ja selle mõõtmine.	
Õhu soojenemine, jahtumine.	
Puhas ja saastunud õhk, puhta õhu tähtsus, õhu puhtuse tagamine ruumis.	

VALGUS JA SOOJUS	
Valgus- ja soojusallikad.	*Kirjeldab näitkatse toel öö ja päeva vaheldumist.* *Mõõdab ja märgib õhutemperatuuri erinevatel aastaaegadel.* *Kirjeldab vaatlustabelile toetudes aastaajalisi temperatuuri muutusi (õpetaja suunamisel).* *Selgitab abivahendite toel aastaaegadele iseloomulikke muutusi päikese näivast teekonnast lähtuvalt.*
Valguse soojuse tähtsus elusolenditele.	
Maa: esmane tutvumine Maa mudeli ehk gloobusega.	
Päev ja öö, nende vaheldumine.	
Päikese teekond taevavõlvil erinevatel aastaaegadel: soojustingimuste muutumine, öö ja päeva pikkus erinevatel aastaaegadel (päikesetõus ja loojumine erinevatel kellaaegadel).	
INIMENE	
Inimesevälisehitus (kehaosad: kere, pea, kael, jäsemed (jalad, käed)).	*Teab kehaosade nimetusi.* *Teab, miks inimesel on selgroog.*
Selgroog.	
Keha mõõtmed: pikkuste võrdlemine silma järgi, pikkuste mõõtmine ja mõõtmistulemuste võrdlemine.	
Inimese kehatemperatuuri mõõtmine.	
LOOMAD	
Selgroogsed loomad: *Imetajad: välisehitus, liikumine, elupaigad, areng, toitumine.*	*Tunneb ära õpitud loomi piltide järgi ja looduses,* *Rühmitab õpitud loomi erinevate tunnuste alusel.* *Teab, et loomade hulka kuuluvad imetajad, linnud, kalad, konnad, maod, putukad, ämblikud, ussid.* *Teab, et loomad kuuluvad elusloodusehulka (hingavad, kasvavad, toituvad, paljunevad).*
Linnud: välisehitus, liikumine, elupaigad, areng, toitumine.	
Kalad: välisehitus, liikumine, elupaik (elab veekogus), areng, toitumine.	
Kahepaiksed (konnad): välisehitus, liikumine, elupaigad, areng, toitumine.	
Roomajad (maod, sisalikud): välisehitus, liikumine, elupaik, areng, toitumine.	
Selgrootud loomad: *mitmekesisus ja*	

elupaigad.	
***Loomade elupaigad**: maismaa- ja veeloomad, veeloomade erinevus maismaaloomadest.*	
***Loomade mitmekesisus:** Mullas elunevad loomad: mutt, vihmauss. Nastik ja rästik.*	
***Loomade eluviis:** erinevate loomade eluviis (üksikult, karjadena, parvedena).*	
TAIMED	
Taimede välisehitus (puu, põõsas, puhmas, rohttaim).	*Teab, et taimed kuuluvad elusa looduse hulka (hingavad, kasvavad, toituvad ja paljunevad).* *Teab, et muld kuulub eluta looduse hulka.* *Teab kodukohas enamlevinud kultuurtaimede ja umbrohtude nimetusi ning kasvamise iseärasusi.* *Toob näiteid mulla peamistest omadustest (õpetaja suunavate küsimuste abil).* *Tunneb ära ja rühmitab erinevate tunnuste alusel kodukoha levinumaid taimeliike.* *Teab taimede eluks vajalikke tingimusi. Kirjeldab katsete põhjal, kuidas erinevad tingimused (soojus, valgus, mulla niiskus) mõjutavad taimede elutegevust.*
Erinevate taimede osade vaatlus, võrdlemine ja kirjeldamine.	
Taime areng seemnest, arenguks vajalikud tingimused, seemnete levik (nt tuul, lind, inimene).	
Mulla tähtsus taimedele.	
Mullatööd aias ja põllul erinevatel aastaaegadel (harimine, väetamine, seemnete külv, tõusmete eest hoolitsemine jms).	
Kultuurtaimed ilu-, köögivilja- ja viljapuuaias, põllul: tundmine, nimetamine, kasvatamise otstarve.	
Rohttaimed: üheaastased taimed (nt aedhernes, kõrvits) ja mitmeaastased taimed (nt tulp, maikelluke).	
Teraviljad, teraviljade kasutamine.	
Umbrohud, umbrohutõrje.	
Taimede tähtsus inimestele ja loomadele.	
Mürgised taimed (nt näsiniin, karuputk, maikelluke jt).	
SEENED	
Kübaraga seened: välisehitus (kübar, jalg, seeneniidistik).	*Tunneb ära ja nimetab õpitud söödavaid ja mürgiseid kübarseeni.*
Söögiseened ja mürgised seened.	

ORGANISMIDE KOOSELU	
Eri liiki organismide kooselu (sh parasiidid).	*Nimetab piltide põhjal loodusobjektide omavahelisi seoseid.* *Koostab õpetaja abiga lihtsamaid toiduahelaid.* *Saab aru, et kõik taimed, seened ja loomad on*
	vajalikud, et nad on osa loodusest ja neid peab kaitsma.

5. klass

- *Nimetab kodukoha inimeste tegevusalasid, teenindusasutusi ja suuremaid ettevõtteid;*
- *tunneb ära Eesti Vabariigi sümboolika;*
- *tunneb ära iseloomulike tunnuste järgi ja oskab nimetada kodukoha veekogusid, pinnavorme, asulaid;*
- *orienteerub (liigub) kodukohas, juhatab vajadusel võõrale teed;*
- *leiab kaardilt Eesti ja näitab kodukoha asukohta Eesti kaardil;*
- *nimetab ja näitab kaardil põhiilmakaari;*
- *tunneb ära ja nimetab kodukoha metsa, sood, põldu, veekogu, maavarasid;*
- *eristab küla, alevit, linna; nimetab mõnd Eesti linna.*
- *nimetab ja näitab joonisel või mudelil inimese elundkondade tähtsamaid elundeid;*
- *kirjeldab joonise või mudeli ja tugisõnade toel inimese elutähtsate organite põhifunktsioone.*

Õppesisu	***Õpitulemused***
MÕÕTMINE JA VÕRDLEMINE	
Tahked kehad ja vedelikud.	
Kehade kaalumine.	
Vedelike koguste ja temperatuuri mõõtmine.	
Mõõtmistulemuste võrdlemine.	
ELUS JA ELUTA	
Elus- ja eluta looduse objektide tunnused.	*Rühmitab elus- ja eluta looduse objekte piltide ja sõnasedelite abil.* *Jaotab tuttavaid taimi ja loomi (nende pilte, sõnasedeleid) õpitud rühmadesse.*
Õpitud taime- ja loomarühmad.	

GLOOBUS. PLAAN JA KAART	
Maakera mudel – gloobus.	*Tunneb ära Eesti kaardil värvide järgi ära maismaa ja veekogud.* *Nimetab ja näitab kaardil (abivahendite toel) põhiilmakaari.* *Mõistab kompassi kasutamise vajadust.* *Leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte.*
Leppemärgid sh leppevärvid gloobusel ja kaartidel.	
Eesti looduskaart.	
Ilmakaared, suundade määramine Eesti kaardil.	
Põhiilmakaarte määramine kompassi abil ning päikese järgi.	
Pildi ja plaani/kaardi erinevus.	
Klassi plaan ja kooliümbruse plaan.	
Enda asukoha määramine plaanil, objektide äratundmine ja nende asukoha (teiste objektide suhtes) kirjeldamine plaanil.	
PINNAVORMID KODUKOHAS	
Pinnavormid kooliümbruses (tasane maapind, küngas,nõgu, org): vaatlus ja mudeldamine.	*Eristab ja nimetab kooliümbruse pinnavorme.*
Pinnavormide kujutamine Eesti kaardil.	
INIMENE	
Inimese välisehitus.	
Keha mõõtmed: mõõtmine, kaalumine.	
Elundid ja elundkonnad.	
Meeleelundid.	
Tugi- ja liikumiselundid.	
Hingamiselundid.	
Vereringe.	
Seedeelundid.	
Erituselundid.	
Paljunemiselundid.	
Närvisüsteem.	
Inimese põlvnemine	

ORGANISMIDE RÜHMAD JA KOOSELU	
Mets. Metsa tähistamine kaardil. Mets puuliikide järgi (okaspuu-,, lehtpuu- ja segamets), elustik vastavat liiki metsas, toiduahelad.	*Tunneb ära ja rühmitab kodukoha levinumaid loomaliike.* *Tunneb ära ja rühmitab kodukoha levinumaid taimeliike.* *Nimetab kodukoha veekogusid.* *Tunneb legendi abil kaardil ära metsa ja soo leppemärgi, veekogu leppevärvi.* *Tunneb looduses/pildil ära kodukohale iseloomuliku looduskeskkonna (mets, soo, põld, veekogu), kirjeldab kava abil selle elustikku.*
Koosluste võrdlus: mets-park, mets-põld.	
Veekogu. Veekogud kodukohas. Veekogude tähistamine kaardil.	
Vee-elustik kodukoha veekogus ja selle kaldal, toiduahelad.	
Veetaimede ja -loomade erinevus maismaa organismidest.	
Soo. Soo tähistamine Eesti kaardil.	
Soo-elustik (taimed, selgroogsed loomad), toiduahelad.	
Turvas, selle kasutamine.	
MAAVARAD	
Maavarad (liiv, kruus, savi, paekivi ehk lubjakivi, turvas, põlevkivi), nende kasutamine.	*Tunneb ära ja nimetab kodukohas leiduvaid maavarasid, toob nende kasutamise näiteid. Kirjeldab piltide toel õpitud maavarade kasutamise võimalusi.*
ELEKTER	
Elektri tootmine Eestis.	*Kirjeldab piltide toel elektri kasutamisega seotud õnnetusjuhtumeid ja nende ennetamise võimalusi (s.t mõistab põhjus- tagajärg seoseid.*
Elektri jõudmine elektrijaamast kasutajani.	
Elektri kasutamine koolis ja kodus, elektriohutus.	
Vooluring: vooluallikas (patarei), elektripirn, juhtmed, lüliti.	
KODUKOHT EESTI VABARIIGIS	
Eesti naaberriigid.	*Eristab küla, alevit, linna.* *Nimetab ja näitab kaardil Eesti suuremaid linnasid.* *Tunneb ära ja kirjeldab Eesti Vabariigi sümboolikat.* *Teab, mis liiki asulas ta elab.*
Asulad: linn, alev, küla.	
Eesti suuremad linnad, pealinn.	
Eesti riiklik ja rahvuslik sümboolika.	
Kodukoht: asula määratlemine; asukoht pealinna ja suuremate linnade suhtes.	
Kodukoha sümboolika (lipp, vapp).	

Inimeste tegevus koduasulas: kultuuri- ja teenindusasutused, arstiabi ja päästeteenistus, suuremad ettevõtted ja nende toodang.	*Näitab Eesti kaardil kodukoha asukohta, seostab selle ilmakaarega (nt Tartu asub Lõuna-Eestis)* *Orienteerub (liigub) kodukohas, juhatab vajadusel võõrale teed.* *Nimetab kodukoha inimeste tegevusalasid, teenindusasutusi ja suuremaid ettevõtteid;*
MAAILMARUUM JA PLANEET MAA	
Tähistaevas, taevakehad: täht (sh Päike), komeet.	*Tunneb huvi maailmaruumi ehituse ja selle uurimisvõimaluste vastu.* *Kirjeldab joonise põhjal (tugisõnade toel) Päikesesüsteemi ehitust.*
Maailmaruumi uurimine: pikksilm, binokkel, teleskoop, kosmoselaev; astronaut, astronoom.	
Päike ja planeedid.	*Huvitub Maal toimuvatest loodusprotsessidest.* *Selgitab lambi ja gloobuse abil öö ja päeva vaheldumist.*
Maa kaaslane Kuu.	
Päikesesüsteemi väikekehad: asteroidid, meteoriidid. Meteoor.	
Võimalikud katastroofid.	
Maa pöörlemine – öö ja päeva vaheldumine. Maa tiirlemine – aastaaegade vaheldumine.	
Maakera siseehitus.	
Looduskatastroofid (vulkaanipursked, maavärinad, orkaanid, üleujutused), ohud inimese elule ja tegevusele.	

6. klass

- *Märkab oma ümbruses toimuvaid muutusi ja kirjeldab neid;*
- *jälgib katseid ja sooritab neid õpetaja juhendamisel ise;*
- *loeb lihtsaid plaane ja kaarte; koostab plaane (abiga);*
- *tunneb ära pinnavormide kujutised füüsilisel kaardil, teab pinnavormide olulisi tunnuseid; eristab jõge, järve, merd, saart, poolsaart;*
- *kirjeldab vett erinevas olekus ja toob välja vee oleku muutumise tingimused ning mõistab vee tähtsust inimese elus;*

- *iseloomustab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades);*
- *eristab eluta ja elusa looduse objekte;*
- *täidab ja kirjeldab õpetaja abiga õppejooniseid ja skeeme, mis võimaldavad mõista õppeinfos sisalduvaid seoseid (nt õppejoonis: vee ringkäik looduses);*
- *teab põhi- ja vaheilmakaari; määrab kompassi abil põhiilmakaari (õpetaja juhendamisel);*
- *teab õhu tähtsamaid omadusi; loeb, märgib ja mõõdab vee ning õhu temperatuuri.*

Õppesisu	***Õpitulemused***
MÕÕTMINE JA VÕRDLEMINE	
Elus- ja eluta looduse objektid, loodus- ja tehisobjektid kooli lähiümbruses.	*Nimetab lähiümbruses eluta ja elusa looduse objekte.* *Iseloomustab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades).*
Objektide suuruste, objektide vaheliste kauguste mõõtmine ja võrdlemine.	
PLAAN JA KAART	
Eesti looduskaart: leppemärgid.	*Teab õpitud leppemärkide tähendust plaanil ja kaardil, täiendab (abiga) lihtsaid plaane.* *Nimetab ja näitab kaardil kodumaakonna ning naabermaakonnad.* *Iseloomustab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades).* *Teab põhi- ja vaheilmakaari.* *Määrab kompassi abil põhiilmakaari (õpetaja juhendamisel).* *Määrab põhiilmakaari kaardil.*
Ilmakaarte määramine kaardil- plaanil, õues kompassiga ja päikese järgi.	
Eesti loodus- ja halduskaart: maakonnad ja maakonna keskused, asulad (linn, alev, küla).	
Kooliümbruse ja koduasula plaan: leppevärvid ja -märgid, lihtsate (mõõtkavata) plaanide täiendamine.	
PINNAVORMID KODUKOHAS	
Pinnavormide (küngas, org, nõgu, mägi, tasandik, kõrgustik;) modelleerimine.	*Teab õpitud leppemärkide tähendust plaanil ja kaardil, täiendab lihtsaid plaane (abiga).* *Tunneb näitvahenditel ära õpitud pinnavormid või nende kujutised.* *Iseloomustab oma kodukoha pinnavorme (vajaduse korral abivahendeid kasutades).*
Pinnavormide kujutamine kaardil.	
Inimese kujundatud pinnavormid kodukohas.	

MULD ELUKESKKONNANA	
Mulla kirjeldamine.	*Märkab oma ümbruses toimuvaid muutusi ja kirjeldab neid.* *Jälgib katseid ja sooritab neid õpetaja juhendamisel ise.* *Kirjeldab ja võrdleb erinevaid mullaproove. Näitab katsega, et mullas on õhku ja vett. Eristab eluta ja elusa looduse objekte.*
Mulla koostis.	
Mullaelustik.	
Mulla tekkimine.	
Mulla tähtsus taimedele (temperatuur, niiskus, viljakus) ja loomadele.	
Vee liikumine mullas.	
Inimtegevuse mõju mullale (mulla harimine, väetamine, maaparandustööd).	
VESI KUI AINE	
Vesi looduses; veekogud.	*Teab puhta vee omadusi.* *Nimetab veekogusid (jõgi, järv, meri, allikas).* *Kirjeldab vett erinevas olekus ja toob välja vee oleku muutumise tingimused.*
Puhta vee omadused.	
Vesi kuilahusti; looduslik vesi, mineraalvesi kui looduslik lahus.	
Vee olekud ja nende muutumine.	*Mõõdab vee temperatuuri, loeb ja märgib termomeetri näidu.* *Teab vee keemis- ja jää sulamistemperatuuri. Mõistab vee tähtsust inimese elus.* *Jälgib katseid ja sooritab neid õpetaja juhendamisel ise.* *Kirjeldab vee puhastamise katseid.*
Märgamine.	
Veetemperatuur ja selle muutumine (keemis-, külmumis-, jää sulamistemperatuur).	
Vee kasutamine.	
Joogivesi.	
Põhjavesi.	
Vee reostumine ja kaitse.	
Vee puhastamine.	
VESI ELUKESKKONNANA	
Meri.	*Näitab kaardil (vajadusel abiga) ja nimetab Eesti suuremaid lahtesid, väinasid, saari, poolsaari, jõgesid ja järvi.* *Iseloomustab õpitud veekogu kui elukeskkonda (vajaduse korral abivahendeid kasutades).* *Koostab õpitud veekogule iseloomulikke toiduahelaid või –võrgustikke (vajadusel abiga).*
Läänemeri: rannajoon, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared.	
Läänemere vee omadused.	
Mere, ranniku ja saarte elustik: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed.	
Jõgi.	
Jõgi ja selle osad; jõestik ja selle osad.	

Vee voolamine jões; kärestik, juga.	*Eristab eluta ja elusa looduse objekte.*
Veetaseme kõikumine jões.	
Eesti suuremad jõed.	
Jõgi elukeskkonnana: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed.	
Järv.	
Järvevee omadused.	
Veevahetus järvedes.	
Eesti suuremad järved.	
Järv elukeskkonnana: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed.	
ÕHK KUI AINE	
Õhu koostis.	*Teab puhta õhu omadusi.* *Kirjeldab pildi või skeemi järgi veeringet.* *Mõõdab õhutemperatuuri, loeb ja märgib vaatlustabelisse termomeetri näidu.* *Viib õpetaja juhendamisel läbi ilmavaatlusi, täidab vaatlustabelit.* *Iseloomustab ilma (vaatlustabeli või kava abil).*
Õhu omadused.	
Õhutemperatuur ja selle mõõtmine.	
Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine.	
Õhu liikumine soojenedes.	
Õhu liikumine - tuul.	
Tuule kasutamine inimtegevuses.	
Kuiv ja niiske õhk.	
Pilved ja sademed.	
Ilmastikunähtused.	
Veeringe.	
Õhu saastumine ja kaitse.	
ÕHK ELUKESKKONNANA	
Õhu kui elukeskkonna tähtsamad omadused. Organismide levimine.	*Iseloomustab õhku kui elukeskkonda (vajaduse korral abivahendeid kasutades).* *Koostab õhukeskkonnale iseloomulikke toiduahelaid või –võrgustikke (vajadusel abiga).* *Eristab eluta ja elusa looduse objekte.*
Organismide levimine õhu kaudu.	
Õhukeskkonda kasutavad loomad ja nende seosed teiste organismidega.	
Erinevate lendajate (linnud, nahkhiired, putukad) kohastumused.	

ORGANISMIDE RÜHMAD JA KOOSELU	
Taimed.	*Iseloomustab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades).* *Kirjeldab õpitud taimede välisehitust (vajaduse korral abivahendeid kasutades).* *Toob näiteid taimede tähtsusest looduses ja inimeste elus.* *Toob näiteid seente tähtsusest looduses ja inimeste elus.* *Toob näiteid bakterite tähtsust looduses ja inimese elus.* *Kirjeldab õpitud loomade välisehitust, liikumisviisi, toitumist ja kasvamist, seostab loomi nende elupaigaga.* *Koostab organismide vaheliste suhete iseloomustamiseks toiduvõrgustikke (vajadusel abiga).* *Kirjeldab kava abil ühte taime- looma- või seeneliiki.*
Õistaimede, okaspuude, sõnajalg- ja sammaltaimede eristamine: taimeosade nimetamine ja kirjeldamine, rühmitamise aluseks olevate sarnaste tunnuste leidmine.	
Mürgised taimed/taimeosad.	
Taimede eluks vajalikud tingimused.	
Taimede tähtsus looduses ja inimeste elus.	
Seened.	
Kübarseened; hallitusseened: ehitus (kübarseentel), elupaigad, eluks vajalikud tingimused, mürgisusega seotud ohud.	
Sümbioos taimede ja seente vahel.	
Kübar- ja hallitusseente tähtsus looduses ja inimeste elus.	
Bakterid.	
Elupaigad, eluks vajalikud tingimused, tähtsus looduses ja inimeste elus.	
Loomad.	
Selgroogsete ja selgrootute loomade eristamine:	
Välisehituse kirjeldamine, rühmitamise aluseks olevate sarnaste tunnuste leidmine (välisehitus, liikumisviis, elupaik, toitumine, järglaste saamisviis ja nende eest hoolitsemine).	
Parasiidid loomadel ja inimestel.	
Organismide vaheliste suhete iseloomustamine lihtsamate toiduvõrgustike abil.	
KODUASULA ELUKESKKONNANA	
Loodus- ja tehiskeskkond koduasulas. Taimed ja loomad koduasulas.	*Iseloomustab elutingimusi koduasulas ning toob näiteid inimkaaslejate loomade kohta (vajaduse korral abivahendeid kasutades).* *Teadvustab koduasula keskkonnaprobleeme.*
Koduasula keskkonnaprobleemid.	

7. klass

- *Kasutab õppetekste teabe kinnistamiseks, täpsustamiseks ja ülesannete täitmiseks;*
- *kasutab teabe leidmiseks õpetaja abiga Eesti eri kaarte (füüsiline, administratiivne: loomastik/taimestik, kliima jne);*
- *nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest;*
- *teab, millest sõltuvad Eesti ilmastikutingimused;*
- *põhjendab mulla ja selle kaitsmise vajadust;*
- *nimetab Eesti peamisi põllumajandus- ja tööstusharusid ning valmistatavat toodangut;*
- *kirjeldab keemiliste ainete mõju taimedele ja loomadele (väetamine, reostamine);*
- *põhjendab loodusvarade säästliku kasutamise vajalikkust.*

Õppesisu	***Õpitulemused***
EESTI RIIK	
Eesti asend Euroopas;	*Näitab Euroopa kaardil Eestit ja Eesti naaberriike.* *Iseloomustab Eestit (asend, naaberriigid, rahvastik jm) kaartide ja teatmeteosest leitud teabe põhjal.*
Eesti suurus, piirid, naaberriigid.	
Rahvaarv ja rahvuslik koosseis.	
Rahvastiku paiknemine.	
Linnad ja maa-asulad.	
Riigi haldusjaotus.	
EESTI ILMASTIK	
Ilm, ilmastik, kliima.	*Teab Eesti asendi mõju kliimale.* *Teab ilmakaardi leppemärkide tähendusi.* *Võrdlebilmakaardi järgi ilma (temperatuur, tuule suund, kiirus, pilvisus ja sademed) Eesti erinevates osades.*
Eesti asendi mõju kliimale.	
Ilmaelemendid: õhutemperatuur, tuul, pilvisus, sademed.	
Ilmavaatlused ja ilma ennustamine.	
Ilma mõju inimtegevusele; äärmuslikud ilmaolud Eestis.	
Fenoloogiline kalender.	
EESTI PINNAMOOD	
Kodukoha ja Eesti pinnavormid ning pinnamood.	

Suuremad kõrgustikud, tasandikud ja madalikud, *Põhja-Eesti paekallas.* *Mandrijää osa pinnamoe kujunemises.*	*Kirjeldab kaardi järgi oma kodumaakonna ja Eesti pinnamoodi, nimetades ning näidates pinnavorme kaardil.*
EESTI LOODUSVARAD	
Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse. *Energiaallikatena kasutatavad loodusvarad.* *Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine.* *Kaevanduste ja karjääride kasutamisega seotud keskkonnaprobleemid.*	*Nimetab Eestis leiduvaid taastuvaid ja taastumatuid loodusvarasid ning toob nende kasutamise kohta näiteid.* *Eristab graniiti, paekivi, põlevkivi, liiva, kruusa, savi ja turvast.* *Näitab Eesti kaardil maavarade tähtsamaid leiukohti.* *Põhjendab loodusvarade säästliku kasutamise vajalikkust, lähtudes seosest loodusvarad tarbimine – jäätmed.*
EESTI MAJANDUS	
Peamised majandusharud Eestis (nt põllumajandus toiduainetetööstus, tööstus, teenindus, transport) ja vastavate majandusharudega seotud tegevused. *Tuntumad tööstus- ja teenindusettevõtted kodumaakonnas/-asulas: asukoht, tegevusalad, ametid, toodang või teenus(ed).* *Tuntumad tööstus- ja teenindusettevõtted Eestis.*	*Teab oma kodukoha suuremaid tööstus- ja teenindusettevõtteid, nende tegevusalasid.*
SELGROOGSED LOOMAD EESTIS	
Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks; selgroogsete loomade rühmad. *Selgroogsete loomade peamised meeleorganid orienteerumiseks elukeskkonnas; juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist.* *Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg.*	*Toob näiteid erinevates elupaikades elavatest loomadest.* *Toob näiteid selgroogsete loomade erinevate meelte tähtsusest sõltuvalt nende elupaigast ja –viisist.* *Toob näiteid selgroogsete loomade hingamiselundite ehituse mitmekesisusest.*

Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamiselundite ehituse ja talitluse mitmekesisus: lõpused vees, kopsud õhkkeskkonnas elavatel organismidel, naha kaudu hingamine.	*Võrdleb kava ja näitvahendite toel selgroogsete loomade paljunemise ja arengu eripära.*
Püsi- ja kõigusoojaste loomade kehatemperatuuri muutused.	
Paljunemine, looteline areng, sünnitus ja lootejärgne areng, järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel.	
ELUKESKKONNAD EESTIS	
Läänemeri.	*Näitab kaardil Läänemere-äärseid riike ning suuremaid lahtesid, väinu, saari ja poolsaari (vajadusel abivahenditele toetudes).* *Koostab Läänemerele iseloomulikke toiduahelaid ja –võrgustikke (vajadusel abivahenditele toetudes).* *Iseloomustab Läänemere-äärset asustust ja inimtegevust õpitud piirkonna näitel (kava toel).* *Kirjeldab keemiliste ainete mõju taimedele ja loomadele (väetamine, reostamine).* *Selgitab Läänemere tähtsust ja kaitse vajadust.*
Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared.	
Läänemere rannik.	
Läänemere mõju ilmastikule.	
Keskkonnatingimused Läänemeres.	
Läänemeri kui elukooslus; elusolendite osa bioloogilises aineringes ja inimese elus.	
Mere mõju inimtegevusele ja ranna-asustuse kujunemisele.	
Läänemere reostumine ja kaitse.	
Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid.	
Jõed ja järved	
Eesti suuremad jõed ja järved.	*Nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest.* *Koostab jõele/järvele iseloomulikke toiduahelaid ja –võrgustikke (vajadusel abivahenditele toetudes).* *Kirjeldab inimtegevuse negatiivset mõju taimedele ja loomadele (reostamine).*
Jõgi ja järv kui elukooslused, elusolendite osa bioloogilises aineringes ja inimese elus.	
Jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse.	
Kalakasvatus.	
Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid.	

	Selgitab jõgede ning järvede tähtsust ja kaitse vajadust.
Aed ja Põld	
Aed kui kooslus: köögiviljaaed, puuvilja- ja marjaaed, iluaed. *Aiamuld.* *Kompost.* *Elusolendite osa bioloogilises aineringes ja inimese elus.* *Bioloogiline ja keemiline tõrje aias.* *Toataimed.* *Põld kui kooslus.* *Peamised Eestis kasvatatavad põllukultuurid.* *Elusolendite osa bioloogilises aineringes ja inimese elus.* *Väetamine ja keemiline tõrje põllul (vajalikkus,ohud).* *Mahepõllundus.* *Inimtegevuse mõju mullale.* *Mulla reostumine ja hävimine.* *Mulla kaitse.*	*Nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest.* *Põhjendab mulla ja selle kaitsmise vajadust.* *Kirjeldab keemiliste ainete mõju taimedele ja loomadele (väetamine, reostamine).*
Niit	
Niit kui Eesti liigirikkaim kooslus. *Looduslikud ja inimtekkelised niidud.* *Elusolendite osa bioloogilises aineringes ja inimese elus.*	*Nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest.* *Koostab niidu kooslust iseloomustavaid toiduahelaid (vajadusel abivahenditele toetudes).*
Mets	
Eesti metsad. *Nõmme-, palu-, laane- ja salumets.* *Mets kui elukooslus.* *Eesti metsade peamised puuliigid.* *Elusolendite osa bioloogilises aineringes ja inimese elus.*	*Nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest.*

Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. *Metsade tähtsus ja kasutamine.* *Metsade kaitse.*	*Võrdleb pildi järgi erinevaid metsaliike. Teab Eesti metsade peamisi puuliike.* *Selgitab metsade tähtsust ja kaitse vajadust.*
Soo	
Soode paiknemine ja teke. *Madalsoo ja raba.* *Elutingimused soos.* *Soode elustik; elusolendite osa bioloogilises aineringes ja inimese elus.* *Soode tähtsus.* *Turba kasutamine.*	*Nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest.* *Iseloomustab kaardi järgi soode paiknemist Eestis ja oma kodumaakonnas.* *Koostab soo kooslust iseloomustavaid toiduahelaid (vajadusel abivahenditele toetudes).* *Selgitab soode tähtsust ja kaitse vajadust*
LOODUS- JA KESKKONNAKAITSE EESTIS	
Inimesemõju keskkonnale. *Looduskaitse Eestis: eri tasandid, kaitsealused objektid ja kaitsealad.* *Bioloogilise mitmekesisuse kaitse.* *Kodukoha looduskeskkonna muutumine inimtegevuse tagajärjel.* *Jäätmekäitlus.* *Säästev tarbimine (sh individuaalne loodussäästlik käitumine).*	*Kirjeldab inimtegevuse (tööstus, transport, olme) tagajärjel tekkinud saasteainete negatiivset mõju loodusele.* *Põhjendab loodusvarade säästliku kasutamise vajalikkust.* *Selgitab looduskaitse vajalikkust, toob näiteid kaitsealade, kaitsealuste liikide ja üksikobjektide kohta.* *Iseloomustab kaardi järgi kaitsealade paiknemist Eestis, sh oma kodukohas.* *Selgitab keskkonnakaitse vajalikkust.* *Põhjendab olmeprügi sortimise ja töötlemise vajadust ning sordib olmeprügi.*

8. klass

- *Leiab teavet kaartidelt ja atlastest; näitab kaardil ja nimetab ning kannab õpitud objektid/piirkonnad kontuurkaardile;*
- *iseloomustab kaardi abil loodusvööndite paiknemist, nimetab piirkonnale iseloomulikke taimi ja loomi, kirjeldab inimtegevust ja selle mõju piirkonna loodusele;*
- *rühmitab elusorganisme erinevatel alustel, toob näiteid erinevate organismide omavahelistest seostest looduses;*
- *eristab õpitud aineid/materjale ja kirjeldab nende omadusi; toob näiteid nende kasutamise kohta igapäevaelus;*
- *viib läbi mõõtmisi, teisendab mõõtühikuid (õpitu piires);*
- *nimetab eriliigilisi valgusallikaid ja selgitab nende olulisi tunnuseid;*
- *kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust;*
- *mõistab, milliseid ohtusid kätkeb kiire liikumine;*
- *kirjeldab kehade vastastikust mõju ja jõudude rakendumist ning toob nende kohta näiteid igapäevaelust.*

Õppesisu	***Õpitulemused***
MÕÕTMINE JA HINDAMINE	
Kehade suuruse(pikkuse, laiuse, paksuse jne) ja nende vaheliste kauguste hindamine.	*Hindab kehade mõõtmeid ja vahemaid;*
Mõõtmine eri viisidel (käega seotud mõõtühikute, sammude jms ja mõõteriistade abil).	
Mõõtühikute teisendamine.	
AINED JA SEGUD	
Ained ja materjalid, nende omadused.	*Kirjeldab õpitud ainete/materjalide omadusi.* *Toob näiteid nende kasutamise kohta igapäevaelus.* *Kirjeldab lahuse valmistamist.* *Toob näiteid tuntumate hapete, aluste ja soolade kasutamisest igapäevaelust.*
Ained koosnevad osakestest.	
Liht- ja liitained (nt vesinik, hapnik, süsinik, vesi, süsihappegaas) ning nende sümbolid.	
Keemiline reaktsioon – uute ainete tekke protsess.	
Puhas aine; ainete segu.	

Segud ja lahused: õhk kui segu, segunevad ja mittesegunevad vedelikud.	*Toob näiteid igapäevaelus (nt toiduvalmistamisel) kasutatavatest puhastest ainetest ja segudest.*
Happed, alused ja soolad igapäevaelus; ohutu ja keskkonnasäästlik kasutamine.	
Looduslikud happelised ained, happevihmad.	
LIIKUMINE JA JÕUD	
Mehaaniline liikumine.	*Viib läbi mõõtmisi, teisendab mõõtühikuid (õpitu piires).* *Mõistab, milliseid ohtusid kätkeb kiire liikumine;* *Mõõdab keha poolt läbitud teepikkust ja liikumise aega.* *Nimetab kiiruse mõõteriista.* *Teisendab õpetaja abiga kiiruse ühikuid (km/h → m/s).* *Kirjeldab öö ja päeva vaheldumise katset ja seostab katset Päikese ja Maaga.* *Kirjeldab (näitab katsega)* *Kuu tiirlemist ümber Maa (tiirlemisel on Kuu kogu aja pööratud ühe poolega Maa poole).*
Ühtlane ja mitteühtlane liikumine.	
Trajektoor.	
Taevakehade liikumine: pöörlemine, tiirlemine.	
Teepikkuse ja aja mõõtmine.	
Mõõtühikute teisendamine.	
Kiiruse mõõtmine ja arvutamine.	
Jõud ja kehade liikumine.	
Jõu mõõtmine.	
Liikumine ja jõud looduses ja tehnikas.	
KEHADE VASTASTIKMÕJU	
Keha mass, massi mõõtmine, mõõtühikute teisendamine.	*Viib läbi mõõtmisi, teisendab mõõtühikuid (õpitu piires).* *Mõõdab keha massi, teisendab mõõtühikuid: kg→g ja vastupidi.* *Toob näiteid kehade hõõrdumise kohta ja põhjendab, miks liikuvad kehad jäävad seisma.* *Toob näiteid elastsetest ja plastsetest kehadest.* *Mõõdab jõudu.* *Kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust.* *Kirjeldab kehade vastastikust mõju ja jõudude rakendumist ning toob nende kohta näiteid igapäevaelust.* *Kirjeldab õpetaja toel kahe keha vastastikmõju.*
Raskus, raskusjõud.	
Hõõrdumine, hõõrdejõud.	
Kehade elastsus ja plastsus; deformeerimine, elastsusjõud.	
Vastastikmõju esinemine looduses: Päikesesüsteem, gravitatsioon.	

MEHAANILINE TÖÖ JA ENERGIA	
Töö.	*Kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus.* *Toob näiteid mehaanilise töö tegemisest.* *Toob näiteid olmes kasutatavatest lihtmehhanismidest; näitab kuidas nendega saab võitu jõus.*
Võimsus.	
Energia, energia muunduvus ja jäävus, energia levimine lainena.	
Lihtmehhanism, lihtmehhanismide kasutamine.	
VALGUS JA SELLE SIRGJOONELINE LEVIMINE	
Valgusallikas.	*Nimetab eriliigilisi valgusallikaid ja selgitab nende olulisi tunnuseid.* *Valib eluruumi sobiva valgusallika ja põhjendab oma valikut.* *Teab, et Päike on* *täht. Loetleb spektri* *värvusi.*
Päike, tähed kui valgusallikad; galaktikad.	
Astronoomia; maailmaruumi uurimise võimalused.	
Valgus kui liitvalgus; spekter.	
Valgusevärvustega seotud nähtused looduses ja tehnikas.	
Valguse sirgjooneline levimine.	
Valguse kiirus.	
Vari.	
Varjutused.	
ORGANISMIDE RÜHMAD	
Taimed.	*Rühmitab elusorganisme erinevatel alustel, toob näiteid erinevate organismide omavahelistest seostest looduses.* *Võrdleb abivahendite toel eri taimerühmadele iseloomulikku välisehitust.* *Selgitab õpetaja abiga taimede osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid.* *Selgitab õpetaja abiga seente ja samblike osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid.*
Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned.	
Taimede osa looduses ja inimtegevuses.	
Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed.	
Õistaimede organid ja nende ülesanded.	
Fotosüntees.	
Õistaimede paljunemine ja levimisviisid.	
Seened.	
Seente mitmekesisus (kübar-, hallitus- ja pärmseened): nende välisehituse põhijooned.	

Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos.	*Selgitab õpetaja abiga selgrootute loomade osa looduses ja inimeste elus ning toob selle kohta näiteid.* *Väärtustab taimi, seeni, samblikke ja selgrootuid loomi elusloodusе oluliste osadena.*
Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine.	
Seente osa looduses ja inimtegevuses.	
Samblikud.	
Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm.	
Samblike osa looduses ning inimtegevuses.	
Loomad. *Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks; selgroogsete loomade rühmad.*	
Selgrootud loomad.	
Usside, limuste, lülijalgsete peamised välistunnused (sh võrdlus selgroogsetega), levik ning tähtsus looduses ja nimese elus.	
Selgrootute loomade hingamine.	
Selgrootute loomade erinevad toiduhankimise viisid ja organid.	
Usside, limuste ning lülijalgsete liit- ja lahksugulisus.	
Paljunemise ja arengu eripära otsese, täismoondelise ning vaegmoondelise arenguga loomadel.	
Inimeseparasiidid.	
Peremeesorganismi ja vaheperemehe vaheldumine usside arengus.	
MAA GLOOBUSEL JA KAARTIDEL	
Maa kujutamine gloobusel ja kaardil: poolkerad, ekvaator, poolused kaardivõrk.	*Leiab teavet kaartidelt ja atlastest.* *Näitab kaardil ja nimetab õpitud objekte ja piirkondi, kannab need kontuurkaardile.* *Mõõdab vahemaid looduses sammude ja/või mõõtmisvahendite abil.* *Mõõdab vahemaid kaardil mõõtkava abil.*
Kaartide mitmekesisus (sh interaktiivsed kaardid).	
Mõõtkava, vahemaade mõõtmine looduses ja kaardil.	
Maailmameri ja selle osad.	
Mandrid; suuremad riigid.	

Ajavööndid.	*Määrab ajavööndite kaardi abil kellaaja erinevuse maakera eri kohtades.*

MAAKERA LOODUSVÖÖNDID	
Jäävöönd.	*Leiab teavet kaartidelt ja atlastest.* *Näitab kaardil ja nimetab ning kannab õpitud objektid/piirkonnad kontuurkaardile.* *Iseloomustab kaardi abil loodusvööndite paiknemist.* *Nimetab piirkonnale iseloomulikke taimi ja loomi, kirjeldab inimtegevust ja selle mõju piirkonna loodusele.*
Tundra.	
Parasvöötme okas- ja lehtmets.	
Parasvöötme rohtla.	
Vahemereline põõsastik ja mets.	
Kõrb.	
Savann.	
Ekvatoriaalne vihmamets.	
Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes. (Loodusvööndid ja nende paiknemine (iseloomustamine kaardi abil), looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, *pinnamoe) vastastikused seosed.*	
Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes.)	
MAAVARAD	
Kivimid ja nende teke.	*Leiab teavet kaartidelt ja atlastest.* *Näitab kaardil ja nimetab ning kannab õpitud objektid/piirkonnad kontuurkaardile.* *Tunneb looduses ja pildil ära ning iseloomustab liiva, kruusa, savi, graniidi, liivakivi, lubjakivi, põlevkivi ja kivisöe.* *Toob näiteid õpitud maavarade kasutamise kohta.*
Maavarad Eestis ja Euroopas.	
TUNTUMAD METALLID	
Metallimaakidest metallide sulatamine.	*Toob näiteid metallide ja nende sulamite kasutamise kohta igapäevaelus.*
Metallid igapäevaelus, metallide iseloomulikud omadused.	
Metallide sulamid igapäevaelus.	

Metallid ja mittemetallid.	
Metallide korrosioon (raua näitel).	

9. klass

- *Iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (plaani toel) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele;*
- *eristab ja nimetab joonisele/mudelile toetudes inimkeha elundeid-elundkondi ning kirjeldab nende funktsioone;*
- *teab ja väärtustab tervisliku eluviisi põhimõtteid;*
- *demonstreerib õpisituatsioonis peamisi esmaabivõtteid;*
- *kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus;*
- *kirjeldab olmes kasutatavate lihtsa tööpõhimõttega seadmete toimimist, käsitseb ohutult olmes kasutatavaid mõõteriistu;*
- *toob näiteid õpitud ainete/materjalide kasutusvõimaluste kohta igapäevaelus; mõistab tuntumate olmekemikaalide ohtlikkust ning järgib neid kasutades ohutusnõudeid;*
- *toob näiteid elektritarvitite kasutamise kohta igapäevaelus, selgitab kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid;*
- *mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust; kirjeldab keskkonna säästmise võimalusi.*

Õppesisu	***Õpitulemused***
INIMESE ORGANISM	
Rakud, koed, elundid.	*Selgitab naha ülesandeid.*
Rakud: üherakulised ja hulkraksed elusolendid.	*Teab ja väärtustab naha tervishoiuga seotud tervislikku eluviisi.*

Inimese rakud, koed ja elundid.	*Nimetab joonisel/mudelil inimese skeleti peamisi luid ja lihaseid.*
Elundkondade põhiülesanded.	
Naha ehitus ja ülesanded.	*Selgitab luude ja lihaste ülesandeid.*
Hügieeninõuded naha hooldamisel.	*Peab tähtsaks enda tervislikku treenimist.*
Luud ja lihased.	*Selgitab ja/või demonstreerib*

Luustiku osad, luustiku ja lihaste talitluse põhiülesanded.	*esmaabivõtteid luumurdude, lihasevenituste ja -rebendite korral.*
Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Esmaabi luumurdude, lihasevenituste ja - rebendite korral.	*Selgitab jooniste ja skeemide alusel vereringe-elundkonna talitlust.*
Vereringe.	*Teab ja väärtustab HIV-iga nakatumist vältivaid tervislikke eluviise.*
Südame ehitus ja talitlus.	
Veri, vere liikumine organismis.	*Teab ja väärtustab südant, vereringeelundkonda ja immuunsüsteemi tugevdavat ning säästvat eluviisi. Selgitab ja/või demonstreerib esmaabivõtteid verejooksude korral.*
Vere osa organismi immuunsüsteemis.	
Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus.	
Immuunsüsteemi ja vaktsineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel.	*Selgitab hingamiselundkonna jooniste/skeemide alusel hingamise olemust.*
Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS.	*Teab hingamiselundite levinumate haiguse tekkepõhjusi ja haiguste vältimise võimalusi.*
Treeningu mõju vereringeelundkonnale.	*Demonstreerib kunstliku hingamise võtteid.*
Inimesesagedasemad südame- ja veresoonkonnahaigused, nende tekkepõhjused.	*Suhtub vastutustundlikult oma hingamiselundkonna tervisesse.*
Esmaabi verejooksude korral.	*Võrdlebjoonistealusel naise ja mehe suguelundkonna ehitust ning talitlust.*
Doonorlus, veregrupid.	*Selgitab sagedasemate suguhaiguste levimise viise ja neisse haigestumise vältimise võimalusi.*
Seedimine ja eritamine.	*Väärtustab ennast ja teisi säästvat seksuaalelu.*
Inimese seede-elundkonna ehitus ja talitlus.	*Teab erinevate rasestumisvastaseid meetodeid ja hindab nende sobivust raseduse vältimiseks.*
Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid.	*Selgitab närvisüsteemi põhiülesandeid.*
Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed.	*Suhtub kriitiliselt närvisüsteemi kahjustavate ainete tarbimisse.*
Neerude üldine tööpõhimõte.	*Selgitab jooniste/mudelite toel erinevate meeltega seotud organite ehitust ning talitlust.*
Kopsude, naha ja soolestiku eritamisülesanne.	
Hingamine.	
Inimesehingamiselundkonna ehitus ja talitlus.	
Treeningu mõju hingamiselundkonnale.	

Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine.	*Teab ja väärtustab meeleelundeid säästva eluviisi põhimõtteid.*
Esmaabi: kunstlik hingamine.	
Paljunemine ja areng.	
Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus.	
Muna- ja seemnerakkude küpsemine.	
Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused.	
Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus.	
Pere planeerimine, abordiga kaasnevad riskid.	
Inimorganismi talitluslikud muutused sünnist surmani.	
Talitluste regulatsioon.	
Närvisüsteemi ehitus ning ülesanded, tervishoid.	
Refleksikaare ehitus ja talitlus (arvutimudeli abil). *Peamiste sisenõrenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded.*	
Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel.	
Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis.	
Infovahetus väliskeskkonnaga.	
Silma ehitus ja talitlus.	
Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine.	
Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega.	
Kuulmishäirete vältimine ja korrigeerimine.	
Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed.	
VALGUSE PEEGELDUMINE JA MURDUMINE	

Valguse peegeldumise nähtus; peegeldumine peegel- ja mattpinnalt.	*Kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid*

Esemete nägemine.	*nende avaldumise kohta igapäevaelus.* *Kirjeldab katse toel valguse peegeldumist peegelpinnalt ja mattpinnalt.* *Põhjendab katse toel Kuu faase.* *Kirjeldab katse toel valguse murdumist prismas või läätses.* *Nimetab erineva kujuga peeglite kasutusvaldkondi.* *Nimetab läätsede kasutusvaldkondi.* *Teeb õpetaja toel katseliselt kindlaks, kas antud prillid on pluss(läätsedega)klaasidega või miinus(läätsedega)klaasidega.* *Teeb õpetaja toel katseliselt kindlaks, milliseid värvilisi valgusi antud valgusfilter läbi laseb.*
Kuu faaside teke.	
Tasapeeglite, kumer- ja nõguspeeglite kasutamine.	
Valgusemurdumise nähtus.	
Prisma, kumer ja nõgus lääts; nende kasutamine optilistes seadmetes (luup, binokkel, fotoaparaat, mikroskoop jms).	
Kaug- ja lühinägelikkus, prillid.	
Kehade värvus.	
Valguse neeldumine, valgusfilter.	
VÕNKUMINE JA LAINE	
Võnkumine; võnkumise amplituud, periood, sagedus.	*Kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus.* *Toob võnkuvate kehade näiteid.* *Võrdleb õpetaja toel kehade võnkumisi, kasutades amplituudi, perioodi ning sageduse mõisteid.* *Toob heliallikate näiteid.* *Võrdleb nais- ja meeshäält (kõrgem- madalam).* *Teab, et väga valju muusika kuulamine kahjustab kuulmist.*
Võnkumise levimine - laine.	
Heli, heli kiirus, võnkesageduse ja heli kõrguse seos.	
Heli valjus.	
Elusorganismide hääleaparaat; abiteenused (hambaravi, logopeed).	
Müra ja mürakaitse.	
Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas.	
RÕHUMISJÕUD	
Rõhk, õhurõhk; manomeeter, baromeeter.	*Kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus.*
Üleslükkejõud.	
Kehade ujumine.	

Rõhu avaldumine looduses ja arvestamine	*Kirjeldab rõhu muutmise võimalusi. Toob näiteid ujuvate kehade kohta.* *Esitab hüpoteesi keha ujuvuse kohta vees ja kontrollib hüpoteesi katseliselt.* *Kirjeldab olmes kasutatavate lihtsa tööpõhimõttega seadmete toimimist, käsitseb*

tehnikas.	*ohutult olmes kasutatavaid mõõteriistu.* *Mõõdab manomeetriga õhurõhku sõiduki rehvis.* *Teeb otsustuse rõhu vastavusest ettenähtud väärtusele.*
ELEKTRIÕPETUS	
Kodune vooluvõrk: vooluallikad, vooluring. *Lühis, kaitsmed.* *Kaitsemaandus.* *Elektrivoolu töö ja võimsus: elektrienergia arvesti.* *Elektritarvitid koduses majapidamises, elektriohutus, säästlikkus.*	*Toob näiteid elektritarvitite kasutamise kohta igapäevaelus, selgitab kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid.* *Kirjeldab õpetaja toel klassi vooluvõrku.* *Kirjeldab elektritarvitit sildiandmete põhjal (ohutustähised, toitepinge, võimsus).* *Toob näiteid olukordadest, kus tarviti juhe peab omama kaitsemaandust.* *Võrdlebõpetaja toel elektrilisi valgusallikaid säästlikkuse seisukohast.*
MAGNETNÄHTUSED	
Püsimagnet. *Magnetväli.* *Magnetnähtused looduses ja tehnikas.* *Elektromagnet.* *Elektromagnetkiirgus: kiirgusallikad meie igapäevaelus, kiirguse mõju inimese tervisele.*	*Kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus.* *Kirjeldab magnetite vastastikmõju.* *Toob näiteid magnetite kasutamisest.* *Kirjeldab olmes kasutatavate lihtsa tööpõhimõttega seadmete toimimist, käsitseb ohutult olmes kasutatavaid mõõteriistu.*

KEEMIA IGAPÄEVAELUS	
Toiduainete koostis.	*Toob näiteid õpitud ainete/materjalide kasutusvõimaluste kohta igapäevaelus.* *Mõistab tuntumate olmekemikaalide ohtlikkust ning järgib neid kasutades ohutusnõudeid.* *Mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust.* *Kirjeldab keskkonna säästmise võimalusi.*
Eluks vajalikud süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis.	
Kütused.	
Tarbekeemia saadused, plastid ja kiudained.	
Olmekemikaalide kasutamise ohutusnõuded.	
Keemia ja elukeskkond	
MAAILM	
Mandrid, maailmajaod, suuremad riigid, pealinnad maailma poliitilisel kaardil: asukoht, geograafilised koordinaadid.	*Iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta.* *Esitab teavet kaasõpilastele.*
Erinevad rassid ja rahvad.	
EUROOPA JA EESTI	
Rahvastik, asustus.	*Iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta.* *Esitab teavet kaasõpilastele.* *Iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi objekte/piirkondi.* *Toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonnaja inimtegevusevaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele.* *Toob näiteid elektritarvitite kasutamise kohta igapäevaelus, selgitab kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid.* *Mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust.* *Kirjeldab keskkonna säästmise võimalusi.*
Eesti ja Euroopa rahvaarv ja selle muutumine.	
Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis ja rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid.	
Rände ja nende põhjused.	
Rahvuslik koosseis.	
Rahvastiku paiknemine.	
Linnastumise põhjused.	
Linnastumisega kaasnevad majanduslikud, sotsiaalsed keskkonnaprobleemid.	
Majandus.	
Euroopa ja Eesti majandusressursid, tööstusharud.	
Eesti energiamajandus, põlevkivi kasutamine (elektri tootmine ja transportimine kasutajateni) ja keskkonnaprobleemid.	

Euroopa energiamajandus energiaprobleemid.	*Iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta.* *Esitab teavet kaasõpilastele.*
Energiaallikad (sh alternatiivenergia), nende kasutamise eelised ja puudused.	
Põllumajandus ja toiduainetetööstus.	
Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid.	
Eri tüüpi põllumajandusettevõtted ja toiduainetööstus Euroopas.	
Eesti põllumajandus ja toiduainetööstus.	
Põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemid.	
Teenindus.	
Teenindus ja selle jaotumine.	
Turism ja selle liigid.	
Eesti turismimajandus; peamised vaatamisväärsused kodulinnas või - maakonnas	
Euroopa peamised vaatamisväärsused.	
Turismiga kaasnevad keskkonnaprobleemid.	
Transpordiliigid, nende eelised ja puudused sõitjate ning erinevate kaupade veol.	
Eesti transport.	
Euroopa peamised transpordikoridorid.	
REISISIHT EUROOPA	
Ühe valitud riigi iseloomustamine: üldandmed geograafiline asend, loodus, rahvastiku majandus tööstus, rahvaste kultuur ja traditsioonid.	*Iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta.* *Esitab teavet kaaslastele.*
Transpordivõimalusedsellesse riiki.	
Paiknemine, maavarad, majandus. tööstus, rahvaste kultuur ja traditsioonid.	
Transpordivõimalused sellesse riiki.	
Tervise- ja turvalisuse riskid jms.	

Ajalugu

Ajalooõpetuse kaudu toetatakse õpilase suutlikkust teha valikuid ja mõista oma vastutust ühiskonna ees.

Ajaloo **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et õpilane:

- tajub aja kulgu ja oma elu lugu läbi põlvkondliku järjepidevus;
- teadvustab sotsiaalse ja looduskeskkonna muutumist ajas;
- teab oluliste ajalooliste sündmuste põhifakte (mis?, kus?, millal?);
- mõistab sündmustevahelisi ajalisi ning põhjus-tagajärg-seoseid;
- teab, et minevik on olnud muutuv ja väga mitmekesine;
- teab lugusid oma tuttavate täiskasvanute elust;
- omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja tänapäeva arengusuundadest;
- teab ja väärtustab kombeid ja traditsioone oma kultuuris;
- aktsepteerib teisi rahvusi ja kultuure ning on avatud nende tundmaõppimisele;
- leiab infot erinevatest teabeallikatest ja oskab hinnata erinevate teabeallikate usaldusväärsust;
- tajub ja tunneb üldinimlikke väärtusi ja moraalinorme

- tunneb ja järgib jõukohaselt üldisi õigusnorme ning demokraatia põhimõtteid;
- väärtustab Eestit oma kodumaana ning Eesti Vabariigi kodanikuks olemist.

AJALOO ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

6.klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Minu pere. *Vanavanemad ja nende lapsed.* *Minu vanemate ja vanavanemate koolitee.* *Maakodu ja linnakodu.* *Ajateljel oma pere lugu.*	• *Tunneb huvi oma perekonnaga seotud minevikusündmuste vastu;* • *teab, et kodukoht ja elutingimused on ajaloo käigus muutunud;* • *tajub mineviku ja oleviku seoseid;* • *mõistab „põlvkonna" olemust;* • *mõistab ajalist järgnevust ajateljel, omab üldist ettekujutust kodukoha ajaloo perioodidest.*

7.klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Papüüruse, pärgamendi, paberi ajalugu. *Savitahvlid ja ruunikiri.* *Ajateljele märgitud ajalooperioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg.* *Eestlaste naabrid muinasajal.* *Eestlaste muistne vabadusvõitlus.* *Eesti kaubateena: hansaliit.* *Ameerika avastamine.*	• *Nimetab vanaaja olulisemaid kultuurisaavutusi;* • *selgitab õpitava ajalooperioodiga seostuvaid olulisemaid põhimõisteid;* • *nimetab tähtsamat muinasajast ja selle perioodidest (kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg);* • *selgitab üldisi fakte Eestist ja tema naabermaadest muinas- ning keskajal;* • *kirjeldab kõige üldisemal kujul keskaja olemust;* • *nimetab keskaja tähtsamaid leiutisi ja avastusi.*

8. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Eesti 19.sajandil. *Rahvuslik liikumine.* *Esimene üldlaulupidu ja rahvuseepos.* *Koolide areng.* *Eesti Vene tsaaririigi koosseisus.* *Esimene maailmasõda ja selle tagajärjed.* *Elu -olu paranemine majanduse arenedes.* *Kes olid C.R.Jakobson, J.Hurt, L.Koidula, F.R.Kreutzwald.* *Ajateljele paigutatud Eesti ja Euroopa tähtsamad sündmused.*	• *Selgitab üldisi fakte uusaja sündmustest ja inimeste elu-olust Eestis kuni Esimese maailmasõja lõpuni;* • *nimetab Euroopa ja maailma uusaja tähtsamaid sündmusi, mis on mõjutanud Eesti ajalugu;* • *iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;* • *teab Eesti talurahva vaimuelu ja kultuuri, rahvuslikku ärkamisaega;* • *teab, et Euroopas toimunud sündmused on oluliselt mõjutanud Eesti ajalugu;* • *kirjeldab, kuidas majanduslikud ja ühiskondlikud muutused on*

	mõjutanud inimeste elukorraldust; • *teab teatud ulatuses tuntumaid ajaloolisi isikuid, nende saavutusi;* • *teab, et inimeste teadmised on arenenud suhtlemises teiste rahvastega;* • *mõistab sõdade erisust seoses ajaperioodiga;* • *kõrvutab ajateljel mõningaid olulisi Eestis ja Euroopas toimunud sündmusi;* • *tunneb ajaperioodi iseloomulikke tunnuseid.*

9. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Ekskursioonid Tallinna vanalinna ja Rocca Al Mare vabaõhumuuseumi. *Esimese maailmasõja tulemused.* *Eesti Vabariigi loomine.* *Eesti vabadussõda.* *Tähtsamad kultuuritegelased Eesti vabariigis.* *Eesti Tööstus ja põllumajandus 1920-40.* *Eesti kool aastatel 1920-40.* *Eesti Ii maailmasõjas.* *Eesti kultuur II maailmasõja järel.* *Eesti tööstus ja põllumajandus II maailmasõja järel.* *Eesti taasiseseisvumine.* *Eesti riigi valitsemine ja demokraatia.* *Kodanike põhiõigused ja kohustused.*	• *Tunneb huvi Eesti riigi mineviku vastu;* • *teab, et maailmas toimunud sündmused on otseselt või kaudselt mõjutanud nii Eestis kui ka mujal Euroopas toimunud sündmusi;* • *teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes;* • *omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja sellega seoses üldjoontes kogu maailma ajaloost;* • *mõistab, et eri ajastute kultuuri-, teaduse- ja tehnikasaavutused on olnud edasiviivaks jõuks riikide (ka Eesti) arengus;* • *kujutab ajateljele toetudes ette maailmas toimunud olulisemaid sündmusi;* • *nimetab oma põhiõigusi ning kohustusi Eesti Vabariigi kodanikuna;*

	• *kirjeldab Eesti riigi valitsemiskorda;* • *väärtustab oma kodumaad ning Eesti Vabariigi kodanikuks olemist.*

Inimeseõpetus

Inimeseõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et õpilane:

- tunneb oma keha ning mõistab inimese kasvamise/arenemisega seotud muutusi ja vastutust (nt seksuaalsuse olemus ja sellega seotud vastutus, töövõime jne);
- hoolitseb iseenda ja kaaslaste tervise eest (isiklik ja pere hügieen, tervislikud eluviisid, esmaabi); väldib ennast ja teisi kahjustavat käitumist;
- märkab ja mõistab kaaslaste ning iseenda emotsionaalseid seisundeid, käitumisviise; oskab neid hinnata ja nendega toime tulla;
- hoiab puhtust ja korda; orienteerub eluasemega seotud küsimustes, omandab teadmised ja oskused majandamiseks, koduse elu korraldamiseks;
- otsib erinevatest teabeallikatest võimetekohaseid jätkuõppevõimalusi ja teeb enda jaoks optimaalseid valikuid;
- tunneb huvi ümbritseva ühiskonnaelu vastu;
- järgib olmesuhtlemiseks vajalikke sotsiaalseid nõudeid ja käitumisetiketti;
- tunneb olmesuhtlemiseks vajalikke kodanikuõigusi ja –kohustusi.

INIMESEÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
MINA JA MEIE	
Mina: minu välimus ja mulle meeldivad tegevused.	*Nimetab oma lemmiktegevusi küsimuste toel;* *kirjeldab ennast, nimetades oma nime, kooli, klassi, kodu asukohta, õdede-vendade ja vanemate nimesid;* *vastab dialoogi repliigile, alustab dialoogi oma soovide ja vajaduste väljendamiseks;* *osaleb ühistes (õppe)mängudes ja suudab meelde tuletamisel mängureeglitest kinni pidada;* *hindab kaaslaste tegevusi meeldib / ei meeldi-tasandil ning õppesituatsioonis õige / vale tasandil;*
Tervitamine (igapäevane tervitamine koolis, tervitusele vastamine).	
Enesetutvustamine ja kaaslastega tutvumine dialoogis (nimi, kool, klass)	
Õpitegevused koolis, õppevahendid.	
Tüli: vabandamine, leppimine (dialoogi repliigid).	

Peo-, töö-, spordiriietus (riietusesemed, riietuse sobitamine situatsiooniga).	*teretab klassi sisenemisel;* *eristab piltidel peo-, töö- ja spordiriietust; valib õpisituatsioonis leppimiseks ja vabandamiseks sobivad repliigid;* *valib õpisituatsioonis leppimiseks ja vabandamiseks sobivad repliigid.*
MINA JA TERVIS	
Kehaosad (pea, kael, keha, käed, jalad), juuksed ja nägu.	*Hoolitseb isikliku välimuse ja hügieeni eest (kammib juukseid, peseb käsi ja hambaid, kasutab tualetti);* *eristab ja nimetab praktilise tegevuse käigus erinevat tüüpi roogasid;* *käitub söögilauas viisakalt ja arvestab teistega.*
Kehaosade (nägu, kael, käed, jalad) pesemine, küünte eest hoolitsemine. Hammaste pesemine.	
Tualeti kasutamine.	
Toitumine (toidud: supp, praad jne, toidunõud).	
Käitumine söögilauas: toidu palumine, tänamine.	
MINA JA PERE	
Pereliikmed (vanemad, õed-vennad, vanavanemad), nende nimed. Pereliikmete kodused tööd, pereliikmete abistamine, minu kohustused kodus.	*Väärtustab kodu ja perekonda;* *kirjeldab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;* *teab oma kohustusi kodus;* *nimetab oma pereliikmed ja teab nende nimesid.*
MINA JA MINU KODU	
Kodumaja (talumaja/ eramu/korter suures majas); ruumid kodus (esik, köök, elutuba jt)	*Kirjeldab õpetaja küsimustele toetudes oma kodu ja klassiruumi;* *väärtustab Eestimaad oma kodumaana;* *teab Eesti lipu värve nende õiges järjestuses.*
Mööbel kodus, koolis (esemed, nende otstarve).	
Kodu asukoht (Eestimaa; küla/linn/alev).	
Eestimaa, minu kodumaa, Eesti Vabariigi lipp.	
MINA JA AEG	

Nädal (töö- ja puhkepäevad; eile, täna, homme).	*Nimetab nädalapäevi, ööpäeva osasid ja aastaaegu õiges järjestuses*
Ööpäeva osad (hommik, päev, õhtu, öö).	
Aasta (aastaajad: laste tegevused, riietus, ohud jalakäijatele liikluses).	
MINA JA ASJAD	
Minu oma, kaaslase oma (enda ja kaaslaste, sh õpetaja asjade kuuluvuse eristamine), asjade palumine kasutamiseks. Ausus asjade jagamisel.	*Märkab õpetaja suunamisel ümbritsevate esemete välimust, esemete ja ruumide puhtust ning korrashoidu;* *teeb vahet endale ja teistele kuuluvate asjade vahel;* *korrastab õpetaja juhendamisel oma töölauda ja lähiümbrust.*
Koristustööd ja –vahendid klassiruumis ning kodus.	
MINA JA TURVALISUS	
Sõidutee ohutu ületamine (valgusfoor, ülekäigurada, maantee ületamine). Liikumine jalakäijate teel üksi ja rühmaga. Helkur.	*Teab, kuidas ohutult sõiduteed ületada, ja käitub vastavalt;* *kirjeldab ühissõidukisse sisenemise ja väljumise korda;* *teab peast oma täiskasvanud pereliikme telefoninumbrit;* *demonstreerib õpisituatsioonis täiskasvanu poole pöördumist eksimise korral.*
Ühissõidukid kodukohas (sõiduki ootamine, sisenemine, väljumine; tänava (sõidutee) ületamine; sõidupilet).	
Võõras ümbrus, eksimine, abi palumine (dialoogi repliigid), vanemale helistamine	

2. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
MINA JA MEIE	
Tervitamine: erinevad tervitusväljendid; eakaaslaste ja täiskasvanute tervitamine.	*Tavasituatsioonides suhtlemisel tervitab, palub, tänab, vabandab;* *teab oma vanust, sünnipäeva ja kodust aadressi;* *alustab ja jätkab dialoogi tuttavates situatsioonides;* *kutsub õpetaja suunamisel kaaslasi tuttavat (õppe)mängu mängima, valib ja jagab rolle ning mänguasju;* *nimetab näoilmele ja hääletoonile vastava emotsiooni (4 erinevat);*
Enesetutvustamine ja tutvumine kaaslastega dialoogis (vanus, sünnipäev). Kaaslase kutsumine ühistegevusse.	
Klassi reeglid (sõnastamine ühisvestluses), reeglite vajalikkus. Suhtluspartnerite näoilmed ja hääletoon (rõõmus, kurb, sõbralik, vihane, üllatunud).	
Kiusamine (äratundmine), täiskasvanult abi palumine. Oma eksimuse tunnistamine ja	

vabandamine; positiivne reageerimine vastuseks vabandamisele.	*hindab õpetaja abiga kaaslaste igapäevaseid käitumisakte õige/vale-, meeldib /ei meeldi tasandil;* *tunneb ära situatsiooni, kus kedagi kiusatakse;* *demonstreerib õpisituatsioonis vabandamist ja sellele positiivset vastust;* *teab koolitöötajate ameteid.*
Koolitöötajate ametid	
MINA JA TERVIS	
Isiklik hügieen: igapäevane pesemine, dušš, vann, saun; pesemisvahendid ja nende korrashoid. Hügieen enne ja pärast igapäevaseid tegevusi (söömine jne), nohu-köha korral.	*Kirjeldab ja järgib õpetaja meeldetuletusel hügieeninõudeid igapäevaste tegevuste käigus, nohu/köha korral (käte pesemine, taskuräti kasutamine jms);* *kirjeldab pildile toetudes hammaste tervishoidu;* *väärtustab liikumist ja aktiivseid tegevusi oma päevakavas;* *nimetab illustratsioonidele toetudes vajalikke toidukordi ja tervisele kasulikke toite;* *käitub söögilauas viisakalt (palub, tänab, räägib vaikse häälega, hoiab puhtust).*
Hammaste tervishoid: värske aed- ja puuvili, kommid; hambaarst.	
Liikumise vajalikkus ja võimalused; mängukohad väljas, ohutusnõuded.	
Toitumine (söögikorrad, sobivad toidud; sooja koolilõuna vajalikkus).	
Käitumine söögilauas: toidu tõstmine, vestlus söögilauas.	
MINA JA PERE	
Pereliikmete tegevused, ühised tegevused ja mängud, pereliikmetega arvestamine.	*Kirjeldab üksteisega arvestamise võimalusi peres;* *selgitab lähemaid sugulussuhteid;* *teab oma vanemate ameteid.*
Vanemate ametid.	
Sugulased (onu, tädi; onude, tädide lapsed).	
MINA JA MINU KODU	
Minu kodu (ruumid, sisustus), aadress.	*Teab peast oma aadressi;* *kirjeldab ja väärtustab oma kodu;* *kirjeldab pildile toetudes tähtsamate pühade tähistamist.*
Lemmikloom kodus. Koduarmastus.	
Koolis tähistatavad riiklikud ja rahvakalendripühad (olulisemate tegevuste nimetamine illustratsioonide järgi).	
MINA JA AEG	
Aasta (aastaaegadele vastavad kuud, välitööd koduümbruses aastaaegade	*Määrab aega täistundides;*

kaupa; vanus, sünnipäev: kuupäev, kuu)	*kirjeldab ja väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks; kirjeldab piltidele toetudes oma päevakava*
Kellaaeg täistundides.	
Päevakava: minu ja kaaslaste tegevused koolis ja kodus; tegevused, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks.	
MINA JA ASJAD	
Minu oma, kaaslase oma, meie oma (esemete hoidmine ja kasutamine; andmine, laenamine, varastamine, lõhkumine; kadedus, lahkus). Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas.	*Eristab oma, võõrast ja ühist asja ning mõistab, et Minu oma, kaaslase oma, meie oma (esemete hoidmine ja kasutamine; andmine, laenamine, varastamine, lõhkumine; kadedus, lahkus). Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas.võõrast asja ei tohi loata võtta;* *väärtustab ausust asjade jagamisel;* *kirjeldab erinevaid võimalusi kodust kooli jõudmiseks;* *käitub tänaval ja liiklusvahendis viisakalt; demonstreerib õpisituatsioonis viisakat telefonivestlust*
Individuaalsed ja üldkasutatavad transpordivahendid kodu ja kooli vahel liiklemiseks. Käitumine liiklusvahendites.	
Telefoni viisakas vastuvõtmine; helistamine vanematele.	
MINA JA TURVALISUS	
Sagedasemad lastega toimuvad õnnetusjuhtumid: kukkumised, liiklusõnnetused jalakäijatega (sõidutee valesti ületamine, seisva liiklusvahendi varjust väljumine, liiklemine talvisel teel); juhtumist teatamine lähimale täiskasvanule.	*Teab sagedasemaid ohtusid kooliteel liiklemisel ja võõraste inimestega;* *suhtlemisel, oskab pöörduda täiskasvanu poole abi saamiseks;* *kirjeldab pildile toetudes õnnetusi vältivat käitumist;* *demonstreerib õpisituatsioonis käitumist võõraste inimestega;* *demonstreerib õpisituatsioonis käitumist võõras ümbruses.*
Käitumine võõraste inimestega (koju sisselaskmine, võõraga kaasaminek, võõralt asjade/maiustuste vastu võtmine jms; hädaolukorras abi palumine).	
Võõras ümbrus, eksimine, abi palumine (dialoogi repliigid), vanemale helistamine.	

3. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
KÄITUMINE JA SUHTLEMINE	
Mina. Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. Iga inimese väärtus.	*Nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja mille poolest erineb teistest;*

Uhkustamine. Valetamine (valetamise tagajärjed, vale ülestunnistamine, tõe rääkimine).	*väärtustab iseennast ja teisi;* *alustab ja jätkab dialoogi (küsimus – vastus, teade – küsimus, kutse koostegevusele, nõustumine, loobumine);* *hindab ning vastandab õpisituatsioonis oma ja kaaslaste igapäevaseid käitumisakte õige/vale-, meeldib/ei meeldi-tasandil;* *kirjeldab viisakat käitumist koolis, külas ja koduümbruses;* *kirjeldab kava abil sünnipäevapeo kulgu;* *kirjeldab näoilme ja hääletooni järgi kaaslaste 4–6 emotsiooni;* *laenutab raamatukogust endale huvipakkuva raamatu.*
Käitumine koduümbruses (trepikojas, õues, tänaval), naabritega arvestamine.	
Sünnipäeva tähistamine, peo planeerimine (tegevuste/mängude valik ja peo ettevalmistamine), sobilikud kingitused. Külla kutsumine, küllaminek, käitumine külas.	
Telefonivestlus sõbraga (kutse koostegevusele, dialoog).	
Käitumine söögilauas (igapäevane laua katmine ja koristamine, hügieeninõuded).	
Käitumine raamatukogus (kooli raamatukogus lugejaks registreerimine, raamatu laenutamine), raamatu hoidmine.	
Suhtluspartnerite näoilmed, hääletoon (viha, hirm, vastikus, häbi, üllatus, rõõm).	
INIMENE JA TERVIS	
Õpilase välimus (keha ja riiete puhtus-korrashoid), selle mõju enesetundele ja suhetele kaaslastega.	*Nimetab oma keha puhtuse ning välimuse eest hoolitsemise võimalusi – vahendeid ja vajalikkust;* *kirjeldab tervet ja haiget inimest;* *teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;* *teadvustab oma enesetunnet ja teavitab sellest kaaslasi;* *kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport.*
Terve ja haige inimene, haiguse tunnused (nohu, köha, palavik, valu, lööbed), teavitamine halvast enesetundest; nakkuse levikut vältiv käitumine, ravimite võtmine.	
Haiguste ennetamine (riietus, ruumide õhutamine, karastamine). Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport.	
INIMENE JA PEREKOND	
Peretüübid: suurpere, väikepere. Õdede-vendade, vanemate, vanavanemate andmed (nimi, vanus, tegevus).	*Kirjeldab oma perekonda: pere suurus, andmed pereliikmete kohta (nimi, vanus, tegevus);*

Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne, üksteisega arvestamine.	*kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad;* *väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres; nimetab oma kohustusi peres*
INIMENE JA KODUMAA	
Eestimaa minu kodumaa. Eesti Vabariigi sümbolid: vapp, hümn. Pealinn. President. Eesti rahvussümbolid: suitsupääsuke, rukkilill.	*Tunneb Eestimaa sümboleid (lipp, vapp, hümn; suitsupääsuke, rukkilill);* *väärtustab Eestit – oma kodumaad;* *jutustab oma ja pereliikmete tegevusest pühade tähistamisel (5–6 lauset)*
Pühad ja kombed (vastlapäev, kadripäev, mardipäev, advent, jõulud).	
INIMENE JA AEG	
Aastaaegade jagunemine kolmeks perioodiks (varakevad jne), inimeste tegevused, ohuolukorrad sõltuvalt aastaajast (kõndimine jäätunud veekogul jms).	*Kirjeldab aastaaegadest sõltuvaid ohtusid ning nende vältimise võimalusi;* *määrab aega täis- ja pooltundides;* *kirjeldab positiivseid vaba aja veetmise võimalusi.*
Kalender, selle vajalikkus (aasta, kuud, nädalad; tähtpäevad).	
Kellaaeg õpilase päevakavas (täis- ja pooltund, tegevuste ajaline järjekord).	
Vaba aja mitmekülgse sisustamise võimalused.	
MINA JA TURVALISUS	
Koolitee ja selle ümbrus, kooli tuleku aeg ja viis.	*Kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti;* *palub ohuolukorras ja õnnetusjuhtumi korral abi (sh kasutada telefoni, valida hädaabi numbrit).*
Käitumine tundmatute ainetega, vedelikega.	
Päästeteenistus: kiirabi, politsei, tuletõrje; abi vajadus (seos õnnetusjuhtumitega). Abipalve esitamine hädaabi numbril 112.	
Turvakodu.	

4. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
KÄITUMINE JA SUHTLEMINE	
Mina. Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus, sooline kuuluvus. Mina ja endasse suhtumine. Lapse õigused ja kohustused.	*Nimetab ning võrdleb oma ja sõprade vaba aja tegevusi, huvisid;*

Sõbrad ja tuttavad: sõprade valimine ja hoidmine, ühistegevus. Klassiõhtu: sisukate peotegevuste valik ja planeerimine.	*väärtustab iseennast ja teisi, väärtustab oma soolist kuuluvust; analüüsib ühistes vestluses situatsioonide, oma ja kaaslaste käitumisaktide ning emotsionaalsete seisundite põhjuseid ja tagajärgi; kirjeldab, kuidas leida ja hoida sõpru; planeerib koostegevuses klassiõhtu; osaleb üksteise tegevust reguleerivas dialoogis (teade – teade); jälgib kaasõpilaste tegevust ja vajaduse korral abistab neid; tunneb õpisituatsioonis konfliktsituatsiooni ning mõistab, millistel juhtudel on vajalik sellest täiskasvanule/õpetajale teatada.*
Eakaaslaste ja täiskasvanute kõnetamine	
Abivalmidus klassis (abi vajamine ja küsimine, abi vastuvõtmine, abivajaja märkamine ja abi pakkumine).	
Vägivaldne käitumine (tõukamine, ehmatamine, narrimine jne); võimalikud konfliktid igapäevases koolielus. Teatamine, kaebamine.	
INIMENE JA TERVIS	
Õppimise tervishoid (rüht, õige istumine, silmade tervishoid, puhkus, sport). Kahjulikud harjumused (liigne telerivaatamine, liigne arvutikasutamine jms; suitsetamine ja alkoholi tarvitamine), nende mõju füüsilisele tervisele ja õppimisvõimele.	*Kirjeldab õpilase tervist tugevdavate ja nõrgestavate tegurite ja harjumuste mõju füüsilisele tervisele ja õppimisvõimele; eristab, millised toidud on tervisele kasulikud; kirjeldab esmaseid ravivõtteid külmetuse korral; demonstreerib õpisituatsioonis esmaabi lihtsamate vigastuste puhul.*
Isiklikud toitumisharjumused, mõju enesetundele.	
Esmased kodused ravivõtted külmetushaiguste korral. Esmaabi lihtsamate vigastuste puhul (lõikehaav, ninaverejooks jne).	
PEREKOND JA KODUKOHT	
Minu sugupuu (perekond ja lähisugulased). Pereliikmete lahkumine ja lein, käitumine matustel, surnuaias.	*Nimetab oma lähisugulasi ja selgitab abistavate küsimuste toel kodu ja perekonna tähtsust oma elus; väärtustab oma kodukohta, nimetab kodukoha rikkusi ja tunneb ära sümbolid; hoiab koolis ning kodus puhtust ja korda; kirjeldab pühade tähistamise kombeid oma perekonnas.*
Maa- ja linnakodu (hooned; eluruumide sisustus, puhtus, korrashoid). Kodutus, lastekodu kui üks peretüüp.	
Transpordivahendid kodukohas tänapäeval ja minevikus. Sõidupilet ühissõidukis (ostmine jm toimingud).	
Meie kool ja teised ümbruskonna koolid. Muuseumid kodukohas, käitumine muuseumis.	

Kodukoha sümbolid: lipp, vapp. Kodukoha rikkused. Pühad ja kombed (uusaasta, EV aastapäev, volbripäev, jaanipäev jne).	
INIMENE JA AEG	
Kellaaja määramine veerandtunnise täpsusega. Kellaajast kinnipidamine: täpsus; hilinemine, selle tagajärjed.	*Määrab aega veerandtunnise täpsusega ning seostab seda tegevustega õpilase päevakavas; väärtustab täpsust ja kokkulepetest kinnipidamist.*
Õpilase päevakava koostamine, õppimine, puhkus, vaba aja tegevused	
INIMENE JA TEAVE	
Koolistend, ajakiri lastele, kuulutus ajalehes/stendil (teabeallikate kasutamine).	*Hangib koostegevuses teavet koolistendilt ja ajalehe kuulutustest.*
INIMENE JA TÖÖ, INIMENE JA ASJAD	
Töö, selle eesmärk ja tulemus (produkt, tasu); pereliikmete tööd (tööde jaotus, koostöö) koduses majapidamises, õpilase töö koolis, kohuse- ja vastutustunne töö tegemisel, tööarmastus.	*Mõistab töö vajalikkust ja väärtuslikkust;* *planeerib täiskasvanu abiga oma taskuraha kulutamist;* *kirjutab ja postitab oma lähedasele kirja või postkaardi.*
Lapse taskuraha, selle otstarbekas kulutamine (lihtsamate ostude sooritamine), raha kogumine.	
Ostud toidupoes: ostja ja müüja suhtlemine, raha kasutamine lihtsamates tehingutes. Tehingud postkontoris. Kirja saatmine.	
INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS	
Olmejäätmete tekkimine klassis ja koduses majapidamises (tegevused, nende tagajärjel tekkiv prügi); jäätmete individuaalne käitlemine.	*Sorteerib klassis tekkivaid olmejäätmeid;* *kirjeldab igapäevaseid turvalise käitumise viise (liiklemine kooliteel, jalgrattaga sõitmine, tulekahju vältimine, käitumine veekogu juures ja metsas);* *demonstreerib õpisituatsioonis käitumist ohuolukorras ning abi kutsusmist.*
Liiklusmärgid kodu ümbruses ja kooliteel (ülesanne, vajalikkus). Jalgrattaga (rulaga, rulluiskudega) sõitmine, ohud.	
Tuleohutuseeskirjade järgimine lapse igapäevastes tegevustes; käitumine tulekahju korral; käitumine tulekahjuhäire korral.	
Käitumine veekogude juures, basseinis, veekeskuses. Käitumine metsas, loodusmatkal (loodussäästlik käitumine, käitumine eksimise korral	

5. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
KÄITUMINE JA SUHTLEMINE	
Mina: olulisemad isikuandmed, meeldivad ja ebameeldivad tegevused; sarnasused ja erinevused võrreldes eakaaslastega. Enesetutvustamine dialoogis, arvestades vestluspartneri vanust (eakaaslane, täiskasvanu).	*Märkab ja mõistab erisusi oma ja kaaslaste tegevustes, arvamustes;* *osaleb koostegevuses erinevat tüüpi dialoogides (teade – küsimus – vastus jne);* *selgitab, milliseid enda andmeid võib sõpradele või võõrastele avaldada;* *kirjeldab isikuandmete avaldamisega seotud ohtusid;* *kirjeldab oma käitumist toimunud konfliktsituatsioonis;* *kirjeldab plaanile toetudes ning analüüsib ühises vestluses oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumisakte (soovid, tingimused, põhjus, tagajärg);* *demonstreerib õpisituatsioonis käitumist vägivalla märkamise korral;* *demonstreerib õpisituatsioonis käitumist vägivalla ohvriks sattumise korral;* *väärtustab suhetes abivalmidust, märkab abivajajat ning pakub võimalusel oma abi*
Suhtlemine võõrastega, milliseid isikuandmeid võib kellele avaldada. Igapäevased suhtlussituatsioonid kodus ja koolis (positiivsed-negatiivsed ettepanekud, konfliktid jne): hindamine (tingimused, põhjus, tagajärg); suhtlemiseesmärkide mõistmine (käsk, korraldus, palve, keeld, teave jne). Vägivaldse (füüsiline, vaimne) käitumise äratundmine, käitumine ohvri ja pealtnägijana.	
Abivalmidus (vanad inimesed, nooremad kaaslased, erivajadustega inimesed): abivajaja märkamine ja abi pakkumine, abistamine. Abi vajaduse ja enda võimaluste hindamine abi pakkumisel.	
INIMENE JA TERVIS	
Meeleelundite (nägemis-, kuulmis-, haistmis-, maitsmis-, kompimiselund) ülesanded, tervishoid.	*Selgitab meeleelundite ülesandeid ja tervishoidu;* *kirjeldab oma välimuse, hügieeni ja tervise eest hoolitsemise võimalusi ning teab hoolitsematuse tagajärgi;* *kirjeldab oma enesetunnet küsimustele toetudes;* *demonstreerib õpisituatsioonis esmaabi põletuse, külmumise ja minestuse korral;* *kirjeldab uimastite (alkoholi ja tubaka) mõju õppimisvõimele ja käitumisele;* *demonstreerib õpisituatsioonis uimastite tarvitamisest keeldumist.*
Erivajadustega inimesed (meeleelundite kahjustuste tagajärjel), alternatiivsed suhtlemisvahendid.	
Enesetunde kirjeldus dialoogis arstiga (levinumad külmetus- ja nakkushaiguste tunnused), ravirežiimi järgimine. Haiguste ennetamine (tervislikud eluviisid).	
Tervisesport ja liikumine, sportimisvõimalused kodukohas, Eesti tuntumad sportlased.	
Piisava une ja puhkuse vajalikkus.Valikud toitumisel.	

Esmaabi põletuse, külmumise, minestuse korral.	
Uimastid: tubakas, alkohol, narkootikumid (kanep); alkoholi ja tubaka mõju õppimisvõimele ja käitumisele. "Ei" ütlemine uimastitega seotud situatsioonides.	
PEREKOND JA KODUKOHT	
Elu maal ja linnas, kodukoha eluolu (levinumad tegevusvaldkonnad, ametid jms). *Kodukoha rahvariided, rahvariiete kandmine tänapäeval ja minevikus.* *Kodukoha tähtsamad traditsioonid (laulu- ja tantsupidu jms).*	*Võrdleb eluolu maal ja linnas;* *kirjeldab ühistes vestluses oma kodukanti;* *kirjeldab kodukoha traditsioonilisi üritusi, tunneb ära rahvariided;*
Peretraditsioonid (pereliikmete ühised tegevused, peretraditsioonide määratlemine ühisvestluses, sarnasused-erinevused kaaslastega).	*kirjeldab ühistes vestlustes oma pere traditsioone ja pühade tähistamist.*
Pühad ja kombed (ülestõusmispühad, karjalaskepäev, jüripäev, hingedepäev).	
INIMENE JA AEG	
Aja määramine minutilise täpsusega, kellaaja kahesugune määramine (toetudes ööpäeva osadele).	*Määrab aega minutilise täpsusega* *ning koostab õpetaja abiga endale*
Päeva ja nädala ajakava, vaba aja tegevuste mitmekesisus (positiivsed ja negatiivsed harjumused päevakavas: ajakulu, valikute tegemine jne).	*otstarbeka ajakulutusega päevakava;* *kirjeldab positiivsete harjumuste mõju;* *nimetab mitmekesiseid positiivseid vaba aja veetmise võimalusi.*
INIMENE JA TEAVE	
TV-kava (sisu, eakohased saated, telesaadete hulgast valikute tegemine).	*Leiab saatekavast teda huvitavad saated ning märgib need üles;*
Pilt-teatmeteosed, Internet: kooli koduleheküg (teabeallikate kasutamine).	*otsib koostegevuses teavet pilt-teatmeteosest; teadvustab reklaamide eesmärke*
Reklaamide sisu ja eesmärk.	
INIMENE JA TÖÖ, INIMENE JA ASJAD	
Palgatöö, selle tulemus ja eesmärk, ametis püsimise üldised tingimused (võrdlus õpilase käitumisega koolis).	*Mõistab oma kohustusi ja vastutust seoses õppetööga;*
Kulutused peres lapse heaolu eest hoolitsemisel (lapse põhivajadused ja soovid, pere majanduslike	*teadvustab oma nõudmiste/soovide sõltuvust vajadustest ja pere sissetulekust;*

võimalustega arvestamine jms), asjade väärtus sõltuvalt nende vajalikkusest.	*hindab asjade väärtust nende vajalikkusest lähtuvalt.*
Raha hoidmise viisid: hoiukarp, pank. Raha kogumine.	
INIMENE, SÄÄSLIKKUS JA TURVALISUS	
Vee ja elektri säästlik tarbimine koolis ja kodus.	*Kirjeldab vee ja elektri säästliku tarbimise võimalusi kodus ning koolis;* *nimetab olmejäätmete käitlemise viise koduses majapidamises;* *demonstreerib õpisituatsioonis käitumist liiklusõnnetuse korral ja abi kutsumist;* *kirjeldab ja teadvustab pürotehnika väärkasutuse ning pommiähvarduse tegemisega kaasnevaid tagajärgi;* *peab kinni evakuatsiooni reeglitest.*
Olmejäätmete (tava-, taaskasutatavad, ohtlikud jäätmed) käitlemine koduses majapidamises (prügi sorteerimine ja ärapaigutamine, kogumispunktid, jäätmete kompostimine).	
Liiklusõnnetuste peamised põhjused, liiklusõnnetusest teatamine ja abi kutsumine.	
Pürotehnika (ost-müük alaealistele, kasutamine). Pommiähvarduse tegemisega kaasnevad ohud ja tagajärjed, käitumine pommiähvarduse korral.	

6. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
SUHTLEMINE EAKAASLASTE JA TÄISKASVANUTEGA	
Suhtlemisstrateegiate eristamine (õpetaja abiga): selgitamine, veenmine, meelitamine, ähvardamine jm. Suhtluspartnerite motiivid ja kavatsused. Suhtlemine sõprade ja "sõpradega": "kambavaim", jäljendamine; isiklik arvamus, vastutus; keeldumine mittesoovitud tegevustest.	*Märkab ja jätab suhtlemisel meelde kaaslaste seisukohti, eristab kohast käitumist/suhtlemist kohatust käitumisest/suhtlemisest;* *võrdleb ja hindab õpetaja suunamisel enda ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ja käitumist (eesmärk, tingimused, põhjus–tagajärg);* *kasutab tuttavates olukordades suhtlemissituatsioonist, -partnerist ja -eesmärgist sõltuvaid variatiivseid väljendusviise;*
Suhtlemine vastassugupoolega (tähelepanu köitmine, tunnete verbaalne ja mitteverbaalne väljendamine, reageerimine (eba)meeldivatele ettepanekutele jms). Suhtlemine internetiportaalides, enda kohta edastatava infoga seotud turvalisus ja ohud.	
Suhtlemine koduste ja eakaaslastega: rääkimine, ärakuulamine; pinged-konfliktid, arusaamatused, nende vältimine ja lahendamine.	

Suhtlemisprobleemid kodus: muutunud suhted ja rollid, iseseisvumine: laste ja vanemate vastutus. Valetamine, vaikimine, hädavale. Süüteo ülestunnistamine ja vabandamine.	*demonstreerib õpisituatsioonis isikliku arvamuse sobilikul viisil väljendamist ning keeldumist mittesoovitud tegevustes;* *mõistab vabandamist kui oma süüst/eksimusest arusaamist ja kahetsemist;* *kirjeldab konfliktide ennetamise võimalusi suhetes; selgitab internetisuhtluses esinevaid ohtusid ning oma andmete edastamise põhimõtteid*
MINA ISE	
Mina-pilt: oskused ja võimed, huvid, tugevused ja nõrkused; sarnasused ja erinevused kaaslastega, sallivus.	*Kirjeldab ning hindab plaanile toetudes oma huvisid ja toimetulekut koolis (õnnestumised, raskused jms);* *selgitab ühistes vestluses enesehinnangu mõju käitumisele;* *väärtustab erinevusi inimeste vahel, on salliv erinevuste suhtes.*
Enesehinnang (erineva enesehinnanguga õpilaste käitumine sarnastes situatsioonides).	
INIMESE TERVIS	
Sissejuhatus inimese anatoomiasse lähtuvalt elundite funktsioonidest (nahk, meeleelundid, aju, kopsud, magu, neerud, maks, suguelundid).	*Omab ettekujutust inimese organismi üldisest ülesehitust, tunneb joonisel inimfiguuris ära elutähtsad organid;* *nimetab ebatervisliku toitumise võimalikke tagajärgi, oskab valida erinevate toitude hulgast tervisele kasulikke;* *selgitab mitmekülgse toitumise olemust;* *demonstreerib õpisituatsioonis esmaabi mürgituse ning looma- ja putukahammustuse korral;* *kirjeldab uimastite mõju organismile ja käitumisele.*
Toidu- ja toitained. Toiduainete pakendiinfo (eri toitainete sisaldumine; parim enne jms). Kiirtoit – populaarsuse põhjused, mõju inimese organismile. Üle- ja alatoitumine (sh dieedid ja näljutamine), selle mõju tervisele.	
Esmaabi (toidu- jms) mürgituse, looma- ja putukahammustuse korral.	
Uimastite (sh alkoholi ja tubaka) mõju organismile (ülevaatlikult) ja käitumisele.	
INIMESE ARENG	
Murdeiga, muutused tüdrukute ja poiste organismis. Erinev arengutempo ja muutuste aktsepteerimine.	*Teadvustab ja aktsepteerib murdeeaga seotud muutusi oma organismis ja käitumises, mõistab arengu individuaalsust;*
Poiste ja tüdrukute hügieen, ravikosmeetika vajadus ja kasutamine	

Muutused tüdrukute ja poiste käitumises, sh suhtlemises; sobivad ja ebasobivad käitumismallid.	*nimetab kohti, kust leida abi ja vastuseid oma murdeeaga seotud küsimustele*
INIMESE VÄLIMUS	
Riietumine (olukorrale ja kehaehitusele sobiva riietuse, jalanõude valik, noortemood – riietusesemete otstarbekus). Riiete ja jalanõude puhtus-korrashoid: pesemis- ja hooldusvahendite kasutamine; keemiline puhastus, kingsepp (oma soovide väljendamine suhtlemisel).	*Hoolitseb oma välimuse eest ja valib olukorrale vastavad rõivad;* *kirjeldab juuste ja küünte hooldamise põhimõtteid ning põhjendab hooldamise vajadust; demonstreerib õpisituatsioonis oma soovide väljendamist teenindajale (juuksurile, kingsepale, keemilises puhastuses).*
Juuste igapäevane hooldamine: hooldusvahendid, juuksevärvid (pakendiinfo, kasutamine). Suhtlemine juuksuriga (oma soovide väljendamine, soovituste küsimine jms).	
Küünte hooldamine, maniküür, pediküür. Olukorrale ja eale sobiv dekoratiivkosmeetika.	
INIMENE JA KODU	
Kodu ja koduümbrus (kirjeldus, soovid muudatuste osas; igapäevane korrashoid). Suurpuhastus kodus (tööde järjekord, jagamine pereliikmetega, vahendid).	*Koostab õpetaja juhendamisel kodu korrashoiuga seotud tegevuste plaani (tööde järjekord, vahendid, tööjaotus);* *kirjeldab oma kodu ja koduümbrust, juhatab teed enda koju;* *koostab kirjaliku küllakutse;* *kirjeldab ettevalmistusi, mis on vajalikud külaliste tulekul ning külla minekul;* *kirjeldab kodukoha tuntud inimesi nende tegevusalast lähtuvalt;* *kirjeldab kodukoha ettevõtete põhilisi valdkondi.*
Külaskäik ja külaliste vastuvõtmine (suulise ja kirjaliku kutse saamine, ettevalmistused sõltuvalt küllakutsest, külas viibimine).	
Kodukoha (ja Eesti riigi) tuntud inimesed, nende tegevusalad, elukutsed (seos päevakohaste sündmustega). Kodukoha ettevõtted ja nende toodang, töötajate ametid.	
INIMENE JA TEAVE	
Olulisemad päevauudised, nende edastamine kaaslastele. Teatmeteosed, Internet (kodukoha tuntumate paikade ja inimeste kohta lühiinfo hankimine ja edastamine koostegevuses).	*Hangib õpetaja juhendamisel teavet kaaslastelt (küsimuste esitamine) ja eriliigilistest tekstidest (Internet, meedia, teatmeteosed, sõiduplaanid);*
Transport kodukohas, kodukoha ümbruses (orienteerumine	

sõiduplaanides, teabe hankimine; sõidusoodustused).	*oskab kasutada kodukoha ühistranspordi sõiduplaane;*
Telefoni otstarbekas kasutamine (telefonikaart, mobiiltelefon).	*mõistab telefoni otstarbeka kasutamise vajalikkust*
INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS	
Kodukeemia kasutamine (WC, vanni, pliidi ja akna puhastamine), piktogrammid pakendil, kodukeemia väärkasutuse võimalikud tagajärjed.	*Nimetab kodukeemia pakenditel olevate piktogrammide tähendusi, teab kodukeemia väärkasutuse tagajärgi ja nende ennetamise võimalusi;*
Tulekahju tekkimise ohud koduses majapidamises: ohuolukorra hindamine, tulekahju kustutamine (esmaste tulekustutusvahendite kasutamine, hädaabi).	*kirjeldab peamisi tule- ja veeohutuse nõudeid ning käitumisstrateegiaid vastavate õnnetusjuhtumite korral;*
Ohutusnõuded ujumisel ja veesõidukite kasutamisel, päästevahendite kasutamine.	*demonstreerib õpisituatsioonis esmaste tulekustutusvahendite kasutamist ning abi kutsumist ohuolukorras.*

7.klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
SUHTLEMINE EAKAASLASTE JA TÄISKASVANUTEGA	
Suhtlussituatsioonide kirjeldamine oma ja teise positsioonilt; suhtluspartneri soovide, kavatsuste variatiivsed väljendusviisid; hinnang suhtluspartnerite käitumisele (motiivid, tingimused, tulemused); eriarvamused (oma seisukohtade selgitamine ja kaitsmine, nõustumine kaaslase arvamusega); konfliktide lahendamise võimalused. Suhtlussituatsioonid ja –strateegiad: agressiivne, ennastkehtestav ja alistuv käitumine; süüdistamine, kriitika; iroonia, must huumor. Arusaamatused ja konfliktid kodus, sõprade vahel.	*Selgitab ja kaitseb õpetaja suunamisel oma seisukohti, mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust/erinevust, oskab reageerida kohatule käitumisele; kirjeldab ja hindab plaani abil oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumist (motiivid, tingimused, tulemused; reageerimine (eba)õnnestumisele jms); demonstreerib õpisituatsioonis konfliktide lahendamise võimalusi;*
Iseloomujooned ja käitumine, mida sõprades, sh vastassugupooles hinnatakse. Noormehe ja neiu omavaheline suhtlemine (kaaslane kinos, teatris, peol: kutsumine, nõustumine/keeldumine, alternatiivsete ettepanekute esitamine, kaaslasega arvestamine jne). Sõprus, armumine, armastus, käimine. Oma tunnete väljendamine,	*oskab teha kaaslastele (sh vastassugupoole esindajatele) ettepanekuid ning vastata positiivsetele/negatiivsetele ettepanekutele situatsioonile vastavaid moraalinorme ja käitumisetiketti arvestades; väärtustab lähisuhetes hoolivust, abistamist ja lugupidamist;*

tunnetest rääkimine, lähedus, aja koosveetmine, ühised tegevused. Seksuaalsuse trepp ja arengu individuaalsus. Seksuaalsuhted: partnerite valmisolek, seksuaalsuhtest keeldumine, selle edasilükkamine; vastutus seoses seksuaalelu alustamisega, noorte nõustamisteenused. Mittesobilik seksuaalne käitumine, ahistamine, käitumine seksuaalse ahistamise korral.	*mõistab seksuaalse arengu individuaalsust ning analüüsib enda asetust seksuaalsuse trepil;* *kirjeldab, kuidas lähisuhtes läbi ühise ajaveetmise väljendada oma tundeid;* *mõistab seksuaalelu alustamisega seotud vastutust;* *mõistab oma õigust keelduda seksuaalsuhtest,* *demonstreerib õpisituatsioonis ebasoovitavast seksuaalkäitumisest keeldumist ja käitumist seksuaalse ahistamise korral;* *nimetab noortele mõeldud nõustamisteenuseid (lähim nõustamiskabinet, internetileheküljed, perearst, kooli sotsiaaltöötaja jne).*

MINA ISE	
Mina-pilt: positiivsed ja negatiivsed iseloomuomadused, sarnasused-erinevused kaaslastega; negatiivsete omaduste parendamisvõimalused.	*Teadvustab oma positiivseid ja negatiivseid iseloomujooni (3–4), oskab õpetaja suunamisel nimetada negatiivsete omaduste parandamise võimalusi;* *kirjeldab ning hindab plaanile toetudes oma huvisid ja toimetulekut koolis (õnnestumised, raskused jms);* *selgitab enesehinnangu mõju inimese mõtlemisele ja käitumisele, kirjeldab enesehinnangu toetamise võimalusi.*
Enesehinnang (erineva enesehinnanguga inimeste käitumine, minu ja kaaslaste reageeringud kiitusele, laitusele, õnnestumisele, ebaõnnestumistele jms,; hinnangud reageeringutele, käitumisele; võimalikud lahendused).	
MINU TERVIS	
Minu toiduvalik ja seda mõjutavad tegurid, mitmekesise toidu tähtsus. Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana (kehalise aktiivsuse vormid, võimalused koolis, kodukohas).	*Kirjeldab, kuidas hoolitseda oma tervise eest (toitumine, kehaline aktiivsus, tervist kahjustavate tegevuste vältimine, rahvameditsiin, arstiabi);* *analüüsib oma nädala toitumise, vaba aja tegevuste (sh füüsilise aktiivsuse) kava;* *demonstreerib õpisituatsioonis arsti poole pöördumist;*
Arsti (kiirabi, perearst, hambaarst) poole pöördumine (registratuur, vestlus vastuvõtul, konsultatsioon telefoni teel). Tuntumad ravimtaimed (korjamine, säilitamine, apteegist ostmine; kasutamine). Enamlevinud nakkushaigused, levimise viisid, HIV ja AIDS.	

Esmaabi mao- ja puugi hammustuse korral.	*kirjeldab põhilisi nakkushaiguste levimise ja vältimise viise;* *kirjeldab ja demonstreerib õpisituatsioonis esmaabi mao- ja puugihammustuse korral;* *kirjeldab uimastite tarvitamise enamlevinud põhjuseid noortel;* *oskab uimastitega seotud situatsioonides ütelda „ei" ning vajaduse korral abi kutsuda*
Uimastite tarbimise enamlevinud põhjused noorte hulgas. Käitumine uimastitega seotud olukordades, abi kutsumine.	
KODU JA KODUKOHT	
Eestimaal elavad teised rahvused; kultuurilise mitmekesisuse rikastav roll, sallivus teiste rahvuste ja kultuuride suhtes.	*Väärtustab kultuurilist mitmekesisust, suhtub sallivalt teistesse rahvustesse ja kultuuridesse;* *koostab kodu korrashoiu ja vaba aja sisustamisega seotud tegevuste plaani (tegevuste ajaline järjekord, oma soovide ja võimalustega arvestamine);* *kirjeldab vaba aja mitmekülgse veetmise võimalusi kodukohas;* *koostab matka või ekskursiooni plaani ning tutvustab seda kaaslastele;* *koostab peo (sünnipäeva, klassiõhtu) tegevuste, sh ettevalmistuse plaani.*
Oma tuba: toa plaan, toa sisustamine ja korrashoid. Kodu kaunistamine tähtpäevadeks (seos peretraditsioonidega).	
Vaba aja ja tegevuste planeerimine (võimalused ja pakkumised kodukohas ja lähiümbruses jne), tegevuste mitmekesisus. Matk, ekskursioon kodukohas, koduümbruses (planeerimine koostegevuses: info otsimine vaatamisväärsuste kohta, valikute tegemine, ettevalmistuste planeerimine (sh reisikoti pakkimine); kirjalik meelespea kaaslastele; plaani tutvustamine ja põhjendamine jms).	
Noorteüritused, -peod (kodused peod; kooli-, linna- jm peod: käitumine, riskid). Peo praktiline planeerimine sünnipäeva ja klassiõhtu näitel.	
INIMENE, AEG JA TEAVE	
Isikut tõendav dokument (ID-kaart, pass), selle muretsemine ja kasutamine. Isikuandmete turvaline hoidmine. Enda ja teiste kohta info edastamine internetis, sellega kaasneda võivad ohud ja ohtude vältimine.	*Hangib õpetaja juhendamisel teavet teistelt inimestelt ning teabetekstidest; edastab plaani abil kaaslastele teavet;* *nimetab sidepidamise viise tänapäeval ja minevikus, kasutab otstarbekalt*
Kirjavahetus (kirja saatmine Eesti piires ja välismaale; tähitud kiri; e-	

mail, e-kaart; kirjavahetus tänapäeval ja minevikus). Telefon (telefoniraamatu kasutamine; infotelefon; sidepidamine tänapäeval ja minevikus).	*nüüdisaegseid sideteenuseid (kirjavahetus, telefon, Internet); teadvustab internetisuhtluses valitsevaid ohte ning mõistab, millist informatsiooni enda või teiste kohta on sobilik ja turvaline avaldada; teadvustab reklaami eesmärke ning demonstreerib õpisituatsioonis reklaampakkumisele vastamist (sh keeldumist).*
Reklaampakkumised (telefoni teel pakutavad kaubad-teenused; reklaamlehed postkastis jms), nõustumine-keeldumine.	
INIMENE JA TÖÖ, INIMENE JA RAHA	
Töö lapse ja täiskasvanu elus (tööde liigid, töö tulemus, eesmärk, tingimused; kohusetunne ja vastutus tulemuste eest).	*Mõistab ja oskab kirjeldada töö tähtsust (tulemus, eesmärk, tingimused);*
Minu pere sissetulekud (palk, tootmine, toetused). Minu pere väljaminekud (eluase, toit, riided, transport, meelelahutus).	*oskab nimetada oma pere olulisemaid sissetuleku- ja kuluallikaid*
INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS	
Jäätmekäitlus maal ja linnas (era- ja kortermajad; prügilad). Prügi käitlemist reguleerivad piktogrammid pakenditel.	*Kirjeldab jäätmete individuaalseid ja ühiskondlikke käitlemisvõimalusi ja -viise;*
Reisimine, erinevad transpordivaherndid, hääletaminel (eelised võrreldes ühistranspordiga, riskid).	*kirjeldab erinevate transpordivahendite kasutamise eeliseid ja puudusi reisimisel;*
Hädaabi kutsumine erinevate õnnetusjuhtumite korral. Juhtumid, kus tuleb pöörduda politseisse.	*demonstreerib õpisituatsioonis hädaabi numbrile helistades täpse teabe andmist; selgitab, milliste juhtumite korral tuleb pöörduda politseisse*

8. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
SUHTLEMINE JA KÄITUMINE EAKAASLASTE JA TÄISKASVANUTEGA	
Rühmakäitumine: Erinevad rühmad ja rollid. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid.	*Arvestab ühistegevuses suhtluspartnerite erinevate (sh vastandlike) arvamustega, saavutab õpisituatsioonis õpetaja juhendamisel kokkuleppeid lahkarvamuste korral;*
Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed.	
Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.	*annab hinnangu oma ja kaaslastkäitumisviiside kohasusele situatsioonis; pakub õpisituatsioonis*

	lahendusi pingeolukordadele; reageerib kohaselt sobimatule käitumisele; *kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpisituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi.*
INIMENE JA TERVIS	
Noormehe ja neiu omavaheline suhtlemine. Ajutised ja püsivad suhted, suhte loomine ja hoidmine, vastastikune usaldus, suhet kahjustavad faktorid, lahkuminek. *Seksuaalsuse olemus ja arengu individuaalsus, seksuaalvähemused. Seksuaalkäitumine ja vastutus: sobiv ja lubamatu seksuaalkäitumine, soovimatu raseduse vältimine; sugulisel teel levivad haigused (levimine, mõju tervisele, ravi, ennetamine); nõustamisteenused. Lapsevanemaks saamine: füüsiline ja sotsiaalne küpsus.* *Peremudelid (perekond, üksikpered, kasu- ja hooldus pered): pereliikmete roll perekonnas (vrdl minevikuga), kohustused ja vastutus. Nooremate õdede-vendade eest hoolitsemine, nendega tegelemine, sh mängimine.* *Praktilises tegevuses nooremate õpilaste abistamine, neile tegevuste ja mängude planeerimine ning läbiviimine.*	*Nimetab peremudeleid ja kirjeldab pereliikmete rolli perekonnas;* *väärtustab lähisuhteid, oskab suhet alustada ning teab, kuidas suhteid hoida;* *mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles;* *eristab lubatud ja lubamatut seksuaalkäitumist;* *nimetab, kust leida abi lähisuhteid ja seksuaalsust puudutavates küsimustes;* *selgitab lapsevanemaks saamisega kaasnevat vastutust;* *tegutseb õpisituatsioonis koos endast nooremate õpilastega neid abistavalt ja toetavalt.*
TERVISE HOIDMINE	
Tervise füüsiline, vaimne, sotsiaalne ja emotsionaalne aspekt. Tervisenäitajad. Tervisliku eluviisi komponendid, endale sobiliku tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse leidmine. Südame-veresoonkonna haiguste ja pahaloomuliste kasvajate põhjused ning ennetamine tervisliku eluviisiga. Tervist hoidvate valikute tegemine. Inimese elukaar ja selle perioodid, põhivajadused eluperioodidel (põhivajaduste rahulda(ma)tus, mõju	*Kirjeldab oma tervislikku seisundit, oskab pöörduda abi saamise eesmärgil arsti poole (vastuvõtt, kojukutse, hädaabi);* *kirjeldab peamisi tervist tugevdavaid ja toetavaid tegureid, tervishoiu- ning sotsiaalsüsteemi teenuseid; teab ja oskab igapäevaelus planeerida tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervisega;*

inimese käitumisele, suhtlemisele, tundemaailmale).	*teab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise olulisust igapäevaelus;* *selgitab inimese põhivajadusi elukaare erinevatel etappidel;* *teab ja otsib olulisi infoallikaid terviseteabe ja -abi saamiseks;* *leiab küsimustele toetudes olulise info ravimipakendi teabelehelt;* *selgitab kaitsesüstimise mõju ja vajalikkust teatud olukordades.*
Arstiabi kodukohas (lähinaabruses): meditsiiniasutused ja nende otstarve; perearst ja eriarstid, kojukutse telefoni teel; tervisekindlustus; tervise- ja puhkekeskused. Tervishoiu ja sotsiaalsüsteem Eestis.	
Koduapteek (sisu, kasutamine, ravimipakendi teabeleht). Esmaabi lämbumise, põrutuse korral. Väsimus, stress, depressioon (tundemärgid, nõustamis- ja kriisiabi).	
Tervisealased infoallikad, nende kasutamine ja usaldusväärsus.	
Kaitsesüstimine haiguste ennetamise eesmärgil (lastehaigused, gripp, puugihammustustega kaasnevad haigused); kaitsesüstimine enne välisreisi. Allergia: peamised allergiaallikad, allergilised reaktsioonid, meditsiiniline abi.	
RISKIKÄITUMISE ENNETAMINE	
Toimetulek vägivallaga (vägivalla vormid, vägivallast hoidumine, vägivallaga toimetulek, hinnang individuaalsele ja rühmakäitumisele; nõustamis- ja kriisiabi kodukohas). Kuriteo ohvriks langemine, pöördumine õiguskaitseorganite poole.	*Leiab infot nõustamis- ja kriisiabi võimaluste kohta kodukohas või selle lähiümbruses, toob näiteid vägivallast hoidumise võimaluste kohta;* *kirjeldab, kuidas ja millal pöörduda õiguskaitseorganite poole;* *mõistab uimastite omamise, tarbimise ja levitamisega seotud riske ja vastutust;* *selgitab mängurlusega seotud ohtusi.*
Seksuaalvägivald, valehäbi, ohvriabi.	
Uimastid ja kuritegevus; uimastitega seotud seaduste põhipunktid. Uimastite tarvitamisega seotud tervise-, sotsiaalsed ja juriidilised riskid; sõltuvuse kujunemine. Käitumine uimastitega seotud situatsioonides, esmaabi.	
Mängurlus: loterii, hasartmängud (mänguautomaadid, kasiino jne) - riskid, sõltuvus, abi saamise võimalused.	
INIMENE JA VÄLIMUS	
Eakohane igapäevane ja pidulik riietus, aksessuaarid (nt kooli lõpupidu); suhtumine vanemate,	*Selgitab riiete hooldusmärkide tähendusi; valib olukorrale sobiva riietuse*

eakaaslaste, moeajakirjade soovitustesse.	
Rõivaste ja jalatsite hooldus: hooldusmärgid.	
INIMENE JA TEAVE	
Avalik infopunkt. Kohalik ajaleht. Eestis ilmuvad ajalehed ja ajakirjad; ajakirjanduse tellimine.	*Hangib teavet teistelt inimestelt ning õpetaja juhendamisel teabeallikatest ja -tekstidest;*
Uudisteportaalid internetis, internetis leiduva informatsiooni varieeruv kvaliteet.	*selgitab internetis leiduva teabe varieeruva kvaliteedi põhjusi, mõistab, et kirjutatud ei vasta alati tõele.*
INIMENE, ASJAD JA RAHA	
Arve avamine pangas; hoiuse igapäevane kasutamine (sularahaautomaat jne). Maksete liigid koduses majapidamises, maksete tasumise võimalused, täpsus.	*Oskab kasutada lihtsamaid pangateenuseid;*
Igapäevased sisseostud: ostukoha valik (kauplus, turg jms); kulude planeerimine päevaks, nädalaks; ostutoimingud.	*selgitab ostu- ja toitlustuskoha valiku põhimõtteid;*
Ühiskondliku toitlustamise asutused (menüü, arve, käitumisetikett (sh kaaslase kutsumine); toidu kojutellimine). Kataloogikaubandus (tellimine, riskid, kauba tagastamine). Postipaki saamine ja saatmine.	*laenutab raamatukogust endale huvipakkuvat kirjandust.*
Küla-/linnaraamatukogus lugejaks registreerumine, teabe hankimine otsitava kirjanduse kohta.	
KARJÄÄRI PLANEERIMINE	
Eneseanalüüs (tööalased huvid, võimed, oskused, isiksuseomadused). Jätkuõppevõimalused (erialad, õppeasutused).	*Teadvustab oma võimete, teadmiste ja oskuste tugevusi/nõrkusi;*
	nimetab võimetekohase elukutse omandamise võimalusi.

9. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
LÄHISUHTED JA PEREKOND	
Lähisuhted, suhete alustamine ja hoidmine, vastutus ja austus. Kooselu, abiellumine ja pere loomine.	*Suhtleb tavasituatsioonides adekvaatselt (kuulab vestluspartnerit, esitab küsimusi, selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erimeelsustele, tunnistab oma eksimusi ja väärkäitumist);* *reageerib adekvaatselt kohatule käitumisele enda ja teiste suhtes;* *hindab oma ja kaaslaste käitumise otstarbekust tavasituatsioonides ning vastavustühiskonnanormidele. Käitub vastavalt;* *teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;* *kirjeldab imiku ja väikelapse arendamise timgimusi ning hooldamise võtteid;* *oskab küsida teavet kaasinimestelt, kasutada teabetekste ja teatmikke;* *nimetab pereeluga seotud nõustamise ja abi võimalusi kodukohas.*
Raseduse planeerimine; loote areng; loote ja ema tervist hoidev käitumine. Lapse sündimine: ettevalmistused imiku hooldamiseks; sünnijärgsed kohustused (nimepanek, tervisekindlustus, meditsiiniline kontroll jms); kohaliku omavalitsuse ja riiklikud toetused.	
Lapse saamisega seotud (lisa)kulutused (peamised kuluartiklid lapseeas), lapse hooldamisele kuluv aeg. Puudega laps.	
Imiku- ja lapseiga (peamised arengutingimused, , suhtlemine lapsega, lapse õigused (alus)haridusele). Lapse arendamine-õpetamine (eakohased mänguasjad, raamatud jms); mängude õpetamine noorematele õpilastele	
Peretülid ja –vägivald (tagajärjed, lahendused, valehäbi, nõustamis- ja kriisiabi).	
Uimastite tarbija perekonnas: mõju majanduslikule olukorrale, suhetele. Kohalikud ja üldriiklikud nõustamis- ja ravivõimalused.	
Lahutus, lahuselava vanema kohustused lapse kasvatamisel.	
EELARVE PLANEERIMINE	
Pere sissetulekud (palk, toetused). Igapäevaste kulutuste planeerimine (eluase, toit, riietus, transport, vaba aeg); kulutuste kasv perekonna suurenemisel (sh lemmiklooma võtmisel).	*Mõistab inimtegevuse peamiste ressursside (aeg, teadmised/oskused, töö, raha) tähtsust oma elus;* *oskab planeerida ressursside täiendamise/kulutamisega seotud tegevusi;*

Suurte väljaminekute planeerimine (soovid, võimalused, riskid: raha säästmine ja hoiustamine, järelmaks, krediit, laen, liising). Kaupade-teenuste garantii (müüjalt teabe hankimine, garantii võimaluste-tingimuste kohta).	
INIMENE, ASJAD JA RAHA	
Eluaseme liigid, eluaseme otsimine, arvestades pere vajadusi ja võimalusi (müügikuulutused, kinnisvarafirmad). Üürileping, selle tingimused (üürniku õigused ja kohustused, „halva" lepingu ohud). Eluaseme sisustuse planeerimine: hädavajalik sisustus, sisustuse hankimise (ostude) järjekord, ratsionaalne paigutus, kujundusdetailid. Eluaseme, olmetehnika soetamine, hooldus ja remont: teabe hankimine võimaluste, tingimuste ja abiteenuste kohta (müüja, telefoniraamat, kasutusjuhend jne).	*Kirjeldab eluaseme omandamise, sisustamise ning hooldamisega seotud vajadusi, võimalusi, ohtusid ja kohustusi.*
KARJÄÄRI PLANEERIMINE	
Jätkuõppevõimalused, valikute tegemine, arvestades huvisid, võimeid ja majanduslikke võimalusi (transport, elamiskulud jms); kutsenõustamine.	*Hindab nõustaja suunamisel adekvaatselt oma võimeid, teadmisi, oskusi, jätkuõppevõimalusi ja -tingimusi ning teeb enda jaoks sobivaima karjäärivaliku;* *teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana, nimetab info ja abi saamise võimalusi tööõigusega seotud küsimustes;* *mõistab lepinguta töötamise ja ümbrikupalgaga seotud riske ja negatiivseid tagajärgi;* *tunneb tööotsimisel ära inimkaubandusele viitavad märgid, teadvustab ohte ning kirjeldab õiget käitumist inimkaubanduse ohvriks sattumise korral.*
Kohalik tööhõiveamet, tööturuteenused tööotsijale, töötus.	
Töötaja põhilised õigused ja kohustused, lepinguta töötamisega kaasnevad riskid ja tagajärjed, ümbrikupalk. Abi leidmine tööõigusega seotud küsimustes.	
Inimkaubandus: tööorjus ja prostitutsioon, ohvriks sattumise põhjused, inimkaubandusele viitavad märgid (kuulutuses, tööpakkuja käitumises), ohtude teadvustamine, käitumine ohvriks sattumise korral, ohvriabi.	

Muusikaõpetus

Muusikaõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et õpilane:

- tunneb rõõmu musitseerimisest

- omandab muusika kuulamise kogemuse;
- laulab ja esineb pingevabalt;
- rikastab oma tundeelu muusikaelamuse kaudu;
- kujundab muusikalist maitset.

MUUSIKAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. klass

Õppesisu	*Taotletavad õpitulemused*
Häälemängud: olmehäälte jäljendamine, hingamisharjutused. *Õige kehahoid laulmisel* *Vahetegemine kõrgel ja madalal helil koostegevuses õpetajaga, reageerimine kehaasendi muutusega (püsti, pikali).* *Oma liikumise sobitamine vastavalt muusika iseloomule (kiire- aeglane), reageerimine selle muutumisele.* *Reageerimine muusika rütmile, sh rõhulisele osale muusikas (liigutusega) õpetaja suunamisel.* *Rütmide TA ja TI-TI tundmaõppimine ja järele kordamine õpetaja abiga.* *Lihtsamate õpitud rütmide kaasamängimine pillidel (kehapill, kõlapulgad).* *Lihtsamate pillide valmistamine koostegevuses õpetajaga olmeprügist (nt. kõristi üllatusmunast vm topsist).* *Pillide ja kõlade otsimine loodusest (kivipill, puupulgad jne).* *Lastelaulude ja karakterpalade kuulamine.* *Hümn, käitumine hümni ajal.* *Tutvumine Randvere kooli lauluga.* *Teeb tutvust mõistetega helilooja, koor, koorijuht, laulupidu.*	• *Teeb vahet kõrgel ja madalal helil;* • *teeb vahet kiirel ja aeglasel muusikal;* • *liigub lihtsa muusika järgi;* • *tunneb rütmivorme TA, TI-TI, oskab neid kaasa plaksutada;* • *mängib tuttavatel rütmipillidel õpitud rütme;* • *kuulab muusikapala rahulikult lõpuni;* • *tunneb ära Eesti hümni, käitub hümni laulmise ajal õigesti;* • *osaleb õpitud laulumängude mängimisel, hoiab rivi ja sõõri.*

2. klass

Õppesisu	*Taotletavad õpitulemused*
Hingamisharjutused õpitud rütmidel ja sulghäälikutel. Vaba tooniga (oma häälega) laulmine. Õige kehahoiu säilitamine laulmise ajal. *Rütmide TA ja TI-TI äratundmine ja iseseisev järelekordamine. PAUS.* *Lihtsamate õpitud rütmide kaasamängimine pillidel (triangel, marakas, kõlapulgad).* *Rõhulise osa leidmine muusikas (nt. plaks, kikivarvule tõusmine, kükk vm), aga ka õpitud pillil õpetaja kaasabil.* *Heli vältuse määramine (pikk-lühike).* *Lastelaulude ja karakterpalade kuulamisel nende analüüsimine mõistetega kiire-aeglane ning rõõmus-kurb..* *Regilaulu laulmise traditsiooniga tutvumine. Lihtsama regilaulu õppimine mõne rahvapilli (nt. väikekannel) saatel, aga ka saateta.* *Regilaulu kuulamine.* *Eesti hümni 1. salmi kaasalaulmine* *Laulumängude mängimine. mängu sisu tähistavate liigutuste sooritamine, jäljendamine. Loovuse arendamine.* *Mõisted solist, marss, salm, refrään.* *Randvere kooli laulu refrääni laulmine.* *Muusika kuulamine.*	• *Tekitab häält õige kehahoiu ja vaba tooniga;* • *tunneb helipikkusi ja rütmivorme TA, TI-TI, paus (ühelöögiline), mängib õpitud rütme tuttava laulu saateks kaasa;* • *teeb vahet pikal ja lühikesel helil ja reageerib nendele erinevalt;* • *eristab kurvakõlalist meloodiat rõõmsakõlalisest;* • *laulab lihtsama regilaulu kooriosa;* • *laulab peast kahte lastelaulu;* • *mõtleb välja tegevusi tuttavates laulumängudes.*

3. klass

Õppesisu	*Taotletavad õpitulemused*
Laulmine eri hääletugevusega (ilmekas laulmine). *Mõisteid vaikselt valjult.* *Tutvumine rahvakalendri tähtpäevadega. Mardi- ja kadripäeva kommete tutvustamine.* *Varem õpitud rütmivormide kinnistamine. Uue rütmivormi TA-A*	• *Teab peast 3-4 lastelaulu;* • *laulab tuttavat laulu võimalikult selge diktsiooni ja õige kehahoiuga vaikselt/valjusti;* • *teab mõnda rahvakalendri tähtpäevadega seotud rahvalaulu,*

õpetamine, visualiseerimine. Õpitud rütmide kasutamine rütmiimprovisatsioonides ja kaasmängudes. *Tutvumine pilliliikidega. Löökpillid; nende mängimine (trumm, tamburiin, kõlapulgad, kõlatorud).* *Lihtsate löökpillide valmistamine (kõlatorud WC- paberi ja paberkäteräti papptorust vms).* *2-osalises taktimõõdus rõhulise osa leidmine. Marssimine ning polka tantsimine.* *Terminid polka, valjult-vaikselt, löökpill.* *Muusika iseloomustamine kurb-rõõmus, aeglane- kiire.* *Muusika visualiseerimine: meeleolu edastamine värvidega, pildi ja muusika sobitamine.* *Eesti hümni esimese salmi laulmine.* *Randvere kooli laulu esimese salmi ja refrääni laulmine.* *Laulumängud paarides.*	*suudab osaleda nende laulmisel (mardi-ja kadrilaulud);* • *tunneb tuttavas laulus ära rütmivältuse TA-A, reageerib sellele keha liikumisega;* • *tähistab käega viibates kaheosalist taktimõõtu;* • *tunneb kuulatud muusikapala iseloomu (kurb, rõõmus; aeglane, kiire);* • *tunneb ära hümni, oskab esimest salmi kaasa laulda;* • *mängib laulumänge paarides (Nt. „Me lähme rukist lõikama“ vm).*

4. klass

Õppesisu	***Taotletavad õpitulemused***
Hingamisharjutused õpitud rütmidel. Häälemängud ühel või kahel helikõrgusel. *Laulmine kõlava ja ilmake häälega, hääle tugevuse ja tämbri muutmine laulmisel.* *Noodist laulmine, et aidata kaasa lugemisoskuse arendamisele ja laps harjuks nägema noodikirja ja nootide liikumist noodijoonestikul.* *3-osaline taktimõõt, rütmile vastav viipamine.* *Muusikapalade kuulamine nendes 2- ja 3-osalises taktimõõdus.* *Terminid valss, orkester, orkestrijuht.* *Tutvumine W.A.Mozarti “Väikese öömuusikaga”.* *Rütm ja meetrum: rütmide imitatsioon. Meetrumi leidmine muusikapalade kuulamisel.* *Rütmiimprovisatsioonid ja*	• *Laulab peast 5-6 laulu vaba ning kõlava tooniga, selge diktsiooniga, muudab laulmise ajal hääle tugevust;* • *tunneb 3-osalist taktimõõtu, seostab seda valsi rütmiga;* • *teeb vahet marsil ja valsil, valib õige liikumisviisi;* • *mõistab terminite valss, orkester, orkestrijuht tähendust;* • *tunneb rütmivältust TA-A-A, tunneb selle ära õpitud laulus;* • *eristab puhkpillide mängu keel- ja löökpillide mängust;* • *mängib laulumänge, sh paaride vahetusega;* • *laulab Eesti hümni (laululehelt);*

kaasmängud lauludele õpitud rütmidel. *Heli tekitamine puhkpillil (sarved, torupill). Muusikanäidete kuulamine.* *Heli tekitamine plokkflöödil, suupillil või vilel.* *Löökpillide mängimine (ksülofon, kellamäng, plaatpill).* *Tutvumine väikekandle esmaste mänguvõtetega.* *Puhkpillide ja löökpillide võrdlemine nii kuuldeliselt kui visuaalselt.* *Liikumine muusika saatle, laulumängud ("Kaks sammu sissepoole", "Eesti polka").* *Hümni kinnistamine.* *Randvere kooli laulmine.*	• *on omandanud 6-keelse väikekandle esmased mänguvõtted.*

5. klass

Õppesisu	***Taotletavad õpitulemused***
Vaba laulmine kõlava ja ilmeka häälega, kehahoid laulmisel. *Rütm ja meetrum:rütmide analüüs, imitatsioon ja kaasa viipamine.* *Mõistete takt ja taktimõõt selgitamine.Seos rõhulise osaga muusikas. Rütmiülesannete lahendamine 2-osalises taktimõõdus. 2- ja 3-osalise taktimõõdu võrdlus, viipamine muusika rütmis.* *Rütmiimprovisatsioonid ja rütmisaatedõpitud lauludele.* *Eelnevalt õpitud rütmide kinnistamine.* *Uue rütmivormi TAI-RI mängimine nii pillidel (kõlapulgad) kui ka kehapillil.* *Heli tekkimine - keelpill (viiul, kannel). Muusikanäidete kuulamine, võrdlemine. Pildid pillidest.* *Terminid ansambel; valjemalt e valjenedes, vaiksemalt e vaibudes.* *Muusika visualiseerimine (värvid, pildi valik, joonistamine).* *Tutvumine mõningate Eesti tuntumate heliloojate ja nende lastelauludega.*	• *Laulab peast 5-6 laulu, laulab vaba ning kõlava tooniga, selge diktsiooniga;* • *lahendab lihtsamaid rütmiülesandeid 2/4 taktimõõdus;* • *teeb vahet 2- ja 3-osalisel taktimõõdul;* • *tunneb tuttavas laulus ära rütmi TAI-RI, imiteerib seda mingil rütmipillil;* • *saab aru väljenditest valjult, vaikselt, valjenedes, vaibudes ja muudab oma hääle tugevust vastavalt;* • *iseloomustab kuulatud muusikat: vaikne, vali, rõõmus, kurb;* • *teab mõnd Eesti heliloojat, nimetab mõnd lastelaulu;* • *laulab kaasa Eesti hümni;* • *laulab Randvere kooli laulu;* • *on omandanud 6-keelse väikekandle esmased mänguvõtted.*

6-keelse väikekandle mängimine *Randvere kooli laulu laulmine.*	

6. klass

Õppesisu	***Taotletavad õpitulemused***
Põhjalikum tutvumine eesti rahvamuusikaga. *Rahvapillidega tutvumine, muusikanäidete kuulamine, piltlikustamine.* *Tutvumine vanema rahvalaulu-regilauluga põhjalikumalt (mis on algriim, kes laulsid vanemaid rahvalaule, rahvalaulu liigid jm).* *Teab regilaulu esitamise tava.* *Regilaulude laulmine: nii eeslaulja kui koori osa.* *Tutvumine naaberrahvaste muusikaga (läti, leedu, soome, vene).* *Lühiülevaade laulu- ja tantsupeo ajaloost. Kus, millal toimus esimene laulupidu, kes osalesid, mida esitati.* *G.Ernesaks - laulutaat.* *Kooriliigid. Häälerühmad.* *Muusikanäited, analüüs.* *2/4 ja 4/4 taktimõõt. Nendes taktimõõtudes rütmiülesannete lahendamine (meloodia jagamine taktideks).* *Rütmisilbid RI-TAI, TA-A-A-A* *Rütmide äratundmine.* *Duur- ja moll-helilaad: ühe ja sama muusikapala esitamine nii duur helilaadis kui moll helilaadis, võrdlus. Helilaadi kuuldeline eristamine lauludes.* *Relatiivne astmerida JO-JO; RA1-RA.*	• *Tunneb eesti olulisemaid rahvapille (nii välimuse kui kõla järgi), teab nende nimetusi;* • *laulab regilaulu, teab regilaulu esitamise traditsioone;* • *tunneb levinumaid rahvalaule, rahvalaulu liike;* • *teab mõningaid olulisemaid fakte eestlaste laulu- ja tantsupeost;* • *eristab kõrget ja madalat mees- ja naishäält, nimetab häälerühmi kooris;* • *tunneb õpitud rütmistruktuure lauludes, muusikas;* • *tunneb ja eristab duur- ja moll-helilaadi kuulmise järgi.*

7. klass

Õppesisu	***Taotletavad õpitulemused***
Töö häälega - hingamis- ja hääleharjutused.Diktsiooniharjutused. *Häälemurre - mida see endast kujutab,kellel kuidas väljendub, kuidas häält häälemurde perioodil hoida.*	• *Teab, mis on häälemurre,* *tunneb häälehoiu põhimõtteid ja*

Tutvumine eesti uuema rahvamuusikaga *Rahvapillide ja pillilugude kuulamine.* *Tutvumine Euroopa rahvaste muusikaga (Saksa, Austria, Ungari, Poola, Suurbritannia). Nende maade tuntumate heliloojate loomingu lühitutvustus läbi laulude ja muusikanäidete.* *¾ taktimõõdus rütmiülesannete lahendamine (meloodia jagamine taktideks)* *Rütm ja meetrum. Uued õpitavad rütmid TI-RI-TI-RI, TI-TI-RI, TI-RI-TI; rütmide äratundmine.* *Muusika esitajad hääleliigid (sopran, alt, tenor, bass), kooriliigid (laste-, nais-, mees- ka segakoor), orkestripillid.* *Näitlikustamine.* *Info otsimine digivahenditega, rühmatööd.* *Kooriliikide ja orkestripillide äratundmine kõla järgi.* *Eesti kaasaja tuntumad dirigendid, lauljad, koorid, orkestrid.*	*rakendab neid häälemurde perioodil;* • *tunneb ja võrdleb uuemat ja vanemat rahvalaulu;* • *tunneb rahvapille, nimetab neid;* • *tunnetab rõhulist osa ¾ taktimõõdus, seostab seda vastavate liigutustega;* • *nimetab hääle- ja kooriliike;* • *eristab kõrget ja madalat mees- ja naishäält, nimetab neid;* • *teeb muusika kuulamisel vahet kooriliikidel, nimetab neid.*

8. klass

Õppesisu	***Taotletavad õpitulemused***
Vokaalsete võimete ning hääle individuaalsete omaduste arendamine.. Laulmisel tähelepanu pööramine diktsioonile ja väljendusrikkusele ning õigele hingamisele. *Mõisted viiulivõti, bassivõti, nende noodikiri. Nootide astme- ja tähtnimed. Astmete määramine õpitud lauludes.* *Muusikalised terminid: sümfoonia, sümfooniaorkester, ooper, operett, muusikal, ballett.* *Pillid ja pillirühmad sümfooniaorkestris (S.Prokofjev "Petja ja hunt").* *Klahv- ja elektronpillid* *Tutvumine kaasaegsete muusikastiilidega (punk, reggae, rock, räpp jne.). Muusikanäidete kuulamine.* *Rütmitaju süvendamine läbi rütmide kuulamise ja analüüsimise ning*	• *Laulab peast 5–6 laulu;* • *laulab pingevabalt, laulab õige hingamise ja selge diktsiooniga;* • *tunneb taktimõõte 2/4, 3/4, 4/4, oskab lahendada neis lihtsamaid rütmiülesandeid;* • *tunneb helivältusi ja rütme TA, TI-TI,TIRI-TIRI, TAI-RI, TI-TIRI, TIRI-TI, TA-A, TA-A-A, TA-A-A-A ja pause;* • *on tutvunud viiuli- ja bassivõtmega;* • *tunneb muusikžanre: ooper, operett, muusikal, ballett, sümfoonia;* • *teab pillirühmi sümfooniaorkestris;* • *on tutvunud tähtnimetustega;* • *on tuttav nüüdismuusikaga;*

rütmimängude. Kõikide õpitud rütmifiguuride rakendamine. Õpitud lauludele kaasmängude loomine kasutades nii rütmi-kui kehapilli.	• *tunneb Eesti hümni ja koolilaulu „Randvere kooli laul", laulab kaasa;* • *oskab väikekandlel saata lihtsamaid laule.*

9. klass

Õppesisu	***Taotletavad õpitulemused***
Loomuliku hääle, hea diktsiooni ja õige hingamisega väljendusrikas laulmine. *Eriilmeliste muusikapalade kuulamine ja nende iseloomustamine kasutades muusikalisi väljendusvahendeid (meloodia liikumine, tempo) ning muusikalisi oskussõnu. Muusikat kuulates arendatakse analüüsi võimet ja võrdlusoskust* *Loovuse arendamine. Rütmisaadete väljamõtlemine, sobivate pillide, vahendite leidmine.* *Rütmiülesannete lahendamine õpitud taktimõõtudes. Õpitud rütmistruktuuride kinnistamine.* *Laulude rütmianalüüs, rütmi koputamine.* *Põhikooli jooksul kuulatud olulisemate muusikapalade meelde tuletamine, kinnistamine.* *Helilooja teadmise tähtsustamine (nt. L.van Beethoven "Elisele", A.Pärt "Tabula Rasa").* *Eesti rahvamuusikaga seonduva kinnistamine.* *Muusikaalase informatsiooni leidmine IT- kanalitest.*	• *Laulab pingevabalt tuttavaid lihtsa meloodiaga laule;* • *nimetab õpitud levinumaid muusikapalu;* • *on omandanud muusika kuulamise ja musitseerimise kogemuse;* • *tunneb ja suudab kaasa koputada levinumaid rütmistruktuure (2/4, 3/4, 4/4)* • *väärtustab eesti rahvamuusikat ja oskab nimetada eesti rahvapille;* • *laulab Eesti hümni ja koolilaulu "Randvere kooli laul";* • *saadab väikekandlel lihtsamaid laule.*

Kunstiõpetus

Kunstiõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et õpilane:

- kasutab töövahendeid ja -materjale eesmärgipäraselt, ohutult ja säästvalt;
- vaatleb ning võrdleb oma ja kaaslaste loomingut, iseloomustab kunstiteoseid, kasutades õpitud teadmisi ja erialast sõnavara; väljendab oma eelistusi ja selgitab seisukohti;
- tunneb rõõmu oma kunstilisest tegevusest ja selle lõpptulemusest;

- tunneb huvi kunstiteoste ja eesti kultuuripärandi vastu, väärtustab enda ja kaasinimeste loomingut.

KUNSTIÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Põhivärvid ja nende segamisel saadud II astme värvid (tööd piiratud värvide arvuga) Värvide helestamine ja tumestamine (loodus- ja pildivaatlused, tajukujutluste arendamine, lähiümbruse värvitoonide leidmine ja nimetamine); *objekti kujutamine šablooni või orientiiride abil (vaatlus- ja võrdlusoskuse, koordinatsiooni arendamine);* *kunsti töövahendid ja nende korrashoid (pintslite jt vahendite õige hoidmine, kasutamine ja puhastamine, turvalisus);* *esemete, olendite, sündmuste kujutamine omas laadis endale tähenduslikes töödes;* *mitmesuguste kunstitehnikate ja töövõtete õppimine, katsetamine ja loominguline rakendamine;* *kunstitööde vaatlus, videojuhendi järgi joonistamine.*	• *Tunneb ära ja nimetab õpitud värvusi;* • *kujutab esemeid/olendeid orientiiride abil;* • *valmistab ette ja korrastab õpetaja juhendamisel oma töökoha;* • *täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostegevuses, eeskuju ja näidise järgi.*

2. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Kunsti töövahendid ja nende korrashoid (pintslite jt vahendite õige hoidmine, kasutamine ja puhastamine, turvalisus); *Tutvumine erinevate materjalidega, sh looduslik materjal;* *Objekti kujutamine šablooni või orientiiride abil (vaatlus- ja võrdlusoskuse, koordinatsiooni arendamine);* *Portree ja miimika (oma pere ja sõprade kujutamine, erinevate emotsioonide väljendamine töös);*	*Tunneb (nimetab) kasutatavaid töövahendeid ning -materjale;* *leiab paberilehel ja pildipinnal otsitava (õpetaja juhendamisel);* *kujutab kõrvuti asetsevaid sarnaseid figuure väiksemana ja suuremana;* *võrdleb 2–3 tajutava tunnuse alusel (värvus, kuju, suurus) näidiseid ja valminud kujutisi õpetaja suunamisel;* *valmistab ette ja korrastab õpetaja suunamisel oma töökoha;*

Põhivärvid ja nende segamisel saadud II astme värvid (tööd piiratud värvide arvuga); *Värvide helestamine ja tumestamine (loodus- ja pildivaatlused, tajukujutluste arendamine, lähiümbruse värvitoonide leidmine ja nimetamine);* *Rütm ja liikumine (erinevate mustrite kujundamine, mängulised rütmiharjutused);* *esemete, olendite, sündmuste kujutamine omas laadis endale tähenduslikes töödes;* *kunstitööde vaatlus, videojuhendi järgi joonistamine;*	*täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostegevuses, eeskuju, näidise ja omandatud oskuste* *piirides suulise korralduse järgi.*
voolimine ja meisterdamine, tutvumine erinevate materjalidega, sh looduslik materjal; *maalimine kattevärvidega;* *graafika :templitrükk, materjalitrükk ja trükkimine näidise järgi.*	

3. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Kunsti töövahendid ja nende korrashoid (pintslite jt vahendite õige hoidmine, kasutamine ja puhastamine, turvalisus) *Loomade jt elusolendite kujutamine (iseloomuliku asendi, karvkatte, pinnafaktuuri jne kujutamine, kompimismeele arendamine)* *Inimese kujutamine paigal ja liikumises (näidismudelite ja skeemjooniste kasutamine)* *Modelleerimine ja erinevad materjalid (modelleerimine looduslikust- ja tehismaterjalist, voltimine)* *Keskkond ja selle kujutamine (erinevad keskkonnad ja looduskaitse)* *Kujutamine ruumis ja tasapinnal (erinevate tehnikate kasutamine)* *Põhivärvid ja nende segamine värviringi alusel (ülesanded piiratud värvide arvuga)*	• *Kasutab ohutult töövahendeid ja -materjale;* • *kujutab loomi (jt elusolendeid) neile iseloomulikus asendis;* • *märkab õpetaja suunamisel esemete ja figuuride detaile, täiendab kujutist;* • *järgib mustri rütmi;* • *võrdleb ja iseloomustab õpetaja suunamisel kahte kujutist tajutavate tunnuste alusel, väljendab kujutiste paiknemist pildiruumis;* • *korrastab oma töökohta;* • *täidab kunstiõpetuse ülesandeid eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi.*

Perspektiiviõpetus (objekti kujutamine ees, taga ja keskel, elemendi esiletõst suuruse ja värvi abil) *Kunstiteostes peituvad lood ja meeleolud.* *Rahvakunst ja selle areng.* *Esemete, olendite, sündmuste kujutamine omas laadis endale tähenduslikes töödes;* *Mitmesuguste kunstitehnikate ja töövõtete õppimine, katsetamine ja loominguline rakendamine;* *Erinevate tekstuuride loomine;* *Kattevärvidega (guašš jt) maalimine spontaanselt ja läbimõeldult. Maalilise pinna saamine kriidi- ja õlipastellidega. Töötamine värvi- ja viltpliiatsitega;* *Praktiline disain (karbi, mänguasja vms meisterdamine paberist või jääkmaterjalist)* *Joonistamine pliiatsi ja viltpliiatsitega, punkti ja joone kasutamine faktuuri loomiseks.*	

4. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Inimese kujutamine paigal ja liikumises (näidismudelite ja skeemjooniste kasutamine) *Põhivärvid ja nende segamine värviringi alusel* *Piiratud ja piiramata pind (mõisted: piiratud ja piiramata pind, objekti ja tausta seos)* *Perspektiiviõpetus (objekti kujutamine ees, taga ja keskel, elemendi esiletõst suuruse ja värvi abil)* *Voltimine* *Esemete, olendite, sündmuste kujutamine omas laadis endale tähenduslikes töödes;* *Mitmesuguste kunstitehnikate ja töövõtete õppimine, katsetamine ja loominguline rakendamine:* *kattevärvidega (guašš jt) maalimine spontaanselt ja läbimõeldult. Maalilise pinna saamine kriidi- ja õlipastellidega. Töötamine värvi- ja viltpliiatsitega;*	• *Kujutab inimest paigalasendis;* • *jälgib pinna katmisel kujutise kontuuri;* • *segab põhivärvidest II astme värvid (värvuste tabeli eeskujul);* • *kujutab esemeid kahel horisontaalsel abijoonel (ees, taga);* • *voldib paberit eeskuju järgi.*

modelleerimine ja erinevad materjalid (modelleerimine looduslikust- ja tehismaterjalist, voltimine).	

5. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Värvisümboolika. Meeleolu väljendamine värvide abil. Ühe värvi erinevad varjundid. *Piiratud ja piiramata pind.* *Perspektiiviõpetus (objekti kujutamine ees, taga ja keskel, elemendi esiletõst suuruse ja värvi abil); pea- ja kõrvalelemendid ning taust; suuruse näiline vähenemine kauguses;* *Rahvakunst, rahvariided, mustrid, tarbeesemed* *Vestlused kunstist: erinevad kunstiliigid (maal, skulptuur, arhitektuur, teatrikunst).* *Esemete, olendite, sündmuste kujutamine omas laadis endale tähenduslikes töödes;* *Mitmesuguste kunstitehnikate ja töövõtete õppimine, katsetamine ja loominguline rakendamin*	• *Kasutab õpitud tehnikaid kunstitööde loomiseks* • *kujutab inimest liikumises;* • *tõstab oma töödes tegelasi ja objekte esile suuruse, asukoha ja värvi valiku abil;* • *väljendab osalise kattumise abil esemete ja figuuride paiknemist üksteise suhtes ees- ja tagapool, keskel;* • *võrdleb oma ja kaaslaste töid (leiab peamised tegelased/objektid, toob esile sarnasusi ja erinevusi);* • *osaleb vestlustes rahvuskultuuri ja -kunsti teemadel (kodukandi rahvariided jne).*

6.klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Inimese kujutamine paigal ja liikumises (inimese proportsioonid ja emotsioonide edastamine). *Natuurist joonistamine (elus ja eluta objektide ruumiline kujutamine, paiknemine pildiruumis ja suurussuhted) .* *Ruumiline kujutamine.* *Suurussuhted.* *Põhivärvid ja vastandvärvid (vastandvärvide segamine värviringi alusel, ühe värvi erinevad toonid)* *Värvide helestamine ja tumestamine (ühe värvitooni erinevad hele-tumedusastmed, soe ja külm koloriit)* *Rütm ja liikumine (sümmeetria ja asümmeetria* *Ruumikujundus (klassi- või kooliruumi kaunistamine ja töö planeerimine)* *Erinevad kunstiliigid (maal, skulptuur,graafika).* *Inimese kujutamine paigal ja liikumises (näidismudelite ja skeemjooniste kasutamine);* *Perspektiiviõpetus (objekti kujutamine ees, taga ja keskel, elemendi esiletõst suuruse ja värvi abil)* *Vestlused kunstist: erinevad kunstiliigid (maal, skulptuur, arhitektuur, teatrikunst); kunstide sepsed (kostüümid, kujundused), tarbeesemed.*	• *Kasutab töövahendeid ja -materjale tehnoloogiliselt õigesti, otstarbekalt ja säästvalt;* • *arvestab inimese täisfiguuri kujutamisel pea suurust ja jalgade pikkust terve kehapikkuse suhtes, näo kujutamisel silmade asukohta sellel;* • *kujutab temaatilistes töödes värvide abil tegevuse aega ja kohta;* • *loob kujutatavale sisult ja vormilt sobiva tausta;* • *väljendab kujutatava suuruse muutumise abil selle paiknemist pildiruumis ees- ja tagapool;* • *kujundab oma lähemat ümbrust (stend, klassiruum);* • *tunneb ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal, graafika).*

7. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
KUJUTAMIS- JA VORMIÕPETUS	
Natuurist joonistamine (elus ja eluta objektide ruumiline kujutamine, paiknemine pildiruumis ja suurussuhted)	• *Leiab vaatluse ja võrdluse teel inimese ameti olulisi tunnuseid*

Modelleerimine erinevatest materjalidest (erinevatest materjalidest ruumikujunduselementide meisterdamine, keraamika). *Loodusvormide kujutamine graafiliselt ja plastiliselt.*	*(keskkond, riietus, töövahendid) ning väljendab neid temaatilistes töödes;* • *kujutab esemeid ruumiliselt valguse ja varju abil;* • *loob eri vahenditega mitmesuguseid pinnamustreid;* • *modelleerib savist ja mõistab keraamika tähendust;* • *toob näiteid keskkonnakaitse võimalustest*
VÄRVUS- KOMPOSITSIOONI- JA PERSPEKTIIVIÕPETUS	
Põhivärvid ja vastandvärvid. *Värvide helestamine ja tumestamine (ühe värvitooni erinevad hele-tumedusastmed, soe ja külm koloriit).* *Sümmeetria loomine.*	• *Segab ja kasutab maalimisel värvide eri toone;* • *leiab värviringi alusel vastandvärvid;* • *teab sümmeetria ja asümmeetria tähendust.*
DISAIN JA KIRJAÕPETUS	
Ruumikujundus (sise- ja välisruumide kujundus). *Kirjakunst (reklaamkirjade vaatlus ja analüüs).* *Praktiline disain (pakendi kujundus).*	• *Teeb kollaaži;* • *märkab kujunduselemente keskkonnas;* • *kujundab näidise järgi pakendi või pakkepaberi (karbi voltimine).*
VESTLUSED KUNSTIST	
Skulptuuride, maalide , joonistuste, arhitektuuri vaatlemine. *Rahvakunst ja autorlus.* *Kunstilooming.*	• *Tunneb ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal, graafika, arhitektuur);* • *kirjeldab lühidalt kunstiliikide seoseid, toob näiteid;* • *põhjendab rahvakunstiväärtuste hoidmise vajalikkust;* • *mõistab originaali reproduktsiooni ja võltsingu tähendust.*
TEHNIKAD JA MATERJALID	
Modelleerib savist või plastiliinist. *Maalilaadi matkimine.*	• *Modelleerib ühest savitombust;* • *maalib näidise järgi matkides maalilaadi;*

	• *teab erinevaid paljundustehnikaid ja kirjeldab neid õpetaja suunamisel;* • *võrdleb erinevaid arhitektuuriobjekte ja kirjeldab neid.*

8. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Portree ja miimika (erinevas eas inimese kujutamine) *Kujutamine ruumis ja tasapinnal (langeva varju kujutamine ja modelleerimine valguse ja varju abil)* *Põhivärvid ja nende segamine (erinevate tonaalsuste eristamine ja sõnastamine, rühmatöö)* *Sümmeetria ja asümmeetria (konstrueerimine kesktelje ja horisontaaltelje abil)* *Rütm ja liikumine (joonistamine sirkli ja joonlaua abil, kubism, opkunst)* *Rahvusliku ornamendi iseloomulike tunnuste õppimine.* *Ruumikujunduse elemendid.* *Lavastuse kujundamine.*	• *Leiab vaatluse ja võrdlemise teel inimese vanust ja näoilmeid kõige enam iseloomustavaid tunnuseid ning väljendab neid temaatilistes töödes;* • *eristab õpetaja suunamisel pildi koloriiti, oskab seda kirjeldada;* • *kujundab ornamenti (sh rahvuslikku), nimetab selle traditsioonilisi ja nüüdisaegseid kasutusvõimalusi;* • *eristab etenduses esinevaid eri kunstiliike (visuaalne kunst, muusika, liikumine);* • *eristab kultuurinähtusi ja kunstiliike (sh karikatuur, šarž, grafiti).*

9.klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Inimese kujutamine erinevas meeleolus (erinevas eas inimese kujutamine, miimika) *Valguse ja varju vaheldumine.* *Ruumiline asend (ees, taga).* *Proportsiooni tunnetamine.* *Kunstiteose kirjeldamine.* *Kaaslaste loomingu hindamine.*	• *Kasutab õpitud tehnikaid, töömaterjale ja –vahendeid, kujutamise ja kujundamise viise;* • *Kujutab inimest eri vanuses, meeleolus, asendis ja tegevuses;* • *Märkab suuremaid kompositsiooni- ja proportsioonivigu;* • *Kirjeldab kunstiteoseid õpitud oskuste piires ja põhjendab oma eelistusi;* • *Väärtustab kunstiloomingut (oma ja kaaslaste tööd).*

Kehaline kasvatus

Kehalise kasvatuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et õpilane:

- mõistab kehalise aktiivsuse tähtsust oma tervisele ja töövõimele;
- soovib olla terve ja rühikas;
- valdab põhiteadmisi ja -oskusi, et harrastada liikumist sise- ja välitingimustes;
- liigub/spordib ohutus- ja hügieeninõudeid järgides, teab, kuidas käituda ohuolukordades;
- tunneb sportimisest rõõmu ning on valmis uusi liikumisoskusi õppima;
- austab sportides oma kaaslasi ja keskkonda ning järgib reegleid/võistlusmäärusi;
- omandab ainekavasse kuuluvate spordialade tehnika;
- jälgib oma kehalist vormis olekut;
- tunneb huvi Eestis toimuvate spordi-, liikumis- ja tantsuürituste vastu;
- väärtustab eesti tantsupidude traditsiooni.

I KOOLIASTME KEHALISE KASVATUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele. *Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatuse tunnis; ohutu ja kaaslasi arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeldes; ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel.* *Tunnis reeglitest kinni pidamine. Ohutusnõuete, mängureeglite ja hügieeninõuete täitmine.* *Enda sooritusele ja kogetud koormusele hinnangu andmine.* *Spordialade loetlemine: suusatamine, korvpall, jalgpall jne.*	• *Mõistab regulaarse sportimise tähtsust tervisele.* • *Oskab käituda kehalise kasvatuse tunnis, erinevates sportimispaikades sportides ning tänaval liigeldes.* • *Teab tunni reegleid ja ohutusnõudeid, mängureegleid ning hügieeninõudeid.* • *Oskab öelda, kas kogetud kehaline koormus oli kerge/raske.* • *Loetleb spordialasid.*
Võimlemine	

Rivistumine ühte viirgu, kolonni, harvenemine, koondumine, tervitamine. Rivistumine ringselt, käed pihkseongus. Pöörded paremale ja vasakule orientiiri järgi (aken, uks jne.) *Üldarendavate võimlemisharjutuste sooritamine vahendita ja vahenditega saatelugemise ning muusika saatel.* *Veered kägaras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks, tirel ette.* *Ettevalmistavad harjutused hüplemiseks hüpitsa tiirutamisega.*	• *Oskab rivistuda viirgu ja kolonni ja liikuda järgmistel viisidel: päkk-kõnd, kõnd kandadel, liikumine juurdevõtusammuga kõrvale.* • *Oskab sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi vahendita ja vahenditega saatelugemise ja muusika saatel.* • *Sooritab veered kägaras ja sirutatult ning juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks.* • *Oskab hüpitsat käsitseda.*
Jooks, hüpped, visked	
Jooksuasend, jooksuliigutused, jooksu alustamine ja lõpetamine, jooks erinevatest lähteasenditest, mitmesugused jooksuharjutused. *Püstistart koos stardikäsklustega.* *Võimetekohase jooksutempo valimine.* *Teatevahetuse õppimine lihtsates teatevõistlustes, pendelteatejooks teatepulgaga.* *Palli tunnetamine: hoie, viskeliigutus. Pallide ja teiste viskevahendite viskamine vasaku ja parema käega vastu seina.* *Paigalt kaugushüpe, maandumine kaugushüppes. Hüppeharjutused mänguvormis. Üleshüpped hoojooksul ühe jala tõukega (rippuva eseme puudutamine käega).*	• *Jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega.* • *Oskab pikemal distantsil arvestada oma jõuvarudega.* • *Sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes.* • *Oskab palli õigesti hoida ja sooritab palliviske paigalt.* • *Sooritab kaugushüppe paigalt vetruva maandumisega.*
Liikumismängud	
Jooksu- ja hüppemängud. Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja tõukamisega. Liikumismängud väljas/maastikul. Liikumine (jooksud, pidurdused, suunamuutused) pallita ja palliga. Pallikäsitsemise harjutused: põrgatamine, vedamine, viskamine, söötmine ja püüdmine. *Rahvastepalli reeglite tundmine. Palli viskamine ja palli püüdmine.*	• *Oskab palli ohutult käsitseda. Liigub mängude ajal ohutult.* • *Tunneb rahvastepalli reegleid, on kaasmängijatega sõbralik ja kuulab kohtuniku otsust.*

Suusatamine	
Paaristõukeline sammuta ja paaristõukeline ühesammuline sõiduviis. *Laskumine kõrgasendis.* *Suusatab jõukohases tempos 800 meetrit.*	• *Tutvub paaristõukelise sammuta klassikalise sõiduviisi ja paaristõukelise ühesammulise sõidustiiliga.* • *Laskub mäest kõrgasendis.* • *Läbib järjest suusatades 800 meetrit.*

2. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele *Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatuse tunnis; ohutu ja kaaslasi arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeldes; ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel.* *Tunnis reeglitest kinni pidamine.* *Õhutusnõuete, mängureeglite ja hügieeninõuete täitmine.* *Enda sooritusele ja kogetud koormusele hinnangu andmine.* *Elementaarsed teadmised spordialadest ning Eesti sportlastest.*	• *Kirjeldab regulaarse sportimise tähtsust tervisele.* • *Oskab käituda kehalise kasvatuse tunnis, erinevates sportimispaikades sportides ning tänaval liigeldes.* • *Peab kinni tunni reeglitest, täidab ohutusnõudeid ja mängureegleid, täidab peamisi hügieeninõudeid.* • *Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske).* • *Loetleb spordialasid ja nimetab tuntud Eesti sportlasi.*
Võimlemine	
Liikumine, rivisammu (P) ja võimlejasammu (T) kasutamine. *Päkkkõnd, kõnd kandadel, liikumine juurdevõtusammuga kõrvale. Üldkoormavad ja koordinatsiooni arendavad hüplemisharjutused.* *Tireli ette, turiseisu ja abistamisega kaldpinnalt taha sooritamine.* *Hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette.*	• *Oskab liikuda, kasutades rivisammu (P) ja võimlejasammu (T).* • *Sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni saatelugemise saatel.* • *Sooritab tireli ette, turiseisu ja abistamisega kaldpinnalt tireli taha.* • *Hüpleb hüpitsat ette tiirutades.*
Jooks, hüpped, visked	
Püstistart koos stardikäsklustega. Kõnd (jooks) üle takistuste ja takistuste vahel.	• *Jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega.*

Võimetekohase tempoga jooks. *Teatevahetuse õppimine lihtsates teatevõistlustes, pendelteatejooks teatepulgaga.* *Viskepalli hoie. Mängulised viskeharjutused. Pallivise paigalt ja kahesammulise hooga.* *Paigalt kaugushüppamine ja hoojooks.*	• *Suudab joosta võimetekohase tempoga järjest 5 minutit.* • *Sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus.* • *Sooritab palliviske paigalt kahesammulise hoojooksuga.* • *Sooritab kaugushüppe paigalt ja oskab hoojooksu.*
Liikumismängud	
Pallikäsitsemise harjutused: põrgatamine, vedamine, viskamine, söötmine ja püüdmine. Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused palliga. *Rahvastepalli reeglite järgimine, olema sõbralik kaasmängijatega. Kohtuniku otsuse austamine. Rahvastepalliks ettevalmistavad harjutused, mäng lihtsustatud reeglitega.*	• *Sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge.* • *Järgib rahvastepalli reegleid, on kaasmängijatega sõbralik ja austab kohtuniku otsust.*
Suusatamine	
Suusatamine paaristõukelises sammuta ja paaristõukelises ühesammulises sõiduviisis. *Laskumine mäest põhiasendis.* *Suusatab jõukohases tempos 1200 meetrit.*	• *Suusatab laugel nõlval kasutades paaristõukelist sammuta klassikalist sõiduviisi ja paaristõukelist ühesammulist sõidustiili.* • *Laskub mäest põhiasendis.* • *Läbib järjest suusatades 1200 meetrit.*
Ujumine	
Enda võimete hindamine ja veeohutusalaste oskuste rakendamine vees. *Vees ujumine, sukeldumine, hõljumine. Ujumine rinnuli ja selili asendis.*	• *Hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutusalaseid oskusi.* • *Oskab ujuda, sealhulgas sukelduda, vee pinnal hõljuda, rinnuli ja selili asendis edasi liikuda.*

II KOOLIASTME KEHALISE KASVATUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

3.klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	

Regulaarse sportimise tähtsuse kirjeldamine. Põhjuste nimetamine, miks peab olema aktiivne. *Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatuse tunnis; ohutu ja kaaslasi arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeldes; ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel.* *Tunnis korralduste ja reeglite järgimine. Pesemise vajalikkus kehaliste harjutuste tegemise järel.* *Enda sooritusele ja kogetud koormusele hinnangu andmine.* *Elementaarsed teadmised spordialadest ning Eesti sportlastest.*	• *Kirjeldab regulaarse sportimise tähtsust tervisele ning nimetab põhjusi, miks ta peab olema kehaliselt aktiivne.* • *Oskab käituda kehalise kasvatuse tunnis, erinevates sportimispaikades sportides ning tänaval liigeldes.* • *Järgib tunni reegleid, ohutusnõudeid, ja mängureegleid, peab kinni hügieeninõuetest.* • *Annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele.* • *Loetleb spordialasid ja nimetab tuntud Eesti sportlasi.*
Võimlemine	
Liikumine, rivisammu (P) ja võimlejasammu (T) kasutamine. Pöörded paigal, liikumisel. Ümberrivistumine ringjoonele, kolonni. Kujundliikumised. *Põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni sooritamine muusika või saatelugemise saatel.* *Tireli ette, turiseisu ja abistamisega kaldpinnalt taha sooritamine.* *Hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette jalalt jalale, hüplemisharjutused hoonööriga, koordinatsiooniharjutused.*	• *Oskab liikuda, kasutades rivisammu (P) ja võimlejasammu (T).* • *Sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni (16 takti) muusika või saatelugemise saatel.* • *Sooritab tireli ette, turiseisu ja kaldpinnalt tireli taha.* • *Hüpleb hüpitsat ette tiirutades 30 sekundit järjest.*
Jooks, hüpped, visked	
Püstistart koos stardikäsklustega. *Mitmesugused jooksuharjutused.* *Jooks erinevas tempos. Kiirendusjooks, kestvusjooks, võimetekohase jooksutempo valimine.* *Teatevahetuse õppimine lihtsates teatevõistlustes, pendelteatejooks teatepulgaga.* *Viskepalli hoie. Pallivise paigalt ja hoojooksult. Viskemängud.*	• *Jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega.* • *Läbib joostes võimetekohase tempoga 1 km pikkuse distantsi.* • *Sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus.* • *Sooritab palliviske paigalt kahesammulise hoojooksuga.* • *Sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta.*

Hoojooksult kaugushüppamine paku tabamiseta.	
Liikumismängud	
Pallikäsitsemise harjutused (juurdeviivad kombineeritud harjutused, harjutused erinevateks sportmängudeks – korvpall: palli põrgatamine paigal, liikumisel, söötmine püüdmine; jalgpall: palli vedamine, peatamine, söötmine, löögid väravale. *Rahvastepalli mängimine lihtsustatud reeglitega, olema sõbralik kaasmängijatega. Kohtuniku otsuse austamine.*	• *Sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge.* • *Mängib rahvastepalli lihtsustatud reeglite järgi, on kaasmängijatega sõbralik ning austab kohtuniku otsust*
Suusatamine	
Suusatamine paaristõukelist sammuga ja vahelduvtõukelist kahesammulist sõiduviisi. Tasakaaluharjutused suuskadel. Trepptõus, käärtõus. Sahkpidurdus. *Laskumine mäest põhiasendis.* *Suusatab jõukohases tempos 2 kilomeetri pikkuse distantsi (T) või 3 kilomeetri pikkuse (P) distantsi.*	• *Suusatab, kasutades paaristõukelise sammuga klassikalist sõiduviisi ja vahelduvtõukelist kahesammulist klassikalist sõiduviisi.* • *Laskub mäest põhiasendis.* • *Läbib järjest suusatades 2 kilomeetri pikkuse (T) või 3 kilomeetri pikkuse (P) distantsi.*
Ujumine	
Enda võimete hindamine ja veeohutusalaste oskuste rakendamine vees. *Vees ujumine, sukeldumine, hõljumine. Ujumine rinnuli ja selili asendis 200 meetrit.*	• *Hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutusalaseid oskusi.* • *Oskab ujuda, sealhulgas sukelduda, vee pinnal hõljuda, rinnuli ja selili asendis 200 meetrit edasi liikuda.*

4. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Kehalise aktiivsuse tähtsus tervisele.Regulaarse sportimise tähtsuse kirjeldamine. Põhjuste nimetamine, miks peab olema aktiivne. *Viisakas käitumine kehalise kasvatuse tunnis, sportimispaikades ja tänaval liigeldes.* *Tunnis reeglitest kinni pidamine.*	• *Kirjeldab regulaarse sportimise tähtsust tervisele ja nimetab põhjusi, miks ta peab olema kehaliselt aktiivne;* • *Oskab käituda kehalise kasvatuse tunnis, erinevates sportimispaikades sportides ning tänaval liigeldes;*

Õhutusnõuete, mängureeglite ja hügieeninõuete täitmine. *Üldarendavate võimlemisharjutuste ja rühiharjutuste sooritamine.* *Õpetaja valitud harjutuste sooritamine.* *Spordialade ja tantsustiilide oskussõnade tundmine. Viisakas käitumine spordivõistlustel ja tantsuüritustel.* *Ausa mängu kirjeldamine.* *Eestis toimuvate suurvõistluste nimetamine. Eesti sportlaste ja võistkondade nimetamine.*	• *Järgib tunni reegleid, ohutusnõudeid, mängureegleid ning hügieeninõudeid;* • *Suudab juhendamisel sooritada üldarendavaid võimlemisharjutus ja rühiharjutusi, spordib koos kaaslastega;* • *Sooritab õpetaja valitud harjutusi oma kehalise võimekuse arendamiseks;* • *Tunneb õpitud spordialade ja tantsustiilide oskussõnu, oskab käituda spordivõistlustel ja tantsuüritustel;* • *Teab, mida tähendab aus mäng spordis;* • *Nimetab Eestis toimuvad suurvõistlusi, tuntud Eesti sportlasi ja võistkondi.*
Võimlemine	
Põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni sooritamine muusika või saatelugemise saatel. *Iluvõimlemise elementide sooritamine hüpitsaga (T).* *Hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette jalalt jalale, hüplemisharjutused hoonööriga, koordinatsiooniharjutused.* *Harjutuskombinatsiooni sooritamine akrobaatikas ja tireltõusu rööbaspuudel.* *Tasakaaluharjutuste sooritamine madalal poomil.* *Hoojooksult hüpe hoolauale, äratõuge ja toengkägar (kitsel), ülesirutusmahahüpe maandumisasendi fikseerimisega*	• *Sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (16 takti) saatelugemise või muusika saatel;* • *Hüpleb hüpitsat ette tiirutades paigal;* • *Sooritab iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T);* • *Sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas ja tireltõusu rööbaspuudel;* • *Sooritab erinevaid tasakaaluharjutusi madalal poomil;* • *Sooritab abistamisel lihtsustatud toenghüppeid (hark- või kägarhüpe).*
Kergejõustik	
Kiirjooksu sooritamine püstilähtest koos stardikäsklusega. Pendelteatejooksmine. *Kaugushüppamine koos paku tabamisega ja kõrgushüppamine koos üleastumistehnikaga.* *Palliviskamine paigalt ja nelja sammu hooga.*	• *Sooritab kiirjooksu püstilähtest stardikäsklustega ning oskab pendelteatejooksu;* • *Sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja kasutab kõrgushüppes üleastumistehnikat;*

Kiirjooksmine stardikäsklusega. *Võimetekohase jooksutempoga 7 minuti jooksmine.*	• *Sooritab palliviske paigalt ja nelja sammu hooga;* • *Jookseb kiirjooksu stardikäsklustega;* • *Jookseb omas tempos järjest 7 minutit.*

Liikumis- ja sportmängud	
Sportmängude, liikumismängude ja teatevõistluste palliga sooritamine. *Rahvastepalli mängimine, mängureeglite tundmine ja kohtuniku otsuste austamine.* *Palli hoie söötes, püüdes ja peale visates.Palliga põrgatamine takistuste vahelt.* *Võrkpalli ülalt-ja altsöötude sooritamine vastu seina.* *Palli söötmine, peatamine, vedamine. Kombineeritud harjutused. Löögitehnika.* *Sportmängu kontrollharjutuste sooritamine.*	• *Sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga;* • *Oskab mängida rahvastepalli erinevaid variante, tunneb mängureegleid ja austab kohtuniku otsuseid;* • *Sooritab põrgatused takistuste vahelt;* • *Sooritab võrkpalli ülalt- ja altsöödud vastu seina.* • *Sooritab jalgpalli siseküljega sööte paarilisega.* • *Sooritab kahe kooli poolt valitud sportmängu kontrollharjutusi.*
Suusatamine *Suusatamine paaristõukelist ühesammulist sõiduviisi. Suusatamine vahelduvtõukelist kahesammulist sõiduviisi.* *Laskumine põhi- ja puhkeasendis.* *Uisusammpöörde sooritamine. Käärtõus.* *Teatevahetuse sooritamine teatesuusatamises. Teatevõistlused, osavusharjutused, - mängud nõlval.* *Suusatab jõukohases tempos 2 kilomeetri pikkuse distantsi (T) või 3 kilomeetri pikkuse (P) distantsi.*	• *Suusatab paaristõukelise ühesammulise klassikalise sõiduviisiga. Sooritab vahelduvtõukelist kahesammulist klassikalist sõiduviisi.* • *Sooritab laskumise põhiasendis.* • *Sooritab uisusammpöörde.* • *Sooritab teatevahetuse teatesuusatamises;* • *Läbib suusatades 2 kilomeetri pikkuse (T) või 3 kilomeetri pikkuse (P) distantsi.*

5. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsuse selgitamine. Kehalise aktiivsuse rolli kirjeldamine, kehalise aktiivsuse või liikumisharrastuse kirjeldamine. *Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses.* *Teadmised käitumisest ohuolukordades. Lihtsad esmaabivõtted.* *Teadmised iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi; kuidas sooritada kehaliste võimete teste ning treenida (õpetaja toel valitud harjutusi kasutades) oma kehalisi võimeid ja rühti.* *Eneseanalüüsi sooritamine, kehalise võimekuse arendamiseks õpetaja poolt harjutuste sooritamine.* *Spordialade ja tantsustiilide oskussõnade tundmine. Viisakas käitumine spordivõistlustel ja tantsuüritustel.* *Ausa mängu põhimõtete selgitamine.* *Teadmised spordialadest/ liikumisviisidest, suurvõistlused ja/või üritused Eestis ning maailmas, tuntumad Eesti sportlased .*	• *Selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis ning oma kehalist aktiivsust või liikumisharrastust;* • *Mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib neid kehalise kasvatuse tundides ja tunnivälises tegevuses.* • *Teab, kuidas vältida liikudes ohuolukordi ja kuidas toimida lihtsamate sporditraumade korral;* • *Suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi, spordib koos kaaslastega, osaleb juhendamisel ülesannete jagamisel ja mängureeglite kokkuleppimisel;* • *Oskab sooritada eneseanalüüsi eelmise aasta tulemuste põhjal.* • *Sooritab õpetaja valitud harjutusi oma kehalise võimekuse arendamiseks;* • *Tunneb õpitud spordialade ja tantsustiilide oskussõnu, kasutab neid sündmuste kirjeldamisel ning oskab käituda spordivõistlustel ja tantsuüritustel;* • *Teab ja oskab selgitada, mida tähendab aus mäng spordis.* • *Nimetab Eestis ja maailmas toimuvad suurvõistlusi, tuntud sportlasi ja võistkondi.*
Võimlemine	

Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused saatelugemise ja/või muusika saatel. Harjutused vahendita ja vahendiga: käte ja jalgade hood, lõdvestamised, vetrumised. Rühiharjutused. Kehatüve lihaseid treenivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused. *Erinevad kõnni- ,jooksu -, ja hüplemisharjutuste seosed. Kombineeritud hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonööriga.* *Iluvõimlemise elementide sooritamine hüpitsa ja hoonööriga. Hüpitsa hood, ringid, kaheksad. Kombineeritud hüpped* *Akrobaatika. Erinevad tirelid; tiritamm, kätelseis abistamisega , akrobaatikakava esitamine (P) ja selle õppimiseks juurdeviivad harjutused; painduvust arendavad harjutused ja kaarsild (T); ratas kõrvale; kätelseis abistamisega. Akrobaatika kava esitamine. Rööbaspuudel hooglemine, kätega kõndimine, hooglemiselt maha hüpe* *Tasakaaluharjutused. Erinevad kõnni- ja hüplemisharjutused; pöörded ja mahahüpped.* *Toenghüpe. Hoojooksult hüpe hoolauale, äratõuge ja toengkägar (kitsel, hobusel), ülesirutusmahahüpe maandumisasendi fikseerimisega; hark- või kägarhüpe.*	• *Sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (24 takti) saatelugemise või muusika saatel;* • *Hüpleb hüpitsat ette tiirutades paigal ja liikudes;* • *Sooritab iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T);* • *Sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas ja rööbaspuudel;* • *Sooritab erinevaid tasakaaluharjutusi madalal poomil;* • *Sooritab lihtsustatud toenghüppeid (hark- või kägarhüpe).*
Kergejõustik	
Jooksuasendi ja -liigutuste korrigeerimine. Põlve- ja sääretõstejooks. Madallähte tutvustamine. Stardikäsklused. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). Määrustepärane pallivise hoojooksult *Kiirjooksu alustamine ja lõpetamine.* *Kestvusjooks võimetekohase tempoga.*	• *Sooritab madallähte stardikäsklustega ning oskab pendelteatejooksu.* • *Sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja kõrgushüppe üleastumistehnikas.* • *Sooritab palliviske nelja sammu hooga;* • *Jookseb kiirjooksu stardikäsklustega;* • *Jookseb võimetekohase tempoga järjest 8 minutit.*

Liikumis- ja sportmängud	
Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused pallidega. *Rahvastepall.* *Palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile. Sammudelt vise korvile. Korvpallireeglitega tutvumine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.* *Võrkpalli ülalt- ja altsöötmine paarilisega.* *Söödu peatamine jalapöiasisekülje ja rinnaga (P) ning löögitehnika õppimine, arendamine ja täiustamine. Palli löömine õhust, liikuva palli omaksvõtmine, söötmine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.* *Mängib kahte sportmängu lihtsustatud reeglitega.*	• *Sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga.* • *Oskab mängida rahvastepalli erinevaid variante, tunneb mängureegleid ja austab kohtuniku otsuseid;* • *Sooritab korvpalliga põrgatused takistuste vahelt ja sammudelt viske korvile.* • *Sooritab võrkpalli ülalt- ja altsöödud paarilisega;* • *Sooritab erinevaid sööte jalgpalliga ning tunneb palli peatamisviise;* • *Mängib kaht kooli valitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi ja sooritab õpetaja poolt koostatud kontrollharjutuse.*
Suusatamaine	
Paaristõukeline ühesammuline sõiduviis; vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviis; *Laskumised põhi- ja puhkeasendis.* *Poolsahkpööre ja uisusammpööre.* *Teatesuusatamine.* *Suusatamine võimetekohase tempoga.*	• *Suusatab paaristõukelise ühesammulise klassikalise sõiduviisiga ja vahelduvtõukelise kahesammulise klassikalise sõiduviisiga;* • *Sooritab laskumise põhi- ja puhkeasendis.* • *Sooritab uisusamm- ja poolsahkpöörde.* • *Sooritab teatevahetuse teatesuusatamises.* • *Läbib suusatades 2,5 kilomeetri pikkuse (T) või 4 kilomeetri pikkuse (P) distantsi.*

III KOOLIASTME KEHALISE KASVATUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

6. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsuse selgitamine. Kehalise aktiivsuse rolli kirjeldamine, kehalise aktiivsuse või liikumisharrastuse kirjeldamine. *Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses.* *Teadmised käitumisest ohuolukordades. Lihtsad esmaabivõtted.* *Teadmised iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada võimlemisharjutusi, soojendusharjutusi ja rühiharjutusi;* *Kuidas sooritada kehaliste võimete teste ning treenida (õpetaja toel valitud harjutusi kasutades) oma kehalisi võimeid ja rühti.* *Õpetaja poolt antud harjutuste sooritamine.* *Spordialade ja tantsustiilide oskussõnade tundmine. Viisakas käitumine spordivõistlustel ja tantsuüritustel.* *Ausa mängu põhimõtete selgitamine.* *Teadmised spordialadest/ liikumisviisidest, suurvõistlused ja/või üritused Eestis ning maailmas, tuntumad Eesti sportlased* *Faktide nimetamine antiikolümpiamängudest ning eesti ja üld- ja noorte tantsupidudest.*	• *Selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis ning oma kehalist aktiivsust või liikumisharrastust;* • *Mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib neid kehalise kasvatuse tundides ja tunnivälises tegevuses.* • *Teab, kuidas vältida ohuolukordi liikudes, sportides ja liigeldes ning mida teha õnnetusjuhtumite ja lihtsamate sporditraumade korral.* • *Suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi;* • *spordib koos kaaslastega, jagades ülesandeid, leppides kokku mängureegleid;* • *Sooritab kehaliste võimete testi ja annab tulemusele hinnangu võrreldes eelmistel aastatel saavutatuga.* • *Valib õpetaja juhtimisel harjutusi oma kehalisevõimekuse arendamiseks ning sooritab neid.* • *Tunneb õpitud spordialade ja tantsustiilide oskussõnu, kasutab neid sündmuste kirjeldamisel ning oskab käituda spordivõistlustel ja tantsuüritustel.* • *Märkab ausa mängu reegleid spordis.*

	• *Nimetab Eestis ja maailmas toimuvaid suurvõistlusi, tuntud sportlasi ja võistkondi.* • *Teab tähtsamaid fakte antiikolümpiamängudest ning eesti üld- ja noorte tantsupidudest.*
Võimlemine	
Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused saatelugemise ja/või muusika saatel. Harjutused vahendita ja vahendiga: käte ja jalgade hood, lõdvestamised, vetrumised. Rühiharjutused. Kehatüve lihaseid treenivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused. *Erinevad kõnni- ,jooksu -, ja hüplemisharjutuste seosed. Kombineeritud hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonööriga.* *Iluvõimlemise elementide sooritamine hüpitsa ja hoonööriga. Hüpitsa hood, ringid, kaheksad. Kombineeritud hüpped* *Akrobaatika. Erinevad tirelid; tiritamm (P) ja selle õppimiseks juurdeviivad harjutused; painduvust arendavad harjutused ja kaarsild (T); ratas kõrvale; kätelseis abistamisega.* *Rööbaspuudel hooglemine, kätega kõndimine, hooglemiselt maha hüpe.* *Akrobaatika kava õppimine ja esitamine.* *Erinevad kõnni- ja hüplemisharjutused; pöörded ja mahahüpped.* *Kägarhüpe. Hoojooksult hüpe hoolauale, äratõuge ja toengkägar (kitsel, hobusel), ülesirutusmahahüpe maandumisasendi fikseerimisega; hark- või kägarhüpe.*	• *Sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (32 takti) saatelugemise või muusika saatel.* • *Hüpleb hüpitsat ette tiirutades paigal ja liikudes.* • *Sooritab iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T).* • *Sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas ja rööbaspuudel;* • *Sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil (T) ja kangil (P);* • *Sooritab õpitud toenghüppe (hark- või kägarhüpe).*
Kergejõustik	

Jooksuasendi ja -liigutuste korrigeerimine. *Põlve- ja sääretõstejooks.* *Madallähte tutvustamine. Stardikäsklused.* *Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega.* *Kõrgushüpe (üleastumishüpe).* *Pallivise hoojooksult.* *Kiirjooksu alustamine ja lõpetamine.* *Kestvusjooks võimetekohase tempoga.*	• *Sooritab madallähte stardikäsklustega ning oskab pendelteatejooksu.* • *Sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja kõrgushüppe üleastumistehnikas.* • *Sooritab hoojooksult palliviske.* • *Jookseb kiirjooksu stardikäsklustega* • *Jookseb võimetekohase tempoga järjest 9 minutit.*
Liikumis- ja sportmängud	
Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused pallidega. *Rahvastepalli mängimine. Palli viskamine ja püüdmine.* *Palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile.* *Sammudelt vise korvile. Korvpallireeglitega tutvumine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.* *Kombineeritud harjutused õpitud tehnikaelementide täiustamiseks.* *Liikumisviisid. Kombineeritud söödud (ülalt, altsööt), juurdeviivad mängud.* *Söödu peatamine jalapöiasisekülje ja rinnaga (P) ning löögitehnika õppimine paigalt kui liikumiselt. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.* *Mängib kahte sportmängu lihtsustatud reeglitega.*	• *Sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga;* • *Oskab mängida rahvastepalli erinevaid variante, tunneb mängureegleid ja austab kohtuniku otsuseid;* • *Mängib reeglite järgi rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid;* • *Sooritab korvpalliga põrgatused takistuste vahelt ja sammudelt viske korvile;* • *Sooritab võrkpallis ülalt- ja altsöödud paarilisega ning alt- eest pallingu.* • *Kasutab jalgpallis sisekülgega söötu nii paigalt kui liikumiselt ning tunneb erinevaid pallipeatamise viise.* • *Mängib kaht kooli valitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi ja sooritab õpetaja poolt koostatud kontrollharjutuse.*
Suusatamine	
Paaristõukeline ühesammuline sõiduviis; vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviis; paaristõukeline kahesammuline uisusamm sõiduviis. *Laskumised põhi- ja puhkeasendis.* *Poolsahkpööre ja uisusammpööre.* *Teatesuusatamine.* *Suusatamine võimetekohase tempoga.*	• *Suusatab paaristõukelise ühesammulise sõiduviisiga, vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviisiga ja paaristõukelise kahesammulise uisusamm-sõiduviisiga;* • *Sooritab laskumise põhi- ja puhkeasendis.* • *Sooritab uisusamm- ja poolsahkpöörde;* • *Sooritab teatevahetuse teatesuusatamises;* • *Läbib järjest suusatades 3 kilomeetri pikkuse (T) või 5 kilomeetri pikkuse (P) distantsi.*
Orienteerumine	

Orienteerumine plaani või objekti järgi. Kompassi kasutamine. Teab leppemärke. Orienteerumine tuttavate objektide järgi. Liikumistempoga arvestamine, erinevate pinnasetüüpide valimine. Orienteerumismängude mängimine.	• *Oskab orienteeruda tuttava objekti plaani järgi.* • *Teab esmaseid kompassi kasutamise põhimõtteid.* • *Teab 10 põhileppemärki.* • *Oskab orienteeruda tuttavate silmapaistvate objektide järgi etteantud piirkonnas.* • *Arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüüpe, reljeefivorme ja takistusi.* • *Oskab mängida orienteerumismänge plaani ja kaardiga ning kaardita.*

7. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Kehalise aktiivsuse mõju tervisele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist tagava tegevuse vajalikkus. *Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted.* *Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus.* *Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm). Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused, harjutamise metoodika. Kehalise võimekus testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs.* *Teadmised õpitud spordialade tekkest, peetavatest (suur) võistlustest/üritustest ning tuntumatest sportlastest Eestis ja maailmas. Teadmised olümpiamängudest ja tuntumatest olümpiavõitjatest. Teadmised*	• *Selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele;* • *järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi; teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetusjuhtumite ja traumade puhul; oskab anda elementaarset esmaabi;* • *liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides, kaaslasi austades ja abistades ning keskkonda säästes;* • *oskab iseseisvalt treenida: analüüsib oma kehalise vormisoleku taset, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi*

spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest.	*liikumisoskusi ja arendab oma kehalisi võimeid;* • *osaleb aktiivselt kehalise kasvatuse tundides, harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt (tunniväliselt), käib spordiüritustel ning jälgib seal toimuvat.*

Võimlemine	
Rivi -ja korraharjutused. Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine õpetaja abiga. Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena. Rühi arengut toetavad harjutused. Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks; jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused õla- japuusaliigese liikuvuse arendamiseks. Akrobaatika elemendid: Ratas kõrvale; kätelseis, sild, tirel ette, tirel taha, turiseis tiritamm, rõhtseis. Tasakaaluharjutused poomil (T). Erinevad sammukombinatsioonid; sammuga ette pööre; jala hooga taha pööre; poolspagaadist tõus taga oleva jala sammuga ette; erinevaid mahahüppeid. Toenghüpe. Hark- ja/või kägarhüpe.	• *Sooritab õpitud vaba- või vahendiga harjutuskombinatsiooni;* • *sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas;* • *sooritab õpitud toenghüppe (hark- ja/või kägarhüpe).*
Kergejõustik	
Kaugushüppe eelsoojendusharjutused. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Kõrgushüppe eelsoojendusharjutused. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). *Pallivise hoojooksult. Kuulitõuget tutvustavad harjutused topispalliga, ”kuulijännid”, kuulitõuge paigalt. Ohutusnõuded kuulitõukesektoris.* *Sprindi eelsoojendusharjutused. Pendelteatejooks. Kestvusjooks.*	• *Sooritab täishoolt kaugushüppe ja üleastumistehnikas kõrgushüppe;* • *sooritab hoojooksult palliviske ning paigalt kuulitõuke;* • *jookseb kiirjooksu stardikäsklustega;* • *suudab joosta järjest 1,5 km (T) / 2 km (P).*
Sportmängud	
Korvpall. Palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng lihtsustatud reeglite järgi. Mäng 3 : 3 ja 5 : 5. Jalgpall. Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. Jalgpalluri erinevate positsioonide (kaitsja,	• *Sooritab tundides õpitud sportmängude (sulgpall, jalgpall,korvpall) tehnikaelemente;* • *mõistab erinevatel positsioonidel mängivate jalgpallurite ülesandeid ja täidab neid mängus;*

poolkaitsja ja ründaja) ning nende ülesannete mõistmine. Mäng.	• *mängib kaht õpitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi.*
Suusatamine	
Laskumine madalasendis. Libisamm-tõusuviis. Paralleel- ja käärpööre. Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul. Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis. Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi. Uisusamm-sõiduviisi. Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine.	• *Suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviisiga;* • *suusatab uisusamm-sõiduviisiga;* • *läbib järjest suusatades 3 km (T) / 4 km (P) distantsi.*

IV KOOLIASTME KEHALISE KASVATUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

8.klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Kehalise aktiivsuse mõju tervisele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist tagava tegevuse vajalikkus. *Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted.* *Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus.* *Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm). Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused, harjutamise metoodika. Kehalise võimekus testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs* *Teadmised õpitud spordialade tekkest, peetavatest (suur) võistlustest/üritustest*	• *Selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele;* • *järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi; teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetusjuhtumite ja traumade puhul; oskab anda elementaarset esmaabi;* • *liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides, kaaslasi austades ja abistades ning keskkonda säästes;* • *oskab iseseisvalt treenida: analüüsib oma kehalise vormisoleku taset, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisoskusi ja arendab oma kehalisi võimeid;* • *osaleb aktiivselt kehalise kasvatuse tundides, harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt*

ning tuntumatest sportlastest Eestis ja maailmas. Teadmised olümpiamängudest ja tuntumatest olümpiavõitjatest. Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest. *Regulaarse harjutamise tähtsus spordis. Kehalise võime arendamine.*	*(tunniväliselt), käib spordiüritustel ning jälgib seal toimuvat.* • *teab regulaarse harjutamise tähtsust;* • *teab enesekontrollivõtteid;* • *oskab arendada oma kehalisi võimeid, valida üldarendavaid harjutusi erinevatele lihasrühmadele õpitu järgi.*
Orienteerumine	
Kompassiga suuna määramine. *Kaardi ja maastiku lugemine.* *Leppemärkide tundmine.* *Orienteerumisraja läbimine.*	• *Oskab määrata kompassiga suunda;* • *oskab lugeda kaarti ja maastikku;* • *tunneb 15 leppemärki;* • *läbib orienteerumisraja oma tempoga.*
Suusatamine	
Laskumine madalasendis. Libisamm-tõusuviis. Paralleel- ja käärpööre. Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul. Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis. Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi. Uisusamm-sõiduviisi. Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine.	• *Suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviisiga;* • *suusatab uisusamm-sõiduviisiga;* • *läbib järjest suusatades 3 km (T) / 5 km (P) distantsi.*
Võimlemine	
Rivi -ja korraharjutused. Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine õpetaja abiga. Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena. Rühi arengut toetavad harjutused. Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks; jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks. Tasakaaluharjutused poomil (T). Erinevad sammukombinatsioonid; sammuga ette pööre; jala hooga taha pööre;	• *sooritab erinevaid soojendusharjutusi;* • *teab vastupidavuse, jõu- ja painduvuse arendamise üldisi harjutusi.*

poolspagaadist tõus taga oleva jala sammuga ette.	

Kergejõustik	
Eelsoojendusharjutused. Kestvusjooks. Suudab joosta järjest võimetekohase tempoga.	• *suudab joosta järjest 2,5km (T)/ 3,5km (P);*
Sportmängud	
Kahe sportmängu mängimine. *Sportmängu mängimine vastavalt võistlusmäärustikule.* *Harjutamise tähtsus tervisele.*	• *mängib kaht erinevat sportmängu lihtsustatud reeglite järgi;* • *oskab mängida üht sportmängu võistlusmäärustiku kohaselt.* • *teab regulaarse harjutamise tähtsust;* • *teab enesekontrollivõtteid.*

9. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Teadmised spordist ja liikumisviisidest	
Kehalise aktiivsuse mõju tervisele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist tagava tegevuse vajalikkus. *Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted.* *Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus.* *Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm). Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused, harjutamise metoodika. Kehalise võimekus testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs* *Teadmised õpitud spordialade tekkest, peetavatest (suur) võistlustest/üritustest ning*	• *Selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele;* • *järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi; teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetusjuhtumite ja traumade puhul; oskab anda elementaarset esmaabi;* • *liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides, kaaslasi austades ja abistades ning keskkonda säästes;* • *oskab iseseisvalt treenida: analüüsib oma kehalise vormisoleku taset, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase)*

tuntumatest sportlastest Eestis ja maailmas. Teadmised olümpiamängudest ja tuntumatest olümpiavõitjatest. *Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest.*	*spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisoskusi ja arendab oma kehalisi võimeid* • *osaleb aktiivselt kehalise kasvatuse tundides, harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt (tunniväliselt), käib spordiüritustel ning jälgib seal toimuvat.*
Võimlemine	
Rivi -ja korraharjutused. Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine õpetaja abiga. *Akrobaatika elemendid: Ratas kõrvale; kätelseis, sild, tirel ette, tirel taha, turiseis, tiritamm, rõhtseis. Iseseisev akrobaatika kava koostamine ja esitamine.* *Hooglemine rööbastel ette ja taha, tirel ette harkistesse (abistamisega), jõuga harkupselt õlgadelseisu (abistamisega), harkiste, hooglemiselt maha hüpe.* *Tasakaaluharjutused poomil (T). Erinevad sammukombinatsioonid; sammuga ette pööre; jala hooga taha pööre; poolspagaadist tõus taga oleva jala sammuga ette.*	• *Sooritab õpitud vaba- või vahendiga harjutuskombinatsiooni;* • *sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas;* • *sooritab harjutuskombinatsiooni rööbaspuudel (P);* • *sooritab harjutuskombinatsiooni poomil (T).*
Kergejõustik	
Kaugushüppe eelsoojendusharjutused. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Kõrgushüppe eelsoojendusharjutused. Kõrgushüpe. *Kuulitõuke soojendusharjutused. Kuulitõuge hooga.* *Sprindi eelsoojendusharjutused. Ringteatejooks. Kestvusjooks jõukohase tempoga.*	• *Sooritab täishoolt kaugushüppe ja üleastumistehnikas kõrgushüppe;* • *sooritab paigalt kuulitõuke;* • *jookseb kiirjooksu madallähte stardikäsklustega ning oskab ringteatejooksu;* • *jookseb järjest 3km (T) / 4km (P).*

Sportmängud	
Korvpall. Palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng lihtsustatud reeglite järgi. Mäng 3 : 3 ja 5 : 5. Jalgpall. Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. Jalgpalluri erinevate positsioonide (kaitsja, poolkaitsja ja ründaja) ning nende ülesannete mõistmine. Mäng.	• *Sooritab tundides õpitud sportmängude (sulgpall, jalgpall,korvpall) tehnikaelemente;* • *Mängib kaht õpitud sportmängu võistlusmäärustiku kohaselt.*
Suusatamine	
Õpitud murdmaasõidu tehnikaelementide täiustamine ja kinnistamine. *Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis.* *Uisusamm-sõiduviis.* *Üleminek ühelt sõiduviisilt teisele.* *Laskumine madalasendis. Libisamm-tõusuviis. Paralleel- ja käärpööre. Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul.* *Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine. Jõukohase tempoga suusatamine.*	• *Suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviisiga;* • *suusatab uisusamm-sõiduviisiga;* • *oskab üleminekut ühelt sõiduviisilt teisele;* • *kasutab erinevaid tõusu- ja laskumisviise;* • *läbib järjest suusatades 4 km (T) / 6 km (P) distantsi.*
Orienteerumine	
Kompassiga suuna määramine. *Kaardi ja maastiku lugemine.* *Leppemärkide tundmine.* *Orienteerumisraja läbimine võimetekohase tempoga.*	• *Oskab määrata kompassiga suunda;* • *oskab lugeda kaarti ja maastikku;* • *tunneb 15 leppemärki;* • *läbib orienteerumisraja oma tempoga.*

Tööõpetus

Tööõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et õpilane:

- omandab vajalikud oskused ning tööharjumused eluks, võimetele vastavaks tööks ja harrastusteks;
- teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana;

- õpib tundma ning õigesti ja säästlikult kasutama materjale, töö- ja tehnilisi vahendeid;
- õpib töötama suulise ja kirjaliku instruktsiooni järgi;
- õpib töötama teksti ja elementaarsete tööjooniste toel;
- omandab õiged tehnoloogilised võtted materjalide töötlemiseks, arvestab töötamisel töötervishoiu ja ohutustehnika nõuetega;
- õpib oma tööd kavandama, plaani järgi sooritama, kontrollima ning hindama;
- arendab loovust ja esteetilist maitset;
- õpib töötama üksi ning koos teistega, hindama tööks vajalikke isiksuseomadusi: vastutustunnet, täpsust, püsivust, kriitilist meelt;
- õpib hindama tööd ning iseennast teatud elukutse omandamise seisukohalt;
- on võimeline omandama kutseharidust.

TÖÖÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

1. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Paberitööd. Meisterdamine. *Kujundatakse oskust eristada ja tajuda materjale, tunda ja valida töövahendeid töövõttest ja -eesmärgist lähtuvalt.* *Šablooni kasutamine: lihtsamate esemete ja kujundite joonistamine šablooni abil.* *Paberitükkide ja -ribade rebimine silma järgi ja kontuuri mööda.* *Kääride käsitsemine; paberitükkide, -ribade ja narmaste lõikamine silma järgi ning kontuuri (sirgjoon) mööda – eksimine u 1 cm.* *Liimimine: kujundite liimimine ja nende täiendamine tasapinnaliselt paberitööde kaunistamine).* *Voltimine: nelinurkse paberitüki voltimine pooleks ja neljaks (kaart, raamat); ruudu voltimine diagonaalselt pooleks (lind, torbik).* ***Voolimine*** *Materjali jaotamine kaheks võrdseks osaks; rullimine, veeretamine, lamendamine; lihtsa kujuga esemete ja kujundite voolimine (kakuke, redel, uss, kauss).*	• *Tunneb õpitud kasutatava materjali ära (paber, plastiliin, savi, looduslik materjal jms);* • *joonistab šablooni abil kujundeid;* • *rebib paberit eesmärgistatult;* • *lõikab silma järgi ning kontuuri (sirgjoon) mööda paberitükke ja ribasid;* • *liimib paberit;* • *voldib paberilehe pooleks ja neljaks ning ruudu diagonaalselt pooleks;* • *voolib rullimise, veeretamise ja lamendamise teel lihtsamaid kujundeid ja esemeid.*

2. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Paberi- ja kartongitööd. *Kujundatakse ja kinnistatakse oskust eristada ja tajuda materjale, tunda ja valida töövahendeid töövõttest ja -eesmärgist lähtuvalt. Kasutatakse õpitud oskusi meisterdamisel.* *Taaskasutatavatest jääkmaterjalidest esemete meisterdamine* *Siksak- ehk astmeline voltimine; lihtsamate esemete voltimine ruudu- ja ristkülikukujulisest paberist või ringikujulisest paberist* *Esemete ja kujundite joonistamine šablooni abil. Loodusliku materjali liimimine alusmaterjalile.* ***Tekstiilitööd*** *Puuvillase riide lõikamine silma järgi ja šablooni abil; kujundite väljalõikamine riidest; lõnga liimimine alusmaterjalile kontuuri järgi* ***Voolimine*** *Savi ja plastiliini töötlemine veeretamise, rullimise, surumise, venitamise ja pigistamise võtteid kasutades (siil, kaktus, lind); plastiliinist pildi meisterdamine tasapinnalisele papist alusele ja selle täiendamine loodusliku materjaliga.* *Looduslikest materjalidest mitmesuguste esemete ja kujundite meisterdamine plastiliiniga liitmise või liimimise teel*	• *Tunneb ja nimetab õpitud materjale (paber, kartong, plastiliin, savi, riie, lõng, looduslik materjal jms);* • *kasutab joonlauda sirgjoone tõmbamiseks (läbi ühe ja kahe punkti);* • *teeb voltimise teel lihtsamaid esemeid;* • *joonistab šablooni abil kujundeid, lõikab neid välja, liimib ja täiendab;* • *lõikab õhukest riiet silma järgi;* • *kasutab õpitud voolimisvõtteid (veeretamine, rullimine, lamendamine, venitamine,* • *pigistamine jms) sõltuvalt eesmärgist.*

3. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
Paberi- ja kartongitööd *Rebimine: lihtsamate kujundite rebimine paberist kontuuri järgi (aedviljad, geomeetrilised kujundid).* *Liimimine: erinevate materjalide liimimine tasapinnale (maastik, kollaaž); ajakirjadest lõigatud kujundite jms liimimine aluspaberile (kollaažpilt); osaline liimimine ruumilise efekti saavutamiseks (juuksed, habe, ripsmed).* *Voltimine: ruudu-, ristküliku- ja ringikujulise paberi voltimine keskkoha leidmiseks; voltimisvõtte rakendamine (paat, müts, kala, konn).* *Koolutamine: ruumilised paberitööd ja kompositsioonid erineva laiuse, pikkuse ja värvusega paberiribadest (lokkis habe, ruumilised lilled).* *Soonimine: paksema paberi ja õhema kartongi soonimine kääriotstega või joonlauaga voltimise hõlbustamiseks (kaart, mapp, karp).* *Mõõtmine: paberil ja kartongil pikkuste mõõtmine täissentimeetrites.* *Lõikamine: šablooni järgi joonistatud esemete ja kujundite väljalõikamine paberist, õhemast kartongist, (aknakaunistus, päkapikk, kuuse-ehe, linnuke); ajakirjadest mitmesuguste kujundite väljalõikamine kääridega; erikujuliste aukude lõikamine paberisse teravaotsaliste kääridega (lihtne vitraažiraam, pildiraam, lukuauk).* ***Meisterdamine*** *Erinevate materjalide ja töövõtete kombineerimine (näpunukud, nukumööbel, loomad); traadi painutamine (liigendfiguuride osade ühendamine, lihtsamate kujundite valmistamine); nahatükkide ja -ribade rullimine ja põimimine* ***Tekstiilitööd***	• *Nimetab kasutatud materjalide omadusi: rabe, õhuke, paks, jäme, peenike, pehme, kõva, painduv, tugev (suunamisel);* • *valib töövõtteid lähtuvalt materjalist: paberi rebimine, lõikamine ja voltimine, savi voolimine* • *erinevate võtetega;* • *kasutab šablooni;* • *kasutab materjali ökonoomselt;* • *valmistab voltimise teel lihtsamaid kujundeid;* • *mõõdab paberil pikkusi täissentimeetrites;* • *lõikab kääridega mitmesuguseid kujundeid paberist, õhemast kartongist ja riidest;* • *paneb niiti nõelasilmast läbi;* • *tikib eelpistet;* • *õmbleb riidele kahe auguga nööpi;* • *torkab naaskliga auke;* • *valmistab tähtpäevalisi ruumikaunistusi.*

Puuvillase riide lõikamine; mitmesuguste kujundite väljalõikamine riidest šablooni abil; lõnga ja riide liimimine tasapinnale (kollaažpilt); niidi nõelasilmast läbipanek; kahe auguga nööbi õmblemine; lihtsate kujundite tikkimine eelpistes kartongile ja puuvillasele riidele ettetehtud aukude või kontuuri järgi; riide narmastamine (linik); lõnga kerimine ja sõlmimine; lõngast tuttide ja tupsude valmistamine. ***Modelleerimine*** *Looduslikust materjalist ja makulatuurist vormitööde tegemine (sambla- ja õlepallid, lehepärg, lihtsamad linnu-, looma- ja inimkujud ning lihtsad seaded).* ***Voolimine*** *Õpitud töövõtete valimine ja kasutamine (inim- ja loomakujud, metsaalune metsaelanikega); osade õige ühendamine ja tööde viimistlemine.*	

4. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
***Meisterdamine**:* *Naelte löömise tulemusel saadud kujundite täitmine niidi ja lõngaga põimimise teel; nahast lihtsate esemete valmistamine (võtmehoidja, järjehoidja, dekoratiivpudel, vaip, ehetekarp);* *Modelleerimine: Vormitööde tegemine erinevatest materjalidest (palmik, nukk, loomad, maketid, taimeseaded).* *Mitmesuguste esemete konstrueerimine etteantud pinnalaotuse järgi (pliiatsitops, karp, auto, maja)* *Erinevate materjalide, töövahendite ja -võtete valimine ning kombineerimine lähtudes töö eesmärgist (templitrükk, vitraaž, pildiraam, korv)* ***Õmblemine**:*	• *Teeb punumistöid (palmik, järjehoidja);* • *lõikab šablooni abil kartongist ja riidest kujundeid;* • *teeb meisterdamistöid erinevatest materjalidest;* • *paneb niidi nõelasilmast läbi ja teeb sõlme;* • *teeb käsitsi lihtõmblust;* • *teeb üleloomispistet;* • *õmbleb riidele kannaga nööpi;* • *käsitseb heegelnõela;* • *heegeldab alg- ja ahelsilmust;* • *käsitseb naasklit, haamrit ja naelu;* • *kasutab materjali ökonoomselt;* • *kaunistab tähtpäevadeks ruumi;*

Niidi nõelasilmast läbipanek, sõlme tegemine; eelpistes õmblemine (ettetehtud punktide või kontuuri järgi) *Lihtsate aplikatsioonide õmblemine eelpistes alusriidele; lihtõmbluse ja ühekordse palistuse õmblemine käsitsi (nukutekk, lihtne mänguloom, linik).* *Kannaga ja nelja auguga nööbi õmblemine riide külge (näpu- ja käpiknukkude silmad)* ***Tikkimine*** *Üleloomispiste tikkimine (nõelapadi, näpu- ja käpiknukud)* ***Heegeldamine**:* *Teab, mis on heegelnõel. Oskab hoida vajalikus tööasendis.* *Algsilmuse tegemine, ahelsilmuste heegeldamine (kett, käepael, kaardikaunistused).* ***Naela löömine**:* *Kujundite, mustrite ja mosaiikide moodustamine puit- või vineeralusele kontuuri järgi; naela kasutamine pleki augustamiseks; töövahendite ohutu kasutamine.* *Materjali läbimõeldud kasutamine. Tööks vajaliku materjali taaskasutus.* *Erinevate kaunistuste valimine (lipp, kuusk, kuusekaunistus, lumehelbed) ja meisterdamine tähtpäevadeks, nende kinnitamine ruumis (teip, naelad, nõelad).* *Valminud tööde ilu, korralikuse, praktilisuse hindamine.*	• *hindab oma tööd esteetilisest ja praktilisest küljest.*

5. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
KÄSITÖÖ	
Tikkimine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Ühesuurused pisted. *• Kudumine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Silmuste loomine. Parem- ja pahempidine silmus. Kudumi lõpetamine. Lihtsa koekirja lugemine ja selle järgi kudumine.* *• Heegeldamine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Põhisilmuste heegeldamine. Edasi-tagasi heegeldamine. Heegelkirjade üles märkimise viisid. Skeemi järgi heegeldamine.* *• Õmblemine. Töövahendid. Täpsuse vajalikkus õmblustöös. Õmblemine käsitsi ja õmblusmasinaga tutvumine. Nööbi õmblemine. Traageldamine. Lihtõmblus ja palistused.* *• Tööde viimistlemine ja hooldus.*	• *Tikib ühesuurusi pisteid;* • *heegeldab alg-, ahel- ja kinnissilmuseid, heegeldab edasi-tagasi ridadena; tunneb heegeldamise ja kudumise õpitud tingmärke;* • *määrab varraste ja lõnga omavahelist sobivust;* • *koob parem- ja pahempidiseid silmuseid edasi-tagasi ridadena;* • *traageldab väljalõigatud detaile;* • *õmbleb lihtõmblust, ühekordset palistust ja kahekordset palistust;* • *õmbleb riidele kannaga ja kannata nööpi;* • *viimistleb valminud töid (õpetaja abiga).*

KODUNDUS	
Puhastus- ja korrastustööd, töövahendid. *Rõivaste hooldus. Pesemine käsitsi ja masinaga.* *Toiduvalmistamine. Retsept. Mõõtühikud. Töövahendid köögis. Ohutusnõuded. Toiduainete eeltöötlemine, lihtsam külm- ja kuumtöötlemine.* *Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused.* *Kaunistamine tähtpäevadeks.*	• *Koristab klassiruumi ja oma tuba, valib sobivad koristusvahendid;* • *hoiab korras oma kooliriided;* • *valmistab lihtsamaid toite;* • *katab laua vastavalt menüüle;* • *täidab elementaarseid lauakombeid;* • *kaunistab klassiruumi ja oma kodu tähtpäevadeks.*
PUIDUTÖÖ	
Joonestamine. Mõõtmisvahendid ja sobivad materjalid. *Joonestamine. Toorikule erinevate märkimisvahenditega mõõtude kandmine.* *Saagimine. Toorikule märgitud joonte abil detaili välja saagimine erinevate saagidega.* *Viimistlemine. Materjali järeltöötlus viili ja liivapaberiga.* *Kinnitamine. Ühendab valmiva töö raames puitdetaile erinevate liitmisviiside abil.* *Erinevate puiduliikide tundmaõppimine, kõva ja pehme puidu vahel vahet tegemine.* *Erinevate saagidega erinevatest puitmaterjalidest kujundite saagimine.*	• *Kasutab joonlauda esemete mõõtmisel;* • *märgib toorikule punkte, sirgjooni, ristjooni, ringjooni ja kaari;* • *järkab puitliistust etteantud pikkusega detaile;* • *saeb jõhvsaega, võnksaega ja elektrilise tikksaega kõverjoonelisi kujundeid;* • *viimistleb pinda viili ja lihvpaberiga;* • *ühendab puitdetaile liim-, kruvi- ja naelliite abil;* • *teab puiduliike (leht- ja okaspuit, kõva ja pehme puit);* • *kasutab nurgikut ristjoone tõmbamiseks, kasutab saagimisrenni;* • *saeb jõhv- ja võnksaega vineerist kujundeid.*
METALLITÖÖ	
Materjaliõpetus, traaditööd, töövahendid. Tööohutus traadi töötlemisel. *Metalli (traadi ja pleki) töötlemine, omadustega tutvumine;* *Valmiva töö viimistlemine erinevate töövahenditega;*	• *Märgib traadile painutus- või lõikekohta, plekile ringjooni ja täisnurki;* • *tükeldab traati, lõikab plekki;* • *painutab traati või plekki;* • *viimistleb materjali lihvpaberiga*

6. klass

Õppesisu	*Õpitulemused*
KÄSITÖÖ	
Idee ja kavandi tähtsus eset valmistades. Kavandamise erinevad võimalused. *Tikkimine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Kaherealised pisted.* *Kudumine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Silmuste kahandamine ja kasvatamine. Ringselt kudumine. Sokk.* *Heegeldamine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Skeemi järgi heegeldamine. Ringheegeldamine.* *Õmblemine. Töövahendid. Täpsuse vajalikkus õmblustöös. Õmblemine õmblusmasinaga. Õmblusmasina niidistamine. Lihtõmblus. Äärestamine. Palistused. Tasku õmblemine.* *Tööde viimistlemine ja hooldus.*	● *Kavandab ja valmistab lihtsaid esemeid;* ● *valib tikkimiseks sobivaid materjale ja töövahendeid;* ● *tikib kaherealisi pisteid;* ● *heegeldab ringselt;* ● *koob ringselt;* ● *koob sokki;* ● *käsitseb õmblusmasinat ja õmbleb sellega;* ● *õmbleb kahekordset palistust ja kahekordset õmblust;* ● *õmbleb pealeõmmeldud taskut;* ● *viimistleb erinevates tehnikates töid.*
KODUNDUS	
Korrastustööd ja kaunistamine. *Rõivaste pesemine käsitsi ja masinaga. Hooldusmärgid.* *Toiduvalmistamine. Toiduainete valik arvestades hinda ja kvaliteeti. Toiduainete eeltöötlemine, lihtsam külm- ja kuumtöötlemine.* *Tervisliku toitumise põhitõed. Toidupüramiid.* *Lauakombed ning lauakatmise tavad.*	• *Hoiab korras ning kaunistab kodu;* • *korrastab ja hooldab oma rõivaid;* • *valib toiduaineid ja valmistab lihtsamaid toite;* • *teab tervisliku toitumise põhimõtteid;* • *käitub toitu serveerides ja lauas olles viisakalt.*
PUIDUTÖÖ	
Erinevate tapiliidete kasutamine. Töövahendid ja sobivad puitmaterjalid. *Suruvahendite kasutamine erinevate tööde puhul.* *Puurimine. Erinevad võimalused puurimisel. Ettevalmistav töö enne puurimist. Ohutustehnika.*	● *Märgib ja töötleb baaspindu, rist- ja keeltappi;* ● *kasutab ja nimetab töövahendeid, suruvahendeid (pitskruvi, klamber), käsipuur, puurpink;* ● *puurib avasid akutrelliga ja puurpingil;*

Kinnitamine. Akudrelli kasutamine. *Viimistlemine. Kasutab viimistlemisel erinevaid puidukaitsevahendeid.* *Erineva puidu tundma õppimine.* *Töökoja korrastamine ja materjali ladustamine.* *Puidu tundmaõppimine näidete abil.* *Detailide ühendamine PVA liimi abil.* *Höövli ettevalmistamine tööks.*	● *ühendab puitdetaile liim-, kruvi- ja tappliitega;* ● *viimistleb valmistatud esemeid: toonib (peitsib), pahteldab, värvib;* ● *tunneb ära, eristab ja nimetab okaspuust saematerjale (laud, pruss, liist);* ● *virnastab saematerjali;* ● *tunneb ja kirjeldab olulisemaid puidurikkeid;* ● *kasutab puidu liimimisel PVA liimi ja surukruvisid;* ● *seadistab höövlit.*
METALLITÖÖ	
Märkimisvahendite kasutamine. *Metalli töötlemisel erinevate töövahendite kasutamine.* *Järeltöötlemine. Kasutab erinevaid viimistlusvahendeid.*	● *Tunneb ära ja nimetab mõõte- ja märkimisvahendid: joonlaud, rööbits, sirkel, märknõel;* ● *tunneb spiraalpuuri, käsitrelli, puurpingi üldist ehitust ja tööpõhimõtteid;* ● *viimistleb valmistatud esemeid: värvib, lihvib, peenvillib.*

7. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
KÄSITÖÖ	
Tekstiileseme kavandamine ja kaunistamise viisid erinevates tehnikates. Ornamentika. *Tikkimine. Mustri kandmine riidele. Pinnakattepisted.* *Kudumine. Silmuste kahandamine ja kasvatamine. Ringselt kudumine. Kirjamine. Kinnas.* *Heegeldamine. Heegelkirjade üles märkimise viisid. Skeemi järgi heegeldamine. Pitsilised pinnad.* *Õmblemine. Õmblusmasina töökorda seadmine ja õmblemine. Lukk. Sissevõtted ja alläär. Esemete erinevad kinnitusviisid.*	• *Kavandab ja valmistab lihtsaid esemeid;* • *tikib pinnakattepisteid: mähk-, rist, narmaspiste tikandid;* • *loeb lihtsamaid heegelskeeme ja koekirju;* • *heegeldab ääre-ja vahepitse;* • *koob kahe eri värvi lõngaga;* • *koob kinnast;*

Viltimine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Tasapinnaline viltimine. *Tööde viimistlemine ja hooldus.*	• *kasutab õmblusmasinat ja õmbleb sellega;* • *õmbleb tõmblukk-kinnist, sissevõtteid, töötleb alläärt, õmbleb nööpauke, trukke, haake;* • *vildib lihtsat pilti;* • *viimistleb ja hooldab valminud töid.*
KODUNDUS	
Rõivaste hooldus. Rõivaste pesemine masinaga. Triikimine. *Jalatsite hooldamine.* *Toiduvalmistamine. Toiduainete eeltöötlemine, lihtsam külm- ja kuumtöötlemine.*	• *Kasutab lihtsamaid võtteid rõivaste korrastamisel;* • *kasutab triikrauda ning pesumasinat;* • *hooldab jalatseid;* • *valmistab iseseisvalt lihtsamaid toite.*
PUIDUTÖÖ	
Pildiraamil nurkade saagimine. Malliga nurkade mõõtmine. *Puidu töötlemine ja kujundamine erinevate töövahenditega* *Okaspuust puidu kasutamine maketi ehitamisel.* *Puidust karbi valmistamine.* *Puidust alusele erinevate märkimisvahenditega kujundite tekitamine.* *Puidust detaili läbimõõdu mõõtmine.* *Puurimine. Puidust maskidele silmaavade puurimine.* *Puzzle jaoks erinevate puidust kujundite saagimine tikksaega.* *Treipingil treimiseks tooriku ettevalmistamine* *Treipingil malenupu treimine* *Viimistlustööd ja puidudefektidest vabanemine* *Pildiraami valmistamine.*	• *Tunneb ja kasutab töövahendeid: nurgasaag, viilid, mall;* • *teab puidu füüsikalisi ja mehhaanilisi omadusi;* • *tunneb ära, eristab ja nimetab okaspuust saematerjale (laud, pruss, liist);* • *järkab puittoorikust detaile 45` nurga all;* • *märgib puittoorikule kõverjoonelise kontuuriga detaile;* • *mõõdab detaili läbimõõtu nihikuga ja kontrollib harkkaliibriga;* • *märgib ja töötleb rööptappe;* • *puurib avasid silinder- ja reguleeritava puuriga;* • *saeb kõverjoonelisi kontuure tikksae ja lintsaega;*

Puurimine. Avade töötlemine. *Viimistlustööd. Värvimine, peitsimine.*	• *kinnitab puittooriku treimiseks treipingi tsentrite vahele ja metalltooriku padrunisse;* • *treib puidust silindrilisi ja astmelisi detaile;* • *kõrvaldab väiksemaid puidurikkeid lihvimisega;* • *valmistab profiil-liistust raami, pildiraami, risttapiga eseme;* • *töötleb avasid puurimise teel;* • *viimistleb valmistatud esemeid: toonib (peitsib), pahteldab ja värvib.*
METALLITÖÖ	
Metallide ühendamine. Erinevate pindade liimimine. *Ohutusnõuetega tutvumine metallitööde puhul.* *Metallide ühendamine neetimise abil.* *Metallide töötlemine viili abil.* *Metalltoorikust detaili saagimine.*	• *Tunneb liime metallpindade ühendamiseks;* • *teab liimimise töövõtteid ja ohutusnõudeid;* • *needib paksema lehtmetalli ja liimib;* • *viilib tasapinda ja töötleb nurki viiliga;* • *saeb erineva kuju ja paksusega materjali.*

8. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
KÄSITÖÖ	
Tekstiileseme kavandamine, sobivad materjalid ja töövahendid. *Tikkimine. Mustri kandmine riidele. Pilutamine.* *Kudumine. Erinevate koekirjade kudumine skeemi järgi. Lõngast kinnitusvahendid.* *Heegeldamine. Skeemi järgi heegeldamine. Tutvumine heegeltehnika võimalustega.*	• *Kavandab käsitööeset, valib selle valmistamiseks sobivad materjalid ja töövahendid;* • *teeb pilutamise eeltöid ja tikib pilutikandit;* • *teab voltide ja passede liike;* • *õmbleb lihtsamaid volte, sirget passet, kraed;*

Õmblemine. Õmblusmasinaga õmblemine. Voldid. Kraed. Passe. Voltide ja passede liigid. *Tööde viimistlemine ja hooldus.* *Rõivaste parandamine.*	• *jäljendab mustreid ja kannab need riidele;* • *heegeldab skeemi järgi;* • *koob skeemi järgi erinevaid koekirju (palmik, soonik, poolpatent);* • *valmistab lõngast nööpi;* • *käsitseb elektriõmblusmasinat;* • *viimistleb erinevates tehnikates töid;* • *parandab riideid.*
KODUNDUS	
Kulude planeerimine. *Erinevad stiilid sisekujunduses.* *Tarbijainfo (pakendiinfo).* *Erinevate peolaudade kujundamine.* *Puhastusvahendite ohutu kasutamine.* *Toiduvalmistamine. Külm- ja kuumtöötlemine.*	• *Kasutab otstarbekalt taskuraha;* • *kujundab oma tuba;* • *juhindub pakendiinfost;* • *katab laua olenevalt ürituse eesmärgist;* • *valib ja kasutab erinevaid puhastusvahendeid;* • *valmistab toite mitmesugustest algmaterjalidest.*
PUIDUTÖÖ	
Joonestamine. Mõõtkava. *Tööpinkidel eseme valmistamine.* *Keeltapi valmistamine. Töövahendid.* *Tabureti valmistamine.* *Puiduseotiste valmistamine* *Puidurikete kõrvaldamine.* *Lõikepea kasutamine.* *Treipingil kausi valmistamine.* *Kasti valmistamine.*	• *Loeb jooniselt detaili mõõtmeid ja teeb lihtsaid jooniseid;* • *saeb ja hööveldab detaile puidutöötluspinkidel;* • *valmistab keeltappi, puurib tapipesasid;* • *valmistab lihtsamaid mööbliesemeid (taburet, voodi);* • *valmistab ja kasutab puiduseotisi:* • *kõrvaldab puidurikkeid korkimisega;* • *lõikab ümarpulki lõikepeaga;*

	• *treib keeruka kujuga detaile tsentrite vahel ja ketastoorikuid kinnituskettal;* • *tunneb sisetreimist, treib ümartappi;* • *valmistab kastliiteid, dekoratiivtaldrikuid.*
METALLITÖÖ	
Metallist sildi valmistamine. Keerme tekitamine materjali sisse. *Puurpingiga puurimine.* *Metalli meiseldamine.* *Rauasaega metalli saagimine.*	• *Tunneb töövahendeid: keermepuur, keermelõikur, poolümarviil, ümarviil. Oskab neid nimetada ja iseseisvalt valida kasutamiseks.* • *puurib avasid puurpingil;* • *meiseldab avasid, sooni;* • *lõikab profiilimaterjale rauasaega.*

9. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
KÄSITÖÖ	
Tekstiilide ja käsitöömaterjalide valiku ning sobivuse põhimõtted lähtuvalt kasutusalast. *Tikkimine. Mustri kandmine riidele. Tikand loomingulise väljendusvahendina.* *Kudumine. Silmuste kahandamine ja kasvatamine. Ringselt kudumine. Kinnas ja sokk. Kirjamine. Pitsilised pinnad.* *Heegeldamine. Erinevate mustrite skeemi järgi heegeldamine. Tutvumine heegeltehnika võimalustega.* *Õmblemine. Mõõtude võtmine, rõiva suurusnumbri määramine. Lõikelehe kasutamine ja lõigete paigutamine riidele. Lihtsama rõivaeseme õmblemine.*	• *Valib tikkimiseks, kudumiseks, heegeldamiseks, õmblemiseks vajaliku materjali, lisandid, töövahendid ning õige tehnoloogia;* • *jäljendab mustreid ja kannab neid riidele;* • *heegeldab skeemi järgi;* • *koob kindaid ja sokke;*

Vajaliku teabe hankimine tänapäeva teabelevist, selle analüüs ja kasutamine. *Rõivaste etiketid, hooldusmärgid ja hooldamine.* *Elektriliste töövahendite hooldamine kasutusjuhendi järgi.*	• *koob kirjalist pinda ja lihtsamaid pitsilisi koekirju tingmärkide järgi;* • *määrab oma riiete suurusnumbri;* • *võtab lõikelehelt lõike, paigutab lõike riidele, lisab õmblusvaru;* • *õmbleb lihtsamaid esemeid iseseisvalt;* • *kasutab ainealast teabekirjandust;* • *loeb ja mõistab valmisriiete etikette, arvestab sellel esitatavat teavet;* • *hooldab erinevast materjalist rõivaid;* • *hooldab õmblusmasinat.*
KODUNDUS	
Korrastustööd. *Kodumasinate hooldamine kasutusjuhendi järgi.* *Toiduvalmistamine. Külm- ja kuumtöötlemine. Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades.* *Teadlik ja säästlik majandamine. Kokkuhoiuvõimalused ja kulude analüüs.*	• *Korrastab tuba;* • *kasutab ja hooldab köögitehnikat;* • *valmistab toitu, järgides hügieeninõudeid;* • *oskab end ja oma peret otstarbekalt majandada;* • *oskab rakendada säästlikke põhimõtteid*
PUIDUTÖÖ	
Töö kavandamine ja planeerimine. *Tööjoonise abil töö kavandamine ja ettevalmistamine.* *Eskiisi kasutamine töö kavandamisel* *Töö ettevalmistamine sobivaid töövahendeid kasutades.* *Viimistlemine toonimist, peitsimist või lakkimist kasutades.*	• *Planeerib puidu töötlemisel oma tegevust ja kontrollib selle tulemusi;* • *loeb tööjoonist õpitud teadmiste/oskuste ulatuses;* • *mõõdab joonlaua, nihiku ja mõõdulindi abil eseme joonmõõtmed, vajaduse korral tähendab neid lihtsa eskiisi kujul üles;*

Puitdetailide ühendamine erinevate liidetega *Erinevate vanade tööde taastamine ja remontimine.* *Tutvumine erinevate tööpinkidega ja nende kasutamine.* *Mööbli pisivigade remontimine.* *Elektriliste tööriistade kasutamine puidutööde juures.* *Tabureti valmistamine*	• *valmistab puidust detaile etteantud mõõtmeid arvesse võttes ja sobivaid puidutöövahendeid kasutades;* • *viimistelb puitesemeid toonimise, värvimise või lakkimisega;* • *ühendab puitdetaile liim-, nael-, kruvi-, polt-, pulk- või tappliitega;* • *remondib, restaureerib või renoveerib lihtsaid mööbliesemeid ja ehituslaudsepa tooteid;* • *tunneb erinevaid pinnatöötlemise ja -viimistlemise mooduse, põhilisi puidutöötlemispinke ja oskab neil ohutult töötada;* • *teeb mööbli pisiremonti;* • *loeb tööjoonist ja elektriskeemi õpitud oskuste/teadmiste ulatuses, kasutab elektrilisi väikevahendeid;* • *valmistab juhendi järgi lihtsamaid mööbliesemeid (taburett).*
METALLITÖÖ	
Erinevate metallitöötlusvahendite kasutamine. *Elektritrelliga puurimine* *Terase termiline töötlemine*	• *Tunneb ja kasutab töövahendeid: muhvelahi, nitrolakk, lahused;* • *puurib avasid elektritrelliga;* • *teab teraste termilisest töötlemisest: lõõmutamine,*

Seinaplaatide valmistamine.	*normaliseerimine,* *karastamine, koolutamine;* • *valmistab seinaplaate kohrutusvasaraga.*

VALIKAINE informaatika

Informaatika õpetamise eesmärk on arendada õpilaste teabeteadlikkust. Aine õpetamise kaudu taotleb kool, et õpilane

- suudab lahendada igapäevaelust tuttavaid probleeme;
- eelistab uuenduslikke tehnoloogiaid ja lahendusi;
- õpib kaasõpilastega koos;
- suudab luua uut teadmust;
- kasutab turvalist veebipõhist töökeskkonda, valib võrgukeskkonnas ohutud käitumisviisid;
- kasutab IKT vahendeid õppeainete õppimisel;
- esitleb oma töid.

INFORMAATIKA ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

3.klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Tekstitöötlus	
Lühiteksti, luuletuse sisestamine ja illustreerimine; *pealkirja joondamine vasakule, paremale ja keskele;* *tekstile pildi lisamine;* *teksti kopeerimine ja kleepimine;* *tutvumine hiire ja klaviatuuriga;pimekirja portaaliga tutvumine (www.typing.com ja www.typingstudy.com)* *ja lihtsamate harjutuste tegemine.*	• *Vormindab arvutiga lühemaid tekste , järgides tekstitöötluse põhireegleid (suur ja väike algustäht; teksti joondamine, pildid, reavahetused ja tühikud);* • *Oskab käsitseda arvuti sisendseadmeid (hiir, klaviatuur)*
Esitlus	
Esitlusele pealkirja ja autori lisamine; *lühiteksti sisestamine õpetaja abiga;* *pildi lisamine ja selle suuruse muutmine;* *enda koostatud esitluse esitamine klassikaaslastele.*	• *Oskab kasutada MS PowerPoint põhifunktsioone ja saab hakkama lihtsamate esitluste koostamisega.*
Internet	

Internetiotsingu õppimine, turvalise interneti kasutamise reeglid; *Google´i otsingumootori kasutamine;* *Gmaili ja Stuudiumi kasutamine, e-kirja saatmine;* *info otsimine kooli kodulehelt.*	• *Teab mõistet aadressiriba ning oskab sinna sisestada ettekirjutatud veebiaadressi.* • *Õpilane omab meiliaadressi, Stuudiumi kontot, parooli ning kasutab neid õpetaja abiga.* • *Oskab otsida infot kooli kodulehelt õpetaja abiga*
Multimeedia	
Pildistamine ja multifilmi loomine multimeedia programmides (nt. Stop Motion); *looduses pildistamine ja arvutis lihtne töötlus.*	• *Pildistab ja filmib digivahendiga.*
Turvalisus	
Kontod ja turvalisus (lühiloeng, videod, turvaline parool, netikett jms) *Arvuti väärast kasutamisest tekkivad ohud tervisele: sõltuvus, liigese- ja rühivead, silmade kaitse (lühiloeng, videod);* *laua- ja tahvelarvuti sisse ja välja lülitamine, sisse ja välja logimine, arvutikomplekti osade nimed ja otstarve, arvutihiire ja klaviatuuri kasutamine;* *arvuti kasutamise ohutus.*	• *Teab õiget keha- ja käteasendit, puhkamise vajalikkust töötamisel arvutiga.* • *On teadlik interneti kasutamine ohtudest.*
Programmeerimine	
Robotite seadistamine ja häälestamine; *robotitega etteantud ülesannete täitmine.*	• *Oskab luua lihtsamaid programme õpetaja juhendamisel*

Internetikeskkonnad, programmid ja töövahendid, mida oskab õpilane kasutada I kooliastme lõpuks: kooli koduleht, Stuudium, Gmail õpitu ulatuses.

On tutvunud I kooliastme lõpuks järgmiste programmidega ja robootika seadmetega:

Ozobot, Bee-Bot, InO-Bot, MakeyMakey

I kooliastmes kasutatakse vähemalt ühes ainetunnis kuus digivahendeid.

4.-6. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Tekstitöötlus	
Teksti suuruse muutmine; *Erinevate kirjakujundusfontide kasutamine;teksti joondamine;* *Lehe suuna muutmine;* *Teksti värvi muutmine ja selle esile tõstmine (paks, kaldkiri);*	• *Vormindab arvutiga lühemaid ja pikemaid tekste (nt kuulutusi, plakateid), järgides tekstitöötluse põhireegleid (suur ja väike algustäht; kirjavahemärgid, reavahetused ja tühikud; poolpaks, kald- ja allajoonitud kiri; üla- ja alaindeks;*

Tekstidokumendi loomine Google Docsiga; dokumendile nime andmine ja selle jagamine; *teksti sisestamine ja kopeerimine (internetist, teisest dokumendist lõigu kopeerimine ja kleepimine teksti, kujunduse vormindamine sobivaks);* *loendite loomine;* *pimekirja portaaliga tutvumine (www.typing.com ja www.typingstudy.com) ja lihtsamate harjutuste tegemine.*	*sõna-, rea-, lõiguvahe; teksti joondamine; laadid ja dokumendimallid; loetelud; värvid, joonised, pildid).*
Tabelitöötlus	
Lahtrite suuruse muutmine; *teksti sisestamine (nt. tunniplaani);* *veergudele ja ridadele pealkirja lisamine;kogutud andmete tabelisse sisestamine.*	• *Koostab etteantud andmestiku põhjal andmetabeli.* • *Tunneb mõisteid lahter, rida ja veerg (tulp).*
Esitlus	
Esitluse koostamine vastavalt kokkulepitud nõuetele; *esitlusele veebilinkide lisamine(multimeedialingid);* *esitluse üleslaadimine Stuudiumi Terasse.*	• *Kujundab esitluse loetavalt ja esteetiliselt, lähtudes muu hulgas järgmistest kriteeriumidest: optimaalne info hulk slaidil, märksõnad sidusa teksti asemel, allikatele viitamine);* • *Kasutab esitluse loomiseks vähemalt kahte erinevat keskkonda.*
Failihaldus	
Alamkausta loomine; *uue kaustale nime panemine ja muutmine;* *dokumendi salvestamine alamkausta ja selle avamine alamkaustast.*	• *Õpilane oskab salvestada tehtud tööd ettenähtud kohta, oskab leida ja avada salvestatud faili uuesti.*
Internet	
Infootsing internetis (leitu kriitiline hindamine: turvalisus, autorikaitse ja isikuandmete kaitse); *erinevate otsingumootorite kasutamine;* *erinevate otsingusõnade kasutamine;* *allikatele viitamine;* *Gmaili ja Stuudiumi kasutamine, e-kirja saatmine.* *info otsimine kooli kodulehelt;* *materjali lisamine Terasse.*	• *Õpilane oskab leida internetist ja kopeerida tekstifaili või esitlusse erinevas formaadis algmaterjali (tekst, pilt)* • *Õpilane omab meiliaadressi, Stuudiumi kontot, parooli ning kasutab neid õpetaja abiga.* • *Otsib infot kooli kodulehelt.* • *Laeb materjali veebikeskkonda*
Multimeedia	
Fotode, videote ja helisalvestiste ülekandmine kaamerast, diktofonist ning telefonist arvutisse õpetaja abiga; *videofilmi monteerimine õpetaja abiga.*	• *Kannab arvutisse fotosid, videoid ja helisalvestisi.* • *Töötleb videoid ja pilte meediaprogrammiga*
Programmeerimine	

Tutvumine robootika ja programmeerimisega; õpiotstarbeliste arvutimängudega (enamasti programmeerimismängudega) mängimine; programmeerimine juhendi abil; lihtsamate programmide loomine (nt. Scratchi baasil), seadmete seadistamine ja häälestamine, seadmete häälestamine õpetaja abiga.	• *Tunneb programmeerimise alustõdesid ja oskab luua lihtsamaid programme juhendi abil robootikas, vastavas mängus*

Internetikeskkonnad, programmid ja töövahendid, mida oskab õpilane kasutada II kooliastme lõpuks:

Kooli koduleht, Stuudium, Gmail, Google Docs, Google Sheets, Google Meets, Opiq, Stuudiumi Tera, Zoom õpitu ulatuses

On tutvunud II kooliastme lõpuks järgmiste programmidega ja robootika seadmetega:

Ozobot, Bee-Bot, InO-Bot, MakeyMakey, Scratch Jr

II kooliastmes kasutatakse vähemalt ühes ainetunnis nädalas digivahendeid.

7.-9. klass

Õppesisu	***Õpitulemused***
Tekstitöötlus	
Wordi ja Google Docsi tööribal olevate tööriistade kasutamine; CV ja avalduse ülesehitus, sisu, vajalikud atribuudid, digitaalne allkirjastamine.	• *Vormindab korrektselt uurimustöö/referaadi järgmised osad: tiitelleht, sisukord, lehekülje numbrid, veerised, lehe suurus, paigutus, päis ja jalus jne.* • *Oskab koostada ja vormistada avaldusi, CV-sid.*
Tabelitöötlus	
Tabelite tegemine - tabeli täitmine, muutmine; diagrammid, lihtsamad valemid (keskmise, summa, korrutise jms leidmine).	• *Oskab kasutada kontoritarkvara lihtsamaid valemeid, teha diagramme*
Esitlus	
Esitluse koostamine. Slaidi ülesehitus ja kujundus. teksti, pildi, tabeli ja diagrammi sisestamine slaidile; efektide kasutamine esitluse juures;	• *Omab esitlusprogrammidega töötamise põhilised võtted.*

esitluse ettekandmine.	
Failihaldus	
Failioperatsioonid (uus kaust, kaustapuu, liikumine kaustade vahel, erinevad vaated kaustades, erinevad kettaseadmed, nime muutmine failil ja kaustal, kustutamine, otsetee, kopeerimine, lõikamine); *kettaseadmed;* *kiirkorraldused klaviatuurilt, tähtsamad arvutikäsud inglise keeles.*	• *Salvestab tehtud tööd ettenähtud kohta, leiab ja avab salvestatud faili uuesti, salvestab selle teise nime all, kopeerib faile ühest kohast teise ning võrdleb faili suurust vaba ruumiga andmekandjal.*
Internet	
Veebipõhise kontoritarkvara kasutamine küsitlusvormi loomiseks koostöös kaasõpilastega ja õpetajaga; *failiga kirja saatmine;* *erinevate e-teenuste tutvustamine (ID-kaardi kasutamine, Internetipanga kasutamine, E-õppeinfosüsteem Stuudium);* *otsesuhtlusprogrammide kasutamine.*	• *Oskab kasutada erinevaid suhtlusprogramme (nt. Skype)* • *Oskab pidada suhtlust läbi e-kirja, vormistab e-kirja korrektselt ja lisab dokumente.*
Multimeedia	
Õpitud keskkonnas animatisooni loomine; *Fotode, videote ja helisalvestiste ülekandmine kaamerast, diktofonist ning telefonist arvutisse ;* *videofilmi monteerimine*	• *Kannab arvutisse fotosid, videoid ja helisalvestisi.* • *Oskab videofilmi monteerida videotöötlusprogrammiga* • *Kasutab videotöötluse võtteid animatsiooni järeltöötluses*
Programmeerimine	
Tutvumine robootika ja programmeerimisega; *õpiotstarbeliste arvutimängudega (enamasti programmeerimismängudega) mängimine;* *programmeerimine juhendi abil;* *lihtsamate programmide loomine (nt. Scratchi baasil), seadistada ja häälestada seadmeid täitma etteantud ülesannet.*	• *Tunneb programmeerimise alustõdesid ja oskab luua lihtsamaid programme juhendi abil robootikas, vastavas mängus*

Internetikeskkonnad, programmid ja töövahendid, mida oskab õpilane kasutada III kooliastme lõpuks: kooli koduleht, Stuudium, Gmail, Google Docs, Google Sheets, Google Forms, Opiq, Stuudiumi Tera, Skype, EIS, Google Meets, Zoom õpitu ulatuses.

On tutvunud III kooliastme lõpuks järgmiste programmidega ja robootika seadmetega: Ozobot, Bee-Bot, InO-Bot, MakeyMakey, Scratch Jr

III kooliastmes kasutatakse vähemalt ühes ainetunnis nädalas digivahendeid.

VALIKAINE draamaõpetus

Draamaõpetuse õpetamise eesmärk on arendada õpilaste eneseväljendusoskust ja julgust. Arendatakse õpilase kuulamisoskust, kujutlusvõimet, rütmitaju, liikumise ja liigutuste valitsemist, mõtlemist, mälu, ruumis orienteerumist, oskust selgelt ja arusaadavalt rääkida, koostööd, viisakust, empaatiavõimet, tahet ja vastupidavust.

Draamaõpetuse **õppe- ja kasvatuseesmärkidena** taotleb kool, et õpilane:

- omandab vajaliku julguse, oskuse ja teadmised eneseväljenduseks, mida on vaja oma mõtete, tunnete, tahtmiste, emotsioonide ja vajaduste edasi andmiseks ja mõistmiseks;
- valitseb oma keha ja meelt;
- töötab nii suulise kui kirjaliku tööjuhendi järgi;
- hindab ja arendab oma loovust ja fantaasiat;
- hindab nii oma kui ka teiste tööd;
- töötab rühmas tajudes oma võimeid ühistöös;
- oskab käituda keerulistes olukordades, peab kinni kokkulepetest;
- alustab ja jätkab dialoogi;
- eristab reaalsust fantaasiast;
- väljendab oma tegevust nii tegevuse ajal kui ka hiljem;
- väljendab kõnes ruumi ja aja suhteid;
- kuulab ja reageerib adekvaatselt kõnele;
- omandab algteadmised näitekunstist;

- teab tervisliku eluviisi olulisust (hügieen, toitumine, liikumine, käitumine haiguse korral);
- tunneb elukutseid ja teab nende esindajate põhitegevusi;
- tunneb Eesti sümboolikat, rahvakalendrit, tähtpäevi, pere ja kooli traditsioone, kirjandust.

DRAAMAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Muudetud direktori käskkirjaga 1-3/21 31.08.2021

3.-4. klass

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevused***
ESINEMISOSKUS	
• *Täidab rolli- ja matkimismängudes, liikumismängudes ja etendustes erinevaid jõukohaseid rolle;* • *nimetab näoilme ja hääletooni järgi emotsioone, kasutab neid näidendis;*	*Meeleolu ja tunnete väljendamine miimika, žestide, hääle ning liikumise abil.* *Rollimängud, teatrimängud, nukuteater, maskimängud.* *Lavastamine pildi, jutu või lastemängu põhjal.* *Käitumissituatsioonide mängimine, olukordade kujutamine perekonnas, klassis,*

• *liigub muusika saatel erinevates rütmides;* • *väljendab meeleolu ja tundeid miimika, žestide, hale ja liikumise abil;* • *nimetab näoilme ja hääletooni järgi kaaslaste emotsioone;* • *esineb kaaslaste ees ja koos nendega.*	*koolis, liikluses, külas, tänaval, poes, looduses.* *Olukorra lavastamine: hädaabi kutsumine, abi palumine.* *Esinemiskogemuse ja esinemisoskuse võimaldamine ja arendamine kaaslaste ees ja koos nendega.* *Musikaalne improvisatsioon. Liikumismängud. Tasakaal, rütm.* *Hääle kujundamine - häälitsemine, loomade, lindude, looduse hääled.* *Matkimismängud: miimika kasutamine, pantomiim, žest (olukordade, esemete, tööde, tegevuste kujutamine liikumise kaudu).* *Lugemistundide tekstid, eakohased kirjanduspalad, muinasjutud, mille abil suunatakse last kasutama kujundilist mõtlemist* *Muinasjuttude või lugude jutustamine ning lugude edasiarendamine.* *Lugemise või jutustamise kuulamine, kaaslaste vastuste ja lugemise jälgimine õpetaja suunamisel.*
ENESEVÄLJENDUSOSKUS	
• *Omab sõnalise eneseväljenduse oskust kaaslaste ees;* • *väljendab ennast sõnaliselt ja liigutuste kaudu;* • *oskab esitada küsimusi klassikaaslastele ja õpetajale;* • *räägib selge ja kõlava häälega.*	*Eneseväljendusoskuse rikastamine huvipakkuvate mängude kaudu.* *Jõukohased mängulised tegevused, mis arvestavad võimete, oskuste ja isikuomadustega.* *Õpilaste suunamine julgelt ja loovalt oma võimeid rakendama.* *Hingamisülesanded. Hääleharjutused hääle tugevuse reguleerimiseks.* *Oma hinnangu põhjendamine, tunnete ja meeleolu kirjeldamine.* *Kaaslase ja iseenda tutvustamine.*

MEESKONNATÖÖ	
• *Arvestab rühmakaaslastega, ootab oma järge, kuulab kaaslase kõnet, tunnustab;* • *suhtub endasse ja kaaslastesse positiivselt, on viisakas;* • *tegutseb üksi ja koos teistega paaris ja rühmas rollimängudes, etendustes, koostegevustes.*	*Ühtekuuluvustundele ning koostööle rajatud mängutegevused.* *Partneritunnetusharjutused.* *Laulumängudes ja improvisatsioonides osalemine, kus tegelasteks mänguasjad, õppetarbed.*
TUNNETUSTEGEVUS	
• *Kirjeldab ja matkib objektide välimust ja häälitsusi;* • *analüüsib enda ja kaaslase tegevust ja tundeid, osalemist koostöös ja rühmatöö tulemuslikkust;* • *kuulab ja teeb järeldusi, tegutseb vastavalt.*	*Mälu- ja tähelepanuharjutused.* *Kõnelemise ja kuulamise arendamise mängud. Küsimismängud.* *Pildi, eseme, sündmuse kirjeldamine,* *võrdlemine. Kujundilise mõtlemise* *arendamise mängud.*
TEATRIKUNST	
• *On tuttav teatriga kui kollektiivse kunstiga: lavastaja, näitleja, muusikakujundaja, kunstniku, kostüümikunstniku roll lavastuse valmimisel.* • *On tuttav teatri ajaloos tegutsenud huvitavat tüüpi teatritega.*	*Teatriga tutvumine. Etenduse vaatamine, sellele järgnev arutelu.*

5.-6. klass

Õpitulemused	***Õppesisu ja -tegevused***
ESINEMISOSKUS	
• *Tunneb rõõmu loovast tegevusest;* • *kasutab eri tüüpi dialoogirepliike koostegevuses;*	*Erinevate emotsioonide väljendamine teksti ja tegevuse kaudu.*

• *väärtustab kunstiloomingut, väljendab enda kunstivahendite abil.*	*Dialoogide koostamine ja esitamine.* *Esinemine kaaslaste ees ja koos* *nendega.* *Olukorra lavastamine: tüli, leppimine, reageerimine teise eripärasele käitumisele või riietumisele.* *Kirjanduslike tekstide esitamine: luule, proosa.* *Väljamõeldud või ümbritsevast elust leitud rollide kirjeldused ja esitused.* *Kujutlusmängud, kujuteldava kirjeldamine, joonistamine, väljendamine liikumise kaudu.* *Matkimismängud: miimika kasutamine, pantomiim, žest (olukordade, esemete, tööde, tegevuste kujutamine liikumise kaudu).* *Pildi, laulu või muusikapala lavastamine.*
ENESEVÄLJENDUSOSKUS	
• *Osaleb ühistegevuse ajal dialoogis.* • *kasutab häält, miimikat, žeste ja keha oma mõtete ja tunnete väljendamisel;* • *oskab ja tahab oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta;* • *saab aru väljenditest valjult, vaikselt, valjenedes, vaibudes ja muudab vastavalt oma hääle tugevust.*	*Mina-pildi teadvustamine endale ja* *kaaslastele Enda heade omaduste ja oskuste* *kirjeldamine. Oma hinnangu põhjendamine.* *Oma probleemide, vajaduste ja ootuste teadvustamine.* *Diktsioon, hääletugevus, -selgus, väljenduslikkus.*

MEESKONNATÖÖ	
• *Aktsepteerib kaaslaste erisusi tegevustes.* • *oskab ja tahab teha koostööd, järgib kokkulepitud reegleid;* • *on positiivne ja arvestab kaaslastega;* • *loob situatsioone, kus on võimalik pälvida kaaslaste tunnustust;* • *mõistab kompromisside vajalikkust.* • *tunnustab ja aitab kaaslasi, hindab enese ja kaaslaste töö tulemusi.*	*Ühtekuuluvustundele ning koostööle rajatud mängutegevused.* *Partneritunnetusharjutused. Laulumängude mängimine.* *Koostöö ja suhtlemise arendamine erinevate tegevuste kaudu.* *Diskussioonid, väitlused uudsetes rollides.* *Koos kaaslastega ühistööle hinnangu andmine..* *Kaaslaste hinnangute kuulamine ja aktsepteerimine.* *Rollimängud: probleemide ja konfliktide lahendamine, alternatiivsete käitumisviiside leidmine, väärtuste ja kõlblusnormide kujundamine.*
TUNNETUSTEGEVUS	
• *Annab hinnangu tekstis kirjeldatud ja näitemängulistele tegevustele ning põhjendab seda;* • *oskab näidelda ja analüüsida erinevate elualadega tegelevate töötajate tegevusi;* • *hindab ning vastandab õpisituatsioonis oma ja kaaslaste igapäevast käitumist;* • *kirjeldab ja analüüsib oma käitumist, soove ja motiive;* • *kooskõlastab oma tegevuse ümbritsevaga;* • *keskendub tegevusele, kavandab ja hindab seda, näeb oma eksimusi, tunnistab neid, korrigeerib vajadusel tegevust.*	*Tähelepanu ja vaatlusülesanded.* *Kuulamisharjutused ja kuuldu järgi tegutsemine.* *Seoste loomise, loogilise järgnevuse tajumine ja omandamine.* *Mängud luuletustega ja mälumängud.* *Rühmatöö tulemuslikkuse analüüs, enda ja kaaslase osaluse analüüs meeskonnatöös.* *Tegevustele, olukordadele ja situatsioonidele hinnangu andmine.*
TEATRIKUNST	
• *Teab teatritöö organiseerimise põhimõtteid; lavastuse tehnilist teostust: kostüüm, grimm, lavakujundus.*	*Teatriteemalistes töötubades osalemine; teatri külastamine, vaadeldud etenduse analüüsimine.*

7.-8. klass

Õpitulemused	*Õppesisu ja -tegevused*
LOOVUS JA FANTAASIA	
• *Osaleb kaasloojana loovtöö valmimise protsessis;* • *kujutab erinevaid karaktereid (soolised, kultuurilised, isiksuslikud erinevused);* • *kasutab oma keha, miimikat ja žeste mõtete ja tunnete väljendamisel;* • *juhib oma häält: muudab oma hääle tugevust, tempot ja kõrgust.* • *töötab oma rolliga, keskendub tegevusele, näeb ja tunnistab oma eksimusi, korrigeerib vajadusel oma tegevust*	*Omaloominguliste tekstide loomine: kirjutab loole või situatsioonile lõpu.* *Mõiste- ja mõttekaartide loomine.* *Mängudes ja improvisatsioonides osalemine, kus tegelasteks on mänguasjad, õppetarbed.* *Käitumissituatsioonide mängimine, olukordade kujutamine perekonnas, klassis ja koolis.* *Dialoogide, loovtekstide koostamine ja esitamine. Rollimängud. Omaloomingulised minilavastused.*
ENESEVÄLJENDUSOSKUS	
• *Oskab ja julgeb oma tundeid väljendada;* • *julgeb avaldada oma arvamust ühises arutelus;* • *omab sõnalise eneseväljenduse kogemusi;* • *väljendab oma arvamust tänapäeva noorte maailma probleemide kohta;* • *on valmis välja pakkuma ideid erinevateks situatsioonimängudeks* • *teadvustab oma probleeme, vajadusi ja ootuseid;* • *tunneb põhilisi suhtlusvõtteid, oskab neid kasutada vastavalt situatsioonile;* • *on valmis välja pakkuma ideid erinevateks situatsioonimängudeks, oskab leida võimalusi ideede teostamiseks.*	*Ahelkirjutamine, paaristöö, rühmatöö.* *Tunnete sõnavara rikastamine: metafoorkaardid. Probleemõpe ja uurimisõpe.* *Minasõnumi harjutused* *Olukordade väljendamine liikumise, pantomiimide kaudu, tegevuse selgitamine ja põhjendamine.*

MEESKONNATÖÖ	
• *Teeb koostööd ja arvestab teiste arvamusega;* • *peab kinni kokkulepetest ja kehtestatud reeglitest;* • *väärtustab kaaslaste kunstilist eneseväljendust;* • *oskab tegevust kooskõlastada, leida uusi lahendusi;* • *mõistab kompromisside vajalikkust;* • *tunnustab ja aitab kaaslaseid;* • *tahab ja teeb koostööd, tegutseb erinevates rollides meeskonnas ja paaris;* • *tunneb rõõmu loovast tegevusest.*	*Meeskonnamängud.* *Kõnelemine mitmesugustes olukordades: sõbraga, täiskasvanuga, tuttavaga, võõraga, paaris, rühmas.* *Vestluse alustamine, jätkamine ja lõpetamine.* *Vestluspartnerite ja suhtlusolukorra arvestamine.* *Luuletuse, dialoogi või proosakatkendi mõtestatud esitamine.* *Elamuse, kujutluse väljendamine.*
ENESEARENDAMINE JA ENESEANALÜÜS	
• *Oskab oma tegevust kavandada, ülesandeid jaotada;* • *hindab oma tegevust, näeb eksimusi ja tunnistab neid, vajadusel korrigeerib oma tegevust;* • *analüüsib oma tööd, tõlgendab saadud teavet ja kasutab seda;* • *analüüsib oma käitumist, soove ja motiive;* • *arendab oma võimeid ja huvisid;* • *hindab enda ja kaaslaste tegevust;* • *omab adekvaatset minapilti, teab oma tugevaid ja nõrku külgi, püüab jõuda selgusele oma huvides ja püüdlustes.*	*Individuaal- ja* *grupiharjutused.* *Partneritunnetus.* *Rollimängud, mõttemängud, ülesanded tekstidega.* *Ümbritseva vaatlemine ja kirjeldamine: ühiskonna ja erinevate kultuuride vastu huvi äratamine.* *Leiab igapäevaelu probleemidele erinevaid lahendusi, kirjeldab oma tegevuse tagajärgi ja annab neile hinnangu.*
TEATRIKUNST	
• *Tunneb põhilisi teatriliike: õpilasteater, kutseline teater, harrastusteater ja foorumteater.* • *On tuttav teatri ajaloos tegutsenud huvitavat tüüpi teatritega.*	*Teatrikülastused, teatrikülastuste analüüs.*

TOIMETULEKUÕPE

Muudetud direktori käskkirjaga nr 1-3/5 12.09.2016; 1-3/12 31.08.2020; 1-3/5 05.05.2022

Toimetulekuõppe läbiviimisel võtab kool aluseks Riigi Teatajas avaldatud põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava toimetulekuõppe ainekavad:

https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1200/9201/1008/Lisa_2_uus.pdf#

Eesti keel

Eesti keele **õppe- ja kasvatuse eesmärk** toimetulekuõppes on luua õpilasele tingimused

- õpilase sotsiaalsete oskuste ja tajude arendamiseks;
- tunnetustegevuse, suhtlemise ja tegevuste kavandamiseks ning oma ja teiste tegevuste reguleerimiseks;
- isiksuse kujunemiseks ja rahvuskultuuri omandamiseks;
- õpitu seostamiseks praktiliste tegevustega kõikides tundides ja klassivälistes tegevustes.

Kõnearenduses arvestatakse õpilase vaimse/psüühilise arengu taset ja kõnesoovi, võimalikku nägemis- ja kuulmisanalüsaatorite kahjustust, artikulatsiooniaparaadi liikuvust. Vajaduse korral võetakse kasutusele verbaalset kõnet toetavad/asendavad kommunikatsioonivahendid (lihtsustatud viiped, piktogrammid).

EESTI KEELE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

I arengutase

1.-2. klassis selgitatakse välja õpilase kõne mõistmise ja verbaalse/mitteverbaalse eneseväljenduse oskused, lõimitakse kõne mitteverbaalse suhtlemisega, kujundatakse oskust kuulata, jälgida, matkida ja koos tegutseda. Õpilasi õpetatakse lühikorraldusi kuulama ja reageerima situatsioonist lähtuvalt koos osutamise ja/või ettenäitamisega esitatud korraldustele. Õpilasi suunatakse reguleerima oma kõnet ja häälitsusi grupis koostöötamise eesmärgil. Oluline on kontakti astumine, kontaktis osalemine ja kontakti kestuse pikendamine. Kõne arendamine toimub peamiselt praktilise tegevuse ja suunatud esemelise mängu kaudu, kusjuures elementaarseks kõneks ja vokaliseerimiseks on vajalikud kaasnevad passiivsed ja aktiivsed liigutused. Lihtsate ja õpilastele arusaadavate (nende sensomotoorsetele kogemustele toetuvate) õppejuttude kaudu õpetatakse sõnu ja häälikuid eristama: häälikute järelkordamine, reageerimine eri helidele ja mürale, kõnehäälikute äratundmine, kuulmistähelepanu arendamine. Vajadusel täpsustatakse häälдust, kujundatakse oskust kõne baasiks olevate häälikukomplekside (häälik, häälikute rida, silbirida, kõnetakt, sõna) järelkordamiseks.

Harjutatakse situatsioonile vastavate sõnade äratundmist ja kasutamist, võimalusel baaslausungite moodustamist. Õpitegevust ja käitumisakte motiveeritakse võimalikult meeldiva õpikeskkonna loomisega. Tegevuses osalemisele antakse positiivne hinnang.

Õppesisu	Õpitulemused
KÕNEMÕISTMINE	
Mittekõneliste helide ja mürade eristamine inimkõnest; inimkõne äratundmine ja erinevate helide ja mürade matkimine. *Oma nimele reageerimine.* *Klassikaaslaste nimede teadmine.* *Tajutavaid objekte, sündmusi ja tegevusi tähistavate omandatud märkide või sümbolite äratundmine ja kasutamine.* *Kehaosade ja igapäevategevuses kasutatavate esemete (riietusesemed, nõud, mööbliesemed jne) ning nende kujutiste äratundmine ja nimetamine.* *Esemete ja nende kujutiste rühmitamine 1 – 2 tajutava tunnuse alusel ja rühma kuuluvate objektide nimetamine.* *Õpilase tegevustega seotud mõistmine.* *2 - 3 objekti vaheliste ruumisuhete ja neid väljendavate keelendite (all, peal, ees, taga, kõrval) mõistmine.* *Verbaalsete või alternatiivsete vahenditega esitatud lühikorralduste ja keeldude situatiivne mõistmine.*	*Eristab kõnet ja mittekõnelisi helisid/mürasid.* *Reageerib lühikorraldustele, oma nimele, teab klassikaaslaste nimesid* *Tunneb ära objekte, sündmusi ja tegevusi tähistavaid õpitud märke, sümboleid ja sõnu* *Osutab nimetamisel kehaosadele, tegevustes kasutatavatele esemetele ja tuttavatele inimestele.* *Mõistab objektide vahelisi ruumisuhteid (all, peal, ees, taga, kõrval) ja neid väljendavaid keelendeid.* *Orienteerub lähiümbruses sõnade, viibete ja piktogrammide toel.*
ENESEVÄLJENDUS JA SÕNAVARA	
Emotsionaalse kontakti otsimine, loomine ja hoidmine täiskasvanute ja kaaslastega. *Reageerimine miimikale, intonatsioonile kehaasendile, liigutustele.* *Hingamis- ja artikulatsiooniharjutused.* *Rütmisalmide saatmine liigutustega, kooskõne vastavalt võimekusele.*	*Annab märku oma vajadustest või soovidest.* *Suhtlussituatsioonides tervitab, jätab hüvasti, palub, tänab verbaalselt või alternatiivsel viisil* *Nimetab lähiümbruse esemeid, temale tähtsaid isikuid ja tegevusi verbaalselt või õpitud alternatiivsel viisil.* *Nimetab mõningaid fotol või pildil kujutatud esemeid või isikuid*

Osalemine kooskõnes ringmängudes. *Eseme või inimese nimetamine sõna või sõnapaariga.* *Oma põhivajaduste ja soovide (janu, vajadus tualetti minna jne) väljendamine lihtsate keeleliste vahenditega (sõnad, baaslausungid) või alternatiivsete vahenditega.* *Küsimustele vastamine (jaatus, eitus) žesti, viipe, häälitsuse või sõnaga.* *Viisakusväljendid (tervitamine, tänamine, palumine jne), äratundmine, reageerimine, kasutamine.* *Oma tegevusele viitamine (ärgitatud privaatkõne alged).* *Rütmi- ja koordinatsiooniharjutused, kõnerütm (üld- ja peenmotoorika, silma ja käe liigutuste koostöö).* *Tegevusaktile antud hinnangu (õige, vale) mõistmine.* *Situatsioonile vastavate sõnade ja 2-3-sõnaliste baaslausete äratundmine ja kasutamine koos- ja järelkõnes.*	*Vastab arusaadavatele küsimustele 1 – 2 sõna/alternatiivse suhtlusvahendi abil.* *Väljendab eitust ja jaatust* *Osaleb rütmisalmide lugemisel ja ringmängudes verbaalselt või alternatiivsel viisil.*
TEKSTILOOME JA MÕISTMINE	
Tajutavat (pildil kujutatud) tegevust kujutava lühijutu kuulamine ja mõistmine konkreetset tegevust või pilti tajudes. *Lähiümbruses orienteerumine sõna/viipe/piktogrammi toel.* *Kuulmistaju ja verbaalse operatiivmälu arendamine.*	*Kasutab koos- või järelkõnes 2- 3 sõnalist baaslauset.* *Kuulab ning mõistab lühijuttu.* *Orienteerub lähiümbruses sõnade/viipe/piktogrammi toel.*
LUGEMINE JA KIRJUTAMINE	
Oma nime/märgi äratundmine. *Foto, pildi, sümboli (piktogramm) lugemine.* *Mõne omandatud sõna lugema õppimine täissõna meetodil.* *Seose täissõna - objekt loomine.*	*Teab igapäevaselt kasutatavate õpitud märkide (piktogrammid, muud sümbolid) tähendust.* *Tunneb sõnakuju järgi oma nime, teisi õpitud sõnu.* *Loob seose täissõna-objekt.*

Märkide tähenduse mõistmine ja neile reageerimine. *Peenmotoorika arendamine.* *Kirja eelharjutused, silma ja käe koostöö arendamine.*	

II arengutase

II arengutasemel (eeldatavalt 3.-6. klassis) jätkub kõnearenduslik töö. Tõuseb õpilaste suutlikkus mõista ja kasutada situatsioonile vastavaid baaslauseid, kujuneb võime oma tegevust verbaalselt/alternatiivsete vahenditega elementaarselt kommenteerida. Arendatakse tegevusega kaasnevat suhtlemist, harjutatakse situatiivset dialoogi. Õpilasi õpetatakse vastama 3-4 küsimusele tajutud sündmuse või pildi põhjal. Laiendatakse baassõnavara. Sõnavara omandamine toetub suunatud tajule ja praktilisele tegevusele. Sõnavaratöös kasutatakse rühmitamise ja sobitamise ülesandeid varieeritakse objekte, objektide arvu, muudetakse rühmitamisalust. Õpetatakse oluliste/tüüpiliste tunnuste eristamist ja nimetamist. Olulised on ülesanded, milles harjutatakse kujutluste aktiviseerimist verbaalse/alternatiivse teabe alusel ja kujutluste verbaliseerimist suunatult (pildi abil, kogemustele alusel). Terviksõnameetodil loetavate sõnade/märkide arv suureneb. Tehakse algust ärakirja ja võimaluse korral veerimisega. Õpilane õpib keeleliste või alternatiivsete vahenditega arusaadavalt väljendama oma põhivajadusi ja soove. Õpiülesandeid täidetakse praktiliselt või materialiseeritult. Vaimset tegevust aktiveeritakse liigutuste abil.

Õppesisu	**Õpitulemused**
KÕNEMÕISTMINE	
Kuulmistaju ja verbaalse operatiivmälu arendamine. Kõne rütmide (häälikuridade, kõnetaktide, sõnaridade ja lühikeste lausete järelkordamine), rütmisalmide koos- ja järelkordamine. *Osalemine liikumis- ja laulumängudes. Tähtpäevadega seotud salmide õppimine. Verbaalsete või alternatiivsete vahenditega esitatud lühikorralduste ja keeldude mõistmine.* *Objektide ja sündmuste tüüpiliste ja juhuslike tunnuste eristamine ja sõnastamine.* *Seose objekt - pilt - sõna loomine. Objektide vaheliste ruumisuhete*	*Mõistab õpitud märkide, sümbolite, sõnade, lausete tähendust.* *Täidab lühikorraldusi.* *Mõistab tuttavate objektide ja sündmuste tüüpilisi ja juhuslikke tunnuseid ning neid väljendavaid keelendeid.* *Mõistab seoseid objekt – pilt – keeleüksus.* *Leiab eseme asukoha selle kirjelduse järgi.* *Mõistab kohaldatud lühiteksti sisu.*

ja neid väljendavate keelendite (all, peal, ees, taga, kõrval) mõistmine. Eseme asukoha leidmine kirjelduse järgi. *Lihtsas keeles (ARE keeles) esitatud lühitekstide sisu mõistmine (kaasnev visuaalne näitlikustamine). Tekstide sisu taastamine pildimaterjali, skeemide ja küsimuste abil.*	
ENESEVÄLJENDUS JA SÕNAVARA	
Täiskasvanu ja kaaslasega kontakti astumise harjutamine. *Situatiivse dialoogi harjutamine, sh rollimängudes.* *Viisakusväljendite kasutamine.* *Oma vajaduste ja soovide väljendamine, vajadusel abi küsimine.* *Enda kohta olulise teabe esitamine.* *Tajutavate ruumi- ja ajakujutluste verbaliseerimine (ees- ja tagasõnad).* *Sõnavaratöö, sh omadussõnad, mis väljendavad tajutavaid tunnuseid, levinud üldnimetused (lind-loom) ja allrühmade nimetused (koduloommetsloom), teistes õppeainetes kasutusel olev.*	*Osaleb situatiivses dialoogis* *Kasutab viisakusväljendeid kontakti astudes ja tuttavates situatsioonides.* *Väljendab oma soove, palub vajaduse korral abi.* *Ütleb oma nime, vanuse, aadressi ja teisi olulisi andmeid verbaalselt või alternatiivsel viisil* *Nimetab tuttavaid reaalseid või pildil kujutatud objekte, nende tajutavaid tunnuseid, vajadusel kasutab viipeid* *Kordab lühikesi rütmisalme, luuletusi.*
TEKSTILOOME JA MÕISTMINE	
Rääkimine suunatult kaaslase ja oma tegevusest selle sooritamisel ja vahetult pärast seda. *Küsimuste esitamine kaaslastele (mida teed? kus oled?), küsimustele vastamine. Pildi (tegevuspilt, olupilt, 2 -3 pildist koosneva pildiseeria) järgi jutustamine skeemide toel.* *3-4 sõnalise baaslause moodustamine, sh tunnuse/omaduse väljendamine.* *Tuttavate tegevuste hindamine põhimõttel õige-vale, meeldib – ei meeldi.* *Mõisted täht-sõna, nimetamine/ äratundmine ja leidmine/märkimine.*	*Kommenteerib kaaslase ja oma tegevust selle sooritamise ajal ja vahetult pärast seda verbaalselt 1 – 2 sõnaga või alternatiivsete vahenditega.* *Esitab küsimusi kaaslase tegevuse kohta.* *Taastab abiga kohaldatud lühiteksti sisu.* *Sõnastab pildil kujutatud tegevusi 3-4 lihtlausega, toetudes skeemile ja/või küsimustele.*
LUGEMINE JA KIRJUTAMINE	

Oma nime kirjutamine. *Ärakiri (ladumine, kirjutamine).* *3-4 häälikulise sõna häälimine.* *Tähtede õppimine.* *Lühikeste sõnade lugemine, lühilause lugemine*	*Kirjutab oma nime. Tunneb tähti ja kirjutab lühikesi sõnu.* *Häälib ja loeb veerides 1-2 silbilisi sõnu ja lühilauseid.*

III arengutase

Eelmistel tasemetel oli juhtivaks psüühiliseks protsessiks taju, kolmandal tasemel kasvab mälu osakaal. See võimaldab hakata kõnelema ka mälukujutlustele toetudes. Kujuneb osaliselt kaemuslik – kujundiline mõtlemine. Õpilastel kujuneb oskus eristada kogemusi ja esitatud teavet, neid omavahel seostada. Suudetakse lühikest ja arusaadavat instruktsiooni mälus säilitada ja seda arvestada õpitud ja/või harjutatud toimingu sooritamisel. Tagasihoidlikul määral areneb võime kõnega oma tegevust planeerida ja reguleerida. Õpetatakse elementaarseid lugemis- ja kirjutamisoskusi. Õpilastest kujunevad võimalikult iseseisvad noored inimesed. Suurt tähelepanu pööratakse suhtlemisoskuse lihvimisele, oskusele hankida iseseisvalt informatsiooni, edastada teateid, järgida instruktsioone. Praktilisel viisil käsitletakse mõningaid grammatikateemasid. Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutades valdavalt praktilisi tegevusi. Omandatud toiminguid rakendatakse ahelana, osaliselt muutuvates tingimustes. Antakse võimalus valikuteks. Õppeprotsessis kasutatakse aktiivselt IKT vahendeid. Õpilaste erinevate võimete tõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuste omandamiseks kuluvat aega. Kolmandal tasemel võib õpetamine muutuda ainekesksemaks.

Õppesisu	***Õpitulemused***
KÕNEMÕISTMINE	
Sõnade hääldamise täpsustamine. *Erineva häälikulise koostise ja pikkusega sõnade häälimine (häälega ja sosinal).* *Korralduste, juhendite mõistmine. Verbaalse ja mitteverbaalse info seostamine.* *Õpitud märkide ja sümbolite kasutamine.* *Tuttavate objektide ja sündmuste äratundmine kirjelduse järgi.* *Seoste objekt – pilt – skeem – keeleüksus loomine.*	*Eristab erinevaid häälikuid ja nende järjekorda lihtsates sõnades.* *Mõistab ja täidab kaheosalisi korraldusi* *Mõistab igapäevakõnet.* *Seostab tuttavat verbaalset ja mitteverbaalset infot.* *Tunneb kirjelduse järgi ära tuttavad objektid ja sündmused.* *Mõistab seoseid objekt – pilt – skeem – keeleüksus.*

Objektide asukoha teadvustamine kahe parameetri alusel (all paremal, taga peal jne). *Lihtsas keeles (ARE keeles) esitatud lühitekstide kuulamine/lugemine. Tekstide sisu taastamine skeemide ja küsimuste abil.*	*Määrab objekti asukoha teiste objektide suhtes.* *Mõistab igapäevaseid põhjus – tagajärg suhteid.* *Mõistab suulist ja kirjalikku kohaldatud lühiteksti.* *Mõistab mõnd enamlevinud võõrsõna*
ENESEVÄLJENDUS JA SÕNAVARA	
Enamlevinud suhtlemissituatsioonide väljendused. *Kujutluste verbaliseerimine ja/või alternatiivsete vahenditega väljendamine.* *Võrdlemine plaani järgi (inimesed, aastaajad, loomad, puuviljad).* *Telefoni kasutamine.* *Suhtlemine tuttavate ja võõraste inimestega igapäevastes elulistes situatsioonides.* *Üldistamine 2- 3 üldistustasandil, allrühmade moodustamine ja nimetamine.* *Elementaarsete põhjus-tagajärg seoste loomine praktilises tegevuses.* *Käänded (funktsioonide kaupa), pöörded igapäevases kõnes.* *Omadussõnad emotsioonide ja tunnete kirjeldamiseks.* *Väheste vabade laienditega (määrused, sihitised täiendid) lihtlause moodustamine (4-5 sõnaline lause) ja kasutamine suhtluses.* *Salmide õppimine kuulamise järgi.*	*Kasutab viisakusväljendeid enamlevinud suhtlussituatsioonides* *Valdab elulistes olukordades vajalikku põhisõnavara.* *Alustab ja jätkab dialoogi vähemalt ühe initsiatiivse repliigiga.* *Kasutab õpitud üldnimetusi* *Kirjeldab tuttavaid esemeid, inimesi, sündmusi.* *Teab peast õpitud luuletusi.*
TEKSTILOOME JA MÕISTMINE	
Oma tegevuse ja tulemuse kommenteerimine. *Oma lähituleviku tegevuse sõnaline/alternatiivsete suhtlusvahenditega planeerimine. Täiendava teabe lisamine küsimustele vastates.*	*Räägib oma tegevust praegu, enne, varsti* *Kommenteerib oma tegevuse tulemust.* *Mõistab, koostab ja kasutab laiendatud lihtlauset.* *Jätab meelde ja edastab lühiteate.*

Pildi (tegevuspilt, olupilt, kuni 5st pildist koosneva pildiseeria) järgi jutustamine küsimuste abil. *Väheste vabade laienditega (määrused, sihitised täiendid) lihtlause moodustamine (4-5 sõnaline lause) ja kasutamine suhtluses.* *Mõisted lause-jutuke.* *Tegevusaktide hindamine põhimõttel õige-vale, meeldib-ei meeldi.*	*Annab verbaalselt edasi lühijutu sisu.*
LUGEMINE JA KIRJUTAMINE	
Lugemine ja kirjutamine igapäevaelus (telekava, toiduretsept, juhend, allkiri, blankettide täitmine, arvutikeele väljendid jms). *Kirjatähed, suur algustäht nimedes.* *Lihtsas keeles (ARE keeles) tekstide lugemine.* *Lühikese ja ülipika (täis)hääliku diferentseerimine kuulmise teel, märkimine abiga.*	*Leiab abiga vajalikku infot jõukohaseks, kohandatud lugemistekstist, retseptist, telekavast jms.* *Kirjutab andmeid enda kohta. Sooritab ärakirja.* *Tunneb osa kirjatähtedest ja kirjutab neid.*

Elu- ja toimetulekuõpe

Elu- ja toimetulekuõpe on toimetulekuõppes üldõpetuse teljeks ning **õppe- ja kasvatuse eesmärk** on luua õpilasele tingimused:

- praktilise ja tunnetustegevuse elementaarsete oskuste kujunemiseks;
- võimalikult tervikliku kujutluse saamiseks tajutava keskkonna objektidest ja nähtustest, oma kehast, inimeste tegevusest looduslikus ja sotsiaalses keskkonnas ning arusaadavatest moraalsetest nõuetest.

ELU- JA TOIMETULEKUÕPPE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

I arengutase

Rõhuasetus on oma mina teadvustamisel, ärgitatakse osalema praktilises tegevuses ja suunatud esemelises mängus. Tähelepanu pööratakse kontaktile ja koostegevusele täiskasvanuga, oma välimuse ja õppevahendite korrashoiule. Õpilane kohaneb uute inimestega enda ümber ja uue keskkonnaga.
Õpetuse põhitaotluseks on õppimiseks vajalike baasoskuste omandamine koostegevuse ja matkimise tasandil.
Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi. Oluline on, et õpetamine toimuks võimalikult reaalsetes praktilistes situatsioonides. Väga oluliseks tuleb pidada eneseteeninduse alusoskuste õpetamist praktilises tegevuses.

Õpisisu	*Õpitulemused*
MINAPILT	
Mina: Enda äratundmine fotolt. Oma ja kaaslaste nimed, enda nimele reageerimine, nimesildi äratundmine. Poiss-tüdruk – enda ja kaaslaste soo teadmine. *Inimese organism: Erinevad kehaosad, nende põhifunktsioon.* *Tervislikud eluviisid: Ilma ja tegevusega sobiva riietuse, jalanõude kandmine. Toit: Tervisliku ja mõõduka toidukogusega harjutamine. Töö ja sport: liikumismängudes, jalutuskäikudel, matkadel osalemine.*	*Tunneb ära endale kuuluvad esemed.* *Teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta.* *Oskab tuttava eseme ja õppevahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile.* *Märkab suunamisel enda põhiemotsioone.* *Määratleb end kui oma pere liiget ja õpilast, teab enda ja lähedaste nimesid ja sugu.* *Teab oma elukohta.* *Tunneb kehaosi, nimetab neid.* *Täidab hügieeninõudeid abiga.*

Emotsioonid: Rõõmus, kurb, tõsine, vihane, solvunud, hirmunud. Enda emotsioonide märkamine, suunatud tähelepanu emotsioonile ja vajadusel selle reguleerimisele. *Sõprus: Klassi- ja koolikaaslased, nendega koos õppekäikudel, kooli üritustel viibimine.* *Perekond: Perekonnaliikmed: ema, isa, vanaema, vanaisa, õde/vend. Perekonnaliikmete nimed.* *Kodu: Minu kodu. Kodumaja. Kodu linnas ja maal. Erinevad ruumid ja asjad kodus.* *Enda rahvuse teadvustamine. Eesti kombed vanasti ja tänapäeval. Aastaring rahvakalendris. Emakeel. Eesti kirjanike luule ja luuletuste kuulamine. Eesti muinasjutud, nende kuulamine ja õpetaja esitatud lavastuste jälgimine.* *Ametid: Õpetajad ja teised koolitöötajad.* *Raha: Teadmine raha olemasolust.*	*Osaleb tervislikel eluviisidel põhinevates tegevustes.*
ENESETEENINDUSOSKUSED JA KÄITUMINE	
Igapäevaoskused: Riietumine, pesemine, toimetulek WCs, raskuste puhul abi paluma suunamine. *Söömine: Söömine, söögilauas oma koha katmine ja enda koha koristamine.* *Käitumine: Käitumine erinevates situatsioonides (tund, vahetund, rühmatuba, arstikabinet jne). Viisakussõnade palun-tänan, tere-head aega kasutamine. Enda õige ja vale käitumise suunatud eristamine.* *Hoiatus- ja teabemärgid. Esmased kokkupuuted hoiatus- ja teabemärkidega: tualetid, arst, politsei.*	*Teab ja kasutab õpitud viisakusväljendeid.* *Täidab hügieeninõudeid abiga.* *Sooritabigapäevatoiminguid osalise abiga.* *Korrastab abiga oma välimust.*
KOOL	
Kool: Minu klass, selle sisustus, minu koht. Minu õpetaja: õpetaja nimi. Minu klassi õpilased: kaaslaste nimed,	*Oskab tuttava eseme ja õppevahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile.*

poisid/tüdrukud. Erinevad ruumid koolimajas. Tund ja vahetund: tööaeg-puhkeaeg. *Koolitarbed: Minu asjad, nende kasutamine ja korrashoid. Koolitarvete koht.*	*Tunneb ära endale kuuluvad esemed.* *Teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta.* *Oskab tuttava eseme ja õppevahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile.* *Teab ja kasutab pöördumisel kaaslaste ja õpetaja nime.*
VABA AEG	
Mänguõpetus : Individuaalne mäng rühmas. Mänguasjade valimine, teisega jagamine ja paigutamine oma kohale. *Erinevad vaba aja veetmise võimalused : Jõukohased pildiraamatud, jalutuskäigud, mängud toas ja õues jne. Päevaplaani järgimine.* *Sport: Õppekäigud kooli lähiümbruses. Laulumängud, kullimängud.*	*Osaleb ühisüritustel ja mõnes õpitud laua- või arvutimängus. On kaasatud eakohastesse ja võimetele vastavatesse vabaaja tegevustesse.* *Järgib päevaplaani.*
AEG	
Ajajaotus: Öö ja päev: Ööpäeva osad: päev, öö. Õpilase tegevused päeval. Isiklik piltpäevaplaan. Nädal: Kooli/tööpäevad, puhkepäevad. Nädalapäevade nimetused, äratundmine. *Aastaajad: Ühised suunatud loodusvaatlused. Ilmavaatlustabeli täitmine õpetaja abiga. Sügis: eri meeltega tajutavad tunnused värvid looduses, loodusnähtused sügisel (lehtede kolletamine, langemine). Aed sügisel. Sügisannid. Sügiseriietus. Talv: eri meeltega tajutavad tunnused, talvised loodusnähtused (lumi, jää). Talveriietus, oma riiete äratundmine. Tegevused talvel: kelgutamine, lumememme ehitamine;. Loomade ja lindude toitmine talvel. Talispordivahendid: nende äratundmine. Tutvumine talviste tähtpäevadega: jõulud. Kevad: Kevade : eri meeltega tajutavad tunnused (lume sulamine, rändlindude saabumine, pajuoksad kevadel, esimesed kevadlilled). Kevadine riietus. Kevadised tähtpäevad: kevadpühad, emadepäev.*	*Nimetab käesolevat aastaaega.* *Eristab õppetundi ja vahetundi, eristab päeva ja ööd ning töö- ja puhkepäevi.* *Osaleb loodusvaatlustes.* *Tajub erinevate meeltega aastaaegu, nende tunnuseid, riietub abiga vastavalt aastaajale.*

Suvi: eri meeltega tajutavad tunnused (õpetaja suunamisel). Suvine riietus. Suvised tähtpäevad: jaanipäev. *Kalender: Teadmine kalendri olemasolust (ning otstarbest).* *Kell: Teadmine kella olemasolust (ning otstarbest).*	
ELUS JA ELUTA LOODUS	
Elus ja eluta loodus: Esmane kokkupuude mõistetega elus/eluta. *Elusloodus: Taimed: Lilled: vaatlemine suunatult sügisel, talvel, kevadel, suvel. Õpitud lillede äratundmine kasvukohas, ruumide kaunistustes, pildil, kujutamine kunsti ja käelise tegevuse töödes Puud: sügisel, talvel, kevadel, suvel.* *Viljapuud: õunapuu, pirnipuu, kirsipuu, ploomipuu Puuviljad: maitse, lõhn, kuju, värvus. Nende äratundmine, sh fotolt ja pildilt. Aedviljad: maitse, lõhn, kuju, värvus. Nende äratundmine sh fotolt ja pildilt. Loomad: Kodu- ja metsloomad, linnud: Kodukoha loomad ja linnud. Õpitud loomade ja lindude äratundmine , sh, fotolt, pildilt. Loomade/lindude häälte äratundmine, matkimine. Loomade/lindude liikumisviisid; äratundmine, liikumise matkimine.* *Eluta loodus: Mängud vee ja liivaga. Soe vesi/külm vesi. Savist voolimine. Õhupalli täispuhumine/õhu väljalaskmine. Valgus ja pimedus. Varjuteater.*	*Tunneb õpitud mets- ja koduloomi ning aed- ja puuvilju, taimi, sh ka fotolt ja pildilt.* *Teab kodu- ja metsloomade häälitsusi ja liikumisviise.* *Osaleb õppekäikudel, tehes loodusvaatlusi.*
MAATEADUS	
Elukoht: Asula, kus õpilane elab. Linn/maa. *Eestimaa: Eesti – minu kodumaa. Tallinn – Eesti pealinn.* *Pinnavormid: Künkast üles ja alla ronimine. Kelgutamine.* *Ilmakaared: Esmane tutvumine mõistetega põhi ja lõuna: lõunamaa, põhjamaa.*	*Orienteerub lähemas ümbruses, nii koolis kui kodus.* *Teab oma kodumaa ja linna nimetust.* *Teab enda elukohta*

Plaan, maakaart, gloobus Mängud reaalsete esemete vähendatud kujutistega: nukud, mudelautod, nukumajad jms. Ühistööna koolimaja, kooliõue, klassiruumi maketi meisterdamine erinevatest vahenditest (klotsid, karbid, pulgad). Pallimängud. Eesti kaardi ühisvaatlemine (mida märgitakse kaardil- linnad, jõed, metsad, mäed jms). Jõgede, majade, puude jms voolimine.	
OHUTUSNÕUDED	
Liiklus: Minu koolitee. Kõnnitee, sõidutee, maantee, ülekäigurajad, foorid. Ohutu liiklemine kooli ümbruses. *Erinevad sõidukid meie teedel.* *Ohutusnõuete täitmine: Adekvaatne käitumine häire korral. Õpetaja/täiskasvanu korralduste järgimine hädaolukorras.*	*Orienteerub lähemas ümbruses, nii koolis kui kodus.* *Täidab eelneval meeldetuletusel õpitud ohutu käitumise reegleid.*

II arengutase

Rõhuasetus on suhte MINA-MEIE teadvustamisel. Õpilane õpib mõistma õpilase rolli. Endiselt on oluline välimuse ja õppevahendite korrashoid. Õpetuse põhitaotluseks on kujundada esimesel arengutasemel omandatud baasoskuste harjumuslik sooritamine tuttavas situatsioonis. Arendamist vajab tegevusega kaasnev suhtlemine, oma tegevuse kommenteerimine. Suureneb õpilaste iseseisvus ja vastutustunne.
Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi. Võimaluse korral toimub õppetöö praktilistes elulistes situatsioonides väljaspool klassiruumi/koolimaja.
Õpetamine toimub kontsentrilisuse printsiipi järgides. Tundides käsitletakse sama teemade ringi jääb samaks eelnevatel õppeaastatel õpituga, kuid suurenenud on teadmiste maht ja tõusnud raskusaste.

Õpisisu	***Õpitulemused***
MINAPILT	

Mina: Õppetegevus suunatud enda välimuse kirjeldamisele. Vanus. Poiss – tüdruk, nende sarnasused - erinevused. *Inimese organism: Meeleelundid ja nende tähtsus, teised elutähtsad organid. Terve ja haige lapse tunnused.* *Tervislikud eluviisid: Tervislike eluviiside suunatud järgimine ja kahjulikest harjumustest hoidumine.* *Külmetushaigustest hoidumine.* *Toit: Tervislik ja ebatervislik toit, nende eristamine, valik. Toidupüramiidi järgi söömisharjumuste jälgimine.* *Töö ja sport: töö/liikumise ja puhkuse vaheldumine. Päevarežiim. Rüht tegevustes.* *Emotsioonid: Enda emotsioonide märkamine, oma tunnete väljendamine. Põhiemotsioonide märkamine, äratundmine kaaslastel ja nende emotsioonidele suunatult reageerimine. Põhiemotsioonide äratundmine piltidel.* *Sõprus: Pereliikmed, sõbrad, tuttavad, võõrad; erinev käitumine. Kaaslase abivajaduse märkamine, abistamine.* *Perekond: Lähisugulased. Peretraditisoonid: sünnipäevad, tähtpäevad, ühisüritused perega. Erinevas vanuses inimesed, üksteise abistamine.* *Kodu: Kodune aadress. Korter/ maja, erinevad ruumid/ hooned. Oma tuba, selle sisustamine/kujundamine.* *Erinevad rahvused: Erinevad rahvused klassis, koolis, kohtumised kooli külalistega, teises keeles räägitud jutt, lauldud laul. Eesti kirjanike luule esitamine õpetaja toel. Muinasjuttude kuulamine, jutustamine pildiseeria toel. Lühilavastuste esitamine õpetaja suunamisel kasutades erinevaid vahendeid (näpunukud, käpiknukud, peakatted jms). Eesti ja teiste maade rahvaste*	*Sooritab igapäevatoiminguid iseseisvalt, oskab vajadusel paluda abi.* *Hoiab korras oma koolitarbed.* *Teeb vahet oma ja võõrastel asjadel, käitub vastavalt.* *Oskab tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile.* *Tunneb ära oma põhiemotsioonid ja püüab reguleerida oma käitumist.* *Märkab ja tunneb ära kaaslaste põhiemotsioone, püüab nendele reageerida.* *Tunneb ära tuttavate põhiemotsioonid näoilmete järgi.* *Määratleb end kuuluvana kindlasse gruppi (klass, sõpruskond jne).* *Teab enda sünnipäeva ja vanust.* *Teab oma kodu ja kooli aadressi.* *Teab kehaosi ning nende otstarvet.* *Täidab hügieeninõudeid meelde tuletamisel.* *Hoolitseb meelde tuletamisel enda välimuse eest.* *Tunneb õpitud tervislikke eluviise söömise ja liikumise osas.*

kombestikuga tutvumine. Eesti tuntud lastekirjanikud, nende loominguga tutvumine. Erinevate maade lastekirjandus. Muinasjutud. *Ametid: Vanemate ametid. Tuntumad ametid, töövahendid. Jõukohased tööd koolis. Meeldib/ei meeldi; on vaja teha.* *Raha otstarve ja kasutamine: Palk, taskuraha, poeskäik.*	
ENESETEENINDUSOSKUSED JA KÄITUMINE	
Igapäevaoskused: Iskliku hügieeni järgimine. Raskuste puhul abi palumine. Toimetulek ujulas, perearsti külastamisel. *Söömine: Laua katmine ja koristamine oma klassi õpilastele, valikute tegemine söömisel, elementaarsete lauakommete järgimine. Toitumine välistes tingimustes (ekskursioonil, piknikul).* *Käitumine: Viisakas käitumine: koolis ja väljaspool kooli (teater, ühistransport, kauplus). Abi palumine, viisakas pöördumine teise inimese poole. Enda ja kaaslase õige ja vale käitumise eristamine. Hinnangu andmine teiste ja iseenda käitumisele* *Hoiatus- ja teabemärkide tundmine ning mõistmine: Tualetid, elekter, kiirabi/arst, politsei jms.* *Määratleb end kuuluvana kindlasse gruppi (klass, sõpruskond jne). Teab enda sünnipäeva, vanust. Teab kaaslaste vanust, õpetajate nimesid.* *Hoiab korras oma koolitarbed. Teeb vahet oma – võõras asjadel, käitub vastavalt.* *Kool: Klassiruum ja selle korrashoid. Minu õpetajad: õpetajate nimed. Kaaslaste vanused, sünnipäevad. Erinevate kooliruumide otstarve, iseseisev liikumine ühest ruumist teise. Erinevad õppeained.*	*Käitub meelde tuletamisel viisakalt tuttavates situatsioonides.* *Hoidub nähtavatest ohtudest, kutsub abi.* *Oskab hinnata tegevusi põhimõttel õige – vale, tohib – ei tohi, meeldib – ei meeldi, tahan – pean.*

Koolitarbed: Minu asjad – kaaslaste asjad – õpetaja asjad. Koolitarvete korrashoid.	
KOOL	
Kool: Klassiruum ja selle korrashoid. Minu õpetajad: õpetajate nimed. Kaaslaste vanused, sünnipäevad. Erinevate kooliruumide otstarve, iseseisev liikumine ühest ruumist teise. Erinevad õppeained *Koolitarbed: Minu asjad – kaaslaste asjad – õpetaja asjad. Koolitarvete korrashoid.*	*Määratleb end kuuluvana kindlasse gruppi (klass,* *sõpruskond jne).* *Teab oma sünnipäeva ja vanust.* *Teab kaaslaste vanus ja, õpetajate nimesid.* *Hoiab korras oma koolitarbed.* *Teeb vahet oma ja võõrastel asjadel ning käitub vastavalt.*
VABA AEG	
Mänguõpetus : Jõukohased lauamängud, arvutimängud, lihtne rollimäng (imiteerimine). Mängureeglid. Võit ja kaotus. *Erinevad vaba aja veetmise võimalused: Jõukohased raamatud, TV, muusika kuulamine, matkad, liikumismängud toas ja õues jne.* *Osalemine klassi/kooli üritustel. Teatri- ja kinokülastused. Sünnipäevade pidamine, sõprade küllakutsumine. Peo planeerimine ja organiseerimine täiskasvanu abiga.* *Sport: Mänguväljakute, terviseradade, ujula kasutamine.*	*Valib vabaaja tegevuse etteantud valikute alusel ja tegeleb sellega suunatult.* *Külastab spordivõistlusi, teatrit, kino ja muid kultuuriasutusi.* *Osaleb ürituste ettevalmistamisel, esineb pidudel.* *Teab lihtsamaid mängureegleid, peab neist kinni.*
AEG	
Ajajaotus: Öö ja päev: Ööpäeva osad: hommik, lõuna, õhtu, öö. Inimese tegevused ööpäeva eri osadel. Piltpäevaplaan. Nädal: Kooli/tööpäevad, puhkepäevad, riiklikud pühad. Koolivaheajad. Nädalapäevade nimetuste mõistmine ja aktiivne kasutamine. *Aastaajad* *Ühised loodus- ja ilmavaatlused. Ilmavaatlustabeli täitmine.*	*Oskab nimetada aastaaegu õiges järjestuses ja nende olulisi tunnuseid.* *Teab loodusnähtuste olulisi tunnuseid.* *Teab ja järgib ööpäevarütmi oma tegevuse planeerimisel.* *Jälgib kella, oskab nimetada täistunde.*

Sügis: Sügise tunnuste äratundmine (ka pildil). Lehtpuud ja põõsad sügisel. Sademed. Põld sügisel. Sügistööd aias ja põllul, tööriistad ja masinad. Sügisesed tähtpäevad: mardipäev, isadepäev, kadripäev: kombed, tähistamiste ettevalmistamisel osalemine, esinemine. *Talv: Talve eri meeltega tajutavad tunnused. Võrdlemine teis(t)e aastaaegadega. Sademed talvel. Taimed ja loomad talvel Tutvumine termomeetriga. Sooja- ja külmakraadid. Riietuse valik vastavalt ilmale, termomeetrinäidule. Tegevused talvel:, suusatamine, (uisutamine), lumememme ja ,lumekie.* *Suvi: Suve eri meeltega tajutavad tunnused. Ilmastikunähtused suvel (sademed, vikerkaar) . Riietumine suvel. Suvised tähtpäevad: jaanipäev; kombed, tähistamine. Suvelõbud: päevitamine, ujumine, kalastamine, sõitmine jalgrattal ja rulaga, õuemängud jne.* *Kalender: Kuude nimetused. Kuupäeva tähistamine kalendril (õpetaja abiga). Enda sünnipäev ja vanus.* *Kell: Täistund. Erinevad kellad. Tegevuseks kulunud aja jälgimine.ndluse ehitamine.* *Talvised tähtpäevad: jõulud, vastlapäev, sõbrapäev. Eesti Vabariigi aastapäev. Kombed, tähistamiste ettevalmistamisel osalemine, esinemine.* *Kevad: Kevade eri meeltega tajutavad tunnused, muutuste jälgimine looduses. Võrdlemine teiste aastaaegadega. Kevadlilled. Kevadised tähtpäevad: kevadpühad, emadepäev. Kombed, tähistamiste ettevalmistamisel osalemine, esinemine.*	
ELUS JA ELUTA LOODUS	

Elus ja eluta looduse tunnused ja osad: Elusolendid: inimene, loomad, taimed. Elusolendite ühised tunnused. Looduslikud eluta looduse osad (vesi, õhk, maavarad, päike, kuu) ja inimeste valmistatud asjad kui eluta looduse osad. *Elusloodus: Taimed: Söödavad ja mürgised taimed. Taime osad: juur, vars, lehed, õied, seemned, viljad. Üheaastased taimed. Enamlevinud ravimtaimed: korjamine ja kasutamine.* *Okas-ja lehtpuud: enamlevinud liigid, erinevused ja sarnasused. Puud erinevatel aastaaegadel. Puu- ja aedviljad: kasvatamine (seeme, taim, vili). Puu- ja aedviljade säilitamine, hoidistamine.* *Seened. Söödavad ja mürgised seened. Seente säilitamine.* *Marjad: söödavad ja mürgised marjad. Marjade säilitamine (külmutamine, kuivatamine). Hoidised. Lilled: toa -,aia - ,põllulilled. Lillede hooldamine.* *Loomad:* ▪ *Kodu- ja metsloomad, linnud Loomariigi mitmekesisus. Erinevad elupaigad: mets, põld, soo, veekogud.* ▪ *Loomaaed, loomapargid, farm, talu. Kodu-/lemmikloomade ja lindude eest hoolitsemine; kasulikkus inimesele.* ▪ *Loomade kaitse. Toitumine, poegimine. Noorloomad.* ▪ *Metsloomade elu erinevatel aastaaegadel.* ▪ *Paiga- ja rändlinnud. Loomade/lindude välisehitus.* ▪ *Putukate, kahepaiksete, kalade, roomajate iseloomulikud tunnused, eristamine loomadest, lindudest.* *Eluta loodus.*	*Oskab rühmitada elus ja eluta looduse õpitud objekte ja esindajaid oluliste tunnuste järgi, teab nende elu- ja levipaiku.* *Teab loomade erinevaid elupaiku ja oskab nimetada looma vastavalt elupaigale.* *Teab levinumaid ränd- ja paigalinde ning lindude rände vajalikkust.* *Teab lindude ja loomade abistamise vajalikkust talvel.* *Oskab nimetada aastaaegu õiges järjestuses ja nende olulisi tunnuseid.* *Teab loodusnähtuste olulisi tunnuseid.* *Eristab elus ja eluta loodust ja nende tähtsust inimese elus.*

Vesi: Vee tähtsus inimese elus. Vee säästlik kasutamine. Vee olekud. Kodukoha veekogud. *Õhk: Õhu puhtus. Õhu puhtuse tagamine ruumides. Termomeeter: Tutvumine erinevate termomeetrite ja nende funktsioonidega. 0 kraad/punkt, leidmine termomeetrilt. Muld: Muld taimede kasvukeskkonna ja loomade elupaigana.* *Valgusõpetus: Pime ja valge aeg. Päike, kuu, tähed.*	
MAATEADUS	
Elukoht: Kodukoha lähem tundmaõppimine. Tänav - maantee. *Eestimaa: Kodukoht Eesti kaardil. Linnad, järved, jõed kodukoha vahetus ümbruses. EV sümboolika: Eesti hümn, lipp ja vapp. Eesti rahvuslind, -lill. Pealinn. Rahvariided. Eesti president.* *Pinnavormid: Mägi, saar. Raba ja soo. Matkamine mitmekesisel maastikul.* *Ilmakaared: Põhi-lõuna suuna näitamine oma klassis, toas kompassi järgi.* *Plaan, maakaart, gloobus Plaan: koolimaja lähiümbruse plaan, teekond koolist koju. Plaani järgi objektide suunatud leidmine klassis, koolis, kooliõues.* *Orienteerumismängud plaani järgi klassis, koolimajas, kooli lähiümbruses.* *Kaart: Eesti geograafiline kaart. Geograafilise kaardi leppevärvused: (sinine-veekogu, roheline-mets,maa, kollane-mägine ala,mäestik). Kodukoha märkimine kaardil. Kodukoha läheduses asuvad jõed, järved, asulad, nende osutamine kaardil õpetaja toel.* *Gloobus: Esmane tutvumine gloobusega. Gloobus kui maakera vähendatud mudel („väike maakera“).*	*Teab oma kodu ja kooli aadressi.* *Teab asulaid kodukoha ümbruses, tunneb ära Eesti kaardi ja riigi sümboolika.* *Nimetab põhiilmakaari abiga*

OHUTUSNÕUDED	
Liiklus: Ohutu liiklemine koduasulas. Kergliiklustee. Ühissõidukid: sõidukisse sisenemine, väljumine. Liiklemine asulavälisel teel. Liiklemine pimedal ajal, helkuri kasutamine. *Ohutusnõuete täitmine: Käitumine ohuolukorras: Telefoni kasutamine. Hädaabi number 112. Abi palumine, kutsumine. Käitumine tulekahju korral. Lihtne esmaabi.*	*Oskab võimalikult iseseisvalt liikuda kooli ja kodu ümbruses.* *Teab ühissõiduki kasutamise reegleid.* *Oskab käituda ohuolukorras ning teab hädaabinumbreid.* *Oskab paluda ja kutsuda abi.*

III arengutase

Rõhuasetus on MINA-MEIE teadvustamisel suhetes kodukoha ja oma tegevusega.
Õpetuse põhitaotluseks on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevases elus, kujundatakse lihtsa töö oskusi. Õpilane kommenteerib oma tegevust suunatult verbaalselt / alternatiivsete vahenditega.
Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse valdavalt praktilisis tegevusi. Õppetöö toimub võimalikult sageli praktilistes elulistes situatsioonides väljaspool klassiruumi/koolimaja.

Õpisisu	***Õpitulemused***
MINAPILT	
Mina: Mina neiuna, noormehena, muutused välimuses ja käitumises. *Inimese organism: Luud ja lihased, nende ülesanded. Liikumine. Süda, veresooned ja veri, nende tähtsus. Vereringe. Hingetoru ja kopsud, nende tähtsus. Hingamine. Söögitoru, magu ja soolestik. Toidu teekond. Nahk, juuksed ja küüned, nende ülesanded. Iseloomulik välimus. Aju ja närvid, nende tähtsus. Suguorganid, nende hügieen.* *Tervislikud eluviisid: Hingamise tervishoiu põhinõuded. Ruumide tuulutamine, koristamine. Kahjulike*	*Tuleb enamasti toime igapäevatoimingute sooritamisega, abistab teisi igapäevatoimingutes, oskab teha jõukohast tööd kodus ja koolis.* *Hoiab korras oma asjad ja lähema ümbruse.* *Teeb vahet oma – võõras – meie asjadel ja käitub vastavalt.* *Oskab tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile ja tegevuse eesmärgile.* *Kontrollib oma põhiemotsioone.*

harjumuste mõju organismile (suitsetamine, alkoholi jm tarvitamine). Naha hooldus, kaitse. Nahahaigused, parasiidid. Nakkushaigused. Arst poole pöördumine. *Toit: Tervislik toitumine: toidupüramiid, toidukorrad – ja kogused, söömiskultuur. Taimne toit ja loomne toit. Mitmekülgne toit. Vitamiinid. Ülekaalulisus. Rasvumine. Dieet. Töö ja sport: tervislike eluviiside järgimine, positiivne mõju. Kehaliste harjutuste ja füüsilise töö tähtsus. Kehalise töö ja spordi tähtsus südame tugevdamisel.* *Emotsioonid: Andestamine, andeks palumine. Enese meeleolu kontroll ja reguleerimine tegevuste abil (muusika kuulamine, kunst jne).* *Sõprus: Sõprus- ja lähedussuhted. Üksteisele meeldimine, armumine. Perekond. Pulmad.* *Perekond: Inimeste elukaar. Sünd, kasvamine: imiku-, väikelapse-, noorem kooliiga, nooruki- ja täiskasvanuiga. Vananemine surm, matused. Enda ja oma lähedaste positsioneerimine elukaarel.* *Kodu: Oma kodu (vanemate juures, toetatud elamine jms). Kodu sisustamine. Kodu vanal ajal ja tänapäeval.* *Erinevad rahvused ja rassid Inimestevaheliste rassiliste erisuste märkamine ja aktsepteerimine. Eri maade luuletuste, juttude ja muinasjuttude kuulamine, esitamine. Lühilavastused luuletuste ja juttude põhjal.* *Ametid: Jõukohased ametid: sulane, koristaja, aedniku/koka abi, erinevad hooaja ja abitööd jne. Plaanid pärast kooli lõpetamist. Peab/on vaja - teen motiivist lähtumine tegevustes.* *Eelarve ja kokkuhoid: Palk ja kulud. Kokkuhoid. Isiklikud kulutused. Soovid ja võimalused. Kingituse valimine ja ostmine.*	*Teab endast lähtuvalt oma pereliikmete sugulusastet, nende ja lähedaste ametit.* *Teab oma pere olulisi perekondlikke sündmusi ja sõprade sünnipäevi.* *Planeerib suunamisel tulevast elukohta.* *Omab algteadmisi inimese organismist.* *Teab inimese elukaart.* *Täidab hügieeninõudeid.* *Hoolitseb enda välimuse ja puhtuse eest.* *Oskab teha valikuid õpitud tervislike ja kahjulike tegevuste vahel.*

ENESETEENINDUSOSKUSED JA KÄITUMINE	
Igapäevaoskused: Isklik hügieen ja ealistest ning soolistest erinevustest tulenevad nõuded. Kaaslase abistamine (nt kingapaela sidumine, jope selga aitamine, toidu tõstmine vm). *Söömine: Käitumine pidulauas, kohvikus, restoranis. Laua katmine pidulikeks sündmusteks.* *Käitumine: Viisakas ja ebaviisakas käitumine: koolis ja väljaspool kooli (ametiasutused). Ebaviisakast käitumisest hoidumine. Vajaliku teabe saamine, abi küsimine ametiasutustes. Käitumise ohuolukorras. Ohu hindamine ja abi palumine/kutsumine.* *Hoiatus- ja teabemärkide mõistmine: Majajuht, olmekeemia märgid, pesumärgid, triikraua reguleerimine, pliit ja praeahi, pesumasin jms.*	*Kasutab enamlevinud suhtlussituatsioonides viisakusväljendeid.* *Märkab endale ja teistele suunatud ohtlikku käitumist ning reageerib sellele, kutsub abi.* *Oskab öelda EI.* *Oskab lugeda hoiatus- ja teabemärke.* *Oskab hinnata tegevusi põhimõttel õige – vale, meeldib – ei meeldi, tahan – teen, peab – teen, tahan – ei tohi – ei tee.*
KOOL	
Kool: Koolimaja ja selle ümbruse korrashoid. Kool ja tulevane töökoht. Ametiõpe. Ametikool. Päevakeskus. Elukutse/ameti valiku planeerimine ja suunamine; toetatud töö erinevates asutustes. Kool tänapäeval ja vanal ajal. *Koolitarbed: Töökoha ja töövahendite korrashoid.*	*Planeerib suunamisel tulevast elukohta.* *Tuleb enamasti toime igapäevatoimingute sooritamisega, abistab teisi, oskab teha jõukohast tööd kodus ja koolis.* *Hoiab korras oma asjad ja lähema ümbruse.* *Teeb vahet oma – võõras – meie asjadel ning käitub vastavalt.* *Oskab tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile ja tegevuse eesmärgile.*
VABA AEG	
Mänguõpetus : Seltskondlikud mängud, rollimängud. Arendavad ajaveetmiskohad internetis. Arvutimängud. Interneti piiratud kasutusvajadus ja seal leiduda võivad ohud. *Erinevad vaba aja veetmise võimalused: Klassipeo/ sünnipäevapeo/ planeerimine ja organiseerimine. Osalemine huvialaringides. Iseseisvalt või perega*	*Sisustab oma aega meelepärase tegevusega.* *Osaleb füüsilist aktiivsust eeldavates tegevustes.* *Oskab käsitada raadiot, teleri ja, arvutit.* *Oskab teha ettevalmistusi oma tähtpäeva tähistamiseks.*

üritustel osalemine. Üritustel esinemine. Hobid ja harrastused. *Sport: Lemmikalaga tegelemine.*	
AEG	
Ajajaotus: Aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut. Päeva- ja nädalarütm. Aastaring ajas (12 kuud, 4 aastaaega) Päeva, nädala tegevuse planeerimine. Plaani järgimine. *Aastaajad:* ▪ *Aastaring looduses: Õhutemperatuuri jälgimine, mõõtmine. Termomeetrinäidu märkimine tabelisse.* ▪ *Sport ja meelelahutus: erinevad sportimisviisid. Sportimine olenevalt aastaajast.* ▪ *Loomad, linnud, putukad – elu seotus aastaajaliste muutustega looduses.* *Tähtpäevad – peamised kombed ja tavad, ettevalmistamine, tähistamine, Osalemine hooajalistes töödes. Aiandus. Põllumajandus.* *Kalender: Kalendris orienteerumise oskus. Kuude nimetused. Kuupäeva märkimine ja seostamine kalendris. Enda, (pereliikmete ja klassikaaslaste) sünnipäev ja vanus.* *Kell: Täistund, pooltund, veerandtund, kolmveerandtund. Ajakavad: tunniplaan, tv-kava, sõiduplaan. Kellaaeg päevaplaanis orientiirina, tegevuseks kulunud ja planeeritav aeg.*	*Oskab nimetada kuude nimetusi, kuupäeva, aastat, orienteerub kalendris.* *Oskab nimetada hetke ilma olulisemaid tunnuseid, lugeda sümbolilmateadet ja vastavalt sellele riietuda.* *Teab oluliste loodusnähtuste praktilist tähtsust inimesele.* *Märgib ja nimetab täis- ja pooltunni, abiga veerandtunni. Kasutab kella aja planeerimisel.* *Orienteerub nädala-, kuu- ja aastarütmis.* *Teab rahvakalendri tähtpäevi aastaringis*
ELUS JA ELUTA LOODUS	
Elus ja eluta loodus: ▪ *Eluta looduse osad ja tunnused.* ▪ *Elus ja eluta looduse osade diferentseerimine/rühmitamine tunnuste alusel.* ▪ *Looduskaitse/keskkonnakaitse.Keskkonnareostuse äratundmine (nt reostunud veekogu, metsa alla visatud prügi), sellest teavitamine.*	*Oskab nimetada õpitud elus ja eluta looduse esindajate olulisemaid tunnuseid ning teab loomariigi mitmekesisust.* *Tunneb loodushoiu põhitõdesid.* *Teab elus ja eluta looduse esindajate kasulikkust inimesele.*

Elusloodus *Taimed: Puu, põõsas, puhmas, rohttaim, sammal, samblik Ühe- ja mitmeaastased taimed. Töötamine aedniku abilisena. Tööd pargis.* *Mets: Metsa tähtsus. Eestis esinevad metsatüübid. Metsatööd. Toataimed: Toataimede kasvatamine: valgus, temperatuur, niiskus. Toataimede kasutamine ruumide kujundamisel. Toataimed kui õhupuhastajad.* *Loomad:* ▪ *Kodu- ja metsloomad, kodu- ja metslinnud: Elu ja töö talus ja farmis; kodutute loomade varjupaigas. Loomariigi mitmekesisus: teistes loodusvööndites elavad loomad.* ▪ *Imetajad: välisehitus, levinumad liigid, tähtsus.* ▪ *Putukad: tähtsus looduses. Putukate kasulikkus inimesele. Putukahammustused, esmaabi. Mesilane/mesilaste pidamine.* ▪ *Kahepaiksed: välised tunnused, elupaik* ▪ *Roomajad: välised tunnused, elupaik, ohud. Esmaabi rästiku hammustuse puhul.* ▪ *Kalad: välised tunnused, elupaik, enamlevinud kalaliigid Eestis. Kasulikkus inimesele. Kalapüük.* ▪ *Linnud: välised tunnused, levinumad linnuliigid, elupaigad, tähtsus. Toitumisahel.* *Eluta loodus* *Vesi: Vee leidumine looduses, tähtsus, kaitse. Puhta vee omadused. Vee olekute seos temperatuurimuutustega. Vee ringkäik looduses. Veekogud (looduslikud ja tehisveekogud). Puhtad/saastatud veekogud.* *Õhk: Puhta õhu omadused. Õhu tähtsus. Õhusoojus: soe õhk, külm õhk. Erinevad soojusallikad (päike, ahi, radiaator, kamin). Õhutemperatuur erinevatel aastaaegadel. Puhas õhk ja saastatud õhk.*	*Oskab nimetada hetke ilma olulisemaid tunnuseid, lugeda sümbolilmateadet ja vastavalt sellele riietuda.* *Teab oluliste loodusnähtuste praktilist tähtsust inimese elus.*

Termomeeter:Temperatuuriskaala. Pluss- ja miinuskraadid. Õhu-, keha- ja veetemperatuuri mõõtmine. Ilmateate mõistmine. *Loodusvarad: Loodusvara/maavara. Maavarade tähtsus inimese elus. Savi, liiv, turvas, põlevkivi, paekivi. Muld, mulla harimine. Loodusvarade säästlik kasutamine. Loodushoid. Valgusõpetus: Looduslikud ja kunstlikud valgusallikad. Prillid, suurendusklaas. Hea valgustuse tähtsus.* *Elekter igapäevaelus. Ohutus. Elektri tähtsus ja säästmine.*	
MAATEADUS	
Elukoht: Oma kodulinna/valla kaart ja olulisemate kohtade leidmine sellelt (kodu, kool). *Eestimaa. Eestimaa kaart: Suuremad linnad, jõed, järved Eestimaal. Õpilaste poolt külastatud linnade märkimine kaardil. Eesti naaberriigid. Naaberriikiikide rahvad, keel ja rahvussümboolika.* *Pinnavormid: Org, tasandik, poolsaar.* *Ilmakaared. Põhja- ja lõunasuuna määramine kompassiga.* *<u>Plaan, maakaart, gloobus</u>* *Plaan:* ▪ *Klassi plaani koostamine ja kasutamine ruumis orienteerumisel.* ▪ *Leppemärgid plaanil (puu, maja, jõgi, tee, mööbliesemed).* ▪ *Plaanil märgitud objektide/esemete leidmine klassis, koolis, õues.esemete leidmisel.* ▪ *Kodulinna/küla plaan, oluliste objektide leidmine plaanilt. Orienteerumismängud koduasulas.* *Kaart:* ▪ *Geograafiline Eesti, Euroopa ja maailma kaart:vaatlemine, võrdlemine.*	*Teab Eesti suuremaid linnu, saari, veekogusid ning õpitud välisriike.* *Tunneb riigi sümboolikat.* *Oskab kaardilt leppemärkide järgi näidata veekogusid, kõrgustikke ja saari.* *Teab ja tunneb ära gloobuse ja kompassi ning teab selle otstarvet.*

▪ *Eestimaa leidmine Euroopa ja maailma kaardilt (õpetaja abil). Naaberriikide nimetamine kaardi abil.* ▪ *Leppemärgid kaardil (asula, maantee, jõgi jms). Leppevärvide äratundmine.* ▪ *Ookeanidele, maismaale, jõgedele, järvedele, asulatele osutamine erinevatel kaartidel (Eesti-, Euroopa-, maailma kaart).* *Gloobus:* ▪ *Ookeanile, maismaale, mägedele osutamine gloobusel.* ▪ *Eesti ühine leidmine ja märkimine gloobusel.*	
OHUTUSNÕUDED	
Liiklus: Liiklusmärgid. Liikluseeskirja vajalike sätete tundmine ja järgimine liikluses. *Jalgrattaga liiklemine.* *Ohutusnõuete täitmine:* ▪ *Hädaabi number 112; vajaliku informatsiooni edastamine.* ▪ *Käitumine erinevates ohusituatsioonides: evakuatsioonisiltide mõistmine ja järgimine.* ▪ *Telefoni kasutamine.* ▪ *Teistele suunatud ohtliku käitumise märkamine; ohu vältimine; abi kutsumine.*	*Liikleb võimalikult iseseisvalt koduasulas.* *Järgib tähtsamaid liiklusreegleid jalgsi ja jalgrattaga liigeldes.* *Oskab märgata ohtu enese ja teiste jaoks ning vajadusel kutsuda abi.*

Matemaatika

Matemaatikaalased teadmised ja oskused on toimetuleku eeldused olmes ja töös, seetõttu on matemaatika **õppe- ja kasvatuse eesmärk** toimetulekuõppes luua õpilasele tingimused matemaatikapädevuse kujunemiseks:

- suutlikkus praktilise tegevuse protsessis tajudele toetudes orienteeruda hulkade, mõõtude ja arvude vahelistes seostes ja suhetes;
- kasutada mõnda enamlevinud mõõtevahendit;
- sooritada elementaarseid matemaatilisi tehteid (praktiliselt, materialiseeritult);
- mõista ja kasutada praktilise tegevusega seotud graafilisi sümboleid ja lihtsaid mudeleid;
- rühmitada objekte tajutavatele tunnustele ja tajukujutlustele toetudes;
- teostada igapäevaelus toimetulekuks vajalikke rahalisi toiminguid õpitud arvuvalla piires.

Matemaatikat õpitakse integreeritult teiste õppeainete ja tegevustega, kasutatakse mängulisi ja elulisi situatsioone, laua- ja arvutimänge. Harjutamisel kasutatakse abiks mitmesuguseid arvutiprogramme.

Matemaatika õpetamine toimub integreeritult teiste õppeainete ja tegevustega. Matemaatikaalased teadmised ja oskused on olmes ja töös toimetuleku eeldused, seepärast seostatakse matemaatka õpetamine toimetulekuõppes tihedalt igapäevase eluga. Õppeprotsessis taotletakse õpilaste matemaatikapädevuse kujunemist: suutlikkus praktilise tegevuse protsessis tajudele toetudes orienteeruda hulkade, mõõtude ja arvude vahelistes seostes ja suhetes; kasutada mõnda enamlevinud mõõtevahendit; sooritada elementaarseid matemaatilisi tehteid (praktiliselt, materialiseeritult); mõista ja kasutada praktilise tegevusega seotud graafilisi sümboleid ja lihtsaid mudeleid; rühmitada objekte tajutavatele tunnustele ja tajukujutlustele toetudes; teostada igapäevaelus toimetulekuks vajalikke rahalisi toiminguid õpitud arvuvalla piires. Uusi teadmisi ja oskusi õpetatakse osaoskuste kaupa, kasutades mängulisi ja elulisi situatsioone. Matemaatikatundide läbiviimisel on eriline osakaal vaatlusel, õppekäikudel ja praktilistel tegevustel. Matemaatilisi oskusi võib omandada/kinnistada õuesõppe vormis, rõhutades praktilise harjutamise osa. Õpetamisel kasutatakse konkreetseid ja õpilaste kogemustega ühtivaid väljendeid. Esemete ja nende tunnuste üldistamise ja rühmitamise aluseks on konkretiseerimine. Tähelepanu pööratakse rühmade moodustamiseks vajalikele tunnustele, hulkadega opereerides märgatakse hulga elementide muutusi, hulga muutumise põhjusi. Kõik ülesanded hulkadega sooritatakse esmalt materjaliseeritult, kasutades erinevaid esemaid, asju ja pildimaterjali. Tekstülesanded on enamasti suulised ning neil on praktiline ja õpilastele lihtsalt mõistetav sisu. Sotsiaalmatemaatika tunnid viiakse läbi töö õppe või elu- ja toimetulekuõppe tundidega integreeritult. Harjutamisel kasutatakse võimalusel abiks mitmesuguseid mängulisi arvutiprogramme. Matemaatika õpetamisel toimetulekuõppes lähtutakse iga konkreetse õpilase hetke arengutasemest ja lähima arengu vallast. Individuaalse õppekava (IÕK) koostamisel arvestatakse iga õpilase individuaalseid võimeid, hetke arengutaset ja

lähima arengu valda. Juhul, kui õpilase teadmiste ja oskuste tase ületab põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava toimetulekuõppe matemaatika ainekava õpitulemustes ja õppesisus esitatu, lähtutakse IÕK koostamisel põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lihtsustatud õppe matemaatika ainekavades esitatud õppesisust.

MATEMAATIKA ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Matemaatika õpetamine toimub üldõppe põhimõttel – integreeritult teiste ainetega.

Olulisel kohal on praktilised tegevused mitmesugustest esemetest koosnevate hulkadega, vaatlus- ning eristamisoskuse kujundamine: osahulkade ühendamine, osahulga eraldamine, hulkade võrdlemine.

I arengutase

Õpisisu	*Õpitulemused*
TEGEVUSED ESEMETEGA, SUURUSKUJUTLUSED	
Esemete vaatlemine ja eristamine, nimetamine: esemed klassis, õpilaste riietusesemed, koolitarbed, mänguasjad, puuviljad. Esemete otstarve. *Esemete värvuse eristamine ja väljendamine.* *Esemete võrdlemine värvuse, suuruse järgi (suur-väike, pikk-lühike, ühesuurused).* *Esemete leidmine tunnuse järgi, rühmitamine etteantud tunnuse alusel, tunnuse sõnastamine.*	*Võrdleb esemeid värvuse, suuruse ja kuju järgi.* *Eristab esemeid ja nende kujutisi (3-4) värvuse,* *suuruse ja vormi järgi.* *Rühmitab objekte ja graafilisi kujutisi etteantud tunnuse alusel.* *Nimetab tuttavate esemete või nende kujutiste rühma.*
VORMIKUJUTLUSED	
Ümmargused ja kandilised objektid. Pallide, kuubikute, klotside võrdlemine kuju, kuju-värvuse ja kujusuuruse järgi näidisele toetudes. *Esemete ja graafiliste kujutiste (ring, kolmnurk, nelinurk) rühmitamine kuju (ümmargune, kandiline) järgi.* *Graafiliste kujutiste kopeerimine (joonte tõmbamine).*	*Rühmitab objekte, graafilisi kujutisi etteantud tunnuse alusel.* *Nimetab tuttavate esemete või nende kujutiste rühma.* *Eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid, nende graafilisi kujutusi.*
RUUMIKUJUTLUSED	

Oma keha tajumine. Kehaosad. *Eseme asukoha määramine õpilase kehast lähtuvalt: ruumisuhted minu ees – minu taga, ette – taha.* *Objektide vahelised ruumisuhted: peale – alla, peal – all, kõrval, juures.*	*Mõistab suhteid peal, ette- taha, peale-alla, kõrvale ning asetab esemeid etteantud kohale.* *Tegutseb lihtkorralduste alusel õpitud ruumisuhteid mõistes ja kasutades.*
AJAKUJUTLUSED	
Päev - öö. *Päeva osad: öö, päev.* *Inimeste tüüpilised tegevused päeval, öösel.* *Piltpäevaplaan.* *Isikliku päevaplaani täitmine: praegu, enne, pärast, samal ajal.* *Nädal. Kooli- ja puhkepäevad.* *Aasta. Aastaaja tajutavad tunnused.*	*Eristab järgmiste tegevuste järjestust: praegu, enne, pärast.* *Teab tüüpilisi päeval ja öösel sooritatavaid tegevusi.*
HULGAKUJUTLUSED	
Objektide rühma vaatlemine. *Hulga suuruse tajumine (üks-palju). Hulkade moodustamine ühise tunnuse alusel.* *Standardsete hulkade tajumine. Hulkarv seos ilma loendamiseta (kuni 2 elementi hulgas), hulkade ja hulgakaartide tajumine.* *Matemaatilised jutukesed hulkade praktiliseks muutmiseks (ühendamiseks, osahulga eraldamiseks) kui eelharjutused tekstülesannete mõistmiseks.*	*Eristab hulki põhimõttel üks-palju* *Moodustab ja eraldab hulki ühise tunnuse alusel.* *Tajub standardseid kuni kahest elemendist koosnevaid hulki ilma loendamiseta.*
TEKSTÜLESANDED	
Matemaatilised jutukesed hulkade praktiliseks muutmiseks (ühendamiseks, osahulga eraldamiseks) kui eelharjutused tekstülesannete mõistmiseks.	*Lahendab abiga lihtsaid matemaatilisi jutukesi (tekstülesannete eelharjutused)* *Osaleb mõnes õpitud laua- või arvutimängus.*

II arengutase

Õpilase iseseisvuse suurenemine õpiülesannete täitmisel. Õpitakse loendama ning seostama hulka ja arvu, lahendama praktilisi arvutusülesandeid 10 piires.

Õpisisu	***Õpitulemused***
TEGEVUSED ESEMETEGA, SUURUSKUJUTLUSED	
Esemetest või nende kujutistest (3-4 elementi) jadade koostamine suurustunnuste järgi nii kasvavas kui kahanevas järjekorras. *Esemete ja nende kujutiste võrdlemine (pikk-lühike, ühepikkused; kõrgemadal, ühekõrgused, lai-kitsas, ühelaiused; ühesuurused).* *Eri mahuga anumad.*	*Võrdleb objekte õpitud suurustunnuste järgi.* *Koostab kuni viiest esemest või nende kujutisest nii kasvavat kui kahanevat jada.*
VORMIKUJUTLUSED	
Geomeetrilised kujundid ring, kolmnurk, ruut, ristkülik. Äratundmine, konstrueerimine, võrdlemine, joonistamine, joonestamine (joonlaua abil), nimetamine. *Mustrite koostamine. Geomeetrilistest kujunditest koostatud jadade jätkamine järjestust säilitades.*	*Tunneb geomeetrilisi kujundeid ring, nelinurk ja kolmnurk ning oskab neid nimetada.* *Rühmitab 5-7 objekti või graafilist kujutist kahe tunnuse alusel.*
RUUMIKUJUTLUSED	
Eseme asukoha määramine õpilase kehast lähtudes. *Objektidevaheliste ruumisuhete tajumine: ees, esimene, keskel, kõrval, kõige taga, viimane.* *Esemete asukoha määratlemine ja paigutamine õpitud ruumisuhete piires. Üleval – all, ülemine-alumine, peal - all; ees-taga- järel; kõrval, juures, vahel, keskel.* *Sees – väljas (peale-alla, peal, all, kõrval, juures).* *Kaugel-lähedal.*	*Mõistab suhteid ees, esimene, keskel, kõrval, kõige taga, viimane.* *Oskab määrata esemete asukohta ruumisuhete* *mõistete üleval-all, ülemine- alumine, peal-all; ees-taga- järel; kõrval, juures, vahel, keskel; sees-väljas, peale-alla, peal, all, kõrval, juures; kaugel-lähedal piires.*
AJAKUJUTLUSED	

Täna, eile, homme, seostamine tunniplaaniga, nädalapäevade nimetustega. Ööpäeva osad: öö, päev, hommik, lõuna, õhtu, öö; iseloomulikud (tuttavad) tegevused ja seisundid. *Enne, pärast, ruttu, kaua.* *Aasta. Aastaajad ja nimetused.* *Kell. Täis- ja pooltund. Täistundide seostamine laste tegevustega.*	*Teab nädalapäevade ja aastaaegade järgnevust ja nimetusi.* *Teab oma vanust ja sünnipäeva.* *Tunneb kella täis- ja pooltunni täpsusega.*
HULGAKUJUTLUSED	
Hulga samaväärsuse säilimine elementide asukoha ja paigutuse muutumisel. Objektide rühmade (hulgakaardi) vaatlemine, üks-üheses vastavuses võrdlemine (peale, kõrvale asetamisega). Tulemuse sõnastamine: on samapalju, on rohkem, on vähem. *Hulkade praktiline suurendamine, vähendamine, võrdsustamine üksühesele vastavusele toetudes.* *Hulkade moodustamine elementide (võta pallid), arvu (võta kaks), elementide ühe kuni kahe tunnuse (võta suured punased), arvu ja tunnuse järgi (võta kaks suurt palli). Hulga elementide loendamine.*	*Suudab abiga lahendada jõukohaseid elulisi hulkade ühendamise ja hulgast osa eraldamise ja võrdlemise ülesandeid.* *Loendab esemeid, seostab hulga, arvu ja numbri 1-10 piires.* *Vastab küsimusele mitu? õpitu ulatuses.*
KUJUTLUSE LOOMINE ARVUST, TEHTED ARVUDEGA	
Arv kui hulga tunnus: hulk-arv seos. Loendamine vastavalt õpilase võimetele. Uue arvu moodustamine eelmisele ühe juurdelisamise teel. *Arvu suurendamine ja vähendamine toetudes abivahenditele (eeltöö liitmisele ja lahutamisele).* *Arvule vastavate hulkade tajumine ja moodustamine.* *Arvurida, arvu naabrid. Hulga jaotamine osahulkadeks. Arvu koostis (liitehitus). Arv-number. Seos hulk-arv-number. Järgarvud (esimene, teine, kolmas, neljas, viies).*	*Teab naturaalarvude järjestust 1-10 ning seostab hulga, arvu ja numbri.* *Loendab esemeid ning seostab hulga, arvu ja numbri 1-10 piires.* *Vastab küsimusele mitu? õpitu ulatuses.*

Arvu ja järgarvu vastandamine.	
RAHAÜHIKUD	
Euro 5-, 10-, 20-, 50- eurosed paberrahad, nende äratundmine. *Euromündid (1ne ja 2ne euromünt). Sendid, eristamine euromüntidest. Paberraha vahetamine .* *Raha praktiline kasutamine ostude, maksete tegemisel. Poemäng.*	*Tunneb käibelolevaid rahaühikuid (1-, 2- , 5- ja 10- euroseid).* *Eristab münti sentidest.*
MÕÕTMINE	
Mõõtmine mõõdupulgaga, sammudega. Mõõtmise tulemuse sõnastamine arvuga. Meeter. *Raskus. Kaalumine käega, objekti raskuse tajumine. Eri raskusega objektide võrdlemine lihastundlikkuse alusel: kerge-raske, kergem-raskem.* *Kaalumine kaaluga. Kilogramm.* *Mahtuvusmõõtmine.* *Praktilised mõõtmised.*	*Oskab mõõta mõõdupulga, sammude ja kaaluga.* *Tajub lihastundlikkuse alusel raskemat ja kergemat.* *Teab pikkusühikut meeter ja raskusühikut kilogramm.* *Sooritab abiga praktilisi mõõtmis- ja kaalumisülesandeid.*
TEKSTÜLESANDED	
Jutukesed matemaatilistest situatsioonidest (hulkade ja mõõtude seostest): ühendamine, kokkuloendamine, osahulga eraldamine, kahe hulga võrdlemine. Kasutatakse praktiliselt läbitehtavaid ülesandeid, mille lahendus on saavutatav situatsioonpildile toetudes.	*Lahendab praktiliselt läbitehtavaid tekstülesandeid toetudes situatsioonipildile.*

III arengutase

Rõhuasetus on nn sotsiaalmatemaatikal. Matemaatikat õpitakse eluliste probleemide parema mõistmise ja edukama lahendamise eesmärgil. Analüüsitakse ja lahendatakse matemaatilisi probleemsituatsioone (sh tekstülesandeid).

Õpisisu	*Õpitulemused*
TEGEVUSED ESEMETEGA, SUURUSKUJUTLUSED	
Esemete ja nende kujutiste võrdlemine kõrguse, paksuse/jämeduse, sügavuse, mahu tunnuste järgi. *Jadade koostamine suurustunnuste järgi. Jadade piiride sõnastamine (see põõsas on kõige madalam, see kuusk on kõige kõrgem).*	*Võrdleb esemeid või nende kujutisi ning koostab jadasid kõikide õpitud suurustunnuste järgi.* *Rühmitab 2-3 üldistustasandil ning moodustab allrühmi.*
VORMIKUJUTLUSED	
Geomeetrilised kujundid ring, kolmnurk, ruut, ristkülik. Äratundmine, konstrueerimine, võrdlemine, joonistamine, joonestamine (joonlaua abil), nimetamine. *Mustrite koostamine. Geomeetrilistest kujunditest koostatud jadade jätkamine järjestust säilitades.*	*Koostab mitmest geomeetrilisest kujundist koosnevat jada näidise järgi.* *Rühmitab 2-3 üldistustasandil, moodustab allrühmi.*
RUUMIKUJUTLUSED	
Eseme asukoha määramine oma keha suhtes, teise eseme suhtes muutuvates tingimustes ruumis ja tasapinnal. *Ruumisuhteid sisaldavate tegevusjuhiste mõistmine ja täitmine*	*Oskab määrata eseme asukohta oma keha suhtes, kasutades* *õpitud mõisteid.* *Täidab ruumisuhteid sisaldavaid tegevusjuhiseid.*
AJAKUJUTLUSED	
Aastaring. Aasta ja 12 kuud. Aastaajad, seostamine kuudega. *Kalender. Kalendri kasutamine.* *Nädala- ja kuupäeva seostamine toetudes kalendrile.* *Kella tundmine. Täistund, pooltund, veerandtund, kolmveerandtund. Ajakavad:*	*Suudab ligikaudu ette kujutada tuttava toimingu sooritamiseks kuluvat aega.* *Oskab kasutada kalendrit.* *Teab kuupäeva ja kellaaja märkimise viise.*

tv-kava, sõiduplaan, elektrooniline tabloo. Kuupäev ja kellaaeg telekavas. *Aja planeerimine seoses enda tegevusega.*	
HULGAKUJUTLUSED	
Hulkade praktiline suurendamine, vähendamine, võrdsustamine. *Hulkade praktiline ühendamine, eraldamine, jaotamine osahulkadeks. Hulga koostisse kuuluvate osahulkade variatiivsus.*	*Suudab võrrelda hulki praktiliste vahendite abil, kasutades mõisted rohkem, vähem, ühepalju.* *Jaotab praktiliste tegevustega hulki erinevateks osahulkadeks ja ühendab osahulki üheks hulgaks.*
KUJUTLUSE LOOMINE ARVUST, TEHTED ARVUDEGA	
Arvu koostis. Arvu liitehitus. Liitmine ja lahutamine. Märgid +, -, =. *Arvu liitehituse kasutamine liitmisel ja lahutamisel, arvu kümnendkoostise tutvustamine.* *Naturaalarvude järjestus 1-100 piires kasutades abivahendeid (arvutabel) Täiskümnete numeratsioon 100-ni. Järgarvude praktiline kasutamine igapäevaelus.*	*Teab naturaalarvude järjestust õpitud ulatuses.* *Loeb ja kirjutab 1- ja 2-kohalisi numbreid.* *Liidab ja lahutab abiga õpitud numeratsiooni piires ning teab liitmise ja lahutamise praktilist tähendust.* *Kasutab tehteid vastavalt matemaatilisele situatsioonile.*
RAHAÜHIKUD	
Raha saamine ja kasutamine. *Palk, pension, sisseostud, üür, erinevad teenused, jne.* *Praktilised ülesanded rahaga: ostmine, müümine, maksmine, laenamine. Taskuraha. Raha kokkuhoid.* *Väikeste ostude sooritamine kaupluses. Hinnasiltide leidmine ja lugemine. Hinna ja olemasoleva raha seos. Poemäng.*	*Oskab kasutada raha õpitu piires praktilises situatsioonis.*
MÕÕTMINE	
Pikkusühikud: m, km; *Raskusühikud: g, kg; Mahu mõõtmine koduste vahenditega (klaas, lusikas) Skaalad.*	*Oskab mõõta õpitud mõõteriistadega.* *Teab erinevate mõõtühikute (pikkus-, raskus-, mahuühikud) nimetusi ja praktilist tähendust.*

Kraadiklaasid (termomeetrid), toa-ja välistemperatuuri näit, ülesmärkimine, praktiline võrdlemine. *Kehatemperatuur.* *Praktiline mõõtmine (sh enda pikkus, kaal, kinganumber).*	*Teab enamlevinud mõõtühikute lühendeid (kg, g, cm, m, km).*
TEKSTÜLESANDED	
Elulise sisuga 1-tehteliste tekstülesannete suunatud koostamine ja lahendamine, kusjuures ülesannet sisu modelleeritakse näitvahenditega (pildid, skeemid) või praktilise tegevusega.	*Koostab ja lahendab elulise sisuga tekstülesandeid toetudes näitvahenditele ja praktilistele tegevustele.*

Muusikaõpetus

Muusikaõpetuse kaudu arendatakse õpilaste suhtlemis- ning eneseväljendusoskust, seetõttu on muusikaõpetuse **õppe- ja kasvatuse eesmärk** toimetulekuõppes luua õpilasele muusikaliste tegevuste kaudu tingimused kõne (sõnavara, kõnemõistmine, ilmekus) arenguks.

MUUSIKAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

Muusikaõpetuse tundides kujundatakse ja arendatakse õpilase muusikalisi võimeid ja hoiakuid. Laulu ja muusika abil väljendatakse oma tundeid, õpitakse tajuma erinevaid meeleolusid, arendatakse muusikalist maitset.
Muusikaõpetuses on olulisel kohal laulmine, milles saadakse ühismusitseerimise ja ühise tegutsemise kogemust ning positiivset elamust.
Muusikaõpetuse kaudu arendatakse õpilaste suhtlemis- ning eneseväljendusoskust.
Muusikaõpetuse tundides arendatakse laule kuulates ja lauldes õpilaste kõnet (sõnavara, kõne mõistmine, ilmekus).

I arengutase

Õpetuse rõhuasetused

- õpilane õpib huvi tundma muusika ja rütmi vastu
- õpilane õpib liigutusi sooritama eri rütmis ja tempos
- rütmipillimängu ning laulumängude abil koordineeritakse silma ja käe koostööd

Õpisisu	*Õpitulemused*
MUUSIKA KUULAMINE	
Helid ja mürad looduses ja ruumis. *Helide kuulamine, matkimine,väljendamine liigutuste ja sümbolitega.* *Kuuldud hääle seostamine pildiga.* *Reageerimine vastavalt muusika iseloomule (plaksutamine, lehvitamine, käte, jalgade, kehaga liigutamine).* *Õpitud laulude äratundmine.* *Lihtsamate žanrite äratundmine (laul, tants).*	*Tunneb huvi muusika vastu, reageerib vastavalt muusika iseloomule käte, jalgade või keha liikumisega.* *Eristab erinevaid hääli ja mürasid muusikast.* *Tunneb ära õpitud laule.*

LAULMINE	
Õpetaja laulmise kuulamine, jälgimine, laulu osaline kaasa laulmine. *Osalemine laulmisel: plaksutab või laulab kaasa.* *Nime-, tere-, värvi- ja iseteenindamislaulud.* *Laulud vastavalt päeva osale, aastarütmile.* *Esinemine teistele.*	*Laulab kaasa või osaleb mõne õpitud laulu esitamisel.*
PILLIMÄNG	
Muusikale kaasa mängimine kehapillil (plaksutamine) õpetajaga koos või ettenäitamisel. *Rütmi kaasamängimine saatemuusikaga (randmekuljused, kõlapulgad).*	*Oskab kasutada rütmipille.* *Mängib muusikale kaasa rütmipillil ning eristab ühe ja mitme rütmipilli heli.*

Mängimine pillil, üks heli, heli ja vaikuse vaheldumine, palju helisid.	
MUUSIKALIS-RÜTMILINE LIIKUMINE	
Liikumised koos õpetajaga vastavalt laulu tekstile ja muusika meeleolule.	*Matkib liigutusi ja liigub muusikale vastavalt õpetaja eeskujul.*

II arengutase

Õpetuse rõhuasetused

- õpilane õpib/harjutab sihipäraselt kasutama rütmipille
- õpilane õpib/harjutab pillimängu, laulmist ja laulumängu- areneb eri kehaosade koostöö
- õpilane õpib hindama muusikat meeldib- ei meeldi põhimõttel

Õpisisu	***Õpitulemused***
MUUSIKA KUULAMINE	
Muusikapalade kuulamine. *Erinevate häälte äratundmine (nais-, mees-, lastehääled). Marsi eristamine teistest rütmidest.* *Muusikapalade tunnuste kurb-rõõmus, vali-vaikne, kiire-aeglane eristamine muusikalistes näidetes ja väljendamine liikumises.* *Kontsertide külastamine.* *Eesti rahvamuusika.*	*Eristab muusikapalade tunnuseid kurb-rõõmus ja rütmi kiire-aeglane.* *Eristab õpitud laulu, tantsuviisi ja marsi.*
LAULMINE	
Jõukohaste rahva- ja lastelaulude laulmine. *Laulu sisule vastava karakteriga ilmekas laulmine.* *Hääle tugevuse muutmine lauldes.* *Tunnete väljendamine laulu ja muusika abil.* *Laulmine mitmekesi ühtses tempos.* *Hoidumine hääle liigsest pingutamisest.*	*Oskab laulda õpitud laste- ja rahvalaulu valjult ja vaikselt, oskab muuta hääle tugevust.*

PILLIMÄNG	
Rütmide kuulamine ja taasesitamine rütmipillidel, aeglane ja kiire rütm. *Rütmi kaasamängimine.* *Eri pillidel mängitud tuttava muusikapala äratundmine, kasutatud pilli nimetamine.* *Rahvapillidel mängitud palade kuulamine.*	*Oskab kasutada erisuguseid rütmipille.*
MUUSIKALIS-RÜTMILINE LIIKUMINE	
Muusikapala tunnuste väljendamine liikumises. *Rütmikas õpitud tantsuelementide (kõnd, jooks, päkkadel kõnd, keerutamine paarilisega, liikumine hanereas ja ringis nii üksi kui paarilisega) kasutamine ringmängudes ja õpetaja poolt seatud tantsudes.* *Liikumine tempos, rütmi ja suuna muutmine sõnalise märguande peale.* *Liikumine katkestatud muusika järgi.*	*Liigub vastavalt muusika tunnustele*.

III arengutase

Õpetuse rõhuasetused

- õpilane tutvub tänapäeva muusika eri stiilidega ja oskab valida oma eelistusi
- õpilane tegeleb muusika kui harrastusega

Õpisisu	***Õpitulemused***
MUUSIKA KUULAMINE	
Muusikapalade kuulamine: soololaul, koorilaul; kõrge- ja madal hääl. *Orkester, erinevad pillid.* *Loodushäältega seotud muusika kuulamine.* *Muusikaetenduste- ja kirikukontertide külastamine.* *Orel*	*Eristab soololaulu koorilaulust.* *Eristab kõrget ja madalat häält.* *Eristab orkestrit üksiku instrumendi mängust.* *Eristab levi- ja klassikalist muusikat.*

TV-st ja raadiost muusikasaadete jälgimine/kuulamine. *Teiste maade rahvamuusika.* *Teiste maade levimuusika* *Klassikaline muusika*	
LAULMINE	
Eakohaste laulude (lemmiklaulud) laulmine. *Seltskonnalaulud. Kooslaulmine. Muusikalised laulumängud. Pillisaated.* *Laulmine koos liikumise, liigutuste või pillimänguga.* *Esinemine kontserdil. Oma ja teiste tegevuse kooskõlastamine.* *Hääle tugevuse võimendamine (võimendustehnika, mikrofonid).* *Hoidumine liiga valjust helist (muusika, müra) kui kahjustavast toimest kuulmisele.*	*Osaleb koorilaulus.*
PILLIMÄNG	
Erinevast materjalist pillide kuulamine ja mängimine. *Kaasmängud rütmi- ja meloodiapillidel õpitud lauludele.* *Osalemine ansamblimängus.*	*Eakohaste laulude laulmine.* *Kooslaulmine. Muusikalised mängud, pillisaated.* *Pillimäng koos laulmise, liikumise ja liigutustega.* *Esinemine kontserdil.* *Osaleb ansamblimängus.*
MUUSIKALIS-RÜTMILINE LIIKUMINE	
	Osaleb seltskonnatantsudes ning laulab ja tantsib koos teistega muusika saatel.

Rütmika

Rütmika **õppe- ja kasvatuse eesmärgiks** toimetulekuõppes on arendada iga lapse individuaalsetest eeldustest lähtuvalt rühti, tasakaalu, koordinatsiooni, liikuvust ning ruumi- ja rütmitaju.

RÜTMIKA ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

I arengutase

Õpisisu	*Õpitulemused*
HARJUTUSED KEHATUNNETUSE SAAVUTAMISEKS	
Käte kõverdamine ja sirutamine, rusikasse surumine ja avamine. Käte plaksutamine. *Roomamine. Põlvedel ja neljakäpukil käimine.*	*Sooritab kehatunnetusharjutusi koostegevuses, imiteerimise, näidise ja verbaalse või alternatiivsete vahenditega antud instruktsiooni järgi.* *Kõverdab ja sirutab käsi, pigistab rusikasse ja plaksutab.* *Liigub roomates, põlvedel ja neljakäpukil.*
KOORDINATSIOONIHARJUTUSED	
Erinevate muusikate saatel liikumine ringis. *Teeb vastavalt muusika rütmile kaasa ette näidatavaid liigutusi.*	*.Liigub erineva rütmiga ja tempoga muusika saatel.* *Liigub ringis.* *Tunneb ära erinevate harjutuste ja tegevustega kaasnevat muusikat.*
RÜHI- JA TASAKAALUHARJUTUSED	
Sirutus-, venitus-, painutus harjutused *Tasakaaluharjutused: üksi või paaris, abivahenditega või ilma.*	*Sooritab rühi- ja tasakaaluharjutusi koostegevuses, imiteerimise, näidise ja verbaalse või alternatiivsete vahenditega antud instruktsiooni järgi.*
SOTSIAALSET JA EMOTSIONAALSET ARENGUT TOETAVAD HARJUTUSED	

Õpilased liiguvad ringikujuliselt erinevate muusika rütmide saatel. *Erinevad muusika-, laulu ja tantsumängud.*	*Sooritab sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi koostegevuses, imiteerimise, näidise ja verbaalse või alternatiivsete vahenditega antud instruktsiooni järgi.* *Liigub erineva rütmiga muusika saatel.* *Tantsib lihtsaid tantse ja laulumänge.* *Tunneb ära erinevate harjutuste ja tegevustega kaasnevat muusikat.* *Esineb õpitud tantsude ja ringmängudega klassi ning kooli üritustel.*
LÕDVESTUSHARJUTUSED	
Painutus- ja lõdvestusharjutused, nende tunnetamine.	*Õpilane naudib lõõgastumist.*

II arengutase

Õpisisu	***Õpitulemused***
HARJUTUSED KEHATUNNETUSE SAAVUTAMISEKS	
Erinevate muusikate saatel liikumine ringis. *Teeb vastavalt muusika rütmile kaasa ette näidatavaid liigutusi*	*Sooritab õpitud kehatunnetusharjutusi eeskuju järgi ning vajalikus rütmis ja tempos.* *Liigub kooskõlas muusikaga.*
KOORDINATSIOONIHARJUTUSED	
Koordinatsiooniharjutused üksi või paarides *Ettenäidatud harjutuste sooritamine.*	*Sooritab õpitud koordinatsiooniharjutusi eeskuju järgi ning vajalikus rütmis ja tempos.* *Liigub kooskõlas muusikaga.*
RÜHI- JA TASAKAALUHARJUTUSED	
Sirutused, painutused. *Tasakaaluharjutused üksi, toe abil või paarides.*	*Sooritab õpitud rühi- ja tasakaaluharjutusi eeskuju järgi ning vajalikus rütmis ja tempos.*
SOTSIAALSET JA EMOTSIONAALSET ARENGUT TOETAVAD HARJUTUSED	

Tunni alustamisel ja lõpetamisel riviharjutused. *Harjutuste sooritamisel võtta ja säilitada kindlad asendid.* *Jälgib harjutuste sooritamisel muusika rütm.e* *Õpilased liiguvad ringikujuliselt erinevate muusika rütmide saatel.* *Erinevad muusika-, laulu ja tantsumängud.*	*Sooritab õpitud sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi eeskuju järgi ning vajalikus rütmis ja tempos.* *Teab oma kohta rivis ja suudab seda hoida tantsimisel ja harjutuste sooritamisel.* *Liigub kooskõlas muusikaga.* *Tunneb ära õpitud rahvatantsu, suudab seda kaasa tantsida.* *Esineb õpitud tantsude ja* *ringmängudega kooliüritustel*
LÕDVESTUSHARJUTUSED	
Painutus- ja lõdvestusharjutused, nende tunnetamine.	*Õpilane naudib lõõgastumist.*

III arengutase

Õpisisu	***Õpitulemused***
HARJUTUSED KEHATUNNETUSE SAAVUTAMISEKS	
Erinevate muusikate saatel liikumine ringis. *Teeb vastavalt muusika rütmile kaasa ette näidatavaid liigutusi.*	*Matkib õpitud tantsusamme ja lihtsamaid tantsujooniseid.* *Improviseerib tantsu muusika järgi.*
KOORDINATSIOONIHARJUTUSED	
Koordinatsiooniharjutused üksi või paarides *Ettenäidatud harjutuste sooritamine.*	*Sooritab koordinatsiooniharjutusi vajalikus rütmis ja tempos.*
RÜHI- JA TASAKAALUHARJUTUSED	
Sirutused, painutused. *Tasakaaluharjutused üksi, toe abil või paarides.*	*Sooritab rühi- ja tasakaaluharjutusi vajalikus rütmis ja tempos.*
SOTSIAALSET JA EMOTSIONAALSET ARENGUT TOETAVAD HARJUTUSED	
Õpilased liiguvad ringikujuliselt erinevate muusika rütmide saatel.	*Matkib õpitud tantsusamme ja lihtsamaid tantsujooniseid.*

Erinevad muusika-, laulu ja tantsumängud.	*Improviseerib tantsu muusika järgi.* *Tantsib lihtsamaid seltskonnatantse ning oskab tantsule paluda ja tantsu lõpetada.* *Esitab õpitud liikumiskava ja tantsu ning esineb õpitud tantsude ja ringmängudega üritustel.*
LÕDVESTUSHARJUTUSED	
Painutus- ja lõdvestusharjutused, nende tunnetamine.	*Õpilane lõõgastub teadlikult.*

Kunst ja käeline tegevus

Kunsti ja käelise tegevuse **õppe- ja kasvatuse eesmärgiks** on luua õpilasele tingimused:

- praktiliseks tööks vajalike liigutuste sooritamiseks;
- huvi tekkimiseks tegevuse vastu ja valmisolekuks ise midagi esteetiliselt kujundatult valmis teha;
- oma emotsioonide väljendamiseks, väljendusoskuse arenguks ning individuaalsuse ja loovuse avaldumiseks.

Kunst ja käeline tegevus on lõimitud teiste ainete teemadega. Kunsti ja käelise tegevuse tundides harjutatakse praktiliseks tööks vajalike liigutuste sooritamist, tekitatakse huvi tegevuse vastu ja soovi ise midagi esteetiliselt kujundatult valmis teha. Kunstiõpetuse kaudu ärgitatakse oma emotsioone väljendama, arendatakse väljendusoskust, individuaalsust ja loovust. Õpilastega külastatakse näitusi, muuseume, tutvustatakse rahvakunsti. Õpitakse esemeid vaatlema (tunnused, osad) ning neid erinevaid tehnikaid ja materjale kasutades kujutama. Kunstil ja käelisel tegevusel on kõnearenduslik suunitlus. Õpetusega taotletakse eelkõige kultuuri- ja tehnoloogiapädevuste kujunemist.

KUNSTI JA KÄELISE TEGEVUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

I arengutase

Õpetuse rõhuasetused

- Arendatakse õpilase peenmotoorikat ning silma ja käe liigutuste koordineerimist.
- Peamiseks töövormiks on koostegemine ja praktiline tegevus eeskuju või näidise järgi.
- Arvestatakse iga õpilase individuaalset käelise tegevuse ja kõne mõistmise taset.
- Õpilasele tutvustatakse erinevaid materjale ja töövahendeid, nende omadusi ning
- kasutamisvõimalusi; suunatakse hoidma korras oma töökohta ja -vahendeid.
- Õpilasi innustatakse tehtust rõõmu tundma. Antakse positiivne hinnang tegevuses
- osalemisele.
- Õpilaste tegevust verbaliseerib pedagoog.

Õpisisu	***Õpitulemused***
KUJUTAMISÕPETUS	
Lihtsa objekti(pall) kujutamine vaatluse järgi. *Näo osade kujutamine.*	*Maalib/joonistab lihtsa pildi(pall, õun, nägu).* *Oskab kasutada värve: õige pinstlihoid, värvi võtmine, pinna katmine, pintsli pesemine.*
VÄRVUSÕPETUS	
Põhivärvuste eristamine, nimetamine, tundmine ja seostamine ümbritseva elu esemetega. *Värvimine kontuuri piires*	*Eristab põhivärvusi.*
MATERJALIÕPETUS	
Loodusliku materjali korjamine ja rühmitamine. *Meisterdamine looduslikust materjalist.*	*Paigutab vaasi lilli, oksi. ·* *Rühmitab erinevaid looduslikke materjale, meisterdab juhendamisel looduslikest materjalidest.*
TARBEKUNST JA DEKORATIIVNE KOMPOSITSIOON	
Lihtsate kaheosaliste mustriribade koostamine(ladumine, trükkimine)	*Liimib abiga kujundeid aluspaberile.*

	Trükib paberile, papile vms vabalt valitud mustreid(pinna võimalikult ühtlane katmine)
TEHNIKATE ÕPETUS	
Lihtsad trükitehnikad: pintsli- , jm trükk. *Puhumistehnika.*	*Katab pinna pintslitrükis.* *Oskab kasutada puhumistehnikat.*
VOOLIMINE	
Voolimise algvõtted: savi või plastiliini vajutamine, pigistamine; tüki kaheks osaks jaotamine. *Voolimise võtted: pihkude vahel rullimine, laua peal rullimine, ringikujuliselt veeretamine.* *Lihtsa üheosalise objekti voolimine. Jäljendite vajutamine.*	*Teab esmaseid voolimisvõtteid, voolib lihtsamaid vorme.*
PABERI – JA PAPITÖÖD	
Kääride hoidmine, lõikamine, joone järgimine. *Paberi rebimine, kortsutamine, lõikamine, liimimine.* *Aplikatsioonitööd ettevalmistatud detailidest.*	*Rebib erinevaid pabereid (ajakirjad, siidpaber, värviline paber jms), teeb neist kleepetöid. ·* *Kleebib ettevalmistatud aplikatsioonidest pilte. ·* *Teab kääride kasutamise ohutusreegleid, lõikab abiga.*
TEKSTIILITÖÖD	
Lõnga ja paela lõikamine. *Lõngapildi kleepimine / abiga.* *Riidetükkide kleepimine.*	*Oskab kääre käes hoida ja abiga kasutada.* *Lõikab abiga ja kleebib riidetükke.*
TEHNILINE MODELLEERIMINE	
Mänguklotsidest ehitamine (ladumine üksteise kõrvale, peale).	*Kasutab klotse loovkonstrueerimisel, ehitab näidise järgi koostegemisel.*
TEMAATILISED TÖÖD	
Teemakohase analüüsitud üksikobjekti kujutamine.	*Osaleb ühistöödes teemapildi valmistamisel.*
OHUTUSNÕUDED JA TÖÖPAIK	

Kääride, liimi, värvide kasutamine. *Oma töökoha koristamine õpetaja korralduste järgi.*	*Oskab tuttava töövahendiga tegutseda õpetaja suunamisel.* *Korraldusel korrastab abiga oma tööpaiga.* *Juhendamisel järgib ohutusnõudeid pliiatsi, pintsli, liimi ja kääride kasutamisel.*

II arengutase

Õpetuse rõhuasetused:

- Jätkatakse peenmotoorika ning silma ja käe koostöö arendamist. Pikendatakse töö
- teostamiseks vajalikku keskendumisvõimet.
- Lisandub käsitöö.
- Tutvustatakse erinevaid materjale ja töövahendeid, nende omadusi ning kasutamisvõimalusi,
- uusi töövõtteid ning ohutustehnika nõudeid.
- Õpilast suunatakse korras hoidma oma töökohta ja -vahendeid.
- Tööd teostatakse eeskuju või näidise järgi etappide kaupa. Harjutatakse terviku
- moodustamist osadest ja järjestama osatoiminguid õpitegevuses.
- Õpilane sooritab õpitud ja jõukohaseid tegevusi iseseisvalt nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes.
- Õpilast suunatakse otsima ja kasutama abi.
- Õpilastele võimaldatakse materjali- ja teostusvalikuid.
- Arendatakse tegevusega kaasnevat suhtlemist (tegevusele ärgitamine, protsessi suunamine,
- tulemuse sõnastamine). Õpilast suunatakse oma tegevust elementaarselt kommenteerima.
- Antakse positiivne hinnang tegevuses osalemisele.
- Taotletakse, et õpilane lõpetaks alustatud töö.

Õpisisu	***Õpitulemused***
KUJUTAMISÕPETUS	
Inimese kehaosad, nimetamine ja kujutamine. *Eelnevalt analüüsitud lihtsa loodusliku objekti (õis, puu, lind) kujutamine vaatluse järgi.*	*Maalib/joonistab lihtsa pildi vaatluse järgi.* *Kasutab erinevaid joonistamis- ja maalimisvahendeid.*
VÄRVUSÕPETUS	

Põhivärvuste segamine / abiga, värvuse hele ja tume toon. *Pildi värvimine.*	*Segab abiga põhivärvusi uute toonide tekitamiseks.* *Helestab ja tumestab värvusi/ abiga.* *Eristab värvusi.* *Värvib kontuuri piires.*
MATERJALIÕPETUS	
Looduslikud – ja tehismaterjalid. *Kompositsioonid looduslikest materjalidest.* *Taaskasutus.* *Meisterdamine olmejääkidest.* *Tarbeesemete dekoreerimine looduslike ja tehismaterjalidega.*	*Teeb juhendamisel kompositsioone looduslikest materjalidest.* *Liimib erinevaid materjale.*
TARBEKUNST JA DEKORATIIVNE KOMPOSITSIOON	
Ribamustri koostamine. *Tarbeesemete ja nende kujutiste dekoreerimine(nt. käpik, sall, linik, vaas, taldrik).* *Ruumide kaunistamine juhendamisel.*	*Koostab kindla ribamustri.* *Dekoreerib tarbeesemeid või nende kujutisi juhendamisel ja/või iseseisvalt.*
TEHNIKATE ÕPETUS	
Erinevad trüki- ja paljundustehnikad aluspaberite tegemine, nt kiletrükk; liimitehnika, temaatilised aknakaunistused; *hambaharjatehnika.*	*Teeb juhendamisel töid kasutades erinevaid tehnikaid.*
VOOLIMINE	
Lihtsa mitmeosalise loodusliku objekti (seen) voolimine. *Voolitud esemete värvimine/glasuurimine.* *Plastiliinist pilt.*	*Voolib lihtsa mitmeosalise loodusliku objekti.*
PABERI- JA PAPITÖÖD	
Tööd pabermaterjalidest. *Kontuuri järgimine. Kujundite lõikamine paberist.*	*Kasutab kääre erinevate materjalide lõikamisel, järgib ohutusreegleid.* *Teeb erinevatest pabermaterjalidest tööd.*

Tulemuse planeerimine – detailide paigutamine, kleepimine alusele. *Kollaaž – ajakirjast piltide lõikamine ja kleepimine.* *Paberi voltimine, lihtsamad voltimistööd*	
TEKSTIILITÖÖD	
Nõelaga punkteerimine erinevatel materjalidel *Nõelatorked papil, vildil, riidel.* *Lõngapildi (mustri) tikkimine papile orientiiride järgi.* *Riidetükkide lõikamine.* *Riidematerjalide põimimine, sõlmimine, kerimine.* *Tekstiilitükkidega pinna katmine: mosaiik – pilt, purk vms.*	*Kasutab kääre erinevate materjalide lõikamisel.* *Kasutab abiga niiti ja nõela.* *Tikib lõngapilte orientiiri järgi.*
TEHNILINE MODELLEERIMINE	
Mudelite valmistamine karpidest, topsidest, pudelitest jms.	*Meisterdab iseseisvalt karpidest ja klotsidest.*
TEMAATILISED TÖÖD	
Lihtsa temaatilise süžeepildi joonistamine näidise järgi. *Temaatilised ühistööd, (nt kollaaž).* *Aastaaegade kujutamine läbi erinevate tehnikate.*	*Lihtsa temaatilise süžeepildi joonistamine näidise järgi.*
OHUTUSNÕUDED JA TÖÖPAIK	
Elementaarsed ohutusnõuded nõela, naaskli jms käsitsemisel. *Tööpaiga korrashoid ja selle koristamine töö lõpul.* *Õpetaja abistamine töövahendite jagamisel ja kokkukorjamisel.*	*Jälgib tööpaiga korrasolekut.* *Teab ja järgib ohutusnõudeid nõela, haamri, kruvikeeraja ja sae käsitsemisel.* *Oskab valida töövahendit ja tegutseda vastavalt selle funktsioonile.*

III arengutase

Õpisisu	*Õpitulemused*
KUJUTAMISÕPETUS	
Keha proportsioonide arvestamine inimese kujutamisel. *Lihtsate esemete rühma kujutamine vaatluse järgi.*	*Maalib/joonistab (vajadusel abiga) teemakohase pildi.* *Kasutab erinevaid joonistamis- ja maalimisvahendeid.*
VÄRVUSÕPETUS	
Temaatilised värvikombinatsioonid (jõulud, lihavõtted jms) *Värvide segamine / abiga.* *Tunnete, mõtete, meeleolude väljendamine ja kuulatava muusika kujutamine värvuste kaudu.* *Looduspildid.* *Soojad ja külmad värvused* *Ühistööd.*	*Seostab värvusi aastaaegadega.* *Teab ja eristab sooje ning külmi toone.*
MATERJALIÕPETUS	
Erinevate materjalide ja olmejääkide taaskasutamine praktiliste esemete valmistamisel. *Ruumide kaunistamine ja kujundamine tähtpäevadeks.*	*Teeb võimalikult iseseisvalt töid/kompositsioone erinevatest materjalidest.* *Osaleb ruumide kaunistamisel tähtpäevadeks.* *Valib ja kasutab sobivaid töövahendeid lähtuvalt materjalist ja tegevuse eesmärgist.*
TARBEKUNST JA DEKORATIIVNE KOMPOSITSIOON	
Mustri kujutamine erinevatest detailidest. *Tarbeesemete kaunistamine.* *Kujundustööd.*	*Teostab juhendamisel dekoratiivseid töid eri materjalidest alustele.* *Kaunistab erinevaid tarbeesemeid iseseisvalt valitud mustritega.*

	Osaleb ruumide kaunistamisel tähtpäevadeks.
TEHNIKATE ÕPETUS	
Templite valmistamine. *Materjalitrükk.* *Graafiline punkt ja joon.* *Ornamentika.*	*Kasutab erinevaid templeid tööde valmistamisel.* *Teeb juhendamisel töid kasutades erinevaid tehnikaid (graafiline joon, ornamentika, materjalitrükk jms).* *Väljendab oma tundeid joonistamise ja maalimise kaudu kasutades erinevaid tehnikaid.*
VOOLIMINE	
Lihtsa tarbeeseme voolimine ja dekoreerimine. *Inim- ja loomafiguuride voolimine.*	*Voolib lihtsa tarbeeseme.*
PABERI- JA PAPITÖÖD	
Šablooni kasutamine. *Tarbeesemete (karp) meisterdamine ja dekoreerimine / abiga.* *Paberdetailidest mänguasja meisterdamine / abiga.* *Paberi voltimine, lihtsad voltimistööd.* *Pabermosaiik.*	*Käsitseb õpitud tööriistu.* *Meisterdab erinevatest pabermaterjalidest.* *Kasutab iseseisvalt šabloone, lõikab kontuuri järgi.*

TEKSTIILITÖÖD	
Tekstiilikollaaž, trükkimine riidele. *Nööbi õmblemine.* *Lihtsad õmblustööd.* *Märg – või nõelviltimine.* *Raamil ja telgedel kudumine.* *Heegeldamise põhivõtted.* *Tikkimise põhipisted.* *Paelte sõlmimine ja punumine.*	*Kasutab niiti ja nõela.* *Käsitseb õpitud tööriistu.* *Õmbleb nööpe ja teeb lihtsamaid õmblustöid.*
TEHNILINE MODELLEERIMINE	

Maketi meisterdamine.	*Meisterdab abiga/näidise järgi makette.*
TEMAATILISED TÖÖD	
Tunnete ja meeleolude väljendamine pildi joonistamisel, maalimisel. *Lihtsa situatiivse tegevuse kujutamine (nt seeni korjamas, suusatamas).*	*Suudab väljendada oma tundeid ja emotsioone õpitud tehnikate abil.*
OHUTUSNÕUDED JA TÖÖPAIK	
Ohutusnõuded elektritööriistade kasutamisel, (liimipüstol, triikraud jms).	*Käsitseb õpitud tööriistu.* *Korrastab iseseisvalt tööpaiga.* *Teab ja järgib põhilisi ohutusnõudeid mehhaaniliste ja elektriliste tööriistade kasutamisel.*

Tööõpe

Tööõppe **õppe- ja kasvatuse eesmärgiks** toimetulekuõppes on luua õpilasele tingimused:

- esmaste tööharjumuste kujunemiseks;
- võimalikult adekvaatse isikliku ja sotsiaalse identiteedi loomiseks;
- võimalikult ulatuslikuks integreerumiseks ühiskonda.

TÖÖÕPPE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

II arengutase

Õpisisu	***Õpitulemused***
RUUMIDE KORRASHOID JA KORISTAMINE	
Koristusvahendid, nende kasutamine. *Hügieeni-ja ohutusnõuded koristamisel.* *Kaitsevahendid.* *Korrapidamine, mis ja milleks see vajalik on?* *Tingmärgid puhastusvahenditel.*	*Tunneb õpitud koristusvahendeid ja teab nende funktsiooni.* *Teab ja suunamisel täidab õpitud koristamistööde juures hügieeni- ja ohutusnõudeid.* *Täidab korrapidamisülesandeid ja lihtsamaid tööülesandeid meelde tuletamisel.*

	Tunneb peamisi hoiatavaid tingmärke majapidamises kasutatavatel puhastusvahenditel. *Kasutab vajadusel koristustöödel kaitsevahendeid.* *Abistab teisi jõukohaste* *korrapidamisülesannete täitmisel.* *Täidab talle antud ülesande ühe osana tegevusest või tööst.* *Viib alustatud töö enamasti lõpuni.* *Koristab pärast töö lõpetamist oma töökoha.*
INIMENE JA TÖÖ	
Elukutsed ja ametid. *Kirjeldab, millega mis ametis tegeletakse.*	*Teab ja oskab nimetada tuttavate elukutsete esindajaid.* *Teab ema ja isa ametit.*
ASJAD JA NENDE KORRASHOID	
Õpib eristama, mis on minu oma ja mis on võõras asi. *Hoiab töökoha korras.* *Peale töö lõppu koristab töökoha.*	*Omab ettekujutust, mis tähendab minu-meie oma.* *Hoiab igapäevaselt korras oma koolitarbed.* *Koristab pärast töö lõpetamist oma töökoha.*
TOITLUSTAMINE	
Lauanõude tundmine. *Lauakatmine.*	*Leiab suunamisel vajalikud lauanõud ja vahendid hommiku-, lõuna- ja õhtusöögi ning piduliku laua katmiseks.* *Abistab laua katmisel.* *Täidab lihtsamaid toitlustamisega seotud tööülesandeid meelde tuletamisel.* *Abistab teisi jõukohaste tööülesannete täitmisel.* *Täidab talle antud ülesande ühe osana tegevusest või tööst.* *Viib alustatud töö enamasti lõpuni.*
KÖÖGITÖÖD	
Hügieeni-ja ohutusnõuded köögis.	*Teab ja suunamisel täidab õpitud köögitööde juures hügieeni- ja ohutusnõudeid.*

Tööde nimetused,mida köögis teha. *Kodutehnika - millised ja milleks on?*	*Teeb lihtsaid köögitöid.* *Tunneb igapäevast kodutehnikat ja oskab seda juhendamisel kasutada.* *Abistab teisi jõukohaste tööülesannete täitmisel.* *Täidab talle antud ülesande ühe osana tegevusest või tööst.* *Viib alustatud töö enamasti lõpuni.*
TOIDU VALMISTAMINE	
Söögikorrad . *Retseptid.* *Kuidas toitu valmistada.* *Näidised pudru valmistamiseks.*	*Valmistab lihtsa hommikusöögi. Tükeldab puu- ja aedvilja.* *Valmistab suunamisel valmistaignast küpsetisi.* *Tunneb igapäevast kodutehnikat ja oskab seda juhendamisel kasutada.* *Täidab talle antud ülesande ühe osana tegevusest või tööst.* *Viib alustatud töö enamasti lõpuni.* *Koristab pärast töö lõpetamist oma töökoha.*
SISSEOSTUDE TEGEMINE	
Retsepti alusel ostu nimekirja tegemine. *Kasutab ostunimekirja ostude tegemisel.* *Kingitus - selle pakkimine.*	*Koostab abiga ostunimekirja ning kasutab seda sisseostude sooritamisel.* *Valib suunamisel sõbrale kingituse ja pakib selle.*
RÕIVASTUS JA SELLE HOOLDUS	
Riided, mida, millal ja milleks kanda? *Riiete korrashoid.* *Jalatsite korrashoid.* *Pesu pesemine käsitsi, pesumasinaga.*	*Valib riietumiseks ilmale ja sündmusele vastava riietuse ja jalatsid.* *Jälgib oma riiete ja jalanõude puhtust. Peseb käsitsi väikeseid riideesemeid. Peseb kummijalanõusid.* *Kuivatab pesu jajalanõusid.*
TÖÖD ÕUES JA AIAS	
Tööriided. *Aiatööd.*	*Valib riietumiseks ilmale vastava riietuse ja jalatsid.* *Osaleb jõukohastes aiatöödes.*

	Abistab teisi jõukohaste aiatööde tegemisel. *Täidab talle antud ülesande ühe osana tegevusest või tööst.* *Viib alustatud töö enamasti lõpuni.*
PUUTÖÖ	
Puitmaterjalid, nende kasutamine. *Puu ja puidu erinevad arenguetapid.* *Sisekorraeeskirjad ja korrapidaja ülesanded.* *Töötamine puidutöölaua taga.* *Puidust esemete valmistamine.* *Ettevalmistamine puidutööks. Joonlaua kasutamine.* *Tooriku ettevalmistamine töötlemiseks.* *Saagimine.* *Jõhvsaega saagimine.* *Töö viimistlemine.* *Puidudetailide ühendamine.* *Tarbeesemete valmistamine.*	*Teab looduses sagedamini esinevaid puitmaterjale.* *Teab töötlusastmel oleva materjaliga seotud termineid (kasvav mets, puutüvi, pulk, saematerjal, toorik, detail, valmis ese.).* *Teab töökoja sisekorda ja korrapidaja ülesandeid.* *Tunneb puidutöölaua ehitust ja selle kasutusvõimalusi.* *Tunneb puidutöös praktiliselt kasutatud töövahendeid.* *Oskab kasutada joonlauda esemete mõõtmisel.* *Oskab märkida toorikule punkte, sirgjooni, ristjooni.* *Oskab järgata puiduliistust etteantud pikkusega detaile iseseisvalt või abiga.* *Oskab saagida käsisae ja jõhvsaega.* *Oskab viimistleda pinda höövli, viili ja liivapaberiga.* *Oskab ühendada puidudetaile liim- ja naelliite abil.* *Oskab iseseisvalt või abiga valmistada lihtsamaid tarbeesemeid.*

III arengutase

Õpisisu	***Õpitulemused***
RUUMIDE KORRASHOID JA KORISTAMINE	
Majapidamistööd - mis ja milleks?	*Teeb juhendamisel majapidamistöid.*

Hügieeni-ja ohutusnõuded erinevate tööde juures. *Kodutehnika - mis, millal ja milleks?*	*Teab hügieeni- ja ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures ja täidab neid.* *Tunneb kodutehnikat ja oskab endale olulisi seadmeid kasutada.* *Küsib vajaduse korral abi ülesande täitmiseks. Osaleb võimetekohaselt ühistöös.* *Viib alustatud töö lõpuni.* *Planeerib abiga nädalaks kodutööd.*
INIMENE JA TÖÖ	
Ametid ja erialad - mis need on? *Õppetöökojad - mis ja kellele?*	*Tunneb erinevaid jõukohaseid ameteid.* *Omab esmast töökogemust õppetöökojas.* *Küsib vajaduse korral abi ülesande täitmiseks. Märkab suunamisel abivajajat ja pakub abi.* *Osaleb võimetekohaselt ühistöös.*
ASJAD JA NENDE KORRASHOID	
Meie ja võõras – eristada. *Panipaik - mis ja milleks?* *Koristustööd – suurpuhastused.* *Vajalike asjade nimekirja koostamine, mida läheb vaja reisidel.* *Pakkimine.*	*Osaleb võimetekohaselt ühistöös.* *Omab ettekujutust, mis tähendab meie oma-võõras.* *Hoiab korras panipaigad klassiruumis ning osaleb panipaikade koristamisel ja suurpuhastusel.* *Koostab abiga nimekirja väljasõiduks vajalikest asjadest, pakib asjad.*
TOITLUSTAMINE	
Toidunõud - mis ja milleks? *Koristustööd.* *Piknikukorv - mis ja milleks?*	*Katab laua erinevateks söögikordadeks ja sündmusteks ning koristab selle pärast söömist. Komplekteerib piknikukorvi.* *Küsib vajaduse korral abi ülesande täitmiseks. Osaleb võimetekohaselt ühistöös.* *Viib alustatud töö lõpuni.*
KÖÖGITÖÖD	
Hügieeni- ja ohutusnõuded köögis. *Köögitööd.* *Kodutehnika - mis,miks ja milleks kasutada?*	*Teab hügieeni- ja ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures ja täidab neid.* *Teeb köögitöid.*

Kasutusjuhendid.	*Tunneb kodutehnikat ja oskab endale olulisi seadmeid kasutada.* *Loeb lihtsaid skeeme majapidamismasinatelt, oskab nende järgi tegutseda.* *Küsib vajadusel abi ülesande täitmiseks. Osaleb võimetekohaselt ühistöös.* *Viib alustatud töö lõpuni.*
TOIDU VALMISTAMINE	
Retseptide lugemine. *Poolfabrikaat - mis see on?* *Konservid.* *Serveerimine.* *Kaunistamine - milleks ja kuidas?*	*Valmistab lihtsat toitu skeemi või retsepti järgi.* *Valmistab poolfabrikaatidest ja konservidest lihtsat toitu.* *Kaunistab ja serveerib toidu.* *Osaleb ülesannete jaotamisel söögivalmistamise juures.* *Küsib vajadusel abi ülesande täitmiseks. Osaleb võimetekohaselt ühistöös.* *Viib alustatud töö lõpuni.*
SISSEOSTUDE TEGEMINE	
Menüü koostamine. *Ostunimekirja koostamine.* *Ostunimekirja alusel sisseostude tegemine.* *Rahade arvestamine sisseostude tegemiseks.*	*Koostab suunamisel järgmise päeva menüü ja planeerib sisseostud.* *Koostab ja kasutab ostunimekirja.* *Valib kaupluses sobivad riideesemed.* *Määratleb abiga ostudeks vajamineva rahasumma.*
RÕIVASTUS JA SELLE HOOLDUS	
Riietumine - millal ja kuidas riietuda. *Tingmärgid riietel.* *Kasutusjuhendid majapidamismasinatel* *Pesu pesemine - käsitsi, pesumasinaga.* *Triikimine.* *Nööbi õmblemine.* *Õmblemine.* *Jalanõude puhastamine.*	*Valib riietumiseks tegevusele ja olukorrale vasta riietuse ja jalatsid.* *Loeb lihtsaid skeeme ja jooniseid rõivastelt ning majapidamismasinatelt ja oskab nende järgi tegutseda.* *Peseb pesu automaatpesumasinaga.* *Triigib pesu ja paigutab selle panipaika.*

	Õmbleb nööpi ja parandab õmbluse. *Hooldab jalanõusid.*
TÖÖD ÕUES JA AIAS	
Riietus aiatöödel. *Aiatööd.* *Ohutusnõuded aiatöödel.*	*Valib riietumiseks tegevusele ja olukorrale vastava riietuse ja jalatsid.* *Teeb juhendamisel lihtsamaid töid õues ja aias.* *Teab ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures ja täidab neid.* *Küsib vajadusel abi ülesande täitmiseks. Osaleb võimetekohaselt ühistöös.* *Viib alustatud töö lõpuni.*

PUUTÖÖ	
Temperatuuri mõõtmine. *Erinevate ametitega tutvumine.* *Ohutusnõuete tutvustamine.* *Ehitusmaterjalide tutvustamine* *Erinevate puidu omaduste tutvustamine.* *Värvimine.* *Hööveldamine.* *Puurimine.* *Viimistlemine.* *Puitdetailide ühendamine.* *Esemete toonimine ja värvimine.*	*Teab temperatuuri olemust ja temperatuuri mõõtmise viise.* *Teab ehituses enam levinud ameteid.* *Teab ohutusnõudeid elektritrelliga ja puurpingiga puurimisel, viilimisel, liimimisel, peitsimisel, emailvärvidega värvimisel.* *Tunneb põhilisi ehitusmaterjale. Tunneb okas- ja lehtpuitu.* *Tunneb toonvärve ja akrüülemailvärve. Oskab hööveldada antud mõõtmetega nelikantliistu.* *Oskab puurida avasid puurpingil ja akutrellil (vajadusel abiga).* *Oskab viimistleda ümarpindu viili ja liivapaberiga.* *Oskab ühendada puitdetaile liim-, nael- ja kruviliitega.* *Oskab viimistleda valmistatud esemeid: toonida ja värvida.*

Kehaline kasvatus

Kehalise kasvatuse **õppe- ja kasvatuse eesmärgiks** on luua õpilase jaoks tingimused:

- füüsilise arengu toetamiseks lähtuvalt tema individuaalsest eripärast;
- liikumisharjumuste ja positiivse hoiaku kujunemiseks tervisesporti kui ühte võimalusse tervisliku ning täisväärtusliku elu elamiseks.

KEHALISE KASVATUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

I arengutase

Õpisisu	*Õpitulemused*
KEHA- JA RUUMITUNNETUSE HARJUTUSED	
Käte kõverdamine ja sirutamine, rusikasse surumine ja avamine. Käte plaksutamine. *Roomamine. Põlvedel ja neljakäpukil käimine.* *Ronimine üle takistuse.* *Liikumine rivis ja ringis*	*Kuulab juhendit, jälgib ja sooritab imiteerimise järgi lihtsamaid keha- ja ruumitunnetuse harjutusi.* *Kõverdab ja sirutab käsi, pigistab neid rusikasse ja plaksutab.* *Liigub roomates, põlvedel ja neljakäpukil.* *Ronib üle takistuste. Liigub rivis ja ringis.*
RÜHI- JA TASAKAALUHARJUTUSED	
Matkimise teel lihtsamate kõnni- ja jooksuharjutuste tegemine. *Liigutuste rütmi ja tempo muutmine.* *Ronimine varbseinal.* *Palli veeretamine ja viskamine.*	*Kuulab juhendit, jälgib ja sooritab imiteerimise järgi lihtsamaid rühi- ja tasakaaluharjutusi.* *Sooritab matkimise teel lihtsamaid kõnni- ja jooksuharjutusi.* *Suudab muuta liigutuste rütmi ja tempot.* *Ronib varbseinal.* *Veeretab ja viskab palli.*
VASTUPIDAVUSHARJUTUSED	

Jooksmine ja kõndimine endale sobivas tempos, jõukohase distantsi läbimine.	*Suudab joosta võimetekohases tempos jõukohast distantsi ja järjest käia jõukohast distantsi.*
SOTSIAALSET JA EMOTSIONAALSET ARENGUT TOETAVAD HARJUTUSED	
Kullimängud, tähelepanu- ja matkimismängud. *Iseseisev riietumine, abiga sobivate spordirõivaste valik. Hügieeninõuete kasutamine.*	*Kuulab juhendit, jälgib ja sooritab imiteerimise järgi lihtsamaid sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi.* *Osaleb lihtsates mängudes.* *Riietub iseseisvalt spordiriietesse ja täidab suunamisel hügieeninõudeid.*
TALISPORT	
Laskumine kelguga nõlvakust. Kaaslase vedamine kelgul.	*Laskub kelgul nõlvakust ja veab kelgul kaaslast.*

II arengutase

Õpisisu	***Õpitulemused***
KEHA- JA RUUMITUNNETUSE HARJUTUSED	
Enda veeretamine. *Venitus- ja lõdvestusharjutused.* *Ruumitaju arendavad harjutused: stardi- ja finišijoonega, väljaku piiridega arvestamine.*	*Sooritab tuttavaid keha- ja ruumitunnetusharjutusi.* *Sooritab liigutuste ahelat kaasneva instruktsiooni järgi.* *Arvestab stardi- ja finišijoonega ning väljakupiiridega.*
RÜHI- JA TASAKAALUHARJUTUSED	
Kõnd võimlemispingil. *Põlve-ja sääretõste kõnd, tagurpidi kõnd. Kombineeritud harjutused kõnni-ja jooksu sammudega. Jooks rahulikus tempos.* *Sügavushüpe. Kombineeritud hüpped: hüpped ühel jalal, rõngast rõngasse, hoota kaugushüpe, hüpped batuudil. Rippumise harjutused varbseinal.* *Harjutused palliga: pallivisked ühe käega, põrgatamine kahe käega, palli löömine ja vedamine jalaga, palli ja teiste viskevahendite märkiviskamine, palli püüdmine.*	*Sooritab tuttavaid rühi- ja tasakaaluharjutusi.* *Sooritab liigutuste ahelat kaasneva instruktsiooni järgi.* *Sooritab lihtsamaid harjutusi erinevate vahenditega ja erinevatel võimlemisriistadel, sirutab ja lõdvestub.* *Viskab ja põrgatab palli ning hüppab hoota kaugust.*

Harjutused erinevate vahenditega: võimlemiskepid, pallid, hüpits.	

VASTUPIDAVUSHARJUTUSED	
Kõnd treppidest üles ja alla. *Kõnd erinevatel maastikel. Matkad looduses.* *Erineva pikkusega jooksuharjutused. Teatejooks. Jooks kallakust üles.* *Võimlemisvahendite tõstmine ja kandmine.* *Jalgrattasõit.* *Ujumine: harjutused vees, (abivahendiga) ujumine.*	*Suudab kõndida erinevatel maastikel, treppidest üles-alla ja osaleb teatejooksus.* *Sõidab rattaga ja ujub abivahenditega.*
SOTSIAALSET JA EMOTSIONAALSET ARENGUT TOETAVAD HARJUTUSED	
Liikumismängud, tagaajamismängud. *Viske – ja veeretamismängud.* *Orienteerumismängud kooli hoovis.* *Spordivõistlused. Spordirõivastuse valik, riietumine.Hügieeninõuete täitmine.*	*Osaleb erinevates võistlusmängudes.* *Riietub iseseisvalt vastavalt ilmale ja tunni toimumise kohale (sise- või välitingimused).*
TALISPORT	
Kelgutamine: kelgu lükkamine, kelgu mäkke vedamine, kelgu pidurdamine. *Kelgu juhtimine üksi- ja kaaslasega.* *Suusatamine: suuskadel liikumine keppideta/keppidega lauskmaal.* *Suuskadel laskumine.* *Talvise spordiga tegelemine.*	*Veab kelgu mäkke ja pidurdab kelku.* *Juhib kelku üksi ja koos kaaslasega.* *Liigub suuskadega lauskmaal.* *Tegeleb võimetekohaselt talvespordiga.*

III arengutase

Õpisisu	***Õpitulemused***
KEHA- JA RUUMITUNNETUSE HARJUTUSED	
Enda veeretamine. *Venitus- ja lõdvestusharjutused.* *Ruumitaju arendavad harjutused: stardi- ja finišijoonega, väljaku piiridega arvestamine.*	*Sooritab keha- ja ruumitunnetusharjutusi iseseisvalt, paaris või rühmas.* *Sooritab liigutuste ahelat mälukujutlustele toetudes.*

Kaugushüppeks paku arvestamine. *Palliviske alustamiseks lubatud joone arvestamine.*	*Arvestab stardi- ja finišijoonega ning väljakupiiridega.* *Oskab võtta hoogu kaugushüppes ja palliviskes.*
RÜHI- JA TASAKAALUHARJUTUSED	
Põlve-ja sääretõste, kõnd, tagurpidi kõnd. *Kombineeritud harjutused kõnni-ja jooksu sammudega.* *Jooks rahulikus tempos.* *Sügavushüpe.Kombineeritud hüpped: hüpped ühel jalal, rõngast rõngasse, hoota kaugushüpe, hüpped batuudil.* *Rippumise harjutused varbseinal.* *Pallivise, kaugushüpe hoo pealt.*	*Sooritab liigutuste ahelat mälukujutlustele toetudes.* *Suudab kõndida või joosta erineval maastikul ja erineval aastaajal.* *Sooritab lihtsamaid kombineeritud rühi- ja tasakaaluharjutusi erinevate vahenditega, sirutab ja lõdvestub.* *Viskab palli ja hüppab hooga kaugust.*
VASTUPIDAVUSHARJUTUSED	
Põlve-ja sääretõste, kõnd, tagurpidi kõnd. *Kombineeritud harjutused kõnni-ja jooksu sammudega. Jooks rahulikus tempos.* *Jalgrattasõit.* *Ujumine.*	*Suudab kõndida ja joosta erineval maastikul ja erineval aastaajal.* *Osaleb erineva pikkusega jooksudistantsidel.* *Sõidab rattaga ja ujub.*
SOTSIAALSET JA EMOTSIONAALSET ARENGUT TOETAVAD HARJUTUSED	
Sportmängud ja nende reeglite järgimine. *Tervislike eluviiside järgimine.*	*Mängib lihtsustatud reeglite järgi õpitud sportmänge ja suudab kinni pidada õpitud mängureeglitest.* *Teab ja järgib tervisliku eluviisi põhimõtteid.*
TALISPORT	
Kelgutab, laseb mäest alla. *Suusatab murdmaad.* *Laseb suuskadel laugest nõlvast alla jälgides õiget kehaasendit.* *Uisutab vajadusel toe abil õppides tasakaalu tunnetama.*	*Juhib kelku üksi ja koos kaaslasega.* *Laskub suuskadel laugest nõlvast.* *Hoiab uiskudel tasakaalu.* *Osaleb talispordivõistlustel.*

VALIKAINE Kangakudumine ja käsitöö

Kangakudumise ja käsitöö **õppe- ja kasvatuse eesmärgiks** toimetulekuõppes on õpetada saori telgedel kudumist ning saadud tekstiilist erinevaid töövõtteid ja tehnikaid kombineerides esteetiliselt ilusate ja praktiliste esemete valmistamist. Arendatakse käsitööoskusi ja peenmotoorikat, läbi käelise tegevuse arendatatakse konsentratsioonivõimet ja silma-käe koostööd. Saori kudumine pakub lapsele eduelamust, kuna lihtsate võtetega on võimalik väljendada oma loovust.

Kangakudumise ja käsitöö tundides omandatakse baasoskused erinevate tehnikate ja materjalide käsitsemisel (lõng, nöör, vill, kangad). Erinevaid tehnikaid õpetatakse vastavalt kooli võimalustele ja õpilaste võimetest ja huvidest lähtuvalt. Õpilastele pakutakse võimalusi osaleda näitustel ja laatadel.

KANGAKUDUMISE JA KÄSITÖÖ ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

II-III arengutase

Õpisisu	*Õpitulemused*
Oskab, vajadusel abiga, kasutada saori kangastelgi. Teab ja kasutab saori kudumisel erinevaid töövõtteid. Oskab vastavalt võimetele veel lisaks: tikkida, heegeldada jm. *Teab erinevaid kodutekstiile: padi, linik, tekk, vaip. Oskab, vajadusel abiga, nimetada milleks ja kus kasutatakse kodutekstiile.* *Valmistab oma võimete piires ning õpetaja juhendamisel erinevaid esemeid: padi, linik, mänguasjad, kotikesed jne.* *Teab, mida tal tunnis tehtava töö jaoks vaja on, teab materjalide asukohta.* *Kasutab võimalikult iseseisvalt eelnevalt õpetatud töövõtteid.* *On motiveeritud alustatud töö lõpuni tegema.*	*Teab töövahendeid ja nende otstarvet, oskab õigeid töövõtteid.* *Teab kodutekstiili otstarvet.* *Leiab vajalikud töövahendid ja materjalid, kasutab neid sihipäraselt.* *Kasutab õigeid töövõtteid.* *Valmistab erinevatest materjalidest väikeesemeid (õpetaja juhendamisel).* *Teab ja järgib põhilisi ohutusnõudeid töövahendite kasutamisel.* *Viimistleb valmistööd.* *Viib alustatud töö enamsti lõpuni.* *Koristab pärast töö lõpetamist oma töökoha.*

VALIKAINE Keraamika

Keraamika **õppe- ja kasvatuse eesmärgiks** toimetulekuõppes on õpetada keraamiliste esemete vormimise ja dekoreerimise võtteid, arendada käsitööoskusi ja käelist osavust ning vormitunnetust. Keraamikatundides harjutatakse praktiliseks tööks vajalike liigutuste sooritamist, tekitatakse huvi tegevuse vastu ja soovi ise midagi esteetiliselt kujundatult valmis teha. Praktilise tegevuse kaudu mõjub voolimine teraapiliselt tasakaalustava kunstialana.

Keraamikatunddes omandatakse baasoskused nagu rullimine, voolimine, kleepimine, kavandamine, viimistlemine, dekoreerimine, glasuurimine. Vastavalt õpilase võimetele antakse erineva raskusega ülesandeid.

KERAAMIKA ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU

II-III arengutase

Õpisisu	*Õpitulemused*
Voolib savist lihtsaid tarbeesemeid või looduslike objekte, kasutades pinsetthaaret (pöidla ja nimetissõrmega pigistamine) ja ussitehnikat, vajadusel abiga. *Kasutab töö kaunistamiseks erinevaid vahendeid, et luua lihtsaid mustreid (templid, pliiatsiots, kahvlimuster jne), nii näidise järgi kui ka omaloominguna.* *Teab, et savijäägid tuleb kokku mätsida palliks. Õpilane kasutab glasuuri säästlikult, ei pane pintslit ühest glasuurinõust teise ilma loputamata.* *Kasutab suunamisel ettevaatlikult teravaid töövahendeid.* *Kirjutab, vajadusel abiga, enda tehtud eseme alla oma nime kas kraapides või tähetemplitega.* *Kasutab kaunistamiseks erinevaid esemeid ja materjale: nöörid, pitsid, puulehed, lilled jne.* *Kasutab õpitud tehnikaid, et valmistada erinevaid ehteid ja kaunistusi, vajadusel abiga.*	*Voolib lihtsa mitmeosalise loodusliku objekti (lind, lill vm) või praktilise tarbeeseme, pisieseme.* *Kasutab joonlauda ja nuga savi lõikamisel.* *Kasutab töös lihtsaid mustreid.* *Teeb juhendamisel ühtlase pinnakatmise.* *Kasutab eri värvi savisid.* *Kasutab savi ja glasuuri säästlikult, kogub kokku jäägid.* *Kasutab õpitud tehnikaid erinevate vormide tegemisel.* *Teeb juhendamisel trükimustreid saviplaadil.* *Markeerib eseme oma nimega.* *Jälgib tööpaiga korrasolekut.* *Teab ja järgib ohutusnõudeid teravate töövahendite käsitsemisel.* *Oskab rühmakollektiivis töötada.* *Teostab juhendamisel dekoratiivseid töid erinevate materjalidega*

Koristab enda järelt savijäägid ning puhastab kasutatud tööriistad, asetab need ettenähtud kohta.	*Teeb pisiplastikas pühadekaunistusi ja ehteid.*